Autorul bestsellerului
CIA. O istorie secretă

TIM WEINER

FBI

O ISTORIE SECRETĂ

bestseller

Table of Contents

Cover Page

FBI. O istorie secreta

Nota autorului

I. Spioni şi sabotori

1. Anarhie

2. Revoluţie

3. Trădători

4. Comunişti

5. „Cine este dl. Hoover?“

6. Lumi interlope

7. „N-au încetat niciodată să ne supravegheze“

8. Steaguri roşii

II. Războiul mondial

9. Spionajul

10. Jonglerul

11. Informaţii secrete

12. „Să stranguleze Statele Unite“

13. Legea războiului

14. Maşinăria de detecţie

15. Organizând lumea

III. Războiul Rece

16. Nici un gestapo

17. O demonstraţie de forţă

18. „Fascismul roşu“

19. Atac surpriză

20. Paranoia

21. „Parcă ar fi început al treilea război mondial“

22. Nici urmă de decenţă

23. Joc fără reguli

24. Umbra alungită

25. „Să n-ai încredere în nimeni“

26. Comportament imoral

27. „Crima era la modă“

28. Un om periculos

29. Un regim al terorii

30. „Ai pus să fie interceptat şi telefonul acesta?“

31. „Omul pe care mă bazez“

32. Evident ilegală

33. Arma supremă

34. Dărâmarea templului

IV. Războiul împotriva terorismului

35. Conspiratorii

36. „Biroul nu poate supravieţui“

37. Castelul din cărţi de joc

38. „O stare de pericol continuu“

39. Preţul tăcerii

40. Mozaic

41. Şeicul orb

42. Puncte slabe în armură

43. O ţintă uşoară

44. Toate armele noastre

45. „Dacă nu facem asta, vor muri oameni“

Postfaţă

Surse principale

Index

Tim Weiner

FBI

O istorie secretă

Traducere din limba engleză

Corina Hădăreanu

Editura LITERA

2014

Enemies: A History of the FBI

Tim Weiner

Copyright © 2012 Tim Weiner

Ediție publicată în SUA de Random House, un imprint al Random House

Publishing Group, o divizie a Random House, Inc., New York.

Societatea Foștilor Agenți Speciali FBI deține drepturile de proprietate

intelectuală pentru unele dintre relatările din carte,

folosite cu permisiunea acesteia.

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

e-mail: comenzi@lira.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

FBI. O istorie secretă

Tim Weiner

Copyright © 2014 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Mariana Mitroi, Mona Apa

Copertă: Florentina Tudor

Tehnoredactare și prepress: Anca Suciu

ISBN ePUB: 978-606-686-744-3

ISBN PDF: 978-606-686-745-0

ISBN Print: 978-606-686-706-1

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Pentru Robert D. Loomis, care m-a învățat să scriu;

pentru doamna profesoară Dora B. Weiner,

care m-a învățat să citesc;

pentru Kate, Ruby și Emma Doyle,

care m-au învățat să trăiesc.

Siguranța în fața pericolului extern este principalul element care determină comportamentul național. Chiar și dragostea arzătoare de libertate va ceda, după un timp, dictatului lui. Distrugerea violentă a vieții și proprietății în caz de război, efortul continuu și alarma asociate unei stări permanente de primejdie vor obliga națiunile cele mai iubitoare de libertate să recurgă, pentru tihnă și securitate, la instituții care au tendința de a le distruge drepturile civile și politice. Ca să fie în siguranță, ele devin, pe termen lung, dispuse să-și asume riscul de a fi mai puțin libere.

ALEXANDER HAMILTON, 1787

WARNING
from the
FBI

The war against spies and saboteurs demands the aid of every American.

When you see evidence of sabotage, notify the Federal Bureau of Investigation at once.

When you suspect the presence of enemy agents, tell it to the FBI.

Beware of those who spread enemy propaganda! Don't repeat vicious rumors or vicious whispers.

Tell it to the FBI!

J. Edgar Hoover

J. Edgar Hoover, *Director*
Federal Bureau of Investigation

The nearest Federal Bureau of Investigation office is listed on page one of your telephone directory.

AVERTISMENT DE LA FBI

Războiul împotriva spionilor și sabotorilor are nevoie de ajutorul fiecărui american.

Dacă observi dovezi de sabotaj, anunță imediat Biroul Federal de Investigații.

Dacă suspectezi prezența agenților inamici, spune FBI-ului.

Ferește-te de cei care răspândesc propaganda inamică! Nu răspândi zvonuri sau vorbe răuvoitoare.

Spune-le la FBI!

J. Edgar Hoover,

Director al Biroului Federal de Investigații

Numărul Biroului Federal de Investigații este trecut pe prima pagină a cărții de telefoane.

NOTA AUTORULUI

Volumul de față prezintă istoria Biroului Federal de Investigații ca serviciu secret de informații. În general, ne gândim la FBI ca la o forță polițienească, ce arestează infractori și asigură respectarea legii. Dar strângerea de informații secrete despre teroriști și spioni este astăzi prima și cea mai importantă misiune a Biroului, iar lucrurile au stat așa în cea mai mare parte a ultimului secol.

Misiunea aceasta creează un conflict pe care autorii Constituției l-au anticipat încă de acum zece generații. Un popor liber trebuie să aibă și securitate, și libertate. Acestea sunt forțe antagonice, și totuși interdependente. Agenții secreți pot încălca legea; practicile lor uzuale includ ascultarea telefoanelor, plasarea de microfoane și intrarea prin efracție. De-a lungul deceniilor, Biroul a servit cel mai bine cauza securității naționale forțând și încălcând legea. O poliție secretă este ostracizată într-o democrație. Dar în America, FBI, prin puterea sa, se apropie cel mai mult de o poliție secretă.

Cartea de față este cronica unui secol de conflict constant privind derularea operațiunilor secrete de informații într-o democrație, de luptă pentru supremație între securitatea națională și drepturile civile, epopeea luptei noastre de a fi în același timp și în siguranță, și liberi. Este scrisă pe baza informațiilor oficiale, fără surse anonime sau citate fără autor. Are la bază peste 70 000 de pagini de documente recent declasificate, printre care o colecție extraordinară de dosare secrete ale lui J. Edgar Hoover, și peste 200 de relatări de istorie orală, înregistrate de agenți care au făcut parte din FBI în timpul și după cei 48 de ani în care Hoover a condus Biroul.

Hoover stă în centrul secolului american ca o statuie maculată. Adepții lui îl văd ca pe un geniu vizionar, în timp ce oponenții îl percep ca pe „o hazna blestemată”, după cum s-a exprimat consilierul pe probleme de securitate națională al președintelui Kennedy. Astăzi, milioane de americani îl cunosc doar ca pe o caricatură: un tiran în fustiță de balerină, un travestit ciudat. Nici una dintre aceste imagini nu este

adevărată. Dosarele desecretizate în ultimii ani au înlăturat straturile de mit și legendă. Ele îl arată într-o nouă lumină. Hoover a întreprins misiuni secrete care erau aproape de neconceput la vremea lor, spionându-i direct pe conducătorii Uniunii Sovietice și ai Chinei în cele mai negre zile ale Războiului Rece, trimițând avertismente detaliate privind atacuri aeriene sinucigașe asupra New Yorkului și Washingtonului, controlând o lovitură de stat împotriva unui conducător străin democratic ales și subminându-i subtil pe președinții Statelor Unite.

Hoover nu a fost un monstru. El a fost un Machiavelli american. Era perspicace, viclean și nu a încetat niciodată să-și supravegheze inamicii. A fost un părinte fondator al spionajului american și arhitectul serviciului de supraveghere în statul modern. Fiecare amprentă la dosar, fiecare bit de informații biografice sau biometrice din băncile de date ale guvernului i se datorează.

Hoover a fost un maestru al manipulării opiniei publice. Pentru a asigura securitatea națională, a recurs la lupta politică și conducerea din umbră, sacrificând deseori moralitatea. A luptat cu o pasiune arzătoare împotriva comunismului și a terorismului, vreme de 55 de ani. Începând din anii 1940 și până în ziua morții sale, el a prevăzut amenințările apocaliptice cu care ne confruntăm astăzi. Și totuși a lăsat în urmă o instituție care aproape că a murit odată cu el și care și-a recăpătat legal atribuțiile de securitate națională abia în ultimii trei ani.

FBI nu a avut niciodată un statut legal de funcționare în afara jurământului președintelui de a avea grijă ca legile să fie conștiincios puse în aplicare, iar președinții au acționat împotriva stricteții acestui jurământ încă din vremea Primului Război Mondial. Ei i-au ordonat lui Hoover să-i persecute pe pacifiști, nu doar pe teroriști; ei i-au luat în vizor pe eroii mișcării pentru drepturi civile în aceeași măsură ca pe membrii Ku Klux Klan. La ordinele lor, Biroul a încălcat libertățile prevăzute de Legea Drepturilor, pentru a întări puterile de comandant suprem ale președintelui. „Nici unui președinte din vreme de război nu i-a păsat prea mult de Constituție”, a scris odată procurorul general al lui Franklin D. Roosevelt – și fiecare președinte de atunci încoace s-a considerat în război.

FBI este o colecție de arestări și detenții ilegale, de spargeri, furturi, de

interceptări telefonice și amplasări de microfoane în folosul președintelui. Cartea abordează doar în trecere cazurile celebre de infracționalitate – cum ar fi lupta dusă împotriva gangsterilor în timpul Marii Crize și confruntarea sângeroasă cu secta davidienilor[1] – pentru a se concentra asupra operațiunilor secrete de informații derulate de FBI. Dar chiar aceasta este esența războiului dus vreme de un secol de America împotriva teroriștilor, a spionilor, anarhiștilor și asasinilor. Comandanții din această bătălie – președinți, procurori generali și directori ai FBI deopotrivă – au uzat și au abuzat de puterile lor în numele securității naționale. Și totuși, chiar și puterile lor au limite, în democrația noastră. Spre sfârșitul vieții sale, Hoover a refuzat să execute ordine ilegale primite de la președintele Nixon. Iar Robert Mueller, director al Biroului din 4 septembrie 2001, s-a opus dispozițiilor date de președintele Bush privind întreprinderea unor misiuni ilegale de supraveghere; în semn de protest, el și-a oferit demisia. Mueller a spus că nu vom câștiga războiul împotriva terorismului dacă ne pierdem libertățile în această luptă.

Conducătorii FBI trăiesc fiecare zi într-o stare de conflict permanent. Americanii trebuie să cunoască istoria acestei lupte. În caz contrar, atunci când se va produce următoarea criză, ei vor renunța la drepturile și libertățile ce le sunt garantate, în schimbul securității promise. S-ar putea să fie astfel mai în siguranță, dar vor fi mai puțin liberi.

1 Sectă religioasă care crede în revenirea iminentă a lui Iisus Hristos, înființată în 1935 în Waco, Texas, desprinzându-se de Adventiștii de Ziua a Șaptea. În 1993, în urma unui conflict armat cu agenții federali, au murit 76 de membri ai sectei (n.red.)

I

Spioni și sabotori

Bomba din septembrie 1920 de pe Wall Street:

un atac terorist care a rămas neelucidat.

CAPITOLUL 1

ANARHIE

J. Edgar Hoover a plecat la război la vârsta de 22 de ani, într-o joi dimineață, pe 26 iulie 1917. A ieșit din casa în care a copilărit, în Washington DC, și a pornit spre noua lui viață de la Departamentul Justiției, ca infanterist în armata de oameni ai legii care luptă cu spionii, sabotorii, comuniștii și anarhiștii din Statele Unite.

În aprilie, America intrase în Primul Război Mondial. Cele dintâi valuri ale trupelor ei debarcau în Franța, nepregătite pentru ororile cu care aveau să se confrunte. Pe frontul de acasă, americanii erau cuprinși de teama sabotajelor comise de agenții secreți ai Germaniei. Țara era în alertă maximă de un an, încă de la atacul inamic asupra unui uriaș depozit de muniție americană destinată câmpului de luptă. Explozia de la Black Tom Island, la capătul vestic al golfului New York, aruncase în aer 2 000 de tone de explozibili, în întunericul unei nopți de vară. Șapte oameni au murit pe loc. Undele de șoc au făcut țăndări mii de ferestre din Manhattan. Statuia Libertății a fost zgâriată de șrapnele.

La Departamentul Justiției, Hoover lucra la Divizia Urgențelor de Război, care avea drept sarcină prevenirea următorului atac-surpriză. El a dovedit un spirit marțial și abilitatea de a influența gândirea superiorilor. A câștigat aprecierea șefului diviziei, John Lord O'Brien. „Lucra duminicile și nopțile, la fel ca mine",[2] își amintea O'Brien. „L-am promovat de câteva ori, numai și numai pe merit."

Hoover a urcat repede până în vârful ierarhiei în cadrul Biroului Inamici Străini al diviziei, responsabil cu identificarea și trimiterea la închisoare a străinilor suspecți din punct de vedere politic care trăiau în SUA. La vârsta de 23 de ani, Hoover superviza 6 200 de germani internați în lagăre și alți 450 000 care erau sub supraveghere

guvernamentală. La 24 de ani, i s-a dat responsabilitatea nou createi Divizii Radicali din cadrul Departamentului Justiției și a condus cele mai ample operațiuni antiteroriste din istoria SUA, reținând mii de radicali suspecți de pe tot teritoriul țării. Nu avea nici pistoale, nici gloanțe. Armele lui erau informațiile secrete.

Hoover a trăit toată viața în Washington DC, unde s-a născut de Anul Nou 1895, cel mai mic din cei patru copii ai familiei. Era fiul și nepotul unor angajați ai guvernului. Tatăl lui, Dickerson, suferea de depresie; melancolia profundă l-a costat slujba de cartograf guvernamental și probabil i-a grăbit și moartea. Mama lui, Annie, era o fire iubitoare, dar mohorâtă. Hoover a locuit împreună cu ea în primii 43 de ani de viață, până în ziua morții ei. Le-a spus câtorva dintre ajutoarele lui apropiate că nu s-a însurat deoarece se temea că o femeie nepotrivită l-ar fi nenorocit; un mariaj eșuat l-ar fi distrus. Nepoata lui Hoover, Margaret Fennell, a crescut în preajma lui și a păstrat legătura cu el timp de șase decenii. L-a cunoscut, atât cât îl putea cunoaște cineva. „Mă gândeam uneori – nu știu cum să spun – că, de fapt, el se temea să stabilească legături prea personale cu oamenii”,[3] explica ea. Dacă Hoover a simțit vreodată altă dragoste, în afara celei pentru Dumnezeu și pentru țară, nu au existat martori. Era afectuos cu câinii, dar lipsit de emoții în ceea ce-i privește pe oameni. Viața lui interioară era un mister, chiar și pentru familie și pentru cei câțiva prieteni apropiați.

Hoover a învățat cum să mărșăluiască în formație și cum să susțină o argumentație protocolară. Echipa de instrucție militară și cea de dezbateri de la Central High School (Liceul Central) au fost elementele principale ale adolescenței lui. Echipa de dezbateri de la Central High School era cea mai bună din oraș, iar Hoover a devenit una dintre vedetele ei; ziarul liceului îi lăuda spiritul competitiv și „logica rece, neobosită”.[4] După o victorie incitantă asupra echipei altui colegiu, el a declarat pentru ziar că disputa i-a dat „o lecție practică și folositoare de viață, care nu este nici mai mult, nici mai puțin decât înfruntarea dintre rațiunea unui individ și rațiunea altuia”.

Hoover a intrat în slujba guvernului Statelor Unite de îndată ce și-a luat bacalaureatul. Simbolurile statului erau peste tot în jurul lui. Casa cu două etaje în care locuia se afla la șase străzi spre sud-est de Colina Capitoliului. În vârful colinei erau sălile cu candelabre ale Senatului și Camerei Reprezentanților, masivul templu al Curții Supreme și

Biblioteca Congresului, cu tavanele boltite și vitraliile ei. Hoover participa conștiincios la slujbele de duminică ale Bisericii Prezbiteriene, dar catedrala laică a tinereții lui a fost Biblioteca Congresului. Biblioteca deținea orice carte publicată în Statele Unite. Tăcerea intimidantă din sala de lectură principală crea impresia că întreaga cunoaștere era la îndemână, doar să știi unde să cauți. Biblioteca avea propriul ei sistem de clasificare, și Hoover a învățat subtilitățile acestuia pe când lucra la catalogare, câștigându-și banii pentru școală din completarea informațiilor. Ziua lucra la bibliotecă, în timp ce serile și în diminețile de vară studia la Universitatea George Washington, unde și-a luat licența în drept, în iunie 1917. S-a înrolat în serviciul militar, dar a intrat în Departamentul Justiției, să lupte în războiul de acasă.

„Cele mai grave amenințări”

Pe 6 aprilie 1917, ziua în care America a intrat în Primul Război Mondial, președintele Woodrow Wilson a semnat ordinul executiv care dădea Departamentului Justiției puterea de a dispune arestarea și trimiterea la închisoare, fără proces, a oricărui străin considerat neloial. Președintele a spus poporului american că Germania „a umplut cu spioni încrezătoarele noastre comunități, și chiar birourile guvernului, și a pus la cale intrigi criminale, oriunde a ajuns”.[5] Vorbele președintelui au stârnit teamă în toată țara, iar teama a pus o povară grea asupra Departamentului Justiției. „Când am declarat război”, a spus O’Brien, „erau oameni care se așteptau să vadă o veritabilă domnie a terorii în America”.[6]

O’Brien îi superviza pe Hoover și pe colegii lui, care trudeau zi și noapte în birourile înghesuite și pline de fum de la Divizia Urgențelor de Război și de la Biroul pentru Inamici Străini, trecând în revistă rapoarte fragmentare privind comploturi împotriva Americii. Erau ca niște pompieri care auzeau fără încetare soneriile alarmelor false. Erau supuși unor „presiuni enorme”,[7] își amintea O’Brien; politicienii și opinia publică îi bombardau cu cereri de „inculpare nediscriminată” și „reprimarea totală” a suspecților americani și străini deopotrivă, deseori „doar pe baza unor zvonuri iresponsabile”. Înainte de Black

Tom, „oamenii acestei națiuni nu au avut nici o experiență cu activitățile subversive”, a spus el. „Guvernul era la fel de nepregătit”. După Black Tom, mii de amenințări potențiale au fost raportate guvernului. Conducătorii americani se temeau că inamicul putea să lovească oriunde, oricând.

Germanii care au pus la cale atacul de la Black Tom intraseră în acțiune din momentul începerii Primului Război Mondial în Europa, în vara anului 1914. Ei au plănuit să infiltreze Washingtonul și să submineze Wall Street; tot ei i-au determinat pe naționaliștii irlandezi și hinduși să lovească ținte americane; ei au folosit Mexicul și Canada ca refugii sigure pentru operațiuni sub acoperire împotriva Statelor Unite. În timp ce Hoover studia încă dreptul la seral, la începutul lui 1915, atașatul militar al Germaniei în Statele Unite, căpitanul Franz von Papen, a primit ordine secrete de la Berlin: să submineze voința de a lupta a americanilor. Von Papen a început să pună la punct un aparat de propagandă în Statele Unite[8]: germanii au preluat în secret controlul asupra unui ziar important din New York, Evening Mail; oamenii lor de fațadă au negociat să cumpere Washington Post și publicația newyorkeză Sun. Intermediarii politici, ziariștii corupți și detectivii necinstiți serveau cauza germană.

Dar după ce un submarin german a torpilat nava de pasageri britanică Lusitania, pe 7 mai 1915, ucigând 1 119 oameni, dintre care 274 americani, ambasadorul german a telegrafiat sumbru la Berlin: „Am putea la fel de bine să recunoaștem deschis că propaganda noastră de aici s-a prăbușit cu totul”.[9] Americanii au fost înfuriați de atacul împotriva civililor; statutul politic și diplomatic al Germaniei în Statele Unite a fost grav afectat. Președintele Wilson a ordonat ca tot personalul Ambasadei Germaniei în Statele Unite să fie pus sub supraveghere. Secretarul de stat Robert Lansing a trimis agenți secreți să intercepteze convorbirile diplomaților germani. Până la sfârșitul anului, von Papen și colegii lui atașați au fost expulzați din Statele Unite.

Când Hoover a sosit la Departamentul Justiției, O’Brien tocmai trimisese în judecată și condamnase un spion german, pe căpitanul Franz von Rintelen. Cazul a apărut pe primele pagini ale ziarelor. Von Rintelen sosise la New York cu câteva săptămâni înainte de scufundarea Lusitaniei, cu un pașaport elvețian fals. La ordinele înaltului comandament german, el a recrutat marinari ce leneveau în

docurile din New York, naționaliști irlandezi radicali, un escroc de pe Wall Street și un congresmen bețiv din Chicago, pentru planuri de sabotare a industriei de război americane printr-o combinație de fraude de afaceri și bombe incendiare. Dar căpitanul Von Rintelen a fugit din Statele Unite, temându-se pe bună dreptate că planurile lui secrete vor fi demascate. Ofițerii serviciului secret britanic, care interceptau telegramele germanilor, l-au arestat de îndată ce a aterizat în Anglia, l-au interogat brutal în Turnul Londrei și l-au predat Departamentului Justiției, ca să fie pus sub acuzare și condamnat.

„America nu a mai fost niciodată martoră la ceva de genul acesta", a spus președintele Wilson în fața Congresului, după arestarea căpitanului. „Nu cu mult timp în urmă, un astfel de lucru ne părea incredibil. Și pentru că era incredibil, nu ne-am pregătit deloc pentru el".

Teroriștii și anarhiștii reprezentau „cele mai grave amenințări împotriva păcii și siguranței națiunii noastre"[10], a spus președintele. „Asemenea creaturi ale patimii, lipsei de loialitate și anarhiei trebuie strivite... Pumnul puterii noastre trebuie să se abată de îndată asupra lor."

J. Edgar Hoover și FBI aveau să devină instrumentele acelei puteri.

2 Interviu acordat de O'Brian, CBS News, 2 mai 1972 (ziua în care a murit Hoover).

3 Interviu acordat de Fennell în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper's Magazine Press, 1975).

4 Hester O'Neill, „Zilele de școală ale lui J. Edgar Hoover", American Boy and Open Road, septembrie 1954.

5 Mesajul de război adresat Congresului de președintele Wilson, 2 aprilie 1917.

6 O'Brian, citat în The New York Times, 9 octombrie 1918.

7 John Lord O'Brian, „Noi încălcări ale libertății individuale", Harvard

Law Review 66, nr. 1 (noiembrie 1952), p. 14.

8 Despre amploarea efortului german, vezi mărturia lui A. Bruce Bielaski (director, Biroul de Investigații, Departamentul Justiției), Comisia Juridică a Senatului, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 6 decembrie 1918 (Washington DC: Government Printing Office, 1919).

9 Bernstorff, citat în Arthur S. Link, Wilson: The Struggle for Neutrality, 1914–1915 (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1960), p. 378.

10 Woodrow Wilson, al treilea mesaj anual adresat Congresului, 7 decembrie 1915.

CAPITOLUL 2

REVOLUȚIE

„Cred în putere”[11], a scris președintele Theodore Roosevelt în iunie 1908, în momentul în care a decis să creeze forța ce avea să devină FBI. Președinția lui a avut „mai multă putere decât orice altă instituție din orice mare republică sau monarhie constituțională din epoca modernă”, își amintea el cu mândrie. Catapultat în funcția de președinte de un asasin anarhist la începutul secolului XX, Roosevelt a luptat să consolideze democrația, să impună ordinea politică și să construiască o națiune bazată pe domnia legii.

Născută printr-o revoluție și dedicată libertății, America fusese sfâșiată de războiul civil, reunită și reconturată de migrațiile masive ale străinilor în căutare de libertate. La cumpăna dintre secolele al XIX-lea și XX, ultimele teritorii sălbatice și necontrolate din Vest erau pe cale să devină state. Frontierele explorării în munți și deșerturi se închideau. În Statele Unite trăiau în jur de 76 de milioane de oameni, mai mult de jumătate în orașe mici și în sate. În timp ce America lupta pentru civilizarea granițelor sale, existau regiuni întinse în care nu domnea nici o lege; militari americani acționau ca șerifi și instruiau ajutoare de șerifi, în pericol să fie uciși de desperados.

În orașele Americii, generatoare de bani și de putere, de inovație și de informare, cartierele sărace erau ticsite de imigranții ce căutau libertate și avere în Lumea Nouă. În 1900, industria americană și muncitorii ei deveniseră cei mai mari creatori de capital de pe glob, realizând aproape un sfert din producția industrială a planetei. America a devenit un gigant, iar influența bogăției corporatiste a ajuns să fie și ea imensă; magnații industriei căutau să comande și să controleze milioanele de lucrători a căror muncă îi îmbogățise. În timp ce America devenea o forță planetară, fiecare nou val de imigranți din Lumea Veche alimenta teama de subversiune străină.

Revoluționarii importau idei periculoase din Germania, Italia și Rusia. Broșurile și protestele lor fierbeau de mânie la adresa ordinii politice și economice americane. Minele, fabricile și atelierele din America erau pline de oameni care trăiseră mai demult sub regi și țari. Acești oameni visau la o lume mai bună. Cei mai radicali își imaginau moartea vechii ordini și apariția unei utopii politice, în care cei obidiți aveau să fie la conducere.

„A sosit vremea marilor revoluții sociale”[12], scria Roosevelt în 1895, an în care el a devenit șeful poliției din New York și în care s-a născut J. Edgar Hoover. „Cu toții încercăm să privim în viitor ca să prevedem acțiunea marilor forțe oarbe puse în mișcare de vasta revoluție industrială care are loc în secolul acesta. Nu știm ce să facem cu amplele deplasări de populație, cu expansiunea orașelor, cu neliniștea și nemulțumirea maselor.”

Una dintre marile forțe oarbe dezlănțuite în lume a fost anarhia, ținta anarhiștilor fiind să distrugă puterea însăși, să dărâme pilonii civilizației occidentale. Ei l-au asasinat pe președintele Franței în 1894, pe prim-ministrul Spaniei în 1897, pe împărăteasa Austriei în 1898, pe regele Italiei în 1900 – și pe președintele Statelor Unite, William McKinley, în 1901. Asasinarea lui McKinley l-a făcut pe Theodore Roosevelt președinte la doar 42 de ani, cel mai tânăr din istoria Americii.

În primul discurs important pe care l-a rostit în fața Congresului, în decembrie 1901, Roosevelt declara că „anarhia este o crimă împotriva întregii umanități”[13]. El a cerut legi noi, care să-i împiedice pe revoluționari și pe subversivi să trăiască în Statele Unite.

„Toți oamenii aceștia ar trebui să fie însemnați”

Președintele Roosevelt a gustat puterea imperială și i-a plăcut. El a acționat de unul singur când a săpat marele canal prin jungla din Panama; tot de unul singur a decis să trimită întreaga flotă militară americană într-o demonstrație planetară de forță. Știa că străinii ar fi putut să riposteze atunci când America își proiecta puterea în întreaga

lume. Dar în primii ani ai președinției sale, Roosevelt nu a avut o putere reală ca să combată crimele împotriva Statelor Unite. Departamentul său de Justiție abia învăța cum să impună domnia legii.

Creat în 1870, la cinci ani după încheierea Războiului Civil, Departamentul Justiției și conducătorul lui, procurorul general, aveau misiunea de a impune ordinea unei națiuni sfâșiate. Procurorul general și avocații lui s-au instalat nu departe de Casa Albă, la cele trei etaje superioare de la Banca de Economii Freedman's – un loc murdar, care mirosea urât de la canalele colectoare ce treceau pe dedesubt – și acolo au rămas până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Congresul le-a dat autoritatea de a depista și de a urmări în justiție crimele împotriva Statelor Unite, împreună cu importanta sumă de 50 000 de dolari pe an pentru acest scop important, dar nu a reușit să creeze și un cod federal de legi care să reglementeze cum trebuia să fie aplicată justiția.

Patru președinți din secolul al XIX-lea au folosit cea mai puternică forță privată de poliție, Agenția Națională de Detectivi Pinkerton, ca instrument de aplicare a legii, sursă de informații secrete și armă în lupta politică. „Am fost întotdeauna împotriva angajării și plătirii detectivilor”[14], a scris procurorul general Benjamin Brewster în 1884, dar cu toate acestea a făcut-o. Fondatorul Agenției, Allan Pinkerton, condusese rețele de spionaj în timpul Războiului Civil și ajutase la crearea Serviciului Secret pentru președintele Abraham Lincoln. Detectivii lui lucrau pentru magnații oțelului și ai căilor ferate, spionând, spărgând greve (și chiar capete), pentru a-i învinge pe organizatorii sindicali; ei plăteau informatori secreți, ale căror identități erau protejate prin nume de cod. Nu ezitau să încalce legea ca să impună legea sau să recurgă la violență în numele ordinii. În 1892, Congresul a interzis guvernului să mai încheie contracte cu această firmă după ce o confruntare izbucnită la oțelăria Carnegie din Homestead, Pennsylvania, s-a încheiat cu moartea a trei detectivi Pinkerton și a cinci muncitori. Casa Albă era văduvită astfel de talentele, viclenia și forța detectivilor privați.

După asasinarea președintelui McKinley, un detectiv Pinkerton a propus crearea unei noi agenții guvernamentale, destinată eradicării radicalilor din America. „Toți oamenii aceștia ar trebui să fie însemnați și ținuți sub supraveghere constantă”[15], a scris Robert A.

Pinkerton. În 1903, în baza noilor legi care interziceau anarhiștilor să trăiască în Statele Unite, Departamentul Justiției și cel al Muncii au început să țină dosare secrete despre străinii radicali.

Republicanul Roosevelt voia să lupte și împotriva plutocraților, la fel de mult ca împotriva anarhiștilor. În calitatea lui de fondator al parcurilor naționale din America, era indignat de modul în care aceștia jefuiau resurse ca petrolul, cărbunele, minereurile și lemnul de pe terenurile federale. Infractorii corporatiști care își însușeau proprietăți publice în beneficiu propriu mituiau politicieni care să le protejeze apoi escrocheriile cu terenuri. Înarmați cu bancnote de 1 000 de dolari, ei au jefuit milioane de hectare ale ultimelor frontiere americane.

În 1905, o anchetă federală condusă în parte de un agent abuziv al Serviciului Secret, pe nume William J. Burns, a dus la trimiterea în judecată și condamnarea senatorului John H. Mitchell și a lui John H. Williamson, membru în Camera Reprezentanților, ambii republicani, pentru rolurile lor în jaful marilor păduri din Munții Cascadelor. Editorialul apărut într-un ziar din Oregon afirma, foarte corect, că Burns și anchetatorii lui guvernamentali au folosit „metodele spionilor și detectivilor ruși”[16]. Senatorul a murit în timp ce aștepta să i se judece recursul; condamnarea congresmenului a fost anulată de Curtea Supremă pe motiv de „comportament scandalos”[17], ce includea manipularea nerușinată a juraților și a martorilor de către Burns. Acesta a părăsit guvernul și a devenit un celebru detectiv privat; priceperea lui în interceptarea convorbirilor telefonice și plantarea de microfoane în camerele de hotel i-a adus în cele din urmă slujba de șef al lui J. Edgar Hoover la FBI.

Jefuirea bogățiilor naturii de către escroci și speculanți a continuat cu aceeași intensitate. Președintele era furios.

„Roosevelt, în stilul dinamic ce îl caracteriza, a afirmat că jefuitorii domeniului public vor fi urmăriți și aduși în fața justiției”[18], potrivit unei note trimise în 1943 lui Hoover de agentul FBI special Louis Findlay, care se alăturase Biroului în 1911. Această notă este o dovadă unică a nașterii FBI, ale cărui origini au fost ascunse de fondatorii Biroului, nu fără motiv.

„Roosevelt l-a chemat pe procurorul general Charles J. Bonaparte la

Casa Albă și i-a spus că vrea ca fraudele cu terenuri să fie urmărite în justiție cu toată forța și a ordonat să i se pună la dispoziție personalul necesar pentru investigații." Bonaparte era un exemplu rar de american cu sânge albastru – strănepotul împăratului Napoleon I al Franței și nepot al regelui Westfaliei. A fost ani de zile prietenul apropiat și consilierul lui Roosevelt. Amândoi erau aristocrați și în același timp progresiști, reformiști și moraliști; amândoi erau de acord cu folosirea judicioasă a forței în numele legii. Roosevelt era în favoarea potolirii greviștilor cu bâte și bastoane de cauciuc; Bonaparte credea că violența comitetelor vigilenței publice putea instaura dreptatea socială.

„Bonaparte a apelat la Serviciul Secret al Statelor Unite pentru instruirea personalului care să facă investigațiile adecvate și necesare. I s-a repartizat o forță destul de numeroasă" ca să pună capăt amplelor fraude cu terenuri, își amintea Findlay. Președintele era nemulțumit. „El i-a spus domnului Bonaparte în cel mai emfatic limbaj specific președintelui Roosevelt că raportul era o mușamalizare. El voia faptele, toate faptele, și faptele adevărate, iar dacă se mușamaliza ceva, avea s-o facă el însuși", mai spune documentul.

„Președintele Roosevelt i-a ordonat lui Bonaparte să înființeze în cadrul Departamentului Justiției un serviciu de investigații care să nu fie subordonat nici unui alt departament sau birou și care să nu dea socoteală decât în fața procurorului general și a nimănui altcuiva." Ordinul președintelui „a dus la crearea Biroului de Investigații".

Prin lege, Bonaparte trebuia să ceară Senatului și Camerei Reprezentanților să creeze acest nou birou. „Departamentul Justiției nu are nici o forță executivă și în special nici o forță permanentă de investigații sub controlul lui imediat"[19], a scris Bonaparte Congresului; așadar, „cu siguranță nu era echipat complet pentru a-și desfășura activitatea". El a solicitat oficial fondurile și autoritatea pentru a crea „o forță puțin numeroasă, experimentată și selectată cu grijă".

Pe 27 mai 1908, Camera Reprezentanților a răspuns foarte pompos „Nu". Exista temerea că președintele intenționa să creeze o poliție secretă americană. Temerea nu era fără temei. Președinții mai folosiseră în trecut detectivi privați ca spioni politici.

„Ideile americane de guvernare" interziceau „spionarea oamenilor și

trasul cu ochiul în ceea ce în mod obișnuit se consideră a fi chestiunile lor particulare”[20], a spus reprezentantul Joseph Swagar Sherley, un democrat din Kentucky. Reprezentantul Walter I. Smith, un republican din Iowa ce avea să fie mai târziu judecător la Curtea Federală de Apel, s-a opus puternic creării „unui sistem de spionaj” în America. Reprezentantul John J. Fitzgerald, un democrat din New York, a avertizat împotriva „unei poliții centrale sau sistem de spionaj în guvernul federal”. Reprezentantul George E. Waldo, un republican din New York, a spus că ar fi „o grea lovitură dată libertății și instituțiilor libere, dacă în această țară ar apărea un mare birou central de informații secrete, așa cum este în Rusia”.

Congresul a interzis Departamentului Justiției să cheltuiască vreun ban pe propunerea lui Bonaparte. Procurorul general a ocolit ordinul. Poate că manevra lui a încălcat litera legii, dar era în spiritul voinței președintelui.

Theodore Roosevelt „era gata să arunce Constituția în curtea din spate ori de câte ori îi stătea în cale”[21], după cum a remarcat Mark Twain. Începuturile FBI s-au născut din această sfidare temerară.

„Procurorul general știe sau ar trebui să știe”

Bonaparte a așteptat până când Congresul a intrat în vacanță, la sfârșitul lui iunie. Apoi a băgat mâna adânc în fondul de cheltuieli curente al Departamentului Justiției ca să angajeze opt agenți veterani de la Serviciul Secret, ca anchetatori cu normă întreagă. Pe 26 iulie 1908, Bonaparte a semnat ordinul formal de înființare a unei noi divizii de investigații, cu un efectiv de 34 de „agenți speciali”[22]. A fost nevoit să cerșească, să împrumute sau să fure banii și oamenii pe care îi voia președintele. L-a numit pe Stanley W. Finch – un funcționar care nu avea licența să practice dreptul în Washington DC – ca prim șef al Biroului de Investigații.

„Recrutarea unei forțe de detectivi care să fie de încredere și eficientă întâmpină dificultăți serioase”[23], l-a avertizat Bonaparte pe președinte, între patru ochi. O astfel de forță trebuia să fie „oarecum familiarizată

cu ascunzătorile și obiceiurile infractorilor, iar agenții ei sunt deseori nevoiți să se asocieze și să folosească în munca lor persoane având standarde morale extrem de joase. Detectivii erau „adesea tentați să inventeze dovada dorită”, a spus Bonaparte. Procurorul general trebuia să fie omul „care să poarte responsabilitatea legală” pentru activitatea agenților.

Congresul a fost anunțat post factum de crearea Biroului de Investigații, în decembrie 1908, prin câteva rânduri în raportul anual al lui Bonaparte privind activitatea Departamentului Justiției. „A fost necesar ca departamentul să-și organizeze o mică forță proprie de agenți speciali”, a scris el. „Acțiunea nu a fost din voința departamentului.” Enunțul masca adevărul, de vreme ce președintele ordonase crearea Biroului.

Bonaparte a jurat personal în fața Congresului că Biroul nu avea să fie o poliție secretă. El urma să fie deasupra politicii. Procurorul general, în calitatea lui de șef al serviciilor naționale de aplicare a legii, urma să conducă și să-i controleze agenții. „Procurorul general știe sau ar trebui să știe în orice moment ce fac aceștia”[24], a promis Bonaparte.

Prăpastia dintre „știe” și „ar trebui să știe” va deveni un abis periculos odată cu venirea la putere a lui J. Edgar Hoover.

11 Theodore Roosevelt, scrisoare către George Otto Trevelyan, 19 iunie 1908, în Joseph Bucklin Bishop, Theodore Roosevelt and His Time Shown in His Own Letters (New York: C. Scribner’s Sons, 1920), pp. 92–94.

12 Theodore Roosevelt, American Ideals, and Other Essays, Social and Political (New York: G.P. Putnam’s Sons, 1897), p. 304.

13 Theodore Roosevelt, primul mesaj anual adresat Congresului, 3 decembrie 1901, online la American Presidency Project, http://www.presidency.ucsb.edu

14 Procurorul general Brewster, citat în Homer Cummings și Carl McFarland, Federal Justice: Chapters in the History of Justice and the Federal Executive (New York: Macmillanm 1937), p. 373.

15 Robert A. Pinkerton, „Supravegherea de către detectivi a anarhiștilor”, North American Review 173, nr. 540 (1901), p. 39.

16 Editorial nesemnat, în Salem (Oregon) Capitol Journal, retipărit în Portland Oregonian, 8 iulie 1905, citat în Jerry A. O’Callaghan, „Senatorul Mitchell și fraudele cu terenuri din Oregon, 1905,” Pacific Historical Review 21, nr. 3 (august 1952), p. 261.

17 Procurorul general Wickersham către președintele Taft, 10 mai 1912, NARA RG 60, dosarul de grațiere Jones.

18 Findlay către Hoover, „Notă pentru director: Re: Istoria începuturilor Biroului Federal de Investigații, Departamentul Justiției al SUA”, 19 noiembrie 1943.

19 Raport anual al procurorului general al SUA, 1907, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.

20 Hearings of House Appropriations Committee on Deficiency Appropriations, al 59-lea Congres, sesiunea a doua (1907). Pe 17 ianuarie 1908, președintele Comisiei pentru Buget a Camerei Reprezentanților, reprezentantul James A. Tawney, un republican din Minnesota, i-a întins o capcană procurorului general Bonaparte. Comisia pentru Buget controla cum decurgeau cheltuielile federale. Bonaparte a fost întrebat, în ședință publică, despre numărul agenților din ordinul Secret Service și al detectivilor privați pe care îi angajase Departamentul Justiției în ultimul an. „E greu de spus”, a replicat el, încercând pe cât posibil să ocolească întrebarea. I s-a reamintit că exista o sumă precisă autorizată pentru Secret Service, precum și cerința legală ca banii să fie destinați doar acestui serviciu. Angajase el cumva și detectivi privați? „Suntem nevoiți să angajăm și anumiți agenți speciali, din când în când”, a răspuns Bonaparte. „Avem nevoie de unele servicii ale detectivilor... Dar nu sunt mulți și trebuie să țineți cont că acești oameni... sunt dintre cei care trebuie angajați cu multă grijă.”

„Nu sunt întotdeauna oameni de bună calitate?” a fost întrebat Bonaparte. „Nu, domnule”, a răspuns el.

Congresmenul Tawney nu doar că a blocat cererea lui Bonaparte pentru fonduri federale cu care să creeze noul Birou de Investigații, dar a mers și mai departe: a introdus în bugetul federal o prevedere

prin care se interzicea Departamentului Justiției să folosească agenți Secret Service ca investigatori.

21 Twain către rev. J.H. Twichell, 16 februarie 1905, Mark Twain's Letters (New York: Harper&Brothers, 1919), p. 766.

22 Documentele FBI consemnează 28 iunie 1908 drept data la care Bonaparte a intrat adânc în fondul de cheltuieli diverse ca să angajeze agenți Secret Service (sursele diferă dacă au fost opt, nouă sau zece agenți). Dar Biroul consideră data la care a fost semnat ordinul oficial, 26 iulie 1908, drept ziua înființării lui oficiale.

Ordinul semnat de Bonaparte pentru crearea unei „forțe permanente de agenți speciali" sună după cum urmează:

„Toate chestiunile legate de investigațiile din cadrul Departamentului, cu excepția celor derulate de examinatorii bancari și în legătură cu serviciul de naturalizare, vor fi transmise Examinatorului-Șef, pentru obținerea unei note care să precizeze dacă vreunul dintre membrii forței de agenți speciali din subordinea lui este liber pentru activitatea care trebuie desfășurată. Nici unul dintre funcționarii Departamentului nu va da o autorizație pentru cheltuieli cerute de anchete speciale, fără să stabilească mai întâi dacă un membru al personalului obișnuit nu este disponibil pentru serviciul dorit și, în caz că serviciul nu poate fi îndeplinit de efectivul obișnuit de agenți speciali ai Departamentului, problema va fi transmisă prioritar procurorului general sau procurorului general interimar, împreună cu o declarație de la Examinatorul-Șef privind motivele pentru care activitatea nu poate fi repartizată unuia dintre angajații obișnuiți. Abia după aceea se va autoriza orice cheltuială, a oricărei sume, pentru acest scop." CHARLES J. BONAPARTE, procuror general.

Mult lăudatul responsabil care își obținuse slujba prin numire directă și purta titlul de „Examinator-Șef" era de fapt, în primii ani, chiar directorul Biroului de Investigații.

23 Bonaparte către Roosevelt, 14 ianuarie 1909, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.htm.

24 Bonaparte, Raportul anual al procurorului general al SUA, decembrie 1908, online la www.fbi.gov/libref/historic/history/origins.htm.

CAPITOLUL 3

TRĂDĂTORI

Pe 19 august 1919, Hoover a devenit șeful Diviziei Radicali, nou creată la Departamentul Justiției. Combinația de puteri cu care fusese învestit era unică în guvernul Statelor Unite.

El superviza sutele de agenți și informatori care lucrau pentru Biroul de Investigații. Putea cere arestarea a aproape oricui voia. A început să organizeze o campanie națională împotriva inamicilor statului. Avea doar 24 de ani.

Statele Unite luptaseră și câștigaseră înfruntările armate în străinătate în cei doi ani care trecuseră de când Hoover intrase în slujba guvernului. Acum erau angajate în războiul politic împotriva inamicilor de pe frontul de acasă.

Departamentul Justiției și Biroul de Investigații și-au folosit puterile împotriva americanilor și a străinilor, în egală măsură, încă de la începutul Primului Război Mondial. Președintele Wilson avertizase că „spioni și conspiratori ticăloși" au răspândit „printre noi spiritul răzvrătirii"[25]. El a declarat că „mulți dintre proprii noștri concetățeni au fost corupți" de agenți străini. Despre cetățenii care se opuneau războiului a spus că erau de fapt combatanți inamici. „Vai de omul sau de grupul care încearcă să se pună în calea noastră", a spus Wilson.

Hoover a învățat mecanismul arestărilor și al detenției în masă încă din primul an pe care l-a petrecut la Justiție. Departamentul avea o listă de 1 400 de germani suspecți din punct de vedere politic, care locuiau în Statele Unite la momentul declarării războiului. Dintre aceștia, 98 au fost închiși imediat; 1 172 erau considerați potențiale amenințări la adresa securității naționale și puteau fi arestați în orice moment. Aceștia au fost primii suspecți politic pe care i-a

supravegheat Hoover.

Biroul a lansat primele lui programe de supraveghere internă la scară națională în baza Legii Spionajului din 1917, arestând radicali, interceptând conversații și deschizând scrisori. În baza Legii Spionajului, deținerea unor informații care puteau face rău Americii era pasibilă de pedeapsa cu moartea; pe oricine „rostea, tipărea, scria sau publica" idei neloiale îl pândea închisoarea. În baza Legii Spionajului au fost condamnați 1 055 de oameni. Nici unul nu era spion. Cei mai mulți erau disidenți politici care militau împotriva războiului. Vorbele, nu faptele, erau crimele lor.

Rose Pastor Stokes, o imigrantă din Rusia măritată cu un milionar american socialist, a fost condamnată în baza Legii Spionajului la zece ani de închisoare pentru că a spus că „nici un guvern care ține partea profitorilor nu poate fi și al poporului". Eugene V. Debs, conducătorul Partidului Socialist American, a fost condamnat pentru că s-a exprimat împotriva condamnării ei. Debs câștigase aproape un milion de voturi candidând împotriva președintelui Wilson, dar următoarea campanie electorală avea să și-o ducă din închisoare. „Cred în dreptul la libertatea de exprimare, atât în vreme de război, cât și în vreme de pace"[26], a spus Debs la proces. „Dacă Legea Spionajului va rămâne până la urmă în vigoare, atunci Constituția Statelor Unite este moartă". Acuzatorul lui, Edwin Wertz de la Departamentul Justiției, a replicat că Debs era un pericol pentru societate deoarece vorbele lui inflamau mințile americanilor: dacă el scăpa fără să fie condamnat, atunci „oricine ar putea să intre într-o sală aglomerată... și să strige «foc» fără să fie vreun incendiu". Condamnarea la zece ani a fost confirmată în unanimitate de Curtea Supremă. Judecătorul Oliver Wendell Holmes, cel mai renumit jurist din America, a scris că socialiștii folosiseră „cuvinte care puteau avea efectul forței fizice". Ei reprezentau „un pericol clar și imediat" pentru națiune.

Cum războiul continua, senatorul Lee Overman, republican din Carolina de Nord – un membru de frunte al Comisiei Juridice, care supraveghea Departamentul Justiției – a cerut ca Biroul să acționeze mai puternic împotriva „trădătorilor, ticăloșilor și spionilor"[27]. Senatorul a avertizat că 100 000 de agenți străini hoinăreau prin Statele Unite. Citând Biroul ca sursă a informațiilor, el dubla și redubla numărul, după bunul său plac – într-o zi erau 200 000, într-alta 400 000.

Procurorul general Thomas Gregory i-a scris unui procuror de la Departamentul Justiției: „Este destul de multă isterie în țară pe tema spionilor germani. Dacă ești amabil să salți și să-mi trimiți și mie de la unul până la o duzină, o să te plătesc foarte bine pentru deranj. Îi căutăm întruna, dar este cam greu să-i iei la țintă dacă nu îi găsești”[28].

Vânătoarea de spioni străini a devenit o goană după himere. Armata și Marina, Departamentul de Stat, Serviciul Secret, șerifii, forțele de poliție din orașele mari – toate se întreceau între ele și cu Biroul de Investigații în căutările fără rezultat. Biroul se confrunta cu „o enormă suprapunere a activităților de investigație derulate de diferite instituții însărcinate cu câștigarea războiului”[29], își amintea un agent, Francis X. Donnell. „Era ceva obișnuit ca un agent al Biroului să ia legătura cu un individ în cursul investigației și să afle că alte șase sau șapte instituții guvernamentale trecuseră pe acolo ca să stea de vorbă cu el în aceeași problemă.”

Toată lumea putea să ia parte la vânătoare. Procurorul general Gregory și directorul Biroului de Investigații în timpul războiului, A. Bruce Bielaski, îi sprijineau pe oamenii de afaceri de pe tot teritoriul țării care finanțau ultrapatriotica Ligă de Protecție Americană – grupuri de cetățeni care îi spionau pe cei bănuiți de subversiune. Membrii ei erau considerați ajutoare de șerif și purtau insigne care proclamau apartenența la „un serviciu secret”. La apogeul ei, Liga a avut peste 300 000 de loialiști[30]. Cei mai zeloși membri ai săi se distrau de minune spărgând casele și bătându-i pe concetățenii lor, în numele dreptății și al steagului american. Zvonurile, bârfele și insinuările strânse de Ligă au umplut dosarele Biroului de Investigații.

Ginerele lui Wilson, ministrul de Finanțe William G. McAdoo, i-a spus președintelui că alianța Biroului cu Liga prezintă „cel mai grav pericol de neînțelegere, confuzie și chiar fraudă”[31]. Aceasta i-a dat de gândit președintelui; Wilson l-a întrebat pe procurorul general Gregory dacă aceste comitete de vigilență publică erau cea mai bună forță pe care o putea strânge America. În opinia lui, era „foarte periculos să avem o astfel de organizație în acțiune în Statele Unite și mă întreb dacă există vreun mod prin care am putea s-o oprim”[32]? Președintele a spus că știa că a fost o neglijență din partea lui „să nu caute un remediu”[33] la dezordinea din interiorul guvernului – dar „încă nu era sigur care era cel mai bun remediu”.

Procurorul general Gregory avea un răspuns. În timp ce lanternele se aprindeau la percheziții și sirenele mașinilor de poliție răsunau din ce în ce mai tare în toată America, el a pus Biroul de Investigații să lucreze ca o forță de acțiune politică.

În timpul războiului, Biroul a întreprins două raiduri politice majore. Primul a constat dintr-un atac la scară națională împotriva Organizației Mondiale a Muncitorilor din Industrie (Industrial Workers of the World, IWW), o mișcare sindicală de stânga, cu 100 000 de membri în Statele Unite. IWW adoptase o rezoluție împotriva războiului, iar simpla retorică era o crimă, potrivit Legii Spionajului. Procurorul general intenționa să scoată IWW din joc. Președintele Wilson a aprobat cu entuziasm. New York Times era de părere că liderii sindicali „lăsau impresia că ar fi, și poate că erau cu adevărat, agenți ai Germaniei”[34], potrivit teoriei că germanii plăteau IWW ca să submineze industria americană[35]. Ziarul propunea ca „autoritățile federale să se ocupe rapid de acești conspiratori vinovați de trădare”. Agenții Biroului și membrii Ligii de Protecție Americană așa au și făcut. Ei au spart ușile la birourile IWW, la locuințe și la sălile de ședințe ale sindicatului în 24 de orașe din toată America, arestând sute de suspecți și confiscând tone de documente. Trei procese colective s-au încheiat cu condamnarea în baza Legii Spionajului a 165 de lideri de sindicat. Pedepsele lor au mers până la 20 de ani de închisoare.

Politicienii și opinia publică au aplaudat arestările. Din amvoanele bisericilor și din camerele parlamentelor statelor federale răsunau apeluri la aruncarea în închisoare a trădătorilor, a ticăloșilor și a spionilor. Procurorul general a mai găsit o țintă ușoară. În primăvara și vara anului 1918, el a autorizat Biroul de Investigații să-i adune pe „chiulangii” – bărbații care nu se înscriseseră pentru recrutare.

Cel mai mare raid după chiulangii a fost, de departe, cel care s-a întins pe durata a trei zile, începând cu 3 septembrie – operațiunea cea mai ambițioasă din cei zece ani de existență a Biroului de Investigații. Sub conducerea lui Charles de Woody, șeful secției din New York a Biroului, s-au strâns 35 de agenți. Oamenii Biroului erau ajutați de aproximativ 2 000 de membri ai Ligii de Protecție Americană, de 2 350 de militari din trupele terestre și din marină și de cel puțin 200 de ofițeri de poliție. Ei au descins în zori pe străzile din Manhattan și din Brooklyn, au traversat fluviul Hudson cu feriboturile și s-au împrăștiat prin Newark și Jersey City. Au arestat între 50 000 și 65 000 de

suspecți, pe care i-au ridicat de pe stradă, i-au scos din restaurante, baruri sau hoteluri și au pornit cu ei spre închisorile locale și cazărmile naționale. Printre cei inculpați s-au numărat aproximativ 1 500 de dezertori și de tineri care s-au sustras recrutării. Dar zeci de mii de oameni au fost arestați și aruncați în închisoare fără motiv.

Procurorul general Gregory a încercat să dezavueze raidurile, însă Biroul nu l-a lăsat. „Nimeni nu poate să facă din mine un țap ispășitor”[36], a spus sfidător de Woody. „Tot ce am întreprins în legătură cu acest raid s-a făcut sub conducerea procurorului general și a șefului Biroului de Investigații”.

Furtuna politică provocată de numeroasele arestări și detenții nejustificate s-a stins repede. Dar atât procurorul general Gregory, cât și Bielaski, din cadrul Biroului, au demisionat curând. Numele și reputațiile acestora au dispărut în uitare, iar moștenirea lor s-a păstrat doar pentru că a fost preluată de Hoover.

„Cea mai gravă amenințare la adresa acestei țări”

Pericolul roșu a început să captiveze imaginația guvernului american în ultimele săptămâni ale Primului Război Mondial.

Președintele Wilson a trimis circa 14 000 de militari americani împotriva revoluționarilor bolșevici la frontierele înghețate ale Rusiei. Ei luptau încă, pe 11 noiembrie 1918, atunci când armele au tăcut în Europa. Prima bătălie din războiul Americii contra comunismului s-a purtat cu muniție de război.

Președintele a lansat totodată un atac politic împotriva radicalilor din Rusia. Spre stupoarea principalilor săi consilieri, Wilson a autorizat personal publicarea unor dosare secrete care susțineau că principalii conducători ai Revoluției Ruse erau agenți plătiți ai guvernului german. Aceste documente au fost furnizate Casei Albe de către unul dintre specialiștii în propagandă ai lui Wilson, care credea că dăduse „cea mai mare lovitură din istorie”[37]. Președintele nu a consultat pe nimeni în privința autenticității lor. Erau falsuri – și încă unele

grosolane, vândute de un escroc țarist unui american credul – dar ele au schimbat discursul politic în America.

Congresul a intrat și el în războiul împotriva comunismului. În ianuarie 1919, Senatul american a început audieri pe tema acestei amenințări, conduse de senatorul Lee Overman din Comisia Juridică. Departamentul Justiției i-a dat senatorului Overman acces liber la dosarele Biroului de Investigații. În schimb, comisia a dat Biroului copii după toate rapoartele sale, de la toate celelalte ramuri ale guvernului. Aceste dosare au constituit piatra de temelie a carierei lui J. Edgar Hoover.

Tonul audierilor a fost stabilit de mărturia pe tema sovieticilor a unui avocat din New York, pe nume Archibald Stevenson, un specialist în mare măsură autodidact.

„Ideea este, așadar, să fie format un guvern în cadrul acestui Guvern?" a întrebat senatorul Overman. „Și să răstoarne Guvernul acesta?"

„Exact", a răspuns Stevenson.

„Și credeți că mișcarea crește constant în această țară?"

Așa era, a spus Stevenson, ceea ce constituia „astăzi cea mai gravă amenințare la adresa acestei țări".

„Ne puteți indica o soluție?" a întrebat senatorul.

„Agitatorii străini ar trebui deportați", a spus el. „Cetățenii americani care propovăduiesc revoluția trebuie pedepsiți."

Senatorul Overman a încheiat spunând că era momentul ca „poporul american să înceapă să afle despre această mărturie și să-și dea seama ce se întâmplă în această țară".

Pe măsură ce în Senat creștea teama de „pericolul roșu", spiritul de luptă atâțat pentru războiul mondial se destrăma. Nouă milioane de muncitori americani din industriile de război au fost demobilizați și au descoperit că nu prea au unde să se angajeze. Costul traiului de zi cu zi aproape că se dublase de la începutul războiului. Când patru milioane de soldați americani au început să se întoarcă acasă, patru milioane de muncitori au intrat în grevă. Statele Unite nu mai

văzuseră niciodată asemenea confruntări între muncitori și șefii lor. Forțele legii și ordinii publice au simțit că în spatele întregii povești erau comuniștii.

Pe 21 ianuarie 1919 – ziua în care Senatul a ascultat prima mărturie privind „pericolul roșu” – 35 000 de muncitori de pe șantierele navale din Seattle au încetat lucrul. Trupele federale au pus capăt revoltei lor, dar spiritul grevei s-a răspândit la minele de cărbune și la oțelării, la muncitorii din industria textilă și la operatorii telefonici, până la polițiștii din Boston. Sute și sute de greve aruncau parcă nisip în rotițele mecanismului economiei americane. Temerile politice și economice se întindeau în toată țara.

La Casa Albă nu era nimeni. Președintele Wilson pornise să traverseze Atlanticul la bordul navei USS George Washington, în încercarea de a pune capăt războaielor pentru totdeauna. Însoțit de ajutoarele cele mai de încredere, plecase în Franța ca să-și împlinească visul realizării Ligii Națiunilor, o alianță mondială care să păstreze pacea. Wilson își numea propunerea un pact; un element mesianic îi nuanța misiunea. Aliații săi din vremea războiului, liderii Angliei și Franței, găseau insuportabile pretențiile ipocrite ale lui Wilson. Ei erau mult mai interesați de pedepsirea Germaniei decât de construirea unei noi lumi, întemeiată pe viziunile lui Wilson.

Fără un tratat de pace, Statele Unite erau încă în stare de război peste hotare. Fără un președinte la Casa Albă, națiunea nu avea pe nimeni care să conducă războiul de acasă.

Wilson a fost plecat din Statele Unite din 4 decembrie 1918 până pe 24 februarie 1919. Nouă zile mai târziu a plecat din nou spre Franța și a rămas în străinătate vreme de patru luni. În ziua în care a plecat peste ocean pentru a doua oară, Wilson și-a numit un vechi aliat politic în funcția de procuror general.

A. Mitchell Palmer era un bărbat frumos, în vârstă de 47 de ani, cu trei mandate de congresmen de Pennsylvania la activ, un quaker pacifist, cu voce calmă, principii flexibile și ambiții uriașe. Membru de frunte al Comitetului Național Democratic, el a condus campania lui Wilson la Convenția Democraților din 1912. În 1918 a administrat Oficiul Proprietăților Străinilor din cadrul Departamentului Justiției ca pe fieful său personal, oferind prietenilor și apropiaților săi custodia

proprietăților și brevetelor germane confiscate, ce valorau milioane. Acum a apucat cu amândouă mâinile șansa de a conduce Departamentul Justiției.

Palmer avea în minte un singur obiectiv măreț. Se imagina viitorul președinte al Statelor Unite.

„O să vă aruncăm în aer!”

În aprilie 1919, 36 de pachete cu dinamită, învelite în hârtie maronie, își croiau drum prin sistemul poștal din Statele Unite. Ele au stat la baza celei mai mari conspirații ce urmărea comiterea de asasinate politice din istoria Statelor Unite.

Pe 29 aprilie, prima bombă a ajuns la locuința din Atlanta a lui Thomas W. Hardwick, care tocmai își terminase mandatul de senator de Georgia. Hardwick ajutase la votarea noii Legi de Expulzare a Anarhiștilor, ce urmărea deportarea străinilor radicali. Bomba i-a smuls mâinile menajerei.

Nici una dintre următoarele bombe trimise prin poștă nu și-a atins ținta. Un funcționar poștal din New York a găsit 16 dintre ele pe raftul coletelor cu plata incompletă; atentatorii nu folosiseră destule timbre. Pretinșii asasini erau evident semianalfabeți; scriseseră greșit unele dintre numele destinatarilor. Dar lista lor de ținte era una sofisticată.

În fruntea ei se afla procurorul general Palmer. Pe listă figura și judecătorul Oliver Wendell Holmes de la Curtea Supremă. La fel și judecătorul Kenesaw Mountain Landis, care supervizase peste o sută de condamnări în baza Legii Spionajului. Urmau să fie uciși și cinci membri ai Congresului, printre care și senatorul Overman. Ministrul Muncii și comisarul federal pentru imigrație, ambii responsabili cu procedurile de deportare în baza Legii Expulzării Anarhiștilor, erau și ei pe listă. La fel și primarul și șeful poliției din New York. Cele mai de notorietate ținte erau bancherii de frunte ai națiunii, John D. Rockefeller și J.P. Morgan. Cel mai puțin cunoscut era un agent de la Biroul de Investigații în vârstă de 29 de ani, grăsuliu și cu un început

de chelie, pe nume Rayme Finch.

Finch petrecuse luni de zile urmărindu-i pe membrii unei bande de anarhiști italieni, condusă de Luigi Galleani, fondatorul unui ziar clandestin numit Cronaca Sovversiva (”Cronica subversivă”). Galleani avea probabil în jur de 50 de adepți cuceriți de chemările lui la revoluție violentă, asasinate politice și folosire a dinamitei pentru a semăna teroarea în rândul clasei conducătoare. Revoluționarii cultivați trăgeau o linie categorică între propaganda cuvântului și cea a faptei. Galleani credea în fapte. Finch și câțiva colegi de-ai săi, agenți de la Biroul de Investigații, urmăriseră un șir încâlcit de indicii, din valea fluviului Ohio până la Oceanul Atlantic, care s-a încheiat cu raidul din februarie 1918 de la birourile ziarului Cronaca Sovversiva, în Lynn, Massachussets. Raidul a dus la arestarea lui Galleani și, un an mai târziu, la ordinul judecătoresc pentru deportarea lui și a opt dintre adepții lui cei mai apropiați, în baza noii Legi de Expulzare a Anarhiștilor. La sfârșitul lui ianuarie 1919, Galleani tocmai înaintase ultima cerere de recurs, când în orașele industriale din Massachussets și Connecticut a apărut un manifest semnat de „Anarhiștii Americani”, care promitea o iminentă furtună „de sânge și foc”.

„Deportarea nu va împiedica furtuna să lovească aceste ținuturi”, se spunea în manifest. „Deportați-ne! O să vă aruncăm în aer!„

În noaptea de 2 iunie 1919, alte nouă bombe au explodat în șapte orașe. Din nou, toate țintele au scăpat cu viață. La New York a fost vizat un judecător municipal, dar bomba a ucis un paznic de noapte de pe stradă. La Cleveland a fost vizat primarul; la Pittsburgh, un judecător federal și un inspector de la imigrație; la Boston, un judecător și un ales din Parlamentul statului. La Philadephia, bomba a lovit o biserică; în Paterson, New Jersey, locuința unui om de afaceri.

La Washington DC, un tânăr s-a aruncat în aer la ușa casei procurorului general Palmer. Explozia a zguduit un șir întreg de reședințe elegante. Franklin Delano Roosevelt, pe atunci în vârstă de 37 de ani și ministru adjunct al Marinei Militare americane, se întorcea acasă de la o cină târzie, împreună cu soția sa, Eleanor, când explozia a răsunat puternic în noaptea de primăvară. Ferestrele din față ale casei lor de pe strada R, numărul 2131, din Washington s-au făcut țăndări. De partea cealaltă a străzii, Palmer stătea în mijlocul ruinelor sufrageriei sale. Fațada casei era făcută praf.

Trotuarele erau pline de cioburi de sticlă, crengi de copac rupte și bucățele de oase și de carne. A fost nevoie de multă vreme pentru a stabili că fragmentele trupului dezintegrat erau rămășițele pământești ale unui imigrant de 23 de ani pe numele lui Carlo Valdinoci, editorul de la Cronaca Sovversiva.

Deasupra dezastrului pluteau în aer copii ale unei noi diatribe împotriva guvernului, tipărită pe hârtie roz. „Este război, război de clasă și voi ați fost primii care l-ați purtat, ascunzându-vă după instituțiile puternice pe care le numiți ordine, în bezna legilor voastre”, spunea textul. „Va fi vărsare de sânge; noi nu ne vom clinti; va trebui să fie crime: noi vom ucide, pentru că este necesar; va trebui să fie distrugere; noi vom distruge, ca să scăpăm lumea de instituțiile voastre tiranice.” Era semnat „Luptătorii Anarhiști”.

„Flacăra revoluției”

Oficiile teritoriale din Boston și din Pittsburg ale Biroului de Investigații au fost primele care au raportat că Moscova era în spatele atentatelor cu bombe.

Palmer a presupus că vinovați erau comuniștii. El devenise procuror general în aceeași săptămână în care sovieticii proclamaseră Cominternul – Internaționala Comunistă. Anunțând că mișcarea avea drept scop distrugerea ordinii existente a lumii, Lenin i-a invitat deschis pe americani să i se alăture.

În dimineața de 3 iunie, Palmer a primit, în ruinele bibliotecii sale, o mică delegație de membri ai Senatului și ai Camerei Reprezentanților. „Mi-au cerut, în termeni categorici, să folosesc toată puterea de care dispuneam”, își amintea el. „«Palmer, cere tot ce vrei și o să capeți.»”

Pe prima pagină a fiecărui ziar din America, el a promis solemn să-i vâneze pe autorii atentatelor cu bombă. Acum, avea nevoie de vânători.

Mai întâi a ales un nou șef pentru Biroul de Investigații: William J.

Flynn, fostul șef al Serviciului Secret. Palmer l-a prezentat cu mândrie presei ca fiind cel mai bun detectiv din America. Un polițist de modă veche din New York, cu studii liceale, Flynn lucrase ca instalator înainte să-și descopere chemarea. Era un personaj impozant, cu pălăria lui tip gambetă, trabucul și pântecul bine rotunjit de beri și fripturi de vită. Avea la degetul cel mic câțiva reporteri de la ziare din New York și Washington, și își cultivase o reputație de detectiv iscusit, care nu lasă niciodată un caz nerezolvat.

Flynn avertizase națiunea că sute de mii de agenți străini se aflau în Statele Unite. Guvernul, credea el, avea tot dreptul să aresteze oricât de mulți suspecți ca să prindă un spion sau un sabotor. Prima lui măsură a fost să-i atace pe Roșii.

Pe 12 iunie 1919, agenți ai Biroului de Investigații și polițiști din New York au spart birourile diplomatice sovietice, abia deschise la numărul 110 pe East 40th Street, în Manhattan[38]. Au confiscat maldăre de dosare – dar nimic care să-i lege pe comuniști de atentatele cu bombă.

În ziua următoare, procurorul general Palmer s-a prezentat în fața Congresului, ca să ceară bani și legi noi pentru a-i opri pe comuniști și pe radicali. El a avertizat că erau posibile noi atacuri în următoarele zile sau săptămâni, poate chiar pe 4 iulie. Începuse să vadă cum crește o conspirație globală de comuniști și escroci obișnuiți, femei ușoare și perverși sexuali – „o adunare masivă a criminalilor din toată lumea, porniți să distrugă decența vieții de zi cu zi”[39]. Palmer a luat explozia ce i-a vizat locuința drept cel mai clar semnal că „pârjolul revoluției s-a abătut asupra tuturor instituțiilor legii și ordinii publice” din America, „a atins altarele bisericilor, a urcat în clopotnițele școlilor și s-a strecurat în colțurile sacre ale caselor americanilor”.

Pe 17 iunie, Palmer și Flynn s-au întâlnit la Departamentul Justiției cu câteva ajutoare. Au ieșit de acolo anunțând că Biroul de Investigații avea să-i prindă în scurt timp pe atentatori. Flynn era convins că în spatele atacurilor se aflau bolșevicii ruși.

Șase zile mai târziu, agenții Biroului l-au interogat pe Luigi Galleani, care era închis într-o celulă de pe Deer Island, în golful Boston, și aștepta să fie deportat. N-au scos nimic de la el. În dimineața următoare, Galleani a fost urcat pe un vas spre Italia și nu avea să mai calce niciodată în America. Galleani și banda lui de anarhiști nu au

fost niciodată puși sub acuzare; ancheta a continuat vreme de 23 de ani, fără nici un rezultat. Curând, adepții lui aveau să lovească din nou, executând cel mai mare atac terorist pe care îl văzuse vreodată America.

„Agenții secrete infiltrate peste tot”

Două nave și-au încrucișat drumurile în Atlantic. Una îl purta pe Galleani departe de America, cealaltă îl aducea acasă pe președinte.

Pe 8 iulie, Woodrow Wilson s-a întors în Statele Unite, după cinci luni în care luptase zadarnic pentru Liga Națiunilor. Viziunea lui despre pacea mondială se îndepărta tot mai mult, efemeră ca valurile oceanului. Avea prea puțin sprijin din partea aliaților Americii din vremea războiului. Senatul american era și el tot mai disprețuitor. Wilson avea să plece curând într-o campanie prin țară, ca să-și prezinte argumentele direct cetățenilor. În 1919 nu existau radiouri naționale; președintele era nevoit să transmită personal mesajul. A călătorit așadar aproape 13 000 km cu trenul, rostind 40 de discursuri în 15 state.

Președintele părea un profet al sfârșitului lumii. Cu respirația greoaie, tușind, văzând dublu și orbit de migrene, Wilson prezenta poporului american o viziune apocaliptică. El prevedea că națiunea și lumea întreagă aveau să fie și pe viitor sub amenințarea permanentă a războiului. Vorbea despre Revoluția Rusă de parcă ar fi fost un nor gigantic de gaz otrăvitor, plutind spre vest deasupra Atlanticului și aducând în America „otrava dezordinii, otrava revoltei, otrava haosului”.[40]

„Chiar credeți cu adevărat, concetățenii mei, că nimic din acea otravă nu a pătruns în vinele acestui popor liber?” întreba președintele. „Există aici, în America, oameni care vă privesc liniștiți în față și vă spun că ei sunt pentru o astfel de revoluție, când acea revoluție înseamnă guvernarea prin teroare.” Fără pace, „această otravă se va răspândi constant, tot mai repede, până când și acest iubit pământ al nostru ar urma să fie mânjit și deformat de ea”.

Wilson a avertizat că Statele Unite trebuiau să fie gata să lupte „în orice parte a lumii unde amenințarea războiului este iminentă”. Inamicii Statelor Unite nu stăteau nici ei cu brațele încrucișate: „Trebuie supravegheați, cu agenții secrete infiltrate peste tot.” Națiunea trebuia să păstreze forțe importante de armată terestră și marină, într-o stare de alertă permanentă.

„Și asta nu se poate face în condițiile libertății de exprimare”, a spus președintele. „Nu poți face asta cu dezbatere publică. Planurile trebuie să fie secrete. Datele trebuie adunate printr-un sistem pe care noi îl condamnăm, pentru că l-am numit sistem de spionaj. Este mai politicos să îi spunem sistem de informații.”

În timp ce președintele își continua turneul spre vest, prin Marile Câmpii, la Washington prindea contur un nou sistem american de informații.

„Când vine vremea revoluției”

Pe 1 august 1919, procurorul general i-a încredințat lui J. Edgar Hoover misiunea de a zdrobi conspirația comunistă împotriva Statelor Unite. Îl plăcuse imediat pe Hoover, căruia munca neobosită îi atrăsese cele mai bune recomandări din partea șefilor lui de la Justiție.

Ca nou șef al Diviziei Radicali, Hoover avea sub comanda lui 61 de agenți ai Biroului de Investigații și 35 de informatori sub acoperire[41]. A început să umple dosarele Biroului cu informații de la spionajul militar, de la Departamentul de Stat și de la Serviciul Secret. Și-a asigurat sprijinul serviciilor de imigrare și de pașapoarte, al poștașilor, al comisarilor din poliție, al detectivilor privați și al comitetelor vigilenței publice. Echipe de spărgători de uși și de seifuri de la Birou și din Serviciul de Informații al Marinei au intrat prin efracție în ambasade și consulate străine, ca să fure coduri și cifruri.[42]

Hoover s-a folosit de autoritatea care i-a fost dată ca de o forță magnetică, strângând laolaltă fragmente de informații secrete împrăștiate prin diferite servicii ale guvernului, deschizând cazuri

clasificate împotriva a zeci de mii de suspecți politic. Americani și străini deopotrivă puteau ajunge pe lista de inamici a lui Hoover participând la o demonstrație politică alături de un informator sau abonându-se la oricare dintre cele 222 de ziare radicale în limbi străine care apăreau în Statele Unite.

Stocul de secrete al lui Hoover a constituit fundația unui sistem primitiv, centralizat, de informații. La trei luni după instalarea în funcție, el controla dosarele a peste 60 000 de oameni; Biroul a alcătuit cel puțin tot atâtea dosare referitoare la locurile în care se strângeau acești oameni, la publicațiile pe care le citeau și la grupurile politice din care făceau parte. Fiecare trebuia evaluat ca potențială amenințare la adresa securității naționale. Fiecare putea să aibă un rol într-o rețea clandestină, fiecare putea să fie un soldat deghizat din ceea ce Hoover numea „marșul nebun al fascismului roșu”[43], dedicat creării unei Americi sovietice.

Lenin și Stalin se ridicau la putere din haosul politic din Rusia. Teama că revoluția lor putea să se răspândească era imensă.

Pe 12 august, în a doua săptămână în funcție, Hoover a început „o investigare amplă și viguroasă”[44] a cetățenilor americani și străini „care susțineau schimbarea actualei forme de guvernământ prin forță sau prin violență”. Departamentul Justiției voia dovezi „de orice natură, fie ele și zvonuri sau altceva”, împotriva comuniștilor americani. Zvonurile puteau fi folosite ca dovezi pentru punerea sub acuzare în baza noilor legi pe care Palmer le cerea insistent Congresului. Palmer scotocise prin legi și precedente juridice, căutând noi căi de a-i aresta și trimite în închisoare pentru revoltă, în vreme de pace, pe americanii care vorbeau fără să se ascundă[45]. În 1919, în Congres au fost introduse 70 de astfel de legi. Nu a trecut nici una.

Pe 23 august, Hoover a început o serie de întrevederi cu comisarul pentru imigrație Anthony Caminetti, un politician din California în vârstă de 65 de ani, cu o mustață albă stufoasă, lungă și răsucită la capete. Hoover lucrase îndeaproape cu oamenii lui Caminetti în timpul războiului. Caminetti controla dosarele a circa 13 milioane de imigranți – una din opt persoane din America –, dintre care 1,7 milioane născuți în Germania, 1,6 milioane în Italia și 1,4 milioane în Rusia. Hoover bănuia că printre ei se află și trupele de șoc ale „fascismului roșu”. Împreună, cei doi au început să lucreze la un plan

prin care să scape națiunea de dușmanii ei. Legea Expulzării Anarhiștilor le-a dat puterea de a-i exila pe străinii care susțineau revoluția după o audiere sumară, fără puneri sub acuzare sau condamnări. Hoover era de părere că puteau câștiga aprobarea entuziastă a opiniei publice făcând din doi dintre cei mai cunoscuți agitatori din America primii lor deportați: Emma Goldman și Alexander Berkman. Din fericire pentru Hoover, amândoi erau deja în închisoare pentru propagandă împotriva războiului, amândoi ar fi trebuit eliberați în următoarea lună, și amândoi puteau fi acuzați rapid și trimiși cu vaporul înapoi în Rusia lor natală.

Goldman predica ateismul, amorul liber, controlul nașterilor și alte doctrine în afara legii. Hoover o numea „Regina Roșie a anarhiei". Berkman, fostul ei iubit, își petrecuse o jumătate din viață în închisoare pentru încercarea de a-l ucide pe magnatul oțelului Henry Frick. El nu a pretins niciodată că ar fi fost cetățean american; cazul împotriva lui era așadar foarte simplu. Goldman, însă, susținea că devenise cetățean american prin căsătorie, un obstacol în calea deportării ei. Hoover s-a ocupat personal de această provocare.

În aceeași săptămână, la sfârșitul lui august 1919, Hoover și-a trimis agenții să se infiltreze în două dintre principalele organizații de stânga din America. Ambele urmau să aibă conferințe la Chicago, în weekendul de Ziua Muncii.

Una dintre acestea era Partidul Socialist. Socialiștii încercaseră ani de zile să opereze deschis, în cadrul sistemului politic american; în toată țara, candidații lor au participat la alegeri locale sau la nivelul statului, și uneori au câștigat. Dar cum conducătorul lor, Eugene Debs, se afla în închisoare, ierarhia era divizată. Membrii cei mai radicali s-au revoltat, conduși de emfaticul John Reed, un agent secret sovietic și autor al unei relatări romanțate privind revolta bolșevică, Zece zile care au zguduit lumea. Lui Reed i s-a alăturat amicul lui, Benjamin Gitlow, un radical ce făcea parte din parlamentul statului New York, într-o facțiune gălăgioasă, care își spunea Partidul Comunist al Muncii.

Al doilea grup sub supraveghere era mai puțin cunoscutul Sindicat al Muncitorilor Ruși. Lui Hoover îi căzuse sub ochi un raport despre sindicat, trimis de un agent întreprinzător al Biroului de Investigații, pe nume Edgar B. Speer. Fost reporter de ziar în Pittsburgh și în împrejurimi, Speer avea surse bune printre șefii minelor de cărbuni și

oțelăriilor din Midwest; fiul lui a ajuns să fie președinte al U.S. Steel Corporation. Șefii l-au alertat pe Speer despre prezența Sindicatului Muncitorilor Ruși printre minerii din Pennsylvania, Ohio și West Virginia. El a analizat un teanc de documente confiscate de la sediul central din Manhattan al sindicatului și a ajuns la concluzia că Muncitorii Ruși constituiau o conspirație de mii de imigranți – atei, comuniști, anarhiști – care se pregăteau să se ridice împotriva Americii. Era vorba de „teroriști", a raportat el, „gata pentru orice fel de acțiune când vine vremea revoluției"[46].

În scurt timp, Hoover a început pregătirile pentru o contrarevoluție americană.

25 Woodrow Wilson, „Discurs de Ziua Drapelului la Washington", 14 iunie 1917.

26 Ernest Freeberg, Democracy's Prisoner: Eugene V. Debs, the Great War, and the Right to Dissent (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2008), pp. 98–104.

27 Declarația senatorului Lee Overman, Congressional Record, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 4 aprilie 1918 (Washington, DC: Government Printing Office, 1919).

Senatorul Overman a convocat audierile Comisiei Juridice pe tema amenințării roșii la doar două luni după încheierea Primului Război Mondial. Audierile au anticipat, în multe privințe, activitatea pe care avea s-o desfășoare senatorul Joseph McCarthy, 30 și ceva de ani mai târziu. Ele au influențat derularea marii Spaime Roșii din 1919.

În ianuarie 1919, Overman a audiat mărturii despre spionajul german împotriva Statelor Unite, în vremea războiului. Audierile au fost un eșec, deoarece nici măcar un singur act de sabotaj german nu mai tulburase națiunea din vremea exploziei de la Black Tom.

Senatorul Overman și colegii lui din Comisia Juridică și-au reorientat repede atenția spre conspirația internațională comunistă. „Nu știu dacă putem aborda chestiunea acum, în baza rezoluției noastre, și să investigăm bolșevismul", a spus senatorul. Dar au făcut-o și încă imediat.

Archibald E. Stevenson, un avocat de pe Wall Street, în vârstă de 35 de ani și autoproclamat expert în privința amenințării comuniste, a captivat atenția comisiei. Stevenson a spus că mii și mii de americani – preoți, profesori, politicieni, editori – erau subjugați de Revoluția Rusă. A înșirat sute de nume, inclusiv ale unor personaje respectate în toată țara, ca Jane Adams, reformatoarea socială din Chicago, și Charles Beard, unul dintre istoricii de frunte ai Americii. Unii erau agenți bolșevici activi, a spus el; alții erau intelectuali induși în eroare.

Ideile lui Marx, Lenin și Troțki erau răspândite ca otrava de americani în aparență respectabili, le-a spus Stevenson senatorilor. Rușii potopeau Statele Unite cu bani, oameni și propagandă, iar agenții lor americani duceau Revoluția Rusă în fiecare oraș și centru industrial din țară prin intermediul unor comitete secrete numite soviete.

28 Procurorul general Gregory către T.U. Taylor, aprilie 1918, citat în Charles McCormick, Seeing Reds: Federal Surveillance of Radicals in the Pittsburgh Mill District, 1917–1921 (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2002), p. 64.

29 Circulara internă a lui F.X. O'Donnell, 24 octombrie 1938, citată în „Analiză a investigațiilor secrete privind securitatea internă derulate de FBI: Autoritate, poziții oficiale și activități în perspectivă istorică", FBI, 28 octombrie 1975.

30 Bruce Bielaski, de la Biroul de Investigații, a declarat în fața Congresului, în decembrie 1918, că Liga Protectoare Americană a avut un efectiv maxim între 300 000 și 350 000 de oameni, deși alți oficiali guvernamentali au estimat numărul la 250 000.

31 McAdoo către Wilson, 2 iunie 1917, și Wilson către Gregory, 4 iunie 1917, în The Public Papers of Woodrow Wilson, 42, pp. 410–411 și 416, online la http://www.presidency.ucsb.edu/woodrow_wilson.php

32 Ibidem.

33 Wilson citat în John F. Fox Jr., „Dispută birocratică pe tema contraspionajului (1917–1918)," online la www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies.

34 The New York Times, 4 august 1917, p. 6

35 citat în Melvyn Dubofsky, „We Shall Be All”: A History of the Industrial Workers of the World (Chicago, University of Illinois Press, 2000), p. 233.

36 De Woody, citat în The New York Times, 6 septembrie 1918, p. 1.

37 David A. Langbart, „Cinci luni la Petrograd în 1918: Robert W. Imbrie și obținerea de informații din Rusia de către Statele Unite”, Studies in Intelligence 32, nr. 1 (martie 2008), CIA, Centrul pentru Studiul Informațiilor.

Documentele respective au fost furnizate de comisia de propagandă a guvernului american, Comitetul pentru Informații Publice, creat de președintele Wilson cu scopul de a mări sprijinul popular pentru război. Comisia a produs afișe de mare impact, jurnale cinematografice și discursuri – și odată cu ele, și niște personaje stranii. Unul dintre acestea a fost Edgar Sisson, un important editor de revistă trimis în Rusia ca șef al propagandei americane. Sisson era la post la consulatul american din Petrograd, astăzi Sankt Petersburg, când revoluția bolșevică a răsturnat guvernul țarului. El l-a convins pe ambasadorul american să plătească 20 000 de ruble pentru documente, puse în vânzare de editorul unui ziar local de scandal. Sisson credea că a dat „cea mai mare lovitură din istorie”, după cum spunea un important avocat de la Departamentul de Stat. El i-a livrat presupusele dovezi ale crimei președintelui Wilson, care a ordonat ca acestea să fie trimise tuturor ziarelor importante din America. Nesocotind sfatul propriului minister de Război, Wilson a trimis trupe americane împotriva bolșevicilor. Americanii luptau încă și după ce Primul Război Mondial s-a încheiat oficial, pe 11 noiembrie 1918.

38 Reprezentantul oficial al Moscovei era un cetățean german pe nume Ludwig Martens; el a cerut în van recunoașterea diplomatică din partea Statelor Unite. Asemenea majorității ambasadelor străine, biroul lui Martens era gândit ca să servească drept misiune comercială, sursă de propagandă și stație de spionaj, nu doar ca misiune diplomatică.

Pentru J. Edgar Hoover, însăși existența lui Martens părea să dovedească o alianță sinistră între Germania din vremea războiului și

Rusia revoluționară. Cetățean german născut și crescut în Rusia, deportat în Anglia ca străin german în timpul războiului, el s-a declarat german la sosirea la New York, după care s-a anunțat ca ambasador sovietic. El i-a găsit pe industriașii americani bucuroși să facă afaceri cu Moscova – dacă erau plătiți bine și cu bani gheață. Mai presus de orice, sovieticii doreau să vadă trupele americane plecate din Rusia – și să primească tehnologia americană.

39 A. Mitchell Palmer, „Pledoarie împotriva comuniștilor", Forum 63 (februarie 1920), pp. 173–185.

40 Discursul președintelui Wilson, al 66-lea Congres, prima sesiune, Senat, doc. 120, vol. 435 (Washington DC: Government Printing Office, 1920).

41 Hoover, „Notă informativă privind activitatea Diviziei Radicali, 1 august 1919–15 martie 1920," Biroul de Investigații, RG65, NARA.

42 În 1919, „o echipă de șoc de la FBI, ONI și poliția newyorkeză a reușit să forțeze încuietoarea seifului ce aparținea consulului general al Japoniei la New York și a descoperit înăuntru un Cod Naval Japonez", a consemnat un ofițer de marină la vremea respectivă. „Acest cod a fost fotografiat pagină cu pagină și apoi fotografiat iarăși un an sau doi mai târziu, pentru detectarea schimbărilor. Cifrul folosit cu acest cod nu era prea dificil, spre marele nostru noroc." Căpitan Laurance F. Safford, „Scurtă istorie a spionajului în comunicații din Statele Unite", Agenția Națională de Securitate (declasificat în martie 1982).

43 Depoziția lui Hoover în fața Comisiei Camerei Reprezentanților pentru Activități Antiamericane, 26 martie 1947.

44 Nota lui Flynn din 12 august 1919, retipărită în „Investigație privind activitățile de la Departamentul Justiției, scrisoare de la procurorul general", al 66-lea Congres, prima sesiune, 15 noiembrie 1919.

45 Scrisoare de la procurorul general ca răspuns la rezoluția Senatului din 17 octombrie 1918, Report on the Activities of the Bureau of Investigation of the Department of Justice Against Persons Advising Anarchy, Sedition, and the Forcible Overthrow of the Government (Washington DC: Government Printing Office, 17 noiembrie 1919),

pp. 5–13. Procurorul general Palmer tocmai pierduse un caz-test împotriva a trei membri ai unei mici bande de anarhiști hispanici din Buffalo, New York, care publicaseră o broșură cu o retorică sângeroasă. Un judecător federal a anulat inculparea lor pe 24 iulie 1919, pe motiv că nu avea nici o bază legală.

46 Edgar B. Speer, „Asociația Muncitorilor Ruși, numită uneori Sindicatul Muncitorilor Ruși”, 8 aprilie 1919, Biroul de Investigații, NARA M-1085, rola 931, doc. 313846. Pe 15 august 1919, poliția din New York, îndemnată de Comitetul Lusk și Archibald Stevenson, a făcut un al doilea raid la casa rusească de pe East 15th Street. La parter, agenții au găsit o sală de clasă plină cu imigranți care învățau să scrie și să citească – și care studiau revoluția, au presupus cei care făceau raidul. La etaj, trei bărbați editau un ziar în limba rusă, numit Pâine și libertate. Cei trei au fost condamnați rapid pentru anarhie criminală împotriva statului, pe 20 august. Acuzațiile nu au ajuns pe prima pagină a ziarelor.

CAPITOLUL 4

COMUNIȘTI

Partidul Comunist din Statele Unite ale Americii a luat ființă pe 7 septembrie 1919, în sala Federației Ruse din Chicago. La înființare au asistat cel puțin cinci agenți ai guvernului, iar rapoartele lor au mers direct la J. Edgar Hoover. Acestea sunt unele dintre primele documente americane din Războiul Rece.

Sala era împodobită cu panglici, cu pânzeturi și cu steaguri, toate roșii, a raportat agentul special al Biroului, August H. Loula. Poliția din Chicago a smuls decorațiunile și i-a pus pe delegați la respect, dar a lăsat să atârne o lozincă de 25 de metri din mătase roșie, pe care scria TRĂIASCĂ DICTATURA PROLETARIATULUI.

Cei 137 de delegați oficiali la convenție erau fanatici pricepuți la mașinațiunile politice. De-a lungul verii, ei eliminaseră mii de socialiști plătitori de cotizație și cu carnete de partid, mulți dintre ei membri ai Sindicatului Muncitorilor Ruși.

Printre delegați se număra și informatorul confidențial nr. 121 al Biroului de Investigații, un rus de origine stabilit în orașul siderurgic Gary, Indiana, trecut pe lista participanților drept N. Nagorowe. Misiunea lui, după cum a raportat agentul Loula, era să spioneze „ședințele secrete ale conducătorilor mișcării comuniste sau orice altă activitate secretă întreprinsă de către radicali.”[47]

Conferința era publică, iar în sală se împărțeau procesele verbale, trase la șapirograf. Dar informatorul confidențial nr. 121 a raportat că „jocurile s-au făcut de fapt în spatele ușilor închise”[48], conduse de „tăvălugul rusesc”, cum aveau să-i spună ulterior delegații americani.

În timp ce poliția smulgea panglicile roșii de la primul etaj, rușii și aliații lor slavi se întâlneau în secret la etajul al doilea. Ei au jurat „să

facă din acest partid o copie exactă a originalului rusesc". Planul lor era să-i incite la revoltă pe muncitorii americani și „să-i antreneze în tacticile bolșevicilor pentru răsturnarea guvernului și preluarea puterii de către Partidul Comunist".

Pe 7 septembrie, informatorul confidențial nr. 121 i-a trimis agentului special vorbitor de rusă al Biroului, Jakob Spolansky, o versiune în ciornă a statutului noii grupări.

„Numele acestei organizații va fi PARTIDUL COMUNIST din America"[49], scria în document. „Obiectivul ei va fi educarea și organizarea clasei muncitoare în vederea instaurării Dictaturii Proletariatului, abolirii sistemului capitalist și instaurării Societății Comuniste."

„Răsturnarea guvernului"

Până pe 8 septembrie 1919, Hoover studiase zeci de rapoarte de la Chicago – discursurile și broșurile care-i denunțau pe oamenii legii ca fiind „asasini la drumul mare și proxeneți"[50], care chemau la greve generale, la o revoluție a muncitorilor și la crearea Americii sovietice.

Hoover a crezut că națiunea se afla în fața unei insurecții fără precedent din vremea Războiului Civil. Era convins că Roșii din Chicago erau controlați de Internaționala Comunistă de la Moscova. Într-un raport înaintat Congresului el a scris că aceștia aveau un sigur scop: „răsturnarea Guvernului Statelor Unite prin forță și violență"[51].

Hoover a intuit corect implicarea Moscovei. Potrivit arhivelor sovietice scoase la lumină după încheierea Războiului Rece[52], Cominternul încerca să-și sprijine financiar aliații americani cu aur și diamante de contrabandă – și John Reed era unul dintre contrabandiști. Câți bani trimiși din Rusia revoluționară au intrat efectiv în trezoreria comuniștilor americani este altă poveste. S-ar putea să fi fost zeci de mii de dolari, sute de mii sau mai mult; erau implicați numeroși intermediari, nu toți cinstiți. În vara aceea, Cominternul a trimis și un comunicat secret aliaților săi americani,

chemându-i să incite la greve și conflicte pe tot teritoriul țării. Chiar dacă efectul lui este greu de estimat, situația era clară. Muncitorii americani s-au ridicat împotriva șefilor lor într-un nou val de proteste după Ziua Muncii din 1919.

Pe 9 septembrie, trei sferturi dintre polițiștii din Boston au încetat lucrul, după ce șeful poliției le-a respins cererea de înființare a unui sindicat. Polițiștii erau la fel de comuniști pe cât era și Woodrow Wilson, dar președintele i-a numit infractori, iar guvernatorul statului Massachussets, Calvin Coolidge, a chemat Garda Națională și i-a concediat pe toți cei 1 117 polițiști protestatari.

10 septembrie a adus o chemare la grevă generală a muncitorilor din industria siderurgică. Imigranții ruși și slavi făceau multe dintre cele mai grele ture în oțelării, lucrând 70 de ore pe săptămână, în condiții ucigătoare, pentru salarii din care nu se putea trăi. Peste 275 000 de oțelari au încetat lucrul, cerând ziua de muncă de opt ore, o zi liberă pe săptămână și dreptul la contracte colective de muncă. Procurorul general Palmer și Departamentul Justiției au făcut eforturi ca să arunce vina pentru greva oțelarilor asupra comuniștilor, în special asupra unui organizator sindical pe nume William Z. Foster, mai târziu conducătorul în clandestinitate al mișcării comuniste americane. Hoover avea să-l vâneze pe Foster în următorii 40 de ani. Responsabilii din industria siderurgică națională au făcut apel la soldați, la poliție, la detectivii particulari și milițiile locale ca să suprime acțiunea muncitorilor. Ministerul de Război a răspuns pozitiv la cererile statelor și orașelor privind înăbușirea grevelor oțelarilor; armata a impus legea marțială acolo unde a fost autorizată.

Nimeni nu a cerut aprobarea președintelui Wilson. Șeful statului se cufundase în tăcere.

Pe 25 septembrie, în timp ce susținea campania pentru Liga Națiunilor, într-un tren aflat aproape de Pueblo, Colorado, președintele s-a întors spre medicul său și i-a spus că nu poate să respire. S-a întins în cușeta lui, dar la următoarea oprire, în Wichita, Kansas, n-a mai putut să se ridice. „Parcă sunt rupt în bucăți”, a murmurat el. Trenul a pornit în grabă înapoi, spre Washington. O săptămână mai târziu, Wilson s-a prăbușit la Casa Albă. Pe 2 octombrie, un atac cerebral catastrofal l-a dus în pragul morții.

Președintele zăcea în pat, în dormitorul Lincoln, incapabil să vorbească și cu partea stângă paralizată. Presei și publicului li s-a spus că era epuizat, nimic mai mult. Atacul cerebral a fost ținut secret, cu excepția cercului său de apropiați. În acest moment de criză, țara nu avea conducător. Președintele rămânea invizibil, închis în Casa Albă, și își pierdea treptat puterea.

„Condamnați la Siberia"

Procurorul general Palmer se vedea președinte în devenire. Avea nevoie repede de un succes politic care să atragă atenția națiunii.

Presiunea asupra lui Palmer creștea. Congresul cerea acțiune. Pe 17 octombrie, Senatul a votat o rezoluție prin care îl întreba explicit pe Palmer dacă făcuse ceva ca să combată forțele ce încercau să răstoarne guvernul – „și dacă nu, de ce nu"[53]. Departamentul Justiției pe care îl conducea nu condamnase nici un revoluționar, atentatele cu bombe din toată țara continuau, iar șefii Partidului Comunist îi tachinau pe față pe agenții FBI, la Chicago, spunându-le că, prin Constituție, aveau dreptul să vorbească și să scrie ce vor.[54]

Palmer a apelat în consecință la J. Edgar Hoover.

Pe 27 octombrie, Hoover era la New York, anchetând-o pe Emma Goldman, într-o cămăruță de lângă marea sală principală de la centrul de imigrare de pe insula Ellis[55]; la un kilometru distanță, în golf, se afla Statuia Libertății, cu torța ridicată. Hoover petrecuse zile lungi în oraș, pregătind dosarele pentru deportare; într-un moment de pauză, privise cum poliția călare lovește cu bâtele demonstranții ruși, în timpul unui marș prosovietic pe Fifth Avenue.

Acum stătea la biroul funcționarului guvernamental și avea în față teancuri cu discursurile și scrierile lui Goldman, diatribe anarhiste datând și cu un deceniu în urmă. A folosit cuvintele femeii împotriva ei. Decizia inspectorului de imigrare nu a fost nici o clipă pusă la îndoială: el a întrebat-o pe Goldman dacă era anarhistă; ea a refuzat să răspundă. Inspectorul a constatat atunci că era; putea fi așadar

deportată în Rusia. Singura problemă era cum. Hoover a rezolvat această problemă. Împreună cu Departamentul de Război și cu Departamentul de Stat, el a rechiziționat un vas de transportat trupe al armatei, Buford, retras din circulație cu doar câteva zile înainte. Vasul avea aproape 30 de ani vechime, lua apă și se răsucea, dar fusese totuși în stare să aducă acasă 4 700 de soldați americani din Franța, în acel an.

Buford avea să ducă acum câteva sute dintre cei mai disprețuiți radicali din America înapoi de unde veniseră.

Pe 30 octombrie, Hoover le-a ordonat agenților lui să se pregătească pentru prima lor acțiune de amploare: arestarea în masă a membrilor Sindicatului Muncitorilor Ruși. „Intenția Biroului de Investigații este de a-i lua în custodie, în scurt timp, pe conducătorii fiecărei organizații locale a Sindicatului Muncitorilor Ruși”[56], îi scria pe 3 noiembrie Hoover responsabilului cu imigrația, Caminetti. Îi solicita „cooperarea inspectorilor de la imigrări, atunci când vor fi ridicate aceste persoane”. Caminetti i-a dat undă verde. Raidurile au fost programate pentru vineri seara, 7 noiembrie 1919 – a doua aniversare a Revoluției Ruse. Nu era nici un secret că susținătorii sovieticilor plănuiau să marcheze ziua cu discursuri și cu marșuri în orașe din toată America.

Oamenii lui Hoover au dat prima lovitură în jurul orei opt seara. Agenții Biroului, însoțiți de polițiști newyorkezi, au înconjurat sediul național al Sindicatului Muncitorilor Ruși, pe East 15th Street. I-au reținut pe toți cei aflați în clădire, peste două sute de oameni în total. Pe unii i-au bătut cu bastoanele, cu bucăți rupte din balustrade și cu o bară de oțel, spărgând capete și rupând oase, și răscolind clădirea atât de amănunțit, încât unele camere arătau de parcă ar fi fost dinamitate. Poliția newyorkeză a aplicat 71 de mandate de percheziție în tot orașul și a arestat toți comuniștii cu carnet de membru de partid pe care i-a putut găsi. Oamenii Biroului au muncit din greu și îndelung, în toată țara, aplicând o justiție rapidă la Chicago, Detroit, Cleveland, Pittsburgh și în alte câteva mari orașe. Hoover muncea cu furie ca să alimenteze ziarele cu propaganda comunistă incendiară pe care agenții lui au confiscat-o în acea noapte.

Publicitatea a fost uriașă. Palmer a fost văzut ca un erou învingător, iar laudele din partea politicienilor și a presei au crescut. Începuse

deja campania „Palmer președinte”. Plin de mândrie și îmbătat de perspectivele autopromovării, Palmer a declarat că arestările distruseseră un complot comunist împotriva Americii.

Urmarea a fost însă ascunsă de privirile publicului. Agenții Biroului au reținut mai mulți oameni decât plănuiseră să aresteze; Hoover a obținut mult mai puține mandate de arestare decât era nevoie. Dosarele Biroului au arătat că au fost arestați 1 182 de suspecți în 18 orașe din opt state – aproape cu o mie de oameni în plus față de cât a recunoscut public Palmer[57]. În zilele următoare, s-a constatat că 199 dintre ei merită să fie deportați în baza legii. Mai rămâneau aproximativ o mie de arestați în impas. Unii au dispărut cu lunile prin închisorile orașelor și ale comitatelor; cei mai puțin norocoși au suferit bătăi și torturi, în mâinile agenților Biroului și ai poliției locale.

Raidurile împotriva Sindicatului Muncitorilor Ruși au fost numai începutul. Hoover plănuia o operațiune și mai amplă, peste câteva săptămâni.

Planul lui era să pregătească documente juridice care susțineau că orice membru al unui grup comunist era un criminal angajat într-o conspirație împotriva Statelor Unite. „Ei ar distruge pacea acestei țări și ar arunca-o într-o stare de anarhie, lipsă a legii și imoralitate ce depășește orice închipuire”[58], a scris el. Și avea să-și păstreze această convingere toată viața.

Pe 18 noiembrie, Hoover a trimis noi ordine tuturor agenților de teren ai Biroului, marcate „personal și confidențial” și purtând inițialele lui, JEH. Voia depoziții scrise sub jurământ care să-i numească pe toți cei din America „evidențiați în activități comuniste”. Depozițiile urmau să servească drept dovezi că un anumit individ era comunist, cu carnet de membru; simpla apartenență la partid justifica deportarea în baza Legii Expulzării Anarhiștilor. Amploarea misiunii era năucitoare: numai la New York existau 79 de organizații locale ale Partidului Comunist și ale Partidului Comunist al Muncii, fiecare cu propria ei garnitură de conducători. „Strângerea unei liste corecte și aduse la zi a acestora necesită anumite investigații, atât deschise, cât și desfășurate de agenți sub acoperire”[59], avertiza cartierul general, pe 4 decembrie, un agent special descurajat, M.J. Davis. Dar Hoover voia rezultate imediate. Pe 16 decembrie, el l-a avertizat pe Caminetti că era gata să-i trimită „un număr considerabil de depoziții sub jurământ.”[60] Nu a

spus și câte.

În noaptea de 20 decembrie, Hoover a urcat pe un cuter ce a pornit să traverseze golful New York. Îl însoțeau cinci congresmeni și un contingent de ziariști. Bucăți de gheață pluteau în jos pe fluviul Hudson și un vânt rece ridica troiene în jurul barăcilor de pe insula Ellis. Aici, între ziduri, așteptau 249 de anarhiști străini – agitatorii de la Sindicatul Muncitorilor Ruși și, printre ei, vestiții rebeli Emma Goldman și Alexander Berkman. După miezul nopții, deportații au fost porniți, în șir, către o barjă trasă la docuri.

„Cei din mulțime erau foarte aroganți”[61], își amintea Hoover, „plini de sarcasm”. Hoover s-a luat la harță cu ei și a ajuns din nou față în față cu Emma Goldman, simbolul Americii radicale. „Nu ți-am propus eu o înțelegere corectă, domnișoară Goldman?”[62] a întrebat-o Hoover. „Oh”, i-a replicat ea, „bănuiesc că mi-ai propus o înțelegere cât de corectă ai putut. N-ar trebui să așteptăm de la nimeni ceva mai presus de puterile lui.”

Barja i-a dus pe Roșii până în capătul golfului, la Fort Wadsworth, pe Staten Island, cel mai vechi obiectiv militar din Statele Unite, unde îi aștepta Buford. Emma Goldman a fost printre ultimii care au urcat la bord.

„Era 4.20 dimineața, în ziua Domnului de 21 decembrie 1919”[63], avea să scrie ea, mulți ani mai târziu. „Mă simțeam ametită, parcă vedeam un transport de deținuți politici condamnați la Siberia... Rusia trecutului mi-a apărut înaintea ochilor... Dar nu, era New York, era America, pământul libertății! Prin hublou am privit cum mărețul oraș dispare în depărtare, cu clădirile lui profilate pe cer, ușor de recunoscut după vârfurile înalte. Era orașul meu mult iubit, metropola Lumii Noi. Era America, într-adevăr America, repetând teribilele scene din Rusia țaristă. Am privit în sus – Statuia Libertății!”

Buford a ieșit din golf, cu prizonierii lui trimiși spre Rusia sovietică. Hoover s-a urcat în primul tren înapoi, spre Washington. În următoarele zece zile, el și-a perfectat planurile pentru războiul împotriva comunismului.

A 25-a aniversare și-a sărbătorit-o acasă – la mama lui, unde locuia încă – în ziua de Anul Nou. Apoi s-a întors la muncă. A vrut să fie sigur că războiul începe la timp.

47 August H. Loula, „Convenția Partidului Comunist: Ziua 1 – 1 septembrie 1919”, dosarele Departamentului Justiției/Biroului de Investigații, NARA M-1085, doc. 313848. Loula era extrem de conștient de „importanța păstrării acoperirii informatorilor noștri confidențiali”, păstrând identitățile acestora secrete și activitatea lor în afara dosarelor publice, după cum a consemnat șeful Biroului, Bill Flynn. Socialiștii au plecat de la Chicago divizați și descurajați; unul dintre conducătorii lor a numit mișcarea comunistă născută din această diviziune drept „un fiasco de tot râsul” condus de niște agitatori ruși și de „o mână de intelectuali americani, împănată cu agenți ai Departamentului Justiției”.

48 Informatorul Confidențial nr. 121, „Răspuns: Convenția Partidului Comunist, 1–7 septembrie 1919, dosarele Departamentului Justiției/ Biroului de Investigații, NARA M-1085, doc. 313846.

49 Constituția Partidului Comunist din America. Raport către Internaționala Comunistă (Chicago: Partidul Comunist din America, n.d. [1919]).

50 Jacob Spolansky et al.: „Răspuns: Întrunirea comunistă de la West Side Auditorium, Chicago,” 21 septembrie 1919, DoJ/BoI Dosare de anchetă, NARA M-1085, doc. 313846 și 313848.

51 J. Edgar Hoover, „Informare despre Partidul Comunist,” înaintată Comitetului legislativ al Camerei Reprezentanților, al 66-lea Congres, a doua sesiune (Washington DC: Government Printing Office, 1920).

52 Întrebarea dacă mișcarea comunistă americană a fost finanțată de Comintern și-a găsit răspuns în arhivele Cominternului. A fost. Dar despre câți bani a fost vorba, rămâne încă de discutat. În arhive apar aprobări pentru patru subvenții secrete în metale prețioase și diamante, în valoare totală de peste două milioane de ruble, în 1919 și 1920. Această sumă nu poate fi convertită exact în dolari, dar este posibil să fi fost vorba de sute de mii de dolari sau chiar de milioane, depinde cum au fost schimbate aceste valori. Cu toate acestea, în 1920, un emisar al Partidului Comunist American cerea Cominternului sume mult mai modeste, fapt care sugerează un nivel mai redus de dărnicie al Moscovei. Cererea unui buget de 60 000 de dolari pentru

Partidul Comunist American, înaintată Cominternului de Louis C. Fraina în august 1920, includea 20 000 de dolari pentru „prizonieri – apărare, întreținerea familiilor," 15 000 de dolari pentru „agitație în rândurile negrilor," 10 000 de dolari pentru „agitație printre soldați și marinari" și 15 000 de dolari pentru deschiderea a trei noi ziare.

53 „Scrisoare de la procurorul general, trimisă ca răspuns la Rezoluția Senatului din 17 octombrie 1919," (Washington DC: Government Printing Office, 17 noiembrie 1919).

54 Agentul special August Loula a revenit în octombrie la clădirea rusească, acum cartierul general al Partidului Comunist din America, să confișteze niște broșuri ce instigau la răzvrătire. El s-a confruntat direct cu conducătorii partidului. După cum a raportat, aceștia l-au întrebat „cum de au onoarea să fie vizitați de un agent al Departamentului Justiției". El le-a răspuns că, atunci când o să se întoarcă, o să aibă „pentru ei o invitație în camerele selecte de la închisoarea locală." Dar când a citit broșura, a ajuns, mohorât, la concluzia că „aceasta nu conținea material pe care să se poată deschide un dosar penal". August H. Loula, „O vizită la cartierul general al Partidului Comunist, Chicago – 14 octombrie 1919", Dosare de anchetă DoJ/BoI, NARA M-1085, doc. 202600-14.

55 Raportul lui Hoover despre călătoria lui la New York este relatat în Kenneth Ackerman, Young J. Edgar: Hoover, the Red Scare, and the Assault on Civil Liberties (New York: Caroll&Graf, 2007), pp. 102–105.

56 Hoover către Caminetti, 3 noiembrie 1919, NARA RG85, dosarul 85-54235/36. Sărbătorirea celei de-a doua aniversări a Revoluției Ruse a început la New York la căderea nopții, cu discursuri rostite de Santeri Nuorteva, omul numărul doi de la reprezentanța diplomatică sovietică din Manhattan, și Benjamin Gitlow, deputatul socialist din Parlamentul statal devenit conducător al Partidului Muncitoresc Comunist. Agenții Biroului de Investigații, aflați în public, au consemnat discursurile cuvânt cu cuvânt, stenografic.

57 Listă, Sindicatul Muncitorilor Ruși (raidul din 7 noiembrie 1919), Notă către dl. Burke, Dosare de anchetă DoJ/BoI, NARA M-1085, doc. 202600-14; Raportul anual al Comisarului general pentru imigrație către Departamentul Muncii: Anul fiscal încheiat pe 30 iunie 1920

(Washington DC: Government Printing Office, 1920).

58 Informări citate în J. Edgar Hoover, Masters of Deceit (New York: Henry Holt&Co., 1958), p. vi.

59 M.J. Davis, „Răspuns: Partidul Comunist," 4 decembrie 1918, NARA M-1085, rola 931, doc. 313846.

60 Hoover către Caminetti, 16 decembrie 1918, NARA M-1085, doc. 313846.

61 Hoover, citat în New York Tribune, 22 decembrie 1919

62 Sursa citatului este congresmenul William Vaile de Colorado, Congressional Record, 5 ianuarie 1920.

63 Emma Goldman, Living My Life (New York: Dover Publications, 1970), pp. 716–717.

CAPITOLUL 5

„CINE ESTE DL. HOOVER?”

În după-amiaza zilei de 30 decembrie 1919, șeful Partidului Comunist din America, Charles E. Ruthenberg, a ieșit să ia masa, la New York, cu șapte dintre tovarășii lui cei mai apropiați. Unul dintre aceștia era un spion sub acoperire, ale cărui rapoarte mergeau la Departamentul Justiției marcate „Atenție – Dl. Hoover”.

Ruthenberg era un tip foarte slab, cu un început de chelie și părea mult mai în vârstă decât cei 37 de ani pe care îi avea în realitate. Candidase pe listele socialiștilor în Ohio și obținuse un număr frumușel de voturi. În 1918 a ajuns în închisoare, condamnat în baza Legii Spionajului pentru că se opusese războiului, și a ieșit de acolo comunist convins. Tocmai fusese inculpat sub acuzația de anarhie criminală, pentru că publicase platforma-program a partidului la New York. Acum se temea că avea să vină un nou val de arestări. „Partidul Comunist este practic distrus”[64], a spus el, potrivit raportului pe care agentul secret i l-a trims lui Hoover. „Cei mai mulți dintre conducători fie sunt în închisoare, fie se ascund sau le e frică.” Dacă guvernul federal lovea din nou, se temea el, partidul trebuia să treacă în clandestinitate, sau avea să moară.

În acel moment, Hoover număra orele până la operațiune.

Avea la îndemână numele a 2 280 de comuniști, iar în dimineața de 31 decembrie a mai adăugat câteva sute de nume pe listă. Oamenii lui lucrau fără oprire de șase săptămâni, ca să adune numele. Biroul identificase 700 de comuniști doar la New York. Hoover își asigurase sprijinul informatorilor sub acoperire infiltrați printre comuniști, al spionajului militar, al poliției locale și statale, al oamenilor de afaceri, al detectivilor privați, al comitetelor de vigilență publică din Liga de Protecție Americană și al veteranilor din recent înființata Legiune

Americană. Până în noaptea de Revelion, Hoover obținuse de la ministrul interimar al Muncii, care superviza serviciul de imigrări, aprobarea a circa 3 000 de mandate de arestare. În plus, a convins autoritățile de la imigrări să-și schimbe regulile de procedură, astfel încât să le refuze suspecților arestați dreptul de a consulta un avocat.

„Aranjați cu informatorii voștri sub acoperire ca la căderea nopții să se desfășoare întruniri ale Partidului Comunist și ale Partidului Comunist al Muncii”[65], scria în ordinele trimise agenților Biroului însărcinați cu această operațiune în 23 de state. Agenților li s-a spus să nu-și bată capul cu mandatele de percheziție decât dacă era neapărată nevoie. Au fost instruiți să dea buzna în locuințe și birouri, să cerceteze pereții și tavanele ca să depisteze ascunzători, să ia registrele, precum și „literatură, cărți, hârtii și orice atârnă pe pereți”.

„Comunicați prin telefon către dl. Hoover orice chestiuni de importanță sau de interes vital care ar putea să apară în cursul arestărilor”, spuneau ordinele semnate de Frank Burke, superiorul direct al lui Hoover. „Trimiteți la acest birou prin curier special, cu mențiunea «În atenția dlui. Hoover» lista completă a numelor persoanelor arestate.” Agenților li s-a reamintit că păstrarea secretului era capitală: „ca să nu se producă nici o «scurgere de informații»”, nu trebuiau să informeze poliția statală sau locală despre raidurile plănuite, până cu câteva ore înainte.

Setul final de ordine a venit sub inițialele lui Hoover. „Toate instrucțiunile care v-au fost transmise anterior privind arestarea comuniștilor trebuie executate în detaliu,”[66] scria în ele. „Biroul și Departamentul așteaptă rezultate excelente de la voi, în teritoriu.” Ordinele îi autorizau pe cei 33 de agenți speciali în sarcina cărora cădea operațiunea să le spună reporterilor că „se fac arestări la nivel național în acest scop, ele fiind coordonate de procurorul general”.

Cele mai ample arestări în masă din istoria Americii au început vineri seara, pe 2 ianuarie 1920, la ora 21. Ele au rămas în istorie sub numele de „raidurile Palmer”. Dar Palmer nici nu le-a organizat, nici nu le-a condus. Hoover a făcut-o.

„O plasă umană din care nici un proscris nu poate să scape”

Biroul a dat buzna la întruniri politice, în locuințe private, cluburi sociale, săli de dans, restaurante și baruri de pe tot teritoriul Americii. Agenții ridicau oameni din librării și din dormitoare. Hoover era în plină activitate, răspunzând la telefoanele ce sunau întruna și citind telegramele urgente care veneau pe măsură ce echipele lui dădeau raportul, din toate colțurile țării.

Nu toate raidurile au mers fără probleme. „Circa 25 de străini au fost reținuți în cursul nopții în baza unor bănuieli, și chiar dacă în unele cazuri știam că erau membri ai Partidului Comunist, nu aveam nici o dovadă”[67], i-a raportat lui Hoover agentul special care conducea operațiunea la Buffalo, New York. „Cum au negat, au fost puși în libertate.”

Biroul a luat 2 585 de prizonieri, vineri noaptea și sâmbătă dimineața, dar treaba era doar pe jumătate făcută. Raidurile au continuat în săptămâna următoare. Agenții au mai cerut cel puțin 2 705 de mandate noi. În plus, sute, poate mii de persoane, au fost arestate fără mandate. Cu totul, între 6 000 și 10 000 de persoane au fost ridicate în aceste raiduri. Nimeni nu va ști vreodată precis câți oameni au fost arestați și aruncați în închisori, câți au fost interogați și eliberați. Nu s-a făcut niciodată un bilanț oficial.

Raidurile au aruncat Partidul Comunist în vrie. Charles Ruthenberg și cercul lui de apropiați au supraviețuit pentru că au trecut în clandestinitate, luându-și nume false, comunicând codificat, trăind vieți clandestine. Câteva dintre rapoartele scrise de mâna lui Rutherford aveau să apară în arhivele Cominternului, la sfârșitul secolului. „Atacul asupra organizației noastre”, a scris el, a făcut „imposibil ca partidul să funcționeze la scară națională”[68]. El și-a petrecut următorii șapte – și ultimii – ani din viață pe fugă, sub acuzare, în procese, în închisoare sau, trecător, în libertate, pe cauțiune.

Până miercuri, 7 ianuarie, aproximativ 5 000 de persoane reținute aglomerau închisorile locale și centrele federale de detenție din toată țara. Insula Ellis era plină peste capacitate. În închisorile din Chicago era înghesuială. La Detroit, 800 de suspecți au umplut un coridor de la ultimul etaj al clădirii poștei; primarul a protestat împotriva acestui

loc de detenție, iar un cetățean important l-a comparat cu Gaura Neagră din Calcutta. În golful Boston, peste 600 de oameni se înghesuiau unul într-altul în închisoarea neîncălzită de pe Deer Island.

„Departamentul Justiției din Statele Unite este astăzi o plasă umană din care nici un proscris nu poate să scape”[69], scria procurorul general Palmer. Ajutoarele lui au trimis fiecărui ziar important și fiecărei reviste teancuri de comunicate de presă, caricaturi politice și fotografii ale deținuților rufoși. Palmer declara că „era pe cale să curețe națiunea de asemenea gunoaie străine”, inspirat de „speranța că și cetățenii americani vor deveni ei înșiși agenți voluntari pentru noi, într-o vastă organizație”.

„Ce se va alege de Guvernul Statelor Unite dacă acestor radicali străini li se va permite să pună în practică principiile Partidului Comunist?” întreba Palmer. „N-ar mai rămâne nimic din el. În locul Guvernului Statelor Unite am avea oroarea și terorismul tiraniei bolșevice... Departamentul Justiției va urmări cu vigilență atacurile acestor «Roșii» împotriva Guvernului Statelor Unite și nu-i va scăpa nici un străin care propovăduiește răsturnarea legii și ordinii ce există în această țară.”

Congresul dezbătea acum la modul serios prevederile legale cerute de Palmer, privitoare la răzvrătire, legi noi care aveau să trimită americani la închisoare pentru discursuri politice incriminante, în vreme de pace. Camera Reprezentanților a votat să-i interzică singurului ei membru socialist să-și păstreze mandatul. Legislativul statului New York i-a dat afară pe cei cinci parlamentari socialiști aleși pe care îi avea. Laudele publicului la adresa lui Palmer nu mai conteneau. Politicienii l-au declarat o opțiune clară pentru următorul președinte al Statelor Unite.

Hoover savura gloria care se revărsa și asupra lui. Era acum un personaj public, menționat peste tot în țară drept principala autoritate de la Departamentul Justiției în materie de comunism.

Primele fotografii ale lui Hoover la birou denotă o anume mândrie. Este în formă, îngrijit, la patru ace. Costumul lui este la modă, asortat cu o cravată cam îndrăzneață, cu nodul bine strâns sub bărbia ușor proeminentă. Are un vag surâs, dar privirea îi este extrem de serioasă. Semnează un ordin, cu stiloul. Arată uimitor de tânăr.

La fel ca superiorii lui, a început să cultive reporteri. Păstra un album gros cu tăieturi din ziare despre el. (Uneori, numele lui apărea greșit, J.A. Hoover sau J.D. Hoover. Nu pentru multă vreme, însă.)

A făcut eforturi pentru a-și promova reputația în interiorul și în afara guvernului, cu buletine regulate despre comuniștii și radicalii din America. Primul a apărut la câteva zile după raidurile din ianuarie 1920. El afirma că toate amenințările din ultimul an – atacurile teroriste cu bombe, grevele din toată țara – proveneau dintr-un plan de bază, ticluit la Kremlin.

„Conspirația revoluționară este internațională, este promovată cu înverșunare și condusă cu cea mai mare viclenie”[70], scria într-unul dintre primele lui rapoarte către Congres, un avertisment privind amenințarea la adresa existenței înseși a Americii. „Civilizația se confruntă cu amenințarea celei mai teribile primejdii de când hoardele barbare au năvălit în Europa Occidentală inaugurând o epocă a tenebrelor.” În opinia sa, comuniștii ar fi putut să organizeze celule secrete în Mexic, să se aprovizioneze cu arme din Germania și Japonia, să treacă granița și să împrăștie semințele revoluției printre negrii din Sudul american. El se considera în război, unul de care atârna soarta lumii.

Hoover a pornit în primul lui raid antiterorist pe 14 februarie 1920. Agenții Biroului și poliția locală au năvălit în depozitele și în căminele muncitorești din Paterson, New Jersey, găsind 17 membri ai unei bande de anarhiști italieni, numită L’Era Nuova. Biroul plasase un informator sub acoperire în interiorul grupului, cu patru săptămâni înainte. TERORIȘTI PRINȘI ÎN RAIDUL DIN PATERSON, titra pe prima pagină New York Times. Biroul a anunțat că teancurile de hârtie roz confiscate în timpul raidului semănau cu cele folosite pentru „cuvintele insultătoare” găsite în apropiere de casa avariată de explozie a procurorului general Palmer, în iunie 1919 – „primele indicii referitoare la originea bombei care a alarmat națiunea”, scria ziarul.

Era însă un indiciu pe care Hoover nu avea timp să-l urmărească. A fost chemat în fața unui tribunal federal din Boston, să apere modul în care acționa Biroul în războiul împotriva comunismului.

„Democrația pare să fie acum în primejdie”

Aversiunea politică împotriva raidurilor creștea, o reacție publică pe care Hoover n-ar fi crezut-o posibilă.

Șeful Parchetului din Philadelphia, procurorul federal Francis Fisher Kane, demisionase printr-o scrisoare deschisă adresată președintelui. „Mă opun cu toată puterea raidurilor ample împotriva străinilor, care au loc în toată țara”[71], a scris el. „Politica raidurilor împotriva unui număr mare de persoane este în general imprudentă și extrem de susceptibilă la a da naștere unor nedreptăți.” Responsabilul federal cu imigrările de la Seattle le-a raportat superiorilor lui din Washington DC că Biroul reținuse nenumărați nevinovați ca să găsească o mână de suspecți. Iar la Boston, un judecător federal pe nume George W. Anderson, adresându-se celor 200 de participanți la un banchet oferit de Clubul Liberal Harvard, a lansat o invitație deschisă la contestarea legală a raidurilor.

Judecătorul Anderson susținea că guvernul era cel care se ținea de conspirații. „Ca urmare a războiului pe care l-am dus «ca să facem lumea mai sigură pentru democrație», democrația reală pare să fie acum în primejdie în America”[72], a spus el. „Aceiași oameni și aceleași ziare care timp de doi ani au prezentat false comploturi progermane promovează acum «Teroarea Roșie». [...] Nu pot să spun cu certitudine că n-o să pună nimeni nici o bombă. Comuniștii există – și probabil există și comuniști periculoși. Dar aceștia nu sunt nici pe jumătate atât de periculoși pe cât sunt pseudopatrioții noștri palavragii. […] Americanii adevărați, oamenii care cred în lege, ordine, libertate, tolerarea opiniilor altora în probleme politice și religioase, nu fac paradă de concepțiile și de patriotismul lor. Au prea mult respect pentru americanism și pentru patriotism ca să-și bată joc de aceste cuvinte minunate așa cum fac cei care le folosesc în fiecare zi ca să câștige notorietate personală sau politică.”

În ziua următoare, la Tribunalul Federal din Boston a fost depusă o petiție pentru habeas corpus, înaintată în numele celor deținuți la Deer Island. Judecătorul Anderson pusese la cale petiția, aranjând în secret ca dosarul să fie judecat de el însuși, după ce s-a consultat cu un tânăr profesor de drept de la Harvard, un partizan ferm al Clubului

Liberal, pe nume Felix Frankfurter. Comisarul federal pentru imigrări din Boston, Henry J. Skeffington, care a fost desemnat apărător principal, era indignat. „Mi-ar face mare plăcere să-i salt eu însumi pe unii dintre liberalii ăștia de la Clubul Harvard”[73], a exclamat el. „Dacă aș avea un mandat în buzunar, mi-ar face plăcere să-i salt eu.”

Procurorul general Palmer se pregătea să-și anunțe candidatura la președinție și nu a vrut să se împovăreze cu detaliile cazului. I-a spus lui Hoover să se ocupe.

Departamentul Justiției trebuia să apere legalitatea arestărilor făcute de Birou și deportările de la Deer Island în fața unui judecător ostil, în ședință publică. Hoover știa că asta era o problemă. Biroul își depășise autoritatea. Comportamentul lui nu avea să reziste unei examinări atente.

În zorii zilei de 7 aprilie 1920, Hoover a sosit la Boston cu vagonul de dormit, de la Washington, ca să facă față primei lui confruntări legale. La curtea judecătorului Anderson, Felix Frankfurter, ca reprezentant al deținuților, a prezentat rapid, drept dovadă, telegrama care fusese trimisă agenților Biroului: ocoliți mandatele de percheziție, confiscați tot ce vă cade în mână și raportați-i direct lui Hoover. Așezat la masa guvernului, vorbind în șoaptă cu avocatul, Hoover se întreba, pe bună dreptate, cum de ordinele secrete emise de biroul lui – marcate „strict confidențial” și purtându-i numele – ajunseseră în mâinile suspecților radicali. El a ascultat cum Frankfruter l-a chestionat pe George Kelleher, șeful agenților pe care Hoover îi avea în New England:

Întrebare: Este adevărat, nu-i așa, domnule Kelleher, că bărbați și femei au fost ridicați în noaptea aceea fără să aveți vreun mandat care să vă dea dreptul să-i luați în custodie?

Obiecție. Se respinge.

Răspuns: Așa este.

Î: Oamenii voștri au făcut percheziții corporale, precum și în casele și sălile în care au arestat bărbați și femei?

Obiecție. Se respinge.

R: Da.

Î: Și nu-i așa că au confiscat hârtii, documente, cărți și multe altele?

Obiecție. Se respinge.

R: Conform instrucțiunilor Departamentului…

Î: Perchezițiile au fost făcute de ofițerii care au operat arestările indiferent dacă aceștia aveau sau nu mandat de percheziție?

Obiecție. Se respinge.

R: … Acest lucru a fost lăsat la latitudinea diverșilor ofițeri.

Î: Ce ați făcut cu cei pentru care nu aveați mandat sau pentru care mandatul nu era valabil?

Obiecție. Se respinge.

R: Au fost reținuți la secție sau aduși la Boston și închiși la Deer Island.

Depoziția s-a îndreptat apoi spre folosirea de către guvern a informatorilor sub acoperire. „Cineva care este plătit să umble de colo-colo sub nume de împrumut sau sub un pseudonim ori alt fel de deghizare, pretinzând că ar fi comunist sau socialist, sau anarhist... Asta este ceva foarte periculos, nu-i așa?" a spus judecătorul. „Mă mir cum de n-a fost spânzurată nici o vrăjitoare în ultimele șase luni."

Judecătorul în persoană l-a chestionat apoi pe Henry J. Skeffington, responsabilul cu imigrarea la Boston:

Î: Aceste arestări pe care le numiți „raiduri" au fost făcute de agenții voștri sau de Departamentul Justiției?

R: De Departamentul Justiției, domnule judecător...

Î: Îmi puteți indica o lege sau un regulament, oricare ar fi el, care să le dea agenților Departamentului Justiției puterea de a face arestări?

R: Nu știu nimic despre asta, domnule judecător...

Î: Ați avut instrucțiuni referitoare la această procedură?

R: Am avut o înțelegere.

Î: Instrucțiuni scrise?

R: Nu. Am avut o discuție la Washington… cu domnul Hoover…

Î: Cine este domnul Hoover?[74]

R: Domnul Hoover este un funcționar de la Departamentul Justiției.

Hoover nu era deloc nerăbdător să depună mărturie sub jurământ despre raiduri. După ce a ascultat o zi și jumătate depozițiile incriminatoare, a plecat de la tribunal și și-a făcut bagajul.

„Acest caz pare să se fi derulat în baza teoriei moderne despre conducerea statului: mai întâi spânzurăm și apoi judecăm”[75], a scris judecătorul Anderson în decizia prin care elibera 13 dintre deținuții de la Deer Island, pe o cauțiune de 500 de dolari. În decizia finală, el a calificat comportamentul Biroului ca fiind ilegal și neconstituțional. Guvernul crease „un sistem de spionaj” care „distruge încrederea și propagă ura”, a concluzionat el. „O gloată este o gloată, indiferent dacă este formată din funcționari ai guvernului acționând în baza instrucțiunilor de la Departamentului Justiției sau din criminali, haimanale și vicioși.”

Departamentul Justiției nu a contestat niciodată decizia judecătorului Anderson.

„Să vadă roșu”

Hoover s-a întors la Washington ca să înfrunte un alt inamic: Louis F. Post, adjunctul în vârstă de 71 de ani al ministrului Muncii. Pe 10 aprilie, la trei zile după dezastruoasa călătorie la Boston a lui Hoover, Post a respins peste o mie dintre dosarele de deportare rămase.

Post era liberal de-o viață, și o cunoscuse și admirase pe Emma Goldman. Ca responsabil cu sistemul federal de imigrare la Departamentul Muncii, semnase și el ordinul prin care aceasta a fost deportată. Acum își folosea puterea în administrație pentru a revizui dosarele a circa 1 400 de oameni care fuseseră arestați în raidurile împotriva comuniștilor. A descoperit că, în trei din patru cazuri, Biroul încălcase legea. Multe sute dintre deținuți nu erau membri ai Partidului Comunist: numele lor fuseseră copiate din registrele Partidului Socialist, alții intraseră din curiozitate prin vreo sală de ședință a comuniștilor sau fuseseră pur și simplu ridicați din greșeală. Post a respins, de asemenea, cazurile în care celor reținuți li se refuzase dreptul la un avocat sau ale celor care fuseseră judecați pe baza unor dovezi obținute ilegal. Lucra după litera legii, nu după spiritul vremurilor. Continuând în același stil, patru sau cinci mii de cazuri din raidurile împotriva comuniștilor aveau să fie pierdute.

Hoover a organizat un contraataac furibund, care avea să marcheze începutul unei instituții americane: supravegherea politică a oponenților săi cei mai importanți.

În acest sens, a alcătuit un dosar referitor la legăturile lui Post cu stângiștii și l-a trimis membrilor-cheie ai Congresului. Scopul lui era să-l îndepărteze pe Post din funcție și să-i anuleze deciziile. Prima lui tentativă de război politic la nivelurile cele mai înalte ale guvernării a avut la început succes. Comitetul pentru Regulament al Camerei Reprezentanților a acceptat petiția pentru o anchetă oficială a comportamentului lui Louis Post și a fixat începerea audierilor peste patru săptămâni.

Procurorul general Palmer a dus dosarul lui Hoover direct la Casa Albă. Palmer a cerut să fie primit imediat de președinte. Aceasta a avut drept consecință directă prima ședință de guvern convocată de

Woodrow Wilson după șapte luni. Casa Albă fusese parcă în carantină, de la atacul cerebral catastrofal suferit de Wilson.

Pe 14 aprilie 1920, la ora 10 dimineața, Palmer a intrat pe la postul de pază de lângă porțile zăvorâte ale Casei Albe, a urcat la etaj, în biroul președintelui, și a văzut un om pe moarte. Wilson nu putea să se deplaseze fără ajutor, gândurile îi rătăceau și vorbea cu întreruperi. Președintele era doar vag conștient de războiul împotriva comunismului care se ducea în Statele Unite.

La câteva minute după începerea ședinței de guvern, Palmer a încercat să preia controlul. Din jurnalele secretarului Marinei, Josephus Daniels, s-a păstrat o relatare credibilă a unui martor ocular, care a descris „disputa aprinsă" lansată de Palmer. Acesta a argumentat că țara se confrunta cu amenințarea revoluției și a insurecției. El a atras atenția președintelui asupra crizei create de Louis Post și a cerut ca acesta să fie demis.

Președintele „i-a spus lui Palmer să nu lase țara să vadă roșu" – „o mustrare extrem de bine-venită", după cum a înțeles-o Daniels, „pentru că Palmer vedea roșu în spatele fiecărui tufiș". Palmer a ales să interpreteze cuvintele președintelui într-un mod cu totul diferit. El a auzit ce voia să audă: undă verde pentru campania lui de epurare a țării de comuniști.

Pe 29 aprilie, Palmer a anunțat că Statele Unite erau amenințate de un atac terorist pe data de 1 mai. Avertismentul lui venea direct de la Hoover și de la Biroul de Investigații – alertă maximă din cauza unei conspirații internaționale ce urmărea uciderea conducătorilor americani și distrugerea simbolurilor americane.

„Complotul a cuprins toată țara"[76], a declarat procurorul general ziarelor. El a mai spus că oficialii guvernamentali și executivi din mediile de afaceri erau ținte ale asasinatelor; avertismentele au ajuns la toți cei de pe lista neagră. Agenții Biroului, milițiile statale și polițiștii erau în alertă în întreaga țară, cu o atenție specială la New York, Chicago, Philadelphia și New Orleans; ei păzeau gările, porturile, birourile de pe Wall Street și locuințele celor mai puternici oameni din America.

A fost alarmă falsă. Ziua de 1 mai a venit și a trecut fără să se

întâmple ceva. „Chiar dacă noaptea încă nu s-a terminat, se pare că tulburările așteptate au fost prevenite”, le-a spus Hoover reporterilor în seara respectivă. A apărut totuși o insinuare perceptibilă – o urmă de suspiciune, după cum a consemnat Hoover însuși, că așa-zisele comploturi de 1 mai erau „rodul imaginației procurorului general”[77]. Altfel spus, presa, opinia publică și cercurile înalte ale politicii începeau să pună la îndoială judecata principalului responsabil cu respectarea legii. Congresul a redus rapid cu o treime bugetul cerut de Palmer pentru Biroul de Investigații.

Pe 7 mai, Hoover stătea pe un loc din spate într-o sală de audieri a Congresului și lua notițe, când Louis Post a apărut în fața unui comitet ostil al Camerei Reprezentanților. În cele două zile cât a durat depoziția lui, Louis Post a făcut praf acuzațiile de comportament politic necorespunzător, pe care Palmer și Hoover le construiseră împotriva lui. Caz după caz, Post a argumentat că nici unu la sută dintre oamenii arestați în raidurile din ianuarie nu puteau fi acuzați pe bună dreptate că ar fi plănuit să răstoarne guvernul prin forță. El a susținut că până și cel mai disprețuit străin avea dreptul la un proces corect; arestările fără mandat, mărturisirile prin constrângere și vina prin asociere nu erau în stilul american. După zece ore de audieri, congresmenii au decis să nu-l pună sub acuzare sau să-l condamne. Ei l-au convocat în schimb pe Palmer, să răspundă la rândul lui acuzațiilor aduse de Post.

Hoover a început imediat să pregătească depoziția procurorului general. Și-a revizuit argumentațiile juridice potrivit cărora apartenența la Partidul Comunist era o crimă împotriva Statelor Unite și o infracțiune ce atrăgea deportarea. I-a spus lui Palmer că avea ocazia perfectă de a spune lumii întregi „adevărul privind amenințarea comunistă”[78].

Dar Louis Post a ripostat primul. Avocatul lui a strâns o coaliție care își spunea Liga Națională pentru o Guvernare Populară și care era pe cale să publice un amplu „Raport către poporul american privind practicile ilegale ale Departamentului Justiției,” semnat de 12 avocați importanți și decani ai unor facultăți de drept cu renume – printre care și noul dușman de moarte al lui Hoover, Felix Frankfurter, liberalul de la Harvard. Hoover i-a ordonat șefului din Boston al Biroului, George Kelleher, să deschidă un dosar despre viitorul judecător de la Curtea Supremă.

„Raportul către poporul american”, publicat pe 28 mai 1920, îi acuza pe Palmer și pe Hoover de arestări ilegale și tortură. Scria că aceștia lansaseră „un atac împotriva celor mai sacre principii ale libertăților noastre constituționale”[79].

„Au fost făcute arestări fără deosebire ale unor străini, dar și cetățeni americani, fără mandat și fără nici o bază legală; bărbați și femei au fost aruncați în închisoare și ținuți la izolare, fără acces la avocat și fără contact cu prietenii; s-a intrat în case fără mandate de percheziție”, scria în raport. „Nu punem la îndoială dreptul Departamentului Justiției de a-și folosi agenții din Biroul de Investigații pentru a afla unde se încalcă legea. Dar poporul american nu a tolerat niciodată folosirea unor agenți sub acoperire sau provocatori, așa cum se obișnuia în vechea Rusie sau în Spania. Astfel de agenți au fost infiltrați de Departamentul Justiției în interiorul mișcărilor radicale... instigând la acte care să poată fi declarate criminale.”

Hoover a lucrat febril în următoarele trei zile, ca să pregătească răspunsul lui Palmer în fața Congresului. El a strâns tot ce avea pe această temă – buletinele lui privind amenințarea comunistă, documentele confiscate de la activiștii de stânga americani, depozițiile sub jurământ luate de agenții lui împotriva deportaților, paragrafe din broșurile radicale, analele Revoluției Ruse, decretele publice ale Cominternului, Manifestul Partidului Comunist al lui Karl Marx din 1847. Documentul trecea dintr-o epocă într-alta și dintr-o țară în alta – peste 30 000 de cuvinte puse laolaltă în 72 de ore.

Miza era chiar președinția: Convenția Națională a Democraților avea loc peste patru săptămâni, iar Palmer se număra încă printre favoriți, într-o cursă slabă. De performanța lui depindea viitorul războiului Americii împotriva comunismului, ca și viitorul principalului lui strateg. Dacă Palmer câștiga, Hoover putea să-i urmeze în funcția de procuror general.

În dimineața de 1 iunie, Palmer și Hoover au urcat împreună până la ultimul etaj al Capitoliului. Micuța sală de audieri a Comitetului pentru Regulamente era neîncăpătoare pentru mulțimea de reporteri și spectatori. Una dintre ferestre dădea spre sudul Colinei Capitoliului, către casa lui Hoover. La ora 10, congresmenul Philip Campbell, republican din Kansas, a cerut publicului să facă liniște.

Hoover stătea tăcut alături de Palmer. Procurorul general și-a lăsat privirea în jos, a început să citească și nu s-a mai oprit până în după-amiaza zilei următoare. Lumea descrisă de el era o lume cuprinsă de flăcări. Comunismul ataca instituțiile politice ale națiunii, bisericile ei, școlile, fabricile, ziarele, câștigând noi recruți prin minciunile lui insidioase. El își răspândise „boala revoluționară" din mahalalele sărace ale New Yorkului până în colibele din Afghanistan, prin „virusul otrăvit" al ideologiei sale. Palmer invita pe oricine se îndoia „de natura acestei amenințări" să se uite la fotografiile făcute de Biroul de Investigații celor arestați, ca să vadă „cruzimea, nebunia și crima" care se citesc în ochii lor „alunecoși și vicleni".

„Propria mea viață este amenințată în fiecare zi", a spus el; reputația îi era atacată de „prietenii acestor criminali", care i-au reprezentat în instanță și în fața Congresului. Palmer a păstrat cuvintele cele mai dure pentru Louis Post și avocații care au semnat „Raportul către poporul american". Astfel de oameni, a spus el, nu erau mai buni decât comuniștii. „Ei nu au ezitat să ia apărarea tuturor acestor comuniști și anarhiști criminali, să susțină acuzațiile aduse de aceștia, cum că ar fi fost rău tratați...

„Cred că opinia publică are dreptul să știe ce se întâmplă în această țară", a spus Palmer. „Am încercat să le fac cunoscute aceste lucruri. Le-am spus adevărul."

Dar nu chiar tot adevărul. Spre sfârșitul celei de-a doua zile a depoziției, Palmer a depus la Arhivele Congresului un document pregătit de Hoover, despre activitatea Diviziei Radicali din cadrul Biroului de Investigații. Documentul conținea „relatarea completă... a complotului care a dus la explozia unor bombe într-o serie de orașe, în urmă cu un an", a spus Palmer. În acest raport erau îngropate adânc câteva paragrafe patetice care dezvăluiau că, privind în urmă, era posibil ca guvernul să se fi înșelat atunci când a dat vina pe comuniști pentru atacurile cu bombă. Dar procurorul general nu a citit nici un cuvânt. „Ar lua prea mult timp", a spus el. „Întreaga poveste ar dura o oră sau cam așa ceva."

Imaginea publică a lui Palmer era pătată de avertismentele lui privind amenințări care nu se materializau niciodată. Până să ajungă la Convenția Națională a Partidului Democrat, care s-a deschis la San Francisco la sfârșitul lui iunie 1920, reputația lui politică era în cădere

liberă, și visurile lui de a obține nominalizarea se spulberau. Aflat la prima lui călătorie pe Coasta de Vest, Hoover a fost unul dintre numeroșii funcționari de la Departamentul Justiției care s-au strâns în apartamentul lui Palmer de la Hotelul St. Francis, nutrind speranțe că acesta putea încă să câștige. Însă după ce a obținut doar 44 de voturi, Palmer s-a retras. Cariera lui politică era terminată.

Palmer și Hoover au mai fost chemați o dată la Capitoliu, în ultimele zile ale Administrației Wilson, ca să depună mărturie despre raidurile din ianuarie împotriva comuniștilor. Palmer a insistat că nu cunoștea detaliile. Nici măcar cât de multe mandate de percheziție au fost semnate? a întrebat senatorul Thomas J. Walsh, un democrat din Montana. „N-aș putea să vă spun, domnule senator", a răspuns Palmer. „Dacă doriți să îl întrebați pe domnul Hoover, în sarcina căruia a fost această problemă, el poate să vă spună." Senatorul s-a întors spre tânărul cruciat.

Hoover a spus că nu are idee. „Nu știți chiar nimic despre asta?" a întrebat senatorul Walsh. Iar Hoover a răspuns: „Nu, domnule."[80] Tot restul vieții sale, Hoover a negat rolul pe care l-a avut în aceste raiduri. Învățase că secretizarea și dezinformarea erau esențiale în războiul politic.

„O să-i prindem"

Hoover a pregătit un raport către Congres în care susținea că raidurile avuseseră drept rezultat „distrugerea partidelor comuniste din această țară"[81] – o laudă prematură. În total, s-au emis ordine de deportare pentru 591 de străini. Alți 17 americani erau în închisoare, condamnați în baza legilor privind spionajul și răzvrătirea. Chiar dosarele lui Hoover arătau că nouă din zece oameni închiși după raidurile din ianuarie 1920 erau acum în libertate. El își propusese să elimine mii de radicali din peisajul american, și nu reușise nici pe departe.

Hoover a hotărât că era momentul să reorganizeze Divizia Radicali.

A redenumit-o Divizia Generală de Informații, iar schimbarea nu era una de fațadă. Hoover intenționa să acopere de acum înainte „nu doar activitățile radicale din Statele Unite", ci și pe cele „de natură internațională", și nu doar radicalismul politic, ci și „tulburările economice și industriale". Ambițiile lui erau în creștere. La fel și concepția lui despre ce trebuia făcut pentru a proteja America.

Într-un cuvânt, era spionaj. În opinia lui, era mai bine ca lupta împotriva subversiunii să se desfășoare în secret; guvernul nu putea să abordeze „situația radicalilor din punctul de vedere al urmăririi penale"[82]. Legea era o forță prea slabă pentru a proteja America. Doar un serviciu secret putea să detecteze și să anihileze amenințarea ce venea dinspre stânga, apărând America de un atac.

În ziua de joi, 16 septembrie 1920, puțin după prânz, în timp ce Hoover lucra la ultimele detalii ale planurilor lui pentru Divizia Generală de Informații, o căruță trasă de cai a sărit în aer la intersecția dintre Wall Street și Broad Street, în Manhattan. Era o zi frumoasă și sute de oameni își lăsaseră birourile pentru o scurtă plimbare în pauza de prânz – câteva clipe de repaus ale uriașei mașinării de făcut bani. Bomba a transformat centrul capitalismului american într-un abator. Sângele curgea pe străzile unde se întrunise primul Congres al Statelor Unite și unde fusese adoptată Declarația Drepturilor. Resturile proiectate de explozie au zgâriat zidurile și au spart ferestrele de la J.P. Morgan and Co., cea mai importantă bancă din America. Cicatricile sunt și acum acolo, gravate în pietrele de la baza clădirii, dinspre trotuar.

Bomba a ucis 38 de oameni și a rănit circa 400. A fost cel mai sângeros atac terorist din istoria de până atunci a Statelor Unite și avea să dețină acest trist record în următorii 75 de ani.

Cu câteva minute înainte de explozie, la trei străzi distanță, un poștaș a golit o cutie poștală. Înăuntru a găsit cinci broșuri cu greșeli grave de ortografie, imprimate manual cu litere de cauciuc și cerneală roșie. „Eliberați prizonierii politici sau moartea o să vă ajungă pe toți", amenințau ele. Erau semnate „Luptătorii Anarhiști din America".

Atacul cu bombă de pe Wall Street a fost, aproape sigur, un act de răzbunare pentru inculparea a doi anarhiști italieni, Nicola Sacco și Bartolomeo Vanzetti, acuzați, cu cinci zile înainte, de jefuirea cu arma

în mână și uciderea casierului și a paznicului de la o fabrică de încălțăminte de lângă Boston. Hoover a forțat investigațiile, însă fără rezultat. Nici un suspect nu a fost adus vreodată în fața justiției.

„O să-i prindem”[83], a promis șeful lui Hoover, Bill Flynn. Dar Biroul nu a făcut-o niciodată.

64 Identitatea agentului rămâne incertă. El ar putea fi Clarence Hathaway, membru fondator al PCSUA și informator al FBI începând din anul 1920. Raportul lui de supraveghere sub acoperire a plecat de la generalul de brigadă Marlborough Churchill, șeful spionajului militar, și a ajuns pe masa lui Hoover pe 12 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 313846. Chiar dacă în primul deceniu mișcarea comunistă americană a avut numeroase facțiuni, Ruthenberg a fost „fondatorul Partidului Comunist din Statele Unite”, după cum a spus Jay Lovestone, unul dintre primii membri și mai târziu unul dintre principalii anticomuniști ai națiunii.

65 Burke către Keller, 27 decembrie 1919, publicat în „Acuzații de practici ilegale la Departamentul Justiției”, Senatul SUA, al 66-lea Congres, sesiunea a treia (Washington DC: Government Printing Office, 1921), pp. 12–14.

66 Telegramă către agenții implicați, cu inițialele JEH, 2 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 313846.

67 Myron J. Blackmon, agent special responsabil, „Raport despre raidul împotriva comuniștilor din Buffalo, NY, noaptea de 2/3 ianuarie 1920)”, pus la dosar pe 14 ianuarie 1920, NARA M-1085, doc. 20600-1613.

68 Charles E. Ruthenberg, „Raportul secretarului executiv către Comitetul Executiv Central al Partidului Comunist din America,” 18 ianuarie 1920.

69 A. Mitchell Palmer, „Dosarul împotriva comuniștilor”, Forum 63 (1920), pp. 173–185.

70 Hoover, „Raport privitor la Divizia Radicali”, retipărit în Attorney A. Mitchell General Palmer on Charges Made Against Department of

Justice, al 65-lea Congres, sesiunea a doua, 1 iunie 1920.

71 Scrisoarea lui Fisher Kane a fost tipărită în Survey 43, 31 ianuarie 1920, pp. 501–503.

72 Discursul judecătorului Anderson a fost tipărit în săptămânalul Harvard Alumni Bulletin și retipărit în LaFollette's Magazine 12, nr. 2 (februarie 1920), p. 3. Despre activitatea lui Anderson ca procuror general al Statelor Unite și modul în care a condus cazul habeas corpus Deer Island, vezi rubrica despre el din The Yale Biographical Dictionary of American Law.

73 Skeffington citat în Boston Globe, 13 ianuarie 1920.

74 Depozițiile în fața judecătorului Anderson sunt citate în „Raport privind practicile ilegale ale Departamentului Justiției", către poporul american al Ligii Naționale pentru o Guvernare Populară, din mai 1920.

75 Ibid.

76 The New York Times, 30 aprilie și 1 mai 1920.

77 Hoover, „Raport privitor la Divizia Radicali", în Palmer on Charges, p. 186.

78 Hoover către Palmer, 5 mai 1920, Departamentul Justiției, dosarul 209264.

79 Raport către poporul american privind practicile ilegale ale Departamentului Justiției, Liga Națională pentru o Guvernare Populară, Washington, 1920.

80 Raport către poporul american privind practicile ilegale, op. cit.

81 Raportul lui Hoover către Congres privind Divizia Generală de Informații, 5 octombrie 1920. El a avut pe jumătate dreptate. Dosarele Comintern făcute publice la sfârșitul secolului arată că numărul membrilor cotizanți ai Partidului Comunist din Statele Unite a scăzut dramatic după raiduri, de la 23 744 în decembrie 1919 la 2 296 în februarie 1920, apoi a crescut la 8 233 în aprilie 1920; mai puțin de o mie dintre cei care au rămas înregistrați vorbeau engleză.

82 Raportul lui Hoover către Congres privind Divizia Generală de Informații, 5 octombrie 1920.

83 The New York Times, 19 septembrie 1920.

CAPITOLUL 6

LUMI INTERLOPE

„Nu sunt potrivit pentru funcția asta și n-ar fi trebuit să ajung niciodată aici”[84], se plângea președintele Warren G. Harding, la Casa Albă. Și, de data aceasta cel puțin, avea dreptate.

Harding fusese editor al unui ziar de provincie și își depășise condiția socială, ridicându-se până la statutul de senator republican de Ohio. Când a devenit președinte, pe 4 martie 1921, și-a adus și prietenii corupți la Washington. Cel mai apropiat amic îi era directorul de campanie electorală, Harry M. Daugherty, care a devenit procuror general al Statelor Unite.

Doi senatori republicani importanți i-au recomandat insistent lui Harding să nu-l numească. „Daugherty mi-a fost cel mai bun prieten încă de când a început povestea asta”[85], le-a replicat președintele ales. „Îmi spune că vrea să fie procuror general și, pentru numele lui Dumnezeu, atunci, o să fie procuror general!„ Un intermediar politic foarte iscusit, Daugherty avea la activ ani de zile de acțiuni necurate, ca lobbyst pe lângă legislativul statului Ohio; specialitatea lui era „uciderea” proiectelor de lege care nu erau pe placul marilor companii. A intermediat înțelegeri între oameni de afaceri și politicieni cu interese comune, financiare sau de putere. Reputația lui l-a precedat la Washington. Odată sosit în capitală, Daugherty și-a ridicat la alt nivel și activitatea, devenind unul dintre principalii infractori „cu gulere albe” ai națiunii.

Cu toate că Departamentul Justiției și Biroul de Investigații au decăzut și au cunoscut dezonoarea în timpul mandatului lui Harding, J. Edgar Hoover a înflorit.

Hoover a câștigat promovarea în poziția numărul doi în Biroul de Investigații la vârsta de 26 de ani. Reputația lui era fără pată, cheful

de luptă, intact, concentrarea pe amenințarea roșie nu cunoștea ezitare, priceperea lui era de necontestat. Nu făcea deosebire între radicalii americani – comuniști, socialiști, anarhiști, pacifiști. Cu toții erau inamicii statului.

Dacă Hoover a avut grijă de războiul împotriva comunismului, Harry Daugherty a avut grijă de prietenii lui. Noul procuror general și-a pus un vechi amic, William J. Burns, la conducerea Biroului de Investigații, în august 1921. Hoover, de acum foarte priceput când trebuia să le cânte în strună șefilor, l-a asigurat pe Burns că Biroul se infiltrase de ani de zile în rândurile radicalilor americani. „Am făcut eforturi ca să avem un informator în fiecare dintre principalele mișcări din țară”[86], a spus el, iar Divizia Generală de Informații stătea de veghe împotriva noilor amenințări din partea stângii.

La vârsta de 60 de ani, Burns era cel mai vestit detectiv particular din America. Avea un talent impresionant de a se promova singur. După ce și-a câștigat notorietatea, în 1905, ca investigator federal ce frauda verdictul juraților în procesele pentru delicte cu terenuri apărate de președintele Theodore Roosevelt, a fost lăudat pentru că a ascultat telefoane și a plantat microfoane în camere de hotel ca să obțină condamnarea a doi sindicaliști scandalagii pentru atacul cu dinamită din 1910 de la redacția ziarului Los Angeles Times, în care au murit 21 de oameni. A fost cât pe ce să ajungă la închisoare el însuși, în 1915, pentru furtul unor documente de la o firmă de avocatură din New York. La câteva ore după explozia din 1920 de pe Wall Street, Burns a anunțat public că în spatele atacului erau comuniștii și a jurat să-i aducă în fața instanței. A oferit o recompensă de 50 000 de dolari din partea Agenției Internaționale de Detectivi W.J. Burns pentru informații care ar fi dus la arestarea și condamnarea autorilor. Acum, ca director al Biroului de Investigații, Burns a promis opiniei publice că Biroul avea să-i găsească pe cei care puseseră bomba de pe Wall Street.

Căutând indicii referitoare la atentat, agenții din Chicago ai Biroului au interceptat o scrisoare de la organizația clandestină din New York a Partidului Comunist. Guvernul „ne consideră pe noi responsabili pentru dezastrul de pe Wall Street”[87], scria în mesaj, avertizând cu privire la o nouă represiune. „Raidurile din ianuarie sunt de-acum istorie”, începea avertismentul. „Așa că unii dintre membrii noștri încep să creadă că TOTUL ESTE SIGUR. VREM SĂ VĂ ATRAGEM

ATENȚIA CĂ DEPARTAMENUL JUSTIȚIEI ÎȘI VEDE ÎN CONTINUARE DE TREABĂ. Și o să-și continue TREABA atâta vreme cât existăm ca Organizație Revoluționară. Spioni, turnători, provocatori și alți ticăloși de tot felul au misiunea, într-un fel sau altul, să intre în organizația noastră sau să afle despre activitățile ei... FIȚI FOARTE PRUDENȚI... DACĂ SUNTEȚI ARESTAȚI... NU RĂSPUNDEȚI NIMIC.”

„O organizație ilegală”

Hoover și-a mobilizat rețeaua tot mai mare de informatori. A periat în amănunțime rapoartele și ponturile primite de la agenții Biroului, de la ofițerii de informații din armată și marină, conducătorii Ligii de Protecție Americane, comandanții Legiunii Americane, șefii din Poliție, directorii din mediul corporatist, bancheri, agenți de asigurări, companiile de telefoane și telegraf. El a avertizat că Roșii se infiltrează în sindicate, fabrici, biserici, școli, colegii, ziare, reviste, cluburi de femei și organizații ale negrilor. Buletinele lui săptămânale către procurorul general vesteau întruna amenințarea. Daugherty nu trebuia să fie convins. „Rusia sovietică este dușmanul omenirii”[88], afirma el. „Au pornit să cucerească nu doar America, ci lumea întreagă.”

În primăvara și vara anului 1921, zeci de agenți ai Biroului, sub comanda lui Hoover, au spionat presupușii comuniști în toată țara[89], s-au infiltrat la ședințele lor și au intrat prin efracție în sedii. Când agenții Biroului și o echipă antiteroristă din New York au dat buzna într-un apartament de pe Bleecker Street, confiscând liste cu membri de partid, rapoarte interne și mesaje codificate, au găsit și o broșură cu titlul: „Reguli pentru activitatea de partid în clandestinitate”[90].

Regulile erau explicite:

1. NU trăda activitatea de partid și pe activiștii de partid, indiferent de situație.

2. NU transporta și nu păstra asupra ta nume și adrese, decât dacă sunt bine codificate.

3. NU păstra în cameră, fățiș, nici un fel de documente sau literatură incriminatoare.

4. NU îți asuma riscuri care nu sunt necesare în activitatea de partid.

5. NU te sustrage de la activitatea de partid din cauza riscurilor asociate cu aceasta.

6. NU te lăuda cu ceea ce faci sau ai făcut pentru partid.

7. NU divulga faptul că ești membru de partid fără să fie nevoie.

8. NU lăsa nici un spion să te urmărească la întâlniri sau la ședințe.

9. NU îți pierde cumpătul în caz de pericol.

10. NU răspunde la nici o întrebare dacă ești arestat.

Broșura se încheia: „EVITAȚI ARESTAREA PRIN ORICE MIJLOACE POSIBILE.” Un ordin practic imposibil de urmat pentru comuniștii de frunte din America. Aproape toți cei care aveau să conducă Partidul Comunist în următoarele decenii au fost la închisoare pentru

activitatea lor politică între 1918 și 1923. Puțini dintre ei au avut parte de câteva luni în care să nu se confrunte cu un polițist, un judecător sau o celulă de detenție – condamnați sau în arest preventiv sub acuzații de conspirație sau răzvrătire.

„Spionii sunt la treabă în fiecare zi, în fiecare oraș, porniți să ne descopere membrii, locurile de întâlnire și de muncă", avertiza broșura din Bleecker Street. Comuniștii credeau că erau supravegheați de guvern în fiecare clipă a vieții lor, fie că lucrau pe față, fie că erau în clandestinitate.

Unul dintre spionii Biroului a participat la „Convenția Unității Partidelor Comuniste", care a avut loc la hotelul Overlook Mountain din Woodstock, New Jersey, în mai 1921 – o întâlnire secretă, de patru zile, a liderilor comuniști din toată America[91]. Documente FBI declasificate în august 2011 sugerează că omul infiltrat a fost Clarence Hathaway[92], unul dintre membrii fondatori ai Partidului Comunist din Statele Unite și, potrivit documentelor, încă de la început informator al Biroului.

Raportul Biroului referitor la adunarea de la Woodstock menționa că Moscova le trimisese comuniștilor americani 50 000 de dolari, împreună cu ordinul de a pune capăt disputelor dintre ei și de a se uni. Sovieticii i-au îndemnat insistent pe comuniștii americani să iasă din clandestinitate și să înceapă deschis lupta pentru putere. Era greu de spus cum s-ar fi putut face așa ceva. „Partidul Comunist este, fără nici un dubiu, o organizație ilegală în Statele Unite"[93], a scris în vara aceea părintele fondator Charles Ruthenberg din închisoarea Sing Sing, unde ispășea o condamnare pentru anarhie criminală. Dacă partidul rămânea în clandestinitate, avea să se veștejească și să moară. Dacă încerca să funcționeze deschis, ar fi fost atacat și lichidat. Partidul trebuia să aibă două aripi, a argumentat el – „una fățișă, acționând public, cealaltă nevăzută, secretă, subterană".

Spionul Biroului la Woodstock a raportat de asemenea că organizatorul sindical american William Z. Foster, care în urmă cu doi ani încercase să conducă greva generală din oțelării, călătorea la Moscova. Raportul era corect. Foster a mers la Moscova în iunie și iulie 1921, la reuniuni ale Cominternului și ale Congresului Mondial al Sindicatelor Revoluționare. El s-a întâlnit cu Lenin, de care a fost vrăjit. S-a întors la Chicago ca agent sovietic dedicat și ca om de bază

al Cominternului în sindicatele din Statele Unite. A început să călătorească prin țară organizându-i pe mineri și pe muncitorii din industria auto; Moscova îi finanța activitatea. În timp ce el urca spre vârful Partidului Comunist din America, Biroul de Investigații încerca să-i supravegheze fiecare pas.

„S-a dus vorba în lumea interlopă"

Aparent, președintele Harding urmărea pacea și reconcilierea. A trimis o echipă americană să-i ajute pe sovietici să înfrunte o foamete uriașă în toamna anului 1921, livrând aproape 500 000 de tone de alimente, deși cinci milioane de ruși tot au murit de foame. A semnat o proclamație care punea capăt stării de război pe care America o avea cu Germania. A ajuns pe primele pagini ale ziarelor cu decizia de a-l grația în Ajunul Crăciunului pe principalul socialist din America, Eugene Debs, anulându-i condamnarea la zece ani de închisoare și invitându-l la Casa Albă.

Dar cele mai mari titluri de ziar la acel Crăciun le-a obținut William J. Burns, de la Biroul de Investigații. Părea că detectivul de frunte al Americii dezlegase cazul lui cel mai important: explozia de pe Wall Street fusese opera lui Lenin și a Cominternului. Povestea era uluitoare: patru comuniști din New York fuseseră plătiți pentru atentat cu 30 000 de dolari, prin intermediul reprezentantului diplomatic al sovieticilor la New York. Dar sursa s-a dovedit a fi un escroc care lucra ca informator plătit pentru Agenția de Detectivi Burns din New York. El a pretins că a stat la taclale cu Lenin la reuniunea de la Moscova a Cominternului, unde conducătorul sovietic s-a declarat mulțumit de explozia de pe Wall Street și a ordonat un nou atac terorist împotriva Statelor Unite. Era invenția cea mai pură.

BURNS, TRAS PE SFOARĂ au titrat ziarele.

Burns era prea corupt ca să se simtă stânjenit. Dar vechile lui năravuri începeau să-l ajungă din urmă. Avea obiceiul foarte prost de a-și trece detectivii particulari pe statele de plată ale guvernului. Cel mai rău dintre aceștia își făcea de cap la Biroul de Investigații. În îndelungata

lui carieră, Gaston Bullock Means a fost acuzat de omor, delapidare, sperjur, falsificare și spionaj împotriva Statelor Unite, și totuși Burns l-a angajat ca agent al Biroului și l-a păstrat ca informator plătit după ce trecutul lui sordid a fost făcut public, în februarie 1922. Means s-a pus pe treabă la Departamentul Justiției, în parteneriat cu un intermediar politic din Ohio, pe nume Jess Smith, cel mai vechi prieten din Ohio al procurorului general Daugherty și colegul lui de cameră de la hotelul Wardman Park, din Washington. Jess Smith era omul care trebuia căutat la Justiție de oricine avea un caz de rezolvat.

Prohibiția, legea intrată în vigoare în 1920 pe tot teritoriul, a dat naștere unei culturi politice a corupției în America. Cetățenii din toată țara tânjeau după băuturi de contrabandă. Iar contrabanda a finanțat creșterea crimei organizate. Contrabandiștii îi plăteau pe agenții de poliție locali, statali și federali, pentru protecție. Legăturile necuvenite dintre cei care încălcau legea și cei care ar fi trebuit să vegheze la respectarea ei mergeau până la vârf, la Washington. Jess Smith și Gaston Meads aveau o activitate colaterală profitabilă la Justiție, vânzând contrabandiștilor de băuturi alcoolice whisky confiscat de guvern.

„S-a dus vorba în lumea interlopă că exista un om la Departamentul Justiției care putea «să aranjeze lucruri»”[94], povestea Hoover într-o lucrare de memorialistică apărută sub semnătura altcuiva în 1938 și care trecea în revistă afacerile necurate din timpul mandatului lui Harding. Oferta intermediarilor politici, așa cum și-o imagina Hoover, era promițătoare: „Sunt bun prieten cu președintele. Ca înalt funcționar la Departamentul Justiției, îi cunosc pe toți din guvern... Trebuie doar să mă plătești cu o cotă parte și o să am grijă să capeți tot whisky-ul de care ai nevoie... Ca să fiu sincer cu tine, am atât de multă putere la Washington încât pot să rezolv orice... mai puțin crima.”

Casa Albă însăși era un bar clandestin. Alice Roosevelt Longworth, fiica fostului președinte și soția unui puternic congresmen republican din Ohio, a urcat scările la Casa Albă pentru una dintre reuniunile mondene organizate de Harding de două ori pe săptămână. Biroul președintelui era plin cu amici ca Harry Daugherty și Jess Smith, a scris ea; „în jur erau tăvi cu sticle conținând toate soiurile imaginabile de whisky, cărțile de joc și fisele de poker erau la îndemână, o atmosferă de haine descheiate, picioare pe masă și scuipătoarea

alături”[95]. Ea a încercat să-l avertizeze pe Harding, dar a fost pierdere de vreme. „Harding nu era un om rău”, a scris ea. „Era doar o persoană neglijentă – un om amabil, dar delăsător și cu o predispoziție nefericită de a se înconjura de prieteni cu un caracter discutabil.”

„Căpeteniile radicalilor”

Din umbră, Hoover s-a concentrat pe „amenințarea roșie”, pe care o vedea răspândindu-se de la New York și Chicago la minele de cărbuni, oțelăriile și căile ferate din Midwest. Sindicatele organizate s-au luptat cu baronii industriali ai Americii de-a lungul întregului deceniu 1920. Cei mai mulți dintre muncitori nu erau nici comuniști, nici radicali. Ei nu aveau nici o agendă politică măreață: voiau doar un salariu din care să poată trăi și o viață decentă, nu o revoluție cu arma în mână ca să răstoarne clasa conducătoare.

Biroul îi sprijinea pe industriași. Hoover a văzut lupta dintre capital și forța de muncă drept o bătălie în războiul împotriva comunismului. „Comuniștii și activitățile cele mai subversive apar întotdeauna când sunt probleme cu sindicatele”[96], scria el, mulți ani după aceea. „Este imposibil în practică să desparți comunismul de disputele sindicale.”

Confruntările au început să răbufnească în vara anului 1922, când sute de mii de muncitori din minele de cărbune și de la căile ferate au declanșat greve în toată țara. Biroul a ripostat.

De trei ani, Hoover și Biroul primeau rapoarte de la un muncitor de șantier naval, pe nume Francis Morrow, informator cu numele de cod K-97, care avansase până într-o poziție de încredere în conclavurile comuniste. Morrow a alertat Biroul că o întrunire națională secretă a liderilor comuniști americani urma să aibă loc pe malul lacului Michigan. El a aflat despre întrunire cu mult timp înainte – era delegatul oficial din Philadelphia. Patru agenți de la secția din Chicago a Biroului au condus două ore pe drumuri de țară, au strâns ajutoarele de șerif și au pus sub supraveghere un complex turistic de vară de lângă Bridgman, Michigan. Comuniștii au observat că erau urmăriți. Temându-se de un raid, au supus în grabă la vot principala

problemă cu care se confruntau: dacă să continue sau nu activitatea ilegală, în clandestinitate. S-a decis că da, la diferență de un singur vot. Votul decisiv a fost cel al agentului K-97[97].

În dimineața de 22 august 1922, agenții Biroului și ajutoarele de șerif au arestat la Bridgman 15 comuniști, printre care și pe conducătorul partidului, Charles Ruthenberg, care ieșise doar de patru luni din închisoare. Au confiscat maldăre de documente ale partidului și au luat urma altor 16 delegați la Chicago, printre aceștia numărându-se și William Z. Foster, principalul comunist din mișcarea sindicală, și Earl Browder, un ideolog de partid în ascensiune – și amândoi agenți dedicați pe viață Cominternului.

Conducătorii comunismului american s-au târât sub soarele fierbinte, încătușați doi câte doi, de la închisoarea locală spre tribunalul din St. Joseph, Michigan, ca să fie puși sub acuzare. În baza legilor statului, ei au fost acuzați de conspirație pentru răsturnarea guvernului Statelor Unite prin sabotaje și violență. „Căpeteniile radicalilor – finanțați, potrivit acuzațiilor, de Rusia sovietică pentru a instala un soviet în această țară – erau mânați ca ocnașii în lanțuri la închisoarea comitatului, în timp ce ajutoarele de șerif și agenții federali stăteau de pază, înarmați”[98], a relatat ziarul local. „Autoritățile federale sperau să facă legătura între comuniști și bomba care a explodat în urmă cu mai bine de un an pe Wall Street, distrugând birourile de la J.P. Morgan & Co.”

Dintre cei 27 de inculpați pentru răzvrătire, doar Ruthenberg a fost condamnat. El și-a petrecut următorii cinci ani contestând sentința prin tribunale, până când a murit, la vârsta de 44 de ani. Cenușa lui a fost îngropată la Zidul Kremlinului.

Cazul lui Foster a ajuns în fața unor juriați care n-au putut stabili un verdict. El a fost pus în libertate, spre marele necaz al lui Hoover. Judecătorul i-a instruit pe juriați că, pentru a-l condamna, ar fi trebuit să constate că el pledase „pentru crimă, sabotaj, violență și terorism”[99]. Juriații s-au împărțit în două tabere, șase la șase. „Acuzarea nu a dovedit că Partidul Comunist promovează violența”, a spus unul dintre juriații care au votat pentru achitare. „Acesta a fost singurul lucru asupra căruia nu ne-am pus de acord.”

Nici unul dintre ceilalți reținuți la Bridgman nu a mai ajuns vreodată

la proces. Dar raidul a făcut ca partidul să se adâncească și mai mult în clandestinitate. Numărul membrilor fideli, plătitori de cotizație, a scăzut la 6 000 de oameni sau chiar mai puțin – doar unul din zece cetățeni americani vorbitori de engleză și născuți în Statele Unite – iar influența conducătorilor lor era aproape de dispariție. Unii au continuat să viseze la o revoltă de amploare la căile ferate și în minele de cărbuni din America; broșurile lor sunau în continuare ca propaganda sovietică produsă la Moscova. Dar, așa cum Foster însuși a raportat Cominternului, într-o solicitare de fonduri de 25 000 de dolari, el încerca să organizeze mișcarea comunistă americană având doar doi muncitori pe statul de plată[100].

Hoover însuși avea să scrie, peste mulți ani, că influența Partidului Comunist asupra vieții americanilor era „ca și inexistentă”[101] la începutul anilor 1920. La vremea respectivă spunea însă altceva.

Hoover și Divizia Generală de Informații avertizau constant cu privire la o revoluție comunistă violentă; Daugherty i-a spus președintelui că națiunea era amenințată de un război civil[102]. La zece zile după arestările de la Bridgman, procurorul general a cerut și a obținut un ordin judecătoresc federal interzicând muncitorilor în grevă de la căile ferate, care protestau împotriva tăierilor salariale impuse de guvern, să organizeze orice acțiune în sprijinul revendicărilor lor. Interdicția era mai dură decât oricare alta din istoria sindicalismului american; în esență, le ordona celor 400 000 de muncitori, ale căror plângeri erau legitime, să stea potoliți și să tacă din gură. Chiar și unii dintre membrii guvernului lui Harding au denunțat decizia ca fiind ilegală și lipsită de înțelepciune.

Însă Daugherty și Hoover au întețit lupta: ei au trimis zeci de agenți speciali prin țară, ca să strângă dovezi că liderii sindicatelor conspirau să încalce ordinul federal. Agenții s-au bazat pe informatori infiltrați în rândurile greviștilor. La Divizia Generală de Informații veneau valuri de rapoarte zilnice de la agenții din teritoriu, care întreținеau temerea că greva era de fapt un război organizat împotriva guvernului. Șerifii federali și poliția locală, ajutați de batalioane întregi de detectivi particulari ce lucrau pentru căile ferate, au formulat împotriva sindicaliștilor și a organizatorilor grevei 17 000 de capete de acuzare în baza ordinului federal.

A fost o problemă de săptămâni până când procurorul general a

zdrobit greva de la căile ferate. Însă povara puterii a început curând să îl copleșească.

Daugherty s-a prăbușit, fizic și mental, în decembrie 1922. A suferit o cădere psihică, marcată de halucinații; i s-a părut că simte un gaz otrăvitor ieșind din vasul cu flori ce decora scena de pe care rostea un discurs. Țintuit la pat de boală, la Washington, a început să vadă spioni sovietici peste tot – până și în Congres.

„Cea mai vastă conspirație”

Biroul de Investigații fusese creat ca un instrument al legii, dar începea să se transforme într-o armă ilegală pentru războiul politic.

Până în martie 1923, când Congresul s-a reunit din nou, Daugherty și Burns au desfășurat operațiuni de spionaj politic vizându-i pe senatorii pe care procurorul general îi considera amenințări la adresa Americii. Biroul a intrat prin efracție în birourile și locuințele lor, le-a interceptat scrisorile și le-a ascultat telefoanele, așa cum făcuse cu membrii Partidului Comunist. Singurul motiv era mișcarea politică din Senat în favoarea recunoașterii diplomatice a Rusiei sovietice.

Dacă se ajungea la această recunoaștere, în Statele Unite aveau să apară ambasade și diplomați sovietici. Dacă aveau să fie diplomați, atunci aveau să fie și spioni. Biroul l-a spionat pe senatorul de Idaho William E. Borah, președintele Comisiei pentru Relații Externe; Daugherty credea că senatorul „făcea jocul radicalilor”[103], susținând recunoașterea diplomatică. I-a spionat și pe ambii senatori din Montana: Thomas J. Walsh, membrul Comisiei Juridice care încercase să-l chestioneze pe Hoover referitor la raidurile împotriva comuniștilor, și nou alesul Burton K. Wheeler, care la două săptămâni după ce a depus jurământul a plecat într-o călătorie de informare la Moscova. Wheeler, un fost avocat din Montana, avea deja dosar la Birou; el îl apărase pe un editor radical, pe nume Bill Dunn, care fusese ales în legislativul statului Montana după ce tribunalele din acest stat anulaseră condamnarea lui pentru acuzații de răzvrătire. La Washington, cel puțin încă doi senatori și alți doi membri ai Camerei

Reprezentanților, cu toții critici ai președintelui și ai procurorului general, au devenit ținte pentru investigațiile politice ale Biroului.

Senatorul Wheeler s-a întors din expediția lui la Moscova, din aprilie 1923, pe jumătate convins că din haosul și teroarea revoluției ar putea să răsară capitalismul și libertatea religioasă. La întoarcerea în Statele Unite, senatorul a declarat că avea să susțină recunoașterea diplomatică. Procurorul general a fost indignat.

„În mintea lui creștea imaginea mea ca bolșevic”[104], își amintea Wheeler. Daugherty l-a denunțat pe Wheeler, mai întâi în particular, apoi și în public, ca fiind „liderul comunist din Senat”[105] și „la fel de membru al Partidului Democrat ca Stalin, tovarășul lui de la Moscova”. El l-a calificat pe Wheeler drept „parte a efortului de a atrage prin înșelăciune și tertipuri cât de mulți membri ai Senatului era cu putință și de a împrăștia prin Washington și prin încăperile dosnice ale Congresului un gaz la fel de otrăvitor ca acela care i-a ajuns și i-a distrus pe bravii noștri soldați în ultimul război”.

Rolul lui Hoover în lupta politică împotriva recunoașterii politice a Rusiei a fost mai subtil. El le furniza cu multă grijă documente din dosarele Biroului politicienilor de încredere și finanța în particular cruciada anticomunistă. Tot el a ajutat un fost reporter de la Associated Press, pe nume Richard Whitney să se documenteze pentru o serie de articole incendiare, adunate mai târziu într-o carte intitulată Reds in America, în care Whitney îi mulțumea cu recunoștință lui Hoover pentru ajutorul pe care i l-a dat personal. Whitney susținea că agenții sovietici aveau o influență răspândită peste tot prin instituțiile americane și că se infiltraseră în fiecare colț al vieții americanilor. El a numit întâlnirea de la Bridgman un moment-cheie din „cea mai vastă conspirație împotriva Statelor Unite din istoria acestora”[106]. Și-a îndreptat atenția asupra studiourilor de la Hollywood în care se făceau filme mute și l-a menționat pe Charlie Chaplin drept comunist în secret. A acuzat Universitatea Harvard, unde studiase, că găzduiește simpatizanți comuniști, ca Felix Frankfurter. A avertizat că agenții politici ai Cominternului în America erau cei care conduceau mișcarea din Senat în favoarea recunoașterii diplomatice a Rusiei.

Mișcarea pentru recunoașterea diplomatică a Rusiei s-a oprit și avea să reînvie abia peste un deceniu. Argumentul împotriva ei era simplu: de ce să fie recunoscut un regim care voia să răstoarne Statele Unite?

Părea însă mult mai probabil ca guvernul american din acel moment să se prăbușească sub greutatea propriei corupții. Iar Departamentul Justiției și Biroul de Investigații erau miezul putred al acesteia.

„O poliție secretă”

Un foc de armă în apartamentul de hotel al procurorului general a marcat începutul sfârșitului. În zorii zilei de 30 mai 1923, Jess Smith, colegul de cameră și mâna dreaptă a lui Daugherty, și-a tras un glonț în cap, la hotelul Wardman Park. Vecinul lor de la etajul de dedesubt – William J. Burns, directorul Biroului de Investigații – a alergat pe scări în sus și s-a ocupat de locul faptei. Dar n-a putut să mușamalizeze sinuciderea.

Trei săptămâni mai târziu, președintele Harding a plecat din Washington într-o lungă vacanță de vară, în care a traversat țara până la țărmul Pacificului și s-a îmbarcat pentru o croazieră în Alaska. Ministrul Comerțului, Herbert Hoover, se afla și el la bord când nava a plecat de la Puget Sound, pe 4 iulie. Președintele Harding l-a chemat pentru o discuție la el în cabină; Hoover a relatat convorbirea, în memoriile lui.

„Dacă ai avea cunoștință de un mare scandal în cadrul administrației noastre”, l-a întrebat Harding, „l-ai demasca public pentru binele țării și al partidului sau l-ai mușamaliza?”[107] Scandalul, a precizat el, era la Departamentul Justiției. „Fă-l public”, i-a răspuns Hoover. Președintele a spus că „ar fi periculos din punct de vedere politic” și „a schimbat vorba brusc” atunci când Hoover l-a întrebat dacă vinovatul era Daugherty.

Patru săptămâni mai târziu, pe 2 august 1923, la hotelul Palace din San Francisco, inima lui Harding a încetat să mai bată. A murit la vârsta de 57 de ani. Succesorul lui a fost onestul Calvin Coolidge, fostul guvernator din Massachussets care devenise cunoscut în toată țara după ce a pus capăt grevei polițiștilor din Boston. Coolidge era un om sec și mohorât, dar cu principii morale. Și avea mare nevoie de ele, pentru că președinția americană coborâse la cel mai jos nivel de

după Războiul Civil.

Putreziciunea care subminase guvernul Statelor Unite a început să iasă treptat la iveală, ca gunoaiele ce rămân după o inundație. Senatorii Walsh și Wheeler au anchetat cele mai grave scandaluri, chiar dacă Daugherty și Burns au făcut tot ce le-a stat în putință ca să-i oprească. Ei au trimis cel puțin trei agenți ai Biroului în Montana, ca să monteze cazuri împotriva senatorilor. Agenții au pus la cale o falsă acuzație de mită împotriva lui Wheeler; ancheta și rechizitoriul erau fraude vizibile, bazate pe mărturii false. Juriul l-a achitat rapid.

În cele din urmă, adevărul a ieșit la iveală. Administrația Harding fusese condusă, de la vârf în jos, de oameni care nu iubeau decât banii și afacerile, care disprețuiau legea și statul de drept și care înșelaseră poporul american. Ministrul Afacerilor Interne, Albert Fall, luase în jur de 300 000 de dolari mită de la companiile petroliere; în schimb, el le-a lăsat să se servească din rezervele strategice de țiței ale marinei militare, de la Elk Hills, California, și Teapot Dome, Wyoming. Departamentul Justiției aflase despre scandal, dar a blocat investigarea lui. Și nu era doar atât: șeful nou creatului Birou pentru Veterani, Charles Forbes, un amic partener de poker al lui Harding, a băgat în buzunar milioane de dolari, mită de la contractori. Un responsabil din Departamentul Justiției, Thomas Miller, strângea mită de la corporațiile care încercau să recupereze bunuri confiscate – și, după ani de zile, dovezile aveau să arate că procurorul general Daugherty primise cel puțin 40 000 de dolari din captură.

Când senatorul Wheeler a anunțat că el și colegii lui au fost ținte ale spionilor Biroului, indignarea cercurilor politice a fost mare, iar opinia publică a împărtășit-o. Pe 1 martie 1924, Senatul a decis să ancheteze Departamentul Justiției. John H.W. Crim, șeful Diviziei Criminale, a fost un martor dispus să vorbească. Era pe punctul să se pensioneze după 18 ani la Justiție, inclusiv o perioadă limitată la Birou. Recomandarea pe care a făcut-o el Senatului a fost categorică: „Scăpați de Biroul ăsta de Investigații, așa cum este el organizat.”[108]

Senatorii i-au trimis o citație lui Daugherty, prin care i-au cerut dosarele interne ale Biroului. Daugherty a sfidat ordinul, și aceasta a fost greșeala lui. A fost nevoie de săptămâni întregi de presiuni, dar, pe 28 martie, președintele Coolidge a anunțat demisia procurorului general. Până la urmă, Daugherty a fost pus sub acuzare pentru

fraudă, dar a scăpat de închisoare după ce două jurii nu au reușit să ajungă la un verdict unanim. El a scăpat de condamnare mulțumită garanțiilor constituționale din al Cincilea Amendament, împotriva autoincriminării.

Președintele Coolidge l-a numit pe noul său procuror general: Harlan Fiske Stone, decanul veteran al Facultății de Drept din cadrul Universității Columbia, unul dintre stâlpii învățământului juridic și prieten din vremea colegiului cu președintele Coolidge. Stone nu era un liberal, după propriile lui standarde, dar era un apărător de neclintit al libertăților civile. A fost unul dintre criticii cei mai înverșunați ai raidurilor din 1920 împotriva comuniștilor; a cerut insistent Senatului să investigheze arestările și deportările radicalilor, socotite atacuri la adresa legii și a Constituției.

Stone a depus jurământul pe 8 aprilie 1924 și a petrecut următoarea lună bătând coridoarele Departamentului Justiției, stând de vorbă cu oamenii și luând notițe. Însemnările ne arată că a găsit Biroul de Investigații „mirosind extrem de urât... plin de oameni cu dosare proaste... mulți condamnați pentru fapte penale... o organizație fără nici o lege... numeroase activități fără nici o autorizare conform regulamentelor federale... agenți angajați în multe practici brutale și tiranice până la extrem.”[109]

Pe 9 mai, Stone l-a destituit pe William J. Burns din funcția de director al Biroului de Investigații. El a dat ulterior publicității un comunicat a cărui forță impresionează și astăzi:

Un sistem de poliție secretă poate deveni o amenințare pentru libertatea guvernării și a instituțiilor, deoarece aduce cu el posibilitatea abuzurilor de putere care nu sunt întotdeauna sesizate sau înțelese rapid. Extinderea enormă a legislației federale, atât civilă cât și penală, a făcut ca Biroul de Investigații să fie un instrument necesar de impunere a legii. Dar este important ca activitățile lui să fie limitate strict la executarea acelor funcțiuni pentru care a fost creat și ca agenții lui înșiși să nu fie mai presus de lege sau în afara ei.

Biroul de Investigații nu este interesat de opiniile politice sau de altă natură ale indivizilor. El este interesat doar de comportamentul lor și

asta doar atunci când acest comportament este interzis de legile Statelor Unite. Când un sistem de poliție depășește aceste limite, este periculos pentru buna aplicare a justiției și pentru libertatea oamenilor, care ar trebui să fie cea mai de preț preocupare a noastră. Doar în cadrul acestor limite ar trebui să fie spaima răufăcătorilor.

Pe 10 mai, Harlan Fiske Stone l-a convocat pe J. Edgar Hoover, al doilea om la comanda Biroului ieșit în afara legii. Cu șapte luni înainte să împlinească 30 de ani, cu părul netezit pe ceafă și cămașa strâns încheiată la gât, Hoover privea în sus la Stone, care, cu cei 1,95 metri ai lui, era cu un cap mai înalt. Stone se uita în jos, cu ochii lui ca de oțel sub sprâncenele stufoase și cărunte. I-a spus lui Hoover că era și el sub investigație.

Pentru moment, a spus Stone, Hoover avea să fie director interimar al Biroului de Investigații. Hoover urma să-i raporteze direct lui Stone, iar regulile jocului aveau să se schimbe.

Biroul urma să investigheze doar încălcările legislației federale. Intermediarii și șantajiștii politici aveau să fie concediați imediat. Gata cu spargerile în miez de noapte la Capitoliu. Gata cu operațiunile clandestine. Gata cu arestările în masă. Biroul nu avea să mai fie un instrument de luptă politică și nu mai avea nici o treabă cu spionajul.

Hoover i-a răspuns: Da, să trăiți!

Stone și-a explicat foarte clar termenii și i-a făcut publici. Nu se grăbea, a spus el presei. Îl punea pe Hoover la încercare. Pur și simplu voia să găsească omul potrivit pentru slujba respectivă. Și până atunci, avea să conducă el însuși Biroul.

Harlan Fiske Stone a rămas în funcție vreme de nouă luni, până când a avansat la Curtea Supremă. Hoover a rezistat 48 de ani.

84 Harding, citat de un consilier apropiat, Nicholas Murray Butler, președintele Universității Columbia, în Butler, Across the Busy Years: Recollections and Reflections (New York: Charles Scribner's Sons, 1939), vol. 1, p. 411.

85 Francis Russell, The Shadow of Blooming Grove: Warren G. Harding and His Times (New York: McGraw-Hill, 1968), p. 427.

86 Hoover către Burns, 20 septembrie 1921, NARA M-1085, doc. 202600-1617-53.

87 „Circulară către membrii Partidului Comunist Unit”, NARA M-1085, doc. 202600-14.

88 Harry M. Daugherty, The Inside Story of the Harding Tragedy (1932; Boston: Western Islands, 1975), p. 119.

89 C.J. Scully, „In re: Activități Comuniste – Raport Special”, 21 mai 1921, NARA M-1085, doc. 202600-1775-8.

90 Broșură a Partidului Comunist din America, nedatată, Arhiva Comintern, Arhiva de Stat Rusă de Istorie Socio-Politică (în continuare, RGASPI).

91 H.J. Lenon, „Convenția de Unitate a Partidelor Comuniste”, NARA M-1085, doc. 202600-2265.

92 Hathaway a fost identificat ca informator al FBI începând din 1920, într-o notă din 23 martie 1960 către Hoover, privind o întâlnire între Morris Childs, agentul FBI cu rangul cel mai înalt infiltrat în PC din SUA, și comandanții supremi PC Eugene Dennis și Gus Hall. Nota a fost clasificată de FBI într-un dosar în 35 de volume privind operațiunea Childs, cu denumirea de cod SOLO, publicat în 2 august 2011 pe site-ul FBI: vault.fbi.gov/solo. Documentul prin care este identificat Hathaway se regăsește în volumul 19 al dosarului, la p. 29.

93 C.E. Ruthenberg (scriind sub pseudonimul „David Damon”), The Communist 1, nr. 2 (august 1921). Numărul de comuniști înscriși este luat din datele Comintern și din estimările proprii ale lui C.E. Ruthenberg publicate în The Communist 1, nr. 9 (iulie 1922).

94 Citatul percutant este din memoriile lui Hoover din 1938, Persons in Hiding (New York: Little, Brown), semnate în numele său de jurnalistul lui preferat, Courtney Riley Cooper.

95 Alice Roosevelt Longworth, Crowded Hours (New York: Charles Scribner’s Sons, 1933), pp. 320–325.

96 Hoover către procurorul general Robert Jackson, 1 aprilie 1941.

97 Reflectând asupra referendumului, Max Bedacht, unul dintre delegații de la Bridgman, a scris despre omul sub acoperire al Biroului: „Am făcut cunoștință personal cu cea mai demnă de dispreț creatură cu chip de om, agent provocateur... agenți de poliție care instigă la comiterea faptelor care pot fi interpretate drept infracțiuni.” Bedacht însuși a devenit agent sub acoperire, o legătură principală între comuniștii americani și spionajul sovietic; în 1932, l-a recrutat pe un tânăr editor al unui ziar marxist, pe nume Whittaker Chambers, ca să slujească Moscova ca spion. Max Bedacht, Underground and Above: A Memoir of American Communism in the 1920s, lucrare nepublicată, Biblioteca Tamiment, Universitatea din New York.

98 St. Joseph [Mich.] Herald Press, 24 august 1922.

99 C.E. Ruthenberg, „Verdictul în cazul Foster, un triumf pentru comunism în Statele Unite”, The Worker, 21 aprilie 1923.

100 William Z. Foster, „Raport privind situația sindicatelor din Statele Unite și Canada”, 16 decembrie 1922, de William Z. Fotser, Arhiva Comintern, f. 515, op. 1, d. 99, I. 1–2.

101 J. Edgar Hoover, On Communism (New York: Random House, 1969), p. 5.

102 Daugherty, Inside Story of the Harding Tragedy, pp. 119–125; Însă Daugherty și Hoover au întețit lupta: „Dezordini și suprimarea lor”. Anexă la Raportul Anual al Procurorului General pentru anul 1922; Washington, pp. 1–25.

103 Daugherty, Inside Story, p. 166. Notele Biroului privind discursul senatorului Borah care cerea eliberarea a 53 de oameni aflați încă în închisoare în baza Legii Spionajului au fost arhivate în data de 12 martie 1923.

104 Burton K. Wheeler cu Paul F. Healy, Yankee from the West (Garden City, N.Y.: Doubleday, 1962), pp. 200–204. În timp ce senatori ca Borah și Wheeler susțineau recunoașterea Rusiei, socialiștii americani denunțau sovieticii pentru uciderea inamicilor reali sau imaginari ai statului. Eugene Debs a trimis o telegramă la Kremlin, în noiembrie 1922, spunând: „Protestez împreună cu toate popoarele

civilizate, în numele umanității noastre comune” împotriva crimelor politice comise de comuniști. Telegrama lui Debs către Lenin, citată în The New York Call, noiembrie 1922.

105 Daugherty, Inside Story, p. 214.

106 Richard A. Whitney, Reds in America (New York: Beckwith Press, 1924), pp. 17–19, 48–54.

107 Russell, Shadow of Blooming Grove, p. 582.

108 Depoziția lui Crim, Anchetă asupra Onorabilului Harry M. Daugherty, Senatul Statelor Unite, al 68-lea Congres, prima sesiune, vol. 3, p. 257 off.

109 Alpheus Thomas Mason, Harlan Fiske Stone: Pilllar of the Law (New York: Viking, 1956), pp. 147–149.

CAPITOLUL 7

„N-AU ÎNCETAT NICIODATĂ SĂ NE SUPRAVEGHEZE”

Supraviețuirea Biroului – și renașterea lui ca serviciu secret de informații – s-a datorat iscusinței politice a lui Hoover, răbdării lui stoice, voinței lui de fier. În timp, omul a devenit sinonim cu instituția. Amândoi aveau să reziste tuturor furtunilor politice, pentru tot restul vieții lui. Hoover nu și-a pierdut niciodată convingerea că soarta națiunii depindea de el și de munca lui. Și nu și-a scăpat niciodată din ochi inamicii.

În timp ce Hoover era încă în perioada de probă ca director interimar al Biroului, procurorul general Stone a primit un avertisment din partea unui prieten, Roger Baldwin, șeful Uniunii Americane pentru Libertăți Civile (ACLU). Baldwin era un aristocrat american al cărui arbore genealogic mergea cu 300 de ani în urmă, până pe Mayflower; fusese anchetat de Birou pentru subversiune politică și ajunsese la închisoare pentru că se opusese recrutării în Primul Război Mondial. ACLU însăși fusese creată în 1920, în primul rând pentru a apăra drepturile constituționale ale oamenilor judecați în baza legilor privind spionajul și răzvrătirea.

Baldwin i-a recomandat insistent lui Stone să studieze un nou raport al ACLU, „Sistemul de spionaj răspândit în toată țara și cu centrul la Departamentul de Justiție”. Acesta acuza Biroul de ascultarea telefoanelor, deschiderea corespondenței confidențiale, plantarea de microfoane, intrarea prin efracție, existența unei liste negre politice și spionarea unor organizații legale și indivizi. ACLU susținea că Biroul devenise „un sistem de poliție secretă cu caracter politic” și preciza că dosarele lui Hoover erau cele care alimentau mașinăria de spionaj – Divizia Generală de Informații și predecesoarea ei, Divizia Radicali, conduceau operațiunile de spionaj ale Biroului încă din 1919.

Stone a citit raportul cu foarte mult interes. Descria exact acel gen de comportament pe care îl interzisese. I l-a înmânat apoi lui Hoover și l-a întrebat ce părere are.

Viitorul lui Hoover depindea de meșteșugita și înfierbântata lui notă de negare, întinsă pe șapte pagini. El a insistat că Biroul investigase doar indivizi „ultraradicali”[110] și grupuri care încălcau legile federale. Mulți, dacă nu cei mai mulți dintre aceștia fuseseră „inculpați pentru activități dușmănoase la adresa guvernului și a instituțiilor noastre”. Activitatea de după 1919 a Biroului fusese „perfect adecvată și legală”. Biroul nu ascultase telefoanele nimănui și nu intrase nicăieri. „Biroul are reguli foarte stricte în astfel de privințe”, scria el. ACLU, în schimb, „a sprijinit în permanență și cu constanță... elementele comuniste”, luând libertățile civile drept un permis pentru infracțiuni. O săptămână mai târziu, pe 7 august 1924, Hoover, Baldwin și Stone s-au întâlnit pentru o discuție la Departamentul de Justiție. Hoover a vorbit cel mai mult, așa cum făcea de obicei când era confruntat cu o discuție ce putea să aducă necazuri. El a susținut, așa cum a făcut-o întreaga viață, că nu a participat de bună voie la raidurile împotriva comuniștilor. L-a asigurat pe Baldwin că zilele spionajului politic trecuseră. A mai spus că Divizia Generală de Informații urma să fie închisă – însă el urma să-i păstreze dosarele, cu excepția cazului în care Congresul i-ar fi ordonat să le ardă – și că Biroul avea să se ocupe strict de încălcările legilor federale. Renunța la propriul lui trecut. Și a fost extrem de convingător. „Cred că ne-am înșelat”, i-a scris Baldwin lui Stone, câteva zile mai târziu. El le-a spus ziariștilor că Hoover era omul potrivit pentru slujbă. Hoover i-a răspuns cu o notă de mulțumire curtenitoare. Țelul lui, scria el, era „să plec în fiecare zi de la serviciu știind că nu am încălcat în nici un fel drepturile cetățenilor acestei țări”[111].

FBI a continuat să-și infiltreze oamenii în ACLU în timpul acestor schimburi de amabilități, ca și în lunile și anii ce au urmat. În toamna anului 1924, Biroul păstra un spion în consiliul director al ACLU, subtiliza procesele verbale de la ședințele acestuia din Los Angeles și ținea sub observație listele de donatori. La șapte săptămâni după întâlnirea cordială cu Baldwin, Hoover primea rapoarte noi și detaliate despre strategiile legale ale conducerii ACLU. Arhivele lui au crescut prin adăugarea de dosare despre conducătorii grupului și susținătorii cei mai importanți, printre care și una dintre cele mai cunoscute femei din lume, Helen Keller, oarbă și surdă. Dosarul ei a

devenit unul dintre cele câteva mii din istoria unică a mișcării americane pentru libertăți civile, adunată la FBI.

„Nu am știut niciodată în ce fel ne urmărea FBI-ul lui Hoover”[112], a spus Baldwin o jumătate de secol mai târziu. „N-au încetat niciodată să ne supravegheze.”

Hoover nu a desființat nici Divizia Generală de Informații. Pe hârtie, divizia a dispărut. Dar a rămas esența ei vitală, dosarele. Ca să le păstreze secrete, Hoover a creat un sistem cu totul nou de arhivare, numit „Oficial și confidențial”. Aceste documente erau păstrate sub controlul lui. În teorie, arhivele centralizate ale Departamentului de Justiție erau proprietatea Departamentului Justiției și erau vulnerabile la dezvăluirea în tribunale sau prin citații ale Congresului. Dosarele „Oficial și confidențial” păstrate de Hoover erau ale lui și numai ale lui. Vreme de 50 de ani, ele au rămas inviolabila lui ascunzătoare cu secrete. Puterea lui de a spiona activitățile subversive depindea de păstrarea secretului, nu de publicitate. Dosarele confidențiale erau de departe preferabile titlurilor răsunătoare din ziare. Cu toată primejdia de a fi descoperiți, Hoover și Biroul au continuat să-i supravegheze pe comuniștii americani.

„Fiecare secret să fie păstrat”

Procurorul general Stone i-a spus lui Hoover să se limiteze la aplicarea legii. El l-a întrebat pe Hoover, și nu o singură dată, care erau legile federale în baza cărora era ilegal comunismul. Nu exista nici una. „Activitățile comuniștilor și ale altor ultraradicali nu au reprezentat, până în momentul de față, o încălcare a legislației federale”[113], a scris Hoover pe 18 octombrie 1924. „În consecință, Departamentul Justiției nu are, teoretic, nici un drept să investigheze astfel de activități.”

Biroul de Investigații nu avea nici o autorizație să se implice în lupta politică. Legea Spionajului din Primul Război Mondial era nulă și lipsită de conținut, odată ce războiul luase sfârșit. Rămăsese legea împotriva răzvrătirii, ce data din vremea Războiului Civil, dar aceasta cerea dovada unui plan de folosire a violenței pentru răsturnarea

guvernului. Biroul nu a reușit niciodată să demonstreze satisfăcător în fața vreunei instanțe de judecată că militanții comuniști din Statele Unite conspirau cu acest scop. O lege încă și mai veche, Legea Logan din 1790, scotea în afara legii comunicarea conspirativă cu intenții ostile dintre americani și o țară străină. Comuniștii din Statele Unite comunicau, evident, cu Moscova. Dar Congresul nu votase niciodată în favoarea recunoașterii diplomatice a Uniunii Sovietice – aceasta nu era, așadar, o țară din punctul de vedere al justiției americane, așa că Legea Logan era exclusă. Hoover nu avea o lege pe care să o impună. El și-a forțat autoritatea până la limită și dincolo de ea, în privința anticomunismului.

Și totuși, trebuia să se ridice la standardele procurorului general. Pe 10 decembrie 1924, Stone l-a anunțat că trecuse testul. Hoover avea să fie directorul Biroului de Investigații.

Fapt remarcabil, în aceeași săptămână, Hoover a găsit o bază legală pentru operațiunile secrete de informații vizând stânga americană. Zăcea îngropată într-o lege a bugetului Departamentului Justiției, veche de opt ani. În 1916, Administrația Wilson, cu nou instituita ei vigilență la adresa diplomaților străini angajați în activități de spionaj, a început să folosească agenții Biroului pentru a trage cu urechea la Ambasada Germaniei. Administrația strecurase în bugetul Departamentului Justiției un rând care dădea Biroului dreptul să investigheze „probleme oficiale sub controlul Departamentului Justiției și al Departamentului de stat„[114] [sublinierea ne aparține]. Proiectul a devenit lege și prevederile au rămas. Când Congresul a convocat audieri în chestiunea recunoașterii Uniunii Sovietice, secretarul de stat Charles Evans Hughes i-a cerut lui Hoover să pregătească un raport despre influența Moscovei asupra comuniștilor americani. Hoover a răspuns cu aproape 500 de pagini în care și-a detaliat convingerea potrivit căreia comunismul sovietic încerca să infiltreze fiecare aspect al vieții americane.

Hoover susținea că această continuă controversă diplomatică și politică îi dădea dreptul să investigheze comunismul din Statele Unite. El a făcut din acea afirmație temelia serviciului său secret de informații.

Harlan Fiske Stone avansase de-acum la Curtea Supremă, unde a rămas pentru tot restul vieții, sfârșindu-și zilele ca judecător principal.

Era în continuare cu ochii pe Hoover, iar noul director știa asta. În aceste condiții, Hoover s-a conformat directivelor lui Stone. Trebuia să evite chiar și cea mai firavă bănuială de încălcare a legii, dacă voia să reconstruiască Biroul. „Acest Birou nu-și poate permite să fie târât într-un scandal public”[115], a scris Hoover într-un mesaj „personal și confidențial” trimis tuturor agenților speciali în mai 1925. „Ceea ce încerc să fac este să apăr forța Biroului de Informații de criticile din exterior și de compromiterea reputației sale.”

I-a concediat pe șarlatani și pe incompetenți, reducând efectivul Biroului până când a rămas cu mai puțin de 300 de agenți speciali de încredere. A interzis consumul de alcool în timpul serviciului și după, în lumina legilor Prohibiției. În timp, a introdus rapoarte regulate privind infracțiunile, a format un laborator criminalistic modern, a construit o academie de pregătire și a alcătuit o arhivă națională de amprente. Iar în următorul deceniu a menținut operațiunile de spionaj la dimensiuni mici și concentrare maximă.

Riscul de a fi prins spionându-i pe americani era mare. Hoover și l-a asumat; riscul de a nu-i spiona părea și mai mare. În tot restul deceniului 1920, Hoover și Biroul au urmărit activitățile comuniștilor americani cu ajutorul informatorilor plătiți, al trădătorilor de partid, al detectivilor din poliție și al funcționarilor de la Departamentul de Stat.

Hoover a investigat mișcarea națională din 1927, pentru oprirea execuției anarhiștilor italieni Sacco și Vanzetti. Condamnarea lor pentru crimă era văzută ca o înscenare de liberalii din toată țara, în frunte cu vechiul dușman de moarte al lui Hoover, Felix Frankfurter, care se confruntase cu Hoover direct cu prilejul deportărilor de la Deer Island. El și-a instruit agenții „să fie bine informați” cu privire la comitetele locale de apărare a lui Sacco și Vanzetti și „să mă țineți la curent” – dar totodată să aibă grijă ca „fiecare secret să fie păstrat”[116]. Hoover îi suspectase tot timpul pe anarhiștii italieni că ar fi comis atacul terorist cu bombă din 1920 care a vizat cetățeni americani de vază și a scăldat Wall Street în sânge. Dar nu a reușit niciodată să dovedească, iar cazul a rămas deschis pentru totdeauna.

Hoover l-a spionat pe William Z. Foster, eternul candidat prezidențial al Partidului Comunist, organizatorul sindical favorit al Cominternului în America și președinte al ligii sindicatelor din Educație, în cadrul

Partidului Comunist. Dosarele FBI din 1927, care detaliau o întâlnire secretă a conducerii Partidului la Chicago și la New York, raportează hotărârea comuniștilor de a-și dubla recrutările și de a se infiltra în rândurile Federației Americane a Muncii. Hoover i-a spus celui mai de încredere confident al său de la Departamentul de Stat că, după cum vedea el lucrurile, comuniștii controlau „totalitatea membrilor tuturor sindicatelor din New York”[117] și conspirau „să preia conducerea executivă a sindicatelor din această țară”. A intrat în alertă maximă atunci când Foster și adepții lui s-au dus la Moscova, în mai 1929. El a consemnat că Stalin s-a adresat direct delegației americane și a ținut dosarul la îndemână pentru tot restul zilelor lui.

„Nu este departe momentul în care în America se va produce o criză revoluționară”, a spus Stalin. „Faceți toate eforturile și folosiți toate mijloacele ca să fiți pregătiți pentru asta, tovarăși.”

Criza a venit rapid. A început cu crahul de pe Wall Street din noiembrie 1929, a căpătat forță în timpul Marii Crize economice și a durat până la cel de-al Doilea Război Mondial.

110 Hoover către Stone, 31 iulie 1924, dosarele FBI, ACLU.

111 în «N-au încetat niciodată să ne supravegheze»: O discuție între Roger Baldwin și Alan F. Westin”, Civil Liberties Review 4 (Noiembrie/ Decembrie 1977), p. 25.

112 Ibidem.

113 Hoover către Donovan, 18 octombrie 1924, FBI. Hoover i-a dat acest răspuns superiorului său imediat, proaspăt numitul șef al Diviziei Criminalistice a Departamentului Justiției, William J. Donovan, care avea să devină liderul spionajului american în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și „nașul” CIA.

114 Statutul elaborat în 1916 spune: „Procurorul general poate numi oficiali... pentru a detecta și a pune sub acuzare infracțiuni împotriva Statelor Unite [și] pentru a conduce orice alte investigații privind probleme oficiale sub controlul Departamentului Justiției și al Departamentului de Stat, așa cum pot fi conduse de către procurorul general.” Aproape 60 ani mai târziu, procurorul general al

președintelui Ford, Edward H. Levi, a depus mărturie că acest statut nu rezista în fața unei investigații: „bazele statutare ale operațiunilor Biroului nu pot fi considerate pe deplin satisfăcătoare.”

115 Whitehead, The FBI Story: A Report to the People (New York: Random House, 1956), p. 71.

116 Hoover către agenții speciali, 6 august 1927, FBI/FOIA.

117 David Williams, „«N-au încetat niciodată să ne supravegheze»: Supravegherea politică exercitată de FBI, 1924–1936”, UCLA Historical Journal 2 (1981).

CAPITOLUL 8

STEAGURI ROȘII

„Muncitorii din această țară consideră că Uniunea Sovietică este patria lor, nu-i așa?”[118] l-a întrebat congresmenul Hamilton Fish din New York pe liderul comuniștilor americani William Z. Foster. „Ei consideră că drapelul Uniunii Sovietice este steagul lor?”

„Muncitorii din această țară”, a spus Foster, „au un singur steag și acela este steagul roșu”.

Haosul economic creat de Marea Criză s-a dovedit a fi piatra de temelie pentru mișcarea comunistă. În jur de opt milioane de oameni și-au pierdut slujbele în 1930. Mii de bănci au dat faliment. Un sfert din liniile de producție industrială ale națiunii s-au oprit. Președintele Herbert Hoover părea că nu vrea sau nu poate să acționeze. Congresul a făcut prea puțin sau nimic în ajutor. Partidul Comunist din Statele Unite, cu toate luptele interne sălbatice, a început să câștige sprijin important din partea sindicatelor și a muncitorilor rămași șomeri.

Congresul a răspuns, în 1930, cu prima lui investigație oficială privind comunismul american. Comisia Camerei Reprezentanților pentru Investigarea Activităților Comuniste a fost un spectacol de lungă durată, însă nu un succes. Investigatorii Congresului au fost intoxicați încă de la bun început cu documente falsificate, dovezi măsluite și martori care făceau spectacol.

J. Edgar Hoover a încercat să se țină la distanță de cruciada publică avându-l în frunte pe congresmenul Fish, un republican arțăgos, care reprezenta districtul natal al lui Franklin D. Roosevelt, din statul New York. Dar a fost de acord să depună mărturie în fața comisiei de investigație și a oferit unele dintre voluminoasele lui dosare despre radicalii americani. Hoover a lansat și un avertisment bine țintit referitor la forța propagandei comuniste, pe care a numit-o un nou

instrument de luptă în conflictul armat dintre muncitori și șefii lor, o luptă de clasă ce putea amenința temeliile instabile ale capitalismului american.

Dar a spus că Biroul nu-i putea ataca pe comuniștii americani până când cuvintele revoluționare n-aveau să fie scoase iarăși în afara legii de către Congres.

În 1931, când sărăcia adusă de Marea Criză se adâncea și protestele împotriva guvernului câștigau în intensitate, congresmenul Fish și-a încheiat audierile într-o stare de furie. Ajunsese la concluzia că „nici un departament al guvernului nostru nu are vreo autoritate sau fonduri repartizate de Congres pentru investigarea comunismului și nici un departament al guvernului, în particular nici Departamentul Justiției, nu știa nimic despre activitățile revoluționare ale comuniștilor din Statele Unite. Avem în jur de 100 000 de comuniști la New York și, dacă și-ar pune în minte, ar putea să ia cu asalt Casa Albă și să-l răpească pe președinte, fără ca vreun departament al guvernului să știe ceva despre asta până când ar citi în ziarele din ziua următoare”[119].

Dar Congresul nu i-a dat lui Hoover muniție proaspătă pentru războiul împotriva comunismului, și la fel a procedat și Curtea Supremă. Noul președinte al Curții, Charles Evans Hughes, fostul secretar de stat, făcea parte din aripa progresistă a Partidului Republican. El afirma că până și comuniștii aveau drepturi civile constituționale. Președintele Curții Supreme de Justiție a scris motivarea unei decizii majoritare care anula condamnarea în statul California a tinerei de 19 ani Yetta Stromberg, consilier într-o tabără de vară a Partidului Comunist, care primise cinci ani de închisoare pentru că arbora în fiecare dimineață steagul roșu. Curtea Supremă a spus că această condamnare încălca și Constituția, și Declarația Drepturilor. Steagul roșu putea să fluture liber în America.

Congresmenul Fish voia să lovească însă în acest steag. El voia să scoată în afara legii comunismul, și în teorie, și în faptă. Voia ca Biroul să reînceapă să lucreze la acest caz, așa că a trimis după Hoover.

Directorul i-a explicat congresmenului cât de precară era poziția lui. Dreptul Biroului de a-i spiona pe americani „nu a fost niciodată

stabilit prin lege,”[120] i-a spus Hoover lui Fish pe 19 ianuarie 1931. Biroul opera „numai și numai în baza unei prevederi dintr-o lege a bugetului” – formularea suplă din legea bugetului pe 1916, care afirma că Biroul putea să lucreze pentru Departamentul de Stat. Și nu era vorba de o chestiune tehnică: limbajul legal strecurat într-un proiect referitor la cheltuieli era doar limbaj, nu era lege în adevăratul sens al cuvântului. În cazul în care Congresul și Curtea Supremă voiau să scoată comunismul în afara legii, ar trebui să o facă. Dar până atunci, Biroul nu avea nici o putere să investigheze pe față comportamentul politic.

De asemenea, Hoover i-a spus procurorului general William D. Mitchell că munca secretă, sub acoperire, era crucială „pentru a ne consolida un cap de pod în cercurile interioare ale comunismului”[121] și pentru a fi la curent cu „politicile și propaganda lor secretă, schimbătoare”. Dar „Biroul risca să fie supus la rândul lui celei mai atente investigații din toate timpurile” – și „avea să fie fără îndoială supus unor acuzații legate de metodele secrete și indezirabile de lucru”, a avertizat Hoover. Conform legii, el nu putea investiga acte politice „care din punct de vedere federal nu au fost declarate ilegale și în legătură cu care nu se pot demara proceduri în justiție”.

Cu toate acestea, Hoover continua să-i spioneze pe comuniști, bazându-se pe propria lui interpretare a legii și raportând în secret Departamentului de Stat.

Pe 20 ianuarie 1931 – la o zi după discuția cu congresmenul Fish, Hoover a trimis o scrisoare celui mai respectat specialist în probleme legate de Rusia de la Departamentul de Stat, Robert F. Kelley, șeful Diviziei Europa de Est. Acesta a rezumat o serie de rapoarte de la secția din New York a Biroului de Investigații, bazate pe activitatea unor informatori confidențiali din interiorul Partidului Comunist.

Hoover a raportat despre o organizație numită Liga Muncitorească a Foștilor Militari – pe care a calificat-o drept „o unitate comunistă activă”[122] a veteranilor americani din Primul Război Mondial. Veteranii cereau guvernului să le plătească un „bonus” promis pentru serviciul lor militar – o plată care nu a fost făcută până în 1945. Grupul „încerca să organizeze un număr impresionant de foști soldați, în vederea unui «Marș al Foamei» până la Washington”, a scris Hoover. „Campania este condusă de Ligă sub îndrumarea Comitetului

Central al Partidului Comunist.” Veteranii și comuniștii își uniseră forțele, a spus Hoover, și plănuiau să organizeze un marș de protest fără precedent.

Raportul informativ al lui Hoover privind evoluția planurilor pentru Marșul Bonusului a fost profetic. În vara anului 1932, mii de veterani din Primul Război Mondial, șomeri și zdrențăroși, s-au strâns din toată țara la o demonstrație împotriva guvernului. Pe una dintre pancartele manifestanților scria: ÎN ULTIMUL RĂZBOI AM LUPTAT PENTRU ȘEFI/ÎN URMĂTORUL RĂZBOI VOM LUPTA PENTRU MUNCITORI. În marșul lor spre Washington, mulți însoțiți de familii, instalau tabere sărăcăcioase. Au construit un orășel de colibe pe Colina Capitoliului, și-au ridicat corturile pe malul râului Anacostia și s-au instalat în clădirile federale abandonate.

Pe 28 iulie, președintele a chemat trupele – conduse de generalul Douglas MacArthur și de aghiotantul său, maiorul Dwight D. Eisenhower. Ei i-au întâmpinat pe mărșăluitorii din Armata Bonusului cu tancuri, cavalerie, mitraliere și infanterie cu baionete și gaze lacrimogene. Soldații generalului MacArthur au dat foc la corturile de pe malul râului; un demonstrant din Armata Bonusului a fost ucis în învălmășeală. Imaginea armatei Statelor Unite fugărind veterani neînarmați cu soțiile și copiii lor în umbra Capitoliului era o scenă de luptă urbană americană cum nu se mai văzuse din vremea Războiului Civil. Fotografiile din ziare și jurnalele cinematografice despre reprimare au fost un dezastru politic pentru președintele Hoover, care tocmai obținuse nominalizarea Partidului Republican pentru un al doilea mandat.

Procurorul general Mitchell a anunțat că de vină erau comuniștii. El s-a întors spre J. Edgar Hoover, să-i susțină acuzațiile. Agenții Biroului din New York, Chicago și St. Louis au lucrat luni de zile încercând să dovedească faptul că Partidul Comunist plănuise și finanțase marșul. Ei s-au infiltrat la ședințe, au verificat conturi bancare și i-au urmărit zi și noapte pe liderii marșului, dar investigațiile au fost în van. A fost convocat un Mare Juriu care să strângă dovezi că Armata Bonusului fusese o conspirație comunistă. Juriul nu a găsit nici una.

Biroul de Investigații avea doar câteva sute de agenți cu experiență și devotament față de principiile statului de drept, iar dintre aceștia doar câteva zeci erau experimentați în tehnici de spionaj și contraspionaj.

Nici Biroul și nici Hoover nu s-au remarcat prin ceva special. Dacă americanii știau numele directorului, era pentru că președintele l-a numit pe Hoover „coordonator al ajutorului federal” în cazul răpirii bebelușului lui Charles și Anne Lindbergh, în 1932. Cazul a devenit „crima secolului”, și căutarea făptașului avea să dureze doi ani.

„O armată de infractori gata de acțiune”

În ciuda problemelor sociale și politice provocate de Marea Criză economică – un dezastru național în care poporul american ar fi putut urma orice politician care promitea o cale de ieșire –, Partidul Comunist era încă slab ca forță politică, în noiembrie 1932, atunci când americanii au fost chemați să aleagă un nou președinte. Partidul avea câteva mii de membri, care își dedicaseră viețile lui Stalin și sovieticilor. Reușiseră câteva mici cuceriri în rândurile muncitorilor și ale sindicatelor, iar ideile lor erau din ce în ce mai atrăgătoare pentru intelectualii și radicalii aduși la disperare de sistemul politic american.

Războiul împotriva gangsterilor și războiul împotriva comunismului nu erau însă luptele în care să se angajeze americanii. Aceștia luptau pentru supraviețuire. Tânjeau după un conducător puternic. Erau gata pentru un președinte care să instaureze „o dictatură americană bazată pe consimțământul celor guvernați”, în cuvintele surprinzătoare ale congresmenului Fish. Alegerea lui Franklin D. Roosevelt era previzibilă din clipa în care fusese nominalizat. FDR era gata să folosească toate puterile pe care i le acorda Constituția – și mai mult decât atât – ca să salveze republica din haosul politic și economic.

FBI și-a câștigat locul pe firmamentul guvernământului american în mandatul lui Roosevelt. Dar aproape că l-a pierdut pe Hoover de la conducerea lui. Acesta a supraviețuit la limită transferului de putere.

Președintele Roosevelt, care a depus jurământul pe 4 martie 1933, l-a ales pe senatorul Thomas Walsh din Montana în funcția de procuror general. Walsh fusese una dintre țintele principale ale spionajului politic întreprins de Biroul de Investigații cu un deceniu în urmă, la apogeul erei Harding. El luptase cu Hoover și cu șefii lui, iar aceștia

au ripostat. Șansele ca Hoover să-și păstreze slujba erau foarte mici. Dar în ajunul învestirii lui Roosevelt, călătorind spre Washington într-un vagon de dormit, împreună cu tânăra lui mireasă, Walsh a murit din cauza unui atac de cord, la vârsta de 72 de ani.

Roosevelt a căutat în grabă un înlocuitor. Secretarul lui de stat, Cordell Hull, l-a recomandat pe Homer S. Cummings, un fost președinte al Comitetului Național Democrat. Cummings fusese directorul de campanie al lui FDR la Convenția Democrată din 1932, unde a asigurat sprijinul delegaților și a rostit un însuflețitor discurs de susținere. Și mai important, Cummings fusese vreme de zece ani procuror al statului Connecticut și știa multe despre impunerea legii din experiența personală, spre deosebire de mulți dintre predecesorii lui la Departamentul Justiției.

„Suntem angajați într-un război acum", a afirmat procurorul general Cummings într-un discurs rostit în fața Fiicelor Revoluției Americane, în august 1933, „un război cu forțele crimei organizate"[123].

Cummings a întocmit lista „inamicilor publici", compusă din gangsteri ca John Dillinger, Pretty Boy Floyd, Baby Face Nelson, Bonnie și Clyde. Cummings a dat Biroului dreptul de a purta arme, de a pune în practică mandate și de a face arestări. Cummings a conceput, și Congresul a aprobat un nou cod penal federal, care trecea sub jurisdicția Biroului infracțiunile de crimă organizată – desfășurarea unei activități criminale interstatale. Dacă fugeai dintr-un stat într-o mașină furată, dacă atacai un agent federal sau furai monedă americană dintr-o bancă – atunci încălcai legea federală. Cummings spera că oamenii lui Hoover aveau să aplice legea acolo unde eșuaseră poliția locală coruptă și șerifii de tinichea.

Cummings a cerut Hollywoodului să i se alăture în luptă. Hollywoodul a făcut filmele, iar filmele l-au ajutat pe Hoover să devină o vedetă. Cummings nu putea să joace rolul principal. Arăta ca un șoarece de bibliotecă. Hoover era mult mai potrivit pentru acest rol. El a pozat cu plăcere pentru fotografii publicitare, ținând un pistol mitralieră sau zâmbind către o starletă. Avea și numeroase modele cinematografice pentru noul și strălucitul lui rol. În filmul G-Man, cu James Cagney în rolul unui impetuos agent FBI, era prezentată o audiere în Congres cu un Hoover fictional depunând mărturie în favoarea programului antiinfracțional al lui Cummings. „Aceste bande vor fi lichidate!"

promitea el. „Acesta este un război!”

În următorul an, Hoover a devenit imaginea publică a războiului împotriva crimei organizate, vedeta unui spectacol care a captivat națiunea americană, un simbol pe scena politică. Aparițiile lui publice, discursurile rostite și statisticile pe care le-a furnizat Congresului au devenit la fel de dramatice ca și filmele. El avea să pretindă că 4,3 milioane de americani se alăturaseră „armatei de infractori gata de acțiune” ce amenința națiunea – „ucigași, hoți, escroci, asasini, tâlhari și jefuitori de bănci”[124]. Conform acestei cifre, unul din 30 de bărbați, femei și copii din Statele Unite era înarmat, periculos și liber să dea lovitura. Odată verificate, multe asemenea date s-au dovedit pure invenții. Dar ele i-au adus lui Hoover publicitate și putere.

Odată cu noua extindere a autorității și cu reputația lui în creștere la scară națională a venit și un nume nou pentru instituția pe care o conducea: Biroul Federal de Investigații.

Și se mai apropia un război – cel împotriva inamicului intern. În acest război nu se putea lupta pe față. FDR l-a pus pe Hoover să lupte în cel mai mare secret și cu cea mai mare putere pe care o putea acorda un președinte.

Dincolo de Atlantic, Adolf Hitler își instaura dictatura, iar Roosevelt avea să anticipeze curând că într-o bună zi ar putea să fie nevoie să se confrunte direct cu naziștii. De la Kremlin, Stalin cerea recunoașterea americanilor, dacă Roosevelt și Senatul aveau să o aprobe, iar Roosevelt și-a dat seama că Rusia ar putea să fie, într-o bună zi, o fortăreață care să i se opună lui Hitler și trupelor lui de asalt. J. Edgar Hoover era gata să facă orice îi cerea noul lui comandant suprem, împotriva tuturor inamicilor, interni și externi.

118 Comisia Camerei Reprezentanților de Investigare a Activităților Comuniste, Investigație privind propaganda comunistă, al 71-lea Congres, Sesiunea a 2-a (1930), p. 348.

119 Hamilton Fish Jr., „Amenințarea comunismului”, The Annals 156 (Philadelphia: American Academy of Political and Social Science, 1931), pp. 54–61.

120 Notă privind o convorbire telefonică dintre J. Edgar Hoover și congresmenul Fish, 19 ianuarie 1931, citată în „Contraspionajul între cele două războaie mondiale”, CI Reader, National Counterintelligence Executive.

121 Hoover către procurorul general Mitchell, 2 ianuarie 1932, citat în „Contraspionajul între cele două războaie mondiale”, CI Reader, National Counterintelligence Executive.

122 Hoover către Kelly, 20 ianuarie 1931, citat în „N-au încetat niciodată să ne supravegheze”.

123 Cummings, citat în Kenneth O’Reilly, „A New Deal for the FBI: The Roosevelt Administration, Crime Control, and National Security”, Journal of American History 69, nr. 3 (1982).

124 Avertismentul lui Hoover despre 4,3 milioane de infractori în libertate a fost dezvăluit, deși discret, într-un raport către Senat al Brookings Institution, inclus în Investigație privind agențiile executive ale Guvernului, al 75-lea Congres, prima sesiune (1937).

II

RĂZBOIUL MONDIAL

J. Edgar Hoover şi preşedintele Roosevelt la începutul războiului împotriva duşmanului din interior, 1934.

CAPITOLUL 9

SPIONAJUL

Președintele Roosevelt i-a transmis lui Hoover primele ordine de luptă pe 8 mai 1934. FDR a spus că vrea „o investigație foarte atentă și cuprinzătoare”[125] a fascismului american.

Președintele voia ca agenții și admiratorii lui Adolf Hitler să fie investigați pe toate fronturile. Cine erau aceștia? Cât de puternici erau? În ce măsură reprezentau ei o amenințare? Existau naziști activi în misiunile diplomatice germane? Își cumpăra Germania influență pe Wall Street? Existau agenți secreți și fonduri secrete sub controlul lui Hitler pe teritoriul Statelor Unite?

Hitler reprezenta deja o amenințare pentru aliații din Europa ai Americii. FDR și Hoover știau amândoi foarte bine ce făcuseră agenții secreți ai Germaniei ca să încerce să submineze și să saboteze Statele Unite în timpul Primului Război Mondial. Acum Hoover avea ordine să servească drept centralizator și filtru pentru toate dovezile pe care le avea Guvernul Statelor Unite. Obiectivul nu erau procesele în instanță. Președintele voia informații.

Hoover s-a mișcat încet și precaut pe terenul antifascismului, fără entuziasmul nestăvilit pe care îl arătase în lupta împotriva comunismului. A emis instrucțiuni atent formulate către toți agenții lui de teren, ordonând „așa-numite investigații informative” privind mișcarea fascistă americană. Alegerea cuvintelor era foarte potrivită. În următorii doi ani, munca Biroului s-a limitat în general la compilarea dosarelor primite de la polițiile locale și statale, monitorizarea adunărilor publice și strângerea de tăieturi din ziare. Biroul ținea sub observație asociații ce fluturau zvastici, cum era Liga Germano-Americană (fondată cu sprijinul producătorului de mașini Henry Ford), și grupări fasciste interne, ca de pildă Cămășile Argintii.

S-a făcut remarcată și mult mediatizata retorică de dreapta a unor grupuri ca Liberty Lobby și părintele Charles Coughlin, predicatorul antisemit de la radio, care devenea tot mai popular. FBI a aruncat o privire până și asupra unei organizații numite Comitetul Național Împotriva Comunismului. Dosarul de la FBI al lui Adolf Hitler era însă plin mai degrabă cu amenințări fanteziste cu moartea la adresa dictatorului.

Hoover a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să îndrepte iarăși atenția lui Roosevelt asupra războiului împotriva comunismului. La începuturile mandatului lui Roosevelt, după un deceniu de dezbateri, Statele Unite au recunoscut oficial Uniunea Sovietică. Acest fapt i-a permis lui Stalin să deschidă o ambasadă și consulate în Statele Unite; unde erau diplomați, acolo erau și spioni. Congresul votase Legea Națională a Relațiilor de Muncă, în baza căreia muncitorilor le era permis să se organizeze. Între 1930 și 1936, Partidul Comunist și-a mărit de patru ori efectivul, ajungând la 30 000 de membri. Militanții de stânga americani începeau să se înroleze voluntari ca să lupte cu forțele fasciste în Spania.

Hoover considera aceste evoluții prevestitoare de rele. El a cerut o întrevedere între patru ochi cu președintele.

Pe 24 august 1936, Roosevelt l-a invitat pe Hoover la Casa Albă. De-a lungul președinției sale, Roosevelt a refuzat sistematic să păstreze relatări scrise ale întrevederilor cruciale, în special în probleme ce țineau de informații secrete. Există o singură consemnare a acestei discuții – cea a lui Hoover.

Roosevelt voia să vorbească despre „activitățile subversive din Statele Unite, în particular fascismul și comunismul”[126] și voia „o imagine de ansamblu” asupra influenței acestora în politica și economia națiunii, potrivit notelor lui Hoover. Dar Hoover a continuat să se concentreze asupra investigațiilor permanente ale FBI privind comunismul în America. El l-a avertizat pe președinte că sindicatele muncitorilor portuari de pe Coasta de Vest erau preluate de comuniști, că aceiași comuniști aveau planuri cu sindicatele din industria minieră și cu rezervele de cărbune ale națiunii, dar și că aveau o mare influență asupra presei, prin Newspapers Guild (Sindicatul Ziarelor).

„I-am spus”, a consemnat Hoover, „că planul comuniștilor era să preia

controlul asupra acestor trei grupuri și că prin asta aveau să fie capabili să paralizeze țara... să oprească transporturile de mărfuri... să stopeze activitatea industriei... și să împiedice publicarea oricăror ziare". Hoover a mers mai departe, afirmând că se încearcă infiltrarea comuniștilor chiar în guvern, prin intermediul Comisiei Naționale pentru Relații de Muncă.

Hoover i-a spus apoi președintelui că FBI avea nevoie de o reînnoire a autorizării pentru desfășurarea de operațiuni secrete de informații. El a citat regulamentul din 1916, în baza căruia Departamentul de Stat conferise Biroului atribuții în domeniul informațiilor secrete.

FDR l-a chemat pe secretarul de stat Cordell Hull, și cei trei s-au întâlnit la Casa Albă în ziua următoare, pe 25 august 1936. Președintele a spus că, de vreme ce amenințarea era internațională, și „comunismul, în particular, era direcționat de la Moscova", secretarul de stat ar trebui să-i dea lui Hoover aprobarea să înceapă să-i vâneze pe spionii sovietici din America.

Nu a venit nimic în scris, nici de la președinte, nici de la Departamentul de Stat. Hoover nu a consemnat termenii exacți ai conversației. La FBI circulă legenda că Hull s-a întors spre Hoover și i-a spus: „Dă-i drumul și investighează-i pe nemernici."

Hoover avea acum un ordin deschis de la președinte, să deruleze operațiuni secrete de informații împotriva inamicilor Americii. Tot restul vieții sale, el avea să invoce autoritatea căpătată în acea zi.

Ordinul lui a plecat imediat către toți agenții FBI din teren: „Obțineți din toate sursele posibile informații despre activitățile subversive întreprinse în Statele Unite de comuniști, fasciști, precum și de reprezentanții sau susținătorii altor organizații sau grupuri care susțin doborârea sau înlăturarea guvernului Statelor Unite prin metode ilegale." Hoover a încercat să-și coordoneze activitatea de spionaj cu armata, cu marina și cu Departamentul de Stat, așa cum făcuse și în zilele fierbinți ale marilor raiduri împotriva Roșiilor.

FBI a pornit să investigheze fiecare membru al Partidului Comunist și pe afiliații lor, odată cu liderii mișcărilor fasciste și antifasciste din Statele Unite. A pornit pe urmele liderilor de sindicat cu vederi de stânga din industria mineritului, a transporturilor navale, din oțelării,

de la ziare și din industria ușoară. A încercat să depisteze comuniști în școli și universități, în guvernul federal și în forțele armate. Hoover le-a ordonat agenților lui să recruteze noi informatori și să scrie noi rapoarte despre personajele subversive importante. El a început să clasifice „activitățile subversive" din conducerile mai largi ale vieții politice și economice din Statele Unite.

„Oameni plini de zel"

Cu noua autoritate dată de președinte, Hoover a readus la viață una dintre cele mai valoroase tehnici ale FBI de culegere a informațiilor: interceptarea convorbirilor telefonice.

Guvernul urmărea transmisiunile pe fir de când au apărut fire de interceptat. Spionii din ambele armate ascultau linii de telegraf, în timpul Războiului Civil. De decenii întregi secțiile de poliție și detectivii particulari înregistrau în secret conversații. Sub autoritatea președintelui Wilson, guvernul a preluat operarea liniilor de telefonie în timpul Primului Război Mondial. Biroul ascultase nenumărate persoane în timpul anilor plini de ilegalități de după război – și nu doar comuniști, ci și senatori, congresmeni și judecători.

Iar acum ascultarea telefoanelor era legală – câtă vreme se făcea în secret.

Curtea Supremă trasase o limită foarte fragilă într-un caz din 1928, Olmstead vs. SUA, la o a cincea decizie în care judecătorul William Howard Taft, fost președinte al Statelor Unite, dăduse votul decisiv. Roy Olmstead era un contrabandist de alcool din Seattle; agenții prohibiției de la Departamentul de Finanțe îi ascultaseră telefonul. Avocații lui au argumentat că instalarea în secret a unor dispozitive de interceptare pentru a strânge dovezi încălca prevederile celui de-al Patrulea Amendament, privind protecția împotriva încălcării proprietății, a perchezițiilor și a confiscărilor ilegale.

În cazul Olmstead, majoritatea a decis că guvernul avea dreptul să acționeze astfel: „Un standard care ar interzice strângerea de dovezi,

dacă sunt obținute printr-un comportament contrar eticii al oficialilor guvernului, ar provoca suferință societății și ar da infractorilor o imunitate mai mare decât până acum."

Minoritatea, condusă de judecătorul Louis Brandeis și de fostul șef al lui Hoover, judecătorul Harlan Fiske Stone, și-a manifestat public dezacordul puternic. „Cel mai mare pericol la adresa libertății zace în încălcările insidioase comise de oameni plini de zel, bine intenționați, dar lipsiți de înțelegere"[127], a avertizat Brandeis.

„Infracțiunea este contagioasă", scria acesta. „Dacă guvernul începe să încalce legea, dă naștere la dispreț față de lege; îl invită pe fiecare cetățean să asculte doar de propria lege; invită la anarhie. Să declari că, în administrarea legii penale, scopul scuză mijloacele – să declari că guvernul poate comite infracțiuni pentru a obține condamnarea unui anumit infractor – ar atrage urmări teribile."

Brandeis a comparat ascultarea telefoanelor și plantarea de microfoane cu „ordonanțele" și „mandatele generale" de care se foloseau britanicii pentru a percheziționa locuințele coloniștilor americani înainte ca războiul de independență să creeze Statele Unite: „Ca mijloace de spionaj, ordonanțele și mandatele generale nu sunt decât instrumente firave ale tiraniei și opresiunii în comparație cu interceptarea telefoanelor." Și, foarte iscusit, a scos în evidență că o interceptare era în realitate infinită: „Ascultarea liniilor telefonice ale unui individ implică și ascultarea telefoanelor tuturor persoanelor pe care acesta le poate suna sau care l-ar putea suna." Oamenii lui Hoover știau foarte bine acest lucru.

La șase ani după cazul Olmstead, în 1934, Congresul a adoptat Legea Comunicațiilor, o lege care interzicea interceptarea convorbirilor telefonice și dezvăluirea conținutului acestora. Legislatorii credeau că au făcut din interceptarea telefoanelor o infracțiune. Dar îi lăsaseră lui Hoover o portiță. El a interpretat „dezvăluirea" în stil avocățesc, considerând că interceptarea nu era ilegală dacă informația nu era folosită ca dovadă la tribunal. Așadar, dacă era secretă, era legală. În consecință, FBI a folosit interceptări ori de câte ori a autorizat Hoover. Interceptarea telefoanelor, plantarea de microfoane și intrările prin efracție au devenit Sfânta Treime a operațiunilor de informații desfășurate de FBI, începând din anii 1930. Hoover credea că acestea erau instrumente esențiale pentru a apăra Statele Unite de spioni și de

sabotori. Președintele Roosevelt știa că asemenea metode erau practica standard în jocul dintre națiuni.

În cele mai înalte cercuri ale puterii de la Washington, oamenii au început să fie conștienți că Hoover ar putea să asculte conversații private. Această senzație de omniprezență a FBI era cea care stătea la baza puterii lui. Într-o investigație din 1936 a unor presupuse scurgeri de informații privind deciziile Curții Supreme, FBI a urmărit telefonul de acasă al unui funcționar al Curții. Președintele Curții Supreme de Justiție, Charles Evans Hughes, bănuia că Hoover plantase microfoane în sala în care se strângeau judecătorii ca să decidă cazurile. Dacă trebuia să fii atent la ce vorbești în sălile de la Curtea Supremă, însemna că vremurile s-au schimbat.

„Cât de nepregătiți suntem”

În 1937, Hoover a început să înțeleagă că FBI nu se putea compara cu un serviciu de spionaj experimentat din străinătate. El și-a dat seama – prea târziu, spre marele lui necaz – că sovieticii, germanii și japonezii spionau de ani de zile pe șantierele navale, în fabricile de avioane și la bazele militare ale Americii, precum și în cadrul manevrelor din oceanele Atlantic și Pacific.

Această înțelegere a venit cu ajutorul spărgătorilor de coduri din armată. Serviciul de Informații prin Interceptarea Semnalelor (SIS) din cadrul armatei se ocupa cu interceptarea comunicațiilor radio din străinătate. Criptanaliștii marinei militare încercau să spargă codurile și cifrurile militare ale japonezilor, atenți mai ales la un potențial atac în Pacific; aveau o înțelegere secretă cu RCA, Radio Corporation of America, de la care primeau copii ale traficului telegrafic japonez.

Eforturile încununate uneori de succes ale marinei au permis FBI să aresteze primul american ce avea să fie judecat și condamnat pentru spionaj de la sfârșitul Primului Război Mondial. Investigația a început când un criptanalist al marinei, Aggie Driscoll, a remarcat un cuvânt bizar într-un mesaj radio japonez: „TO-MI-MU-RA”. Cuvântul mura înseamnă „oraș”, dar poate însemna și „fiu”. Gândind cu voce tare,

Aggie a făcut legătura cu numele „Thompson”. Perspicacitatea ei le-a permis agenților FBI să-l aresteze pe Harry Thompson, fost capelan la marină și spion pentru comandorul Toshio Miyazaki, ofițer al marinei imperiale japoneze, care studia limba engleză în California. Thompson vânduse Japoniei arme ultrasecrete și informații de inginerie navală.

Spargerea codurilor a dus totodată la condamnarea lui John Farnsworth, absolvent al Academiei Navale, fost locotenent-comandor și alcoolic fără speranță, care fusese dat afară pentru comportament necorespunzător. Farnsworth pierdea vremea în jurul bazelor militare de pe țărmul Pacificului, fluturând teancuri de bancnote, făcând cinste prin baruri și chestionându-și foștii colegi din marină despre coduri, arme și planuri ale navelor de luptă. Marina a predat cazul către FBI. În 1937, Farnsworth a fost arestat, judecat și condamnat pentru că a vândut secrete Japoniei pentru 20 000 de dolari.

Aceste cazuri păleau însă în comparație cu prima mare investigație de spionaj internațional derulată de FBI: cazul Rumrich.

„Spioni naziști în America”

În ziua de Sfântul Valentin, pe 14 februarie 1938, Hoover era în concediu la Miami. Ținea încă doliu după mama lui, împreună cu care locuise toată viața. Avea 43 de ani și își căuta o casă nouă. Era totodată pe cale să-și publice prima carte, Persons in Hiding, o relatare sub pseudonim a unora dintre cazurile de gangsteri prinși de FBI. Când a auzit pentru prima dată de arestarea lui Guenther Rumrich, într-un telefon primit de la sediul central, Hoover a avut semne de întrebare serioase cu privire la detaliile acestui caz. Povestea era mult mai ciudată decât istorisirile lui despre lupta împotriva infractorilor.

Un ofițer superior din spionajul britanic, Guy Liddell, avertizase Ambasada Statelor Unite la Londra despre o rețea nazistă de spioni din Statele Unite. Câteva zile mai târziu, un funcționar de la Biroul Pașapoarte din New York al Departamentului de Stat a primit un telefon. Apelantul s-a prezentat drept Cordell Hull, secretarul de stat.

El i-a ordonat funcționarului să ducă 35 de pașapoarte în alb la hotelul McAlpin, din Manhattan.

Poliția din New York l-a arestat pe Guenther Rumrich când a venit să ridice pachetul cu pașapoarte. I-au percheziționat camera și au găsit o notiță despre un complot ce viza furtul planurilor militare americane de apărare a coastei atlantice.

Rumrich, fiul unui diplomat austriac, în vârstă de 26 de ani și cu un caracter slab, era cetățean american, dezertor din armata americană și, după cum mărturisise de bunăvoie, spion pentru serviciul de informații al armatei germane, Abwehr.

Hoover l-a desemnat la conducerea anchetei pe un agent vedetă al FBI, Leon Turrou. Acesta era unul dintre cei mai mediatizați oameni ai lui Hoover: cultivase relații cu toți reporterii din New York. El a văzut în cazul Rumrich o cale spre faimă și avere. În aprilie 1938, când Turrou ar fi trebuit să pregătească prezentarea cazului în fața unui mare juriu federal, la New York, el se întâlnea în toiul nopții cu reporterul unui ziar, pregătind o serie de povestiri la persoana întâi care urmau să apară în foileton în New York Post și să fie publicate apoi într-o carte cu fapte eroice (și pe jumătate inventate) din lupta lui împotriva infractorilor, intitulată Spionii naziști în America.

Turrou aflase că operațiunea de spionaj germană se derulase în voie ani de zile în America; unii dintre membrii săi furau tehnologii militare americane încă din 1927. Șeful rețelei era dr. Ignatz Griebl, un medic din Manhattan și personaj public care conducea un grup politic declarat pronazist, numit Prietenii Noii Germanii. În două luni, cu ajutorul lui Rumrich, FBI a identificat 18 membri ai rețelei, atât germani, cât și americani, care furaseră planurile și specificațiile tehnice pentru o nouă generație de avioane de luptă și distrugătoare americane. Rețeaua distribuia totodată fonduri de la Berlin către Liga Germano-Americană în continuă dezvoltare și către membrii milițiilor naziste americane, al căror număr era de ordinul zecilor de mii.

S-ar fi putut face un film grozav. Dar Turrou a făcut o greșeală. El i-a spus fiecăruia dintre cei 18 membri ai rețelei de spioni a Abwehrului că aveau să fie citați să apară în fața marelui juriu pe 5 mai 1938. 14 dintre ei au fugit imediat din Statele Unite, unii urcând clandestin la bordul navelor de pasageri ai căror căpitani și stewarzi erau agenți ai

serviciilor secrete germane. Rumrich, care își recunoscuse vina ca parte a unei înțelegeri încheiate cu guvernul, a rămas la New York, ca și alți trei membri de mai mică importanță ai rețelei. Dr. Griebl din Abwehr a apărut la Berlin – unde, după cum îi scria lui Hoover, cu părere de rău, șeful filialei din New York a FBI, el și colegii săi spioni „probabil că nu se mai opresc din râs la eforturile noastre de a aduce cazul în instanță”[128]. Cazul a fost pur și simplu distrus. Când Turrou a depus mărturie la procesul suspecților rămași, a fost descris ca un mincinos patologic.

Cazul a făcut ca FBI să ajungă de râsul tuturor. Aceasta era cea mai mare temere a lui Hoover.

„Cel mai înalt grad de secretizare”

Japonezii și germanii nu erau singurii agenți secreți străini care spionau în America. La momentul în care Rumrich intra în închisoare pentru doi ani, la Los Angeles era arestat un agent sovietic, Mihail Gorin. În primul caz de acest gen, sovieticii erau acuzați că recrutează spioni din rândurile militarilor americani. Cârtița lucra pentru Oficiul de Informații al Marinei – cea mai bună sursă a lui Hoover pentru secrete privind spionajul extern.

Președintele Roosevelt s-a declarat indignat. El a ținut să sublinieze „cât de nepregătiți suntem să facem față activităților de spionaj care au loc la noi în țară”. Președintele a mai spus: „Doar prin întărirea serviciilor noastre de informații putem combate cu succes activitățile agenților străini.”

Pe 14 octombrie 1938, Hoover le-a transmis președintelui și procurorului general o propunere îndrăzneață privind crearea unui imens serviciu de informații sub controlul lui[129]. Planul însemna o uimitor de ambițioasă acumulare de putere într-o națiune în care puțini erau pregătiți pentru următorul război.

Hoover avea 587 de agenți în FBI. A propus să mai fie angajați încă 5 000. El avea să preia serviciile vamale și pe cele de imigrație. De

asemenea, avea să conducă și Comisia Federală de Comunicații, care controla rețelele naționale și internaționale de radio, sistemele de telefonie și telegrafie. El avea să fie responsabil cu securitatea fiecărei fabrici care deținea un contract guvernamental și a fiecărei unități de cercetare militară. El urma să supervizeze emiterea de pașapoarte și de vize de către Departamentul de Stat. El urma să aibă puterea de a ancheta pe oricine din Statele Unite care era bănuit că ar fi agent străin.

Hoover a propus ca toate acestea să fie făcute în secret, prin ordin al președintelui.

„Cel mai înalt grad de secretizare" era necesar „pentru extinderea actualei structuri a activității de informații", a scris Hoover într-un memorandum trimis președintelui pe 20 octombrie 1938. Scopul era „evitarea criticilor și a obiecțiilor pe care le-ar putea atrage o asemenea extindere".

Spionajul era un cuvânt „respingător pentru poporul american", a continuat Hoover. „În consecință, n-ar fi de dorit să căutăm introducerea vreunei legi speciale, care ar atrage atenția asupra faptului că a fost propusă pentru a dezvolta o activitate de contraspionaj specială, de amploare."

Pe 2 noiembrie 1938, președintele l-a chemat pe Hoover la Casa Albă. Încă o dată, singurul document privitor la discuție este nota secretă a lui Hoover. Acesta a scris: „Mi-a spus că a aprobat planul pe care l-am pregătit."[130]

Dar Hoover a descoperit că, în exercitarea puterii, secretizarea era o armă cu două tăișuri.

125 Notă a lui Hoover asupra discuției, 10 mai 1934.

126 Notele lui Hoover, 24 și 25 august 1936.

127 Olmstead v. U.S., 227 U.S. 438 (1928).

128 Vetterli către Cartierul general al FBI, 25 iulie 1938, citat în Raymond J. Batvinis, The Origins of FBI Counterintelligence

(Lawrence: University Press of Kansas, 2007), p. 32. Redarea cazului Rumrich se bazează pe cercetările lui Batvinis, un fost agent de contrainformații al FBI, a cărui relatare este prima descriere completă și directă a chestiunii.

129 Planurile lui Hoover pentru spionaj și contraspionaj se regăsesc în două documente importante: „Activitatea, rolul, organizarea Biroului Federal de Investigații în timp de război”, 14 octombrie 1938; și memorandumul lui Hoover, având anexată o scrisoare de la Cummings către Roosevelt, din 20 octombrie 1938. Documentele sunt citate în Batvinis, Origins, respectiv „Contraspionajul în perioada interbelică”, și împreună reprezintă o bază pentru considerarea lui Hoover drept adevăratul părinte fondator al spionajului centralizat în Statele Unite.

130 Memorandumul lui Hoover, 7 noiembrie 1938.

CAPITOLUL 10

JONGLERUL

Așa cum era deseori cazul cu ordinele secrete date de Roosevelt de la Casa Albă, exista o capcană.

„Sunt un jongler, nu las niciodată dreapta să știe ce face stânga”[131], a spus odată FDR despre strategiile lui de guvernare. „Pot să am o politică pentru Europa și una diametral opusă pentru America de Nord și de Sud. Pot să fiu cu totul inconsecvent și, mai mult, sunt cât se poate de dispus să induc în eroare și să spun neadevăruri dacă asta mă va ajuta să câștig războiul.”

Președintele nu a spus nimănui că „aprobase planul” propus de Hoover pentru imensa creștere a puterii FBI. În plus, președintele nu i-a dat lui Hoover nici banii, nici oamenii ceruți de acesta. FDR a umblat la rezerva lui secretă de fonduri ale Casei Albe ca să-i dea pe ascuns lui Hoover 600 000 de dolari, o creștere cu zece procente a bugetului autorizat de Congres. Acest mic impuls i-a permis lui Hoover să angajeze 140 de agenți speciali noi, cu 4 860 mai puțin decât efectivul pe care îl ceruse.

Dar după luni de luptă, Hoover a obținut un nou ordin prezidențial, care îi dădea într-o anumită măsură autoritatea pe care și-o dorea. A fost nevoie să-și folosească toată puterea de convingere pe lângă președinte și pe lângă noul procuror general, Frank Murphy, al cărui mandat a început pe 1 ianuarie 1939. Murphy era al optulea procuror general sub care servise Hoover; directorul era de acum foarte priceput în a-i spune noului său șef ceea ce credea că voia acesta să audă. Murphy avea o fixație cu libertățile civile; Hoover a trebuit să îl convingă că era esențial ca FBI să controleze activitatea de informații, pentru a evita haosul și comportamentul neconstituțional ce caracterizaseră în trecut raidurile împotriva comuniștilor.

Pe 26 iunie 1939, FDR a dat o directivă secretă care însărcina FBI, spionajul militar și spionajul marinei, laolaltă, cu toate investigațiile legate de spionaj, contraspionaj și sabotaje[132]. Hoover și omologii lui militari aveau să se întâlnească săptămânal la sediul FBI ca să-și coordoneze activitățile, în prezența unui înalt funcționar de la Departamentul de Stat pe post de consultant. Conferința lor a devenit cunoscută drept Comitetul Interdepartamental de Informații. Hoover era președintele lui permanent, întrucât șefii serviciilor militare se schimbau o dată la doi ani. Directiva a făcut din Hoover un adevărat țar al spionajului american, tocmai când al Doilea Război Mondial cuprindea Europa.

Războiul a izbucnit înainte ca vara să se sfârșească. Pe 1 septembrie 1939, armatele lui Hitler au invadat Polonia și au început războiul de cucerire. Două zile mai târziu, Franța și Marea Britanie au declarat război Germaniei. Hitler și Stalin își încheiaseră deja pactul de neagresiune; spre șocul celor mai mulți dintre cei cu vederi de stânga și liberale din Statele Unite, comuniștii de la Moscova făcuseră pace cu naziștii de la Berlin. Înțelegerea lor i-a dat Germaniei libertatea de a ataca spre est în Europa, fără să se teamă de Armata Roșie.

Naziștii aveau să vireze curând spre vest, către Atlantic. Japonia făcuse ravagii în China și căuta acum un război mai amplu, în Pacific. Nimeni nu știa dacă sau când războiul avea să cuprindă și Statele Unite.

FDR a proclamat oficial neutralitatea Statelor Unite. Dar în septembrie 1939 a început să-i susțină pe britanici, trimițând nave de lupte și oferind acces la informații, ca să contracareze spionajul și subversiunea Puterilor Axei în Statele Unite, pentru a încerca să ghicească dinainte care avea să fie următorul pas al sovieticilor – și pentru a ține sub supraveghere inamicii de acasă, cu ajutorul lui J. Edgar Hoover.

Relația dintre președinte și director evoluase de acum într-una de încredere, bazată pe înțelegerea reciprocă a puterilor fiecăruia. Hoover avea un respect plin de reverență pentru președinție. Chiar dacă președintele nu i-a dat chiar toată autoritatea pe care a cerut-o, i-a oferit suficientă, iar Hoover era recunoscător pentru ceea ce primise. FDR avea multă considerație pentru rezultatele operațiunilor secrete. Chiar dacă spionajul nu i-a dezvăluit toate secretele pe care le-ar fi

vrut, președintele era foarte mulțumit de ceea ce îi livra Hoover.

Spre uriașa satisfacție a lui Hoover, pe 6 septembrie 1939, la cinci zile după începutul războiului în Europa, FDR a făcut o declarație publică adresată poporului american. Extinzând ordinul secret pe care îl dăduse mai înainte, președintele a spus că FBI avea „să preia investigațiile în probleme legate de spionaj”[133]. El a ordonat fiecărui organ însărcinat cu aplicarea legii din Statele Unite să predea către FBI „orice informație obținută care are legătură cu spionajul, contraspionajul, sabotajul, activitățile subversive și încălcările legii neutralității”. FDR a spus că voia „să apere țara... de unele dintre lucrurile care s-au întâmplat aici în 1914, în 1915, în 1916 și la începutul lui 1917, înainte să intrăm în război”.

Toți cei de la putere – președintele, judecătorii de la Curtea Supremă, procurorul general și colaboratorii lui apropiați, precum și Hoover însuși – își aminteau explozia de la Black Tom, din 1916. Nu uitaseră nici raidurile împotriva comuniștilor, din 1920. Însă de data aceasta, a asigurat procurorul general națiunea, libertățile civile ale americanilor erau pe mâini bune.

„În urmă cu 20 de ani s-au făcut lucruri inumane și crude în numele justiției”[134], a spus el presei. „Nu vrem să se întâmple și astăzi astfel de lucruri, pentru că întreaga activitate este localizată acum la FBI.” Murphy a spus: „Nu cred că, pentru a-și apăra interesele naționale, o democrație trebuie neapărat să devină altceva decât o democrație. Sunt convins că dacă treaba este făcută corect – dacă apărarea împotriva agresiunii interne este pregătită cu grijă – poporul nostru nu va trebui să îndure lucrurile tragice care s-au întâmplat în alte părți ale lumii și pe care le-am văzut, chiar dacă la o scară mai redusă, și în țara libertății. Putem preveni și face public abuzul de libertate prin sabotaje, dezordini și violență, fără să distrugem libertatea însăși.”

„Catastrofe dezastruoase”

Hoover nu avea timp pentru declarații sentimentale despre libertățile civile. El era deja în război și a cerut trei arme noi, în arsenalul lui.

În primul rând, Hoover voia legi mai puternice împotriva subversiunii. Le voia, de fapt, de 20 de ani. Și le-a primit. În Congres începuseră deja audierile privind o reglementare ce avea să fie cunoscută în cele din urmă drept Legea Smith. Ea se referea, inițial, la amprentarea și înregistrarea străinilor. Până în momentul în care a fost adoptată, s-a dezvoltat devenind prima lege împotriva răzvrătirii în vreme de pace din America de după secolul al XVIII-lea. Legea Smith includea cele mai dure restricții federale impuse libertății de exprimare în toată istoria americană: scotea în afara legii vorbele și ideile privind răsturnarea guvernului, și făcea din apartenența la o organizație ce avea această intenție o infracțiune federală.

În al doilea rând, Hoover a reintrodus și a întărit practica păstrării unor liste cu potențiali inamici, care să fie arestați și închiși când avea să înceapă războiul. Mecanica alcătuirii acestor liste semăna mult cu munca făcută de Hoover la Biroul pentru Inamici Străini în timpul Primului Război Mondial.

Pe 6 decembrie 1939, Hoover a semnat un ordin „personal și confidențial" către fiecare agent FBI din subordinea lui, intitulat „Securitatea internă". Le ordona tuturor să pregătească o listă de persoane – americani și străini deopotrivă – care ar trebui să fie închiși în numele securității naționale. Hoover se gândea la comuniști și socialiști, fasciști adepți ai lui Hitler, indivizi „projaponezi", ca și oricare alții pe care oamenii lui îi credeau capabili de luptă politică. Voia numele inamicilor statului. Alcătuirea listei a căpătat numele de Program de Luare în Custodie.

În al treilea rând, Hoover voia să asculte telefoanele în voie. Dar în calea lui a apărut un obstacol aparent insurmontabil. Pe 11 decembrie 1939, Curtea Supremă, răsturnându-și propria hotărâre, a decis că interceptările făcute de guvern erau ilegale.

Statele Unite vs. Nardone a aruncat în luptă guvernul împotriva gangsterilor. Acuzarea se baza masiv pe transcrierile celor 500 de convorbiri telefonice interceptate. Avocații apărării au invocat însă Legea Comunicațiilor din 1934, care interzicea dezvăluirea convorbirilor interceptate. Curtea Supremă stabilise că legea era foarte clară: „termenii ei... interzic oricui... să intercepteze un mesaj telefonic și spun clar că «nici o persoană» nu poate divulga sau face public mesajul sau conținutul lui «oricărei alte persoane»".

Curtea a avut grijă să specifice că legea se aplica și agenților federali.

La suprafață, decizia arăta ca o interzicere a interceptărilor. Nu și pentru Hoover. Două zile mai târziu, el le-a transmis agenților că nimic nu se schimbase. „Aceeași regulă ca și înainte – nici o interceptare telefonică fără aprobarea mea.”[135] Atâta vreme cât el și numai el aproba în secret interceptările, iar treaba era făcută în numele operațiunilor de spionaj, totul avea să fie în regulă.

Procurorii din cazul Nardone au prezentat dosarul din nou în instanță și au obținut condamnarea inculpaților prin cosmetizarea, rezumarea și parafrazarea transcrierilor conversațiilor interceptate. Acest truc avocățesc a funcționat și la apel, dar nu a mai rezistat la fel de bine și la Curtea Supremă. Decizia în cazul Nardone II a fost însoțită de o motivare usturătoare, scrisă de vechiul dușman de moarte al lui Hoover: judecătorul Felix Frankfurter, avocatul din Clubul Liberal de la Harvard, care îl zdrobise pe Hoover într-un tribunal din Boston, cu două decenii în urmă, în cazul deportărilor de la Deer Island.

Interceptarea telefoanelor „încălca standardele etice și era distructivă pentru libertatea personală”[136], a scris Frankfurter pentru Curte. Iar trucul prezentării unui rezumat al transcrierii nu avea să țină: „Cunoștințele căpătate de Guvern prin încălcarea legii nu pot fi folosite.” Cazul era tranșat: guvernul nu putea folosi interceptările telefonice sau informațiile obținute din acestea.

Pe 18 ianuarie 1940, procurorul general Murphy a devenit cel mai nou judecător de la Curtea Supremă. Lui i-a urmat în funcție consilierul juridic general Robert Jackson, care mai târziu avea să conducă acuzarea în procesele de la Nürnberg, intentate criminalilor de război naziști, și avea să devină și el un reputat judecător la Curtea Supremă. Procurorul general Jackson a declarat imediat că Departamentul Justiției abandonase interceptările telefonice. Pe 15 martie, el a anunțat interdicția oficială. A durat nouă săptămâni.

Hoover a făcut tot posibilul ca să-l submineze pe noul procuror general și ca să găsească un mod de a ocoli legea. A fost șiret și perseverent, atunci când superiorii lui îi blocau calea. L-a temperat pe Jackson lăsând să se scurgă povești ce sugerau că FBI era cu mâinile legate în războiul împotriva spionilor și sabotorilor. A căutat sprijin la aliații lui politici de la Departamentul de Război și de la

Departamentul de Stat. A avertizat personal și vehement că soarta națiunii depindea de interceptări și de microfoane.

Hoover era „extrem de îngrijorat de actuala reglementare care interzice folosirea interceptărilor telefonice”[137], după cum i-a scris el lui Jackson pe 13 aprilie 1940. Interceptările erau „esențiale” pentru FBI în operațiunile lui de informații și în cazurile de spionaj. Fără ele, „era de anticipat o repetare a catastrofelor dezastruoase, ca explozia de la Black Tom”, FBI „nu putea face față acestei probleme fără să folosească interceptări”, a admis Hoover. „Mă simt obligat să aduc această situație în atenția dumneavoastră acum, în loc să aștept până când o catastrofă națională va atrage atenția opiniei publice asupra Departamentului, pentru că nu a reușit să prevină o întâmplare atât de gravă.”

Hoover îi spunea procurorului general că o să-și păteze mâinile cu sânge american, dacă nu ridica interdicția în numele securității naționale.

„O amenințare pentru public”

Confruntarea dintre ei s-a agravat. Procurorul general Jackson a fost șocat când a aflat de Programul de Luare în Custodie al lui Hoover. Să fii cu ochii pe inamicii străini era una, dar să strângi dosare despre americani care să fie arestați în stare de urgență națională era cu totul altceva.

Hoover l-a avertizat pe Jackson să nu ia atitudine. O luptă pe tema Programului de Luare în Custodie implica „un risc semnificativ ca anumite activități de contraspionaj să fie dezvăluite”[138]. Orice provocare la adresa puterii lui putea forța FBI „să abandoneze mecanismele lui de obținere a informațiilor din domeniul subversiv”. Lista a rămas.

Hoover îi ordonase fiecărui agent FBI din Statele Unite să raporteze drept candidați la detenție „persoanele care simpatizau cu germanii, cu italienii și cu comuniștii”, americani și străini deopotrivă. El voia

numele redactorilor, editorilor și abonaților de la toate ziarele comuniste, germane și italiene care apăreau în Statele Unite. Voia registrele cu membri ale tuturor organizațiilor suspecte politic din Statele Unite, până la cluburile muzicale germane. Le-a spus agenților să trimită informatori și persoane care să se infiltreze și să spioneze „diversele organizații așa-zis radicale și fasciste din Statele Unite”[139], să le identifice „personalul și obiectivele, precum și rolul pe care aveau să-l joace în caz de criză națională”.

FBI a început să alcătuiască o listă de mii de oameni a căror „libertate în această țară în vreme de război sau stare de urgență națională ar constitui o amenințare la adresa păcii publicului și a siguranței Guvernului Statelor Unite”[140]. Dosarele conțineau informații strânse de agenții FBI din toată țara, de la „surse confidențiale” – nu doar informatori, ci și informații secrete obținute prin spargeri, interceptări telefonice și microfoane plantate sub autoritatea lui Hoover. Erau date din arhive publice și private, din dosare de angajare, din arhivele școlilor și din interviuri.

Oamenii de pe listă erau împărțiți în două categorii. Cei din prima categorie urmau să fie arestați și închiși imediat după izbucnirea ostilităților dintre Statele Unite și națiunea căreia îi erau loiali. Cei din a doua categorie trebuiau să fie „atent supravegheați”[141] când avea să vină războiul, întrucât exista „posibilitatea, dar nu probabilitatea ca ei să acționeze într-o manieră contrară celor mai bune interese ale Guvernului Statelor Unite”. Hoover și-a instruit agenții să păstreze „confidențialitate totală”[142] asupra interviurilor și investigațiilor lor. El le-a spus să răspundă, dacă sunt întrebați, că derulează investigații legale în baza Legii de Înregistrare a Agenților Străini, din 1938, care le cerea oamenilor ce reprezentau principii sau puteri străine să se înregistreze la Departamentul de Stat. Evident, era o înșelătorie.

„Și ce dacă este ilegal?”

Hoover făcea acum politică de forță la nivel prezidențial. În război cu procurorul general pe tema interceptărilor telefonice și a supravegherii, el avea nevoie de aliați în guvern.

A găsit unul în ministrul de Finanțe Henry Morgenthau. Hoover îl știa ca prieten de-o viață cu Roosevelt, fiul unui evreu imigrat din Germania și economist versat, foarte interesat de fluxurile de fonduri dintre Puterile Axei și băncile americane.

Pe 10 mai 1940, Hoover i-a spus lui Morgenthau despre un plan nazist de răsturnare de la putere a președintelui. El a mai spus că FBI trebuia să intercepteze telefoane ca să investigheze planul.

De ani de zile, Germania derula un program de spionaj în Statele Unite. Programul, finanțat din bunurile confiscate și furate de la evrei, era foarte profitabil atât pentru naziști, cât și pentru bancherii americani. Era cel mai bun instrument pe care îl avea Hitler pentru a identifica și recruta germani din America.

Al Treilea Reich vindea mărci dintr-o denominare specială – Rueckwanderer sau mărcile „revenirii" – la schimb cu dolari americani. Ca să-și deschidă un cont în Rueckwanderer, un german rezident în Statele Unite mergea la consulatul german, jura credință celui de-al Treilea Reich și își declara intenția de a se întoarce în patrie. El transfera dolari americani în Reich și investea astfel în victoria Germaniei.

Patru companii bancare din Statele Unite gestionau acest lucrativ schimb Rueckwanderer. Cea mai cunoscută era Chase National. Cea mai puțin cunoscută era Robert C. Mayer & Co., condusă de August T. Gausebeck,[143] rezident străin și membru al Partidului Nazist.

Hoover a spus că Gausebeck spăla bani, trimițând zeci de mii de dolari în bancnote de cinci și de zece, imposibil de urmărit, părintelui Charles Coughlin – cunoscutul predicator de dreapta care tuna și fulgera la radio împotriva lui Roosevelt și a „înțelegerii evreiești" –, care a strâns o miliție înarmată numită Frontul Creștin și care se ruga pentru triumful fascismului asupra comunismului. Coughlin era unul dintre cei mai puternici adversari politici ai lui Roosevelt, împreună cu vestitul aviator Charles Lindbergh, cunoscut în toată lumea și un potențial candidat republican la prezidențialele din 1940. Și asta nu era tot: Hoover a raportat că Gausebeck plănuia să trimită prin poștă 500 000 de dolari în bancnote mici comitetului de campanie electorală al Partidului Republican.

Pe scurt, a spus Hoover, agenții spionajului german aveau o rețea de bani și informații care se întindea în tot sistemul bancar american. Aurul nazist curgea în Statele Unite, spre adversarii politici ai lui FDR.

Iar FBI nu avea nici o posibilitate să-i intercepteze.

„Am vorbit cu J. Edgar Hoover și l-am întrebat dacă poate să-i asculte pe spioni interceptându-le convorbirile telefonice și mi-a spus că nu; ordinul dat de Bob Jackson, care-i interzicea să facă asta, nu fusese revocat", a scris Morgenthau pe 20 mai 1940, în meticulosul lui jurnal zilnic, păstrat la biblioteca prezidențială FDR. „I-am spus că o să mă ocup de asta imediat. Spunea că are nevoie disperată."

Morgenthau i-a telefonat imediat lui Edwin Watson, secretarul personal al președintelui. „L-am sunat pe generalul Watson și i-am spus că trebuie să facem asta, iar el mi-a răspuns: «Nu cred că este legal.»"

„Și ce dacă este ilegal?" a replicat Morgenthau – cu alte cuvinte, cui îi pasă dacă este ilegal?

Watson l-a sunat înapoi după cinci minute: „A spus că a discutat cu președintele, și președintele i-a spus: «Vorbește cu Bob Jackson să-l cheme pe J. Edgar Hoover și să-i ordone să facă asta, că o să primească și o notă scrisă.»"

Președintele i-a trimis o notă secretă procurorului general Jackson chiar în ziua următoare. Îi spunea, în cuvinte deloc puține, la naiba cu hotărârile Curții Supreme.

Decizia în cazul Nardone era „fără îndoială justificată"[144], începea FDR. „În condiții obișnuite și normale, agenții guvernamentali n-ar trebui să facă interceptări pentru simplul motiv că aceasta duce aproape sigur la abuzuri împotriva drepturilor civile." Dar acestea erau vremuri extraordinare. „Sunt convins că", scria Roosevelt, „Curtea Supremă nu a avut niciodată intenția ca [decizia sa] să se aplice unor chestiuni grave ce implică apărarea națiunii."

„Se știe foarte bine, desigur, că anumite națiuni au fost angajate... în pregătirea și în comiterea de sabotaje", a spus președintele. „Este prea târziu să mai facem ceva după ce sabotajele, asasinatele și operațiunile «tip Coloana a 5-a» au fost duse la bun sfârșit."

Președintele a autorizat FBI să folosească „dispozitive de ascultare” împotriva „persoanelor suspectate de activități subversive împotriva Statelor Unite, inclusiv împotriva celor bănuite de spionaj.” Ordinul a fost semnat și marcat cu inițialele „FDR”. Avea să stea în picioare în următorul sfert de secol.

În anii aceia, FBI a instalat cel puțin 6 769 de dispozitive de interceptare a telefoanelor și 1 806 de microfoane, în numele securității naționale[145]. Aceste cifre sunt aproape sigur subestimate, de vreme ce unele interceptări, plantări de microfoane și intrări prin efracție nu au fost raportate pentru a proteja secretul operațiunilor, potrivit unor documente de la Departamentul Justiției care au supraviețuit trecerii anilor și schimbărilor politice din epoca respectivă.

Cu binecuvântarea lui Roosevelt, Hoover asculta acum după pofta inimii. Interceptarea telefoanelor rămânea ilegală. Nimic din ordinul președintelui nu îi schimba statutul. Roosevelt făcuse din FBI un serviciu de informații al președinției. Hoover smulsese astfel o autoritate consistentă de la Departamentul Justiției.

Și a învățat să jongleze la fel de bine ca președintele.

Procurorul general a ripostat. „Biroul Federal de Investigații este frecvent ținta atacurilor ca fiind un Gestapo”[146], a scris Jackson într-o notă informativă secretă, care a circulat prin Departamentul Justiției. „Aceste atacuri, dacă sunt crezute de un mare număr de oameni, sunt dezastruoase pentru munca Biroului și pentru prezentarea lui în instanțe, când cerem condamnări.” El voia ca FBI să se rezume strict la litera legii: cursul drept și îngust al investigării infracțiunilor împotriva Statelor Unite.

Dar Hoover a câștigat și această bătălie. El a răspuns ținându-i procurorului general o lecție despre „diferența dintre activitatea «investigativă» și cea «de informații»”[147]. Activitatea de informații a FBI nu urmărea condamnarea infractorilor după ce aceștia au comis infracțiunile. Scopul ei era de a-i opri pe spioni și pe sabotori înainte ca aceștia să lovească. „Este imperativ, dacă securitatea internă a acestei țări trebuie să fie păstrată, ca FBI să fie în poziția de a avea în dosarele sale informații referitoare la activitățile indivizilor și ale organizațiilor cu caracter subversiv”, a insistat Hoover. Când FBI

derula operațiuni de informații, nu lucra pentru procurorul general și pentru Departamentul Justiției. Lucra pentru președintele Statelor Unite.

Confruntarea aceasta a marcat un punct de cotitură.

În următoarele două decenii, Hoover avea să le spună procurorilor generali cu ce se ocupa, dacă și când voia. El i-a pus pe Jackson și pe mulți dintre succesorii acestuia în imposibilitatea de a-și exercita autoritatea legală asupra FBI.

Hoover opera în afara legii și știa asta. Dovezile obținute din interceptări telefonice erau inutilizabile la tribunal; orice judecător ar fi respins un caz bazat pe acțiuni ilegale ale guvernului.

Dar interceptarea telefoanelor dădea rezultate. A fost unul dintre cele mai puternice instrumente pe care le-a avut FBI pentru culegerea de informații. Odată dezlănțuită, puterea ei era imposibil de ținut sub control. O singură interceptare putea deschide o fereastră către o lume a secretelor. Iar Hoover conducea acum acest regat.

„Președintele crede că v-ar plăcea să vă uitați peste ele”

Relația dintre Roosevelt și Hoover fusese cordială, dar corectă. Împărtășirea secretelor o făcea acum și mai strânsă.

Pe 21 mai 1940, în aceeași zi în care FDR a emis ordinul privind interceptările telefonice, el i-a trimis totodată lui Hoover copii ale telegramelor trimise la Casa Albă în sprijinul politicilor antiintervenționiste ale lui Charles Lindbergh. (”Sunt absolut convins că Lindbergh este un nazist”, i-a spus FDR ministrului de Finanțe Henry Morgenthau, cu o zi înainte.) O notă de la secretariatul lui FDR, pusă deasupra teancului de telegrame, spunea: „Președintele crede că v-ar plăcea să vă uitați peste ele, ca să notați numele și adresele expeditorilor.”[148]

În următorii cinci ani, Hoover i-a trimis lui FDR un flux constant de informații politice și de insinuări malițioase despre oamenii care se

opuneau politicilor președintelui. Printre țintele supravegheate de FBI s-au numărat Lindbergh, coaliția conservatoare America First (America înainte de toate), anticomuniștii și reacționarii prohitleriști, dar și trei senatori ai Statelor Unite pe care Hoover îi suspecta de simpatii progermane, inclusiv vechiul său inamic din anii 1920, Burton Wheeler din Montana; congresmenul din orașul natal al lui FDR, vânătorul de comuniști Hamilton Fish; și sute de alți oameni care pur și simplu îl urau pe Roosevelt și respingeau tot ceea ce reprezenta acesta.

Când președintele a fost iritat de un pamflet publicat de America First împotriva politicii lui de a împrumuta nave Marii Britanii, el i-a ordonat unui apropiat „să afle de la cineva – poate de la FBI – cine plătește pentru asta?" Hoover a început să investigheze nu doar sursa pamfletului, ci întreaga structură financiară a organizației America First. În cele din urmă, a fost în măsură să-l informeze pe președinte că America First primea un sprijin secret substanțial de la doi dintre cei mai puternici proprietari de ziare din țară: Joseph Medill Patterson de la Daily News, din New York, și Robert R. McCormick, de la Chicago Tribune. Hoover a sugerat totodată că America First ar fi putut primi fonduri secrete de la fasciști străini. Toate acestea l-au determinat pe președinte să ordone Departamentului Justiției deschiderea unei anchete federale penale privind America First. O interceptare telefonică a unuia dintre cei mai cunoscuți lideri ai America First, colega aviatoare a lui Lindbergh, Laura Ingalls, a dus la inculparea și condamnarea acesteia ca agent de influență plătit al guvernului german.

Pe 14 iunie 1940, FDR i-a trimis lui Hoover o notă prin care îi mulțumea pentru „numeroasele rapoarte valoroase și interesante pe care le-ați făcut către mine în ultimele luni". Hoover a păstrat scrisoarea toată viața. Trei luni mai târziu, el a informat Casa Albă că asculta „toate conversațiile telefonice către și de la următoarele ambasade: Germania, Italia, Franța, Rusia și Japonia"[149] și că derula totodată o gamă largă de activități de informații împotriva spionilor Axei.

Hoover era acum șeful serviciului de informații al președintelui.

131 FDR, citându-se pe sine, într-un grup special de studii privind America Latină, 15 mai 1942. Jurnal prezidențial, p. 1093, Henry Morgenthau Papers, FDRL. Citatul constituie teza studiului clasic al lui Warren F. Kimball, The Juggler: Franklin Roosevelt as Wartime Statesman (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1991).

132 S-a scris: „Este dorința mea ca investigarea tuturor problemelor de spionaj, contraspionaj și sabotaj să fie controlată și efectuată de Biroul Federal de Investigații al Departamentului Justiției, Divizia Militară de Informații [MID] a Departamentului de Război și de Oficiul Naval de Informații [ONI] al Departamentului Marinei. Directorii acestor trei agenții vor opera ca un comitet pentru a-și coordona activitățile.”

133 Declarație publică a președintelui, 6 septembrie 1939. Procurorul general Murphy a spus într-o conferință de presă pe care a susținut-o în aceeași zi: „Agenții străini și cei angajați în spionaj nu vor mai găsi în această țară un teren de vânătoare ușoară pentru activitățile lor. Nu se vor repeta confuzia și indiferența de acum 20 de ani. Am deschis multe birouri noi ale FBI în toată țara. Oamenii noștri sunt bine pregătiți și bine antrenați. În același timp, dacă vrem ca această muncă să fie făcută în mod rezonabil și responsabil, aceasta nu trebuie să se transforme într-o vânătoare de vrăjitoare. Nu trebuie să-i facem nici o nedreptate nici unui om. Guvernul vostru vă cere să cooperați în această muncă. Puteți da orice informație celui mai apropiat reprezentant local al Biroului Federal de Investigații.”

134 Murphy, citat în J. Woodford Howard Jr., Mr. Justice Murphy: A Political Biography (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1968), pp. 205–210.

135 Nota lui Hoover, Tamm către Hoover, 22 decembrie 1937, FBO/ FOIA.

136 Nardone II, 308 U.S. 338.

137 Hoover către Jackson, 13 aprilie 1940, Biblioteca Congresului, Documentele lui Robert H. Jackson, Cutia 94, Dosarul 8.

138 Hoover către L.M.C. Smith, responsabil cu legile privind neutralitatea, 28 noiembrie 1940, FBI, CI Reader, „Programul de reținere în custodie”.

139 Tolson către Hoover, 30 octombrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI.”

140 Notă către E.A. Tamm, 9 noiembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI”.

141 Notă către E.A. Tamm, 2 decembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI”.

142 Hoover către Birourile Teritoriale, 6 decembrie 1939, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI”.

143 Complotul Rueckwanderer este prezentat în detaliu în Norman J.W. Goda, „Bănci pentru Hitler: Chase National Bank și stratagema mărcilor Rückwanderer, 1936–1941,” în US Intelligence and the Nazis, publicată de National Archives Trust Board, Washington DC, 2005. Lucrarea se bazează pe documente făcute publice și analizate de grupul de lucru interdepartamental al Arhivelor Naționale pentru documentele referitoare la naziști.

144 Franklin D. Roosevelt, Notă Confidențială pentru procurorul general, 21 mai 1940, FDRL. Următorul procuror general al lui Roosevelt, Francis D. Biddle, a scris mai târziu: „Nota era evident pregătită în grabă de personalul președintelui, fără consultări, probabil după ce acesta a vorbit cu Bob [procurorul general Jackson]. Ea a deschis destul de larg ușa pentru interceptarea oricui era bănuit de activități subversive. Lui Bob nu i-a plăcut și i-a pasat-o lui Edgar Hoover fără să treacă și el peste fiecare caz.” Francis Biddle, In Brief Authority (Garden City, NY: Doubleday, 1967), p. 167.

145 Depoziția procurorului general Edward H. Levi, 6 noiembrie 1975, Comitetul Special al Senatului pentru studierea operațiunilor guvernamentale legate de activități de informații (numit în continuare „Comisia Church”).

146 Procurorul general Jackson către șefii din Departamentul Justiției, nedatat.

147 Hoover către Jackson, 1 aprilie 1941; retipărit în From the Secret Files of J. Edgar Hoover, editată cu comentariile lui Athan Theoharis (Chicago: Ivan R. Dee, 1993), pp. 184–193.

148 Early către Hoover, 21 mai 1940, FDRL. Setea lui FDR de informații secrete despre adversarii săi politici interni și corespondența lui cu Hoover despre astfel de informații sunt prezentate în detaliu în Douglas M. Charles, J. Edgar Hoover and the Anti-Interventionists: FBI Political Surveillance and the Rise of the Domestic Security States, 1939–1945 (Columbus: Ohio State University Press, 2007).

149 Hoover către Watson, 28 septembrie 1940, Biblioteca FDRL.

CAPITOLUL 11

INFORMAȚII SECRETE

Războiul Americii împotriva Germaniei s-a derulat în toată lumea vreme de un an și jumătate înainte de Pearl Harbour. FBI a devenit primul serviciu real de informații externe al Americii. Multe dintre bătăliile sale au rămas secrete până la sfârșitul secolului.

Atacul FBI împotriva spionilor naziști a început în mai 1940, cu un mesaj în cod Morse trimis prin radio, pe unde scurte, dintr-un bungalou de lemn de pe plaja din Centerport, New York, un orășel din Long Island. Mesajul a traversat Oceanul Atlantic și a ajuns într-un birou din Hamburg al spionajului militar german, Abwehr.

Abwehrul a răspuns cu un flux constant de ordine pentru agenții secreți ai Germaniei în America. Abwehrul voia rapoarte despre gradul de pregătire militară a Americii, despre instruirea trupelor, fabricarea de avioane, livrările de avioane de luptă către Marea Britanie, construirea de portavioane, manualele de arme chimice, fabricile de mașini-unelte, vizoare pentru bombardiere și mișcările navelor militare pe mare. Instrucțiunile radio erau trimise unei rețele de 33 de agenți. Unii lucrau pentru companii ca Westinghouse Electric, Ford și Chrysler; alții serveau pe navele ce străbăteau Atlanticul.

Abwehrul credea că operatorul radio care primea ordinele în bungaloul din Long Island și trimitea înapoi la Hamburg teancuri de informații era un cetățean american naturalizat în vârstă de 40 de ani, William Sebold.

Dar la butoane nu era Sebold, ci FBI.

Sebold era un veteran din armata germană, ce luptase în Primul Război Mondial, mic comerciant pe mare și mecanic de avioane, care

a locuit și a lucrat la New York și San Diego, iar la începutul lui 1939 s-a întors în Germania. Înarmat cu un pașaport american nou, cu ordine de la Abwehr și 500 de dolari bani gheață, a fost trimis înapoi la New York. S-a predat singur FBI-ului pe 8 februarie 1940, după ce a debarcat la capătul unei călătorii din Italia, la bordul SS Washington. A declarat că la întoarcerea în Germania a fost recrutat cu forța de serviciul de informații german, care l-a ținut închis într-o școală de spionaj din Hamburg și l-a instruit în codificarea mesajelor și în tehnicile comunicațiilor secrete.

Sub privirile agenților FBI, Sebold și-a scos ceasul de la mână, i-a deschis capacul din spate și a scos cinci fotografii minuscule. Citite la microscop, documentele conțineau cererile Abwehr de informații privind secrete militare americane, inclusiv baterii antiaeriene, arme chimice și mișcări ale trupelor.

Abwehrul îi ordonase lui Sebold să contacteze un individ pe nume Herman Lang și să construiască o stație clandestină radio pe unde scurte, ca să comunice cu spionajul german din Hamburg. Identificarea lui Lang i-a convins pe agenții FBI dincolo de orice îndoială: era inspector la fabrica în care se produceau vizoarele de bombardier Norden, unul dintre cele mai bine păzite secrete ale tehnologiei militare americane.

Hoover i-a trimis această uluitoare informație președintelui Roosevelt pe 12 februarie 1940, la patru zile după sosirea lui Sebold la New York.

Problema pe care și-o punea acum FBI era cum să-l folosească pe Sebold pentru a-i păcăli pe germani și a le captura rețeaua de spioni din Statele Unite[150]. Hoover și oamenii lui nu aveau deloc experiență în folosirea agenților dubli. O operațiune de succes cu agenți dubli este un joc bazat pe înșelăciune, în care se trișează. Sebold trebuia să dea impresia că lucrează pentru Abwehr, în timp ce lucra de fapt pentru FBI.

Cheia era radioul. Când stația clandestină de la Centerport a început să emită, pe 19 mai 1940, cel care transmitea mesajele nu era Sebold, ci un agent FBI pe nume Morris Price.

Vreme de 13 luni, Price a trimis Abwehrului 302 mesaje și a primit

167 de răspunsuri. În colaborare cu serviciul secret al armatei și al marinei, FBI a trimis Germaniei informații reale, informații false și dezinformări. Abwehrul răspundea cu un flux constant de ordine și de cereri de informații pentru agenții săi. Hoover raporta cu regularitate la Casa Albă ce anume voiau germanii de la spionii lor în Statele Unite – în principal, informații despre potențialul militar al Americii și despre transporturile de materiale militare către Anglia.

Ofițerii de la Abwehr au căzut în plasa americanilor. Ei i-au transmis prin radio lui Sebold ordinul să deschidă un cont într-o bancă din New York și să servească drept casier pentru rețeaua de spioni. Aceasta i-a oferit control asupra operațiunilor rețelei și acces direct la cei 33 de agenți ai acesteia.

FBI a pus la cale o operațiune-capcană, construită în jurul unei companii-fantomă, cu interceptări telefonice și camere ascunse – finanțată în parte de Abwehrul care nu bănuia nimic și susținută de prietenul apropiat al președintelui Roosevelt, Vincent Astor.

Astor lucra deja ca spion pentru FDR. Moștenitor al uneia dintre marile averi din America, Astor primise de la președinte însărcinarea de a coordona operațiunile de spionaj din New York. În calitatea lui de director la Western Union, el a organizat interceptarea traficului internațional de telegrame, cu încălcarea legilor federale. În Bermude, unde avea un domeniu vast, Astor conducea împreună cu spionajul britanic o operațiune la fel de ilegală, deschizând curierul diplomatic și expedierile poștale internaționale transportate cu vapoare și avioane ce făceau escale pe insule la sosirea și la plecarea din Statele Unite. La New York, la sediul central din West 42nd Street al revistei Newsweek, pe care Astor o deținea și o conducea, el a oferit FBI-ului trei birouri la etajul șase.

Clădirea Newsweek a devenit și sediul Diesel Research Corporation, o companie condusă de William Sebold, finanțată cu cecurile de 5 000 de dolari trimise la New York de agenții din Mexic ai Abwehrului și împânzită de FBI cu aparate de fotografiat și de filmat, precum și cu microfoane ascunse. Sebold folosea birourile ca să-i plătească pe agenții rețelei și să primească rapoartele acestora. Curierii îi aduceau mesaje care arătau localizarea și deplasările fiecărui membru al rețelei.

FBI a înregistrat 81 de întâlniri la Diesel Research ale lui Sebold cu agenții Abwehrului, cu filmări și fotografii făcute printr-o oglindă falsă și cu sute de role de bandă audio înregistrate cu microfoane ascunse. În mai puțin de un an, FBI i-a arestat pe toți.

Rar se înregistrează în contraspionaj succese atât de remarcabile cum a fost cel din cazul Sebold. Investigația a fost o revelație pentru Hoover, arătându-i cât de puternică poate fi înșelăciunea într-un război.

„Spioni, sabotori și trădători”

Comunicările pe care le avea cu Abwehrul prin radio, pe unde scurte, au oferit totodată FBI-ului indicii că Germania avea spioni în Mexic, Brazilia și Peru. Hoover a folosit informația ca să creeze o nouă operațiune de informații, la scară globală.

Aliatul crucial al lui Hoover a fost Adolf A. Berle, un secretar de stat adjunct foarte calculat. Berle se ocupa de latura informativă a afacerilor diplomatice americane; el a servit ca om de legătură al Departamentului de Stat cu FBI, armata și marina, iar înainte de asta, a deținut portofoliul America Latină. Era unul dintre cei mai inteligenți membri ai echipei de consilieri a lui FDR. Și chiar dacă era și un foarte hotărât liberal de la Harvard, genul de om pe care Hoover prefera să-l deteste, Berle a reușit să-i câștige încrederea. Îi unea mintea conspirativă pe care o aveau amândoi.

În mai 1940 – când Franța capitula în fața naziștilor, Marea Britanie era în pericol să fie atacată, iar nou instalatul premier Winston Churchill cerea ajutorul americanilor –, Hoover și Berle discutau despre înființarea unei rețele mondiale de spionaj american. Țărmul atlantic al Americilor era des vizitat de submarine germane; cu câteva luni înainte, nave de război germane și britanice se confruntaseră la gura de vărsare a lui Rio del Plata, în Uruguay.

Berle a propus ca FBI să investigheze spionii naziști de la Havana până la Rio de Janeiro. FBI trimisese deja un agent special la Ciudad de

Mexico, unde acesta începuse să lucreze cu șeful poliției și cu Ministerul de Interne pentru depistarea spionilor și sabotorilor naziști, și un altul la Rio, ca să instruiască poliția secretă braziliană.

Hoover și Berle au împărtășit planul generalului de brigadă Sherman Miles, șeful serviciului de informații al armatei, și contraamiralului Walter Anderson, șeful serviciului de informații al marinei militare. Hoover și cei din armată aveau discuții aprinse în privința responsabilităților și a autorității. Coordonarea lor era insuficientă, iar informațiile secrete erau comunicate defectuos. În special generalul Miles și Hoover se detestau unul pe celălalt. Din principiu, armata și marina militară se certau între ele. Dar, îmboldiți de Hoover, i-au prezentat cu toții președintelui problema spionajului în toată lumea. Președintele se gândea deja la asta.

Pe 26 mai 1940, într-una dintre discuțiile lui la gura sobei – discursuri la radio care erau ascultate de zeci de milioane de americani, FDR a arătat la ce se gândise.

„Astăzi, amenințarea la adresa securității noastre naționale nu este o chestiune care ține doar de arme", a spus președintele poporului american. „Am aflat de alte metode, noi metode de atac.

Calul Troian. Coloana a 5-a care trădează o națiune nepregătită pentru trădare.

Spionii, sabotorii și trădătorii sunt actorii din această nouă strategie. Trebuie să ne ocupăm temeinic de toți aceștia."

Pe 3 iunie 1940, Berle s-a dus la biroul lui Hoover, de la sediul central al FBI. Au avut „o lungă întrevedere despre coordonarea operațiunilor de informații"[illegible] și au căzut de acord, după cum a scris Berle în jurnalul lui, „că a venit momentul să luăm în considerare înființarea unui serviciu secret de informații – ceea ce presupun că are fiecare Minister de Externe din lume, dar noi nu am făcut niciodată". Opt zile mai târziu, ei au aprobat un plan redactat în grabă de subalternii lor privitor la ceva fără precedent în istoria Statelor Unite.

FBI avea să opereze o agenție de spionaj, sub cea mai profundă acoperire. Existența ei nu avea să fie recunoscută. Pentru cineva din exterior, avea să arate ca o corporație cu sediul la New York și cu sucursale în toată lumea. Reprezentanții ei în străinătate aveau să

culeagă masiv informații pe baza însărcinărilor secrete trimise de la cartierul general, fără să știe cine urma să citească rapoartele acasă, în Statele Unite. Avea să se numească Serviciul Special de Informații.

Încă o dată, președintele nu a pus nimic pe hârtie. El i-a spus lui Berle, pe 24 iunie 1940, că FBI era de-acum responsabil cu operațiunile secrete de informații în emisfera vestică, de la granița Texasului până în Țara de Foc. Armata și marina militară aveau să-și împartă restul lumii.

„Președintele a spus că voia ca terenul să fie divizat", a relatat Berle. Era o frază de rău augur. Jonglerul scăpase mingea.

150 Modul în care Biroul a operat în cazul Sebold a fost detaliat pentru prima dată de Raymond J. Batvinis, în monografia lui din 2007, „Originile activității de contraspionaj la FBI." Din informațiile mele, Batvinis a fost primul autor care a trecut în revistă cazul Sebold. Dosarele spionajului american spun că „FBI a fost informat dinainte de așteptata sosire a lui Sebold, despre misiunea și intenția lui de a-i ajuta la identificarea agenților germani din Statele Unite". În timpul uneia din cele patru încercări ale lui de a fugi din Germania în timpul recrutării și pregătirii lui forțate de către Abwehr, Sebold i-a dat o declarație amănunțită viceconsulului american din Köln.

CAPITOLUL 12

„SĂ STRANGULEZE STATELE UNITE”

Hoover a înființat Serviciul Special de Informații (SIS) pe 1 iulie 1940, cu fonduri dintr-un cont secret creat de președinte. Congresul nu știa nimic despre el. Nu exista nici o lege care să-l autorizeze. S-a scris foarte puțin despre asta, cu excepția unei istorii a FBI, compilată după al Doilea Război Mondial și păstrată secretă mai bine de 60 de ani[151].

Planul era impresionant pe hârtie, dar transpunerea în practică a fost pripită. Acesta nu era genul de război cu care era familiarizat FBI.

Hoover a încredințat conducerea SIS unuia dintre locotenenții lui preferați, Percy Foxworth, agentul special în vârstă de 33 de ani, curtenitor și cu voce plăcută, care era șeful biroului din New York. Toată lumea îi spunea Sam. Născut și crescut în Mississippi, Foxworth semăna cu un bull terrier de rasă pură; ca fizic, aducea mult cu J. Edgar Hoover în tinerețe.

Foxworth era un om de lume, care se simțea în largul lui când făcea conversație cu o contesă sau cu șeful poliției secrete cubaneze. Cultivase relații strânse cu membrii înaltei societăți din Manhattan; printre apropiații lui se numărau Vincent Astor și Nelson Rockefeller, moștenitorul băncii Chase, proaspăt numit secretar de stat adjunct pe problemele Americii Latine, însărcinat cu relațiile culturale și comerciale. Rockefeller era paravanul ideal pentru SIS: un om incomensurabil de bogat, cu relații comerciale și împuterniciri diplomatice în toată emisfera vestică. FDR voia ca Rockefeller să-și folosească numele și bogăția, care includea companii industriale și petroliere, ca să contracareze influența economică a Germaniei și Japoniei.

Hoover voia ca Foxworth să afle cum să spioneze împotriva puterilor Axei. Existau în jur de un milion de germani și de japonezi care trăiau

în Brazilia, Argentina, Chile și Peru. Ei conduceau mine care produceau aur și argint, pe lângă alte materii rare și cruciale pentru război, precum platina și diamantele industriale. Japonezii aveau rute comerciale care mergeau din Mexic până în sud, spre Antarctica, iar germanii aveau multă influență pe lângă liderii din America de Sud.

În august 1940, cu Rockefeller acționând ca agent imobiliar, SIS a început să funcționeze ca Importers and Exporters Service Company, în camera 4332 la numărul 30, Rockefeller Plaza, în New York. În aparență, Importers and Exporters se oferea să ajute clienții să găsească oportunități de comerț internațional. În realitate, compania era dispeceratul în care agenții FBI din toată țara își primeau însărcinările sub acoperire, pentru misiunile lor secrete din străinătate. Ei aveau să meargă pe post de corespondenți la Newsweek, cu binecuvântarea șefului revistei, Vincent Astor. Sau se mai puteau da drept agenți de bursă pentru Merrill Lynch. Puteau pretinde și că au funcții în conducerea United Fruit Company, Armour Meat Corporation, American Telephone & Telegraph sau U.S. Steel. Sub aceste acoperiri, trebuia să identifice rețelele de spionaj naziste și sovietice care operau din Mexic și Cuba până în Brazilia și Argentina. Iar în timpul liber, puteau să analizeze și să sintetizeze informații secrete despre politică, economie și diplomație.

FBI a angajat sute de oameni noi, mărindu-și efectivele cu 80%. Numărul angajaților a crescut de la 898 de agenți în 1940 la 1 596 de agenți în 1941. Până în 1943, Biroul își triplase efectivele, cu 4 591 de agenți susținuți de alți 7 422 de angajați. Însă numărul celor care, prin pregătirea și experiența lor, erau calificați să lucreze în SIS era dezamăgitor de mic. Decalajul dintre oameni și misiunea lor era imens, iar Hoover a văzut și el asta.

„Cu siguranță am ales și niște nulități de toată frumusețea în selecția noastră inițială pentru SIS”[152], a prezentat el lucrurile.

Foxworth voia 250 de agenți sub comanda lui cât mai curând posibil; până la urmă, SIS a ajuns până la 600 de oameni. Însă de-a lungul primului an, el a găsit doar 25 de oameni potriviți pentru misiune. Foarte puțini dintre agenții FBI vorbeau limbi străine. Puțini erau și cei familiarizați cu țări străine. Puțini știau să se comporte ca niște agenți de bursă sau ca directorii din industria oțelului. Să pozezi în ziarist era mai simplu: purtai un carnețel și un stilou, puneai întrebări

și luai notițe; orice agent FBI putea să facă asta. Dar Newsweek nu putea să-și umple toate filialele din străinătate cu agenții lui Hoover. Și nu era nici timp ca oamenii să învețe să-și trăiască acoperirea în viața de zi cu zi, așa cum trebuie să facă un bun spion.

Doi dintre cei mai buni asistenți ai lui Hoover pe probleme de informații, Stanley Tracy și W. Richard Glavin, s-au întâlnit într-o sală de conferințe de lângă biroul lui Hoover de la sediul central al FBI. Li s-a alăturat un personaj neașteptat, poetul Archibald MacLeish, care, ca angajat în vreme de război la Biblioteca Congresului, sub FDR, a creat o Divizie de Informații Speciale ce furniza informații de bază despre țările străine ofițerilor din serviciile secrete americane. Cei trei oameni se uitau la o hartă mare, pusă pe un suport, cu cele 20 de țări din America Centrală și de Sud.

Dallas Johnson, secretarul lui Foxworth, lua notițe în timp ce Tracy selecta „numele agenților care, din ceea ce știa despre ei, s-ar potrivi cel mai bine în fiecare dintre aceste locuri”[153], își amintea Johnson. „Luam de la personal dosarele oamenilor care știau, să zicem, limba spaniolă”, a spus el. „Dacă păreau potriviți, atunci trimiteam dosarele lui Foxworth, să se uite pe ele. Așa au fost aleși atunci primii agenți.” Johnson scria numele celor cu potențial pe hârtia albastră pe care o folosea Hoover pentru dosarele lui marcate „Nu se arhivează”. (Hoover crease acest sistem ingenios, în numele secretizării. Documentele marcate „Nu se arhivează” nu erau niciodată înregistrate, așadar, originalele puteau fi distruse fără să rămână vreo urmă, iar documentele privind cele mai delicate operațiuni – implicând spionaj, plantarea de microfoane, intrări prin efracție, interceptări telefonice și investigații politice – puteau fi protejate în eventualitatea unor investigații exterioare, din partea tribunalelor sau a Congresului. Sistemul a supraviețuit până la moartea lui Hoover.)

„La început”, rememorează istoria secretă a SIS realizată chiar de FBI, „agenții selectați pentru aceste însărcinări în America Latină erau aduși la Washington de la birourile din teritoriu și li se făcea o scurtă pregătire.” Foarte scurtă, într-adevăr: învățau despre țările în care erau trimiși în misiune din dosare subțiri, ce puteau include rapoarte vechi ale atașaților militari sau navali, un teanc de tăieturi din ziare și un ghid turistic. Cât despre pregătirea pentru activitatea operativă de informații, aceasta era aproape inexistentă: „Nu era posibil să fie informați agenții cu privire la activitățile subversive și la condițiile

pentru asemenea activități, motivul fiind că astfel de informații nu erau disponibile în Statele Unite.”

„În Statele Unite se conștientiza tot mai puternic extinderea penetrării naziste și a activităților naziste în toată America Latină”, continuă istoria secretă. Dar „Biroul a descoperit, odată cu începerea programului, absența completă a oricăror date sau amănunte precise privind adevărata extindere sau natura activităților subversive, reale sau potențiale, din America Latină”.

Pe 29 decembrie 1940, în timpul uneia dintre discuțiile la gura sobei, FDR a subliniat necesitatea imediată a protejării Americilor. „Sunt unii care pretind că puterile Axei nu vor avea niciodată dorința de a ataca emisfera vestică”, a spus președintele poporului american. „Este aceeași formă periculoasă de gândire nerealistă care a distrus puterea de rezistență a atâtor popoare cucerite. Adevărul este că naziștii au proclamat, în repetate rânduri, că toate rasele le sunt inferioare și în consecință trebuie să se supună lor. Și cel mai important lucru este că resursele vaste și bogăția din emisfera americană reprezintă cea mai atrăgătoare pradă de război din toată lumea.”

Dacă și când Statele Unite aveau să intre în război, planul era să atace mai întâi Germania, cu blocade pe mare, bombardamente aeriene și operațiuni sub acoperire în Franța ocupată. Planul necesita legături strânse între serviciile secrete americane și britanice.

Londra practica arta inducerii în eroare în spionaj, diplomație și în informațiile secrete militare încă din timpul reginei Elisabeta I, în secolul al XVI-lea. Ofițerii spionajului britanic l-au instruit pe emisarul lui Hoover, Hugh Clegg, în urmărirea și detectarea spionilor, protejarea fabricilor și a porturilor comerciale, alcătuirea și actualizarea listelor cu suspecți autohtoni și străini, instalarea de camere ascunse pentru obținerea fotografiilor de supraveghere, plasarea de agenți sub acoperire la ambasade și consulate, precum și deschiderea nedetectabilă a corespondenței. În timp ce Clegg urma școala de spioni de la Londra, Hoover a trimis la Casa Albă două rapoarte ce subliniau planurile britanicilor de sabotare a puterilor Axei și preconizau scopul lor „de a fi la sfârșitul războiului într-o poziție care să le permită să organizeze lumea, Europa în particular, pe baze economice care să permită reabilitarea, profitul și prevenirea răspândirii comunismului.”[154] Șeful Serviciului Special de Informații al

lui Hoover, Percy Foxworth, a luat avionul spre sud împreună cu o delegație condusă de Nelson Rockefeller, pentru un tur de două luni al Americilor. Folosind un pașaport fals, el a vizitat 14 țări în care SIS încerca să spioneze inamicul. La întoarcere i-a raportat cele aflate lui Hoover, în februarie 1941. Evaluarea lui era deprimantă. Agenții se zbăteau în zadar. Nu aveau idee despre locul în care se aflau sau ce ar fi trebuit să facă acolo.

FBI știa că existau naziști care trebuiau vânați. Dar nu știa nici unde, nici cum să-i vâneze.

„La început și un timp după aceea, volumul informațiilor secrete de la fiecare agent a fost mic și de o valoare redusă", spune istoria secretă a SIS. „Într-o anumită măsură, bineînțeles că agenții erau complet nefamiliarizați cu țările în care încercau să opereze și de obicei aveau și deficiențe în folosirea limbii locale. Posibilitatea unor realizări notabile în ceea ce privește orientarea locală, obținerea unor informatori și a unor surse de informații necesită, în mod firesc, o perioadă considerabilă de timp. Deocamdată, bineînțeles, agentul, care era de obicei singur în țara în care fusese trimis în misiune, avea un pretext foarte subțire pentru operațiunile clandestine... Biroul a aflat prin niște experiențe foarte dificile că, practic, orice informație transmisă unui reprezentant diplomatic al Statelor Unite, armatei sau marinei militare... avea drept rezultat invariabil denunțarea informatorului sau a sursei respective."

Hoover a simțit că se prefigurează un eșec. Pe 15 martie 1941, el a încercat să scape de Serviciul Special de Informații.

Hoover i-a spus procurorului general Jackson că SIS ar trebui transferat serviciului secret al armatei sau al marinei. Dar nu a găsit amatori pentru misiunea de a face ordine în cele două Americi. Armata și forțele navale erau ocupate până peste cap cu încercările de a descifra intențiile germanilor în Europa și în Atlantic, și ale japonezilor în Asia și Pacific. Și-a repetat recomandarea trei săptămâni mai târziu, spunând că „Biroul nu are la dispoziție timpul necesar pentru extinderea operațiunilor în America Latină"[155].

Răspândirea comunismului sovietic în Statele Unite rămânea cea mai mare grijă a lui Hoover. Pe lista tot mai lungă a responsabilităților lui intra și interceptarea convorbirilor telefonice de la reprezentanțele

diplomatice ale Rusiei în Statele Unite, inclusiv Amtorg, biroul economic și comercial sovietic din New York, care cheltuia milioane de dolari cumpărând tehnologie americană.

În aprilie 1941, FBI a deschis o investigație de spionaj la Amtorg, provocată de o alertă a spionajului britanic. Un american în vârstă de 29 de ani pe nume Tyler Kent, fost student retras de la Princeton, lucrase vreme de șase ani ca funcționar la ambasadele americane din Moscova și Londra. Britanicii, aflați pe urma unui presupus agent nazist, l-au urmărit pe suspect până la apartamentul din Londra al lui Kent. Când au intrat în cameră și au percheziționat-o, au descoperit 1 500 de copii ale unor telegrame diplomatice americane, coduri și cifruri. Kent își petrecuse cariera șterpelind comunicații codate și predându-le sovieticilor și agenților Axei. Mulțumită muncii lui, Moscova și Berlinul puteau citi codul diplomatic american folosit pentru comunicații secrete între Londra și Washington.

Printre documentele furate de Kent era și un raport al spionajului britanic despre agenții sovietici care lucrau pentru șeful biroului din New York al Amtorg, Gaik Baladovici Ovakimian, un inginer chimist în vârstă de 42 de ani. Pe 5 mai 1941, FBI l-a arestat pe Ovakimian sub acuzația de încălcare a Legii de Înregistrare a Agenților Străini, stipulând ca persoanele care răspândeau propagandă străină în Statele Unite să se înregistreze la Departamentul Justiției. Dar înainte ca FBI să aibă șansa de a-l interoga, el a fost eliberat pe o cauțiune de 25 000 de dolari, în custodia consulului general sovietic la New York. Zece săptămâni mai târziu, după ce Hitler a invadat Uniunea Sovietică, Departamentul de Stat a ordonat să se renunțe la acuzații ca un gest de curtoazie față de Moscova. Ovakimian a părăsit New Yorkul pentru totdeauna.

Întors la Moscova, a devenit șeful operațiunilor spionajului sovietic împotriva Statelor Unite.

O interogare reușită și o judecare a lui Ovakimian ar fi schimbat istoria. Abia spre sfârșitul deceniului, FBI a înțeles că el lucrase ca șef al spionilor sovietici la New York și că fusese unul dintre conducătorii spionajului sovietic în America de Nord încă din 1933; înființase rețelele de spionaj din America, cu locuințe conspirative, recrutori și curieri, iar rețelele lui se întindeau din Statele Unite până în Mexic și Canada. Chiar dacă epurările lui Stalin au distrus serviciile secrete

sovietice în anii 1930, Ovakimian a rezistat.

Iar aceasta nu a fost singura ocazie pierdută de a-i depista și captura pe liderii spionajului sovietic în America. Puțin înainte de arestarea lui, FBI îl urmărise pe Ovakimian la o întâlnire cu Jacob Golos, un agent de voiaj între două vârste, care în anii 1930 promova călătoriile în Rusia. Golos fusese condamnat pentru falsificarea pașaportului și încălcarea legii privind înregistrarea străinilor, cu doar 14 luni înainte; el a primit 500 de dolari amendă și o condamnare cu suspendare. FBI nu știa, și nu avea să știe ani de zile, că Golos era printre membrii de prim rang ai Partidului Comunist din America și omul de legătură dintre spionajul sovietic și mișcarea comunistă americană, aflată în clandestinitate.

Înainte să se întoarcă la Moscova, Ovakimian a predat controlul rețelelor lui de agenți și curieri americani. Numele lor aveau să devină într-o zi faimoase.

Pe 5 martie 1941, în aceeași zi în care FBI l-a arestat pe Ovakimian, ambasadorul Japoniei la Washington, Kichisaburo Nomura, un vechi prieten al președintelui Roosevelt, a primit un buletin de la Ministerul de Externe din Tokio: „Pare aproape sigur că Guvernul Statelor Unite vă citește mesajele codificate.”[156]

Informația uimitoare venea de la germani. De șase luni, armata și marina militară descifrau și decodau traficul de telegrame diplomatice al japonezilor, criptat într-un sistem denumit Purple. Informațiile obținute din aceste decriptări aveau numele de cod Magic.

Pe 20 mai, ambasadorul japonez a răspuns că descoperise și el că Statele Unite într-adevăr citeau „unele dintre codurile noastre”. Dar nu știa pe care. Cu o lipsă de prudență inexplicabilă, Japonia a continuat să folosească sistemul Purple. Decriptările Magic au continuat – o lectură înspăimântătoare pentru puținii americani autorizați să le citească. Printre cei care aveau acces la Magic se numărau președintele, secretarul de război și cel de stat, precum și șefii serviciilor de informații ale armatei și forțelor navale. Printre cei care nu aveau autorizația să le citească se numărau contraamiralul Husband J. Kimmel, comandantul flotei din Pacific, generalul locotenent Walter J. Short, comandantul armatei din Hawaii, și J. Edgar Hoover.

Eșecul de a analiza decriptările Magic și de a transforma informațiile într-un plan de acțiune s-a dovedit fatal. Strângerea informațiilor era un lucru. Punerea lor cap la cap era cu totul altul. Armata nu spunea marinei militare ceea ce știa. Marina nu spunea armatei. Și nici Hoover nu spunea.

FDR dorise ca domeniul informațiilor secrete să fie divizat. A fost, și așa avea să rămână pentru mulți ani.

Până în mai 1941, Magic dezvăluise că japonezii începuseră să-și creeze o rețea elaborată de spionaj în emisfera vestică, în anticiparea unui război mondial. Ordinele ce plecau de la Tokio spre Washington cereau un efort național pentru strângerea de informații politice, economice și militare, folosind „cetățeni americani de origine străină (alta decât japoneză), străini (alții decât japonezi), comuniști, negri, sindicaliști și antisemiți" cu acces la centrele guvernamentale, științifice, industriale și de transport din Statele Unite.

„În eventualitatea intrării SUA în război, structura noastră de informații va fi mutată în Mexic, făcând din această țară centrul nervos al rețelei noastre de informații", continuau ordinele. „În anticiparea unei asemenea eventualități, instalați facilități pentru o rețea internațională de informații mexicano-americană... care va acoperi Brazilia, Argentina, Chile și Peru." Rapoartele care au curs înapoi spre Tokio în luna mai 1941, de la spionii japonezi și agenții secreți din America, se refereau la deplasările navelor și avioanelor americane în Pacific, la planuri de infiltrare în fabricile de materiale militare și la încercările de a-i transforma în spioni pe americanii de origine japoneză din generația a doua, care serveau în armata Statelor Unite. Spre sfârșitul verii, Tokio cerea informații despre localizarea forțelor americane din Pacific, inclusiv a navelor de luptă și a portavioanelor cu baza la Pearl Harbour.

FBI, armata și forțele navale dețineau fiecare frânturi din acest puzzle de informații secrete. Nici unul dintre servicii nu a potrivit piesele. Nici unul nu a prevăzut un atac împotriva bazelor americane din Pacific. Privirile lor erau fixate în direcția opusă.

Pe 27 mai 1941, președintele Roosevelt a declarat „stare de urgență națională pe termen nelimitat," bazată în mare parte pe amenințarea unui atac nazist împotriva Americilor. El a vorbit de la Casa Albă,

înconjurat de ambasadori și de miniștri din toată emisfera vestică.

„Ne confruntăm cu un fapt real și dur”, a spus președintele.

„Primul și cel mai important lucru este că războiul inițial european a evoluat, așa cum naziștii au intenționat întotdeauna, într-un război mondial pentru dominația lumii”, a continuat FDR. „Este limpede pentru noi toți că, dacă înaintarea hitlerismului nu este pusă sub control acum, emisfera vestică va fi în raza armelor de distrugere naziste.” Torpilele naziștilor scufundau vase comerciale în tot Oceanul Atlantic. „Controlul sau ocuparea de către forțele naziste a oricăreia dintre insulele din Atlantic”, a spus FDR, amenința „în ultimă instanță însăși siguranța Statelor Unite continentale.”

Președintele a avertizat că Hitler putea să capete curând controlul asupra „insulelor avanposturi ale Lumii Noi – Azorele și Insulele Capului Verde”. Insulele Capului Verde erau „la șapte ore distanță de Brazilia pentru bombardiere sau pentru avioane de transportat trupe”, și se aflau pe rute comerciale cheie din Atlanticul de Sud. „Războiul se apropie de marginile emisferei vestice înseși”, a spus el. „Vine foarte aproape de casă... Siguranța căminelor americane chiar și din centrul țării noastre este foarte strâns legată de siguranța caselor din Noua Scoție, din Trinidad sau Brazilia.”

FDR n-ar fi putut să fie mai clar: „Eu doar repet ceea ce scrie deja în cartea nazistă a cuceririi lumii. Ei plănuiesc să trateze țările din America Latină așa cum tratează acum Balcanii. Planul lor este să stranguleze Statele Unite ale Americii.”

Hoover știa că undeva în America Latină există și lucrează nestingherită o rețea nazistă și că aceasta ar putea pătrunde în Statele Unite, dacă misiunea SIS eșua. Nevoia de informații despre Axă nu fusese niciodată mai urgentă în emisfera vestică. Dar părea puțin probabil ca oamenii din SIS să aibă succes.

Agenții lui Hoover în străinătate raportau în general doar „zvonuri etc.”, amintește istoria secretă. Acele zvonuri proveneau de la „informatori profesioniști” care „puteau câștiga bani furnizând informații de natură secretă. Informațiile lor nu au fost niciodată investigate și nici nu li s-a verificat acuratețea.” Artiștii dezinformării au descoperit că oamenii SIS erau o pradă ușoară: „De obicei erau

suficient de vicleni ca să-și dea seama destul de devreme în cursul jocului că își puteau mări câștigurile și prețul informației, cu cât natura acesteia era mai uimitoare.”

Ei au devenit „atât de entuziaști în privința banilor care puteau fi câștigați din astfel de lucruri încât au început să îi caute ei pe americani și britanici oarecum la întâmplare, făcând eforturi să atragă noi clienți și noi cumpărători pentru înfloritorul lor comerț”. A fost nevoie de luni, uneori de ani, pentru a separa faptele reale de ficțiune, pentru că „informația furnizată de surse nu era, desigur, întotdeauna fictivă”, explică istoria secretă, cu înțelegerea dată de trecerea timpului. „De fapt, informația avea deseori la bază o cantitate considerabilă de adevăr. În alte ocazii era însă fabricată dintr-o țesătură întreagă de falsuri, coduri inamice frauduloase etc. și servită nu doar reprezentanților Biroului, ci și atașaților militari ai Statelor Unite, atașaților Forțelor Navale și reprezentanților serviciilor de informații aliate în America Latină, inclusiv britanicilor, în schimbul unor sume substanțiale de bani.”

„O să-mi trimit demisia prin telegramă, diseară”

O înșelătorie similară a prefațat instalarea lui William J. „Wild Bill” Donovan ca nou cap al spionajului extern american.

Nu i se spunea degeaba „Wild Bill” (”Sălbaticul Bill”). Donovan avea o sută de idei pe zi, dintre care zece puteau fi strălucite. Președintelui îi plăcea acest stil năvalnic. La fel ca Roosevelt, era un împătimit al informațiilor secrete, îndrăgostit de spionaj. Wild Bill nimerise întâmplător în lumea spionajului după o carieră ratată în politică și era în general un autodidact. Dar se considera un expert și, după standardele americane, chiar era.

Donovan făcuse presiuni serioase asupra președintelui pentru ca acesta să-și înființeze un serviciu propriu de spionaj. Pe 10 iunie 1941, a propus să preia el însărcinarea unei „organizații centrale de informații despre inamic”[157], care să supervizeze FBI, serviciul de informații al armatei și pe cel al marinei militare. El avea să pună în

mișcare mecanismul spionajului american, să-l facă să funcționeze, să-i sintetizeze secretele și să raporteze rezultatele direct președintelui.

FDR l-a trimis de două ori la Londra, ca emisar. S-a întâlnit cu premierul Winston Churchill, cu șeful spionajului britanic, Stuart Menzies, și cu directorul de informații al Forțelor Navale britanice, contraamiralul John Godfrey. Britanicii l-au captivat (și i-au plătit cea de-a doua călătorie). Donovan a trimis un raport de patru pagini prietenului său apropiat și veteran republican, noul secretar al marinei militare, Frank Knox, în care i-a descris sistemul serviciilor secrete britanice, aproape la fel cum procedase Hoover cu o lună în urmă, dar în termeni mult mai elogioși. Hoover avea propria lui relație cu serviciul secret britanic, dar îi ținea la o anumită distanță. Donovan, dimpotrivă, a fost recrutat de experți.

Odată întors acasă, la New York, Donovan și-a revizuit planurile pentru serviciile de informații, cu încurajarea puternică și constantă a lui William Stephenson, ofițerul de informații britanic care conducea operațiunile din America dintr-un birou de la Rockefeller Center. Două cunoștințe britanice priveau peste umărul lui Donovan și făceau sugestii utile: amiralul Godfrey și aghiotantul acestuia, comandorul Ian Fleming, creatorul de mai târziu al celui mai faimos spion de ficțiune al generației sale, James Bond.

Ambițiile lui Donovan au avut ineditul efect de a uni FBI, serviciul de informații al armatei și pe cel al marinei militare: Hoover și omologii lui militari s-au ridicat împotriva lui. Ei au semnat o declarație oficială către Departamentul de Război, în care calificau ideile lui Donovan ca fiind nocive pentru securitatea națională. Ei au spus că „superagenția de informații care ar rezulta ar fi mult prea greoaie și complicată”[158].

Pe 5 iulie 1941, furia lui Hoover împotriva ascensiunii lui Donovan a rămas înregistrată într-o discuție la telefon cu Vincent Astor. Astor încă mai juca rolul de „coordonator de informații” la New York și susținător al activităților sub acoperire ale SIS. El criticase munca lui Hoover în America Latină, după ce auzise zvonurile din America de Sud.

Hoover credea că Astor și Donovan voiau să-l înlăture. A înregistrat convorbirea:

HOOVER: Cât despre ideea asta de a aduce în Birou un nou director... Cred că știi, probabil, că slujba asta oricum nu înseamnă atât de mult pentru mine.

ASTOR: Ba sigur că înseamnă, Edgar! Doar ai o slujbă cât de bună se poate...

HOOVER: Este o bătaie de cap teribilă, așa că dacă vrea cineva slujba asta... nu trebuie decât să o ceară, pentru că eu nu țin cu dinții de ea.

ASTOR: Ei bine, Edgar, nu cred că ar trebui să vorbești despre renunțarea la slujbă tocmai acum – în situația în care e acum țara...

HOOVER: Ai dreptate. Este singurul lucru care m-a oprit... Dacă ei vor să-l aducă pe colonelul Donovan sau dacă vor să te aducă pe tine... La naiba, o să-mi trimit demisia prin telegramă, diseară, dacă asta dorește președintele... Pentru mine n-are nici o importanță... Slujba nu înseamnă chiar atât de mult.[159]

Hoover se temea cu adevărat pentru funcția lui, de luni bune. Își făcuse dușmani la vârfurile puterii.

Prima-doamnă Eleanor Roosevelt fusese indignată când FBI începuse să verifice trecutul secretarei ei, Edith Helm. Ea i-a scris personal lui Hoover: „Acest gen de investigație mi se pare mult prea asemănător cu metodele Gestapoului."

Membrii Cabinetului s-au înfuriat când FBI l-a compromis pe subsecretarul de stat Summer Wells, preferatul lui FDR în probleme de politică externă și unul dintre principalii arhitecți ai strategiilor lui în America Latină. Biroul a făcut o investigație amplă privind homosexualitatea lui, care a ieșit la iveală atunci când Wells, în stare de ebrietate, a încercat să-i facă sex oral unui însoțitor de vagon de dormit, într-un tren de pasageri.

Reputația lui Hoover se baza în mare parte pe forța supravegherii lui secrete. Oamenii îl respectau, dar unii pur și simplu se temeau de el, iar un număr destul de mare îl disprețuiau. Hoover știa asta.

La un moment dat, i-a spus celui care era mâna lui dreaptă la conducerea FBI, Clyde Tolson, că exista „o mișcare pentru îndepărtarea mea din funcția de director”[160]. Avea dreptate: Donovan era forța din spatele mișcării. Donovan și Hoover se urau cu patimă unul pe celălalt din 1924, când Donovan fusese pentru scurt timp superiorul lui Hoover la Departamentul Justiției. Hoover s-a luptat cu el la Justiție, s-a opus cu succes încercării ulterioare a lui Donovan de a deveni procuror general și deplângea ideea oricărui serviciu secret de informații cu Donovan la conducere.

Hoover credea că Donovan era un om lipsit de onestitate și periculos, și a răspândit zvonuri că ar fi simpatizant comunist. Donovan credea că Hoover era un ratat în ceea ce privea spionajul extern și a răspândit zvonul că Hoover era în secret homosexual.

Hoover era subiectul unor astfel de zvonuri cel puțin din 1937 – anul în care Biroul a demarat eforturi de durată pentru eliminarea homosexualilor din guvern. Această insinuare este probabil, în zilele noastre, cel mai cunoscut aspect din viața lui Hoover.

Singurul lucru pe care toată lumea pare să-l știe despre el este că avea relații sexuale cu însoțitorul lui constant, Clyde Tolson. Ideea a fost strecurată în mintea oamenilor de multă vreme, printr-o carte scrisă de un ziarist britanic care a inclus descrieri de neuitat ale lui Hoover în travesti. Ar fi fascinante dacă ar fi adevărate, însă este aproape sigur vorba de un fals. Acuzațiile au la bază povești auzite la mâna a treia din surse care numai de încredere nu sunt. Nu există nici cea mai mică dovadă că Hoover a făcut vreodată sex cu Tolson sau cu orice altă ființă. Cei doi erau inseparabili personal și profesional. Hoover i-a lăsat bunurile lui Tolson prin testament și există fotografii ale celor doi împreună care par să arate că între ei existau sentimente profunde. Unul dintre biografii lui Hoover a descris relația lor ca fiind o căsătorie fără sex și poate că el s-a apropiat cel mai mult de adevăr. Dar nimeni dintre cei care l-au cunoscut pe Hoover, personal sau profesional, nu credea că ar fi ceva mai mult de atât.

„Homosexualitatea îl dezgusta”[161], a spus Cartha „Deke” DeLoach, care a fost mulți ani unul dintre oamenii de încredere ai lui Hoover. „Acesta este motivul pentru care atât de mulți homosexuali au fost dați afară din Birou.” Dacă Hoover era el însuși un homosexual reprimat, ale cărui frustrări secrete izbucneau în furia împotriva

inamicilor săi, maniile lui interioare au rămas necunoscute pentru toți cei din jur.

„Sunt în posesia unei hărți secrete”

Hoover nu și-a pierdut slujba, după cum nu și-a pierdut nici elanul de a se lupta cu Donovan. Dar, pe 11 iulie 1941, președintele l-a numit pe Wild Bill „coordonator național de informații”, dându-i autoritatea „de a strânge și de a analiza” toate informațiile secrete care aveau legătură cu securitatea națională. După ce a divizat domeniul serviciilor secrete americane, acum FDR îl fragmenta.

Ofițerul de informații britanic William Stephenson a telegrafiat la Londra: „Vă puteți imagina cât de ușurat sunt că, după luni de lupte și manevre la Washington, omul nostru este în funcție.”[162] Modul în care s-a exprimat atrage atenția. Britanicii îl considerau într-adevăr pe Donovan omul lor și l-au folosit ca să-și atingă obiectivul cel mai important în lunile disperate ale lui 1941: să atragă Statele Unite în război.

„Sunt în posesia unei hărți secrete, făcută în Germania de guvernul lui Hitler – de cei care plănuiesc noua ordine mondială”, a anunțat președintele într-un discurs radiodifuzat în toată țara pe 27 octombrie 1941. „Este o hartă care cuprinde America de Sud și o parte din America Centrală, așa cum își propune Hitler să le reorganizeze. În zona aceea sunt astăzi 14 țări distincte. Experții geografi de la Berlin au șters însă fără milă toate liniile de graniță existente și au împărțit America de Sud în cinci state vasale, aducând întregul continent sub dominația lor. Și au aranjat, de asemenea, ca teritoriul unuia dintre aceste noi state-marionetă să includă Republica Panama și marea noastră arteră vitală – Canalul Panama.”

„Acesta este planul lui Hitler”, a spus FDR. „Această hartă arată clar că proiectele naziștilor nu sunt îndreptate doar împotriva Americii de Sud, ci chiar împotriva Statelor Unite.”

Președintele primise harta secretă de la Wild Bill Donovan. Donovan o

avea de la bunul lui prieten Bill Stephenson, șeful bazei britanice din New York. Și de unde provenea până la urmă harta secretă? Unul dintre principalii locotenenți ai lui Stephenson, H. Montgomery Hayde, pretindea că a fost sustrasă de spionajul britanic de la un curier al Ambasadei Germaniei la Rio de Janeiro. „Președintele a fost foarte impresionat”[163], a scris Hyde. „Descoperirea hărții a fost o dovadă convingătoare privind intențiile Germaniei în America Latină și a venit ca un șoc considerabil pentru toți cetățenii de bună credință din Statele Unite.” Dar era un fals, fabricat de spionajul britanic. Complotul, calculat pentru a ajuta la atragerea Statelor Unite în războiul din Europa, a rămas secret decenii de-a rândul.

Președintele fragmentase domeniul spionajului. Unul dintre rezultate a fost o hartă falsă a lumii. Alt rezultat, mult mai grav, a fost un atac surpriză.

151 Beatrice B. Berle și Travis B. Jacobs, editori, Navigating the Rapids, 1918–1971: From the Papers of Adolf Berle (New York: Harcourt, 1973), p. 321.

152 History of the SIS este datată 22 mai 1947, nu este semnată și are cinci volume, declasificate și făcute publice în baza Legii privind Libertatea Accesului la Informații, în 2007. Volumul I se întinde pe 42 de pagini și este un document remarcabil, în ciuda ștergerii unor nume-cheie, din motive de securitate națională. El conține o discuție sinceră a eșecurilor FBI și este evident că nu a fost destinat pentru ochii cuiva din afară. Dosarele administrative ale SIS sunt și ele revelatoare; ele sunt disponibile la Arhivele Naționale, în Grupul de înregistrări 65. Citatele din istoria SIS vor fi marcate aici ca History of the SIS.

153 Însemnare făcută de Hoover pe o radiogramă FBI, nedatată, atașată la History of the SIS.

154 Interviu luat lui Dallas Johnson, Proiectul de Istorie Orală a FBI (FBI/FBIOH).

155 Hoover către Watson, 5 și 6 martie 1941, FDRL.

156 Hoover către Jackson, 4 aprilie 1941.

157 Acest mesaj și următoarele telegrame japoneze interceptate de Magic sunt retipărite în CI Reader, op. cit.

158 Thomas F. Troy, Donovan and the CIA: A History of the Establishment of the Central Intelligence Agency (Frederick, Md.: University Publications of America, 1984), p. 59.

159 Hoover, generalul Miles și generalul Kirk au semnat acest „Raport privind coordonarea celor trei servicii de informații”, datat 29 mai 1941, dar transmis Ministerului de Război pe 5 iunie 1941.

160 Transcrierea convorbirii telefonice, 5 iulie 1941, FBI, dosarul Nichols, retipărită în From the Secret Files of J. Edgar Hoover, editată cu comentariile lui Athan Theoharis (Chicago: Ivan R. Dee, 1993), pp. 332–234. Convorbirea a venit după ce președintele i-a cerut lui Astor să se ocupe de o problemă personală foarte delicată: vărul desfrânat al lui FDR, Kermit, care era prieten apropiat cu Astor și cu fiul președintelui, Teddy Roosevelt, avea o înclinație spre alcoolism și dispăruse împreună cu o maseuză pe nume Herta Peters; exista posibilitatea ca femeia să fi fost spion german. Astor a pasat acest subiect fierbinte către FBI.

161 Notă marcată „Nu se arhivează”, Hoover către Tolson și Tamm, 23 septembrie 1941, From the Secret Files of J. Edgar Hoover, p. 339.

162 DeLoach, istorie orală, FBI/FBIOH.

163 H. Montgomery Hyde, Room 3603: The Story of the British Intelligence Center in New York During World War II (New York: Farrar Straus, 1963), p. 169 și urm.

CAPITOLUL 13

LEGEA RĂZBOIULUI

Când Japonia a atacat Statele Unite la Pearl Harbour, în duminica de 7 decembrie 1941, Hoover avea planul de război deja pregătit. Agenții lui adunau de luni de zile informații despre suspecții politici din America.

Noul procuror general, Francis Biddle, a început să semneze ordinele pentru plasarea în detenție a 3 846 de germani, italieni și japonezi. Hoover și oamenii lui deja ridicau sute de oameni considerați a fi cei mai periculoși, fără să-și mai bată capul cu mandatele. Pentru identificarea suspecților, se foloseau de orice mijloace, fie ele și ilegale. Agentul FBI Morton Chiles a intrat prin efracție în apartamentul unui individ suspectat de simpatii germane, i-a furat carnetul cu adrese și a fugit în grabă când suspectul s-a întors acasă. Chiles a pus carnetul într-o cutie poștală, iar oficiul poștal l-a predat FBI-ului în ziua următoare.

„Era ilegal. Era o spargere”[164], a spus Chiles. Dar „am trimis 114 oameni într-o tabără de detenție”, pe baza numelor din acel carnet.

Hoover nu a susținut ordinele președintelui pentru încarcerarea a 112 000 de japonezi și de americani de origine japoneză, care au fost trimiși în tabere de detenție după Pearl Harbour. El nu voia ca oamenii să fie închiși pe considerente rasiale. Îi voia anchetați și, dacă era cazul, trimiși la închisoare pentru faptele lor.

Președintele i-a sporit lui Hoover puterile în vreme de război. Hoover și-a asumat responsabilitatea de a verifica trecutul și reputația fiecărui aspirant la o funcție în structurile guvernului. A început să lucreze cu autoritățile de la pașapoarte și imigrări pentru controlul granițelor Americii, al aeroporturilor și al gărilor. De asemenea, avea în grijă și securitatea sutelor de fabrici care produceau material de război. A fost

însărcinat cu cenzura presei americane. Hoover și oamenii lui au început să deschidă corespondența privată la New York și Washington, precum și telegramele trimise prin Western Union, International Telephone and Telegraph Company și Radio Corporation of America.

În primele luni de război, în timp ce soldații, marinarii și aviatorii americani începeau să lupte și să moară în nordul Africii, în Europa de Vest și în sudul Pacificului, FBI lupta acasă și în străinătate împotriva amenințării spionilor și sabotorilor.

În ultimele zile ale lunii mai 1941, două submarine germane au plecat de la baza lor din Lorient, Franța. Primul submarin, ce transporta patru sabotori naziști îmbrăcați în uniformele infanteriei marine germane, a ajuns pe plaja din Amagansett, Long Island, în noaptea de 13 iunie. Al doilea, ce transporta alți patru agenți naziști, avea ca destinație Jacksonville, Florida.

Cei opt agenți infiltrați, toți germani, trăiseră ani de zile în Statele Unite. Fuseseră recrutați pentru abilitatea lor de a vorbi limba engleză fără accent, pentru cunoștințele pe care le aveau despre orașele americane și pentru dorința lor declarată de a arunca în aer poduri, tuneluri, gări, magazine universale și instalații militare. Erau echipați cu lăzi impermeabile ce conțineau explozibili de mare putere, bombe turnate și modelate ca să semene cu bucăți de cărbune, fitiluri, detonatoare, carduri de asigurări sociale false și aproximativ 180 000 de dolari bani gheață. Erau sub comanda unui locotenent din Abwehr pe nume Walter Kappe, care trăise și muncise în Statele Unite din 1925 până în 1937. Acesta fusese șeful propagandei în Liga Germano-Americană, principala organizație a fasciștilor și a simpatizanților naziști din SUA. După întoarcerea în Germania, el a lucrat pentru Hitler, organizând rețele internaționale de spionaj.

George Dasch era șeful echipei din submarinul ce a ajuns pe plaja din Long Island. La vârsta de 14 ani, Dasch a fost copil de trupă în armata germană în timpul Primului Război Mondial. A venit pentru prima dată în Statele Unite la vârsta de 19 ani, ca pasager clandestin pe un vas. Timp de un an a fost soldat în armata Statelor Unite, s-a căsătorit cu o americancă și a lucrat pe post de chelner la New York și în împrejurimi. Loialitatea lui era împărțită. Făcuse cerere de obținere a cetățeniei americane, dar nu terminase procedurile și nici nu jurase credință Statelor Unite.

Dasch și colegii lui sabotori au ajuns pe plajă în jur de miezul nopții și au fost zăriți imediat de o patrulă a pazei de coastă americane. Grănicerul John Cullen a văzut patru oameni luptându-se cu o plută și i-a auzit vorbind germană. Unul dintre ei avea o armă. Cullen s-a retras și s-a întors în zori cu o echipă a pazei de coastă. Ei au găsit repede o ascunzătoare îngropată în care se aflau bombe, țigări și rachiu, așa că au chemat poliția, care a chemat FBI-ul. Între timp, echipa germană a luat trenul de 6 dimineața spre New York, unde Dasch și partenerul lui, Ernest Burger, s-au cazat la un hotel din centrul orașului. Burger era cetățean american naturalizat. Locuise în Detroit și Milwaukee, unde lucrase ca mecanic din 1927 până în 1933. Se întorsese în Germania în 1933 și servise cu credință ca propagandist nazist până în 1940, când fusese arestat de Gestapo în timpul unei epurări politice. Stătuse 17 luni într-un lagăr de concentrare, până să fie recrutat de Abwehr ca sabotor.

Dasch și Burger au avut o discuție lungă, în camera de hotel. Aveau mari îndoieli cu privire la misiunea lor. Loialitatea lor față de al Treilea Reich se clătina. Valiza plină cu bani era ispititoare. Burger voia să ia banii și să fugă. Dasch a spus că avea o idee mai bună. A telefonat la secția din New York a FBI.

Agentul care răspundea la telefon a crezut că Dasch era nebun. Secția din New York avea un fișet cu trei sertare căruia i se spunea cutia cu nebuni, plin cu însemnările din ani întregi de discuții cu bețivi și cu escroci. Agentul FBI a scris o notă despre convorbire, pe care a îndesat-o apoi în cutie.

Pe 18 iunie, Dasch a fost cuprins de disperare. A luat trenul spre Washington, s-a dus la sediul central al FBI și a cerut să fie primit de J. Edgar Hoover. Dasch și-a spus povestea, dar a fost nevoie să deschidă valiza și să trântească pe masă cei 82 350 de dolari ca să fie luat în serios. În următoarele opt zile, Dasch a vorbit întruna. El a dat FBI-ului toate informațiile de care avea nevoie ca să-i aresteze pe cei trei germani rămași în New York și știa suficient de multe ca să ajute Biroul să prindă și a doua echipă, care debarcase în Florida. Până pe 27 iunie 1942, toți cei opt sabotori germani erau în arest.

„Înaltă trădare”

Hoover a dat altă formă poveștii sabotorilor naziști. În felul în care a spus-o președintelui și, până la urmă, și presei, Dasch nu a dezertat niciodată, Dasch nu a intrat niciodată în sediul central al FBI, Dasch nu a spus niciodată totul. În scrisoarea trimisă lui Roosevelt, Hoover a pretins că Dasch a fost capturat de FBI pe 22 iunie, adică la patru zile după ce acesta se predase singur.

„Nu s-a spus nimic despre mărturisirea lungă, minuțioasă și incoerentă a lui Dasch”[165], avea să scrie procurorul general Biddle 20 de ani mai târziu, „și se credea în general că exista un agent FBI extrem de strălucit care reușise să se infiltreze în tabăra cealaltă, care probabil că fusese și el la școala de sabotaj unde au fost instruiți cei opt și care trimitea cu regularitate rapoarte în America”.

Președintele, procurorul general și Hoover au convocat unul dintre cele mai extraordinare tribunale militare din istoria Statelor Unite. Atitudinea acestuia are ecou până în zilele noastre. Pe 30 iunie 1942, la două zile după ce povestea lui Dasch a ajuns în presă, procurorul general Biddle a primit o notă de la FDR, redată aici cu comentariile lui Biddle în paranteze:

Nu am avut ocazia să vorbesc cu dumneata despre judecarea celor opt sabotori debarcați de pe două submarine germane și nici nu am citit recent toate regulamentele care se aplică [Remarcați exprimarea roosveltiană, de parcă ar spune: Eu știu totul despre legi și oricum nu trebuie să citesc regulamentele: E război!]

Iată la ce mă gândesc, totuși:

1. Cei doi cetățeni americani sunt vinovați de înaltă trădare. Cum suntem în vreme de război, sunt tentat să-i trimit să fie judecați de o curte marțială. Nu văd ce ar putea invoca apărarea lor. Cu siguranță că sunt cât se poate de vinovați și pedeapsa cu moartea îmi pare aproape obligatorie.

2. În cazul celorlalți șase, care înțeleg că sunt germani... Nu văd nici o diferență. [Altfel spus, nu despica firul în patru, domnule procuror general].

Dar legile Statelor Unite și deciziile Curții Supreme stăteau în calea dorinței lui FDR. Într-un caz din vremea războiului civil, Curtea stabilise că un civil nu poate fi judecat de o curte marțială decât atunci când s-a declarat legea marțială și tribunalele civile sunt închise. Biddle trebuia să găsească o cale de a ocoli această decizie. El i-a spus președintelui să desemneze o comisie militară specială. Aceasta urma să-i judece pe sabotori într-un proces secret, în baza legislației militare. Când această decizie avea să ajungă pentru revizuire la Curtea Supremă, cum era inevitabil, Biddle urma să argumenteze că inamicii combatanți care duc un război secret împotriva Americii pot să fie judecați și condamnați de un tribunal militar, în baza legilor războiului. Același argument urma să fie folosit în războiul Americii împotriva terorismului, din secolul al XXI-lea.

FDR a semnat imediat un ordin executiv privind crearea comisiei militare. Procesul secret a început o săptămână mai târziu, cu un complet format din șapte generali de armată. Dube blindate, escortate de soldați cu pistoale mitralieră, i-au adus pe prizonieri de la închisoarea Districtului Columbia într-o cameră închisă de la etajul cinci al Departamentului Justiției, o mică sală de lectură care în vremuri normale servea drept sală de cursuri pentru agenții FBI.

Biddle conducea acuzarea. Hoover stătea în dreapta lui și îi pasa dosarele fiecăruia dintre inculpați, rezumate privind dovezile, transcrieri ale mărturisirilor și declarațiilor făcute în arest. Dasch și Burger au fost ultimii care au depus mărturie în procesul ce a durat două săptămâni. Amândoi au făcut mărturisiri complete și au spus că nu au avut intenția de a-și îndeplini misiunile de distrugere.

Pe 3 august, cei șapte generali au ajuns la un verdict în unanimitate. Președintele era cel care avea să dea sentința. FDR hotărâse deja că moartea era „aproape obligatorie”. Și aceasta a fost sentința pe care a pronunțat-o. Dar Biddle l-a convins să comute pedeapsa lui Burger în închisoare pe viață și pe cea a lui Dasch în 30 de ani de închisoare. Procurorul general era de părere că mărturiile lor au fost importante –

și știa că FBI n-ar fi rezolvat niciodată cazul dacă nu era Dasch.

Începând de la ora 7 în dimineața zilei de 8 august, generalul Cox i-a anunțat pe sabotori ce soartă îi așteaptă. Unul câte unul, cei șase condamnați au fost duși pe culoarul morții de la închisoarea districtuală, li s-a servit un mic dejun constând din ouă cu șuncă, au fost trimiși la frizer să fie rași în cap și apoi, la câteva minute după prânz, au fost așezați în scaunul electric, li s-a pus o mască de cauciuc pe figură, o cască de oțel în cap și au fost electrocutați. Au fost înmormântați pe un teren argilos de la marginea capitalei, având la căpătâi șase scânduri de lemn, fără nici un nume.

Dasch și Burger au mers la penitenciarul federal din Atlanta; Dasch a fost plasat în detenție solitară, pentru ca nimeni să nu-i audă povestea. Abia dacă trecuseră șapte săptămâni din ziua dezertării lui până în ziua execuției.

Curtea Supremă s-a întrunit înainte de verdict, ca să cântărească dacă președintele avea puterea de a crea tribunale militare în cazuri de sabotaj și de terorism. Dar secretul în care s-a desfășurat procesul a fost atât de mare, încât Curții nu i-a fost prezentat nici un document. Cazul l-a tulburat profund pe judecătorul Harlan Fiske Stone – secretul procesului și al verdictului, regulile după care funcționa comisia, președintele având puterea de a trimite oamenii la moarte. Nu putea decât să-și scrie opinia, și a făcut-o cu multă grijă. Ex Parte Quirin, numită după unul dintre sabotorii germani executați, a rămas pentru următorii 60 de ani ultimul cuvânt pe tema tribunalelor militare.

Curtea nu putea „să determine cu meticulozitate limitele extreme ale jurisdicției tribunalelor militare de a judeca persoane potrivit legilor războiului”, se spune în opinia lui Stone, datată 29 octombrie. Și nici nu poate scrie regulile care ar crea o bază constituțională pentru o comisie militară. Aceasta era treaba Congresului. Însă, în acest caz, guvernul avea într-adevăr puterea de a-i judeca pe acuzați ca fiind combatanți inamici.

Curtea Supremă a fost băgată în corzi de președinte și de FBI. Cei șase condamnați erau deja morți. Ce s-ar fi întâmplat în cazul în care Curtea Supremă găsea că procedurile fuseseră neconstituționale? Sau dacă ar fi descoperit că Hoover îi promisese lui Dasch libertatea, în schimbul mărturiilor complete? Așa cum a scris judecătorul Stone într-

un memorandum privat, pentru arhive, Curtea Supremă ar fi fost atunci „în poziția deloc de invidiat de a fi stat impasibilă și a fi lăsat șase oameni să meargă la moarte fără să le fi explicat tuturor celor interesați – inclusiv președintelui – că a ignorat o chestiune pe care apărarea s-ar fi putut baza pentru a obține libertatea celor acuzați.”

Chestiunea era dacă sus-menționata comisie a fost creată legal de președinte sau nu. Avea să rămână nelămurită până după 2001, când Statele Unite s-au confruntat cu un nou tip de combatant inamic.

Cazul sabotorilor naziști a reprezentat un dublu câștig pentru FBI, unul public, celălalt secret. Publicitatea a fost enormă: opinia publică americană era convinsă, în unanimitate, că Biroul rezolvase cazul de unul singur. Oamenii nu știau nimic despre dezertarea și mărturisirea lui George Dasch. Mașinăria relațiilor publice a FBI-ului a pregătit propunerea lui Hoover pentru Medalia de Onoare a Congresului. Chiar dacă medalia n-a venit niciodată, nici că se putea imagina o favoare mai bună pentru imaginea FBI decât acest caz.

Al doilea câștig din dosarul sabotorilor naziști a fost că a permis FBI-ului să înțeleagă cum funcționa sistemul Rueckwanderer. Investigând viețile din trecut în Statele Unite ale sabotorilor, Biroul a aflat că trei dintre ei își arătaseră vădit loialitatea față de al Treilea Reich cumpărând mărci naziste prin bănci din New York și Chicago. Solicitările lor de a schimba dolarii pe mărci au permis spionajului german să afle cine erau, unde locuiau și cum puteau fi contactați. Abwehrul le-a plătit întoarcerea în Germania și i-a instruit pentru sabotaje.

Mii de americani de origine germană au cumpărat mărci și au plecat în Germania. Câți dintre ei se întorseseră în Statele Unite ca spioni naziști?

În toamna anului 1942, FBI a intensificat o investigație națională, unul dintre cele mai ample și mai complexe cazuri de care s-a ocupat vreodată[166]. Până la urmă, Biroul a interogat 997 de străini germani aflați în Statele Unite; 441 au ajuns în arest sau la închisoare din ordinul procurorului general, pentru loialitatea lor față de Germania. Cazul a implicat sute de agenți, zeci de mii de documente și cea mai mare bancă din America: Chase National.

La New York, cazul a fost preluat de Percy Foxworth, acum directorul adjunct al lui Hoover pe probleme de securitate națională. El a obținut documente care sugerau existența unor legături financiare foarte profitabile între bancherii americani, companiile multinaționale care făceau clandestin afaceri cu Germania, Liga Germano-Americană și guvernul nazist. Cum a pus mâna Foxworth pe aceste documente era o problemă foarte delicată.

FBI a recrutat un ajutor de casier și un șef de nivel mediu din departamentul pentru afaceri externe de la sediul principal din New York al băncii Chase. În timpul nopții, agenții FBI se strecurau înăuntru și căutau prin dosarele departamentului pentru afaceri externe. Aceste percheziții erau întreprinse fără mandat; se aflau undeva în zona gri dintre intrarea prin efracție și o operațiune de informații. În ambele cazuri, erau ilegale.

FBI avea o teorie potrivit căreia Chase acționa în beneficiul guvernului german, încălcând Legea de Înregistrare a Agenților Străini, aceeași lege pe care Departamentul Justiției o folosea pentru condamnarea celor suspectați de spionaj. Era mai mult decât o chestiune politică spinoasă; se apropia periculos de acuzația de colaborare cu Hitler.

Acuzația nu a putut fi dovedită. Banca a învins până la urmă Biroul. Chase l-a angajat pe John Cahill, un avocat foarte priceput care fusese procuror federal însărcinat cu investigarea cazului. El știa foarte bine că FBI strânsese ilegal dovezile împotriva băncii. Cahill știa suficient de multe ca să răstoarne jocul, a amenințat că va da în judecată FBI-ul. Continuarea cazului însemna dezvăluirea acțiunilor ilegale ale Biroului, iar acesta era un preț pe care Hoover nu era dispus să îl plătească. Exploziva investigație politică s-a încheiat brusc.

„Nu am avut pe nimeni cu care să ne consultăm”

FBI a mai suferit o lovitură în iarna aceea. Pe 15 ianuarie 1943, Percy Foxworth a murit când avionul lui s-a prăbușit în jungla din Guyana Olandeză, la extremitatea nord-estică a Americii de Sud. Foxworth și un alt agent FBI erau în drum spre Maroc, unde Roosevelt și Churchill

țineau un consiliu de război. Foxworth fusese însărcinat de Departamentul de Stat și de cel de Război să interogheze un cetățean american, presupus colaborator nazist, care fusese arestat în Casablanca drept o potențială amenințare la adresa președintelui.

Moartea lui a fost o grea lovitură pentru Serviciul Special de Investigații, care până în 1943 ajunsese la 583 de agenți FBI, dar încă se lupta să-și îndeplinească misiunea.

Hoover a încercat în repetate rânduri să se debaraseze de SIS. „Recomand cu tărie ca FBI să fie degrevat de toate responsabilitățile legate de operațiunile speciale de informații în emisfera vestică și ca aceste responsabilități să fie încredințate în totalitate organizației colonelului Donovan", i-a scris el noului șef al spionajului militar, generalul-maior George Veazey Strong. „Sunt cât se poate de nerăbdător și doritor să mă retrag complet din America Latină."[167]

Sunt puține situațiile în care Hoover s-a oferit să cedeze puterea, cu atât mai puțin unui inamic politic ca Donovan. A făcut asta doar atunci când a simțit riscul de a fi pus într-o situație stânjenitoare. Iar SIS era o sursă neîncetată de necazuri.

„Amintiți-vă că noi am început efectiv de la zero în munca informativă"[168], a spus John Walsh, un agent FBI pe probleme de securitate națională, care în 1943 a mers pentru SIS la Medellin, în Columbia. „Nu am avut pe nimeni cu care să ne consultăm în privința asta."

Misiunile SIS în Columbia erau să vâneze spioni naziști și să închidă rețelele radio clandestine care îi legau pe agenții spioni și pe ofițerii lor cu superiorii din Germania. Dar Walsh a descoperit repede după sosirea lui în Columbia că nu prea avea nimic de făcut. „Toți străinii germani erau deja arestați la vremea respectivă", își amintește el. „Columbia declarase război Germaniei și îi ridicaseră pe toți germanii."

„Am petrecut foarte mult timp la club", a spus el. „Nu prea era mare lucru de misiunea mea."

FBI avea să pretindă după niște ani că activitatea SIS a dus la arestarea a 389 de agenți ai Axei și la distrugerea a 24 de rețele radio ale spionilor naziști, cele mai multe în 1942 și 1943. Hoover și-a

însușit meritele ce reveneau de drept Diviziei de Informații Radio (RID) a Comisiei Federale pentru Comunicații, instituție birocratică rezultată din New Deal care supraveghea difuzarea în Statele Unite. Hoover avea un dinte împotriva șefului FCC, James Lawrence Fry; cei doi s-au certat ani de zile pe tema dreptului FBI de a plasa dispozitive de interceptare.

Civilii din Divizia de Informații Radio interceptau comunicațiile radio clandestine ale Germaniei cu spionii din America Latină.[169] Ei lucrau cu oficiali de la Ambasada Statelor Unite și cu poliția locală, ca să închidă rețelele. În 1942, Divizia a aflat de un plan pentru scufundarea pachebotului Queen Mary, care ducea 10 000 de soldați americani și canadieni la război, și a determinat poliția braziliană să aresteze peste 200 de spioni germani. Acest caz acoperă, așadar, singur jumătate dintre spionii Axei pe care FBI și SIS au pretins că i-au arestat în America Latină de-a lungul celui de-al Doilea Război Mondial.

Istoria secretă a FBI consemnează: „Nu trebuie așteptat de la un agent să furnizeze vreo informație valoroasă mai devreme de câteva luni de la începutul misiunii, timpul cel mai scurt de care are nevoie pentru a învăța obiceiurile locale, limba etc.”[170]

Dar mai mult de câteva luni în străinătate s-a dovedit o încercare prea grea pentru mulți agenți FBI. Zeci, dacă nu sute au demisionat din munca lor sub acoperire la SIS ori au cerut să fie transferați acasă, „profund dezgustați” și „complet deziluzionați când s-au văzut confruntați cu ceva cu totul diferit de imaginea strălucitoare pe care o aveau în minte la plecarea în misiune”. Aveau de îndurat „tot felul de zeflemele” din partea soldaților și marinarilor americani din toată America Latină, care îi întrebau „de ce nu sunt în uniformă și încearcă să vândă săpun, reviste sau să facă alte treburi evident lipsite de importanță și fără legătură cu războiul”. Diplomații Departamentului de Stat și atașații militari se distrau „deconspirând, expunând și punând în situații stânjenitoare agenții sub acoperire ai Biroului”, continuă istoria secretă, numindu-i chiulangii și fugari din fața recrutării. „Din nefericire”, se consemnează mai departe, „trimișii sub acoperire ai Biroului erau în cea mai mare parte americani tineri, sănătoși, inteligenți, la vârsta încorporării și cu calități militare evidente, operând sub acoperiri slabe și deseori ilogice”.

Oamenii SIS aveau parte de apelative și mai rele, cum ar fi lași sau trădători. Încercând din greu „să câștige încrederea indivizilor pronaziști și să obțină astfel informații din interiorul cercurilor pronaziste", ei „se angajau în ceea ce reprezentanților locali ai Departamentului de Stat, ai armatei și ai forțelor navale li se păreau a fi activități și asocieri discutabile, dubioase", amintește istoria secretă. „Mulți dintre ei au ajuns să fie suspectați de britanici, unii pe bună dreptate, alții doar din cauza faptului că britanicii îi bănuiau că ar fi reprezentanți ai Biroului și voiau să-i expună, ca să-i umilească."

Toată viața lui, Hoover a avut o regulă: Să nu faci Biroul de râs. El trebuia să repare reputația proastă și statutul modest pe care le avea FBI în străinătate. Confidentul lui de la Departamentul de Stat, Adolf E. Berle, asistentul secretarului de stat, a venit cu o soluție ingenioasă.

Pentru FBI a apărut o poziție nouă în ambasadele americane din toată emisfera vestică: „atașatul legal". Ca și atașatul militar și atașatul marinei, postul avea statut diplomatic, cu rang în organigramă, beneficii ale funcției și protecție oferită de ambasadă. Atașatului legal i se cerea să-l țină la curent pe ambasador cu activitățile FBI în țara respectivă. El avea ordin să lucreze în armonie cu omologul lui militar și cu cel din cadrul marinei, dacă era posibil. Teoretic, el era „oficialul american responsabil cu chestiuni legate de operațiunile clandestine de informații, în special în domeniul activităților subversive", consemnează istoria secretă.

Sistemul atașatului legal a salvat serviciul de informații externe al FBI. Hoover i-a pus pe atașații legali să-și facă prieteni în rândul șefilor de poliție și al miniștrilor de Interne din America Latină. Invitațiile la un pahar, la cină și uneori mituirea șefului poliției – de preferat a șefului poliției secrete – erau modalități de culegere a informațiilor mult mai eficiente decât pozând în corespondenți ai unei reviste sau în comercianți de săpun.

Programele de legătură stabilite de atașații legali au devenit vârful de lance al Politicii de Bună Vecinătate a lui FDR în vreme de război. Ele s-au dezvoltat cu repeziciune, alimentate de fluxul de capital american, dar și de puterea și autoritatea ambasadelor SUA în fața președinților și a forțelor de poliție din America Latină. Atașații legali și ambasadorii i-au convins pe președinții americani nesiguri din punct de vedere politic că ar fi înțelept să aibă un om de la FBI plătit

pe post de consilier de securitate, pentru protecție. Consilierul avea, bineînțeles, și o a doua îndatorire, de spion.

Începând din vara anului 1943, legăturile oficiale ale FBI „au făcut posibilă obținerea aproape a oricărui tip de asistență în investigații și a oricăror informații de la forțele de poliție, practic în fiecare țară din America Latină", relatează istoria secretă. Șefii de poliție și miniștrii de Interne, unii dintre ei de-acum pe statul de plată al FBI, le-au oferit oamenilor lui Hoover acces la informații secrete din oficiile poștale, de la companiile de telefonie și telegrafie, linii aeriene și companii de transport naval, de la vamă și de la o largă varietate de agenții guvernamentale – „în multe locuri, inclusiv în palatul prezidențial".

Fiecare șef de poliție și fiecare președinte din America Latină aveau cel puțin un lucru în comun cu Hoover: anticomunismul. Alianțele construite de atașații legali în timpul celui de-al Doilea Război Mondial au durat atâta timp cât au mai existat stângiști cu care trebuia luptat în America Latină.

În vara anului 1943, spionajul german în emisfera vestică era pe moarte. Pericolul unei invazii a Axei se îndepărta. Și în timp ce lucrurile se întorceau împotriva lui Hitler, liderii americani au început să facă planuri pentru lumea de după război.

Hoover și o mână de oameni de la Washington, nutrind gânduri asemănătoare, au privit în perspectivă și i-au văzut pe Stalin și Armata Roșie mărșăluind spre vest. Ei au înțeles că bătălia lor nu va lua sfârșit odată cu înfrângerea fascismului. Au înțeles că războiul împotriva comunismului avea să continue.

Dar, în acest moment, Hoover se confrunta cu cea mai mare provocare la adresa autorității lui de a purta acest război.

164 ibid.

165 Chiles, istorie orală, FBI/FBIOH.

166 Francis Biddle, In Brief Authority (Garden City, NY: Doubleday, 1962), pp. 328 ff.

167 Amănunte privind ancheta au fost declasificate de Arhivele Naționale și analizate de Norman J.W. Goda, de la grupul de lucru interagenții pentru dosarele naziste. Vezi lucrarea lui Goda: „Bănci pentru Hitler: Chase National Bank și planul mărcilor Rückwanderer", în US Intelligence and the Nazis, publicată de National Archives Trust Fund Board.

168 Hoover către Strong, 10 septembrie 1942; Dosarele administrative ale SIS.

169 John Walsh, istorie orală, FBI/FBIOH.

170 George E. Sterling, „Statele Unite îi vânează pe agenții radio ai Axei." Lucrarea lui Sterling a fost tipărită în Studies in Intelligence, publicația internă a CIA, vol. 4 (primăvara 1960); declasificată în jurul anului 2007.

Nucleul Diviziei de Informații Radio a FCC era formată din sute de civili care făceau să funcționeze o rețea construită în jurul a 12 stații de monitorizare principale; 60 de baze mai mici și 90 de unități mobile în Statele Unite. Munca lor consta în supravegherea undelor radio. O tură de rutină pentru un astfel de polițist al eterului presupunea monitorizarea spectrului radio, verificarea „traficului de emisie" obișnuit, căutarea semnalelor ciudate și alertarea cartierului general de la Washington, ca să depisteze posturile de radio inamice.

RID detecta și urmărea semnalele radio emise de rețelele clandestine ale spionajului german în America Latină și Caraibe din primăvara anului 1941. În următoarele opt luni, divizia a ascultat cum rețeaua s-a extins în șase țări, cu trei stații principale în Brazilia și o a patra în Chile, toate în comunicație directă cu Abwehrul, la Hamburg. Țintele spionajului german erau trupele britanice și americane, avioanele și navele militare, precum și instalarea unei rețele de agenți în Statele Unite. Submarinele germane U-Boot scufundau vapoare americane și britanice în tot Atlanticul. Spionajul german a intrat în legătură strânsă cu RID și a început să-i instruiască pe americani în codurile și cifrurile germanilor.

Pe 15 ianuarie 1942, la cinci săptămâni după Pearl Harbour, RID și-a trimis cei mai buni oameni în Brazilia, Chile, Mexic, Paraguay, Cuba și Martinica. Aveau cu ei unități mobile de detecție de dimensiunea unei

valize, pentru depistarea emițătoarelor ilegale, a căror localizare fusese stabilită deja în zone de ordinul sutelor de metri, de către poliția radio din Statele Unite. RID a trimis echipe și în Columbia, Venezuela, Ecuador, Peru, Uruguay și Haiti, ca să colaboreze cu guvernele acestor țări la înființarea rețelelor de monitorizare.

Pe 11 februarie 1942, stațiile de monitorizare RID din Miami, Pittsburgh și Albuquerque au recepționat semnale emise din Portugalia: SE VORBEȘTE CĂ TRUPE BRITANICE ȘI AMERICANE VOR DEBARCA LA DAKAR ÎN URMĂTOARELE ZILE. DE CE NU SUNT RAPOARTE. URGENȚĂ MAXIMĂ. Americanii au localizat emițătorul undeva în afara capitalei, Lisabona. Comandourile britanice au ridicat stația portugheză și pe operatorii ei. În Chile, cinci luni de urmărire înverșunată a detectivilor radio au dus la eliminarea rețelei de spioni germani și a emițătoarelor lor. Cu excepția Argentinei, al cărei guvern progerman îi sfida pe americani, lucrurile se desfășurau aproape la fel în toată America Latină.

Investigația din Brazilia a dus la cea mai importantă realizare.

Când RID a detectat o rețea radio nazistă în Brazilia, oamenii ei „și-au folosit echipamentele de monitorizare și au găsit aceste semnale radio clandestine”, își amintea John Walsh de la FBI. „Prin triangulație, au stabilit unde erau emițătoarele și au continuat operațiunea până când s-au apropiat de ele. În acel moment, Biroul făcea aranjamentele cu autoritățile locale, pentru ca oamenii aceia să fie arestați.”

Un caz exemplar: un observator RID din Laredo, Texas, a interceptat un mesaj codificat din Brazilia, de la Rio de Janeiro. Cifrul era simplu și a fost spart rapid: VAPORUL CAMPEIRO RAPORTEAZĂ QUEEN MARY PLEACĂ DIN RECIFE LA 18.00, ORA EUROPEI CENTRALE. Queen Mary ducea la război 10 000 de soldați americani și canadieni. Germanii din Brazilia îi urmăreau mișcările pentru șefii lor din Hamburg, iar aceștia îi transmiteau poziția către submarinele U-Boot care încercau să o scufunde în Atlantic.

În urmărirea navei, flota germană a început un război fără restricții în apele teritoriale ale Braziliei. Șeful RID din Brazilia, care printr-o coincidență fericită se numea Robert Linx, depistase deja rețeaua nazistă. El localizase șase stații radio naziste în Rio cu ajutorul detectorului lui portabil și le monitoriza transmisiile. Linx i-a raportat

ambasadorului Statelor Unite în Brazilia. Cu câteva ore înainte ca submarinele germane să înceapă să o vâneze pe Queen Mary, care părăsise docurile din Rio și se îndrepta spre casă pe o rută modificată, poliția braziliană a dezmembrat rețeaua de spioni a Axei, arestând 200 de suspecți și zdrobind efortul spionajului german.

CAPITOLUL 14

MAȘINĂRIA DE DETECȚIE

Încă din vremea Primului Război Mondial, Hoover începuse să vâneze o conspirație comunistă în clandestinitate împotriva Statelor Unite. După un sfert de secol de investigații, el a văzut în cele din urmă primele dovezi zguduitoare. În primăvara și vara anului 1943, FBI a înregistrat în secret conversații care aveau să schimbe cursul istoriei.

Biroul îl spiona pe Steve Nelson, șeful local din Oakland, California, al Partidului Comunist încă din 1940. În mai 1941, agentul special responsabil cu zona San Francisco l-a pus pe Nelson pe lista Programului de Luare în Custodie, indexul secret al americanilor și străinilor pe care FBI îi considera demni de detenție militară în cazul unei urgențe naționale.

Hoover l-a convins pe procurorul general Biddle că interceptarea telefoanelor lui Nelson ar fi „foarte probabil o sursă de informații referitoare la politicile Partidului Comunist”[171]. FBI a plantat microfoane în casa lui Nelson și i-a interceptat telefoanele începând din februarie 1942. Din dosarul lui Nelson rezultă că era un tip dur, cu educația limitată la opt clase. Numele lui adevărat era Mesarosh. Era de origine slavă și venise în Statele Unite cu un pașaport fals în 1920, intrase în Partidul Comunist în 1925, câștigase 19 voturi când candidase pentru Congres în Pennsylvania în 1936 și vărsase sânge în Războiul Civil Spaniol în 1937. Făcuse parte din comitetul național al Partidului și se învârtea printre studenții Universității statului California, de la Berkeley.

În noaptea de 29 martie 1943, FBI a înregistrat o discuție între Nelson și un bărbat pe nume Joe, zis și „Savantul X”. Joe era un comunist dedicat și student la fizică. El a descris un proiect de la Radiation Laboratory, de la Berkeley, dedicat obținerii de uraniu îmbogățit. A

mai spus că la acest proiect lucrau mii de oameni, în Los Alamos, New Mexico, și Oak Ridge, Tennessee.

Nelson a luat notițe. Câteva zile mai târziu, FBI l-a urmărit pe terenul unui spital din apropiere, unde s-a întâlnit cu un bărbat care lucra la consulatul sovietic din San Francisco și i-a dat niște hârtii.

Pe 10 aprilie 1943, FBI l-a înregistrat pe Nelson vorbind cu un diplomat sovietic pe nume Vasili Zarubin, cunoscut și sub numele de Zubilin. FBI nu știa la vremea respectivă că acesta era șeful spionajului sovietic în Statele Unite.

Și-au dat seama însă de la început că era cineva important. „Era evident că Zubilin era la comanda organizației de spionaj”[172], a raportat FBI după transcrierea conversației. Rusul număra bani, plătindu-l, se pare, pe Nelson pentru „plasarea de membri ai Partidului Comunist și agenți ai Cominternului în industrii angajate în producția secretă de război”.

Pe 7 mai, Hoover a trimis la Casa Albă un raport în care se afirma că Uniunea Sovietică se folosește de Partidul Comunist American ca să-și creeze o rețea de spioni în Statele Unite.

FBI vedea pentru prima dată, în timp real, o legătură între spionajul sovietic și comuniștii americani. Era lucrul de care se temuse Hoover dintotdeauna, ba chiar mai grav. Spionajul sovietic urmărea să fure un secret atât de mare încât nici Hoover însuși nu știa nimic despre el – nu încă. Câteva săptămâni mai târziu, Hoover a fost informat pentru prima dată despre Proiectul Manhattan, programul național secret de construire a bombei atomice. Apoi a aflat despre eforturile armatei americane de a citi telegramele cifrate, folosite de spionii și diplomații sovietici ca să comunice cu Moscova.

Poate fi nevoie de ani de zile pentru punerea la punct a unei operațiuni secrete – construirea unei noi arme, crearea sau distrugerea unei rețele de spionaj, descifrarea unui cod. Hoover a deschis două investigații care aveau să preocupe FBI un deceniu întreg. Una s-a numit CINRAD, de la infiltrarea comunistă în Radiation Laboratory. Cealaltă a primit numele COMRAP, aparatul Cominternului. Ambele urmăreau depistarea rețelelor spionajului sovietic în Statele Unite. Începând din mai 1943, în jur de 50 de agenți FBI din New York și alți

50 din Washington au început tentativele de urmărire și înregistrare a spionilor sovietici care pozau în diplomați și agenți comerciali guvernamentali la Amtorg, misiunea comercială sovietică. Nu după mult timp, Hoover a trimis 125 de agenți prin toată țara, de la New York la Chicago și San Francisco, să încerce să-i găsească pe spionii sovietici care lucrau sub acoperire, fără să fie protejați de imunitatea diplomatică. Vânătoarea de acasă avea să fie mult mai îndelungată decât războiul din străinătate.

„Ca niște copii rătăciți în pădure”

Agenții FBI care înfruntau spionajul sovietic în timpul celui de-al Doilea Război Mondial erau „ca niște copii rătăciți în pădure”[173], după cum i-a spus Lawrence Duggan de la Departamentul de Stat, el însuși agent comunist, ofițerului de informații sovietic care i-a ascultat raportul la Washington. FBI știa foarte puțin despre activitățile serviciilor secrete ale Moscovei. Îl întâlnise pe Gaik Ovakimian, șeful spionajului sovietic la New York, fără să-și dea seama cine era acesta. Îl ascultase pe Walter Krivitsky, un spion sovietic care dezertase, fără să-l înțeleagă.

Biroul nu era incompetent sau nepăsător. Doar că nu știa ce anume nu știe. Spionajul este un război în care armele sunt cunoașterea și spiritul de anticipație. Informația este cea mai puternică forță. Dacă ai un spion în tabăra inamică, poți să câștigi o bătălie. Dacă știi ce este în mintea dușmanului, poți să câștigi războiul.

FBI nu avea surse sovietice de încredere – iar Guvernul Statelor Unite nu era deloc nerăbdător să intre în conflict cu sovieticii. Stalin omora mai mulți naziști decât Roosevelt și Churchill la un loc. Dar dacă americanii care colaborau cu spionajul sovietic erau prinși în flagrant, Hoover se putea folosi de prerogativele conferite de lista Programului de Luare în Custodie ca să-i aresteze în secret și să-i arunce apoi într-o închisoare militară pe durata războiului.

Apoi a aflat despre listă procurorul general Biddle.

Curtenitorul și aristocratul Biddle se considera oarecum un expert în ceea ce privește persoana lui J. Edgar Hoover, pe care îl studia încă de la începutul celor patru ani de când lucrau împreună. El a văzut „o latură umană a lui Edgar Hoover, cu care acesta nu este creditat întotdeauna...”[174]

„Mă interesa caracterul lui Hoover”, scria el mulți ani după aceea. „Am încercat să-i câștig încrederea și nu după mult timp, luând cina cu mine într-o cameră de lângă biroul meu, mi-a răspuns, împărtășindu-mi unele dintre cunoștințele lui extraordinar de vaste despre detaliile confidențiale a ceea ce colaboratorii mei din guvern au spus și au făcut, despre ce le place și ce detestă, despre slăbiciunile și asocierile lor... Mărturisesc că, în anumite limite, mi-a făcut plăcere să-l ascult.”

În anumite limite, Biddle admira multe dintre modalitățile în care Hoover își folosea puterea în cadrul FBI. Procurorul general a semnat partea lui de ordine de interceptare și a înfruntat amenințările prezentate de dușmanii Americii cu toate legile pe care le avea la dispoziție. Dar a fost tulburat toată viața de operațiunile secrete ale FBI, „această uriașă mașinărie de detecție cu cele zece milioane de dosare personale ale ei” și „cu posibilitățile evidente de a abuza de încrederea pe care a câștigat-o”.

Biddel nu voia ca în mandatul lui să se repete raidurile din 1920 împotriva comuniștilor. El a ordonat Biroului să lucreze împreună cu un serviciu nou creat de el în cadrul Departamentului Justiției, Unitatea Specială pentru Politici de Război. Comisii civile supervizau plasarea în detenție a străinilor în vreme de război – doar a străinilor, nu și a cetățenilor americani. Biddle a ținut lucrurile în limitele legii pe toată durata războiului.

În cele 19 luni care trecuseră de la Pearl Harbour, FBI a arestat 16 062 de străini suspectați de activități subversive. Dar aproape două treimi dintre ei, în jur de 10 000 de persoane, au fost puși în libertate după ce comisiile civile au considerat că nu erau o amenințare clară și imediată pentru Statele Unite. La fel cum se întâmplase cu o generație în urmă, FBI ridicase și mii de oameni nevinovați. Fluxul constant al respingerii acestor cazuri l-a făcut pe procurorul general să cerceteze profunzimea și acuratețea dosarelor de informații ale FBI.

Pe 6 iulie 1943, Biddle a descoperit că Hoover păstra o listă pe care erau trecuți americanii despre care considera că merită să fie trimiși în detenție militară. Biddle a fost îngrozit. Nici o lege nu îl autoriza pe Hoover să aibă „o listă de cetățeni ce urmau să fie luați în custodie”[175], i-a spus procurorul general directorului. El era de părere că dosarele secrete constituiau, în sine, o amenințare pentru Statele Unite.

Treaba Biroului era „să investigheze activitățile persoanelor care ar fi putut încălca legea”, a scris procurorul general în ordinul prin care desființa programul. „Clasificarea persoanelor după gradul lor de periculozitate nu ajută Biroul în această activitate.”

„Îmi este foarte clar acum că sistemul de clasificare nu prezintă încredere”, i-a scris Biddle lui Hoover. „Dovezile folosite cu scopul de a face clasificările nu sunt adecvate; standardele aplicate dovezilor cu scopul de a face clasificări prezintă deficiențe; și, în cele din urmă, ideea că este posibil să determini cât de periculoasă este o persoană ține de domeniul abstractului și nu are nici o legătură cu momentul anume, cu mediul și cu alte circumstanțe relevante; această idee nu este practică, este lipsită de înțelepciune și periculoasă.”

Directorul a aruncat ordinul deoparte și l-a încălcat în secret. El nu i-a spus ce făcea nici procurorului general, nici altcuiva din afara FBI. Pur și simplu a început să-și numească lista Indexul de Securitate. Nimic altceva nu s-a schimbat, cu excepția secretului ce înconjura acest index. Decizia a rămas secretă până după moartea lui.

Hoover și-a păstrat, bineînțeles, puterile necontestate de a pune oameni sub supraveghere. Aceasta i-a dat autoritatea mai largă de a face investigații secrete privitoare la convingerile politice ale americanilor. Dintre miile de oameni adăugați la Indexul de Securitate în timpul războiului, cei mai mulți erau comuniștii americani – nu doar membri de partid, ci și oameni care scriau cărți sau articole conținând idei comuniste, care țineau discursuri la mitingurile comuniste, care mergeau la întruniri „unde se țineau prelegeri revoluționare”[176]. Conducătorii Ligii Germano-Americane și ai organizațiilor fasciste italiene erau și ei pe listă, alături de americani get-beget care făceau parte din grupări precum Ku Klux Klan.

Hoover avea niște standarde: cei care-și câștigau locul pe listă erau

oameni „care se opuneau stilului american de viață”[177].

Procurorul general voia ca FBI să se concentreze pe agenții Axei. El nu credea că venise momentul pentru un război împotriva comunismului în America. „Hoover trebuie să mă fi suspectat că eram prea moale, mai ales că ne aflam în plin război; prea moale cu comuniștii – atâția liberali nu-și dăduseră încă seama ce urmăreau comuniștii”, a scris Biddle. „Hoover... era evident că nu avea înclinații spre reflecție ori filosofie. Era în primul rând un om al acțiunii imediate.”

Hoover a privit cu frustrare cum numărul membrilor Partidului Comunist, încurajat de alianța Americii cu Stalin, crește în timpul celui de-al Doilea Război Mondial până la recordul istoric de 80 000 de posesori de carnete. El le-a ordonat agenților din teren să-i investigheze pe toți, până la ultimul.

Pe 14 august 1943, Hoover le-a ordonat agenților să intensifice căutările suspecților care să fie trecuți în Indexul de Securitate și să se asigure că acest index rămânea secret, în cadrul Biroului, ascuns de procurorul general. Lista oamenilor „care sunt periculoși sau potențial periculoși pentru siguranța publică și securitatea internă a Statelor Unite”[178] urma să fie împărtășită doar ofițerilor de încredere din spionajul militar, „în condiții de strictă confidențialitate”. „Potențial periculoși” însemna persoane a căror singură crimă putea să fie lipsa de loialitate politică.

Generalii sunt deseori acuzați că poartă războaie cu strategii din trecut. Hoover se pregătea să ducă un război al viitorului.

Stalin era în continuare cel mai puternic aliat militar al Americii. Iar Wild Bill Donovan și ofițerii lui din Oficiul de Servicii Strategice voiau să lucreze mână în mână cu sovieticii. Dar Hoover a reconfigurat Indexul de Securitate al FBI în „personaje-cheie”[179] și „potențiale personaje-cheie” ale subversiunii comuniste în America, nu doar simpli posesori de carnete de partid. Curând, Indexul număra 10 000 de persoane – aproape toți comuniști și, în ochii lui Hoover, potențiali spioni sovietici.

FBI a continuat lupta pe cont propriu, sau aproape, în următorii doi ani. Dar bătăliile serviciilor secrete din Războiul Rece începuseră deja.

171 History of the SIS, vol.1, pp. 14 și urm.

172 Hoover către procurorul general, 14 februarie 1943, FBI, citat în Katherine A.S. Sibley, Red Spies in America: Stolen Secrets and the Dawn of the Cold War (Lawrence: University Press of Kansas, 2004). Cartea lui Sibley este cea mai bună sursă unică despre începuturile spionajului sovietic în America.

173 Transcrierea interceptării și rezumatul făcut conversației de FBI sunt reproduse și reconstituite credibil din fragmente de documente FBI declasificate, citate în Red Spies in America și în John Earl Haynes, Harvey Klehr și Alexander Vassilev, Spies: The Rise and Fall of the KGB in America (New Haven, Conn.: Yale University Press, 2009).

174 Afirmația lui Duggan provine dintr-un dosar KGB din 1940, citată în Haynes, Klehr și Vassilev, Spies, p. 239.

175 Biddle, In Brief Authority, pp. 258–259.

176 Biddle către procurorul general adjunct Hugh Cox și Hoover, 6 iulie 1943, DOJ, citat în „Amploarea contraspionajului FBI”, CI Reader, National Counterintelligence Executive, Director of National Intelligence, pp. 178–181.

177 Notă către director, 19 august 1940, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI”.

178 Hoover către M.F. McGuire, adjunct al procurorului general, 21 august 1940, FBI, CI Reader, „Amploarea activităților de informații interne la FBI”.

179 Hoover către Birourile Teritoriale, „Clasificarea după gradul de periculozitate”, 14 august 1943, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 15

ORGANIZÂND LUMEA

Spionarea sovieticilor impunea spionarea americanilor. Hoover îi spiona cel mai intens pe adversarii lui din Guvernul Statelor Unite.

Pe 10 februarie 1944, Hoover i-a scris lui Harry Hopkins, cel mai apropiat consilier al lui FDR la Casa Albă, avertizându-l cu privire la planul lui Wild Bill Donovan de a invita spioni sovietici în America:

Tocmai am aflat dintr-o sursă confidențială, dar de încredere, că s-a pus la punct un aranjament de cooperare între Oficiul de Servicii Strategice și poliția secretă sovietică (NKVD), prin care se va face un schimb de ofițeri între aceste servicii. Oficiul de Servicii Strategice urmează să trimită oameni la Moscova și, în schimb, NKVD își va deschide un birou în Washington DC.

Cred că este o procedură extrem de periculoasă și de nedorit, să instalezi în SUA o unitate a serviciului secret rus, care are drept scop real descoperirea secretelor oficiale ale diferitelor agenții guvernamentale...

Dat fiind potențialul pericol prezentat de această situație, am vrut să v-o aduc la cunoștință și vă voi ține la curent cu orice alte informații voi primi în această chestiune.

Al dumneavoastră,

J. Edgar Hoover

Problema era că președintele însuși îl trimisese pe Donovan în misiunea de la Moscova. FDR i-a trimis pe Donovan și pe ambasadorul american, W. Averell Harriman, la o întâlnire cu ministrul de Externe sovietic, Viaceslav Molotov. Cei doi au mers la sediul central al spionajului sovietic, de pe strada Dzerjinski, numită după șeful spionajului și al regimului terorii din vremea lui Lenin. S-au întâlnit aici cu șeful spionajului extern sovietic, generalul Pavel Fitin, și cu adjunctul acestuia. Adjunctul era Gaik Ovakimian, spionul care condusese operațiunile de informații secrete ale sovieticilor în America vreme de opt ani, până să fie arestat de FBI la New York și apoi eliberat la intervenția Departamentului de Stat, în vara anului 1941.

Cei patru au ciocnit un pahar în cinstea inaugurării stației americane la Moscova și a stației sovietice la Washington. Stalin și-a dat rapid aprobarea.

Pe 11 ianuarie 1944, Donovan s-a dus să obțină și aprobarea lui FDR. Au stat de vorbă în Sala Hărților, centrul de informații secrete de la Casa Albă. Donovan a subliniat avantajele pe care legătura cu sovieticii la nivelul serviciilor secrete le-ar fi oferit în războiul împotriva lui Hitler, avantaje care erau importante. Cât despre faptul că sovieticii ar fi spionat în America, el i-a spus președintelui: „Deja sunt aici.”

Președintele l-a consultat cu privire la înțelegerea lui Donovan pe șeful de stat major de la Casa Albă, amiralul William D. Leahy. „Proastă idee”, a spus Leahy și i-a informat mai departe pe șefii militari. Aceștia i-au spus lui Hoover, iar Hoover a pornit un adevărat război. Refuza să-i lase pe sovietici să-și instaleze o nouă stație de spionaj la câteva străzi distanță de Casa Albă. El bănuia – și avea dreptate – că organizația lui Donovan fusese penetrată de sovietici și că unul dintre oamenii lui de la vârf spiona pentru Stalin.

Hoover a subliniat amenințarea într-o notă trimisă procurorului general, încredințându-i lui Biddle informația extrem de sensibilă că spionii sovietici intraseră în organizația lui Donovan. Biddle i-a arătat președintelui care erau implicațiile. În primul rând, Legea de Înregistrare a Agenților Străini i-ar fi obligat pe spionii sovietici să

completeze formulare în care să-și declare identitățile. În al doilea rând, aceste hârtii erau documente care puteau ajunge să fie făcute publice; iar dacă opinia publică afla de acest aranjament, puteau exista consecințe politice. În al treilea rând, așa cum avertizase Hoover, sovieticii încercau să fure cele mai mari secrete ale Guvernului Statelor Unite. Amiralul Leahy i-a spus oficial lui Donovan că înțelegerea era anulată. Wild Bill pierduse o bătălie majoră.

Hoover începea acum să se gândească să preia controlul asupra serviciilor secrete ale Statelor Unite, după încheierea războiului. Se vedea pe el însuși drept comandant-șef al anticomunismului în America. FBI, în parteneriat cu armata, avea să protejeze națiunea în timp ce aceasta își făcea puterea simțită în lumea întreagă.

Hoover comanda acum 4 886 de agenți speciali, care aveau în spate un personal de sprijin ce număra 8 305 oameni – de cinci ori mai mult față de 1940, cu un buget de trei ori mai mare ca înainte de război. Era de departe cea mai puternică forță dedicată luptei cu amenințarea comunistă.

Până în decembrie 1944, Hoover a definit această amenințare drept o conspirație internațională, în care serviciul sovietic de spionaj lucra împreună cu Partidul Comunist American ca să se infiltreze în guvernul american și să fure secretele industriilor militare de război. FBI colabora deja strâns cu spionajul britanic și cu ofițerii de informații de la Londra. Pe măsură ce naziștii se retrăgeau, FBI și-a instalat oameni la Moscova, Stockholm, Madrid, Lisabona, Roma și Paris. Atașații legali ai FBI și-au stabilit birouri permanente în Anglia, Franța, Spania și Canada. Oamenii lui Hoover investigau amenințările de spionaj în camerele de cifru ale ambasadelor din Anglia, Suedia, Spania și Portugalia; în Rusia, ei studiau chestiunea delicată dacă guvernul sovietic folosea vreo parte din cele 11 miliarde de dolari ale ajutorului de război american ca să fure secrete militare din Statele Unite. La Ottawa, agenții FBI colaborau cu Poliția Regală Călare a Canadei. Atașații FBI și noii lor prieteni din rândurile șefilor de poliție și politicienilor din America Latină creau rețele internaționale pentru un război împotriva comunismului.

După cum a spus Hoover, „sistemul care a funcționat atât de bine în emisfera vestică ar trebui extins la scară mondială”[180]. El trebuia să îngroape adânc amintirea problemelor pe care le-a avut SIS, ca să

poată face primele propuneri de a extinde atribuțiile FBI la scară globală. Doar succesele acestuia aveau să fie făcute cunoscute la Washington.

FBI continua să găsească fragmente din imensul puzzle al spionajului sovietic. Pe 29 septembrie 1944, agenții FBI au dat o spargere la locuința din New York a unui bărbat între două vârste, angajat la o casă de discuri ce vindea înregistrări ale unor cântece comuniste. Numele lui era Arthur Alexandrovici Adams și era un inginer mecanic priceput. Venise probabil în Statele Unite în anii 1920 și s-ar putea să fi fost unul dintre primii spioni sovietici în America. A fost cu siguranță primul pe care l-au găsit agenții FBI.

Intrarea clandestină a dus la descoperirea unei adevărate comori.

Adams avea niște carnete care nu însemnau mare lucru pentru agenții care le-au găsit. „Era în posesia unui document care vorbea despre nu știu ce fel de apă”[181], a spus agentul FBI Donald Shannon, din secția Biroului ce se ocupa de spionajul sovietic, într-un interviu istoric, acordat șase decenii mai târziu. „Nu eram siguri ce e cu informația respectivă, așa că am înaintat-o Comisiei pentru Energie Atomică, pentru o evaluare.” Pentru specialiști, însemnările au dezvăluit o cunoaștere de aproape a fazelor strict tehnice și ultrasecrete ale Proiectului Manhattan. Aceste cunoștințe includeau lucrul la obținerea de apă grea, element-cheie în cercetările pentru bomba atomică.

„Am fost anunțați că persoana care deținea astfel de cunoștințe avea cu siguranță unele informații privind cercetarea atomică din America”, a spus Shannon. Adams avea să fie condamnat în curând de un tribunal din New York în baza Legii de Înregistrare a Agenților Străini, iar Departamentul de Stat a ordonat deportarea lui.

Trecuseră 18 luni de când FBI obținuse primul indiciu că spionii lui Stalin încercau să fure bomba. Al doilea indiciu era acum la îndemână.

Hoover a înțeles, în linii mari, despre ce era vorba în Proiectul Manhattan. Departamentul de Război i-a spus despre propriile căutări de spioni la Los Alamos. El a început să realizeze că deținerea bombei nu era doar o garanție de câștigare a războiului. Era vorba despre supraviețuirea națională după ce războiul se va fi sfârșit.

Nu cu mult timp înainte de Pearl Harbour, Hoover și ajutoarele lui scriseseră despre obiectivele urmărite de Marea Britanie în război, și anume „să fie, la sfârșitul războiului, într-o poziție care să-i permită să organizeze lumea”[182]. Hoover considera că rolul respectiv aparținea de drept Statelor Unite. Bomba atomică avea să fie cheia pentru supremația Americii. Și Hoover credea că FBI era singurul care putea proteja secretul și puterea securității naționale a Americii.

Bătăliile finale ale războiului nu fuseseră purtate încă. Dar Hoover își începuse deja lupta pentru controlul asupra serviciilor secrete americane. El începea să fixeze cursul Războiului Rece pentru Guvernul Statelor Unite.

180 Teoretic, urmau să fie pregătite carduri în Indexul de Securitate „doar pentru indivizii de cea mai mare importanță în mișcarea comunistă”; la începutul anului 1946, după ce pe listă s-au operat tăieri masive, în Indexul de Securitate existau 10 763 de carduri despre „comuniști și membri ai Partidului Naționalist din Puerto Rico”. D.M. Ladd către Hoover, 27 februarie 1946, FBI, CI Reader, „Programul de detenție preventivă”.

181 Donovan către Clark, 29 august 1945, FBI, consemnat în FRUS Intelligence, pp. 24–26.

182 Donald Shannon, interviu de istorie orală, 4 septembrie 2003, FBI/FBIOH.

III

RĂZBOIUL RECE

Președintele Kennedy și fratele lui, procurorul general,

au făcut eforturi ca să controleze puterea

lui Hoover asupra secretelor.

CAPITOLUL 16

NICI UN GESTAPO

În primele zile ale lui februarie 1945, președintele Roosevelt se afla în Palatul Livadia, reședința de vară a ultimului țar al Rusiei, Nicolae al II-lea. Era înconjurat de satele în ruină din Munții Crimeii, acoperiți de zăpadă și devastați de război.

Roosevelt s-a întâlnit la Ialta cu Churchill și Stalin, ca să decidă încotro avea să o apuce lumea după război. Cu toții credeau, după cum a spus Churchill, că „dreptul de a ghida mersul istoriei este cel mai nobil premiu al victoriei”[183].

Revenit acasă, pe 9 februarie, ziarele din marile orașe deținute de dușmanii de moarte ai lui Roosevelt titrau: „PROIECTUL PENTRU SUPERSPIONI AMERICANI DEZVĂLUIT... O AGENȚIE TIP SUPERGESTAPO... VA PRELUA FBI.” Negru pe alb, cuvânt cu cuvânt, în ziare apărea fiecare detaliu al planului lui Wild Bill Donovan pentru o agenție de spionaj extinsă în toată lumea. O urmare a poveștii începea astfel: „Statul major interarme i-a declarat război generalului de brigadă William J. Donovan.”[184]

La cele mai înalte niveluri ale guvernului circulaseră 15 copii ale planului lui Donovan; o copie a ajuns la FBI. Cea mai probabilă sursă pentru această scurgere era ofițerul care se ocupa de Sala Hărților de la Casa Albă, centrul de informații secrete al lui FDR: colonelul Richard Park Jr. Colonelul i-a înaintat președintelui un raport devastator despre Donovan și OSS. El a părăsit delegația lui FDR la Ialta și a călătorit prin Europa și prin nordul Africii, ca să stea de vorbă cu generalii de armată și cu ofițerii de informații din teren. Colonelul Park îi datora cariera șefului spionajului militar, impunătorul și duplicitarul general George Veazey Strong, care îl respecta pe Hoover și îl disprețuia pe Donovan. Scurgerea de

informații a venit, foarte probabil, din direcția generalului. Exista o singură altă persoană care ar fi putut s-o autorizeze, și aceasta era președintele.

Pe 4 aprilie 1945, FDR a trimis ultimul său cuvânt despre viitorul spionajului american. Într-o scrisoare expediată de la Warm Springs, Georgia, unde mersese să-și odihnească trupul și sufletul, ambele epuizate, el i-a ordonat lui Donovan să-și adune aliații și inamicii, și să ajungă la o înțelegere. Opt zile după aceea, o hemoragie cerebrală l-a ucis la vârsta de 66 de ani. Mai erau patru săptămâni până la victoria în Europa.

Vestea morții președintelui a ajuns la Washington în jurul orei cinci, într-o după-amiază frumoasă de primăvară. S-a răspândit rapid prin telefon la cele mai înalte niveluri ale guvernului.

Când au început să sune telefoanele, procurorul general Biddle era adâncit într-o discuție cu secretarul de stat Edward R. Stettinius Jr. și cu secretarul forțelor navale, James V. Forrestal. Cei trei tocmai cântăreau avantajele de a-l pune pe J. Edgar Hoover să conducă un nou serviciu național de informații.

Când Hoover a aflat de moartea președintelui, a cerut imediat dosarele FBI despre Harry S. Truman.

Vicepreședintele a fost adus în grabă la Casa Albă de la tradiționalul său whisky de la ora cinci cu prietenii, într-un club ferit de la Capitoliu. După ce s-a căutat multă vreme o Biblie, el a depus jurământul în fața președintelui Curții Supreme, Harlan Fiske Stone, devenind noul comandant suprem al celei mai puternice națiuni de pe glob. Era un moment de tristețe copleșitoare și de teamă. Truman a povestit că se simțea de parcă i-ar fi căzut în cap și Luna, și stelele, și toate planetele. Era vicepreședinte doar de 82 de zile și fusese o simplă piesă în angrenajul politic din Kansas City, înainte să ajungă la Washington ca senator de Missouri. Truman a venit la Casa Albă cu mult bun-simț, o doză semnificativă de curaj și capacitatea de a lua decizii îndrăznețe, dar și de a spune nu. Însă nu știa nici unul dintre secretele guvernului american.

Vineri, 13 aprilie 1945, a fost prima lui zi în funcție. A petrecut dimineața în Biroul Oval, cu ministrul de Război Henry L. Stimson și

cu secretarul de stat Stettinius, cu principalii comandanți ai armatei și cu șeful cabinetului lui FDR, amiralul Leahy, luând primele lecții de comandă și control ale puterii prezidențiale. Truman s-a dus apoi în Sala Hărților, unde colonelul Park i-a prezentat raportul lui privind performanțele în război ale lui Wild Bill Donovan. Era un pumnal înfipt în spatele acestuia, ascuțit de Hoover și de militari. Raportul spunea că ofițerii OSS au adus grave prejudicii securității naționale a Statelor Unite; incompetența lor făcea „de neconceput ca ei să mai fie folosiți ca agenție de informații secrete în lumea de după război”[185]. Într-o scrisoare trimisă lui Truman cu însemnul STRICT confidențial – a cărei copie a ajuns cumva și în dosarele lui Hoover – colonelul Park îl sfătuia pe noul președinte să ia „măsuri drastice” împotriva OSS – „desființând-o cu totul și transferând oamenii mai buni acolo unde puteau să facă o treabă ca lumea”. Concluzia era: „În primul și în primul rând ar trebui înlocuit generalul Donovan.”

În acea zi a început inițierea lui Harry Truman în lumea armelor secrete, a informațiilor secrete și a operațiunilor secrete derulate de Statele Unite, o călătorie de la inocență la experiență.

„Asta trebuie să înceteze”

Hoover s-a văzut prima dată cu Truman abia după zece zile, într-o scurtă întrevedere la Casa Albă, pe 23 aprilie. I-a făcut o impresie proastă președintelui.

Hoover a început să-i spună lui Truman despre lumea secretă a FBI. Președintele nu știa încă nimic despre bomba atomică și cu atât mai puțin despre încercările spionilor sovietici de a o fura. Nu știa nici despre lupta politică pe care FDR o autorizase când îi permisese lui Hoover să facă interceptări fără mandat, nici despre operațiunile în străinătate ale FBI, nici despre planurile lui Hoover de a le extinde în toată lumea.

Truman l-a chemat rapid la întrevedere pe Harry Vaughan. Vaughan era unul dintre prietenii lui cei mai apropiați, încă din zilele în care luptaseră împreună în Primul Război Mondial. Președintele îl alesese

pe Vaughan drept consilier militar personal și îl făcuse general de brigadă.

Truman a spus că, pe viitor, când Hoover urma să aibă ceva de comunicat Casei Albe, să-i spună lui Harry Vaughan, după care a plecat, lăsându-i singuri pe cei doi.

Hoover s-a înțeles bine cu Vaughan, un politician cordial, amator de whisky și de glume fără perdea. Directorul i-a împărtășit chestiunile confidențiale pe care le știa despre viețile personale ale apropiaților lui Roosevelt. El s-a oferit să facă un „studiu de securitate la Casa Albă", ca să vadă cine-i era loial lui Truman și cine nu. I-a dat lui Vaughan transcrieri ale unor discuții între cei care agitau apele pe scena politică de la Washington.

„L-am întrebat «Ce naiba e asta?» și mi-au spus că «este o interceptare telefonică a nu-știu-cui cu nu-știu-cine»"[186], își amintea Vaughan.

„Harry mi-a spus: «Ce-i porcăria asta?»

„I-am răspuns: «E o interceptare telefonică.»"

„El mi-a spus: «Termină cu astea. Spune FBI-ului că nu mai avem timp pentru genul ăsta de mizerii»."

Dar președintele Truman a găsit timp. Rapoartele lui Hoover i-au dat motive să se întrebe dacă nu cumva Casa Albă era un cuib de vipere. Colaboratorii lui FDR aveau să-i fie loiali și lui? Putea Truman să aibă încredere în ei?

Hoover avea un dosar proaspăt despre un angajat de la Casa Albă suspectat că ar furniza informații ziarelor: Edward Pritchard, în trecut avocat asistent al vechiului dușman de moarte al lui Hoover, judecătorul de la Curtea Supremă Felix Frankfurter, părinte fondator al Uniunii Americane pentru Libertăți Civile. Vaughan i-a spus repede lui Hoover că președintele a citit cu mare interes raportul despre Pritchard și dorea „și pe viitor comunicații pe aceeași linie... ori de câte ori credeți că sunt necesare."[187]

Hoover a început să-i intercepteze telefoanele lui Pritchard. Interceptările au produs rapid transcrieri ale convorbirilor lui cu judecătorul Frankfurter – primul dintre cei 12 judecători de la Curtea

Supremă care a apărut sau a fost menționat în interceptările FBI. Investigația privind loialitatea lui Pritchard a dus la ascultarea telefoanelor influentului editorialist de la Washington Drew Pearson și ale unui avocat cu legături în lumea politică, Tommy Corcoran. Toți cei patru erau surse de zvonuri răuvoitoare despre noul președinte. Un al doilea ajutor al lui Truman – un alt amic din Kansas City, Ed McKim – a transmis înapoi la FBI că președintele a fost foarte impresionat. Toate acestea se întâmplau la șapte săptămâni după ce Truman a preluat funcția. Totul fusese făcut în numele președintelui, cu scopul de a pune capăt scurgerilor de informații și bârfelor politice.

Vaughan i-a dat de înțeles lui Hoover că dacă FBI era prins în timp ce încălca legea, era pe cont propriu. Casa Albă avea să nege că a știut ceva despre interceptările ilegale.

Poate că Truman a savurat acest prim contact cu informațiile secrete politice, dar tot nu avea încredere în Hoover. Pe 4 mai 1945, el i-a spus directorului pentru buget de la Casa Albă, Harold D. Smith, că se temea că Hoover „construiește un Gestapo”[188]. Președintele a revenit iar și iar asupra acestei teme. Cuvântul avea o rezonanță specială în săptămâna sinuciderii lui Adolf Hitler în buncărul lui și a prăbușirii celui de-al Treilea Reich. „Nu vrem nici un Gestapo și nici o poliție politică”, a scris președintele Truman în jurnalul lui, pe 12 mai. „FBI tinde să meargă în această direcție. Se ocupă cu scandaluri sexuale și șantaj efectiv... Asta trebuie să înceteze.”

Însă nu a încetat. Două săptămâni mai târziu, președintele, ros de bănuieli, a decis că nu putea avea încredere în procurorul general Francis Biddle și l-a demis la repezeală. A fost una dintre cele mai proaste decizii din mandatul său. Biddle avea să se facă remarcat ulterior prin modul impresionant în care s-a ocupat de punerea sub acuzare a criminalilor de război naziști la tribunalul militar întrunit la Nürenberg. Truman l-a înlocuit cu un politician de rutină, Tom Clark – un profesionist care făcuse lobby pentru companiile petroliere din Texas, intrase în Departamentul Justiției ca avocat antitrust și își croise drum până la șefia Diviziei Penale. Mulți ani după aceea, Truman avea să tragă concluzia că Tom Clark nu era un om rău, ci doar „un prostănac afurisit”[189].

Hoover a simțit asta de la bun început. Imediat ce Tom Clark și-a preluat funcția pe 1 iulie, Hoover a pregătit o scrisoare pe care noul

procuror general să o transmită președintelui. În scrisoare se spunea că FDR îi acordase lui Hoover puterea de a face interceptări fără mandat. Dar Hoover a omis un fapt-cheie: Roosevelt i-a ordonat și să limiteze interceptările la strictul necesar, și să le folosească pe cât posibil în cazul străinilor. Clark a ștampilat scrisoarea și i-a trimis-o președintelui în nume propriu, după vacanța de 4 iulie. Truman și-a dat aprobarea. La două luni de la instalarea noii administrații, Hoover își reînnoise autorizația de a intercepta după bunul lui plac[190]. Procurorul general a ales, din acel moment, să adopte o atitudine de ignoranță voită atunci când venea vorba de interceptări, plantări de microfoane și intrări prin efracție ale FBI. El nu voia să știe ce făcea Hoover dincolo de limitele legii.

În săptămâna aceea, președintele a revenit la chestiunea puterilor FBI. A aprobat încă șase luni de finanțare suplimentară din fondurile secrete ale Casei Albe pentru Serviciul Special de Informații al FBI, dar a făcut-o cu o neplăcere evidentă. I-a spus directorului său pentru buget, Harold Smith, că voia „să restricționeze FBI în interiorul Statelor Unite”[191] și că „FBI trebuie redus cât mai curând posibil”. Truman avea încredere în Smith. Președintele se baza pe el ca să afle ce se întâmpla cu adevărat în cadrul guvernului său. Directorul pentru buget știa totul despre fondurile secrete ale Casei Albe, din care FDR finanțase operațiunile sub acoperire ale Statelor Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Congresul în care lucrase Truman până atunci nu știa nimic despre bani – chiar dacă, potrivit Constituției, președintele nu poate cheltui un bănuț fără autorizația Congresului. Smith știa exact câți bani deturnase FDR de la Trezorerie – zeci de milioane de dolari pe an pentru spionaj, plus două miliarde pentru Proiectul Manhattan, de construire a bombei atomice.

„O armă nouă, de o forță distructivă ieșită din comun”

Pe 7 iulie 1945, Truman s-a îmbarcat pe crucișătorul Augusta, pentru prima lui călătorie în Europa de după Primul Război Mondial. Opt zile mai târziu, era întâmpinat la Anvers de generalul Dwight D. Eisenhower, comandantul suprem al Forțelor Aliate. Cei doi au călătorit pe uscat până la Bruxelles și apoi au luat avionul spre Berlin,

cândva cel de-al patrulea oraș ca mărime din lume. Bombele lansate de avioanele americane și britanice lăsaseră cea mai mare parte a Berlinului în ruine, iar sovieticii au distrus ce a mai rămas. Pe 16 iulie, o coloană motorizată l-a dus pe Truman prin oraș. Ruinele duhneau a moarte. Cadavrele putrezeau printre dărâmături, și câinii sălbăticiți scormoneau printre oase. O civilizație zăcea în colaps. „M-am gândit la Cartagina, Baalbek, Ierusalim...", a scris Truman în jurnalul lui. „Sper într-un fel de pace – dar mă tem că mașinile au luat-o cu câteva secole înaintea moralei și că atunci când morala le va ajunge din urmă, nu va mai exista motiv pentru existența ei." Era după-amiază la Berlin, dimineață în America. Deasupra deșertului din statul New Mexico, în apropiere de Alamogordo, a izbucnit o lumină orbitoare, mai strălucitoare decât soarele la răsărit.

Truman s-a întâlnit cu Churchill și cu Stalin la Potsdam, la est de Berlin, în teritoriul ocupat de Armata Roșie cuceritoare. Întrunirea a avut loc la palatul Cecilienhof, cândva reședința de vară a prințului moștenitor Wilhelm de Prusia. Truman era nesigur în privința folosirii enormei puteri pe care o avea în mâini. Churchill părea îmbătrânit și epuizat; în aceeași săptămână pierduse alegerile și urma să-și părăsească funcția de prim-ministru. Chipul lui Stalin era impasibil, ca de piatră. Truman a scris în jurnalul lui că „Unchiul Joe arăta obosit și tras la față, iar prim-ministrul părea pierdut". În ziua următoare, președintele a primit vestea din New Mexico, iar seara a sosit la banchetul oferit de Stalin arătând nespus de fericit.

În cele 17 zile ale Conferinței de la Potsdam s-a ajuns la o decizie majoră: asupra Japoniei avea să fie lansată bomba. Truman și Churchill s-au întâlnit cu comandanții lor militari pe 24 iulie, la ora 11:30. În după-amiaza aceea, Truman l-a luat pe Stalin de-o parte. „I-am spus lui Stalin în treacăt că aveam o armă nouă, de o forță distructivă ieșită din comun", a scris Truman în memoriile lui. „Prin secretarul rus nu a arătat vreun interes special. Tot ce a spus a fost că era bucuros să audă asta și spera că o vom folosi cu succes împotriva japonezilor."

Grație eforturilor spionajului sovietic, Stalin știa deja despre bombă.

Peste două săptămâni, arma secretă a încetat să mai fie un secret. Două bombe atomice au ucis în jur de 200 000 de japonezi, aproape toți civili, la Hiroshima și Nagasaki. În timp ce a doua bombă era pe

drum, Augusta a acostat în Virginia. Harry Truman s-a întors la Casa Albă, un milion de soldați ai Armatei Roșii au invadat Manciuria, iar împărat ul Hirohito și-a convocat consiliul de război la Biblioteca Imperială din Tokio, ca să decidă cum să îndure ceea ce era de neîndurat. Vestea capitulării Japoniei a ajuns la Washington pe 14 august 1945.

„Un serviciu eficient de informații, la nivel mondial"

Președintele Truman începuse să înțeleagă cât de puțin știa din ceea ce se întâmpla în lume. Și nu știa nici cum să obțină această cunoaștere. Hoover a promis să livreze ceea ce dorea președintele. În schimb, voia putere.

„Pe viitor, bunăstarea Statelor Unite necesită imperativ operarea unui serviciu eficient de informații, la nivel mondial"[192], i-a scris Hoover procurorului general pe 29 august. FBI era „foarte calificat ca să opereze un astfel de serviciu", a precizat Hoover. „Realitatea este, după cum bine știți, că programul SIS operat de Birou în emisfera vestică a fost un succes deplin."

Pe 6 septembrie, Hoover a bătut și mai tare la ușa președintelui, într-o notă cu două scăpări de limbaj freudiene care îi trădau mânia. Cu invective la adresa „planurilor lui Donovan de a-și perpetua dinastia"[193] și a „secretelor letale cocoloșite de Donovan", el a cerut o decizie.

A căpătat una. Pe 20 septembrie, Truman l-a demis pe Donovan și a desființat Oficiul de Servicii Strategice. Sfârșitul verii anului 1945 a găsit Statele Unite fără un serviciu de informații externe.

În ziua următoare, Hoover i-a înmânat personal proiectul lui procurorului general și i-a cerut insistent să i-l trimită de îndată președintelui. Documentul se numea „Planul FBI pentru un serviciu american de informații la scară mondială"[194] și făcea din Hoover supervizorul de necontestat al securității naționale a Statelor Unite.

Sub conducerea lui Hoover, agenții FBI aveau să-i spioneze pe sovietici în străinătate și acasă; rezultatele lor urmau să fie valorificate de analiștii serviciului de informații de la Departamentul de Stat. Hoover urma să-și sincronizeze operațiunile secrete cu secretarul de stat și cu cel de război. Voia ca președintele să știe că divizarea serviciilor secrete ale Americii în domenii intern și extern era o invitație la dezastru. El îi trimitea deja lui Truman buletine de informații secrete, inclusiv rapoarte de sute de pagini despre activitățile subversive ce emanau din mai multe ambasade străine în SUA.

Pe 2 octombrie 1945, Hoover a trimis un agent special FBI la Casa Albă, ca să se asigure că președintele Truman îi citise propunerea. Cu șiretenie, el l-a ales pe Morton Chiles, fiul unui vechi prieten al președintelui; Truman îl cunoștea pe Chiles de când era în scutece. „Vizita la președintele Truman a durat aproximativ 35 de minute”[195], i-a raportat Chiles lui Hoover, în scris, în aceeași zi. „Am discutat în amănunt despre participarea Biroului la operațiunile internaționale de informații în emisfera vestică și despre cât de recomandabilă ar fi extinderea jurisdicției Biroului în întreaga lume.”

Chiles și-a dat seama imediat că președintele nu părea să fie la curent cu propunerea lui Hoover. Și dacă a ajuns la el, nu a citit-o. „Am avut ocazia să-i explic pe larg planul Biroului, metoda de operare și toate motivele pentru care Biroul ar trebui să se extindă astfel încât să acopere întreaga lume”, a raportat Chiles. „El și-a exprimat îngrijorarea privind posibilitatea ca o organizație de informații secrete extinsă în toată lumea să capete reputația unui Gestapo.”

Aceasta nu era prima oară când Hoover auzea că oamenii lui sunt comparați cu naziștii. Era însă prima oară când o auzea de la președinte.

Truman s-a întors către cei mai experimentați oameni de la Departamentul de Stat și cel de Război, ca să găsească o nouă formă pentru spionajul american și securitatea națională. Pe 20 noiembrie, o duzină dintre aceștia s-au strâns în biroul poleit cu aur al secretarului de stat. Discuțiile conduse de subsecretarul de stat Dean Acheson nu au stabilit mare lucru, cu excepția faptului că „președintele a declarat foarte clar că FBI nu avea să opereze în afara Statelor Unite”[196].

La întrevedere a asistat, tăcut, și un om care era extrem de interesat de viitorul serviciilor secrete americane: Alger Hiss, de la Oficiul pentru Probleme Politice Speciale, din cadrul Departamentului de Stat. Cu o carieră în plină ascensiune în diplomația americană, Hiss fusese la Ialta în timp ce Roosevelt, Churchill și Stalin încercau să pună la cale mersul lumii după război. De zece ani, el era agent comunist în interiorul guvernului american.

În aceeași zi, responsabilii spionajului extern de la Moscova au primit un mesaj electrizant trimis de principalul lor spion la Londra. „Americanii investighează în prezent o altă organizație sovietică de informații secrete din Statele Unite”[197], a raportat Kim Philby, ofițer de informații britanic de rang înalt și cârtiță sovietică. Philby aflase informația secretă dintr-o telegramă de la William Stephenson, trimisul serviciilor secrete britanice la Washington. Iar sursa de neatins a lui Stephenson era directorul Biroului Federal de Investigații.

Hoover și-a prezentat cazul o săptămână mai târziu, înaintând președintelui, procurorului general și secretarului de stat un uluitor raport ultrasecret de 71 de pagini. Dosarul lui, intitulat „Spionajul sovietic în Statele Unite”, era datat 27 noiembrie 1945 și menționa numeroase nume. Unul dintre nominalizați era Harry Dexter White, care lucra din greu făcând planuri pentru Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, din partea Trezoreriei SUA. Un altul era Alger Hiss, care ajuta la construirea cadrului pentru Organizația Națiunilor Unite. Hoover îi spunea președintelui că doi dintre arhitecții de frunte ai planurilor americane pentru lumea de după război erau spioni comuniști.

Președintele l-a ignorat pe Hoover. Citea rareori dosarele FBI și memorandumurile de securitate națională. „Președintele Truman nu era omul care să aprecieze sau să înțeleagă informațiile secrete”[198], a spus Cartha DeLoach, consilierul de încredere al lui Hoover. „El considera că domnul Hoover îi era dușman și îl trata în consecință.”

Directorul și președintele erau de acum dușmani declarați. Lupta lor politică a devenit un război pe tema securității naționale a Statelor Unite. Hoover servise sub șapte administrații începând din vremea Primului Război Mondial, dar nu se mai confruntase niciodată cu un președinte inamic. Primise în secret prerogative extraordinare de la Franklin Roosevelt, ca să ducă un război politic în America. Și

intenționa să le folosească, chiar și fără știința lui Truman.

Hoover era convins că președintele era o verigă slabă în lanțul de comandă. Considera că el însuși era acela care avea să fie nevoit să conducă generalii, politicienii și poporul american în războiul împotriva comunismului. El vedea FBI ca fiind cea mai puternică forță într-o luptă pe viață și pe moarte, pe frontul de acasă.

Hoover avea în minte o hartă uriașă. Serviciul lui secret nu se oprea la granița americană. Amenințările cu care se confrunta veneau de la Berlin la New York, din Moscova în New Mexico și de la Tokio în Hawaii. Era convins că sovieticii pregăteau un atac mișelesc împotriva Statelor Unite, în care comuniștii americani aveau să servească drept trupe de șoc. Simțea că misiunea lui era să proiecteze radial informații secrete și putere de la Washington pe tot globul, ca să protejeze Statele Unite. Câmpul lui de luptă era lumea întreagă.

183 Hoover către Watson, 5 martie 1941, FDRL.

184 Churchill, citat în Raymond A. Callahan, Churchill: Retreat from Empire (Wilmington, Del.: SR Books, 1984), p. 185.

185 Militarii i se opuneau pe scară largă lui Donovan. În timp ce Aliații luptau să dea Germaniei naziste lovitura de grație, SUA aveau, prin lume, trei rânduri de echipe diferite de spioni și agenți secreți, rivale între ele. Un rând era al lui Hoover. Altul era al lui Donovan. Iar al treilea ținea de șeful spionajului militar, generalul George Veazey Strong.

Serviciul generalului purta numele de cod Iazul. Strong l-a creat la puțin timp după ce a preluat funcția de șef al serviciului de informații al armatei, în toamna lui 1942. Misiunea lui era să descopere spionajul și subversiunea împotriva Statelor Unite din partea aliaților din vremea războiului, britanicii și sovieticii. „Existența lui nu era cunoscută", a spus generalul de brigadă Hayes Kroner, într-o depoziție secretă făcută după război, la o audiere în Congres, cu ușile închise; știau de el foarte puțini oameni, printre care și „președintele însuși, care trebuia să fie informat în virtutea faptului că unele operațiuni aveau nevoie de aprobarea lui". Generalii au pus la conducerea Iazului un ofițer de armată cu totul neobișnuit, și anume, pe John „Frenchy"

Grombach. Ordinele pe care le-a primit acesta erau impresionante: „El nu trebuia doar să creeze un serviciu secret de informații care să se ocupe de prezentul efort de război, ci să pună piatra de temelie pentru un serviciu secret permanent, clarvăzător și atotcuprinzător, durabil”, a depus mărturie generalul Kroner. „Acesta a fost momentul nașterii operațiunilor de informații secrete la nivel înalt, în guvernul nostru.”

FBI îl cunoștea bine pe Frenchy Grombach. „După cum știți”, spunea un raport care a circulat printre colaboratorii cei mai apropiați ai lui Hoover pe probleme de securitate națională, „colonelul Grombach a derulat, în ultimii cinci ani, operațiuni ultrasecrete de informații pentru Armată și pentru Casa Albă”. Colonelul servea de multă vreme ca sursă pentru FBI cu privire la influențele comuniste din interiorul spionajului american.

186 Raportul Park, dosarele Rose A. Conway, OSS/Mapa Donovan, HSTL; „măsuri drastice”: colonelul Richard Park Jr., Notă către președinte, 13 aprilie 1945, FBI/FOIA.

187 interviu cu Vaughan, în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper’s Magazine Press, 1975), p. 109.

188 Vaughan către Hoover, 23 aprilie 1945, HSTL.

189 FRUS Intelligence, p.4 (conversație HST cu directorul pentru buget al Casei Albe, Harold D. Smith, 4 mai 1945).

190 Istorie orală HST, citat în Merle Miller, Plain Speaking: An Oral Biography of Harry S. Truman (New York: Berkeley, 1974), p. 226.

191 Vezi Athan Theoharis, The FBI and American Democracy: A Brief Critical History (Lawrence: University Press of Kansas, 2004). Mare parte din ceea ce știm acum despre interceptările FBI o datorăm muncii neobosite duse, vreme de trei decenii, de Theoharis.

O înregistrare de istorie orală de la Biblioteca Truman cu H. Graham Morrison, adjunct al procurorului general Tom Clark – fascinantă, însă din păcate imposibil de verificat – sugerează că în anii 1946 și 1947 au existat totuși câteva cazuri de respingere a cererii de autorizare pentru interceptări telefonice:

#MORISON: ... Una dintre cele mai dificile sarcini ale mele era cu hârtiuțele acelea – cam cât asta, nu erau mai mari – care veneau de la J. Edgar Hoover, pentru dreptul de a face interceptări.

Î: Cereri de la Hoover, pentru interceptări?

MORISON: Da. Am strâns afurisitele alea de hârtii în sertarul biroului până când s-au adunat cam 50. Atunci Hoover i-a telefonat procurorului general și i-a spus: „Vreau să știu de ce nu s-a făcut nimic cu circa 50 de cereri de interceptare."

Acesta i-a răspuns: „Păi cred că sunt la Graham Morison, e treaba lui să se uite mai întâi peste ele."

Așa că m-a chemat și m-a întrebat de ele. I-am spus: „Tom, știu că venerezi Constituția noastră, am discutat despre asta. Nu există nici o autoritate în lege și este în contradicție cu drepturile civile ale unui popor liber să permiți această încălcare a vieții private..." Iar el mi-a spus: „Ei bine, Edgar vine încoace. Va trebui să-i dai tu vestea."

I-am răspuns: „O fac cu mare plăcere."

Așa că el a venit și procurorul general m-a chemat ca să-mi prezint poziția în fața lui Hoover... I-am spus: „Domnule Hoover, despre interceptările cerute... Ați studiat legile la fel ca și mine. Am un mare respect pentru Constituția noastră și, ca avocat, sunt convins că știți la fel de bine ca și mine că nu avem nici un fel de autoritate – indiferent ce simțiți în privința asta și în pofida dorinței dumneavoastră de a cunoaște acțiunile cetățenilor – să le încălcăm viața privată în timp de pace. Ar fi o bătaie de joc la adresa Constituției și, în ceea ce mă privește, n-o să vă las să o faceți."

Iar el a spus: „Ei, domnule procuror general, dumneata ce spui?"

#Tom Clark a răspuns: „O să fac ce spune el, Edgar." Foarte ciudat, dar după acest incident, Tom mi-a spus: „Doamne Sfinte, n-am crezut că o să apuc ziua în care o să-l înfrunte cineva pe Edgar! A călcat în picioare fiecare procuror general, de la procurorul general Stone încoace..."

„Păi, dă vina pe mine!" i-am zis eu.

El a spus: „Exact asta am de gând să fac.” N-au urmat nici un fel de repercusiuni, dar lucrurile au rămas așa câtă vreme am stat eu acolo.

Î: Ați blocat interceptările acelea?

MORISON: Da, absolut pe toate.

Î: Deci FBI nu a făcut interceptări în timpul administrației Truman?

MORISON: Nu a fost autorizată nici una care să necesite aprobarea procurorului general cât am fost eu adjunct, în 1946 sau 1947. S-ar putea să fi fost unele după ce am plecat din funcția respectivă.

192 FRUS Intelligence, p. 4 (Conversații HST cu directorul pentru buget al Casei Albe, Smith, 6 iulie și 5 septembrie 1945).

193 Hoover către Clark, 29 august 1945, FRUS Intelligence, pp. 24–26.

194 Hoover către Clark, 6 septembrie 1945, FRUS Intelligence, pp. 31–32.

195 Nedatat, dar pregătit pe 2 septembrie 1945, FBI/FOIA. „Planul FBI prevede ca serviciul de informații al armatei, serviciul de informații al marinei și Biroul Federal de Investigații să acționeze împreună în fiecare țară din lume,” spune prezentarea lui Hoover. „Spionajul extern și cel intern sunt inseparabile și constituie un singur teren de acțiune”, a argumentat el. „Mișcarea comunistă își are originea în Rusia, dar operează în Statele Unite. Ca să putem urmări aceste organizații, trebuie să avem acces la locul lor de origine și la cartierele generale din străinătate, ca și la activitățile lor din Statele Unite.” Rapoartele de informații ale lui Hoover pentru Casa Albă din vara anului 1945 au acoperit activitățile subversive întreprinse de sovietici, germani, japonezi, chinezi, filipinezi, francezi, italieni, coreeni, polonezi, spanioli, iugoslavi și portoricani din Statele Unite.

196 Chiles către Hoover, 2 octombrie 1945, FBI, FRUS Intelligence, pp. 55–56. În 1990, la 45 de ani după ce Hoover l-a trimis la Casa Albă, Morton Chiles a făcut o înregistrare video, în care a redat conversația de atunci: „Domnul Hoover m-a trimis la președintele Truman... pentru că era o urgență mare, cineva trebuia să ajungă la domnul Truman înainte să semneze ordinul executiv care l-ar fi pus pe

Wild Bill Donovan la conducerea serviciului mondial de informații... [Truman] a fost recunoscător că am venit să-l informez despre asta, pentru că el nu știa nimic. Mi-a zis că Roosevelt nu i-a spus niciodată nimic.” Memoriile lui Chiles, FBI/FBIOH.

197 Procesele verbale de la a 168-a ședință a comitetului personalului secretarului de stat, 20 noiembrie 1945, FRUS Intelligence, pp. 118–120.

198 „Bob” către Centrul de la Moscova, 20 noiembrie 1945, dosar KGB obținut de Vassilev și reprodus în Haynes, Klehr și Vassiliev, Spies: The Rise and Fall of the KGB in America, p. 519.

CAPITOLUL 17

O DEMONSTRAȚIE DE FORȚĂ

La sfârșitul anului 1945, Hoover a deschis un dosar secret privind spionajul. A luat copiile unice după rapoartele pe care i le trimiteau locotenenții și și-a așternut cu stiloul gândurile pe marginea lor, mâzgălind cu cerneală albastră. Aplicarea inițialei lui – H. – transforma cuvintele în ordine.

Citind notele lui scrise de mână este ca și cum l-ai auzi gândind cu voce tare. Furia lui era personală și politică, înverșunată și implacabilă, lătra și mușca totodată. Avea idei de înaltă clasă și toane reprobabile. Umorul lui era sarcastic, câteodată plin de nervozitate. Cunoștințele lui erau enorme, și totuși mintea îi era îngustă.

Aceste dosare au continuat vreme de 27 de ani. Ele sunt, de fapt, jurnalul lui Hoover, versiunea lui asupra istoriei Războiului Rece. Ele dezvăluie, în primul rând, teama lui permanentă că America ar putea pierde războiul cu comunismul.

În 1946 și 1947, Hoover a luptat pe trei fronturi. S-a zbătut pentru controlul asupra spionajului american. A luptat să-i convingă pe conducătorii americani că era posibil ca Războiul Rece să dureze tot restul vieților lor. Și a început o campanie de război politic împotriva președintelui.

Hoover s-a înfuriat când a aflat de planurile lui Truman de a institui un nou director al Informațiilor Centrale, care urma să pretindă controlul asupra operațiunilor FBI împotriva spionilor și trădătorilor. „Complet inaplicabil”[199], i-a scris el procurorului general Tom Clark, pe 15 ianuarie 1946. Așa ceva avea „să pună pe butuci toate agențiile existente, inclusiv Biroul Federal de Investigații”. Procurorul general a obiectat împotriva limbajului său brutal[200]. Hoover a ripostat: „Sunt aproape sigur că nu împărtășesc opiniile lui A.G. ... Politica de

conciliere nu va face altceva, până la urmă, decât să aducă și mai multe dificultăți. H.”

Spre consternarea lui Hoover, pe 24 ianuarie 1946, președintele a selectat un contraamiral în rezervă de la forțele navale, Sidney Souers, un om de bază al Partidului Democrat din Missouri, ca să fie primul director al Informațiilor Centrale[201]. Într-o ceremonie improvizată în Biroul Oval, Truman i-a dat lui Souers o pelerină neagră, o pălărie neagră și un mic pumnal de lemn, ridicându-l la rangul de cavaler ca șef al „Iscoditorilor cu mantii și pumnale”. În ziua următoare, Hoover l-a convocat pe Souers în biroul lui de la sediul central al FBI. În scurt timp, l-a făcut pe amiral să-i mănânce din palmă. „Voia să se înțeleagă foarte clar că intenționa să se bazeze în mare măsură pe FBI pentru sfaturi și consiliere”[202], le-a scris Hoover principalilor lui asistenți. El l-a adăugat pe amiral la lista lui de subordonați utili.

Hoover nu putea ucide de unul singur planurile pentru ceea ce a devenit Agenția Centrală de Informații (CIA). Dar a făcut tot ce a putut ca să-și protejeze puterea. S-a dus la Pentagon ca să se consulte cu generalul Dwight D. Eisenhower, cel mai puternic om din armata americană. Hoover a argumentat că Truman avea să ruineze spionajul american cu noul lui sistem al Agenției Centrale. „Generalul Eisenhower a întrebat cum avea să afecteze aceasta Biroul Federal de Investigații”[203], a scris Hoover. Directorul i-a răspuns că „FBI avea, din câte se pare, să se retragă din operațiunile în străinătate”. Eisenhower „a exprimat uimire și îngrijorare reală.” Hoover l-a adăugat pe general la lista lui de aliați puternici.

„O penetrare directă”

Pentru că nu reușise să oprească învestitura directorului Agenției Centrale de Informații, Hoover a penetrat și a sabotat abia răsărita agenție de spioni.

Primise o cerere de ajutor de la colonelul Bill Quinn, un personaj din armată care încerca să creeze o nouă unitate în Agenția Centrală de Informații, pentru operațiuni sub acoperire și spionaj. Colonelul se

confrunta cu opoziția înverșunată a militarilor în uniformă, care i-au spus că în unitatea lui intraseră comuniști. FBI avea dosare pline cu zvonuri că Agenția Centrală de Informații angaja comuniști.

Quinn s-a dus la Hoover, cu pălăria în mână. Iată cum rememorează colonelul întrevederea:

„Și ce vrei să fac eu?”[204] a întrebat Hoover.

„Domnule Hoover”, i-a spus Quinn, „răspunsul simplu la întrebarea dumneavoastră este să aflați dacă am ceva comuniști în organizație.”

„Ei bine, asta pot să fac”, a spus Hoover.

„Și dacă tot o faceți în secret, ați putea, vă rog, să-i verificați și penal?”

„Bine.”

„Înainte să hotărâm cum să facem asta, pentru posteritate și pentru cea mai bună colaborare, aș vrea să vă rog să-mi trimiteți un reprezentant, care să fie omul dumneavoastră de legătură cu organizația mea.”

Auzind asta, Hoover aproape că a căzut de pe scaun, își amintea colonelul. „Știu ce era în mintea lui”, a spus Quinn, „Se gândea probabil: «Dumnezeule mare, omul ăsta cere o penetrare directă a agenției lui.»”

Quinn tocmai îl invitase pe Hoover să-i spioneze pe spionii lui. Legătură însemna penetrare. Cu mâna dreaptă dai noroc și cu stânga îi umbli prin buzunare.

FBI a investigat loialitatea câtorva zeci de ofițeri ai Agenției Centrale de Informații, dintre care mulți fuseseră angajați tocmai pentru originile lor rusești sau est-europene, ceea ce-i făcea suspecți în ochii lui Hoover. Primii trei directori ai Agenției i-au cerut lui Hoover să le furnizeze ofițeri FBI pregătiți, antrenament de teren, rapoarte oficiale, numele și identitățile informatorilor de încredere și ale agenților străini recrutați. Hoover a fost încântat să le refuze cererile.

Resentimentele față de excluderea lui din spionajul internațional

ardeau mocnit. Scopul lui era să-și recâștige poziția.

„O perioadă de oarecare isterie”

La solicitarea lui Hoover, amiralul Souers i-a scris președintelui Truman, pe 17 aprilie 1946: „Este imperios necesar ca Biroului Federal să i se permită să își continue funcțiile de securitate... în toate țările emisferei vestice, la Londra, Paris, Roma, Manila, Tokio și în Zona Americană din Germania. Misiunea de securitate pe care o execută poate fi ilustrată de investigația canadiană din Ottawa care ajunge până în Statele Unite, precum și în Anglia.”[205]

„Investigația canadiană” era pe cale să înceapă să dezvăluie penetrarea spionajului sovietic în arsenalul atomic al Americii.

Cazul a început cu neglijența unui locotenent în vârstă de 36 de ani din Armata Roșie, Igor Sergheievici Guzenko, care era unul dintre spionii lui Stalin din biroul atașatului militar sovietic din Ottawa, Canada. Era un funcționar de la coduri, care lucra cu telegramele secrete și cifrurile. Într-o noapte, a mototolit și a aruncat deoparte două ciorne brute ale mesajelor codificate pentru Moscova. O femeie de serviciu, care era și ofițer sovietic de securitate, a găsit comunicatele mototolite și l-a informat pe ambasador. Pedeapsa pentru încălcarea regulilor de securitate în serviciul secret al lui Stalin era exilul în Siberia sau moartea. Guzenko a luat toate telegramele secrete pe care a putut să le adune și a fugit ca să își salveze viața. A petrecut trei zile ca fugar, înainte de a convinge Poliția Canadiană să îl protejeze.

Atașatul juridic al FBI în Ottawa s-a alăturat echipei care îl interoga pe Guzenko. În scurt timp, Hoover a însărcinat 75 de agenți să se ocupe de acest caz.

Cazul Guzenko a arătat patru lucruri: Ottawa era un centru de comandă pentru spionajul sovietic în America de Nord. Sovieticii plasaseră un spion undeva în interiorul Departamentului de Stat. Un fizician britanic, pe nume Allan Nunn May, penetrase Proiectul

Manhattan în favoarea Moscovei. Furtul secretului bombei atomice era cea mai înaltă prioritate a serviciului de informații sovietic.

Un alt defector din lumea spionajului sovietic era acum în mâinile FBI. Numele său era Elizabeth Bentley; fusese o comunistă americană convinsă. Abordase Biroul pentru prima dată în 1942, dar nu fusese crezută pe cuvânt. Era confuză, din punct de vedere ideologic și intelectual, în legătură cu motivația schimbării taberelor.

„Era aeriană. Sărită de pe fix, sincer,”[206] spunea agentul special Jack Danahy, care a lucrat câțiva ani la acest caz. „A avut o serie de iubiți țăcăniți, fasciști în Italia și comuniști în Statele Unite.” Când a venit la FBI, „i-a făcut avansuri fiecărui agent cu care a vorbit... Ne îngrijora acest lucru. Dar nu găsim informatori în mănăstiri, știți.”

Biroul a avut totdeauna îndoieli în legătură cu Bentley. Bea foarte mult, dar părea să aibă o memorie bună când era trează. Povestea ei era stranie, dar un lucru era adevărat: Bentley fusese curier pentru o rețea de spioni sovietici. A dat nume – 80 în total, deși nici unul dintre cei numiți nu avea să ajungă în închisoare pentru spionaj și doar doi dintre ei aveau să fie condamnați pentru vreo infracțiune.

Hoover s-a hotărât să ia de bune mărturisirile acestei convertite excentrice.

Dezvăluirile ei au permis Biroului să traseze contururile unui sistem de spionaj sovietic care urmărea de 12 ani să pătrundă în guvernul Statelor Unite. După ce FBI a acceptat buna credință a lui Bentley, Hoover a desemnat pentru anchetă 227 de agenți. Dar el împărtășise deja esențialul acestui caz cu omologul său din serviciile secrete britanice de la Washington. Informația a fost transmisă la Londra. Și a ajuns la Moscova, datorită lui Kim Philby, cârtița sovietică din serviciile britanice.

Sovieticii au reacționat imediat la avertismentul lui Philby. Ei le-au ordonat celor mai mulți dintre ofițerii de informații din timpul războiului să plece din Statele Unite și au tăiat contactele cu multe dintre rețelele lor de agenți. Când FBI a început să îi caute pe sovietici, a constatat că încerca să prindă umbre cu lasoul.

Președintelui Truman nu i-a venit să creadă când a citit raportul lui Hoover pentru Casa Albă, din 29 mai 1946.

„Este o rețea imensă de spionaj la Washington”[207], scria Hoover, într-un mesaj „personal și confidențial” către președinte și către procurorul general. „Mai mulți oficiali guvernamentali de rang înalt ale căror identități sunt consemnate în continuare sunt implicați.” Unele dintre numele de pe listă erau șocante. Lista de suspecți a lui Hoover îi includea pe subsecretarul de stat, Dean Acheson, și pe fostul secretar adjunct de război, John J. McCloy, doi piloni ai sistemului american, al căror anticomunism nu fusese niciodată pus la îndoială.

Nici procurorul general nu a crezut ceea ce a citit. „Era o perioadă de oarecare isterie”[208], a spus Clark. Dar el începuse să învețe să ia în serios puterea serviciilor secrete ale lui Hoover. A aflat că Hoover îl supraveghea și pe el. „Ori de câte ori ajungea la departament vreo informație derogatorie despre mine, era pusă la dosar”, a relatat Clark. „Era scandalos.”

„Trebuie să facem o demonstrație de forță”

Hoover a continuat să încerce să convingă Casa Albă că spionii lui Stalin încercau să fure secretele atomice ale Americii. Era presat de șeful serviciului de informații din cadrul FBI, Mickey Ladd, fiul unui senator din Dakota de Nord. Ladd cerea un război total împotriva comunismului – inclusiv arestări în masă și detenția suspecților subversivi – în numele contraspionajului. Ladd voia ca toți cei aproximativ 80 000 de membri ai Partidului Comunist din Statele Unite să fie trecuți în Indexul de Securitate secret al FBI. Odată trecuți pe lista neagră, ei puteau fi arestați într-o campanie națională, cu un mandat de arestare în masă, „în cazul unei situații de urgență”[209].

Hoover a fost de acord. Fără să dezvăluie existența Indexului de Securitate, el i-a spus procurorului general Clark că FBI urma să „intensifice investigarea activităților Partidului Comunist”[210] și să „facă o listă cu toți membrii Partidului Comunist și cu alții care ar fi periculoși în eventualitatea unei rupturi în relațiile diplomatice cu Uniunea Sovietică”. Hoover a scris în cel mai clar limbaj posibil că o criză politică ar putea impune „să fie reținuți imediat un mare număr de cetățeni americani”.

Războiul lui Hoover cu Casa Albă s-a intensificat. Ceruse bani pentru a angaja alte câteva sute de oameni ca să investigheze spionajul sovietic și subversiunea comunistă. În schimb, Truman a eliminat șase sute dintre agenții lui Hoover, aproape unul din șapte oameni din primele rânduri ale FBI, în primul proiect de buget pe care l-a trimis Congresului. FBI nu se confruntase cu asemenea restrângeri de când Hoover devenise director. Acesta a reacționat la tăierile de buget rechemându-și acasă agenții din străinătate.

În data de 8 iulie 1946, Hoover le-a spus agenților lui din America Latină și din Caraibe să își înceteze imediat operațiunile. Îi promisese noului director al CIA, generalul Hoyt Vandenberg, un an de tranziție ușoară. Dar până la sfârșitul verii, FBI nu a mai lăsat în urmă nimic decât birouri goale și ambasadori furioși.

„Mișcați-vă rapid și plecați cât mai curând posibil”[211], a ordonat el. Șapte săptămâni mai târziu, FBI plecase din America Centrală și din Caraibe, iar curând avea să se retragă și din America de Sud. „Toate dosarele de anchetă, atât cele în lucru, cât și cele închise, au fost arse”[212], a raportat aghiotantul lui Hoover, locotenentul C.H. „Kit” Carson, cartierului general, la închiderea operațiunilor din Mexic, Guatemala, Costa Rica, Nicaragua, Salvador, Honduras, Venezuela, Haiti și Cuba.

Hoover a mers la Casa Albă și a vorbit pe un ton categoric. Dacă președintele voia ca FBI să se retragă din spionajul extern, dacă voia să se ocupe de asta directorul CIA, asta avea să primească.

Dar nimănui care lucrase vreodată pentru FBI – activ, la pensie, la prima mână, la a treia mână – nu i se permitea să lucreze pentru noua Agenție Centrală de Informații, i-a spus Hoover șefului de cabinet al președintelui, amiralul Leahy. Amiralul l-a sfătuit pe generalul Vandenberg „să evite să îl ofenseze pe domnul Hoover”[213]. Dar când Vandenberg a propus crearea unui registru global al contactelor externe, Hoover și-a avertizat agenții FBI de frunte: „Urmăriți cu meticulozitate toate directivele acestui neavenit, pentru că eu cred că este îmbătat de putere și va încerca să apuce tot.”[214] Când Hoover a văzut noul proiect de lege care i-ar fi dat directorului CIA și mai multă putere, a scris: „«Constructorii de imperii»... își perpetuează monstruozitatea actuală și invadează încă și mai mult domeniile civile și interne.”[215]

Refuzul lui Hoover de a lucra cu nou-înființata CIA era aproape de insubordonare. Sfidarea lui față de Departamentul de Stat era aproape o rebeliune. Decizia sfidătoare a lui Hoover amenința să fie „o lovitură importantă pentru eficiența activității noastre de securitate și de informații”[216], a scris subsecretarul de stat Acheson. Hoover era de neclintit. Numai că nu declarase război Casei Albe.

„Cred că trebuie să facem o demonstrație de forță”[217], i-a scris lui Mickey Ladd.

Furia sa în fața ezitării președintelui de a duce un război total împotriva comunismului a crescut. A început să le scrie petiții membrilor Senatului, cerându-le să îi dea puterea de a apăra America împotriva „amenințării infiltrării agenților străini, a îndoctrinării ideologice și militare”[218]. Viziunea sa despre această amenințare era atât de puternică, încât a început să îi influențeze pe liberalii de la Washington – și, prin ei, chiar pe președinte.

Hoover punea bazele culturii politice a Războiului Rece în Statele Unite.

199 Hoover către procurorul general, 15 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

200 Ladd către Hoover, subiect: „Spionajul mondial,” 18 ianuarie 1946, FBI/FOIA. Asistenții președintelui Truman au deplâns decizia lui FDR de a împărți lumea între FBI, armată și marină. Pe 9 ianuarie, la Casa Albă, ei l-au avertizat că națiunea „abordează subiectul informațiilor secrete în modul cel mai lipsit de înțelepciune.” Ei au propus o nouă triadă a puterii – secretariatul de război, cel de stat și marina aveau să fie conduse de un nou director al Agenției Centrale de Informații. Acesta urma să unifice serviciile secrete militare și să aibă autoritate asupra FBI. Biroul urma să coboare în rang în panteonul puterii americane. Harold D. Smith, „Conferința de la Casa Albă pe probleme de informații secrete”, 9 ianuarie 1946, FRUS Intelligence, pp. 170–171.

201 Trei directori au fost la conducerea Centralei de Informații sub Truman, din ianuarie 1946 până în iulie 1947. Ei au condus un serviciu mic și dezorganizat, numit Grupul Central de Informații. Agenția Centrală de Informații a fost creată pe 26 iulie 1947, atunci

când Truman a semnat Legea Securității Naționale. Puterile Agenției au fost extinse în 1949.

202 Hoover către Tolson, Tamm, Ladd și Carson, 25 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

203 Hoover către Tolson, Tamm, Ladd și Carson, 25 ianuarie 1946, FBI/FOIA.

204 William W. Quinn, Buffalo Bill Remembers: Truth and Courage (Fowlerville, Mich.: Wilderness Adventure Books, 1991), pp. 234–267.

205 Souers către Truman, 17 aprilie 1946, FRUS Intelligence, p. 276.

206 Jack Danahy, interviu din Proiectul de Istorie Orală a FBI, FBI/FBIOH. Rețeaua sovietică de spionaj pentru care lucra Bentley a fost condusă de iubitul ei, Jacob Golos, care a murit în 1943. FBI avea deja un dosar despre Golos. Biroul îl văzuse întâlnindu-se cu de mult dispărutul spion sovietic Gaik Ovakimian, în 1941. La rândul lui, Ovakimian venise în Statele Unite în 1933, când administrația Roosevelt i-a recunoscut pentru prima dată pe sovietici și a permis Moscovei să înființeze misiuni diplomatice la Washington și la New York.

207 Notă a lui Hoover, 29 mai 1946, FBI/FOIA.

208 Interviu de istorie orală cu Tom C. Clark, 17 octombrie 1972, HSTL.

209 Ladd către Hoover, 27 februarie 1946, FBI, retipărit în CI Reader, „Expansiunea postbelică a activității de informații interne a FBI”.

210 Hoover către procurorul general, personal și confidențial, 8 martie 1946, FBI, CI Reader.

211 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Tamm către Hoover, 18 iulie 1946, FBI/FOIA.

212 C.H. Carson, „Închiderea biroului [șters]” și „Închiderea birourilor SIS”, 22 august și 9 septembrie 1946, FBI/FOIA.

213 Tamm către Hoover, 10 august 1946, FRUS Intelligence. Furia lui

Hoover nu s-a potolit. Când procurorul general Clark a protestat împotriva retragerii unilaterale a lui Hoover din Emisfera Vestică, directorul adjunct al FBI Ed Tamm i-a transmis o părticică din gândirea lui Hoover: „[Directorul Informațiilor Centrale] Vandenberg a avut nerușinarea” să angajeze „oameni care au dezertat din serviciul FBI” ca „așa-zișii lui reprezentanți pe probleme de informații”, i-a spus el lui Clark. Acești oameni erau „categoric persona non grata„ pentru Hoover.

214 Însemnare făcută de Hoover pe notă către Ladd, 10 aprilie 1947, FBI/FOIA. Subliniată în original. Hoover era încântat de fiecare gafă a Grupului Central de Informații. Noul șef de stație al Grupului în Paraguay, care nu știa prea bine spaniola, s-a înregistrat la hotel ca fiind ambasador american. Concidența a făcut ca adevăratul ambasador al SUA în Paraguay, Willard L. Beaulac, să plece din țară la Washington, pentru o conferință, chiar în ziua respectivă. Ziarele și posturile de radio din Paraguay au avut o zi plină, anunțând că Beaulac fusese înlocuit cu un străin misterios. O radiogramă a FBI a raportat stânjenitorul incident. „Ei bine, CIG începe cu adevărat să prindă formă”, a scris Hoover pe copia lui de raport.

215 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Ladd, 2 iunie 1947, FBI/FOIA.

216 Acheson către Autoritatea Națională de Informații, 5 august 1946, FRUS Intelligence, pp. 286–287.

217 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 26 octombrie 1946, FBI/FOIA.

218 „Planul FBI pentru un serviciu american de informații la scară mondială”, nedatat (dar adus la zi prin septembrie 1946), FBI/FOIA. Planul era actualizat permanent; această versiune a fost inclusă într-un pachet de documente pentru pregătirea depoziției lui Hoover în fața Congresului, pe tema proiectului ce a devenit Legea Securității Naționale din 1947.

CAPITOLUL 18

„FASCISMUL ROȘU”

Pe 26 septembrie 1946, consilierul de la Casa Albă Clark Clifford și asistentul lui, George Elsey, i-au predat un raport secret lui Truman, spunându-i să se pregătească pentru război cu sovieticii[219]. S-au inspirat din activitatea lui Hoover și a FBI ca să schițeze un plan de luptă pentru Armageddon.

I-au spus lui Truman că trebuie să se pregătească să lupte într-un al treilea război mondial, cu arme atomice și biologice. Inamicul era o dictatură sovietică având ca obiectiv cucerirea lumii, ajutată de un serviciu de spionaj perfid și susținută de o mișcare americană subterană. Fiecare comunist american, au scris ei, era un potențial spion și un soldat al Moscovei. Truman a scris în jurnalul său, în acea săptămână: „Roșiii, ipocriții și «simpatizanții comuniști de salon» par să se fi grupat și devin un pericol național. Mi-e teamă că ei sunt un front de sabotaj pentru unchiul Iosif Stalin.”

În noiembrie 1946, pentru prima dată după Marea Criză, republicanii au câștigat categoric alegerile naționale și au obținut majoritatea în Senat și în Camera Reprezentanților. Campaniile lor avuseseră un puternic ton nou, anticomunist. Mesajul lor era că americanii trebuie să aleagă între „comunism și republicanism”.

Retorica politică a republicanilor izvora direct dintr-o broșură de 40 de pagini, publicată de Camera de Comerț a Statelor Unite, care fusese tipărită și difuzată în 400 000 de exemplare la nivel național. Titlul era Infiltrarea comunistă în Statele Unite. Mesajul ei era propovăduit de la tribunele politice și din amvoanele bisericilor din țară. Fusese scrisă de părintele John F. Cronin, un preot din Baltimore care avea mulți adepți în rândurile catolicilor din FBI. Materialul lui provenea direct din dosarele secrete și confidențiale ale Biroului, incluzând

pasaje din rapoartele lui Hoover către Casa Albă. Părintele Cronin s-a împrietenit cu un proaspăt membru al celui de-al 80-lea Congres, care fusese ales datorită temei amenințării comuniste și sosise în capitală din California, în ianuarie 1947.

Richard Milhous Nixon, de 34 de ani, era un politician de o mare inteligență și o imensă ambiție, cu un talent impresionant pentru intrigi. Având origini modeste, el se ridicase prin muncă grea, alimentată de visuri frustrate. Cu zece ani înainte de a veni la Washington pentru a depune jurământul de membru al Camerei Reprezentanților, când era încă student la Drept, Nixon depusese o cerere pentru o slujbă la FBI. Nu i s-a răspuns niciodată. Dar avea să profite la maximum de pe urma legăturilor lui cu Biroul în următorul sfert de secol. În februarie 1947, părintele Cronin l-a ajutat să stabilească primele astfel de contacte. El l-a informat personal pe Nixon în legătură cu investigațiile FBI asupra comunismului american și a spionajului sovietic, l-a prezentat unor agenți care se specializaseră în vânătoarea de „Roșii" și a devenit omul din umbră de legătură al lui Nixon cu Biroul.

În primele sale zile ca membru al Congresului, Nixon a obținut un loc în Comisia Camerei Reprezentanților pentru Activități Antiamericane. Președintele acesteia era J. Parnell Thomas, republican din New Jersey, un om vulgar și meschin, care avea să fie curând condamnat la închisoare pentru corupție. Excesele comisiei erau de notorietate. În 1939, ancheta sa brutală în lumea filmului a căzut în ridicol când, indirect, a scos-o pe micuța și cârlionțata Shirley Temple drept comunistă. Dar, acum, din personalul profesionist al comisiei făceau parte foști oameni ai FBI și foști membri de partid ale căror dosare constituiau o istorie secretă și foarte selectivă a comunismului american. Legătura dintre personal și Birou avea să devină una dintre cele mai puternice forțe din politica Războiului Rece.

„Un mod de viață malign și diabolic"

Pe 26 martie 1947, comisia s-a reunit pentru a audia o depoziție publică a lui J. Edgar Hoover. A fost un moment antologic în viața lui

Hoover. Avea 52 de ani; conducea Biroul de aproape un sfert de secol. Era întruchiparea anticomunismului în America.

În acea zi, Hoover a dobândit o și mai mare autoritate. În următorul sfert de secol, până în ziua în care a murit, el va îndeplini ordinele executivului când i se va părea potrivit. Depoziția lui a fost un act de sfidare la adresa administrației Truman, o declarație a faptului că Hoover era acum aliat cu cei mai puternici inamici politici ai președintelui din Congres.

Avea influență chiar și asupra președintelui. Cu cinci zile înainte, după luni de presiuni din partea lui Hoover, Truman semnase un ordin executiv prin care cerea cea mai mare anchetă din istoria americană: Programul Federal de Loialitate și Securitate. FBI urma să facă verificări ale trecutului a peste două milioane de angajați guvernamentali și să lanseze investigații ample asupra vieților personale și a convingerilor politice a peste 14 000 dintre aceștia. Programul nu avea să descopere spioni sovietici în guvern. Dar vânătoarea de „infideli" se va răspândi în întregul sistem politic american.

Hoover a spus atunci Congresului și poporului american că Partidul Comunist, stăpânit de visurile Rusiei sovietice de dominație a lumii, submina temeliile sociale și politice ale Statelor Unite, într-o misiune de a răsturna America – și că administrația Truman nu lua amenințarea în serios. „Comunismul, în realitate, nu este un partid politic"[220], a declarat el. „Este un mod de viață – un mod de viață malign și diabolic. Este o stare asemănătoare unei boli care se răspândește ca o epidemie și, la fel ca în cazul unei epidemii, este necesară o carantină, pentru a o împiedica să infecteze națiunea."

Pe hârtie, Partidul Comunist putea arăta ca o forță insignifiantă în politica americană – Hoover a spus că avea 74 000 de membri – dar, a declarat el, influența lui era infinit mai mare: „La fiecare membru de partid sunt alți zece gata, dornici și capabili să facă munca partidului. Aici zace cea mai mare amenințare a comunismului – pentru că aceștia sunt oamenii care infiltrează și corup diferite domenii ale vieții americane."

Hoover a spus că mult prea puțini americani „au zelul, fervoarea, perseverența și abilitatea de a învăța despre această amenințare a

fascismului roșu. Mă tem pentru liberalii și progresiștii care au fost amăgiți și păcăliți să dea mâna cu comuniștii. Mărturisesc că mă tem cu adevărat, atâta timp cât comuniștii sunt în stare să convingă slujitori ai Evangheliei să promoveze lucrarea lor diavolească... Mă tem atâta timp cât consiliile școlare și părinții tolerează situații în care comuniști și profesori invitați, sub acoperirea libertății academice, pot educa tineretul nostru într-un anumit mod de viață... Mă tem atâta timp cât grupările sindicale sunt infiltrate, dominate sau saturate cu virusul comunismului... Mă tem de ignoranță din partea poporului nostru, care ar putea lua pastilele otrăvitoare ale propagandei comuniste."

Hoover și-a proclamat sprijinul politic vizavi de Comisia pentru Activități Antiamericane și membrii ei, în războiul împotriva comunismului. Erau acum o echipă. FBI va strânge dovezi în secret, lucrând în direcția „acuzării neobosite" a subversivilor. Comisia își va aduce cea mai mare contribuție prin publicitate – ceea ce Hoover numea „dezvăluirea publică a forțelor care amenință America".

Hoover și Nixon s-au întâlnit față în față la audiere, în acea zi, și au devenit imediat apropiați. Nixon a întrebat unde sunt cel mai mare pericol comuniștii americani. Hoover i-a indicat subversiunea din campusurile universitare, de pe undele radio, din filme și, mai ales, chiar din interiorul guvernului.

Modul în care s-a prezentat Nixon l-a impresionat pe Hoover.

„Cine este tânărul acela?"[221] l-a întrebat Hoover pe un vechi prieten, după audiere. „Pare că va fi un om bun pentru noi."

219 Clark Clifford, „Raport către președinte", 26 septembrie 1946, HSTL; „Roșii ipocriți și socialiști de salon": intrare în jurnalul lui Truman, citată în David McCullough, Truman (New York: Simon & Schuster, 1992), p. 517.

220 Depoziția lui Hoover, Comisia Camerei Reprezentanților pentru Activități Antiamericane, 26 martie 1947.

221 Interviu cu Bradshaw Mintener, Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper's Magazine

Press, 1975), pp. 120–121.

CAPITOLUL 19

ATAC SURPRIZĂ

Președintele era din ce în ce mai convins de pericolele amenințării comuniste. Dar era, de asemenea, profund îngrijorat din cauza lui J. Edgar Hoover. „Foarte puternic anti-FBI”[222], scria consilierul de la Casa Albă Clark Clifford în notele sale din 2 mai 1947, despre o conversație cu Truman. „Vrea să fie sigur că va ține FBI sub control.”

Truman simțea că Hoover conducea „un fel de operațiune dictatorială”, spunea secretarul Trezoreriei, John Snyder, un vechi prieten și confident politic al președintelui. „Acela era, cred, sentimentul general al domnului Truman, că domnul Hoover crease un Frankenstein în FBI.”[223]

Hoover știa ce gândea președintele. Și-a folosit cu abilitate cunoștințele în timp ce ducea lupta pentru a prelua controlul asupra serviciilor de informații americane. Cu măiestrie, a forțat mâna unor membri importanți ai Congresului, când aceștia lucrau la o nouă Lege a Securității Naționale, în primăvara și vara anului 1947[224].

Legea propunea unificarea serviciilor militare americane sub aripa Pentagonului; crearea unui Minister al Apărării care să supervizeze armata, marina și o forță aeriană dotată cu arme nucleare; formarea unui nou Consiliu Național de Securitate pentru coordonarea puterilor militare, de informații și diplomatice la Casa Albă; și crearea primului serviciu american de spionaj pe timp de pace. „Spionajul este la fel de vechi ca omenirea însăși”, a afirmat Hoover. „L-am avut dintotdeauna și vom continua să îl avem până când frăția între oameni devine o realitate, nu numai un ideal.” Până atunci, Statele Unite trebuiau să aibă un serviciu permanent și profesionist de spionaj, creat conform legii. A mai spus că nimeni nu era mai calificat să îl conducă decât el însuși.

Hoover a admis „neliniștea și îngrijorarea liderilor responsabili”, dornici de informații asupra intențiilor și capacităților Uniunii Sovietice și ale aliaților săi. El a spus că le va satisface nevoile și va superviza informațiile externe colectate de agenți FBI, diplomați și militari din străinătate. Experții de la Washington din cadrul Departamentului de Stat urmau să analizeze activitatea. Biroul va continua să îi vâneze pe spionii străini și să urmărească planurile comuniste din Statele Unite.

Spionajul eficient putea să prevină un alt Pearl Harbour. „Un viitor atac ar putea fi lansat împotriva teritoriului american”, spunea Hoover. „Efectele sale dezastruoase ar putea fi minimalizate prin spionaj, care ne va preveni în avans și, astfel, va permite să ne pregătim. Progresele moderne ale științei și ale aplicațiilor sale militare sunt un avertisment asupra lucrurilor la care am putea să ne așteptăm, dar asta nu este suficient: trebuie să ne pregătim prin a ști când, unde și cum va fi îndreptat spre noi un atac. Putem face acest lucru doar având o acoperire adecvată a spionajului la nivel mondial.”

Hoover spunea că „FBI poate oferi o acoperire a spionajului la nivel mondial cu aproximativ 1 200 de angajați, la un cost estimat de 15 000 000 de dolari” pe an. În contrast, a arătat el, planul pentru CIA prevedea estimări de până la „3 000 de angajați la un cost anual de 60 000 000 de dolari.” Hoover condamna propunerile pentru CIA, etichetându-le drept nimic altceva decât „visuri ale unor constructori de imperii vizionari, dar fără simț practic”.

Contraamiralul Roscoe Hillenkoetter tocmai devenise al treilea director al Agenției Centrale de Informații în 14 luni. (Hoover și asistenții săi îl întâlniseră pe contraamiral și îl socotiseră „foarte sincer în declarația lui că nu știa nimic”[225] despre noul lui post.) Hoover argumenta că spionajul ar trebui să fie „o carieră și nu doar o altă numire într-un post”; angajarea unor militari în termen pentru conducerea unor operațiuni de spionaj pentru un an sau doi era „injustă față de națiune”. Mai presus de toate, afirma Hoover, America nu voia o Agenție Centrală de Informații condusă de un țar din umbră, care ar dirija operațiunile de spionaj ale Americii, ar evalua secretele adunate și ar da verdicte asupra muncii agenților de spionaj extern ai FBI.

Hoover și-a încheiat succinta ședință informativă secretă folosindu-se

de temerile președintelui legate de o poliție secretă. „Spre norocul nostru”, a spus el, „nu există un alt exemplu mai oribil a ceea ce se poate întâmpla prin crearea unei vaste suprastructuri centrale care face și anchete, și judecă, decât Gestapoul german.”

„Este o tragedie”

Hoover a fost depășit de un rival a cărui retorică s-a dovedit și mai incisivă. Allen Dulles era principalul protejat al lui Wild Bill Donovan, o vedetă a firmei de avocatură de pe Wall Street a lui Donovan și fratele lui John Foster Dulles, secretarul de stat în guvernul din umbră al Partidului Republican. Pufăind din pipă, el a dat o depoziție agreabilă, complexă și evazivă într-o audiere cu ușile închise a Congresului, pe tema Legii Securității Naționale, în data de 27 iunie 1947.

Dulles a declarat că proiectul noii CIA era solid. Statele Unite aveau „materia primă pentru construirea celui mai mare serviciu de informații din lume”[226], a spus el. Câteva zeci de oameni pricepuți slujind în străinătate ar trebui să fie de ajuns. „Nu cred într-o agenție mare”, a declarat el. „Trebuie să o menținem mică. Dacă ar ajunge o caracatiță mare, nu ar funcționa bine... Operarea serviciului nu trebuie să fie nici ostentativă, nici acoperită de misterul și de trucurile care îi plac unui detectiv amator. Tot ceea ce este necesar pentru a garanta succesul sunt munca grea, discernământul și bunul-simț.”

O lună mai târziu, pe 26 iulie, președintele Truman semna Legea Securității Naționale. Biroului Federal de Informații nu i se dădeau noi împuterniciri în anchetele din Războiul Rece. Directorului Agenției Centrale i se dădeau însă multe.

Din acea zi, Hoover a început să spioneze CIA, punând microfoane angajaților suspectați de simpatii comuniste sau de înclinații homosexuale. Citind rapoarte despre „confuzia” de la Agenție, Hoover a comentat: „Este o tragedie că prefăcătoria de la CIA nu este dată în vileag.”[227] Agenția a solicitat stăruitor oameni ai FBI cu experiență în spionaj. Hoover a fost de acord, cu speranța ca agenții lui să slujească

drept spioni ai săi în interiorul CIA. Puțini au făcut-o – prea puțini pentru ca Hoover să fie satisfăcut – deși unul avea să raporteze, curând: „Dacă oamenii acestei națiuni depind de CIA în forma sa actuală pentru prevenirea unui alt dezastru ca Pearl Harbour, ar trebui să înceapă să sape tranșee."

Războiul politic al lui Hoover se intensifica de la o lună la alta. „Mi se pare o pierdere de timp cultivarea acestor neaveniți"[228], a scris el după ce făcuse un tur al academiei de pregătire a FBI cu oficiali ai CIA. Hoover a respins furios o ciornă scrisă de un asistent, a unei scrisori politicoase adresate directorului Agenției: „Te rog taie toată pălăvrăgeala amabilă. Știm că nu au nevoie de noi și nu intenționez să mă milogesc." Când CIA a întrebat FBI ce știe despre Comintern, Hoover a respins categoric cererea: „Nu vă pierdeți timpul cu asta. Avem chestiuni mai urgente."[229]

Hoover a format rapid o alianță cu noul secretar al Apărării, James Forrestal, un magnat de pe Wall Street care condusese marina. Pe 24 octombrie 1947, Hoover a dominat o întâlnire a Pentagonului la care au participat lideri ai CIA, ai serviciului de informații al armatei și al marinei, precum și consilierii pe probleme de securitate națională ai președintelui. El a invocat „convingerea extrem de răspândită în prezent că grupul nostru de informații este total inept"[230]. A proferat invective împotriva scurgerilor de informații de la Departamentul de Stat, în legătură cu o anchetă a Marelui Juriu asupra Partidului Comunist. A explicat suspiciunile FBI în legătură cu influența unor savanți de stânga care lucrau pentru nou-constituita Comisie pentru Energie Atomică, civilii care supravegheau cele mai letale arme ale Americii. Membrii Comisiei i-au spus că America nu știa nimic despre amenințarea sovietică.

„Introducerea prin contrabandă în Statele Unite a unei bombe atomice"

În săptămâna următoare, Hoover i-a trimis lui Forrestal o scrisoare terifiantă. El avertiza împotriva „introducerii prin contrabandă în Statele Unite a unei bombe atomice, sau a unor componente care să

poată fi asamblate apoi în această țară."[231] Își imagina cum spionii Moscovei aduc componentele bombei prin curier diplomatic, cum sabotorii le asamblează, și atentatorii sinucigași le detonează în puncte de referință pentru Guvernul Statelor Unite. Teama de un atac surpriză era la ordinea zilei.

Avertismentul lui Hoover din noiembrie 1947 a fost primul de acest tip. De-a lungul următorului deceniu, el a emis un flux constant de alerte privind teroriștii și spionii care mânuiau arme atomice, biologice și chimice, gata să le folosească împotriva orașelor americane – un coșmar care îi bântuie și acum pe conducătorii națiunii. Forrestal a convocat un grup secret, pe care îl numea Consiliul de Război și care îi reunea pe șefii în uniformă și în civil ai forțelor armate, ca să răspundă alertelor lui Hoover. Consiliul ajungea până la Vannevar Bush, consilierul-șef pe probleme științifice al guvernului, și Karl Compton, președintele Institutului Tehnologic din Massachussets; ambii îl sfătuiseră pe președintele Truman să lanseze bombele atomice asupra Japoniei fără avertizare. Consiliul de Război conducea în cel mai mare secret un proiect de evaluare a amenințării armelor de distrugere în masă ca instrumente de teroare politică. El a explorat „folosirea agenților biologici" și a „materialelor fisionabile – o bombă murdară – și a demarat căutarea unui scut împotriva unui atac catastrofal, care continuă și astăzi.

„Scrisoarea dumneavoastră inițială a fost cea care ne-a determinat să întreprindem acest studiu", i-a scris secretarul Apărării lui Hoover. „Date fiind responsabilitățile majore ale Biroului Federal de Investigații pentru dezvoltarea informațiilor referitoare la acest subiect", a continuat Forrestal, „pentru a fi pregătiți în acest domeniu aparte, va fi nevoie de cea mai strânsă colaborare între cele două organizații ale noastre".

După ce a definit amenințarea ca o chestiune de supraviețuire națională, Hoover a lansat o serie de dosare foarte puternice împotriva conducătorilor Partidului Comunist din Statele Unite, prin care aceștia erau acuzați de conspirație cu scopul „distrugerii guvernului prin forță și violență". Punerile sub acuzare presupuneau că, din punct de vedere politic și legal, între Statele Unite și Uniunea Sovietică exista o stare de urgență, iar comuniștii americani erau combatanți în Războiul Rece, în afara legii.

11 conducători ai Partidului Comunist au fost condamnați în primul proces și se confruntau cu pedepse de cinci ani de închisoare. Șase au mers după gratii, cinci au dispărut după eliberarea pe cauțiune. În lunile ce au urmat, acuzații identice au fost aduse împotriva altor 115 comuniști americani din toată țara. Dintre ei, 93 au fost condamnați. Toate condamnările au fost pronunțate în baza Legii Smith, din 1940, care scosese în afara legii apartenența la Partidul Comunist. Fiecare caz s-a bazat pe un raport de 1 350 de pagini pe care Hoover l-a înaintat tribunalelor, o nouă versiune a cazului la care lucra din vremea Primului Război Mondial. Dar acum avea martori. Biroul dispunea de cinci ani de un agent dublu în interiorul partidului. Acesta era un funcționar comunist mediocru și calm, care a depus mărturii devastatoare în timpul anchetei și la procesul celor 11 lideri. În timp, povestea lui a devenit un bine-cunoscut serial de televiziune alb-negru, intitulat I Led Three Lives (Am trăit trei vieți), al cărui promo a devenit imediat familiar unei generații întregi de americani: „Aceasta este povestea, o poveste fantastic de adevărată, a lui Herbert A. Philbrick... Cetățean obișnuit, personaj important în Partidul Comunist și contraspion pentru Biroul Federal de Investigații.”

„În casa inamicului”

Cazul lui Hoover împotriva conspirației comuniste a fost întărit de dovezi secrete, mai exact de o mână de dosare din arhivele spionajului sovietic. Acestea proveneau de la Arlington Hall, o fostă școală de fete de pe malul celălalt al Potomacului, lângă Pentagon, acum centrul eforturilor Americii de a descifra telegramele sovietice trimise în timpul și imediat după al Doilea Război Mondial.

Serviciul de Intercepție a Semnalelor (SIS) al armatei americane obținuse mii de copii ale unor telegrame trimise de la Moscova către avanposturile din America, inclusiv Amtorg, misiunea comercială a sovieticilor care servea drept paravan pentru spionaj încă din 1920[232]. Într-o acțiune clandestină din 1944, FBI a dat o spargere la biroul din New York al Amtorg și a furat teancuri întregi de mesaje în limba rusă și echivalentele lor cifrate. Cifrurile sovieticilor erau numere cu cinci cifre aranjate după cinci sisteme criptografice diferite. Ele ar fi trebuit

folosite o singură dată fiecare, făcând ca fiecare mesaj să fie unic, iar sistemul, imposibil de descifrat. Dar spionajul sovietic a făcut o greșeală, sub enorma presiune din timpul războiului. După ce Germania a invadat URSS și a pornit spre Moscova, spionilor sovietici din toată lumea le-au fost trimise seturi duplicate de cifruri. Criptanaliștii armatei au descoperit câteva astfel de cifruri duplicate în octombrie 1943. Duplicarea făcea ca, teoretic cel puțin, să fie posibilă descifrarea comunicațiilor codificate dintre spionii sovietici și șefii lor – asta dacă putea fi găsit un tipar.

Meredith Gardner era un as în acest meșteșug plin de capcane. Gardner lucra doar cu un creion, un bloc de foi de hârtie și cartele perforate. Însă din însemnările lui căpătau formă lucruri incredibile. Civil și lingvist, Gardner a învățat rusa și japoneza la puțin timp după ce s-a alăturat echipei de spărgători de coduri a armatei, în primele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial, pe când nu împlinise încă 30 de ani. În 1946, Gardner a început să descifreze fragmente din comunicatele spionajului sovietic, începând cu un mesaj vechi de doi ani trimis la Moscova de la New York, cu un pasaj în engleză, în care apărea un nume, încadrat de două cuvinte de cod rusești. O sclipire a intuiției l-a făcut pe Gardner să-și dea seama că acele două cuvinte de cod rusești marcau începutul și sfârșitul unui cuvânt. El a creat astfel o fisură în cod. Gardner a descifrat încă un mesaj către Moscova, care includea numele principalilor savanți care construiau bomba atomică, în Proiectul Manhattan. Numele de cod folosit de sovietici pentru bomba atomică era Enormoz.

Până în mai 1947 – la câteva săptămâni după ce Hoover a depus mărturie în fața Comisiei pentru Activități Antiamericane a Camerei Reprezentanților – Gardner descifrase două mesaje care arătau că sovieticii avuseseră un spion în statul major de la Departamentul de Război, în ultimele zile ale celui de-al Doilea Război Mondial. Moscova penetrase inima armatei americane. În acest moment, generalul Carter W. Clarke, director adjunct al spionajului militar, i-a împărtășit lui Hoover secretul tentativei de spargere a codurilor[233].

FBI a început să colaboreze cu armata la Arlington Hall în iulie 1947. Meredith Gardner lucra ținând legătura zilnic cu un talentat agent FBI în vârstă de 30 de ani, Bob Lamphere, care i-a adus telegramele furate de la Amtorg de specialiștii în operațiuni clandestine ai Biroului. Munca lor a ajuns să aibă propriul ei nume de cod: Venona.

Venona a fost una dintre armele cele mai secrete ale Americii în Războiul Rece – atât de secretă, încât nici președintele Truman, nici CIA nu au știut nimic despre ea. Ori de câte ori Hoover le trimitea superiorilor săi vreo informație ce avea legătură cu Venona, textul era cosmetizat, curățat și atribuit unei surse prezentate doar ca fiind „extrem de delicată". Hoover a decretat: „Date fiind metodele neglijente ale CIA și ale unora dintre angajații ei dubioși, trebuie să fim cât se poate de circumspecți. H."[234]

FBI încerca de aproape cinci ani să pătrundă în profunzimile spionajului sovietic. Biroul nu dusese la bun sfârșit nici măcar un singur caz împotriva unui spion sovietic. Spionajul sovietic a început să se ascundă imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, alertat de agenții săi din interiorul alianței anglo-americane. Acum însă sovieticii începeau să-și reactiveze rețelele din Statele Unite, iar FBI începea să capteze ecouri slabe, ca sunetul unor pași ce se îndepărtează pe o stradă întunecată. Hoover dădea dovadă de aceeași răbdare stoică pe care o aveau și sovieticii.

În vara lui 1948, Venona produsese deja o masă critică de cifruri sovietice sparte, coduri și telegrame – indicii privind istoria de 20 de ani a spionajului sovietic în Statele Unite. Investigația era pe punctul de a descoperi dovezi privind o conspirație internațională pentru furtul secretelor atomice ale Americii.

„Aveam deja zeci de mesaje integrale în clar"[235], își amintea Lamphere. „Intrasem de-acum în casa inamicului."

„Proba focului"

În acest moment, puterea politică a lui Harry Truman era la cotele cele mai joase. „Trec printr-o teribilă «probă a focului» de natură politică"[236], îi scria Truman lui Winston Churchill pe 10 iulie 1948. „Suntem în mijlocul unei perioade dificile și solicitante. Poți să privești cu satisfacție la măreața ta contribuție în doborârea nazismului și a fascismului în lume. Așa-numitul «comunism» este următoarea noastră problemă. Sper că o s-o putem rezolva fără

«sângele și lacrimile» vărsate pentru celelalte două.”

Truman a pus comunismul între ghilimele. Hoover îl scria cu litere îngroșate.

Hoover știa cum să lucreze în secret, dar de data asta a ales publicitatea. Așa cum mai demult se folosise de cinematografie ca să construiască puterea și reputația FBI în lupta împotriva gangsterilor, în anii 1930, așa s-a folosit acum de politicieni, de ziare și de televiziune în războiul împotriva comunismului. Strategia lui nu avea nimic de-a face cu aplicarea legii. Martorii lui nu erau de încredere; informațiile strânse prin interceptări telefonice și microfoane plasate ilegal nu erau admisibile în instanță; telegramele descifrate erau prea secrete ca să poată fi împărtășite.

Dar Hoover știa cum să folosească informațiile secrete ca instrument de luptă politică. El le-a furnizat o armă puternică republicanilor și vânătorilor de comuniști din Congres, care la rândul lor le-au dat o lovitură dură democraților și președintelui.

El l-a trimis pe directorul adjunct Lou Nichols, care conducea biroul de relații publice al FBI și servea drept om de legătură al lui Hoover cu Congresul, la o întâlnire cu membrii și personalul Comisiei pentru Activități Antiamericane a Camerei Reprezentanților și o subcomisie de investigații a Senatului. Nichols ducea cu el un teanc de dosare FBI secrete și le-a dezvăluit congresmenilor și angajaților lor numele a doi informatori FBI. Activitatea lui nu era un secret la Washington: jurnalistul de senzație Drew Pearson avea să scrie curând că Nichols „zburătăcea ca un fluturaș de badminton”[237], tot intrând și ieșind de la sediul comisiei.

Pe 31 iulie 1948, Elizabeth Bentley a apărut în fața Comisiei pentru Activități Antiamericane. Nu era chiar martorul ideal. FBI o considera de ani de zile controversată; din 1942 până în 1944, declarațiile ei despre spionajul sovietic fuseseră aruncate la „cutia cu nebuni”. Din cauza instabilității ei și a alcoolismului, nu putea fi folosită ca martor la tribunal. Orice proces bazat pe mărturia ei ar fi dus la „o achitare în circumstanțe extrem de jenante”[238], după cum a avertizat unul dintre asistenții lui Hoover.

Cu toate acestea, Hoover a trimis-o la Congres. Bentley a vorbit pe

îndelete despre activitatea ei de curier în cadrul spionajului sovietic, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A furnizat și nume, 32 în total, printre care asistentul secretarului Trezoriei, Harry Dexter White; șapte membri din personalul de la cartierul general al Oficiului de Servicii Strategice al lui Wild Bill Donovan, inclusiv asistentul personal al lui Donovan, Duncan Chaplin Lee; și personaje de la Casa Albă din administrația Roosevelt, cu grad militar. Chiar dacă mare parte a mărturiei ei consta din zvonuri, era pentru prima dată când se dezvăluia public faptul că guvernul american știa că fusese infiltrat de spionii sovietici. Iar această dezvăluire venea de la Hoover.

În ziua următoare, comitetul i-a trimis citație unui senior editor de la revista Time, pe nume Whittaker Chambers.

Chambers deseori spunea adevărul, dar nu tot adevărul sub jurământ. El își spusese povestea în urmă cu mai bine de șase ani la FBI și secretarului de stat adjunct A.A. Berle. FBI îl ascultase atunci pe Chambers cu neîncredere. Hoover și oamenii lui pur și simplu nu putuseră să accepte cuvântul cuiva care fusese odată un comunist convins. Dar iată că acum puteau.

Chambers era un tip neglijent, cu ochii roșii, iar povestea lui era lămuritoare. Intrase în Partidul Comunist în 1925 și servise ca agent al spionajului sovietic vreme de șase ani, în anii 1930. A spus că sovieticii aveau spioni foarte sus plasați în administrația Roosevelt. Unul dintre ei era Lawrence Duggan[239], șef al diviziei America Latină de la Departamentul de Stat, care lucrase și la formarea Serviciului Special de Informații al FBI. Un altul era Alger Hiss, tot un personaj remarcabil de la Departamentul de Stat, care conducea acum Fundația Carnegie pentru Pacea Internațională. Președintele fundației era John Foster Dulles, care urma să fie viitorul secretar de stat în cazul în care republicanii ar fi câștigat președinția, în noiembrie.

În dimineața de 3 august 1948, investigatorul principal al Comisiei pentru Activități Antiamericane a Camerei Reprezentanților, Robert Stripling, l-a dus pe Chambers într-o sală de audieri cu ușile închise, ca să înceapă interogatoriul. Prima întrebare: avusese Chambers cunoștință „vreodată, în perioada în care fusese membru al Partidului Comunist, că la Washington s-ar înființa sau ar exista o rețea de spionaj”?

„Nu, nu am știut”[240], a răspuns Chambers.

Era o minciună sfruntată. Dar în aceeași dimineață, atunci când comisia s-a întrunit public, în fața unei mulțimi de reporteri și fotografi, în sala de audieri a Comitetului Căi și Mijloace, cea mai mare arenă publică de pe Colina Capitoliului, Chambers și-a schimbat povestea. El a spus că, din 1932 până în 1938, a făcut parte dintr-o „organizație clandestină a Partidului Comunist din Statele Unite”. A numit opt membri ai rețelei. Cel mai cunoscut nume era, de departe, cel al lui Alger Hiss.

„Scopul acestui grup la vremea respectivă nu era în primul rând spionajul”, a spus Chambers. „Scopul lui inițial era infiltrarea comunistă a guvernului american. Dar spionajul era cu siguranță unul dintre obiectivele sale finale.” Acesta a fost un punct crucial. Infiltrarea și influența politică invizibilă erau imorale, dar era discutabil dacă erau și ilegale. Spionajul însemna trădare, pasibilă prin tradiție de pedeapsa cu moartea.

Distincția nu a trecut neremarcată de unul dintre cei mai inteligenți membri ai Comisiei. Congresmenul Richard Nixon i-a adresat lui Chambers cele mai bine țintite întrebări, în ziua respectivă. Știa ce întrebări să pună pentru că văzuse mai înainte răspunsurile. Studia dosarele FBI de cinci luni, prin amabilitatea lui J. Edgar Hoover. Nixon și-a lansat cariera politică în urmărirea neabătută a lui Hiss și a comuniștilor secreți din administrația Roosevelt.

Truman îi lua în derâdere pe vânătorii de comuniști cum era Nixon și a denunțat urmărirea lui Hiss. Însă niciodată nu l-a criticat public pe Hoover. N-ar fi îndrăznit.

„Nu primea ordine de la Truman”

Era un moment periculos în democrația americană. Hoover nu mai asculta de președinte.

„El își vedea de treburile lui”[241], a spus Stephen Spingarn, comandant

din cadrul contraspionajului militar, numit recent consilier pe probleme de securitate la Casa Albă. „Hoover nu primea ordine de la Truman sau de la oricine altcineva, cu atât mai puțin de la procurorul general."

Secretarul pentru Apărare, Forrestal, făcea presiuni asupra președintelui să-i dea lui Hoover puteri covârșitoare în ceea ce privește securitatea națională, atât în aplicarea legii, cât și în domeniul informațiilor secrete – să-l facă un țar secret al poliției politice. Casa Albă a dat înapoi. „Era ceva contrar întregii noastre tradiții"[242], a spus Spingarn. „Așa ceva se face în țări comuniste și fasciste, dar nu în Statele Unite."

Hoover l-a înfruntat pe procurorul general Clark pe tema puterii FBI de a aresta mii de cetățeni americani, suspecți politic, în eventualitatea unei crize grave cu Uniunea Sovietică. Acum, că se cunoștea cadrul larg al spionajului sovietic în Statele Unite, a argumentat Hoover, se apropia momentul de criză.

„Am început să ne certăm"[243], a spus procurorul general Clark, pe tema „infiltrării comuniste".

Încă din primele zile ale FBI, înțelegerea era că procurorul general trebuia să știe ce făcea Biroul. În acest fel, știa și președintele. Dar când Hoover nu a mai avut încredere în Casa Albă, a început să acționeze în cel mai mare secret. Și a făcut anumite lucruri. În numele securității naționale, a întreprins acțiuni dincolo de limitele legii și în afara Constituției.

Hoover făcea acum planuri pentru cea mai amplă reprimare a comunismului american. Acestea includeau detenția în masă a suspecților politici în fortărețe militare, un sistem de închisori secrete pentru închiderea cetățenilor americani și suspendarea principiului habeas corpus. Asistentul lui Hoover pentru securitate națională, Mickey Ladd, a început în octombrie 1948 să lucreze la detaliile „programului pentru detenția comuniștilor"[244], inclusiv la „un proiect de acord cu secretarul pentru Apărare" referitor la încarcerarea celor reținuți la bazele militare din și de lângă New York, San Francisco și Los Angeles, dacă numărul deținuților avea să fie mai mare decât capacitatea penitenciarelor federale. Acordul mai prevedea că FBI, CIA și ofițerii de informații din armată aveau să-și împartă luarea miilor și

miilor de interogatorii.

Au trecut aproape doi ani până când Hoover a informat oficial Casa Albă și Consiliul de Securitate Națională: „De câteva luni, reprezentanții FBI și cei ai Departamentului Justiției pregătesc un plan de acțiune pentru o situație de urgență în care ar fi necesar să fie ridicate și ținute în detenție persoane ce ar reprezenta un pericol potențial pentru securitatea internă a țării.”[245] Detențiile aveau să înceapă în caz de război, de stare de urgență, de criză națională, de „amenințare cu invazia” sau de „rebeliune”. Planul prevedea ca președintele să semneze un ordin de urgență ce ar fi suspendat principiul legal habeas corpus și ar fi indicat FBI să înceapă arestările în toată țara. Procurorul general urma să-i trimită președintelui un „mandat general” atașat la Indexul de Securitate al FBI-ului, a cărui existență Hoover i-a dezvăluit-o în sfârșit președintelui. „FBI adună de multă vreme numele, identitățile și activitățile indivizilor”, a scris Hoover. „Indexul conține în acest moment aproximativ 12 000 de indivizi, dintre care aproximativ 97% sunt cetățeni ai Statelor Unite.” Acest număr avea să se dubleze, până la urmă. „Planul necesită o declarație privind acuzațiile aduse fiecărui deținut și prevede ca fiecăruia să i se acorde o audiere”, a sfătuit Hoover Casa Albă. „Audierea nu va suferi însă limitări din cauza regulilor privind administrarea dovezilor.”

Hoover a făcut planurile pentru a umple centrele de detenție într-un moment de urgență națională, iar Congresul a finanțat în secret crearea a șase astfel de tabere, în anii 1950[246]. Dar nici un președinte din perioada Războiului Rece nu a luat în calcul serios încarcerarea celor suspectați de subversiune. Abia primul președinte din secolul XXI a făcut asta.

Hoover, ca și concetățenii lui americani, presupunea că guvernatorul republican al New Yorkului, Thomas E. Dewey, avea să fie ales președinte în noiembrie 1948. Dewey, care își construise renumele ca procuror în lupta împotriva criminalității, urma să fie primul conservator la Casa Albă după un sfert de veac. Hoover lucra în spatele scenei ca să-l susțină pe Dewey, care împărtășea opiniile directorului FBI despre urgența națională cu care se confruntau Statele Unite. Hoover spera că un nou președinte avea să-i acorde noi puteri, poate făcându-l procuror general și permițându-i în același timp să păstreze comanda FBI.

Pe măsură ce se apropia data alegerilor, Truman părea tot mai lipsit de puteri și consumat din punct de vedere politic. În timp ce traversa Indiana în lung și în lat cu trenul în campanie electorală, cu patru săptămâni înainte de alegeri, Truman a văzut sondajul făcut de revista Newsweek cu 50 dintre cei mai importanți jurnaliști politici. Predicția lor a fost, în unanimitate: Dewey îl va învinge pe Truman[247]. Fiecare sondaj de opinie și fiecare expert spunea același lucru. În seara alegerilor, Hoover s-a dus la culcare încrezător în rezultatul final.

Miercuri, pe 3 noiembrie 1948, la ora 11:14 dimineața, o știre a pornit să facă înconjurul lumii: Truman înregistrase cea mai surprinzătoare victorie din toată istoria președinției americane. Dacă doar 33 000 de votanți din California, Illinois și Ohio și-ar fi schimbat opinia, victoria ar fi fost a lui Dewey.

Când Hoover a auzit vestea, a ieșit din biroul lui de la sediul central al FBI și nu s-a mai întors vreme de două săptămâni. Departamentul de relații cu publicul a spus presei că Hoover avea pneumonie. În realitate, acesta pur și simplu dispăruse.

222 Notele lui Clifford despre discuția cu Truman, 2 mai 1947, HSTL.

223 Snyder, istorie orală, HSTL.

224 Informarea neoficială făcută de Hoover a fost tipărită la FBI pe 3 iulie 1947. Transmiterea ei către congresmenii desemnați să lucreze la Legea Securității Naționale s-a făcut în termenii lui Hoover – adică neoficial. Ea apare aici pentru prima dată.

225 [Șters] către Ladd, 17 aprilie 1947, FBI/FOIA.

226 Depoziția lui Allen W. Dulles la audierile din 27 iunie 1947 ale comisiei pentru cheltuieli a departamentelor executive. Audierile s-au desfășurat cu ușile închise; a supraviețuit o singură copie a transcrierii depozițiilor martorilor-cheie, care a fost păstrată într-un seif, la sediul central al CIA. Angajați ai comisiilor Camerei Reprezentanților pentru informații secrete și pentru operațiuni guvernamentale au descoperit-o în 1982.

227 Însemnare făcută de Hoover pe o notă de la Victor Keay către

H.B. Fletcher, răspuns: Critici aduse CIA, FBI/FOIA, 28 octombrie 1948; „Dacă oamenii acestei națiuni”: Notă către dl. Ladd, răspuns: Agenția Centrală de Informații, 11 august 1948, FBI/FOIA.

228 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 19 august 1947, FBI/FOIA; „Te rog taie toată pălăvrăgeala”: însemnare făcută de Hoover pe o notă Ladd către Hoover, 23 octombrie 1947, FBI/FOIA, sublinierea în original.

229 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Ladd, 11 decembrie 1947, FBI/FOIA.

230 „Subiect: Chestiuni de spionaj”, notă ultrasecretă privind discuția, redactată de John H. Ohly, asistent special al secretarului Apărării, 24 octombrie 1947, HSTL.

231 Forrestal către Hoover, 20 decembrie 1948, scrisoare ultrasecretă care citează nota lui Hoover către Forrestal din data de 1 noiembrie 1947, HSTL. Avertismentul trimis de Hoover lui Forrestal pe 1 noiembrie 1947, referitor la amenințarea terorismului atomic sovietic, a servit drept catalizator politic. Planurile de subminare a lui Stalin erau preocuparea obsedantă a secretarului Apărării, care a devenit forța mobilizatoare din spatele creării noului serviciu clandestin al CIA și al operațiunilor din străinătate ale acestuia. Obiectivul era nici mai mult, nici mai puțin decât subminarea statului sovietic, eliberarea țărilor captive din Europa de Est și împingerea înapoi a granițelor Rusiei la pozițiile de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial. Șeful noului serviciu de operațiuni sub acoperire, Frank Wisner, a cerut ajutorul FBI pentru recrutarea exilaților ruși și est-europeni din Statele Unite, pe care voia să-i înarmeze și să-i antreneze ca trupe de șoc politice, ca să-l atace pe Stalin și pe aliații lui. Oamenii lui Hoover l-au ajutat bucuros, câtă vreme aceasta le-a permis să adauge marfă proaspătă la dosarele lui Hoover despre CIA. Șeful lor era extrem de sceptic în ceea ce-i privea pe Wisner și pe oamenii lui, ale căror planuri au intrat în dosarele FBI sub numele de „Proiectul X”.

232 Marina avea propriul proiect ce viza comunicațiile sovietice în Pacific. Armata și marina și-au combinat atacul înainte de finalul celui de-al Doilea Război Mondial. În 1952, efortul american de spargere a codurilor și de creare a unora proprii s-a transformat în Agenția Națională de Securitate.

233 Pe 1 septembrie 1947, sau chiar mai devreme, Clarke l-a informat pe omul de legătură al FBI cu spărgătorii de coduri ai armatei, agentul special S. Wesley Reynolds, despre esența mesajelor diplomatice sovietice. Istoricul oficial al FBI, John F. Fox Jr., a consemnat că „generalul Clarke l-a întrebat pe Reynolds dacă Biroul cunoștea vreun nume sovietic sub acoperire, care ar fi putut să ajute efortul echipei lui. Reynolds i-a furnizat destul de repede o listă cu 200 de nume sub acoperire, care ajunseseră la cunoștința FBI. Cele mai multe dintre ele nu apăruseră în trafic până la momentul respectiv. „Armata a oferit FBI fragmente din mesajele decriptate, Reynolds le-a pus la dosar, dar „fragmentele de mesaje au fost puse într-un seif și uitate" vreme de nouă luni. John J. Fox Jr., în lucrarea „În casa inamicului: Venona și maturizarea contraspionajului american", prezentată pe 27 octombrie 2005, la Simpozionul de Istorie a Criptologiei, Agenția Națională de Securitate.

234 Hoover își făcea griji cu privire la dezvăluirea de secrete în interiorul comunității serviciilor americane de informații. De exemplu, chestiunea cu privire la cine știa sau nu despre faptul că armata plătea 150 000 de dolari pe an companiilor americane de comunicații în schimbul copiilor după telegrame diplomatice străine folosite în programul Venona l-a vexat atât pe Hoover, cât și pe generalul din armată A.R. Bolling, care a informat FBI că „doar câțiva oameni, printre care președintele și secretarul Apărării" știau despre înțelegere. El a recomandat Biroului să țină informația în cerc restrâns. Nota lui Keay către Ladd, 6 mai 1949, FBI/FOIA. La deschiderea investigației FBI care a dus la executarea soților Rosenberg, documentația a inclus notele: Ladd către Hoover din 8 ianuarie 1953, „răspuns: Julius Rosenberg, Ethel Rosenberg, Spionaj – R"; Hoover către biroul teritorial din New York, 18 august 1949; și biroul teritorial din New York către sediul central, 18 august 1949, toate citate pentru prima dată în raportul istoricului FBI John J. Fox Jr. la conferința NSA, „În casa inamicului: Venona și maturizarea contraspionajului american". Hoover a scris pentru prima dată în mai 1952 că armata și FBI ar putea lua în calcul informarea CIA despre Venona, în pofida „metodelor neglijente" și a „personalului dubios" de la Agenție. Însemnarea lui Hoover pe o notă de la Belmont pentru Ladd, 23 mai 1952, FBI/FOIA.

235 Robert J. Lamphere și Tom Schachtman, The FBI-KGB War: A Special Agent's Story (Macon, Ga.: Mercer University Press, 1995), pp.

96–97.

236 Truman către Churchill, 10 iulie 1948, citat în David McCullough, Truman (New York: Simon&Schuster, 1992), pp. 648–649.

237 Pearson a scris, pe 26 septembrie 1948, la rubrica lui de ziar, Caruselul de la Washington, că „frumosul de la FBI, Lou Nichols", se întâlnea o dată la câteva zile cu președinții subcomisiilor de investigații de la HUAC și de la Senat. De unde știa Pearson asta? El bănuia, foarte corect, că oamenii lui Hoover îl țin sub supraveghere. Așa că l-a pus și el sub supraveghere pe omul lui Hoover. El a mai scris, la aceeași rubrică: „Numele acestui oraș nu este Moscova, dar trebuie să fie un loc în care agenții urmăresc alți agenți, aproape la fel de mult cum o face poliția secretă NKVD."

238 Nota lui Jones către Ladd, 16 ianuarie 1947, citată de istoricul oficial al FBI, John J. Fox Jr., în „În casa inamicului: Venona și maturizarea contraspionajului american", prezentată pe 27 octombrie 2005 la Simpozionul de Istorie a Criptologiei.

239 Duggan a fost interogat de FBI în decembrie 1948, după ieșirea în public a lui Chambers, iar în săptămâna următoare, de vechile lui contacte din spionajul sovietic. A murit cinci zile mai târziu, după ce s-a aruncat sau a căzut de la o fereastră de la etajul 16. Un mare juriu federal l-a găsit pe Hiss vinovat de sperjur, în decembrie 1948, pentru că a negat sub jurământ că i-ar fi dat lui Chambers documente de la Departamentul de Stat. Hiss a fost condamnat la cinci ani de închisoare. Și Chambers a mințit în fața marelui juriu, fără să fie însă pedepsit. Dosarele spionajului sovietic publicate în 2009 dovedesc că Hiss a fost spion.

240 Depoziția lui Chambers nu a fost niciodată făcută publică oficial. Fragmente din transcriere au fost publicate pentru prima dată în Sam Tanenhaus, Whittaker Chambers: A Biography (New York Modern Library, 1998), pp. 216–219. Mărturia este la p. 221.

Întrebarea de ce a ignorat FBI cu bună știință faptul că Chambers recunoscuse în fața lui A.A. Berle în septembrie 1939 și în primele lui discuții cu Biroul, în mai 1942, are un răspuns precis. Jurnalistul Isaac Don Levine i-a fost intermediar lui Berkle, iar Hoover îl trecuse pe acesta pe lista neagră în vara anului 1939; când Hoover te trecea pe

lista neagră, tu și cei asociați cu tine rămâneați pe lista neagră. Levine pusese Biroul într-o situație stânjenitoare. El a scris o serie de articole pentru Saturday Evening Post – o revistă cu cinci milioane de abonați – în care a spus pentru prima dată istoria spionajului sovietic în America. Era povestea lui Walter Krivitsky, un ofițer superior de informații, care a rupt-o cu Stalin, a defectat la Paris, s-a întâlnit cu ambasadorul american William Bullitt și și-a asigurat ajutorul acestuia pentru a veni în Statele Unite. Informațiile lui l-au convins pe Bullitt, cândva un susținător fervent al recunoașterii URSS, că guvernarea lui Stalin era o uriașă conspirație criminală. Ambasadorul Bullitt, el însuși fost jurnalist în tinerețe, îl cunoștea pe Levine ca fiind un talentat corespondent în străinătate și avea încredere în el. A garantat pentru defectorul sovietic.

Relatările din Saturday Evening Post erau zguduitoare. Ele descriau cum își lichida Stalin rivalii, reali sau imaginari. Povesteau în detaliu cum a furat poliția secretă sovietică pașapoartele voluntarilor americani care luptaseră în Războiul Civil din Spania și a folosit documentele pentru călătoriile în străinătate ale agenților spionajului sovietic. În plus, dezvăluiau într-o oarecare măsură și activitățile aparatului de spionaj sovietic din Statele Unite – și sugerau că sovieticii dădeau târcoale Biroului de ani de zile.

FBI îl chestionase pe Krivitsky de două ori la New York, prima dată la puțin timp după publicarea celui dintâi articol. A fost pentru prima dată când cineva de la Birou a stat de vorbă cu un spion sovietic. Un ofițer superior de contrainformații în rezervă de la FBI, Raymond J. Batvinis, a trecut în revistă dosarul de caz Krivitsky, la mai bine de 60 de ani după ce a fost închis. Concluzia lui a fost că Hoover însuși a decis că Krivitsky nu era de încredere și nu trebuia să fie crezut. Hoover s-a bazat pe nota editorului care a însoțit primul articol din serie și care spune: „Krivitsky mai crede sincer în adevăratul comunism al lui Lenin”. Asta era prea mult pentru Hoover. El l-a luat apoi la ochi pe Levine, pentru că a scris povestea lui Krivitsky. Interdicția lui a pus sub semnul întrebării și raportul lui Berle. „Cum ne-am putea explica eșecul FBI de a recunoaște o sursă de informații unică și extraordinar de valoroasă, care ar fi dezvăluit cu atâta ușurință acțiunile de spionaj ale sovieticilor în Emisfera Vestică” a scris Batvinis în 2007, din perspectiva unui om care în toată cariera lui a vânat spioni. El a ajuns la concluzia că Hoover și oamenii lui pur și simplu nu aveau „abilitățile profesionale” pentru a chestiona și a

înțelege un ofițer defector din spionajul sovietic. Rezultatul a fost un deceniu pierdut.

241 Spingarn, istorie orală, 29 martie 1967, HSTL, și interviul cu Spingarn în Ovid Demaris, The Director: An Oral Biography of J. Edgar Hoover (New York: Harper's Magazine Press, 1975).

242 Spingarn, istorie orală, 29 martie 1967, HSTL.

243 Tom C. Clark, istorie orală, 17 octombrie 1972, HSTL.

244 [Șters] către Ladd, „Solicitarea CIA de informații privitoare la străini", 19 noiembrie 1948, FBI/FOIA.

245 Hoover către Souers, 7 iulie 1950, FRUS Intelligence.

246 În 1971, în declarația semnată prin care se abroga Legea Detenției Preventive din 1950, președintele Nixon spunea: „Nici un președinte nu a încercat măcar vreodată să folosească prevederile acestei legi. Congresul a înființat și a finanțat, într-adevăr, șase astfel de tabere, dar nici una dintre ele nu a fost folosită în scopul prevăzut de această legislație. De fapt, toate cele șase tabere au fost abandonate sau folosite în alte scopuri după 1957."

247 Unul dintre cei 50 de ziariști care au prezis în unanimitate înfrângerea lui Truman a fost Bert Andrews, șeful biroului din Washington al reputatului cotidian republican New York Herald Tribune, care abia câștigase premiul Pulitzer pentru o serie de articole despre programele de loialitate și securitate. El era în secret și confidentul lui Nixon, și al lui Chambers și se folosea fără scrupule de amândoi pentru loviturile lui de presă; fluturând sloganul vânătorii de comuniști, el a jurat că putea să-l facă pe Nixon președinte. Când Truman a văzut predicțiile 50 la zero ale presei, a spus: „Îl cunosc pe fiecare dintre cei 50 de indivizi și nici unul dintre ei nu are minte cât să astupe o gaură de șoarece."

CAPITOLUL 20

PARANOIA

În primăvara anului 1949, Statele Unite erau cea mai puternică forță de pe glob. „Domină lumea ca un colos”[248], scria în acel an un istoric britanic. „Nici o altă putere în nici un alt moment din istoria lumii nu a avut o influență atât de mare și atât de variată asupra altor națiuni.” Imperiul Britanic se prăbușise. Sovieticii pierduseră 27 de milioane de oameni, morți în război. China era pradă haosului, cu armata comunistă mărșăluind spre capitală. Germania și Japonia erau zdrobite și sub ocupație. Statele Unite dețineau jumătate din bogăția lumii, jumătate din producția de materii prime la nivel mondial, două treimi din utilaje și singurul arsenal nuclear de pe planetă. Și totuși, înainte ca anul să se sfârșească, Statele Unite aveau să piardă monopolul asupra bombei atomice, iar odată cu această pierdere, o senzație puternică de pericol a cuprins cele mai înalte niveluri ale guvernului.

Hoover a aflat că spionajul sovietic penetrase CIA, Pentagonul, Departamentul Justiției și chiar și FBI.

Anul a început cu un succes electrizant înregistrat de Venona. 15 telegrame din vremea războiului, abia decodate, făceau referire la o femeie care, în 1944, ocupa un post la Divizia de Război Economic din cadrul Departamentului Justiției, la New York. Ea s-a mutat la Washington în 1945, ca să ocupe o altă funcție la Justiție – o poziție mult mai bună din punctul de vedere al sovieticilor. Lucra la Divizia de Înregistrare a Agenților Străini, în legătură cu FBI, ținând evidența agenților politici ai diferitelor puteri străine.

Numele ei de cod era Sima. „Dă impresia unei femei foarte serioase, modeste și inteligente, apropiată de noi din punct de vedere ideologic”[249], raporta cel care recrutat-o pentru KGB.

FBI a stabilit repede că o singură femeie de la Departamentul Justiției se potrivea cu descrierea Simei. Numele ei era Judith Coplon și avea autorizația de acces necesară ca să vadă notele clasificate ale FBI din dosarele agenților străini, o mulțime de informații provenite din urmărirea spionilor sovietici și a comuniștilor americani.

Hoover trebuia să aleagă ce strategie să folosească împotriva ei. Biroul s-a mișcat rapid. Se afla în interiorul unei operațiuni sovietice de spionaj, care se derula sub privirile sale.

Mai întâi au fost interceptate telefoanele lui Coplon de acasă și de la birou, din locuința părinților ei și din reședința din New York a unui sovietic căruia ea îi telefonase, Valentin Gubicev, care lucra la Națiunile Unite, dar era evident un spion sovietic. 50 de agenți au lucrat non-stop la monitorizarea și înregistrarea convorbirilor telefonice. După care Bob Lamphere, de la FBI, i-a întins o capcană. El a creat un document fals, potrivit căruia un avocat ce lucra pentru Amtorg, misiunea comercială sovietică la New York, era informator FBI. Hârtia a fost strecurată, ca o nadă în cârligul undiței, în fluxul de documente pe care Coplon le vedea la serviciul ei de la Departamentul Justiției. A înghițit momeala pe loc.

FBI a auzit-o pe Coplon plănuind o călătorie la New York, ca să-l vadă pe Gubicev. Agenții s-au dus la adjunctul procurorului general, Peyton Ford, pentru un mandat de arestare. Acesta le-a spus că nu au dovezi suficiente și că Judith Coplon putea fi arestată doar dacă era prinsă în flagrant în timp ce preda documente clasificate unui agent al unei puteri străine. Pe 3 martie 1949, Coplon a luat trenul spre New York. O echipă de agenți FBI s-a ținut după ea. Coplon și spionul sovietic și-au dat seama că sunt urmăriți, așa că ea nu i-a mai dat documentele. FBI i-a arestat totuși, fără să aibă mandat.

Coplon a trecut prin două procese: unul în aprilie, în care a fost acuzată de furt de secrete, la Washington; al doilea în noiembrie, la New York, sub acuzația de spionaj. Ambele s-au dovedit dezastruoase pentru Hoover și pentru FBI.

Coplon era spion, fără îndoială. Dar FBI încălcase legea ca să-i obțină condamnarea. Biroul i-a interceptat ilegal discuțiile telefonice cu avocatul ei. La primul proces, un agent special FBI care a depus mărturie a negat că telefonul lui Coplon ar fi fost urmărit, o minciună

care avea să fie demascată ulterior.

Apoi, spre consternarea lui Hoover, judecătorul a admis ca dovezi rapoarte FBI care făceau referire la căutarea de informații despre rețeaua de spionaj atomic sovietic – o amenințare la secretul ce înconjura Venona.

Ca să protejeze informațiile secrete ale FBI de expunerea în instanță, Hoover a instituit o nouă procedură internă de securitate, pe 29 iulie 1949. Era cunoscută drept „Poșta din iunie" – o nouă ascunzătoare pentru documentele despre interceptări telefonice, microfoane, spargeri, acțiuni clandestine și rapoarte potențial explozive din cele mai secrete surse. „Poșta din iunie" nu era depozitată și nici indexată în arhivele centrale ale FBI, ci era păstrată într-o încăpere secretă, departe de ochii iscoditori ai celor din afară.

Sediul central al FBI a emis un ordin scris pentru distrugerea „tuturor înregistrărilor administrative de la secția din New York" – referindu-se la interceptările din cazul Coplon – „dată fiind iminența procesului ei". Ordinul scris avea și o notă în cerneală albastră: „OK – H"[250].

Cu toate eforturile lui Hoover, existența interceptărilor a fost dezvăluită la cel de-al doilea proces – și a mai fost înlăturat un strat din secretele ce înconjurau FBI. Apoi, același agent special FBI care mințise la primul proces a recunoscut că a ars transcrierile interceptărilor.

Coplon a fost găsită vinovată, dar verdictul nu a rezistat la apel. Judecătorul Learned Hand, care a audiat apelul ei, i-a anulat condamnarea la 25 de ani de închisoare. El i-a făcut reproșuri publice lui Hoover – un eveniment rar în jurisprudența americană. Potrivit lui Bob Lamphere, care a condus investigația FBI, Hoover era furios „din cauza întregii afaceri Coplon – în special a anulării condamnării"[251]. Judecătorul a reamintit Biroului că interdicția pronunțată de Curtea Supremă privitoare la interceptarea telefoanelor era încă în vigoare. Interdicția avea la bază „considerații ample privind moralitatea și binele public". Arestarea fără mandat era ilegală. Dovezile obținute în urma unei arestări ilegale nu erau admisibile în instanță – fiind „fructul unui pom otrăvit". Judecătorul Hand a mai scris că avocații apărării ar fi trebuit să aibă dreptul la identificarea „informatorului confidențial" invocat de FBI la originea cazului. Această sursă era,

desigur, Venona, cel mai adânc secret al serviciilor secrete americane.

FBI fusese prins iarăși încălcând legea. Pentru prima dată de la raidurile din 1920, avocații, analiștii și jurnaliștii au pus deschis sub semnul întrebării puterile pe care le exercita Hoover. Aproape toată lumea a fost de acord că FBI ar trebui să aibă posibilitatea să facă interceptări atunci când investighează cazuri de trădare, spionaj și sabotaj. Bineînțeles că ascultarea telefoanelor ajută la prinderea spionilor. Dar același lucru este valabil pentru deschiderea corespondenței private, percheziționarea locuințelor și a birourilor, furtul de documente și plantarea de microfoane fără mandate judecătorești – toate practici obișnuite la FBI și toate ilegale. Chiar și la apogeul Războiului Rece, o societate liberă încă mai privea cu suspiciune ideea de poliție politică.

„Așadar, Rusia știe”

Hoover a pus și mai multă presiune pe agenții lui, ca să străpungă secretele spionajului sovietic. KGB a văzut limpede că se apropie vânătoarea de oameni, mulțumită spionilor pe care îi avea bine plasați în serviciile secrete americane și britanice.

Vânătorii americani de spioni se consultau în mod regulat cu Peter Dwyer, șeful reprezentanței de la Washington a serviciului britanic de informații externe, MI6. În august 1949, Dwyer a transmis șefilor de la Londra ai spionajului britanic câteva decriptări Venona recente, pe care le primise de la FBI.

Printre decriptări se număra o telegramă sovietică veche de cinci ani, care conținea un citat al unui cetățean britanic naturalizat, un savant atomist de frunte, pe nume Klaus Fuchs, care lucrase la Proiectul Manhattan. El demonstra că Fuchs fusese agent sovietic la Los Alamos, în timp ce America își perfecta bomba. Specialist de primă mână în fizica teoretică și comunist înverșunat care fugise din Germania lui Hitler, Fuchs s-a dovedit, pentru sovietici, cea mai bună sursă de informații referitoare la bomba atomică și la urmașa mult mai puternică a acesteia, bomba cu hidrogen. Pe 7 septembrie 1949,

informați de dovezile împotriva doctorului Fuchs, britanicii încercau să se decidă cum să-l aresteze fără să dezvăluie că Venona era sursa cunoștințelor lor[252].

Pe 20 septembrie, CIA a emis un raport care spunea că sovieticii mai aveau probabil patru ani până să producă propria lor bombă atomică. Trei zile mai târziu, președintele Truman anunța lumii întregi că Stalin avea bomba. Avioanele americane depistaseră căderi de pulberi radioactive de la testele secrete ale sovieticilor. Balanța terorii înclina în direcția opusă.

Hoover și-a trimis agenții prin toată țara, ca să-i interogheze pe savanții care lucraseră cu Fuchs. Americanii au făcut presiuni asupra britanicilor, să-l pună sub acuzare. Fuchs a cedat în cele din urmă pe 31 ianuarie 1950, după săptămâni de interogatorii intense la Londra. Aproape în același moment, Harry Truman a decis, public, să construiască bomba cu hidrogen. Decizia președintelui coincidea cu avertismentul lui Hoover privind accesul aproape nelimitat pe care îl avusese Fuchs la secretele de la Los Alamos, inclusiv la cercetările pe termen lung privind bomba H.

„Fuchs știe la fel de multe despre bomba cu hidrogen ca oricare alt savant american; așadar, Rusia știe”[253], a raportat FBI la câteva zile după mărturisirea acestuia.

FBI încerca cu disperare să găsească și restul rețelei care furase secretele bombei. Însă diplomații britanici au blocat orice demers al Biroului de a-l interoga pe Fuchs, până după condamnarea oficială a acestuia. Hoover a calificat întârzierea ca fiind o insultă – mai ales că britanicii fuseseră cei care l-au recomandat pe Fuchs pentru Proiectul Manhattan. Au trecut săptămâni prețioase până când FBI a putut interoga spionul. Fuchs a ascuns multe în răspunsurile lui, în special în ceea ce privea saltul tehnologic de la bomba atomică la bomba nucleară. Dar Biroul a căpătat ce voia: o identificare fără dubiu a curierului care făcuse legătura între Fuchs și rețelele clandestine ale spionajului sovietic în America.

Curierul se numea Harry Gold și era agent al spionajului britanic în Statele Unite de 15 ani. Numele lui apărea în dosarele FBI din 1947. Agenți de la secția din New York a Biroului îl interogaseră pe Gold, iar acesta a recunoscut de bună voie că făcuse parte din rețeaua de agenți

ruși din timpul războiului, ajutată de Elizabeth Bentley. „Însă după conexiunea cu Gold, au trecut trei ani”[254], a spus agentul special FBI Donald Shannon. Transcrierea interogatoriului fusese trimisă la sediul central al FBI, pusă la dosar și uitată.

Hoover a descoperit, spre marele lui necaz, că FBI trecuse cu vederea, timp de patru ani, propriile lui documente referitoare la Klaus Fuchs. Acestea erau traduceri în engleză ale unor documente militare germane capturate și se aflau în posesia FBI de la puțin timp după sfârșitul războiului, când Fuchs încă mai spiona pentru sovietici în Statele Unite. Ele dezvăluiau că Fuchs era bine-cunoscut ca fiind „un comunist destul de important”.

Greșeala era a unui strălucit, dar imprevizibil supervizor din contraspionajul FBI, pe nume William K. Harvey. Hoover îl concediase în 1947, pentru alcoolism; el s-a angajat ulterior la CIA. Dovezile au rămas neobservate până după mărturisirea lui Fuchs.

„Luați aminte”[255], i-a scris Hoover responsabilului său cu securitatea națională, pe 16 februarie 1950. „Nu putem tolera asemenea metode neglijente.”

„Ce au rivalii noștri”

KGB știa cu o precizie bizară cum avea să evolueze cazul după mărturisirea lui Fuchs. A prevăzut că Fuchs avea să-l identifice pe Gold, iar Gold avea să trădeze rețelele de spioni și curieri sovietici care participaseră la obținerea secretelor atomice americane. KGB se lamenta: „Ce au rivalii noștri împotriva lor nu este doar implicarea lor clară și incontestabilă în activitatea noastră, ci și dovada că ne-au transmis materiale secrete privind bomba atomică.”[256] „Rivalii” însemna FBI.

KGB își datora cunoștințele unui spion sovietic pe nume William Weisband. Acesta se afla de cinci ani în interiorul cartierului general al operațiunii Venona, la Arlington Hall.

Nici astăzi nu se știu prea multe despre Weisband, nici măcar locul lui de naștere – Alexandria, Egipt? Odessa, Rusia? – sau anul în care a venit pentru prima dată în Statele Unite. Este foarte probabil să fi fost pregătit la Școala Lenin a Cominternului, de la Moscova, la începutul anilor 1930. Vorbea fluent rusa, engleza fără accent și destul de bine araba. În 1936 era deja curier pentru spionajul sovietic la New York. A devenit cetățean american în 1938. S-a înrolat în armata americană și a servit în corpul de interceptare a semnalelor în Anglia, Italia și în nordul Africii.

Weisband a venit la Arlington Hall ca translator de limba rusă, în 1944. Era un tip sociabil, afabil până la extrem: „La Arlington Hall avea o reputație de plimbăreț. Umbla de colo-colo, pălăvrăgind și culegând bârfe”[257], spune o istorie secretă a cazului, pregătită de Agenția Națională de Securitate. „De asemenea, dovedea multă disponibilitate și reușea să intercepteze astfel documente care în mod normal nu intrau în activitatea secției lui. Foarte sociabil, Weisband avea un cerc larg de prieteni... La nunta lui, de după război, se spunea că ar fi venit toți criptologii din armată.” Noua lui soție lucra și ea la Arlington Hall.

Începând din februarie 1948, el a trimis Moscovei teancuri de documente secrete ce descriau Venona. În foarte scurt timp, Moscova și-a schimbat codurile. Sovieticii „au implementat un set de măsuri defensive, ce au avut drept rezultat o scădere importantă a eficienței serviciului american de decriptare”[258], arată dosarul KGB al lui Weisband. Cu șase săptămâni înainte ca sovieticii să-și testeze prima bombă atomică, el a raportat că „brusc, serviciul secret american nu a mai fost capabil să ne citească telegramele cifrate”.

Istoria secretă a Agenției Naționale de Securitate spune continuarea poveștii. „FBI a început să pună cap la cap informațiile” și să-și dea seama de ce Venona încetase brusc să funcționeze. Biroul „a fost șocat să afle, în 1950, că Weisband lucra la Arlington Hall” ca șef al secției telegrame sovietice. Deși a fost arestat, nu a vorbit niciodată. A stat un an în închisoare pentru sfidarea Curții, după ce a refuzat să depună mărturie în fața unui juriu federal. Apoi a lucrat la Washington și în împrejurimi, ca vânzător de mașini și administrator de apartamente, până când a murit, 16 ani mai târziu.

Infiltrarea lui ca spion a paralizat evoluția operațiunii Venona.

Începând de atunci, vreme de trei decenii, americanii nu au mai putut citi cele mai secrete mesaje ale sovieticilor. Puteau doar să privească înapoi, încercând să descifreze telegrame vechi, din anii 1940.

FBI nu a aflat niciodată ce anume le-a spus William Weisband sovieticilor. Istoria Agenției Naționale de Securitate trage concluzia: „Cazul lui a indus o anume paranoia în această profesiune."

Paranoia respectivă a cuprins și FBI. Hoover a insistat ca FBI să-și creeze și să-și controleze propriul sistem de comunicații secrete. „Domnul Hoover nu era omul care să aibă încredere în cineva"[259], a spus Ronald M. Furgerson, unul dintre criptanaliștii de frunte ai Biroului. „Se temea că Agenția Națională de Securitate, care fabrica echipamentul criptografic al tuturor celorlalți, putea să fie infiltrată."

Weisband își croise drum în spionajul american pornind de jos. Acum, un alt spion sovietic a pătruns de la vârf spre bază.

Hoover a fost convins încă de la bun început că CIA avea să fie o țintă ușoară pentru spionii sovietici. În octombrie 1949, la Washington a sosit un om nou de la MI6, un individ afabil și curtenitor, care în timp avea să ajungă personificarea temerilor lui Hoover.

Kim Philby s-a prezentat singur personajelor importante din CIA și de la Pentagon. Acestea l-au pus la curent cu cele mai secrete operațiuni ale lor. Philby a aflat despre planurile CIA de a parașuta dincolo de Cortina de Fier emigranți și refugiați ruși și est-europeni, pe post de spioni, sabotori și trupe de șoc împotriva Uniunii Sovietice și a sateliților ei. Faptul că el a știut dinainte de aceste operațiuni le-a condamnat la eșec și a dus la uciderea sau capturarea agenților străini recrutați de CIA. El a aflat totul despre activitatea de contraspionaj pe care o derulau FBI și britanicii prin Venona. Rapoartele lui au informat KGB despre asaltul american asupra sistemului de cifrare sovietic, despre soarta lui Karl Fuchs și despre amenințarea la adresa americanilor ce făceau parte din rețeaua de spionaj atomic.

Philby se mișca după bunul lui plac pe coridoarele Pentagonului, o instituție încă în plin proces de transformare, la șase luni după sinuciderea secretarului Apărării James Forrestal, care suferise o cădere psihică și se aruncase pe fereastră de la un etaj superior al Spitalului Naval Bethesda. Forrestal fusese cel mai puternic aliat al lui

Hoover în Guvernul Statelor Unite. Moartea lui a adâncit și mai mult disperarea lui Hoover privind spionajul american și capacitatea lui de a face față amenințării sovietice, tot mai puternică.

În timp ce Philby începea să jefuiască secretele americane, Hoover ducea o luptă de ariergardă împotriva viitorului director al Agenției Centrale de Informații, Allen Dulles. Încă avocat în practică privată, Dulles fusese angajat de Pentagon să facă un studiu ultrasecret despre starea jalnică a spionajului american. El intenționa să folosească acest raport către președinte ca pe o trambulină pentru a se propulsa la comanda CIA. În investigațiile lui, ce au durat un an, Dulles nu s-a consultat nici cu Hoover, nici cu FBI, într-un afront deliberat. Când Hoover a pus mâna pe o copie a raportului de la Pentagon, a văzut că Dulles nu recunoștea autoritatea conferită de președinte lui Hoover în chestiuni de securitate națională.

„Excluderea FBI este scandaloasă”[260], a scris Hoover.

Dulles nu i-a răspuns. După un efort îndelungat, un agent special FBI a aflat noul buget al CIA, de la un angajat al Comisiei de Alocări a Camerei Reprezentanților: era ascuns în șapte sau opt documente diferite ale Pentagonului. Cel mult patru membri ai Congresului știau despre asta. „Este cel mai șocant exemplu de contabilitate necorespunzătoare pe care l-am văzut vreodată”[261], a scris Hoover în nota respectivă. Și mai șocant era că CIA cheltuia de cinci ori și jumătate mai mult decât FBI.

Hoover și-a dat seama că trebuia să reia lupta pentru comandă în războiul împotriva comunismului.

248 Robert Payne, Report on America (New York: John Day, 1949), p.3.

249 4 ianuarie 1945, dosar KGB citat de Haynes, Klehr și Vassilev în Spies, pp. 288-289. Raportul despre Judith Coplon, zisă Sima, nu a fost un mesaj Venona decriptat, ci un dosar copiat de Vassilev din arhivele KGB. Serviciul sovietic de spionaj și-a schimbat numele de 13 ori între 1917 și 1991. Denumirea de KGB, prescurtare de la Comitetul pentru Securitatea Statului, a fost adoptată în martie 1954 și a durat până în octombrie 1991. Spionajul militar sovietic, care și-a schimbat

și el numele, este denumit aici GRU, prescurtare de la Directoratul Principal de Spionaj.

250 Notă către Ladd, 11 noiembrie 1949, FBI, citată în Alan F. Westin, „Problema interceptărilor: O analiză și o propunere legislativă”, Columbia Law Review 52, nr. 2 (noiembrie 1952), pp. 165–208. Analiza lui Westin conține extrase ample din procesul lui Coplon și dosarele apelurilor făcute de aceasta, care includ faptul că interceptările în cazul ei erau monitorizate de 50 de agenți FBI, că un agent FBI a depus mărturie falsă în primul proces, și că FBI a distrus documente referitoare la interceptări înainte de cel de-al doilea proces.

251 Lamphere și Shachtman, The FBI-KGB War, pp. 115–122.

252 Documente MI5 citate în Michael S. Goodman, „Cine ce secret încearcă să ascundă, de cine și de ce? Relațiile MI5-FBI și cazul Karl Fuchs”, Journal of Cold War Studies 7, nr. 3 (2005), pp. 124–146.

253 Keay către Fletcher, „Klaus Fuchs: Spionaj”, 21 februarie 1950, FBI/FOIA.

254 Donald Shannon, Proiectul FBI de Istorie Orală, interviu din 4 septembrie 2003, FBI/FBIOH.

255 Însemnare a lui Hoover, Ladd către Hoover, „Subiect: Foocase,” 16 februarie 1950, FBI/FOIA.

256 Centrul din Moscova către KGB New York, 10 aprilie 1950, transcrierea lui Vassilev, citată în Haynes, Klehr și Vassilev, Spies.

257 Agenția Națională de Securitate, „L’Affaire Weisband”, în Breaches in the Dike – the Security Cases, NSA DOCID 3188691.

258 Transcrierea lui Vassilev a unor dosare KGB din martie 1949 și iulie 1949; „FBI a început să pună cap la cap”: Agenția Națională de Securitate, „L’Affaire Weisband”.

259 Furgerson, istorie orală, FBI/FBIOH.

260 Nota lui Hoover pe un memoriu, Keay către Ladd, 7 aprilie 1949, FBI/FOIA.

Încercând să-l învingă pe Allen Dulles în lupta pentru titlul de „țar” al informațiilor americane, Hoover i-a scris acestuia, exprimându-și pretențiile. Autoritatea FBI acoperea toți străinii din Statele Unite pe care CIA încerca să îi recruteze și să îi folosească drept agenți în străinătate – nu doar străini și defectori, ci și studenți străini și oameni de afaceri. Pe scurt, CIA nu trebuia să pescuiască în apele FBI. Acesta era un punct foarte delicat.

Dulles îi convinsese pe unii membri ai Congresului să redacteze o legislație nouă și cuprinzătoare. Legea CIA din 1949 întărea și extindea autoritatea directorului Agenției Centrale, funcția pe care o voia Dulles. Printre puterile propuse era dreptul CIA de a aduce străini în Statele Unite pentru a-i antrena ca spioni și sabotori împotriva lui Stalin. Hoover considera acest limbaj legislativ drept o amenințare la adresa Americii. Dacă străinii se dovedeau a fi agenți dubli? Dacă un defector rus afla despre spionajul american, iar apoi se întorcea la Moscova? Hoover a scris cu cerneală albastru-regal că va lupta împotriva „acestei prevederi surprinzătoare”, susținute de Dulles și de aliații lui de la CIA.

La o revizuire ulterioară, Hoover a hotărât că întreaga lege era un dezastru. „Fiți siguri”, a afirmat el, „că noi, în nici un caz și niciodată, nu aprobăm propunerea în ansamblu. Ne opunem aplicării ei și este profund greșită”.

Hoover i-a scris procurorului general că Dulles și aliații lui amenințau să creeze „o confuzie fără speranță” pe frontul de acasă. Avertismentul lui a rămas neauzit. Legea CIA a trecut prin Congres în mare secret, aproape fără dezbatere. Acorda Agenției, printre alte puteri, un buget secret, ascuns în registrele de contabilitate ale Pentagonului, dreptul de a cheltui banii fără a da socoteală pentru ei, autorizația de a aduce o sută de străini pe an în Statele Unite și de a le acorda rezidență permanentă, fără a se lua în considerare crimele de război sau acțiunile teroriste din trecut, și un anume grad de libertate în conducerea operațiunilor interne, aproape de a sluji ca poliție secretă.

Bătălia pe care au început-o Hoover și Dulles va modela spionajul timp de decenii. Lupta dintre FBI și CIA a început la Washington, dar curând s-a întins în întreaga țară și în străinătate. Teatrul lor de război a fost, uneori, un teatru al absurdului.

Amiralul Roscoe Hillenkoetter, directorul Agenției Centrale de Informații a lui Truman, știa că nu este calificat; a spus-o chiar el. Dar amiralului îi displăcea profund să fie subminat de către Wild Bill Donovan, Allen Dulles și agentul lor CIA preferat, Frank Wisner, aflat în fruntea campaniei Agenției care se extindea rapid la nivel mondial, de operațiuni de comando și război psihologic împotriva lui Stalin. Toți trei transmiteau informații defăimătoare, ca parte a campaniei lui Dulles pentru a deveni director. Amiralul a adus problema în fața președintelui Truman și a lui Hoover; el a informat FBI că „președintele l-a criticat aspru pe generalul Donovan pentru că a încercat să se amestece în problemele CIA și l-a făcut «un băgăcios afurisit»".

Hoover a consemnat bucuros observațiile înțepătoare ale lui Harry Truman în dosarul său asupra CIA. La 5 aprilie 1950, dosarul lui Hoover s-a îngroșat. Hoover auzise că agenții lui Wisner lucrau la Hollywood, „încercând să recruteze spioni sub acoperire în colonia cinematografică de acolo," după cum se arăta într-o scrisoare a unui informator de încredere. „Una dintre «replicile» folosite este aceea că FBI este terminat... Se duce o adevărată campanie de defăimare, care este neadevărată și incorectă". Înfuriat, Hoover a cerut o investigație de teren pe scară largă a lui Wisner, a recruților lui de la Hollywood și a „declarațiilor lor defăimătoare la adresa Biroului".

Omul de legătură al FBI de la CIA, Cartha „Deke" DeLoach – un tânăr agent care îl copia pe Hoover în aspect, vorbe și fapte – i-a spus directorului Agenției Centrale că oamenii lui Wisner „încălcau jurisdicția FBI" și „încercau să submineze Biroul prin defăimare". Amiralul a început o lungă lamentație împotriva lui Wisner. Era un lider prost, iar printre angajații lui erau o mulțime de „«elementele nocive» și angajați incompetenți". Dar steaua lui era în ascensiune. Amiralul a spus că Wisner va prelua curând toate departamentele serviciului clandestin al CIA din întreaga lume; protectorul lui, Allen Dulles, va fi imediat în spatele lui. Amiralul i-a spus agentului FBI că el va demisiona din CIA de îndată ce va găsi o navă pe care președintele îi va permite să o comande.

Wisner conducea singurul departament al guvernului american asupra căruia Hoover nu avea nici o pârghie. „Ce știm despre el?", scrisese Hoover pe primul memoriu al FBI în care era menționat Wisner, în care acesta era identificat eronat ca „un jurnalist important", nu ca un

avocat cultivat, care condusese operațiuni în România pentru Wild Bill Donovan, în al Doilea Război Mondial.

Hoover a fost oripilat să afle, cum avea să se întâmple curând, că departamentul lui Wisner avea mai mulți bani și mai multă putere decât FBI.

261 Însemnarea lui Hoover pe o notă, Mohr către Tolson, „Alocările de fonduri către CIA”, 18 august 1951, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 21

„PARCĂ AR FI ÎNCEPUT AL TREILEA RĂZBOI MONDIAL”

În vara anului 1950, americanii au înțeles că Războiul Rece era un război real și că în joc era însăși supraviețuirea lumii. Biroul Federal de Investigații al lui Hoover lupta din greu pe frontul de acasă: forța lui era resimțită în fiecare ramură a guvernului, în fiecare tribunal și în fiecare colegiu din America.

Pe 24 iulie 1950, la doar o lună de la începutul Războiului din Coreea, Hoover a reușit să obțină de la președintele Truman o declarație oficială care extindea autoritatea FBI la investigarea „spionajului, sabotajului, a activităților subversive și a altor probleme legate de acestea”[262] care ar afecta securitatea națională americană – un mandat mai larg chiar și decât directivele date de FDR în vremea războiului. Hoover s-a gândit să își justifice împuternicirile sporite printr-un raport ultrasecret cu adevărat înspăimântător, trimis președintelui pe 24 august. El a avertizat că o armată invizibilă – zeci de mii de comuniști înverșunați din mișcarea clandestină americană – erau gata să pornească la luptă împotriva Statelor Unite.

În raport a prezentat o viziune detaliată a morții orașelor americane lovite de teroriști kamikaze. Hoover și-a motivat avertismentele privind un holocaust terorist prin rapoartele primite de la „zece informatori foarte importanți și de mare încredere ai FBI”[263]. Unii dintre acești martori secreți erau foști membri ai Partidului Comunist care depuseseră mărturie în fața juriilor federale sau în instanțe; alții fuseseră agenți secreți sovietici vreme de 20 de ani sau mai mult. Asta a spus Hoover în raportul lui către Casa Albă.

„Conducătorii sovietici nu vor ezita să folosească orice metodă pentru a se apropia și mai mult de scopul lor, de a domina complet lumea”,

spunea raportul lui Hoover. „În eventualitatea unui conflict între Statele Unite și Uniunea Sovietică, fiecare comunist va face tot ce-i stă în puteri ca să lovească țara aceasta”. Comuniștii se vor infiltra printre militari, vor incita la rebeliune, vor declanșa conflicte rasiale, vor pune bețe în roate industriei de armament, vor lovi economia cu greve și sabotaje, vor confisca posturile de radio și de televiziune ca să pompeze propagandă în ochii și urechile poporului. Comuniștii americani trecuseră în revistă „principalele centre industriale din Statele Unite”, a confirmat un informator, „inclusiv punctele strategice care trebuie capturate sau distruse în caz de război”.

Hoover a păstrat ce era mai rău pentru final: „Uniunea Sovietică nu va ezita să folosească bombe atomice pentru a distruge anumite ținte, chiar dacă un astfel de atac ar implica misiuni sinucigașe.” Hoover prevestea „avioane sinucigașe cu bombe atomice la bord” și „un atac de amploare cu parașutiști sinucigași transportând bombe de mici dimensiuni sau alte dispozitive distructive”. Parașutiștii urmau să fie ajutați de comuniștii americani la locurile de aterizare – iar amploarea atacului în viziunea lui Hoover era sugerată de afirmația lui că milioane de copii ruși se antrenau să devină parașutiști.

Componentele bombei atomice și ale bombei cu hidrogen puteau fi introduse pe furiș în Statele Unite, pregătite pentru atac și „detonate de la distanță sau de către indivizi gata să se sacrifice” – mișcarea clandestină a comuniștilor americani. Raportul spunea că „20 000 de membri devotați ai Partidului Comunist, inclusiv nucleul partidului” – exact oamenii pe care Hoover îi inclusese în Indexul lui de Securitate, suspecții pe care îi voia închiși în numele supraviețuirii națiunii – erau „dispuși să urmeze neabătut instrucțiunile guvernului sovietic” în vreme de război sau de criză.

Viziunile lui Hoover, cu kamikaze nucleari și adolescenți teroriști sinucigași coborând din cer cu parașutele, erau menite să provoace un șoc în mințile guvernanților americani. Scenariile lui apocaliptice au un aer SF, dar ele reprezentau cu adevărat temerile sale cele mai rele.

De asemenea, mai includeau o amenințare, căreia FBI putea să-i facă față: mobilizarea politică a comuniștilor americani în vreme de război.

Hoover a ales cu precizie momentul în care să-și trimită raportul. Cu o săptămână înainte, un juriu federal din New York îi condamnase pe

spionii care ajutaseră la transmiterea către Moscova a secretelor din Proiectul Manhattan. Pe 17 august 1950, verdictul lui Julius Rosenberg a fost bătut în cuie. Juriul de la proces a considerat că dovezile prezentate împotriva lui erau de necontestat. La fel a considerat și judecătorul. Așa a văzut lucrurile și poporul american.

Pe 23 septembrie, Congresul a aprobat Legea Securității Interne din 1950. Ea conținea prevederi pe care Hoover le cerea de un deceniu. Legile care defineau spionajul și sabotajul au fost extinse și întărite. Cetățenii subversivi erau pasibili acum de detenție politică. Organizațiile comuniste și cu simpatii comuniste erau obligate să se înregistreze la un nou Consiliu pentru Controlul Activităților Subversive. Noul procuror general, J. Howard McGrath, a decis că Legea Securității Interne oferă o bază legală Indexului de Securitate al lui Hoover, cu prevederile referitoare la detenția preventivă, propunerile de suspendare a protecției constituționale și lista lui tot mai lungă, ce depășise 20 000 de americani. Indexul lui Hoover era acum legal – o parte acceptată a programului american de securitate națională. El avea să rămână în vigoare pentru următorii 21 de ani.

Anul 1950 a adus multe zile negre pentru președintele Truman. Dar nici una nu a fost mai întunecată decât ziua de 1 noiembrie.

De dimineață, noul director al CIA, generalul Walter Bedell Smith, a venit cu ultimele știri: soldații comuniști chinezi intraseră în Războiul din Coreea. Rapoartele CIA subestimaseră grav amploarea atacului. Trei sute de mii de soldați chinezi au lovit ca o avalanșă umană ce a ucis mii și mii de soldați americani. Nu a lipsit mult ca armata americană din munți să fie aruncată în mare. În spatele armatei chineze stătea noul dictator, președintele Mao Zedong. Generalii americani presupuneau că Stalin îl susținea pe Mao, fluturându-și noua bombă atomică.

După-amiaza, un val de căldură a înghițit Washingtonul; mercurul termometrelor a trecut de 30º C. Truman s-a dus să tragă un pui de somn la Blair House, peste drum de Casa Albă; sediul oficial al președinției americane stătea să se prăbușească și intrase în renovare. La intrarea în Blair House, pe trotuar stăteau doi naționaliști portoricani, unul înarmat cu un pistol Luger de fabricație germană, celălalt cu un Walther german, având împreună 69 de gloanțe. Ei au deschis focul și au încercat să forțeze intrarea în Blair House, ca să-l

împuște pe președinte în numele independenței statului Puerto Rico. Unul dintre ei a murit, ca și un agent al serviciului secret. Al doilea asasin a fost arestat, judecat și condamnat la moarte. Truman i-a comutat pedeapsa în închisoare pe viață. Ancheta deschisă de FBI, referitoare la conducătorii și adepții cauzei independenței, s-a întins pe mai bine de 50 de ani.

Pe 28 noiembrie 1950, când amploarea atacului chinez în Războiul din Coreea era de-acum clară, Truman a convocat o întrunire completă extraordinară a Consiliului Național de Securitate. Amenințarea unui al treilea război mondial, cu arme de distrugere în masă, plana acum asupra lumii. Truman a declarat stare de urgență la nivel național, a triplat bugetul Pentagonului, l-a numit pe generalul Eisenhower comandant suprem al NATO și a respins cererile ultrasecrete făcute de generalul Douglas MacArthur și comitetul Statului Major Interarme, ca toate bombele atomice din arsenalul american să fie lansate asupra Chinei și Manciuriei. Dar Truman a spus că era pregătit să folosească bomba, dacă ar fi nevoit să o facă.

„Parcă ar fi început al Treilea Război Mondial", a scris Truman în jurnalul lui, pe 9 decembrie. „Eu sper că nu, dar trebuie să înfruntăm orice va veni – și o vom face."

„20 de ani de trădare"

Mergând pe vechile urme furnizate de Venona, FBI bănuia că încă mai exista un agent KGB la ambasada britanică la Washington. Biroul știa doar că era un diplomat care avea rang înalt și numele de cod Homer.

Britanicii și americanii colaborau în domeniul informațiilor secrete de un deceniu deja, dar Hoover tot nu era împăcat cu ideea parteneriatului. Îi privea cu dispreț pe americanii anglofili și cu suspiciune pe ștabii din spionajul britanic. Era indignat de reticența acestora în ancheta referitoare la Homer.

Ofițerii superiori de informații britanici și americani s-au strâns într-o noapte frumoasă de sâmbătă, în aprilie 1951, la locuința din

Washington a lui Kim Philby. Printre oaspeți se aflau James Angleton și Bill Harvey de la CIA; Bob Lamphere și Mickey Ladd de la FBI; Robert Mackenzie și Jeff Patterson de la serviciul de informații britanic, precum și musafirul permanent al lui Philby, un diplomat britanic pe nume Guy Burgess. Cina a fost imposibil de mâncat, iar băutură, din belșug. Veteranii din al Doilea Război Mondial pluteau în anii 1950 pe o mare de alcool. Lui Angleton, un intelectual cu o poziție de vârf în CIA, îi plăcea să bea împreună cu Philby și să discute, la un pahar, despre raidurile de comando pe care americanii și britanicii le plănuiau în spatele Cortinei de Fier. El a prezis că Philby avea să fie viitorul șef al serviciului britanic de informații externe.

Petrecerea s-a sfârșit prost. Burgess era beat și își pierduse controlul, luându-se la harță cu americanii și cu soțiile lor. Mickey Ladd, de la FBI, se minuna cu voce tare cum de Philby, ofițerul de informații cu gradul cel mai înalt de la Washington, accepta un individ ca Burgess sub acoperișul lui.

Câteva săptămâni mai târziu, pe 25 mai 1951, ziarele de pe ambele țărmuri ale Atlanticului relatau că Burgess și Donald Maclean, șeful secției americane de la Ministerul de Externe britanic, de la Londra, dispăruseră împreună dincolo de Cortina de Fier. Maclean fusese prim-secretar al ambasadei britanice la Washington în 1944 și 1945.

El era Homer.

Fuga lui la Moscova l-a adus pe șeful serviciului britanic de informații externe, Sir Percy Sillitoe, la Washington. Sir Percy avea cu sine o valiză ticsită cu dosare despre Philby, Burgess și Maclean și a pus conținutul la dispoziția lui Hoover și a FBI. Cei trei britanici erau prieteni de 20 de ani, din perioada petrecută împreună la Trinity College, de la Cambridge. În anii 1930, toți trei fuseseră comuniști sau socialiști. Dosarele mai conțineau și secrete nu chiar atât de secrete: Burgess era celebru pentru homosexualitatea lui promiscuă, Maclean era un homosexual care își ascundea orientarea, iar Philby se însurase cu o comunistă austriacă, agent sovietic. Toți trei erau alcoolici. Lucrurile acestea erau știute de superiorii lor, și totuși cei trei au fost protejați și promovați. Maclean și Burgess erau de-acum la Moscova; Philby fusese rechemat la Londra. Hoover susținea că Philby era evident un agent sovietic și că el permisese Moscovei să penetreze CIA

și Pentagonul la cele mai înalte niveluri. Sir Percy și-a exprimat politicos dezacordul, neputând accepta că un om cu poziția socială și originea lui Philby putea să fie un trădător.

Reflectând la viețile din trecut ale spionilor britanici la Cambridge, în anii 1930, Hoover a pus comunismul lor în legătură directă cu homosexualitatea.

Conexiunea i se părea evidentă. Homosexualitatea și comunismul erau motive de concediere pe loc dintr-o funcție guvernamentală americană – și de la cele mai multe alte locuri de muncă. Atât comuniștii, cât și homosexualii aveau vieți clandestine și compartimentate. Atât unii, cât și alții făceau parte din comunități secrete, subterane. Foloseau limbaje codificate. Hoover credea, ca și semenii lui, că ambele grupuri aveau o susceptibilitate aparte la capcanele sexuale și șantajul unui serviciu secret străin[264].

Agenții FBI au devenit și mai vigilenți la această amenințare. „Sovieticii știau, în acea vreme, că dacă un angajat al guvernului era homosexual, avea să-și piardă slujba”[265], a spus John T. Conway, care lucra în echipa pentru spionaj sovietic, la secția teritorială a FBI din Washington. Conway a anchetat un oficial de la Departamentul de Stat bănuit că s-ar fi întâlnit cu un ofițer KGB tânăr, blond și arătos, într-un bar pentru homosexuali. „A fost o misiune ca naiba”, își amintea Conway. „Într-o noapte îl țineam sub supraveghere, iar el a agățat un puști, l-a dus la el în apartament și l-a ținut acolo toată noaptea. A doua zi am reușit să punem mâna pe băiat și să-i luăm o declarație, iar tipul ăsta de la Departamentul de Stat și-a pierdut slujba.”

Pe 20 iunie 1951, la mai puțin de patru săptămâni după izbucnirea scandalului Homer, Hoover a intensificat Programul de Combatere a Deviațelor Sexuale. FBI a alertat universitățile, precum și polițiile statale și locale cu privire la această amenințare subversivă, urmărind înlăturarea homosexualilor din toate instituțiile guvernului, din învățământul superior și din forțele de poliție din toată țara. Dosarele FBI despre homosexualii americani au crescut la 300 000 de pagini în următorii 25 de ani, înainte să fie distruse. A durat șase decenii, până în 2011, ca homosexualii declarați să poată face parte din armata Statelor Unite.

Hoover a pus apoi în mișcare Programul Responsabilităților, o nouă

campanie la scară națională, lansată în secret în primăvara și vara anului 1951. În baza legii, FBI trebuia să-și dezvăluie dosarele de investigații doar în interiorul ramurii executive a guvernării. Hoover depășise deja această limită, furnizând în secret dosare membrilor săi preferați din Congres. Programul Responsabilităților a făcut ca guvernatorii, primarii și alți conducători la nivel de stat și local să fie dotați cu muniție pentru a-i ataca pe subversivi la ei acasă. Agentul special însărcinat cu secțiile regionale ale FBI servea drept om de legătură între Hoover și oficialii politici ai națiunii. În următorii patru ani, Programul Responsabilităților a fost un instrument pentru epurarea a sute de presupuși stângiști din universități, colegii și școli publice, până când secretul a fost încălcat de un responsabil de stat cu educația, dornic de publicitate. Împreună, Programul Responsabilităților și cel al Depistării Devianțelor Sexuale au avut drept rezultat demiterea a nenumărați profesori, în toată țara[266].

Hoover a ridicat problema homosexualilor la prima întâlnire pe care a avut-o cu directorul CIA numit de Truman, Walter Bedell Smith, un general cu patru stele care fusese șeful de stat major al lui Eisenhower în al Doilea Război Mondial. Generalul Smith căpătase reputația că ar fi omul cu securea al lui Ike, colții ascuțiți din spatele zâmbetului larg al acestuia. El a fost ambasadorul lui Truman la Moscova și l-a înfruntat direct pe Stalin. Era un om cu o forță imensă și cu fire aprinsă, intolerant la imperfecțiune. El și Hoover s-au înțeles din prima clipă. Aveau foarte multe în comun.

S-au așezat la masă, pentru un dineu neoficial, într-un apartament privat de la Hotelul Mayflower. După schimbul inițial de amabilități, Hoover a ridicat problema homosexualității în CIA. „Generalul Smith a părut foarte uimit în special de larga răspândire a acestei condiții”[267], a scris Hoover. „El a întrebat despre procentul din populație care are înclinații în această direcție.” Hoover a spus că avea să-i trimită un rezumat făcut de FBI al studiului lui Alfred S. Kinsey, Comportamentul sexual la bărbați, care afirma că un bărbat din zece este homosexual practicant, un număr mult mai mare decât bănuiau cei mai mulți americani.

Hoover și generalul Smith aveau griji importante. Ei credeau că sovieticii se infiltraseră în CIA. Absolut toate operațiunile de gherilă pe care Agenția le lansase în ultimii doi ani sfârșiseră prost. Sute de agenți străini recrutați de CIA fuseseră parașutați în spatele liniilor

inamice, dincolo de Cortina de Fier, și aproape toți fuseseră capturați sau uciși. CIA nu făcea nici un progres în străinătate, în lupta sa împotriva comunismului. Și nici FBI nu rezolvase vreun caz nou împotriva spionilor sovietici.

Unele dintre aceste eșecuri puteau fi puse pe seama trădării lui Philby, dar nu toate. Dacă sovieticii mai aveau încă un om în cercurile înalte ale serviciilor de informații americane, atunci operațiunile secrete ale Statelor Unite riscau să fie sabotate în continuare, în străinătate și acasă.

Hoover a decis că trebuia să schimbe modul în care FBI și CIA colaborau împotriva sovieticilor. Hoover l-a desemnat pe Sam Papich, de la FBI, să lucreze la sediul central al CIA, iar generalul Smith l-a însărcinat pe Jim Angleton să lucreze cu Biroul. Papich, născut în Montana și cu origini în Iugoslavia, lucrase sub acoperire pentru FBI la Rio de Janeiro în timpul și după al Doilea Război Mondial, pozând în reprezentant Dunn & Bradstreet. Angleton, născut în Idaho și educat la Yale, fusese spion american în Italia în timpul războiului. Acești doi oameni aveau să asigure legătura între FBI și CIA în următoarele două decenii.

La puțin timp după aceea, Angleton a devenit șeful contraspionajului la CIA, omul însărcinat cu identificarea spionilor sovietici. Și-a făcut o practică profesională din studierea cazurilor de spionaj din trecut, încercând să descifreze decenii de înșelăciuni sovietice. Și a găsit, în țesătura trecutului, tipare pe care puțini alții puteau să le vadă, unele dintre ele invizibile pentru ochiul obișnuit și mintea rațională.

Promovarea lui la conducerea contraspionajului a fost o lovitură pentru J. Edgar Hoover. Profunzimea discuțiilor pe care Angleton le avea cu FBI era uimitoare; el a fost de departe cea mai bună sursă pentru Hoover cu privire la ceea ce se întâmpla în interiorul CIA. „A fost foarte cooperant și, după cum știți, ne-a oferit din proprie inițiativă informații care ne-au fost de mare ajutor”[268], raporta Papich. „Faptul că a tratat cu Biroul de o manieră foarte francă, liber de secretomania obișnuită pentru CIA, l-a făcut să poată lucra cu FBI.”

Pe 2 iulie 1952, Angleton a spus Biroului că grupările de luptă politică și organizațiile de propagandă ale CIA din toată Europa erau „larg expuse penetrării de către agenți sovietici”[269]. El a spus că KGB

trebuie să fi plantat spioni printre miile de est-europeni și ruși albi refugiați pe care CIA îi recrutase în Germania și Anglia, în efortul de a-i contracara pe sovietici. Operațiunile CIA în Europa erau pline de exilați politici și de „emigranți care se foloseau de organizație ca să-și asigure confortul propriu", a spus Angleton. A lăsat să-i scape, în treacăt, că Frank Wisner, comandantul operațiunilor sub acoperire ale CIA, care cheltuise deja în secret sute de milioane de dolari, tocmai ceruse încă 28 de milioane, ca să-și extindă imperiul din străinătate. Hoover a scris, cu cerneala lui albastră: „Este șocant că o asemenea risipă și laxitate pot persista, fără să se facă nimic pentru asta."

Se putea face totuși ceva. Securitatea națională a Statelor Unite depindea de alegerile prezidențiale din 1952. Hoover a vrut să se asigure că generalul Eisenhower avea să fie președintele Statelor Unite, și Richard Nixon, vicepreședinte. Republicanii și-au nominalizat candidații pe 11 iulie. Democrații l-au ales pe guvernatorul de Illinois, Adlai Stevenson, pe 24 iulie. Hoover avea deja un raport despre Stevenson la îndemână. Asistentul directorului FBI, Mickey Ladd, îl pescuise din dosarele Devianților Sexuale: „Ca urmare a cererii dumneavoastră, aveți atașată o însemnare neconfirmată, referitoare la guvernatorul Stevenson, despre care se spune că ar fi cunoscut drept homosexual."[270]

În momentul nominalizării lui Adlai Stevenson la președinție, un document de 19 pagini despre candidatul democraților a ajuns la Lou Nichols de la FBI, care se ocupa de relațiile cu Congresul și cu presa. Era de fapt o compilație de zvonuri malițioase, inclusiv un raport de la un detectiv din cadrul poliției newyorkeze care spunea despre guvernator nu doar că era unul dintre cei mai binecunoscuți homosexuali din Illinois, ci și că folosea în travesti numele de „Adeline". Hoover s-a asigurat că aceste zvonuri ajung la Richard Nixon, la comitetul de campanie al republicanilor și la un mare număr de jurnaliști.

Alegerea lui Eisenhower și Nixon în noiembrie 1952, împreună cu victoria covârșitoare a republicanilor în Camera Reprezentanților și în Senat, au pus capăt celor două decenii de dominație a Partidului Democrat la Washington – epoca pe care senatorul Joseph McCarthy o numea „20 de ani de trădare". La începutul acestor 20 de ani, Hoover conducea o organizație mică și slabă, cu 353 de agenți speciali și un buget mult sub trei milioane de dolari. Acum avea în subordine o

armată anticomunistă de 6 451 de agenți, cu un personal auxiliar de 8 206 oameni și 90 de milioane de dolari de cheltuit.

La câteva zile după victorie, Ike l-a asigurat pe Hoover că îl voia la conducerea FBI atâta vreme cât avea să fie el președinte și că în următorii ani avea să se bucure de sprijinul deplin al Casei Albe. Puțini oameni inspirau mai mult respect la Washington, iar cei care inspirau mai multă teamă erau și mai puțini.

262 Declarația lui Truman, 24 iulie 1950, HSTL. Unii dintre colaboratorii lui Truman au fost șocați de anvergura acestei declarații. „Cum naiba a ieșit asta?", i-a scris consilierul pentru securitate națională Stephen Spingarn colegului lui de la Casa Albă, George Elsey. „Nu știu – am crezut că tu te ocupi", a răspuns Elsey, care bănuia că Hoover încearcă să preia puterea.

263 Raport al FBI către Casa Albă, „Situația internațională actuală și rolul comuniștilor americani în cazul unui război", 24 august 1950, HSTL.

264 Sovieticii conduceau așa-numitele operațiuni de tip „capcane cu miere". O tânără atrăgătoare (sau un tânăr atrăgător) flirta cu un american în străinătate. Făceau dragoste într-o cameră de hotel în care KGB instalase echipamente de înregistrare. Americanului i se arătau fotografii de la întâlnire și i se făcea o propunere: să lucreze pentru Moscova sau să înfrunte scandalul. CIA s-a confruntat cu o mulțime de cazuri de acest gen în anii lui Truman. Șeful stației CIA din Elveția, homosexual, căzuse într-o capcană cu miere; era bănuit că a cedat și că îi slujea pe sovietici. A fost rechemat la Washington și s-a sinucis. CIA a mușamalizat cazul, dar FBI știa câte ceva despre asta. Câțiva ani mai târziu, cel mai influent comentator politic extern din Washington, Joe Alsop, a căzut într-o capcană cu miere, întinsă de un tânăr la Moscova. FBI a aflat totul despre acest caz. FBI mai știa, fapt cunoscut de puțină lume, că în perioada în care Whittaker Chambers fusese agent sovietic sub acoperire, „agățase" constant bărbați pentru aventuri de o noapte, la New York și Washington. Cedase în fața comunismului și a homosexualității exact în același timp. Secretele și sexul – numele false, limbajul codificat, fiorii și pericolul – erau două fețe ale aceleiași monede pentru Chambers.

265 Conway, istorie orală, FBI/FBIOH.

266 Originile și obiectivele Programului celor cu Deviații Sexuale și ale Programului Responsabilităților sunt expuse într-un raport către Hoover de la Conferința Directorilor Executivi ai FBI, prezidată de Tolson, „Diseminarea informațiilor de către Birou în afara departamentelor executive”, 14 octombrie 1953, FBI/FOIA.

267 Memorandumul lui Hoover pentru Tolson și Ladd, 18 octombrie 1950, FBI/FOIA. Hoover era îngrijorat în special de un agent CIA pe nume Carmel Offie, care lucra în subordinea șefului serviciului operațiuni clandestine, Frank Wisner. El îl bănuia pe Offie că ar fi agent de spionaj pentru Israel. Știa sigur că Offie avea prieteni influenți în poziții înalte peste tot în Washington, că era un mare amator de mondenități și de bârfe, un ușuratic, și că era un homosexual declarat și promiscuu, cu cazier pentru că făcuse sex oral într-o toaletă publică din Parcul Lafayette, vizavi de Casa Albă.

Hoover avea cazierul. Într-un memoriu al FBI pentru Hoover, de pregătire pentru întâlnirea cu generalul Smith, se spunea: „Am considerat necesar de câteva ori să informăm CIA asupra dosarelor de arestare primite la Divizia de Identificare, care reflectau activitatea homosexuală a angajaților CIA. Cazul lui Carmel Offie reprezintă un exemplu tipic. Offie, după cum știți, a rămas pe statele de plată ale CIA pentru o lungă perioadă de timp după ce CIA a aflat că el este homosexual.

„Vă amintiți, probabil, că Offie este, în prezent, investigat de FBI din cauza presupusei sale participări la activități de spionaj ale Israelului”, conchidea nota informativă.

268 Roach către Belmont, la transmiterea notei informative despre Papich, 27 septembrie 1954, FBI/FOIA.

269 Keay către Belmont, cu o însemnare a lui Hoover, la transmiterea notiței despre Papich, „Agenția Centrală de Securitate/Siguranța Operațiunilor”, 2 iulie 1952, FBI/FOIA.

270 Ladd către Hoover, 24 iunie 1952, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 22

NICI URMĂ DE DECENȚĂ

O linie telefonică directă lega acum Casa Albă de locuința lui Hoover. Eisenhower suna doar ocazional, dar Nixon telefona de două ori pe zi, o dată dimineața devreme și apoi seara târziu[271].

Hoover își extinsese influența în fiecare colț al tot mai vastului aparat de securitate națională. După cum i-a raportat Hoover noului președinte, pe 26 ianuarie 1953, agenții FBI lucrau acum „zi de zi și în contact direct”[272] la Casa Albă, Pentagon, biroul secretarului Apărării, Statul Major Interarme, Agenția de Securitate Națională, CIA, Departamentul de Stat, Congres, șase ambasade americane, bazele din Germania și Austria ale serviciului de informații al armatei, precum și în circa alte 12 centre ale puterii globale americane.

Hoover a ocupat un loc în Consiliul Național de Securitate, alături de secretarul Apărării și de secretarul de stat. Pentru noul procuror general, Herbert Brownell Jr., cuvântul lui Hoover era lege. Adjunctul și succesorul lui Brownell, William Rogers, a devenit unul dintre prietenii personali ai lui Hoover și de două ori pe săptămână se întâlnea cu directorul, la câte un prânz de lucru. Hoover a ajutat la conturarea politicilor și strategiilor guvernului în toate domeniile, de la securitate națională până la drepturi civile.

Anticomunismul american a atins puterea maximă sub președinția lui Eisenhower. Oamenii lui Hoover îi investigau pe candidații la posturi ce variau de la ambasador până la asistent în Congres. Ei supervizau epurările interne de securitate din tot guvernul, distrugând vieți și cariere la simpla bănuială de lipsă de loialitate sau de homosexualitate.

Impactul lui Hoover în Departamentul de Stat a fost uriaș. Cu sprijinul deplin al secretarului de stat John Foster Dulles, un agent FBI pe nume

R.W. „Scott” McLeod a devenit șef al securității interne la Departamentul de Stat. Epurările politice făcute de el la Washington, precum și în ambasadele și consulatele din străinătate, au folosit metodele tipice FBI, inclusiv interceptări telefonice, pentru a-i obliga pe liberalii și presupușii stângiști să părăsească diplomația americană. Numeroși diplomați au demisionat din disperare.

Oamenii FBI erau omniprezenți în noile organizații create de Eisenhower pentru a proteja influența și puterea americană, cum era de exemplu Agenția de Informare a Statelor Unite (USIA), care difuza ideile americane în întreaga lume. Agenții speciali FBI Charles Noone și Joe Walsh conduceau operațiunile interne de securitate ale USIA la Washington și New York. FBI făcea investigații complete privitoare la fiecare angajat USIA, verificând orice detaliu al vieților lor, începând din copilărie.

„Biblia noastră era Ordinul Executiv 10450, emis de președintele Eisenhower”[273], își amintea Walsh. „Acest ordin se referea la angajații federali, întrucât afecta securitatea națională a țării. O astfel de slujbă era refuzată din start oricui era asociat cu comunismul, homosexualitatea, băutura și alte aberații sociale care puteau fi considerate riscuri pentru securitatea SUA. Era o treabă neplăcută – să cauți și să identifici persoane bănuite de homosexualitate”, a spus el. „Au fost câțiva oameni extrem de decenți și de inteligenți care lucrau în cadrul Agenției, pe care am ajuns să-i cunosc și cu care îmi făcea plăcere să colaborez la programele Agenției, care brusc și fără nici un avertisment – au dispărut! Puși sub investigație, își recunoscuseră homosexualitatea și au demisionat.”

Nimeni din guvern nu era scutit, nici măcar cei care dețineau deja autorizație de acces la informații strict secrete. Stanley Grand era un angajat de la Departamentul de Stat care lucra cu CIA la lovitura de stat ce a înlăturat guvernul din Guatemala, în 1954. „Nu era o perioadă bună pentru Departamentul de Stat”[274], și-a amintit el. „A trebuit să fim cu toții verificați din nou de către FBI și să căpătăm autorizații de acces la informații secretizate, ceea ce majoritatea dintre noi a obținut. Unii au fost însă grav afectați… Un funcționar pe care îl cunoșteam, care era un angajat excelent, a ajuns să fie atât de sătul, pentru că știa genul de acuzații false ce puteau fi aduse împotriva lui, încât s-a sinucis. A fost o tragedie.”

Dar noul regim de securitate internă al lui Ike era un triumf pentru Hoover. El confirma încrederea președintelui în FBI ca primă linie a frontului pentru securitatea națională americană.

Casa Albă privea rapoartele lui Hoover despre Uniunea Sovietică drept cele mai de încredere din tot guvernul. Procurorul general Brownell a spus: „FBI mi-a raportat despre rezultatele activității lor de contraspionaj împotriva conspirației comuniste. Ei au aflat că Stalin era bolnav, iar Malenkov îi ținea locul și avea să-i urmeze în funcție dacă Stalin ar fi murit. Stalin a murit într-adevăr pe 3 martie 1953 și acum este un lucru bine știut că Malenkov i-a urmat în funcție."[275]

Prin contrast, Statele Unite nu aveau ambasador la Moscova atunci când a murit Stalin, iar CIA nu avea nici un spion în Uniunea Sovietică. Primul ofițer CIA trimis la Moscova a fost sedus de menajera lui rusoaică – femeia avea grad de colonel în KGB –, fotografiat în timp ce făcea amor, șantajat și concediat din agenție pentru indiscrețiile lui, în 1953. Înlocuitorul lui a fost prins spionând, arestat și deportat la puțin timp după sosire.

FBI avea de-acum informatori comuniști în toată America. Prin martori, interceptări telefonice, plantări de microfoane, spargeri și supraveghere neîncetată, FBI penetrase și infiltrase Partidul Comunist din Statele Unite. Mulți comuniști puși sub acuzare și condamnați în baza Legii Smith au mers la închisoare pe tăcute, alții au trecut în clandestinitate, însă unii au devenit martori cooperanți. Hoover a simțit o oarecare satisfacție când comuniștii de frunte au mers la închisoare, dar el considera operațiunile de spionaj mult mai importante decât orice act de impunere a legii. Cele două misiuni cereau tehnici diferite.

Un polițist care se confruntă cu un răufăcător vrea să-l imobilizeze pe loc. Un spion vrea să-l imobilizeze în timp. Așteptarea și supravegherea necesitau o răbdare teribilă. Hoover o avea. După 20 de ani de atac și un deceniu de contraatac, FBI începea să înțeleagă amploarea operațiunilor KGB în America.

Biroul avea câțiva agenți dubli care lucrau împotriva KGB. Prima întorsătură eficace de situație a fost cazul lui Boris Morros. Născut în Rusia în 1895, în același an ca Hoover, Morros a venit în Statele Unite ca urmare a revoluției bolșevice, croindu-și drum la Los Angeles și în

industria fabricanților de iluzii. Lucra la Paramount Pictures, aranjând coloanele sonore ale filmelor de serie B, și conducea în paralel Boris Morros Music Company.

În 1934 s-a dus la consulatul sovietic din New York ca să ceară o viză pentru tatăl lui, care voia să se întoarcă în sânul Maicii Rusii. Funcționarul de la vize, care lucra pentru spionajul sovietic, l-a întrebat: Vrei să faci, în schimb, o favoare țării tale? Morros a fost de acord să creeze o legendă – o slujbă fantomă cu documente false – la sediul din Berlin al companiei Paramount. Legenda i-a fost o acoperire puternică lui Vassili Zarubin, ulterior șeful spionajului sovietic în Statele Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Zarubin i-a întors favorul. El l-a plătit pe Morros pentru folosirea companiei lui muzicale de la Hollywood ca acoperire pentru spionii sovietici.

FBI l-a înregistrat pe Zarubin, în primăvara anului 1943 discutând cu comunistul american Steve Nelson despre plasarea unor agenți sovietici în interiorul Laboratorului de Radiații din Berkeley. În vara aceea, Hoover a primit o scrisoare anonimă de la un ofițer de informații sovietic nemulțumit, aflat la Washington. Scrisoarea îl identifica pe Zarubin ca fiind șeful responsabil cu spionajul în America, din serviciul secret de informații al sovieticilor. Mai spunea că spionii sovietici recrutau și conduceau rețele ample de agenți în clandestinitate, care „furau cu totul industria de război din America”[276]. Scrisoarea numea cinci ofițeri de informații sovietici care operau în Statele Unite sub acoperire diplomatică și comercială – printre aceștia și Boris Morros.

Dar FBI a așteptat patru ani înainte să trimită un agent să stea de vorbă cu Morros la Los Angeles, în iunie 1947. Inexplicabila întârziere l-a făcut pe Hoover să scrie o notă tăioasă: „Ce mă preocupă este câte alte situații similare mai există în dosarele noastre. H.”[277]

Din fericire pentru Hoover, Morros a acceptat să lucreze pentru FBI. Decizia lui de a trage pe sfoară Moscova era într-adevăr rară. Și mai rar a fost faptul că un fragment din vechiul lui dosar de caz sovietic a devenit lizibil pentru spărgătorii de coduri din armată și din FBI, confirmând că Morros are legături puternice în KGB. Creatorii sovietici de coduri erau câteodată extrem de neglijenți. Numele de cod al Moscovei pentru Boris Morros, născut Boris Moroz, era Frost (”ger”). Cuvântul rusesc pentru ger este moroz. Orice fisură în armura

spionajului sovietic, fie ea cât de mică, era un dar din partea zeilor războiului.

Morros a devenit omul FBI după un deceniu în care a lucrat pentru Moscova. Biroul îi numea activitatea „the Mocase". Compania lui muzicală încă mai servea drept fațadă pentru operațiunile KGB la New York și Los Angeles. El a furnizat o breșă importantă pentru FBI, obținând invitația de a călători la Geneva pentru a-l întâlni pe Aleksandr Korotkov, omul care conducea rețeaua mondială de ilegali a KGB. S-a întâlnit din nou cu Korotkov la Moscova, în 1950. Pentru Kremlin, Morros spunea povești grandioase despre invitațiile primite de el la Casa Albă și la Vatican. KGB le-a înghițit, cu toate îndoielile pe care le avea.

Cazul a fost unic la începutul anilor 1950: nici CIA, nici Pentagonul nu aveau un agent în interiorul KGB. Doar câțiva inițiați aleși de la Casa Albă și din Congres știau că Hoover reușise această breșă – iar numărul lor era foarte mic.

„FBI este J. Edgar Hoover"

În Congres existau acum trei comisii care lucrau cu FBI împotriva amenințării comuniste. Comisia pentru Activități Antiamericane a Camerei Reprezentanților (HUAC) vâna stângiștii de la Hollywood și denunța simpatizanții din rândurile clerului. Subcomitetul pentru Securitate Internă al Senatului urmărea intrigile sovietice la Națiunile Unite și pe simpatizanții comuniști din colegii și facultăți. Subcomitetul Permanent pentru Investigații al Senatului era acum sub conducerea unui nou președinte, senatorul Joe McCarthy, republican din Wisconsin.

McCarthy era de trei ani în activitate febrilă. O versiune denaturată a unui raport FBI depășit și plin de inexactități fusese sursa-cheie pentru prima acuzație falsă care i-a adus faima, în 1950: că Departamentul de Stat era infestat cu sute de comuniști. El nu avea o listă de nume, așa cum pretindea, ci doar un număr care se schimba în timp. Cu toate acestea, o bună parte din faima și puterea senatorului se datorau

felului în care uza și abuza de rapoartele FBI furnizate de oamenii de legătură ai lui Hoover cu Congresul. McCarthy și anchetatorul lui șef, un fost agent FBI pe nume Don Surine, citeau teancuri de rapoarte ale Biroului referitoare la amenințarea comunistă. În schimb, Surine îl ținea pe Hoover la curent cu activitatea lui McCarthy.

Ca și colegii lui din Congres, senatorul îi aducea cu regularitate omagii lui Hoover, în public și în particular. „Nu trebuie să-ți facă nimeni statuie”[278], i-a scris McCarthy directorului, într-un elogiu tipic. „Ți-ai ridicat singur propria statuie sub forma FBI – pentru că FBI este J. Edgar Hoover și cred că putem spune cu certitudine că așa va fi întotdeauna.”

În primăvara anului 1953, politica americană părea să fie pregătită pentru genul nemilos de anticomunism al lui McCarthy, pe măsură ce se apropia ziua execuției lui Julius și Ethel Rosenberg. Judecătorul care pronunțase condamnarea la moarte a spionilor atomici a spus că faptele acestora erau „mai grave decât crima”. Retorica lui era în ton cu vremurile. Judecătorul a afirmat că Julius Rosenberg a pus bomba atomică în mâinile lui Stalin, ceea ce „a cauzat, în opinia mea, Războiul din Coreea, cu peste 50 000 de victime; și cine știe câte alte milioane de oameni nevinovați s-ar putea să plătească prețul trădării voastre”. Pe 19 iunie 1953 a venit și ziua execuției. Până și Hoover avea îndoieli cu privire la înțelepciunea deciziei politice a trimiterii lui Ethel Rosenberg la moarte. Dar FBI demonstrase ce avea de demonstrat.

„Victima celor mai sălbatice critici”

Atacurile senatorului McCarthy erau aleatorii, dar câteodată, înarmat cu rapoartele Biroului, se întâmpla să ochească bine. Uneori nimerea drept în centrul țintei, ca atunci când a amenințat să dezvăluie faptul că CIA avea un angajat foarte bine plătit care fusese arestat pentru activități homosexuale sau ca atunci când a încercat să smulgă o mărturisire de la un funcționar al Fondului Monetar Internațional pe care FBI îl bănuia că ar fi agent sovietic.

Hoover îl înțelegea pe McCarthy. El i-a spus unui reporter de ziar: „McCarthy a fost pușcaș marin. A fost boxer amator. Și este irlandez. Combină-le pe acestea trei și vei obține un individ puternic, care nu se lasă dus cu vorba... Nu l-am cunoscut pe senatorul McCarthy înainte să ajungă în Senat. Am ajuns să îl cunosc bine, oficial și personal. Îl consider un prieten și cred că așa mă vede și el pe mine. Desigur, este un personaj controversat. Este sincer și onest. Are dușmani. Ori de câte ori ataci subversivii de orice fel, comuniști, fasciști și chiar membri ai Ku Klux Klan, vei deveni victima celor mai sălbatice critici cu putință. Eu știu asta."[279]

Dar când McCarthy a început să zguduie pilonii securității naționale, Hoover a fost nevoit să lupte pentru a controla daunele aduse de senator anticomunismului și guvernului american.

În vara anului 1953, senatorul a început să plănuiască o acțiune inchizitorială împotriva CIA. În ședințele de lucru ale comitetului său de investigații, McCarthy a acuzat angajații CIA că ar fi membri ai Partidului Comunist sau că ar activa în favoarea comuniștilor. Allen Dulles, directorul CIA, a fost puternic zdruncinat; McCarthy l-a avertizat că CIA nu era „nici sacrosanctă, nici imună la investigație"[280], după cum i-a spus Dulles fratelui său, secretarul de stat.

Agenții lui Hoover i-au spus că „senatorul McCarthy descoperise că CIA era o țintă foarte «interesantă»"[281]. Omul de legătură al FBI cu Congresul, Lou Nichols, a raportat că senatorul și colaboratorii lui aliniaseră „31 de potențiali martori prietenoși"[282], pregătiți să depună mărturie împotriva a 59 de angajați și oficiali din CIA.

Printre țintele lui McCarthy se numărau James Kronthal, un șef de rezidență CIA homosexual, bănuit că ar fi cedat în fața șantajului sovietic; un al doilea ofițer CIA care avea „o relație intimă" cu Owen Lattimore, un funcționar de la Departamentul de Stat, acuzat în mod fals de McCarthy că ar fi principalul spion sovietic în Statele Unite; și diverși alți angajați ai CIA suspectați de „alcoolism, perversiuni, relații sexuale extramaritale, încălcări ale legii privind narcoticele și folosirea frauduloasă a fondurilor CIA".

Multe dintre acuzațiile aduse de McCarthy erau extrase din rapoartele preliminare și neconfirmate ale FBI, inclusiv zvonuri la a treia mână.

Îngrijorat de o dezvăluire completă a dosarelor FBI, Hoover i-a trimis vorbă senatorului să o lase mai moale. În schimb, McCarthy a încărcat muniție proaspătă și a căutat ținte noi.

Pe 12 octombrie 1953, senatorul a început o săptămână de audieri cu ușile închise privind suspiciunile de spionaj sovietic la baza Corpului Militar de Transmisiuni de la Fort Monmouth, New Jersey, unde fusese angajat Julius Rosenberg. Acesta lucrase ca inginer electrician în cadrul Corpului de Transmisiuni când FBI a aflat, pentru prima dată, că el era în secret comunist. Șapte ingineri care lucrau la radare și la sistemele radio ale Corpului de Transmisiuni erau bănuiți că ar face parte din rețeaua de spionaj atomic – și patru dintre ei erau încă în libertate în ziua în care Rosenberg a fost executat.

Senatorul obținuse un rezumat de trei pagini al unei scrisori trimise în 1951 de Hoover generalului Alexander R. Bolling, șeful serviciului de informații al armatei, și care nominaliza 35 de angajați de la Fort Monmouth suspectați de acțiuni subversive. Un specialist în radare și un inginer electronist au fost rapid concediați, deoarece îl cunoscuseră odată pe Julius Rosenberg. Alți 33 au fost suspendați pe durata anchetei. Dar armata nu a găsit nici un spion printre ei.

Furia lui McCarthy a dat în clocot. Terenul era acum pregătit pentru audierile Armată–McCarthy, primul mare eveniment de știri transmis în direct de televiziune. Spectacolul a atins punctul culminant pe 4 mai 1954.

McCarthy a scos copia lui după scrisoarea lui Hoover despre cei 35 de suspecți de activități subversive de la Fort Monmouth și i-a întins-o spilcuitului secretar al Apărării. Hoover a fost oripilat de faptul că McCarthy a făcut paradă în public cu scrisoarea lui. Nu mulți oameni știau că senatorul se bucurase de acces la dosarele secrete ale directorului FBI.

Hoover și președintele Eisenhower au ajuns acum la concluzia că atacul lui McCarthy împotriva armatei și a CIA submina de fapt cauza anticomunismului. Din dispoziția lor, procurorul general Brownell a dat o decizie potrivit căreia deținerea scrisorii lui Hoover de către McCarthy era un caz de folosire neautorizată de informații clasificate – o infracțiune federală. McCarthy a ripostat cu un apel adresat tuturor celor două milioane de angajați ai guvernului, să-i trimită

toate secretele pe care le știau despre corupție, comunism și trădare. Ike s-a înfuriat și a semnat un decret potrivit căruia nici un angajat din ramura executivă a guvernării nu avea să răspundă solicitării de a depune mărturie în fața Congresului, despre nimic, nicicând – exemplul cel mai categoric de privilegiu executiv din istoria președinției americane.

McCarthy era tot mai tensionat. Dimineața bea whisky și noaptea vodcă, apoi dormea două sau trei ore și pleca la televiziunea națională, unde tuna și fulgera împotriva comuniștilor secreți din guvernul american. Drama care se derula la TV era puternică. La fel era și jocul umbrelor din spatele scenei.

Pe 2 iunie 1954, senatorul McCarthy și-a reînnoit public angajamentul de a urmări CIA, făcând anunțul la televizor, la audierile Armată–McCarthy.

Președintele a ripostat. La Casa Albă, pe 8 iunie, Ike le-a spus celor din echipa lui, inclusiv purtătorului său de cuvânt, Jim Hagerty: „Măi băieți, sunt convins de un lucru. Cu cât îl facem pe McCarthy să amenințe mai dur că va investiga serviciile noastre secrete, cu atât mai mult sprijin vom avea din partea opiniei publice. Dacă există vreo modalitate de a-l păcăli să-și reînnoiască amenințările, aș fi foarte bucuros să facem asta și apoi să-l lăsăm s-o încaseze.”[2][8][3]

Hoover le-a spus oamenilor lui să înceteze orice colaborare cu senatorul. Fără dosarele FBI după care să se orienteze, McCarthy a dat-o în bară. CIA a declanșat o operațiune ca să-l deruteze. Unul dintre oamenii lui McCarthy a încercat să șantajeze un ofițer CIA, spunându-i că, dacă nu avea să-i furnizeze în secret documente CIA clasificate, McCarthy avea să-l distrugă în public. Allen Dulles și expertul lui în contraspionaj, Jim Angleton, l-au sfătuit pe respectivul ofițer CIA să-l dezinformeze pe McCarthy despre comunismul din armata americană, sperând să-l inducă în eroare și să-l deruteze în timp ce confruntarea lui cu armata se apropia de punctul culminant.

Pe 9 iunie 1954, McCarthy s-a prăbușit. Subiectul zilei era inutila lui vânătoare de spioni la Fort Monmouth. Consilierul lui McCarthy, Roy Cohn, s-a confruntat la audieri cu avocatul armatei, Joe Welch. Welch l-a desființat pur și simplu. Cohn arăta ca un broscoi în ghearele unui vultur. McCarthy, epuizat și mahmur, a sărit în apărarea lui Cohn. El

avusese o înțelegere cu Welch: dacă armata nu întreba cum evitase Cohn serviciul militar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în Coreea, o întrebare la care nu exista un răspuns satisfăcător, McCarthy nu avea să ridice problema lui Fred Fisher. Welch respectase partea lui din înțelegere, dar acum McCarthy o încălca pe a lui. Puțini dintre extrem de numeroșii telespectatori auziseră vreodată de Fred Fisher, un avocat din Partidul Republican ce lucra la firma lui Welch. Cu vocea încărcată de venin, McCarthy l-a menționat acum ca fiind membru al Asociației Naționale a Avocaților, „scutul juridic al Partidului Comunist". Fisher intrase în asociație pe când studia dreptul la Harvard și a părăsit-o la puțin timp după absolvire.

McCarthy a întors apoi tunurile spre Welch.

„Nu cred că dumneata ai ajutat vreodată cu bună știință cauza comunistă", a spus senatorul. „Dar cred că o ajuți acum fără să vrei, când încerci să-ți bați joc de această audiere." Welch a rămas șocat, dar nu fără cuvinte, iar dojana lui a avut ecou: „Haideți să nu-l tocăm și mai mult pe băiatul ăsta, domnule senator. La urma urmelor, chiar sunteți lipsit de bun-simț? Nu v-a mai rămas nici urmă de decență?"

Odată cu prăbușirea lui Joe McCarthy, Hoover și-a recăpătat rolul de conducător al cruciadei naționale împotriva comunismului. Președintele Eisenhower se baza pe el mai mult ca niciodată ca să contureze și să dea forță ripostelor americane la amenințările reprezentate de spionaj și de subversiune.

Blamat și de către Senat, McCarthy a luat-o la vale pe panta autodistrugerii. A băut atât de mult, încât alcoolul l-a ucis, trei ani mai târziu. Hoover s-a dus la înmormântarea lui. La fel a făcut și tânărul democrat care fusese, în comitet, consilier juridic pe problemele minorităților, Robert F. Kennedy. Era momentul potrivit pentru o primă întâlnire a celor doi.

271 Ed Tamm, un consilier important al lui Hoover, care a devenit judecător federal, își amintea că în timpul administrației Eisenhower, „chiar înainte ca directorul să plece la birou, Nixon îl suna, în fiecare dimineață", și îl suna din nou „în fiecare noapte și îi spunea ce o să se întâmple a doua zi și cu cine o să se întâlnească". Interviu cu Tamm,

citat în Curt Gentry, J. Edgar Hoover: The Man and the Secrets (New York: W. W. Norton, 1991), p. 404.

272 „Activitățile de legătură ale FBI”, 26 ianuarie 1953, FBI/FOIA.

273 Interviu cu Walsh, Istorie orală a afacerilor străine (FAOH).

274 Interviu cu Grand, FAOH.

275 Procurorul general Herbert Brownell, „Lupta împotriva comunismului”, discurs la postul național de radio și de televiziune, 9 aprilie 1954.

276 Scrisoarea anonimă către Hoover, datată 7 august 1943, a fost reprodusă în buletinul cu documente istorice din dosarele Venona, publicat de Agenția de Securitate Națională în 1995.

277 Însemnare a lui Hoover pe un memoriu de la Ladd, din 23 iunie 1947, FBI, citat de John F. Fox Jr., „What the Spiders Did: U.S. and Soviet Counterintelligence Before the Cold War”, Journal of Cold War Studies 11, nr. 3 (vara 2009), p. 222. Reconstituirea carierei lui Boris Morros am făcut-o pe baza documentelor Venona decodificate și a lucrării lui John Earl Haynes, Harvey Klehr și Alexander Vassilev din Spies: The Rise and Fall of the KGB in America, pp. 445–453. Agentul-cheie sovietic prins în capcană în cazul Mocase era un imigrant multă vreme ilegal, cunoscut sub numele de Jack Sobel, a cărui acoperire era o companie producătoare de pământufuri de bărbierit, cu birouri de import și export în Paris. Printre agenții lui Sobel în America se numărau Martha Dodd Stern, fiica unui ambasador american în Germania; soțul ei, Albert Stern, un agent de investiții milionar din New York; Jane Foster Zlatovski, americană la a 11-a generație și o veterană a Biroului de Servicii Strategice al lui Wild Bill Donovan, și soțul ei, George Zlatovski, ofițer de informații al armatei din timpul și de după al Doilea Război Mondial.

278 McCarthy către Hoover, 30 iulie 1952, FBI/FOIA.

279 Interviu cu Hoover, în San Diego Evening Tribune, 22 august 1953, citat în Gentry, J. Edgar Hoover: The Man and the Secrets, p. 431.

280 Transcriere a conversației telefonice între Allen și Foster Dulles,

citată în David M. Barrett, The CIA and Congress: The Untold Story from Truman to Kennedy (Lawrence: University Press of Kansas, 2005), p. 184.

281 Papich către Hoover, 5 august 1953, Dosarele FBI, DDEL.

282 Rapoartele către Hoover și citatele din discuțiile dintre FBI și personalul lui McCarthy din vara și toamna anului 1953 sunt consemnate în trei documente distincte: un raport de 12 pagini fără titlu, atașat unei note trimise de Roach lui Belmont, 14 iulie 1953, FBI/FOIA; Belmont către Boardman, „Subcomisia permanentă de investigații a Senatului (Audierile armată – McCarthy)/Penetrarea comunistă la Agenția Centrală de Informații," 28 iulie 1953, FBI/FOIA; și o „Analiză a presupusei penetrări comuniste la Agenția Centrală de Informații, implicând foști și actuali angajați", cu anexe, 28 iulie 1953, FBI/FOIA.

283 Jurnalele lui Haggerty, 8 iunie 1954, DDEL.

CAPITOLUL 23

JOC FĂRĂ REGULI

După 30 de ani în funcția de director al FBI, antenele politice ale lui Hoover erau atât de fin reglate, încât vestea celor mai delicate decizii prezidențiale ajungea aproape imediat pe biroul lui.

Pe 16 iulie 1954, președintele Eisenhower a convocat un general cu trei stele în rezervă, numit Jimmy Doolittle. Cu zece ani în urmă, Doolittle condusese primul bombardament american la Tokio. Acum, președintele voia ca Doolittle să-l ajute cu o examinare amănunțită a CIA. Ike voia ca raportul să fie gata până în octombrie.

Hoover a aflat în câteva zile de această investigație ultrasecretă. „Președintele a afirmat că dorea ca generalul Doolittle să facă un studiu amănunțit și obiectiv al operațiunilor CIA sub acoperire”[284], a aflat Hoover de la Pat Coyne, un veteran FBI care era cel mai de încredere specialist pe probleme de informații secrete în cadrul Consiliului Național de Securitate. Ike voia ca generalul „să dezgroape orice dovadă că CIA nu opera eficient și să facă orice recomandare care ar fi îmbunătățit organizația, din orice punct de vedere. El și-a sintetizat poziția declarând că voia ca Doolittle să studieze problema la fel de amănunțit și de exhaustiv cum ar fi fost dacă președintele însuși s-ar fi ocupat de asta”.

Hoover a aflat și că Doolittle i-a spus președintelui: „Există un om în guvern al cărui ajutor ar fi extrem de valoros pentru administrarea corectă și adecvată a operațiunilor de informații. Doolittle a spus că persoana respectivă era J. Edgar Hoover.”

Hoover avea îndoieli serioase că problemele CIA puteau fi remediate. El le-a scris asistenților lui pe probleme de securitate națională: „Sunt cât se poate de pesimist cu privire la eficiența oricăror măsuri corective care ar putea îmbunătăți CIA. H.”[285]

Hoover își arătase foarte clar disprețul personal și profesional față de șeful CIA, Allen Dulles. Abia dacă a catadicsit să se întâlnească de cinci-șase ori cu Dulles în cei opt ani ai președinției Eisenhower. Și s-a asigurat că ajutoarele lui îi reflectau punctul de vedere.

„Cum naiba aș putea să lucrez cu Biroul?”[286] a strigat Dulles la omul lui de legătură cu FBI, într-un moment în care și-a pierdut controlul. „Eu încerc și voi îmi dați întruna peste nas.”

Investigația lui Doolittle îi oferea lui Hoover încă un prilej de a ridica pretenții la supremația în serviciile secrete americane.

„Desființați CIA cu totul”

Șeful diviziei de informații a FBI, Al Belmont, i-a îndoctrinat pe generalul Doolittle și pe investigatorii lui vreme de trei ore, pe 25 august 1954.

„Doolittle vedea în Birou un model după care să se călăuzească”[287], a raportat cu satisfacție Belmont. „Am pus un accent neobișnuit de puternic pe faptul că Biroul, pe lângă rolul lui de organ de aplicare a legii, este foarte prezent și în domeniul informațiilor secrete. Am arătat foarte clar că nu precupețim nici un efort pentru a fi la curent cu toate activitățile Partidului Comunist. Îi ținem constant sub observație pe diplomații sovietici și pe cei din statele-satelit; și în ceea ce privește Biroul, noi nu am putea niciodată să ne relaxăm.”

Dimpotrivă, le-a spus Belmont celor din grupul lui Doolittle, CIA era subminată de „risipă, ineficiență și muncă inutilă pe bani publici”.

Hoover i-a acordat lui Doolittle o audiență pe 6 octombrie 1954. La CIA, nu știe dreapta ce face stânga, i-a spus el generalului. Spionii Agenției știau prea puțin, sau deloc, despre ce se întâmpla în spatele Cortinei de Fier, iar analiștii ei știau și mai puțin. Nu încape îndoială, a făcut Hoover o concesie, „că unele dintre slăbiciunile și defectele Agenției sunt consecința noutății operațiunilor ei”[288]. Dar Agenția ducea lipsă de ofițeri bine pregătiți. Nu avea nici un serviciu de

inspecție internă; acești supervizori erau o parte esențială a mecanismului prin care Hoover își sancționa și își promova agenții FBI. Agenția avea nevoie de o injecție zdravănă din disciplina Biroului.

Pe 19 octombrie 1954, Doolittle i-a înmânat președintelui evaluarea sumbră a spionajului american. „Ne confruntăm cu un inamic implacabil, al cărui obiectiv recunoscut este dominația mondială”[289], începea raportul.

„Într-un astfel de joc, nu există reguli”, se spunea în continuare. „În consecință, normele acceptabile de comportament uman nu se aplică. Dacă Statele Unite vor să supraviețuiască, trebuie reconsiderate conceptele tradiționale americane de «fairplay». Trebuie să ne formăm servicii eficiente de spionaj și contraspionaj și trebuie să învățăm să subminăm, să sabotăm și să ne distrugem inamicii prin metode mai inteligente, mai sofisticate și mai eficace decât cele folosite împotriva noastră.”

Critica lui Hoover a influențat concluzia confidențială a lui Doolittle: „Soluția ideală ar fi să desființăm cu totul CIA și să o luăm iarăși de la zero.”[290]

Președintele Eisenhower nu s-a putut decide să facă asta. În schimb, s-a bazat și mai mult pe rapoartele lui Hoover privitoare la amenințarea sovietică.

Hoover a accentuat teama președintelui de un atac devastator împotriva Statelor Unite. El a influențat puternic o alertă a Consiliului Național de Securitate adresată președintelui, referitoare la potențiale acțiuni sovietice care ar putea declanșa al Treilea Război Mondial[291]. Raportul lui din 28 februarie 1955 avertiza cu privire la spioni și sabotori care ar asasina conducători civili și militari ai Americii; la introducerea clandestină în Statele Unite a componentelor unor bombe nucleare și a unor „agenți de război biologic, chimic sau radiologic”; detonarea unor „arme de distrugere în masă” la bazele militare americane; folosirea comuniștilor americani în ilegalitate pentru ghidarea atacurilor cu bombe împotriva unor ținte guvernamentale; și organizarea „unor insurecții armate în SUA de către membrii Partidului Comunist sau de către alte persoane la ordinul sovieticilor”, indivizi echipați din depozite ascunse de „arme,

muniții, explozibili și echipamente militare de comunicație”.

Hoover a continuat informând Casa Albă că FBI își intensifica activitatea de informații pe fiecare front al Războiului Rece, sporind supravegherea diplomaților sovietici și a personalului ambasadei, în căutare de spioni și agenți secreți. „Planurile pentru plasarea în detenție a personalului diplomatic inamic au fost puse la punct”[292], l-a asigurat Hoover pe președinte. Biroul avea acum trecute în Indexul de Securitate 26 500 de persoane „ce prezintă pericol real sau potențial”, care puteau fi toate arestate și închise la ordinul președintelui. Printre acestea figurau și prizonieri de război americani reveniți din Coreea de Nord, dintre care unora, bănuia FBI, comuniștii chinezi le spălaseră creierul, ca să servească drept agenți în ilegalitate, să se strecoare în armata americană și să-și trădeze țara, în eventualitatea unui nou război.

Hoover a transmis Casei Albe și Pentagonului că „obiectivul cel mai important al FBI”[293] era „pregătirea unor agenți dubli competenți”, care să penetreze conducerea sovietică la cel mai înalt nivel și să afle informații despre ce vrea și ce poate să facă Kremlinul. El lucra deja la un plan pentru îndeplinirea acestui obiectiv, până atunci de neatins.

284 Roach către Belmont, „Studiul lui Doolittle privitor la operațiunile sub acoperire/Agenția Centrală de Informații”, 18 august 1954, FBI/FOIA.

285 Însemnare a lui Hoover, Keay către Belmont, „Agenția Centrală de Informații”, 18 august 1954, FBI/FOIA. Atitudinea lui Hoover a devenit pozitivă când a văzut un raport detaliat al FBI despre discuția avută de Dolittle cu Jim Angleton de la CIA, care era pe punctul de a prelua conducerea operațiunilor de contrainformații ale Agenției. Activitatea lui Angleton acoperea politica internă; la fel ca Hoover, el vedea în americanii de stânga niște marionete ale Moscovei. Conducea de asemenea o secțiune numită Proiecte Speciale, care încerca să salveze rămășițele operațiunilor sub acoperire eșuate. Raportul a venit chiar prin intermediul lui Angleton, cel mai bun spion al lui Hoover în interiorul CIA. Hoover n-ar fi putut avea o sursă mai utilă, decât poate dacă-i intercepta telefoanele lui Allen Dulles.

La prima vedere, Hoover și Angleton nu păreau să aibă prea multe în comun, cu excepția anticomunismului. Hoover era unul dintre cei mai cunoscuți oameni din America, durul om al legii care arăta ca un buldog bine hrănit. Angleton era unul dintre oamenii din umbră de la Washington, un fumător tuberculos înrăit, care arăta ca o stafie. Dar gândeau la fel. Amândoi sesizau imediat complexitățile operațiunilor de contrainformații, prin care un serviciu secret încearcă să-l penetreze pe altul fără să fie depistat. Se pricepeau la intrigile politice de la Washington, unde înjunghierea pe la spate este o formă de artă, și aliațele încheiate la prânz sunt trădate la miezul nopții.

Pe 19 august 1954, „Angleton a informat că «s-a deschis» față de grupul lui Doolittle, spunându-i exact ce simțea despre agenția lui". Operațiunile sub acoperire ale CIA erau compromise de „confuzie, duplicare, risipă de oameni și de bani", a spus Angleton. Mulți „eșuaseră lamentabil".

Angleton a continuat cu aprecierea că „activitatea de contraspionaj a CIA era dezgustător de slabă". Oamenii cu care era obligat să lucreze includeau „personal lipsit de experiență... în care mulți erau atrași la Agenție doar de senzațiile tari".

Angleton a spus că CIA era „incapabilă să facă o treabă eficientă, dacă ar fi fost ca operațiunile de război politic și psihologic să se deruleze în comun cu diviziile responsabile pentru activitățile de spionaj și contraspionaj". Să dai lovituri de stat, să faci propagandă, să fraudezi alegeri și să mituiești politicieni nu însemna muncă de informații. Adevărata muncă era strângerea de informații prin spionaj – furtul de secrete. Hoover era întru totul de acord.

Doolittle a întrebat cum se înțelegeau FBI și CIA. Angleton a răspuns că, „în ceea ce-l privea pe el, relațiile erau excelente". La nivelul lui poate că erau. Dar la vârf se dovedeau groaznice.

286 Keay către Belmont, încorporând și nota Papich. „Relațiile cu Agenția Centrală de Informații: Interviu cu Allen Dulles", 22 mai 1954," FBI/FOIA.

287 Belmont către Boardman, „Studiul lui Doolittle privitor la operațiunile sub acoperire/Agenția Centrală de Informații", 30 august 1954, FBI/FOIA.

288 Hoover către Tolson, 19 noiembrie 1954, FBI/FOIA.

289 Doolittle, „Raport privitor la operațiunile sub acoperire al Agenției Centrale de Informații,” 30 septembrie 1954, declasificat pe 20 august 2001, CIA.

290 Hoover către Tolson, 19 noiembrie 1954, FBI/FOIA.

291 Belmont era un membru-cheie în conducerea subcomitetului de planificare al NSC; raportul, „Studiu privind posibilele acțiuni ostile ale sovieticilor” a fost adoptat de președinte și de NSC pe 31 martie 1955.

292 Raportul Hoover, „Programul de securitate internă”, NSC 5509, partea a VIII-a, 8 aprilie 1955.

293 Raportul lui Hoover către generalul Mark Clark, 25 ianuarie 1955, FBI/FOIA.

CAPITOLUL 24

UMBRA ALUNGITĂ

În dimineața de 8 martie 1956, Hoover s-a adresat președintelui și Consiliului Național de Securitate, la Casa Albă. El a afirmat că folosea „toate mijloacele disponibile” – ascultarea telefoanelor, deschiderea scrisorilor, instalarea de microfoane, intrarea prin efracție în birourile și seifurile presupușilor spioni și sabotori comuniști de pe întreg cuprinsul Statelor Unite – ca să prevină un atac sovietic surpriză împotriva Statelor Unite.

Informarea lui, intitulată „Amenințarea actuală a spionajului și subversiunii comuniste”, ridica spectrul nou al unei bombe murdare, detonate de spionii sovietici. Hoover a avertizat că, folosind Cobalt-60, un izotop radioactiv dezvoltat pentru lupta împotriva cancerului, sovieticii ar putea livra o cantitate letală în valiza unui curier diplomatic.[294] Dacă ar fi detonată în Manhattan, o astfel de bombă ar ucide sute de mii de oameni și ar face orașul New York de nelocuit cu anii. Ar fi o armă apocaliptică.

Amenințarea unui atac nuclear îl bântuia pe Eisenhower în fiecare zi. El l-a întrebat pe Hoover ce făcea FBI ca să vegheze împotriva pericolului.

„Uneori este nevoie să intrăm pe ascuns acolo unde am fotografiat ocazional documente secrete ale comuniștilor,”[295] i-a spus Hoover președintelui. Toți cei din cameră au înțeles că „pe ascuns” însemna împotriva legii.

Hoover a explicat că rapoartele FBI bazate pe informații secrete culese ilegal aveau să fie „periate”, pentru păstrarea secretului operațiunii, dar și pentru a-i proteja pe președinte și pe procurorul general. Din rapoarte urma să fie șterse orice referire la spargeri și la microfoane; informațiile secrete aveau să fie atribuite unor „surse confidențiale”.

Președintele l-a lăudat pe Hoover. Procesul verbal al întâlnirii nu mai consemnează apoi alte întrebări privitoare la metodele folosite de FBI.

Hoover s-a întors la biroul lui convins că își reînnoise permisul de vânătoare ce-i fusese acordat de președintele Roosevelt. Era sigur că acesta avea să mai fie valabil cel puțin patru ani; realegerea lui Ike era asigurată – dacă avea să mai fie în viață; suferise un atac de cord grav, cu șase luni înainte –, iar dacă Nixon devenea președinte, avea să-l sprijine pe Hoover până la capăt. Procurorul general Brownell avea să-i fie și el loial, cel puțin atâta vreme cât Hoover nu-i spunea exact ce anume făcea în numele securității naționale.

Acești oameni au înțeles tacit codul tăcerii pe care îl cerea Hoover. Eisenhower condusese invazia din Ziua Z, cea mai mare operațiune secretă din al Doilea Război Mondial. Nixon făcuse cunoștință cu rapoartele preliminare ale FBI încă din primele lui zile la Washington. Brownell știa mai multe despre spionaj decât oricare dintre predecesorii lui; el condusese comitetul care a creat gigantul de supraveghere electronică, decodare și codare reprezentat de Agenția Națională de Securitate, în 1952.

La solicitarea lui Hoover, Brownell a cerut președinților de comisii din Congres legi noi, care să permită interceptarea telefoanelor fără mandat. Aceștia au răspuns negativ, în mod repetat. Hoover a cerut autorizarea legală a supravegherii de la distanță – cu microfoane, sau „mijloace tehnice”[296], în argoul Biroului –, dar legislatorii au respins și această cerere. Directorul avea să fie nevoit să depindă de invocarea autorităților ce-i fuseseră acordate explicit de președintele Roosevelt și tacit de președintele Eisenhower. Era de ajuns pentru procurorul general, care pur și simplu nu voia să știe amănuntele.

Operațiunile de spionaj ale lui Hoover erau deja la limita legii și chiar dincolo de ea. Fiecare dintre ele era un potențial dezastru, dacă ceva mergea prost. Hoover considera că răsplata merită riscurile. Războiul Rece nu putea fi câștigat doar supraveghindu-ți în secret inamicul.

„Toți am făcut-o, pentru că era vorba de FBI”

Bugetul FBI se dublase de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Divizia de Informații era de-acum cea mai puternică forță din cadrul Biroului, care dispunea de cei mai mulți bani, de cel mai numeros personal și de cea mai multă atenție din partea directorului. Divizia a întreprins nenumărate spargeri și plantări de microfoane în anii Eisenhower; rutina distrugerii dosarelor FBI a garantat că nu avea să existe un bilanț corect al acestora.

„Supravegherea nu era o soluție”[297], a spus Jack Danahy de la FBI, care și-a făcut cu prisosință treaba, rememorând zilele rețelelor de spionaj atomic. „Am fost nevoiți să ne schimbăm tactica... A trebuit să depunem toate eforturile ca să găsim informatori în timp real, să folosim atât microfoane, cât și tehnică de interceptare telefonică, și să devenim mai experimentați în procedurile noastre obișnuite.”

James R. Healy de la FBI, care a lucrat la San Francisco și în nordul Californiei, își amintește: „Aveam un grup cam ca în filmul Duzina de ticăloși, un grup foarte talentat de agenți care a reușit să penetreze adânc structura clandestină a Partidului Comunist.”[298] Echipa lui era „foarte aproape pe urmele COMFUGS, fugarii comuniști”, care se ascundeau de acuzațiile de subversiune aduse la nivel de stat și federal. Healy și oamenii lui au încălcat codul vestimentar de la FBI, ca și multe alte reguli, atunci când acționau sub acoperire.

„Hainele pe care le purtam se potriveau cu peisajul”, a spus el. „Eram îmbrăcați cu haine vechi. Unii dintre băieți și-au lăsat părul să crească un pic. Nici nu ne mai bărbieream tot timpul. Ne integram în cartierele prin care îi urmăream pe acești oameni... Știam cu ce se ocupă înainte uneori să știe ei înșiși cu ce se ocupă. Plasarea informatorilor și tehnicile aferente ne-au oferit o imagine din interior a întregului aparat clandestin al Partidului Comunist.”

„Tehnicile aferente” includeau intrări prin efracție, cu dublul scop de a fura documente și de a planta microfoane ascunse. La sediul din New York al FBI, „foloseam toate mijloacele necesare, ceea ce la vremea respectivă însemna recurgerea pe scară largă la acțiuni ilegale, la intrări prin efracție și deschiderea scrisorilor”[299], își amintea Graham J. Desvernine, care în 1956 a început să lucreze cu o unitate specială numită Brigada Clandestină. „Intram cu regularitate în sediile Partidului Comunist și în seiful lor principal”, a spus Desvernine. „Mergeam acolo și cercetam locul. Aveam chei la absolut orice

încuietoare. Eu eram cel care forța încuietorile. Știi, era amuzantă într-un fel, toată treaba asta."

O singură operațiune a FBI era mai delicată decât Brigada Clandestină: o echipă specială de spionaj, creată în 1954, care a organizat „un program de strângere de informații secrete, cunoscut mai târziu ca Programul C"[300], a spus Edward S. Miller, care și-a făcut ucenicia în echipa ce lucra la acest program în San Francisco și care a devenit până la urmă numărul trei în ierarhia FBI. Acest efort internațional includea tentative de intrare prin efracție în ambasadele și consulatele sovietice și ale țărilor din blocul sovietic la New York, Washington, San Francisco și în alte orașe. Unul dintre obiective era sprijinirea Agenției Naționale de Securitate în eforturile sale de a fura codurile și cifrurile inamicilor Americii.

Oamenii lui Hoover întreprindeau acțiuni clandestine în toată țara, nu doar în cuiburile comuniste de pe Coasta de Est și de pe cea de Vest. În 1955, John F. McCormack, un tânăr agent de la sediul din Cleveland al FBI, a mers în prima lui misiune clandestină. Ținta era locuința unui presupus comunist, un muncitor la oțelărie cu un doctorat la Universitatea din New York. „Am forțat încuietoarea și am intrat în casă... am fotografiat tot ce era înăuntru"[301], își amintea McCormack. „Mai târziu am stabilit că omul avea legături cu o țară străină. Am presupus că, în principiu, se afla acolo ca să întreprindă ceva la oțelărie, în stare de urgență națională". McCormack își dădea foarte bine seama că „puteai fi concediat sau chiar arestat", dacă o intrare prin efracție se termina prost. „Nu puteai să-ți iei legitimația sau vreun alt mijloc de identificare", într-o operațiune clandestină, a spus el. „Știam că, dacă se întâmpla ceva, probabil că urma să fim pe cont propriu. Cred că toți agenții care au fost implicați au făcut-o dintr-un sentiment de împlinire. Și-au asumat riscul. Era un risc la fel de real ca acela de a fi împușcat în timp ce arestezi un fugar. Dar am făcut-o cu toții, pentru că era vorba despre Birou."

La Cleveland, al optulea oraș ca mărime din Statele Unite la jumătatea anilor 1950, FBI a găsit șase comuniști de frunte, pe care i-a arestat și i-a trimis în judecată în baza Legii Smith, care scosese practic în afara legii apartenența la Partidul Comunist. Toți șase au fost găsiți vinovați.

Dar fiecare dintre aceste condamnări a fost anulată. Tribunalele

începeau să pună sub semnul întrebării bazele legale ale investigațiilor privind securitatea națională, derulate de FBI.

Curtea Supremă, într-o serie de decizii începând din 1955 și 1956, a declarat nule zeci de condamnări în baza Legii Smith, a sancționat folosirea de către FBI a martorilor și a informatorilor plătiți împotriva Partidului Comunist și a sprijinit dreptul avocaților apărării de a vedea dovezile strânse prin supraveghere FBI. Fiecare decizie a fost o lovitură pentru Hoover.

Curtea a respins cazurile construite pe zvonuri și sperjur comis de martorii de profesie ai Biroului, racolați din rândurile foștilor comuniști. Cel mai rău dintre aceștia era Harvey Matusow, care nu terminase nici liceul, un veteran al armatei, intrat în Partidul Comunist în 1947. El și-a oferit serviciile ca informator FBI în 1950 și a depus mărturie în instanță și în fața Congresului că Partidul Comunist se infiltrase în toate straturile societății americane, de la Departamentul de Stat până la organizațiile de cercetași. Matusow a retractat tot într-o carte publicată în 1955, False Witness (Martor mincinos), iar în 1956 a început să ispășească o condamnare la 44 de luni într-un penitenciar federal, pentru sperjur.

De asemenea, Curtea era îngrijorată de folosirea în continuare a interceptărilor telefonice și a microfoanelor. Printr-o decizie cinci contra patru, a menținut o condamnare pronunțată de o instanță de stat federal pe baza dovezilor obținute cu ajutorul microfoanelor ascunse, plantate de poliție în cursul unor intrări fără mandat. Dar cinci judecători s-au declarat totodată indignați de faptul că microfonul fusese ascuns într-un dormitor. Decizia l-a îngrijorat pe procurorul general Brownell, care l-a avertizat pe Hoover, între patru ochi, să aibă grijă unde pune microfoanele.

O decizie a Curții Supreme l-a înfuriat în mod deosebit pe Hoover. Aceasta permitea membrilor Partidului Comunist să invoce al Cincilea Amendament pentru a refuza să-și nominalizeze tovarășii. Opinia majorității a fost scrisă de cel mai vechi dușman al lui Hoover încă în viață, judecătorul Felix Frankfurter.

Judecătorii au ajuns în cele din urmă la concluzia că guvernul folosea exagerat Legea Smith, urmărind vorbe și nu fapte – libertatea de expresie, și nu loviturile de forță împotriva sistemului politic. Decizia

făcea această lege aproape inutilă pentru trimiterea în judecată a comuniștilor americani. Lua astfel sfârșit un deceniu de atacuri legale împotriva Partidului Comunist. Legea nu mai era o armă eficientă în războiul împotriva comunismului.

Aceste răsturnări de situație l-au înfuriat pe Hoover. Iar din această furie au luat naștere cele mai îndrăznețe atacuri pe care Hoover le-a lansat vreodată împotriva inamicilor săi, cele mai ambițioase și mai distructive operațiuni din istoria FBI.

„O să ne aducă ceea ce dorim?"

Pe 18 mai 1956, noul plan de atac începea să capete formă, conceput de șeful Diviziei de Spionaj a FBI, Al Belmont, și de ajutorul de încredere al acestuia, William C. Sullivan.

Ei au numit planul COINTELPRO, prescurtarea de la program de contraspionaj (counterintelligence program). Conform definiției oficiale, contraspionajul înseamnă să-i împiedici pe spioni să-ți fure secretele. COINTELPRO era mai mult de atât. Hoover și oamenii lui urmăreau să-i submineze pe cei care subminau America. Stratagemele lor au fost șlefuite la sugestiile agenților din teren, întărite de Sullivan și în cele din urmă aprobate de Hoover.

Primele operațiuni au început pe 28 august 1956. Înarmat cu informațiile secrete strânse prin spargeri, plantări de microfoane și interceptări, COINTELPRO a început să atace sute, apoi mii de presupuși comuniști și socialiști cu scrisori insultătoare, cu controale ale Fiscului și cu documente falsificate, menite să semene și să facă să încolțească germenii neîncrederii în sânul facțiunilor de stânga.

Ideea era să inspire ură, teamă, îndoială și autodistrugere în rândurile stângii Americane. FBI a folosit tehnici comuniste de propagandă și subversiune. Scopul era acela de a distruge viețile publice și reputațiile private ale membrilor Partidului Comunist și ale tuturor celor care aveau legătură cu ei.

În timp aveau să fie 12 campanii majore COINTELPRO, îndreptate spre ținte din tot spectrul politic, și un total de 2 340 de operațiuni separate. Cele mai multe operațiuni, în cazurile în care hârtiile nu au fost arse sau tocate, au aprobarea personală a lui Hoover, scrisă cu cerneală albastră.

„OK. H.”

„De acord. H.”

„Da, și imediat. H.”

Mintea cea mai ascuțită din spatele apariției și dezvoltării COINTELPRO a fost cea a lui Bill Sullivan, proaspăt numit responsabil cu cercetarea și analiza în cadrul Diviziei de Spionaj. Născut în 1912 la o fermă aflată la 50 km vest de Boston, Massachussetts, Sullivan își amintea încă spectacolul crucilor arzând pe câmpurile din apropierea orașului lui natal, aprinse de Ku Klux Klan, societatea secretă rasistă, apărută după Războiul Civil și care a renăscut cu forță după Primul Război Mondial. Sullivan a predat la școală, a lucrat la Fisc și apoi a intrat în FBI, cu patru luni înainte de Pearl Harbour.

Sullivan păstrează încă extrem de vie amintirea pregătirii și îndoctrinării lui la FBI – în special „propaganda extraordinară pe care ne-o serveau instructorii: «Aceasta este cea mai măreață organizație creată vreodată de o minte umană.» Și îl citau într-una pe Emerson: «O instituție este umbra alungită a unui om.» Ne spuneau vorbele astea aproape în fiecare zi. Ni le-au săpat în minte.”[302]

Determinarea și ambiția lui l-au făcut să urce rapid în ierarhia Diviziei de Spionaj. În pofida aspectului fizic – arăta ca un detectiv plin de el și cu o privire șmecheră, scos parcă dintr-un film de mâna a doua –, Sullivan avea să devină omul de încredere al lui Hoover în probleme de securitate națională, șef al spionajului FBI și comandant al COINTELPRO. În acea lume ultrasecretă și strict compartimentată, un FBI în interiorul FBI, Sullivan servea drept executant al celor mai clandestine și mai ascunse cereri ale lui Hoover.

„Era un cameleon strălucit”[303], a spus Sullivan despre Hoover. „A fost unul dintre cei mai mari trișori pe care i-a produs vreodată țara asta, și este nevoie de un anume tip de inteligență pentru asta, de o anume șiretenie și perspicacitate.”

Adjunctul de încredere al lui Hoover, Cartha „Deke” DeLoach, i-a zugrăvit un portret similar lui Sullivan: „Impetuos, strălucitor, plin de el, aducea puțin cu un cocoș. Sullivan avea mai multă ambiție decât îi face bine unui om, combinată cu o ușoară lipsă de principii. Ani de zile, COINTELPRO a fost domeniul lui special. L-a condus cu iscusință și cu îndrăzneală în cea mai mare parte a timpului, dar ocazional și cu nesăbuință.”[304] Unii responsabili din FBI considerau că Partidul Comunist era atât de demoralizat, încât „nu mai merita să-ți faci griji din cauza lui”, reflecta DeLoach. „Dar era tot mai mult cazul să-ți faci griji din cauza lui Sullivan, arhitectul COINTELPRO.”

Talentul surprinzător al lui Sullivan pentru intrigile de palat și șiretenia lui politică au fost principalele forțe care au conturat Biroul, securitatea națională a Statelor Unite și președinția americană, pentru două decenii. A fost la un pas să devină succesorul lui Hoover după moartea acestuia – și l-a împiedicat doar un telefon dat în ultima clipă de Nixon, la a cărui cădere Sullivan avea să dea apoi o mână de ajutor. La sfârșitul epocii lui, Sullivan a vorbit într-o ședință cu ușile închise a Senatului despre gândirea care a propulsat FBI și COINTELPRO.

Sullivan era în stare să depună mărturie falsă, dar de data aceasta vorbele lui spun adevărul.

„Este o afacere grea, dură, murdară și periculoasă. Da, era periculoasă, câteodată. Nu existau reticențe”[305], a spus Sullivan. Iar legea nu era o preocupare. „N-am auzit niciodată pe cineva, și aici mă includ și pe mine, să ridice problema: «Acțiunea asta, asupra căreia am căzut de acord, este în limitele legii? Este legală? Este etică sau morală?» Nu ne gândeam niciodată la asta, pentru că eram prin natura noastră pragmatici. Singurul lucru care ne interesa era: «Acțiunea asta o să funcționeze? O să ne aducă ceea ce dorim?»”

Sullivan a spus că el și cohortele lui de la FBI nu au putut „să se elibereze de acea psihologie cu care am fost saturați în tinerețe”. Erau soldați în Războiul Rece. „Nu ne-am eliberat niciodată de acea psihologie cu care am fost îndoctrinați imediat după Pearl Harbour, vedeți... Era ca în cazul unui soldat pe câmpul de luptă. Când împușcă un inamic, el nu se întreabă dacă a fost legal, dacă a fost etic. A făcut ceea ce se aștepta de la el, ca soldat. Și noi am făcut ceea ce se aștepta de la noi.”

„Lucrurile pe care le ura, le-a urât toată viața”

FBI spionase fiecare personaj politic de culoare important din America, după Primul Război Mondial. Amploarea acestei supravegheri a liderilor de culoare este impresionantă, ținând cont de numărul limitat al agenților, de povara responsabilităților acestora și de numărul de ore existent într-o zi. Întreaga lui carieră, Hoover a fost convins că în spatele mișcării pentru drepturi civile din Statele Unite s-a aflat, încă de la început, comunismul.

Hoover i-a acordat o atenție specială lui William Edward Burghardt Du Bois. Născut în 1868, venerabilul Du Bois devenise în 1910 conducătorul Asociației Naționale pentru Progresul Populației de Culoare. NAACP, cel mai respectabil grup pentru drepturi civile din America, a făcut obiectul unui interes intens din partea FBI după cel de-al Doilea Război Mondial.

Investigațiile secrete ale FBI privitoare la influența comunistă asupra NAACP au început în primăvara anului 1941 și au durat 25 de ani. Biroul din Washington al FBI a deschis cazul după ce marina i-a cerut să verifice „15 credincioși de culoare practicanți”, care protestau împotriva comportamentului rasist violent (forțele armate americane au rămas segregate pe toată durata celui de-al Doilea Război Mondial). FBI a angajat un informator și a căutat „legăturile NAACP cu Partidul Comunist”[306]. Cu patru luni înainte de Pearl Harbour, sediul central al FBI le-a ordonat agenților din Oklahoma City să investigheze „dominația Partidului Comunist” la NAACP. Agenții au raportat „o puternică mișcare din partea comuniștilor pentru a încerca să domine acest grup... În consecință, activitățile NAACP vor fi observate și cercetate îndeaproape, pe viitor”.

Și au fost. Hoover a extins investigația în toată țara. Informatorii FBI s-au infiltrat în conferințele pentru drepturi civile din cel puțin zece state și au înaintat rapoarte despre sute de membri NAACP, printre care și avocatul grupului, viitorul judecător la Curtea Supremă Thurgood Marshall.

Pe 2 octombrie 1956, Hoover a intensificat vechile măsuri de supraveghere FBI a activiștilor pentru drepturi civile ale populației de culoare. El a trimis în teren o notă COINTELPRO, prin care avertiza că Partidul Comunist încerca să infiltreze mișcarea. „Situația negrilor este de o importanță capitală pentru comuniști”[307], a scris directorul.

Hoover i-a spus președintelui Eisenhower că eforturile comuniștilor se concentrau în Alabama, Georgia și Mississippi; ei intenționau să introducă problema drepturilor civile în fiecare temă politică din America; aveau să ceară intervenția federală pentru a impune legea locului; încercau totodată să ceară punerea sub acuzare a senatorului James Eastland din Mississippi, președintele democrat al Comisiei Juridice, proprietar de plantație și segregaționist înfocat.

Hoover a început să-i urmărească îndeaproape pe noii conducători ai mișcării pentru drepturi civile. În 1957, COINTELPRO a început să funcționeze ca o armă în lupta îndelungată dintre negrii americani și guvernul lor.

Cu trei ani înainte, în Brown vs. Ministerul Educației, Curtea Supremă provocase o fisură în fațada stilului american de viață, ordonând integrarea școlilor publice. Hoover l-a avertizat pe Eisenhower că și comuniștii din țară, și cei din străinătate vedeau decizia Brown ca pe o victorie și că intenționau „să exploateze desegregarea în orice fel posibil”[308].

Decizia Curții Supreme a aruncat benzină peste focul mocnit al Ku Klux Klanului. La câteva zile după decizie, Klanul a reînceput să dea foc.

„Klanul a fost mort până la decizia Brown„[309], a spus John F. McCormack de la FBI, care în 1957 a trecut de la vânătoarea de comuniști în Cleveland la o serie de misiuni în Sud. „Ei trăiau acolo, în lumea lor mică, și nu era nici o problemă. Negrii aveau zonele lor, cu școlile lor.” Acum Curtea Supremă le spunea albilor sudiști că trebuiau să înceapă integrarea. Așa cum a văzut McCormack lucrurile, albii din clasa de mijloc se temeau că „negrii aveau să vină acum în cartierele lor. Negrii aveau să meargă la școală cu copiii lor, aveau să se însoare cu fiicele lor, aveau să le ia slujbele. Asta era într-adevăr o forță motivațională... Iar Klanul a crescut.”

Ku Klux Klan a început să dinamiteze bisericile negrilor, să dea foc la sinagogi, să împuște oameni în spate cu arme de vânătoare și să se infiltreze în polițiile statale și locale. A devenit cel mai violent grup terorist american din secolul XX. Pe măsură ce Klanul revenea la viață, șerifii din vechiul Sud se angajau să se opună noilor legi. Senatorul James Eastland din Mississippi a vorbit în numele lor când a declarat că americanii anglo-saxoni considerau rezistența la integrare drept ascultarea poruncii lui Dumnezeu.

În pofida violențelor, Hoover a adoptat o atitudine neintervențională față de KKK. El nu voia să pună FBI să investigheze sau să infiltreze Klanul decât dacă președintele o ordona. „Am primit de la centru instrucțiuni să nu dezvoltăm informatori la nivel înalt în Klan, deoarece ar putea să pară că ghidăm și conducem operațiunile Klanului”[310], a spus Fletcher D. Thompson de la FBI, cu baza în Georgia. Aceasta nu era decât o justificare rațională a rasismului.

Hoover era născut în Washingtonul secolului al XIX-lea, un oraș sudist care a rămas segregat cea mai mare parte a secolului XX. În lumea lui, negrii își știau locul: erau servitori, valeți și lustragii. El se temea de ridicarea unui „mesia” negru[311], ca să citățm un ordin de misiune COINTELPRO. Hoover prezida asupra unei Americi anglo-saxone, pe care intenționa să o prezerve și să o apere.

„A fost foarte consecvent de-a lungul anilor. Lucrurile pe care le ura, le-a urât toată viața”[312], a spus Bill Sullivan. „Ura liberalismul, îi ura pe negri, îi ura pe evrei – lista lucrurilor pe care le ura era destul de lungă.”

Mai exact, Hoover nu ura atât persoanele, cât ideologiile și grupurile de presiune; mai presus de orice, ura amenințările la adresa stabilității sistemului politic american și oricine se întâmpla să personifice o astfel de amenințare devenea dușmanul lui pe viață.

Antipatia lui Hoover față de ideea de egalitate rasială poate explica în parte, dar nu integral, ostilitatea lui față de mișcarea pentru drepturi civile.

Temerea lui privind legătura dintre comunism și drepturile civile s-a intensificat la începutul anului 1957. Pentru FBI, nou-organizata Conferință a Liderilor Creștini din Sud și până atunci obscurul ei

director în vârstă de 27 de ani, Martin Luther King Jr., reprezentau o astfel de amenințare.

Hoover s-a concentrat mai întâi pe Bayard Rustin, principalul strateg al nesupunerii civile și al rezistenței nonviolente – boicoturi, pichetări și marșuri de protest – de la Conferința Liderilor Creștini din Sud. Biroul avea deja un dosar consistent despre Rustin, un om predestinat parcă să-l întărâte pe Hoover – socialist, pacifist și homosexual declarat, cu un cazier în care figurau condamnări pentru sustragere la recrutare și sodomie. El a făcut subiectul unei investigații FBI pentru următorii 20 de ani.

La fel s-a întâmplat cu un alb din New York, un bărbat cu ochelari groși, om de afaceri și consilier juridic, pe care Rustin i l-a prezentat lui King la sfârșitul anului 1956. Numele lui era Stanley David Levison și a ajutat la întocmirea documentelor de înființare a Conferinței Liderilor Creștini din Sud. El a devenit confidentul cel mai apropiat al lui King – căruia îi scria discursuri, îi redacta manuscrise și îi pregătea declarațiile pentru Fisc. Levison și i-a servit drept placă de rezonanță în timp ce King își pregătea primul lui discurs major adresat Americii albe, rostit de pe treptele Memorialului Lincoln, pe 17 mai 1957.

La vremea aceea, Levison figura deja în dosarele FBI de cinci ani. Biroul îl bănuia că era un finanțator-cheie pentru aripa clandestină a Partidului Comunist, începând din 1952. Chiar dacă dovezile erau circumstanțiale, Hoover era convins de asta.

Dar cu numai șapte săptămâni înainte de discursul de la Memorialul Lincoln, FBI l-a scos pe Levison de pe lista lui cu americani comuniști de frunte. Decizia s-a bazat pe rapoarte primite de la cei mai buni informatori din interiorul partidului. La șase săptămâni după discurs, pe 25 iunie 1957, FBI consemna că Levison era „un membru al Partidului Comunist fără vreo funcție oficială, care își desfășoară activitatea în partid la nivelul organizației de masă”[313]. El părea să fi renunțat la rolul lui conducător în organizația clandestină comunistă ca să se dedice drepturilor civile.

Dar convingerea lui Hoover, cum că în spatele lui Martin Luther King și al mișcării pentru drepturi civile stătea comunismul nu s-a clintit niciodată.

Agenții lui Hoover la Chicago și New York lucrau de ani de zile la o operațiune de recrutare și folosire a unui om care se bucura de încredere și respect în cele mai înalte cercuri ale Partidului Comunist din Statele Unite. Operațiunea, cu numele de cod Solo, era fără precedent în analele Războiului Rece. Solo a avut o consecință teribilă. L-a convins pe Hoover că mișcarea americană pentru drepturi civile era sprijinită de Moscova și infiltrată până la vârf de comuniști secreți. Și l-a condus pe Hoover spre un război politic deschis împotriva lui King.

294 Belmont către Roach, „Informarea directorului: Consiliul Național de Securitate, 8 martie 1956, FBI/FOIA. Acesta este singurul document cunoscut care se referă la discuțiile de la NSC despre o „bombă murdară" cu Cobalt-60.

295 Procesele verbale ale celei de-a 279-a întruniri a Consiliului Național de Securitate, 8 martie 1956, parțial declasificate, cu pasaje șterse, DDEL.

296 Pe 8 martie 1955, Hoover i-a scris procurorului general Brownell, încercând să reînnoiască aprobările pentru interceptări fără mandat, pe care le obținuse prin scrisoarea primită pe 21 mai 1940 de la președintele Roosevelt. Hoover l-a întrebat direct pe Brownell dacă scrisoarea mai dădea Biroului autoritatea legală de a face interceptări. Dacă nu, Hoover i-a cerut procurorului general „să prezinte această chestiune președintelui Eisenhower, pentru a stabili dacă este de aceeași părere". Brownell i-a răspuns în scris, opt zile mai târziu: „Personal am explicat președintelui, cabinetului, Consiliului Național de Securitate și comisiilor juridice ale Senatului și Camerei Reprezentanților, în 1954, politica actuală și procedurile de interceptare... Nu cred că este necesară redeschiderea subiectului în acest moment."

297 Jack Danahy, FBI/FBIOH.

298 James R. Healy, 3 mai 2007, FBI/FBIOH.

299 Graham J. Desvernine, FBI/FBIOH, 4 octombrie 2006. Desvernine s-a alăturat curând unui mic grup „a cărui singură responsabilitate era supravegherea și înregistrarea discuțiilor din mașina lui William Z.

Foster" – liderul Partidului Comunist din Statele Unite. Hoover era pe urmele lui încă de la raidurile Bridgman din 1922. Foster candidase de trei ori la președinție, în 1924, 1928 și 1932 – și ajunsese o singură dată la închisoare pentru activitatea lui, și atunci pentru scurt timp. Mașina lui era locul în care aveau loc întâlnirile conducerii tot mai restrânse a PC SUA. William Z. Foster, părintele PC SUA, a murit în 1961 la Moscova și a fost înmormântat la zidul Kremlinului.

300 Edward S. Miller, FBI/FBIOH, 23 mai 2008. Proiectul CIA Tunelul de la Berlin, strălucit, dar condamnat din start, creat și executat de fostul agent FBI Bill Harvey, a fost piesa de rezistență a Programului C.

301 John F. McCormack, 31 octombrie 2006, FBI/FBIOH.

302 Sullivan, interviu de istorie orală în Demaris, The Director, pp. 76–77. Sublinierea în original.

303 Sullivan, interviu de istorie orală în Demaris, The Director, pp. 76–77.

304 Cartha D. „Deke" DeLoach, Hoover's FBI: The Inside Story by Hoover's Trusted Lieutenant (Washington DC: Regnery, 1995), pp. 270–271.

305 Depoziția lui Sullivan, Comisia Church, 1 noiembrie 1975.

306 Rezumatele rapoartelor trimise de birourile teritoriale ale FBI în „Amploarea activităților interne de informații ale FBI", CI Reader.

307 Hoover către agentul special responsabil de la New York, 2 octombrie 1956, FBI/FOIA.

308 declarația lui Hoover, „Tensiunea rasială și drepturile civile", prezentată pe 9 martie 1956, DDEL.

309 McCormack, istorie orală, FBI/FBIOH.

310 Fletcher D. Thompson, istorie orală, FBI/FBIOH. După cum relatează Thompson, de activitatea Klanului se ocupa, în anii 50, doar o mână de agenți: „Aveam un agent în Summerton, Carolina de Sud, pe nume E. Fleming Mason, care era una dintre marile figuri ale

Biroului – avea câțiva informatori la nivel înalt", își amintea Thompson. „Nu-i întreba niciodată nimic, nici nu stabilea interviuri, pur și simplu dădea peste ei din întâmplare într-un loc sau altul și ei «se ofereau» să-i dea informații. Îmi amintesc de un raport anume. Fleming spunea că într-o dimineață, în timp ce era la volan, a observat că șosetele lui nu erau la fel și s-a oprit la un magazin de țară să-și cumpere niște șosete. Acolo l-a văzut pe prietenul lui, Ciclopul Exaltat, iar acesta «s-a oferit de bunăvoie să-i dea informația următoare...»".

311 Instrucțiunile pentru agenții de teren în varianta din 1968 a programului COINTELPRO „Naționalistul negru" spuneau: „Prevenirea ridicării unui «mesia» negru, care ar putea unifica și electriza mișcarea naționaliștilor negri. Malcolm X ar fi putut fi un astfel de «mesia»; el este azi martirul mișcării. Martin Luther King... King ar putea fi un candidat real."

312 Sullivan, istorie orală, Demaris, The Director, p. 226.

313 Document FBI redactat, cu data de 25 iunie 1957, citat pentru prima oară în David J. Garrow, „FBI și Martin Luther King," Atlantic Monthly, iulie–august 2002.

CAPITOLUL 25

„SĂ N-AI ÎNCREDERE ÎN NIMENI”

La un dineu oficial în cinstea regelui Marocului, pe 26 noiembrie 1957, J. Edgar Hoover și Richard Nixon au discutat pe față despre faptul că președintele Eisenhower putea să moară în orice clipă[314]. În după-amiaza precedentă, Ike suferise un atac cerebral. Nixon s-a grăbit spre Casa Albă, unde șeful de cabinet al președintelui, Sherman Adams, i-a spus: „S-ar putea ca în 24 de ore să fii președinte.”[315]

Eisenhower și-a revenit până în primăvara anului 1958, cu toate că uneori vorbirea și gândurile lui păreau cam bizare. Hoover însuși suferise, din câte se pare, un infarct ușor la puțin timp după atacul cerebral al lui Ike, un incident cardiovascular nemenționat în acte și pe care el l-a ținut cât de ascuns a putut. Comportamentul lui a început să se schimbe, ca și al președintelui. Amândoi au devenit mai arțăgoși, mai nerăbdători și mai pretențioși. Dar în timp ce Ike a devenit mai sufletist și a început să caute un dezgheț în Războiul Rece, Hoover a început să fie mai dur. Puținii oameni care-i erau apropiați la FBI l-au văzut devenind poruncitor, înfumurat și afectat.

În vara aceea, Masters of Deceit (Maeștrii înșelătoriei), un opuscul întortocheat despre comunism, l-a făcut pe Hoover un om bogat. Scrisă de asistenții săi, dintre care cel mai important a fost Bill Sullivan, și publicată sub semnătura lui Hoover, cu portretul lui pe copertă, cartea s-a vândut în sute de mii de exemplare, multe cumpărate cu teancul, de grupări patriotice ca Legiunea Americană. O anchetă a Congresului făcută după moartea lui a scos întâmplător la iveală faptul că Hoover a spălat 20% din profitul net adus de carte printr-o fundație scutită de taxe pentru agenții FBI pensionari. El a încasat cel puțin 71 000 de dolari, echivalentul unei jumătăți de milion în zilele noastre.

Masters of Deceit a fost publicată de un petrolist texan fabulos de bogat, pe nume Clint Murchison, care privea cartea ca pe o afacere. Hoover se bucura în secret de un alt parteneriat cu Murchison: el putea să investească într-un puț petrolier, iar dacă acesta începea să producă, încasa din profit; dacă puțul era secat, își primea banii înapoi. Hoover (și omul lui numărul doi, Clyde Tolson) își petreceau vara concediile în elegantul complex turistic al lui Murchison din La Jolla, California, unde ocupau cel mai bun apartament, Bungaloul A, pariau la cursele de cai, beau și mâncau, totul din partea casei. „Trăiau într-o adevărată opulență”[316], reflecta după ani de zile ajutorul lui Hoover, Deke DeLoach. Vacanțele pe banii altora în La Jolla au fost „lucrul cel mai apropiat de un scandal autentic în viața lui Hoover”.

Îi plăcea luxul. O clică de servitori, toți angajați ai FBI, se ocupa de locuința lui de la 30th Place, o stradă cu multă verdeață, cu case spațioase și grădini îngrijite, din nord-vestul Washingtonului, unde trăia de 20 de ani, de la moartea mamei lui. Biroul îi punea la dispoziție șoferi, oameni buni la toate, grădinari, valeți și contabili care țineau socoteala onorariilor ce totalizau zeci de mii de dolari și pe care le primea de la marii corporatiști. Cadourile primite pentru articole și discursuri scrise de colaboratorii lui, ca și premiile pentru serviciile publice aduse suplimentau banii publici cheltuiți fără socoteală, care finanțau stilul de viață luxos al lui Hoover.

Avea cinci limuzine blindate Cadillac, care îl așteptau strălucitoare în garaje din Washington, New York, Chicago, Miami și Los Angeles. Șoferii îl duceau oriunde voia să meargă. Când se afla la Washington, cum era cazul 11 luni pe an, pleca de la Birou la 11:45 și lua prânzul la hotelul Mayflower, unde comanda o friptură de vită sau, la recomandarea medicului, un bol cu supă de pui și un platou cu brânzeturi. În cele mai multe seri, pe la 18:15, sorbea dintr-un Jack Daniels și comanda o friptură la restaurantul Harvey’s, unul dintre puținele localuri de mare clasă din apropierea Capitoliului. Obrajii căzuți și pungile de sub ochi îi reflectau gusturile în materie de mâncare și băutură.

Hoover era de-acum conștient că nu avea să trăiască veșnic. Conform legii, mai putea să fie director încă șase ani și jumătate, până la împlinirea vârstei de 70 de ani. Așa că a cerut o sinecură de la liderul majorității din Senat, Lyndon B. Johnson, din Texas. Johnson era vecinul de peste drum al lui Hoover, pe 30th Place, încă din 1945. Din

când în când îl invita pe Hoover la un pahar de whisky sau la un mic dejun duminical. Erau prieteni, sau cel puțin ceea ce trecea drept prietenie la Washington. Mai exact, erau aliați politici. Au conceput împreună o lege specială. LBJ a obținut un vot rapid și fără contestații în Congres, prin care i se acorda lui Hoover salariu pe viață, din iulie 1958 până în ziua morții. Johnson urma să vegheze ca Hoover să nu fie nevoit vreodată să se pensioneze de la FBI.

Congresul se dădea bine pe lângă el în timpul aparițiilor lui anuale în fața șefilor de la comisia juridică și de la cea pentru buget. În declarațiile lui publice, iluzionistul din el ieșea la suprafață; discursurile lui ritualice erau adevărate reprezentații teatrale. Mai întâi primea omagiile președinților de comisii. Răspundea recitând statistici născocite de Divizia de Înregistrare a Infracțiunilor de la FBI, biroul lui de relații publice. Contracara amenințarea comunistă cu o proză înflăcărată. „Comunismul", ca să-l citățm pe director, „reprezintă un efort masiv de a transforma nu doar lumea, ci natura umană însăși"[317].

Însă Partidul Comunist nu mai era o forță semnificativă în viața politică americană. Fusese clătinat de punerile sub acuzare ale Departamentului Justiției la începutul anilor 1950, subminat de echipele clandestine ale FBI în următorii cinci ani, scindat de denunțul dictaturii staliniste făcut de conducătorul sovietic Nikita Hrușciov în 1956 și doborât la pământ de primele lovituri ale COINTELPRO. Partidul își pierduse cel puțin trei sferturi din membri de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. În registrele sale mai existau probabil în jur de 22 000 de comuniști cu carnet de membru. Un număr important dintre aceștia erau agenți FBI sub acoperire și informatori; un număr și mai mare erau bătrâni, supraviețuitori ai raidurilor împotriva Roșiilor din anii 1920.

Hoover trebuia să continue să prezinte Partidul Comunist ca o amenințare mortală. Puterea FBI depindea de existența unui mare dușman. De asta depindea și sprijinul neabătut de care se bucura din partea poporului american și a președintelui.

Singurul lucru de care se temea erau scurgerile de informații. Își făcea griji întruna din cauza lor. Se temea că operațiunile lui de spionaj aveau să fie dezvăluite și să-l pună în încurcătură. Nu avea încredere în aparatul propriu de securitate internă al FBI. Urmărea îndeaproape

cazurile care fi putut să-i păteze reputația. Ceea ce voia el erau informații secrete care îi atrăgeau succesul public – cazuri de securitate națională care să ajungă pe prima pagină a ziarelor. Pentru acestea era nevoie de o răbdare teribilă, pe care el o avea de atâta vreme.

„Spionajul american este încă în scutece”

Un spion sovietic în stare de ebrietate, pe nume Reino Hayhanen, a intrat în aprilie 1957 pe poarta ambasadei SUA la Paris. A spus că era ofițer KGB și că opera în Statele Unite de cinci ani. Lui Hayhanen i se ordonase să se întoarcă de la New York la Moscova și se temea pe bună dreptate pentru viața lui, pentru că încălcase regulile jocului. I se dăduseră 5 000 de dolari, pe care să-i transfere mișcării comuniștilor americani în clandestinitate la New York. În schimb, beat fiind, și-a cumpărat un bilet numai dus până la Paris. Șeful stației CIA la Paris a decis să-l trimită înapoi la New York și să-l predea FBI-ului. Biroul l-a instalat într-un spital public din Staten Island.

„Se spunea că tipul era nebun”[318], își amintește agentul FBI Philip Mogen.

Născut în apropiere de Leningrad, Hayhanen fusese recrutat de serviciul sovietic de spionaj în primele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial, la vârsta de 20 de ani. După război, KGB a început să construiască pentru el o legendă – o identitate falsă care să-i devină viață. După cinci ani de instruire, legenda era gata, alături de un pașaport american fals[319]. Hayhanen a venit la New York pe Queen Mary, în 1952. A servit drept curier, transportând mesaje codificate pe microfilme ascunse în monede goale pe dinăuntru, în baterii, stilouri, creioane și șuruburi. Ridica mesaje secrete și lăsa altele în „cutii poștale” – ascunzători în parcuri sau pe trotuarele din New York.

Ajuns în mâinile FBI, el l-a identificat pe superiorul lui în persoana lui Mihail Svirin, prim-secretar al delegației sovietice la ONU. Biroul știa multe despre diplomații sovietici care erau spioni KGB – FBI a identificat 16 astfel de indivizi la sfârșitul anilor 1950[320], toți imuni la

arestare în virtutea pașapoartelor lor diplomatice, toți expulzați de Departamentul de Stat în baza protocoalelor privind spionajul. Svirin intrase și ieșise de mai multe ori din Statele Unite încă dinainte de al Doilea Război Mondial, dar în 1957 a plecat de la New York definitiv.

„FBI trăgea cu ochiul și cu urechea la ce se întâmpla în interiorul ambasadei sovietice și atunci când personalul ambasadei călătorea”[321], a spus un consul de la Departamentul de Stat, William D. Morgan. „Nu puteau spune că informația provenea din interceptări, pentru că ei n-ar fi recunoscut-o niciodată... Dacă omul era prins făcându-și de lucru cu o cutie poștală suspectă sau cu un stâlp de iluminat public – cu alte cuvinte, o operațiune ce oferea indicii serioase că individul «desfășura activități neconforme cu statutul lui diplomatic» – asta stătea, desigur, la baza declarării lui persona non grata.”

Hayhanen îl cunoștea pe cel de-al doilea contact KGB al său drept colonelul Rudolph Abel. Fusese în misiuni pentru colonel în tot nord-estul Statelor Unite, transportând mesaje și bani. „Cât despre Reino, el iubea viața, dar a fost suficient de inteligent să ne permită să deschidem cazul”[322], a spus Edmund J. Birch de la FBI, care a condus o echipă de spionaj în urmărirea colonelului Abel de la KGB, pe baza indiciilor oferite de Hayhanen atunci când îi permitea memoria deficitară.

Colonelul folosea identitatea falsă de Emil Goldfus și ducea o viață sub acoperire ca artist la un studiou în Brooklyn. Birch, transportând un aparat de fotografiat ascuns într-o servietă, s-a ținut după el la plecarea dintr-un restaurant, apăsând pe declanșator în timp ce suspectul mergea pe stradă. Birch a mai făcut o ultimă fotografie, a sărit într-un taxi și s-a grăbit spre sediul din New York al FBI, situat la intersecția dintre Third Avenue cu 69th Street. Un tehnician a cufundat filmul într-o cuvă cu revelator. „Imagini frumoase cu copaci, o cazarmă de pompieri și, dintr-odată, o imagine frumoasă cu fața lui”, își amintește Birch. Hayhanen l-a identificat imediat pe bărbatul din fotografie ca fiind colonelul Abel.

FBI nu a deslușit niciodată în totalitate acțiunile spionilor care renunțaseră la viețile și la identitățile lor ca să servească statul sovietic din afara clădirilor confortabile ale ambasadelor și consulatelor. Birch și colegii lui agenți l-au ținut pe Abel sub supraveghere permanentă, patru echipe de câte trei oameni care

lucrau 24 de ore din 24. Acesta nu a făcut niciodată ceva care să fie măcar de departe ilegal. FBI „încerca să afle ce fel de structură lucra pentru el la New York," a spus Birch. „Nu cred că am găsit vreodată ceva... și, după un timp, Biroul a sfârșit prin a spune, așa cum spunea întotdeauna: «Ajunge!»"

Arestarea colonelului Abel, pe 21 iunie 1957, a fost povestea de spionaj a deceniului. Dar a fost și o sursă de frustrare nesfârșită pentru Hoover. Colonelul nu putea fi acuzat de spionaj; dovezile FBI erau doar niște zvonuri. Arestarea a fost făcută de agenții de la imigrări, în baza Legii de Înregistrare a Agenților Străini, reglementare pe care Departamentul Justiției o folosea atunci când un caz cu spioni nu putea fi adus în tribunalele obișnuite.

Biroul trebuia să-l facă pe Abel să cedeze. Agenții „l-au interogat ca nebunii, în fiecare zi", luni de-a rândul, povestește Birch. „El nu le-a spus nimic." Prima serie de interogatorii s-a desfășurat într-o închisoare improvizată pentru imigranții ilegali, în apropiere de McAllen, Texas, lângă granița mexicană. Abel era ținut aici „într-o tabără mlăștinoasă, închis într-o cușcă de sârmă care era fierbinte și incomodă"[323], a spus Ed Gamber de la FBI, care l-a interogat pe Abel opt ore pe zi, vreme de șase săptămâni. „Parcă era un personaj de reclamă pentru sovietici. Era un gentleman, politicos și amabil – cu excepția momentelor când îl întrebai despre KGB."

Echipe de agenți FBI, una după alta, au petrecut doi ani chestionându-l pe Abel într-o celulă de la penitenciarul federal din Atlanta, una dintre cele mai dure închisori din Statele Unite. „Vorbesc cu voi despre artă, matematică, fotografie, orice vreți voi să discutăm, dar nu mă întrebați despre trecutul meu în spionaj", i-a spus Abel lui Alden F. Miller, de la FBI. „Am luat hotărârea asta atunci când am fost arestat la New York și n-am spus nimic atunci, așa că n-o voi face nici acum." Tot ce a putut face FBI a fost să fotografieze lucrările de artă ale lui Abel și să caute în ele indicii de steganografie – mesaje ascunse în imagini. Nu au găsit nimic.

FBI a avut nevoie de ani de zile ca să deslușească acest caz. Biroul a aflat până la urmă că Abel nu era Abel și nici sovietic nu era. Numele lui adevărat era Willie Fisher și se născuse în 1903 la Newcastle-on-Tyne, în Anglia. El era dovada vie a faptului că sovieticii aveau în America o rețea de spionaj compusă din oameni care puteau proveni

de oriunde, sub orice nume, comandați de la Moscova de niște maeștri ai spionajului, a căror răbdare era greu de egalat de către americani. Fisher trăia de nouă ani sub acoperire în Statele Unite, iar instruirea și legenda lui își aveau originile în anii 1930.

Un lucru spus de el FBI-ului a rămas întipărit în memoria lui Birch și după aproape 50 de ani: „Spionajul american este încă în scutece", a afirmat spionul.

Cazul Abel l-a înfuriat pe Eisenhower. La o întâlnire a Consiliului Național de Securitate, cu vicepreședintele și procurorul general la masă, el a vorbit cu mânie și frustrare. „Dacă descoperim un spion sovietic, ar trebui să ne expunem toate metodele și sursele de informații secrete, ca să obținem o condamnare"[324], a spus președintele. „Tot ce poate FBI să facă este să-i țină pe spioni sub supraveghere." Eisenhower a bombănit că nu o să uite cazul Abel. Și nu a făcut-o niciodată. Iar colonelul nu a vorbit, păstrându-și secretele. Cinci ani mai târziu, Statele Unite l-au schimbat cu Francis Gary Powers, pilotul american al unui avion U-2 spion, doborât de sovietici.

Cazul a avut o consecință de o valoare durabilă pentru FBI. A contribuit la convingerea lui Hoover de a continua cu operațiunea având numele de cod Solo, cel mai îndrăzneț plan al Biroului de a penetra Uniunea Sovietică.

Solo

Cei mai valoroși agenți secreți pe care i-a avut FBI în Războiul Rece au fost doi frați, Morris și Jack Childs. Operațiunea pe care a construit-o Biroul pe baza activităților lor presupunea riscuri mari și promitea rezultate și mai mari.

Morris Childs era un evreu rus, născut Moishe Chilovsky, lângă Kiev, în 1902. A venit în America în 1911, iar în anii 1930 și 1940 a devenit un personaj important în Partidul Comunist, fiind editorul ziarului de propagandă Daily Worker. Relațiile lui cu partidul s-au răcit în 1948.

Trei ani mai târziu, FBI i-a abordat pe el și pe fratele lui mai tânăr, Jack, în cadrul unui nou program numit TOPLEV, prin care agenții FBI încercau să convingă membri de marcă și oficiali ai Partidului Comunist să devină informatori. Jack Childs, un aventurier înnăscut și casier pentru operațiunile financiare clandestine ale partidului, a acceptat imediat oferta. El l-a convins până la urmă și pe Morris să i se alăture și să devină comunist sub acoperire pentru FBI.

Morris a urcat din ce în ce mai sus în ierarhia secretă, câștigând încrederea conducătorilor partidului. În vara anului 1957, aceștia au propus ca el să devină emisarul lor internațional, într-un efort de a restabili legături directe personale, politice și financiare cu Kremlinul. Dacă Moscova era de acord, FBI avea șansa de a-și plasa un spion în cele mai înalte cercuri ale Uniunii Sovietice. Morris Childs avea să-i raporteze lui Hoover ca secretar pentru probleme externe al Partidului Comunist din Statele Unite ale Americii.

Șeful spionajului lui Hoover, Al Belmont, abia putea să-și țină în frâu entuziasmul. „Încercam de ceva vreme să obținem dovezi concrete că Partidul Comunist din Statele Unite urmează ordine și primește indicații de la Partidul Comunist din Uniunea Sovietică”[325], scria Belmont pe 30 august 1957. „Dacă putem obține astfel de dovezi, aceasta nu doar că va întări cazul nostru împotriva PCSUA, dar va spori enorm prestigiul Biroului ca agenție de informații.”

Primele ședințe de evaluare realizate de FBI cu Morris Childs, însumând 166 de pagini scrise la un rând, au fost declasificate în august 2011[326]. Documentele dezvăluie cât de mult i-a afectat activitatea lui pe președintele Eisenhower și pe vicepreședintele Nixon. Ele ajută totodată la explicarea unora dintre misterele Războiului Rece, inclusiv opoziția feroce a lui Hoover față de Martin Luther King Jr. și de mișcarea pentru drepturi civile, nereușita lui Eisenhower de a face progrese cu planurile CIA de a invada Cuba lui Fidel Castro și primele gânduri ale lui Nixon pe tema unei detensionări a relațiilor cu sovieticii.

Pe 24 aprilie 1958, Morris Childs a urcat în zborul 824 al companiei TWA spre Paris, prima etapă a lungii lui călătorii până la Moscova la invitația Kremlinului, unde în următoarele opt săptămâni i-a întâlnit pe conducătorii partidului. Următoarea lui escală avea să fie Beijing. Pe 6 iulie a fost primit în audiență de președintele Mao Zedong.

Plănuiau cumva Statele Unite să se angajeze într-un război în sud-estul Asiei? a întrebat Mao. Dacă da, China intenționa să lupte, așa cum o făcuse în Războiul din Coreea. „S-ar putea să fie multe Corei în Asia”, a prezis Mao.

Când s-a întors la Moscova în acea vară, a stat de vorbă cu lideri ai partidului și ai KGB, după care a primit invitația oficială de a asista la cel de-al XXI-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. El a acceptat și promisiunea unor plăți în bani gheață pentru PCSUA, care aveau să totalizeze 348 385 de dolari în următoarele câteva luni; banii urmau să-i fie predați personal lui Morris de un delegat sovietic la Națiunile Unite, într-un restaurant din Queens, New York.

În ianuarie și februarie 1959, la convenția de la Moscova a partidului, Morris Childs a întâlnit lideri comuniști din toată lumea și ofițerii de informații care supervizau spionajul împotriva Statelor Unite. Cu toate că aceste călătorii îl epuizau din punct de vedere fizic, el a plecat în străinătate de două-trei ori pe an, pe parcursul următoarelor două decenii. A efectuat 52 de misiuni internaționale, împrietenindu-se cu cei mai puternici comuniști din lume. Controla veniturile la trezoreria Partidului Comunist American și contribuia la conturarea politicii lui externe. Activitatea lui nu a fost depistată de KGB și a fost ținută în secret pentru toți, cu excepția celor mai puternici lideri americani.

Rapoartele lui Solo i-au conferit lui Hoover o autoritate incontestabilă la Casa Albă. Statele Unite nu avuseseră niciodată un spion în cercurile cele mai înalte ale puterii din Uniunea Sovietică sau din Republica Populară Chineză. Morris Childs avea să le penetreze la cel mai înalt nivel și să furnizeze FBI informații pe care nici un președinte nu le avusese vreodată.

Hoover a informat guvernul despre misiunea lui Solo pe 6 noiembrie 1958. În următorii doi ani, el a trimis rezumate ale rapoartelor direct președintelui, vicepreședintelui, secretarului de stat și directorului CIA. Îi făcea mare plăcere să ascundă sursa informațiilor lui secrete de Allen Dulles și de CIA: „Refuz categoric să dezvălui acest informator, oricâte crize ar face Allen Dulles sau oricine altcineva. H.”

Hoover a raportat că liderii comuniști cei mai puternici din lume – Mao Zedong și Nikita Hrușciov – erau la cuțite unul cu celălalt. Breșa dintre Moscova și Beijing a fost o revelație pentru Eisenhower.

Existase până atunci un consens în spionajul american, cum că liderii comuniști sunt toți de aceeași părere. De ani de zile, Eisenhower se baza pe informațiile deficitare primite de la CIA și de la Pentagon despre forța militară și politică a inamicilor săi. Rapoartele lui Solo au pus la dispoziția lui Ike perspective pe care nici un satelit sau avion spion nu putea să i le ofere, prezentându-i pe conducătorii comuniști drept confuzi și în mijlocul unor dispute între ei.

Hoover a spus că Moscova hotărâse că „principala misiune a Partidului Comunist din SUA era să lupte pentru egalitatea și integrarea negrilor". FBI a remarcat că Kremlinul îi ceruse lui Solo să trimită un exemplar din prima carte a lui Martin Luther King Jr., recent apăruta Stride Toward Freedom (Un pas mare spre libertate), scrisă cu ajutorul lui Stanley Levison, consilierul apropiat al lui King și fost membru al mișcării comuniste clandestine. Această dovadă a legăturilor dintre comunismul internațional și mișcarea americană pentru drepturi civile a fost electrizantă pentru Hoover. Ideea că acestea erau legate prin intermediul unor operațiuni sub acoperire avea să fie un element de bază al gândirii și comportamentului său pentru tot restul vieții.

Hoover a informat Casa Albă că Solo se întâlnise cu Anibal Escalante, un lider politic al recent victorioasei revoluții din Cuba, confident al lui Castro și cel mai bine văzut la Moscova dintre comuniștii cubanezi. Escalante i-a spus că în Cuba se știa că Statele Unite plănuiau un atac paramilitar pentru răsturnarea lui Castro. Acest raport l-a făcut pe Eisenhower să se mai gândească în timp ce cântărea propunerea CIA de a invada insula cu o forță compusă din cubanezi anticastriști care se antrenau în Guatemala. El nu a aprobat niciodată planul.

Hoover i-a raportat direct lui Nixon în timp ce vicepreședintele se pregătea, în iulie 1959, să plece la Moscova, unde avea să-l provoace pe Hrușciov la o dezbatere publică despre meritele politice și culturale ale comunismului și capitalismului. Solo se întâlnise cu oficiali de vârf din PCUS, responsabili pe probleme americane. Hoover a extras esența gândirii lor despre liderii Statelor Unite și despre principalii candidați în alegerile prezidențiale din 1960. Moscova îl plăcea pe Ike: el înțelegea ce înseamnă războiul și ar fi fost gata să riște pacea. Democrații erau mai puțin atrăgători: senatorul John F. Kennedy era considerat „lipsit de experiență", iar senatorul Lyndon B. Johnson – „un reacționar". Cât despre Nixon însuși, comuniștii credeau că ar fi

fost un președinte capabil, deși era „viclean” și „ambițios”.

Nixon a aflat din informările lui Solo că Moscova putea purta o discuție politică rațională; un deceniu mai târziu, lecția avea să-i prindă foarte bine ca președinte, când căuta să stabilească un raport cu sovieticii.

Nixon i l-a prezentat personal pe Hrușciov lui Hoover la un dineu de stat la Casa Albă, în timpul președinției Eisenhower, pe 15 septembrie 1959. Liderul sovietic era afectat de schimbarea de fus orar. Nixon, deja pregătindu-se să candideze la președinție, era protocolar și mieros; Hoover era numai urechi, când translatorul s-a aplecat între ei, pentru conversația cu Hrușciov.

„Când i l-am prezentat lui Hoover, acesta s-a îndreptat imediat și i-a spus: «Cred că avem niște cunoștințe comune»”[327], își amintea Nixon. „A urmat o replică a lui Hrușciov ce mi s-a părut foarte isteață: «Avem într-adevăr niște cunoștințe comune, așa că să n-ai încredere în nimeni»”.

Exista cel puțin un om pe care îl cunoșteau amândoi. Morris Childs s-a întors la Moscova împreună cu Hrușciov, la o săptămână după dineul de stat de la Casa Albă.

Cât despre sfatul celui mai puternic comunist din lume – „Să n-ai încredere în nimeni” – trebuie să-i fi părut înțelept lui Hoover, care se pregătea pentru sfârșitul anilor Eisenhower și alegerea următorului președinte al Statelor Unite.

314 Ambasadorul american Donald Norland, pe atunci un tânăr funcționar la Departamentul de Stat, a asistat la dineu și i-a auzit pe Nixon și pe Hoover cum vorbeau „foarte agitați și... foarte preocupați despre sănătatea președintelui”. Norland, istorie orală, FAOH.

315 Richard Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon (New York: Simon&Schuster, 1990), p. 184.

316 DeLoach, Hoover’s FBI, p. 103.

317 Discursul lui Hoover, „Iluzia comunistă și realitatea democratică”.

318 Mogen, istorie orală, FBI/FBIOH.

319 Hayhanen s-a prezentat în fața unui diplomat american din Helsinki, Finlanda, cu certificatul de naștere al unui băiețel mort de multă vreme, pe nume Eugene Maki, născut în familia unor imigranți finlandezi din Idaho. Documentul fusese obținut de agenții sovietici în SUA pe la sfârșitul anilor 1940. El a venit din Anglia la bordul pachebotului Queen Mary și a sosit la New York pe 21 octombrie 1952, având un pașaport american nou-nouț, acordat pe baza acestui certificat de naștere. Frauda cu pașapoarte era un subiect care i-a atras atenția lui Hoover. În 1955, el a sprijinit numirea unui aliat politic și personal, Frances Knight, la conducerea Biroului Pașapoarte de la Departamentul de Stat, unde ea a lucrat cu o duzină de agenți FBI. Le-a fost devotată lui Hoover și Biroului vreme de 22 de ani. „Era foarte de dreapta", își amintea Ronald Sommerville, multă vreme director al Biroului pentru Afaceri Consulare de la Departamentul de Stat. „Ea a furnizat și a primit din partea Biroului rapoarte ample despre mișcările americanilor în străinătate. Era foarte activă când era vorba să le refuze pașapoarte oamenilor a căror loialitate putea fi pusă sub semnul întrebării." (Ronald Sommerville, istorie orală, FAOH).

320 A 444-a întrunire a Consiliului de Securitate Națională, 13 mai 1960, FRUS 1958-1960, volumul 10, partea 1.

321 William D. Morgan, istorie orală, FAOH.

322 Edmund J. Birch, istorie orală, FBI/FBIOH, 28 august 2005.

323 Gamber, istorie orală, FBI/FBIOH.

324 Eisenhower la a 444-a întrunire a Consiliului de Securitate Națională, 13 mai 1960, FRUS 1958–1960, volumul 10, partea 1.

325 Belmont către Boardman, „Subiect: sistemul de curierat între Partidul Comunist din SUA și Partidul Comunist din Uniunea Sovietică", 30 august 1957, FBI/FOIA.

326 Setul de dosare în 30 de volume, ce totalizează 4 252 de pagini, o primă declasificare dintr-un dosar mult mai mare, este disponibil online pe site-ul FBI, http://vault.fbi.gov/solo.

327 Nixon, interviu de istorie orală cu Frank Gannon, 12 mai 1983,

Universitatea statului Georgia, http://www.libs.uga.edu/media/collections/nixon/nixonday3.html. Sublinierea în original.

CAPITOLUL 26

COMPORTAMENT IMORAL

Hoover a cerut o verificare completă a dosarelor FBI despre senatorul John F. Kennedy, de îndată ce a fost clar că senatorul avea să câștige nominalizarea din partea Partidului Democrat, o victorie obținută după o campanie la alegerile primare în care s-a călătorit și s-a cheltuit în voie, campanie condusă de fratele lui, Robert, și finanțată de tatăl lui, Joseph.

Hoover îl cunoștea bine pe Joe Kennedy: un om de afaceri cu un stil pirateresc și o avere de sute de milioane de dolari, fustangiu notoriu și aprig cruciat anticomunist. Prietenia lor supraviețuise refuzului lui Hoover de a accepta o ofertă de 100 000 de dolari pe an pentru a se ocupa de problemele de securitate ale familiei Kennedy.

Hoover ajunsese să îl cunoască și pe Robert Kennedy; cei doi s-au întâlnit de cel puțin trei ori în legătură cu activitatea lui Kennedy de anchetator principal pentru Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate, din 1957 până în 1959. Audierile comisiei pe tema crimei organizate au inclus o confruntare dramatică între Kennedy și șeful Mafiei din Chicago, Momo Salvatore „Sam" Giancana. Mafiotul a invocat al Cincilea Amendament, hlizindu-se la Kennedy. Bobby a ripostat: „Credeam că doar fetele chicotesc, domnule Giancana."

Hoover simțea o rivalitate în aceste audieri privind crima organizată; savura momentele în care Robert Kennedy se poticnea din cauza lipsei de experiență sau a zelului. În martie 1959, tânărul cruciat a ridicat o acuzație pe care n-a putut să o dovedească: faptul că un martor-cheie a oferit bani pentru campania prezidențială a senatorului Kennedy, în cazul în care comisia îl lua mai ușor. „Iată ce se întâmplă atunci când copilul minune ajunge prea departe de casă și de tata"[328], a scris Hoover într-o notă acidă pe marginea unui raport intern al FBI

referitor la Robert Kennedy și la Comisia pentru Combaterea Crimei Organizate.

Hoover nu voia să aibă nimic de-a face cu Mafia, a cărei existență ca forță în viața economică și politică din Statele Unite era de-acum un secret știut de toată lumea. În 1959, peste 400 de agenți FBI cu baza la New York se ocupau de amenințarea comunistă; de Mafie se ocupau doar patru. Hoover argumenta că activitățile de crimă organizată și de extorcare erau de competența poliților statale și locale. El credea că investigarea Mafiei ar fi creat riscul ca agenții lui să fie mituiți și cumpărați, după cum își amintește Graham Desvernine, de la FBI: „Problemele care ar fi rezultat și publicitatea negativă ar fi fost mai mari decât orice câștiguri."[329] Hoover se ferise să se infiltreze în Ku Klux Klan de teamă că agenții lui ar fi fost văzuți ajutându-i și instigându-i pe rasiștii cu cruci aprinse. El a refuzat ferm și activitatea sub acoperire împotriva Mafiei, din cauza riscului ca oamenii lui să fie corupți. Motive diferite, aceeași rațiune: nu pune Biroul în situații jenante.

Dar activitatea Comisiei pentru Combaterea Crimei Organizate și concurența pe care o simțea, dată fiind publicitatea ce înconjura respectiva comisie, l-au determinat pe Hoover să schimbe placa. El a preluat tacticile folosite împotriva comuniștilor și a început să le aplice mafioților. „S-a decis că urma să luăm aceleași metode și tehnici de investigație pe care le foloseam la Brigada Clandestină și să le aplicăm crimei organizate", a spus Desvernine. Acțiunile ilegale, microfoanele ascunse și interceptările telefonice au fost „foarte utile ca să aflăm cu ce se ocupau și ce aveau de gând". Acestea nu puteau fi folosite în instanță, desigur – „era strict culegere de informații... mai întâi trebuie să capeți informații și după aceea găsești și martorii". FBI le-a plantat microfoane și le-a ascultat telefoanele lui Giancana și compatrioților lui din Chicago și Las Vegas, începând din vara anului 1959.

Hoover îl cunoștea și pe senatorul John F. Kennedy, dar ce știa nu suna deloc bine. Lui Hoover nu i-a plăcut ce a citit în dosarele FBI. Un rezumat de nouă pagini al trecutului lui JFK, datat 7 iulie 1960, l-a făcut pe Hoover să se neliniștească pentru viitorul politic al Americii. În document figurau acuzații de „comportament imoral" – aventuri sexuale, unele dintre ele detaliate, inclusiv acuzația că senatorul se culca cu secretara soției lui. Hoover își amintea vag cel mai vechi

astfel de caz: în 1942, când JFK avea 24 de ani și era înrolat în marină, avusese o aventură notorie cu o femeie măritată pe nume Inga Arvad, o ziaristă din Washington cu un trecut de simpatizantă nazistă. FBI, crezând că ea ar fi spionat pentru Germania, a pus-o sub supraveghere, i-a interceptat conversațiile telefonice cu Kennedy și a plantat microfoane în camerele de hotel în care cei doi făceau dragoste.

Dosarele FBI despre Kennedy cuprindeau de asemenea acuzații vagi și neverificate de „legături homosexuale”[330].

Pe 13 iulie 1960, în ziua în care Kennedy a câștigat nominalizarea la președinție din partea Convenției Naționale a Democraților, FBI i-a furnizat lui Hoover o schiță biografică a candidatului. Aceasta raporta că senatorul și Frank Sinatra au ieșit împreună la New York, Las Vegas și Palm Springs în timpul campaniei electorale. FBI avea de multă vreme un dosar despre Sinatra. Biroul bănuia că Sinatra încerca să-și folosească influența pe lângă clanul Kennedy în beneficiul mafioților. Dosarul lui de la FBI includea asocierea cu Sam Giancana, care avea să fie auzit mai târziu lăudându-se în raza unui microfon FBI cu influența pe care o avea asupra familiei Kennedy. FBI avea să afle repede că Sinatra îi prezentase pe JFK și pe Giancana unei femei de moravuri ușoare pe nume Judith Campbell, care i-a oferit servicii sexuale senatorului în timpul Convenției Partidului Democrat și a întreținut relații intime cu ambii bărbați.

„Președintele și-a exprimat uimirea”

Președintele Eisenhower l-a convocat pe Hoover la o reuniune de urgență a Consiliului Național de Securitate, pe 13 octombrie 1960. Casa Albă se confrunta în acea toamnă cu probleme de securitate națională extrem de grave. Una dintre cele mai importante era instalarea comunismului de tip sovietic în Cuba lui Fidel Castro. Dar, în cea mai mare parte a ședinței Consiliului, președintele a vorbit despre sex.

Tensiunea politică era foarte puternică la Washington. Până la

alegerile prezidențiale mai erau doar 25 de zile, cursa era extrem de strânsă și peste câteva ore urma să aibă loc cea de-a treia dezbatere prezidențială dintre Nixon și Kennedy. (În acea noapte, la televiziunea americană, ei au vorbit despre spionajul american și despre spionii sovietici. „Spionajul comunist nu încetează niciodată", a spus Nixon, cu vocea lui nervoasă care l-a costat nenumărate voturi. „Statele Unite nu-și pot permite să nu aibă sp... spionaj, sau să rămână... ăăă, sau ca să spun așa, nu ne permitem să rămânem în urmă în domeniul informațiilor secrete, la fel cum nu ne permitem să rămânem în urmă la rachete.")

Președintele însă a consumat mai bine de o oră din întâlnirea din 13 octombrie spunându-i lui Hoover să scape America de homosexualii în funcții înalte.

Două tinere genii într-ale matematicii care lucrau ca spărgători de coduri la Agenția Națională de Securitate fugiseră în Uniunea Sovietică. Bernon Mitchell, de 31 de ani, și William Martin, de 29, au lipsit de la serviciu opt zile până să observe cineva. Bănuiala generală – nesusținută însă de dosarele NSA declasificate cinci decenii mai târziu – era că Martin și Mitchell erau iubiți. Ei au fugit de la Washington la Havana prin Ciudad de Mexico, iar de acolo la Moscova. Au apărut la o conferință de presă la Moscova pe 6 septembrie, informând lumea întreagă că America spărgea codurile diplomatice și ale serviciilor secrete din țările aliate, printre care Franța, Italia, Indonezia, Egipt și Siria.

Președintele a apelat la Hoover pentru un raport complet asupra cazului. „S-a descoperit că Mitchell avea tendințe homosexuale"[331], i-a spus Hoover președintelui, iar „Martin era vizibil instabil". Dar, cu toate acestea, Pentagonul le permisese accesul la informații strict secrete. Președintele a considerat acest lucru scandalos. El lega comunismul de homosexualitate, la fel ca Hoover; amândoi erau convinși că homosexualii erau în mod special vulnerabili în fața serviciilor secrete străine.

„Președintele și-a exprimat uimirea că acești doi oameni fuseseră păstrați, după ce ieșiseră la iveală asemenea informații"[332], a consemnat Hoover, în nota pe care a dictat-o despre această conversație. „El i-a dat instrucțiuni șefului Statului Major Interarme, generalul Lyman L. Lemnitzer, să-i cheme pe oficialii care erau

vinovați că le-au dat certificate de securitate acestor doi indivizi și, după cum s-a exprimat președintele, «să-i trimită la dracu'».”

Președintele l-a întrebat pe Hoover cum să scape, odată pentru totdeauna, guvernul de această amenințare. Hoover a relatat:

Au urmat unele discuții între președinte, procurorul general și mine despre întocmirea unei liste a homosexualilor, astfel încât să existe un punct central unde să fie direcționate verificările referitoare la cei aflați în slujba guvernului sau care vor să se angajeze în structurile guvernamentale...

Președintele a fost de părere că aceste informații ar trebui să se găsească la FBI. El a sugerat ce pași trebuie să urmăm ca să strângem, la FBI, toate informațiile privind astfel de tendințe la indivizi care fie sunt în slujba guvernului, fie solicită poziții guvernamentale, astfel încât informațiile de acest gen să fie disponibile cu promptitudine pentru toate agențiile guvernamentale.

Președintele părea foarte îngrijorat de toată această problemă și în mod indiscutabil... se opune categoric angajării sau păstrării indivizilor care ar putea avea astfel de tendințe.

Programul FBI de depistare a celor cu comportament sexual deviant funcționa din 1951; dosarele însumau sute de mii de pagini. Ordinul executiv din 1953 al președintelui Eisenhower, care le interzicea homosexualilor să lucreze în structurile guvernamentale, punea „perversiunea sexuală” pe picior de egalitate cu spionajul, sabotajul, bolile mintale, dependența de droguri și apartenența la Partidul Comunist, drept comportamente ce constituie un pericol pentru securitatea națională. Dar la FBI nu existase niciodată un dosar central care să conțină o listă a homosexualilor din America. De-acum avea să existe.

Poate că Hoover nu avea o viață sexuală proprie. Dar avea un interes profund pentru viețile secrete ale altor oameni – și în special pentru viața viitorului președinte al Statelor Unite.

328 Însemnarea lui Hoover, Rosen către Hoover, 7 martie 1959, FBI/FOIA.

329 Graham Desvernine, FBI/FBIOH, op. cit.

330 Jones către DeLoach, „Senatorul de Massachusetts John F. Kennedy”, 7 iulie 1960, FBI/FOIA.

331 Notița lui Hoover pentru Tolson & al., 14 octombrie 1960, FBI/FOIA.

332 Ibid.

CAPITOLUL 27

„CRIMA ERA LA MODĂ”

La sfârșitul anului 1960, Hoover și FBI au fost amestecați în planurile președintelui Eisenhower de a-i asasina pe Fidel Castro și Rafael Trujillo, dictatorii din Cuba, respectiv Republica Dominicană.

Hoover a început să vadă contururile acestor conspirații întunecate chiar înainte de victoria foarte strânsă a lui John Kennedy în fața lui Richard Nixon, în alegerile din noiembrie 1960. Ochii lui sfredelitori se deschideau acum asupra unei lumi subterane a puterii, sesizând legături între guvernul american și crima organizată.

Pe 18 octombrie 1960, Hoover i-a trimis o notă concisă lui Richard Bissell, șeful operațiunilor sub acoperire ale CIA, cu copii pentru principalii responsabili de la Justiție, din Departamentul de Stat, de la Pentagon și din structura de comandă a FBI. Nota se referea la Sam Giancana și Fidel Castro.

Hoover a citit rapoarte FBI care spuneau că Giancana, în timp ce savura o masă la cel mai bun restaurant italian din New York, La Scala, se lăudase că „Fidel Castro o să fie rezolvat foarte curând”[333] – până în noiembrie. Mafiotul a mai spus că s-a întâlnit de trei ori cu asasinul plătit, la Miami. Instrumentul morții avea să fie o pastilă cu otravă. Și, după cum avea să descopere curând Hoover, în spatele complotului se afla CIA. Hoover a început o supraveghere de amploare a lui Giancana – nu doar microfoane și interceptări telefonice, ci și microfoane parabolice care puteau înregistra o conversație de la sute de metri distanță, o tehnică nouă, folosită doar în cele mai delicate cazuri de spionaj. „Vă avertizez că folosirea acestora s-a rezumat, în trecut, doar la cele mai importante cazuri de securitate internă și spionaj”[334], i-a scris Hoover agentului special FBI care răspundea de Chicago. Ancheta Giancana era acum un caz de spionaj.

FBI a aflat că Giancana era unul dintre cei zece membri ai „comisiei” care superviza activitatea familiilor mafiote în Statele Unite și în Caraibe. Capii familiilor mafiote voiau să reînvie cazinourile deținute de Mafie la Havana, de unde fuseseră izgoniți de Fidel Castro, ajuns la putere în Cuba pe 1 ianuarie 1959 prin înlăturarea dictatorului Fulgencio Batista. Cum nu au reușit asta, și-au mutat jocurile de noroc și activitățile ilicite în Republica Dominicană.

Mafia îl plăcea pe generalissimul Rafael Trujillo, un aliat al Statelor Unite care deținea puterea în Republica Dominicană din 1930. Trujillo guverna prin frică și prin fraudă. Averea lui, stoarsă din bogățiile naturale ale insulei și din sudoarea supușilor săi, era de ordinul sutelor de milioane de dolari. Pe lista infracțiunilor de care se făcea vinovat figurau crime și răpiri pe teritoriul american, mituirea și coruperea unor congresmeni americani, precum și subminarea conducătorilor latino-americani rivali.

„Președintele era îndreptățit să știe”

În ultima parte a deceniului 1950, Hoover a adunat o mulțime de informații secrete despre politicile sângeroase din Caraibe. Printre cele mai bune surse ale lui se numărau un veteran FBI devenit ambasador american în Republica Dominicană, agenții și atașații lui legali la Miami și Havana, precum și șeful contraspionajului de la CIA, James Angleton.

Un numitor comun al rapoartelor lor era corupția politică de la Washington. În epoca Hoover la FBI, zece membri ai Congresului au fost condamnați pentru diverse infracțiuni; în aproape toate cazurile a fost vorba de corupție la scară mică. Dar Hoover a aflat, prin intermediul spionajului, că unii dintre cei mai puternici aliați ai săi din Senat primeau mită de la Batista și Trujillo. Hoover a primit de la Angleton un raport, bazat pe un pont dat de consulul general al Cubei la New York, potrivit căruia „senatorul Homer E. Capehart a primit suma de 20 000 de dolari ca «onorariu» pentru intrarea și azilul oferit lui Batista în Statele Unite”[335]. Capehart, un republican din Indiana, era, încă din 1945, unul dintre cei mai vocali susținători din Senat ai

lui Hoover în războiul împotriva comunismului. Hoover a primit, de asemenea, informații secrete de la ambasadorul american în Republica Dominicană, potrivit cărora cel mai puternic susținător al lui în Congres, senatorul James Eastland din Mississippi, primea bani și alte favoruri de la Trujillo, ca între doi proprietari de plantație.

Hoover s-a ferit de anchete penale împotriva congresmenilor. El se ocupa foarte rar de chestiuni care implicau politica, banii și sexul ca dosare penale. Le clasifica drept informații secrete, potrivite pentru dosarele lui și doar pentru ochii președintelui. Aducea la Casa Albă secrete politice picante despre membrii Congresului, iar președinții de la Franklin Roosevelt încoace le savurau de obicei.

„Dacă era ceva foarte exploziv din punct de vedere politic... președintele era îndreptățit să știe”[336], a spus Nicholas Katzenbach, ce avea să devină ulterior procuror general al Statelor Unite. „Biroul nu-ți prea dădea multe lucruri în rest. O făcea dacă era vorba de homosexualitate sau altceva de genul ăsta... Știi, pedofilie sau altceva.”

Hoover nu l-a adus niciodată în instanță pe Eastland sub acuzații de corupție; ar fi fost cât se poate de ciudat să-și ancheteze senatorul preferat, președintele democrat al Comisiei Juridice și al Subcomitetului pentru Securitate Internă al acesteia. Dar Hoover i-a spus președintelui Eisenhower că alți membri ai Congresului erau la mâna lui Trujillo. Eisenhower însuși i-a nominalizat pe doi dintre ei într-o ședință de la Casa Albă: senatorul Allen Ellender, democrat din Louisiana și președintele Comisiei pentru Agricultură a Senatului, și reprezentantul Harold Cooley, democrat din Carolina de Nord, președintele Comisiei pentru Agricultură a Camerei Reprezentanților[337]. Aceste comitete stabileau cotele alocate Republicii Dominicane din importurile de zahăr; deciziile lor generau milioane pentru dictatori; președinții lor primeau în schimb atenții considerabile. Trujillo controla personal în jur de două treimi din producție și lua partea leului din profituri.

Trujillo se remarcase în ochii aliaților lui americani ca un bastion împotriva comunismului. În interviurile date unor ziare americane, el a susținut că a oferit Statelor Unite informații neprețuite despre „Cominternul caraibian”, cu sediul central la ambasada sovietică din Ciudad de Mexico și baze la New York, Miami și Puerto Rico.

Vicepreședintele Nixon a făcut o vizită oficială în Republica Dominicană și l-a omagiat pe Trujillo, în public și în particular. Franklin D. Roosevelt Jr. era unul dintre numeroșii lobbyiști bine plătiți de Trujillo la Washington. Trujillo își cumpăra presă favorabilă plătind proprietarii de ziare și de televiziuni, agenții de publicitate și editorialiști, prin intermediul agenților lui politici și de informații care operau din 54 de consulate din Statele Unite. Suma pe care o plătea de obicei pentru sprijinul celor importanți și puternici era 25 000 de dolari, bani gheață.

Problemele pe care le punea Trujillo erau fără precedent în istoria politică a Americii. Statele Unite instalaseră mulți conducători proamericani, prin comploturi și lovituri de stat. Dar niciodată nu înlăturaseră unul.

„Contactează rezistența secretă”

Președintele, frații Dulles și J. Edgar Hoover au găsit o soluție inedită pentru problema lui Trujillo. Ei au trimis un agent FBI veteran în Republica Dominicană, ca nou ambasador american.

Joseph S. Farland nu era un diplomat tipic. Specialitatea lui erau operațiunile secrete. Farland a devenit agent FBI în 1943. Îndatoririle lui includeau interceptările telefonice, acțiunile clandestine și supravegherea sub acoperire. După cum a explicat el, Hoover l-a ales să fie „unul dintre membrii unui grup foarte select de indivizi”, parte dintr-o „organizație secretă în interiorul unei organizații secrete,” care lucra împotriva spionilor atomici sovietici. „Treaba noastră era să strângem informații despre cine, ce, pentru cine și cum făcea.” Noua lui misiune în Republica Dominicană nu era foarte diferită. El și-a amintit ordinele: „Contactează rezistența secretă și află ce se întâmplă acum și ce o să se întâmple pe viitor. Este o operațiune delicată, dar experiența și pregătirea ta fac să fii cea mai bună opțiune pe care o avem în Departament. Nu vrem să-l eliminăm pe Trujillo, adică să-l asasinăm. Dar vrem să-și ia prada și să plece.”[338]

Relațiile militare, economice și diplomatice ale Americii ar fi fost

periclitate de contestarea puterii lui Trujillo. Dar Farland continua să raporteze și raporta tot – camerele de tortură, asasinatele politice și cum îl lingușeau congresmenii americani pe Trujillo, primind în schimb bani și sex.

„Trujillo deținea controlul total", a spus el. „Își elimina fizic opozanții. Crima era la modă. Era complet amoral."

Farland a întâlnit conaționali americani în condiții neobișnuite. Lista politicienilor care se bucurau de banii, romul și fetele lui Trujillo era lungă. Fostul și viitorul ambasador dominican în Statele Unite, Manuel de Moya, unul dintre principalii ofițeri de informații ai lui Trujillo, întreținea un conac la marginea orașului Santo Domingo, unde erau distrați congresmenii americani – „un cuibușor de nebunii chiar la marginea orașului, în care se intra printr-un labirint de gardurii vii, astfel încât să nu poată fi observată nici o mașină", după cum îl descria Farland. „Erau microfoane peste tot. Existau și oglinzi false. Și erau aprovizionați cu orice își putea dori cineva. Unii dintre congresmenii noștri l-au frecventat și au fost înregistrați și fotografiați. Odată a venit un senator și i-am spus: «Domnule senator, eu și echipa mea suntem gata să vă punem la curent.» El mi-a răspuns: «Știu tot ce vreau să știu despre afurisita asta de țară. Tot ce vreau de la tine este să te asiguri că o să fiu bine aprovizionat cu băutură în camera mea de hotel, vreme de o săptămână.»"

Farland a început curățenia cu ambasada americană. Avea un șef de rezidență CIA total incompetent, ca omolog în Republica Dominicană. „Într-o zi a venit la mine și mi-a spus: «Domnule ambasador, îmi pare rău că vă deranjez, dar m-am încuiat pe dinafara biroului meu.»" Farland a „umblat puțin la broască, să se descuie ușa", își amintește el. „Era mai vechea mea pregătire de la FBI." Șeful de rezidență avea să fie înlocuit curând.

Farland a descoperit și că omul numărul doi de la ambasadă, adjunctul șefului misiunii, era „categoric la mâna lui Trujillo... Prostul mi-a spus chiar el că a petrecut de câteva ori în cuibușorul de nebunii al lui Manuel de Moya." Ambasadorul l-a înlocuit cu un adjunct de încredere, Henry Dearborn. Și acesta a fost șocat să vadă cum reprezentanții democrației americane erau oaspeții de onoare ai lui Trujillo. „Unul dintre ei a fost senatorul Eastland"[339], a spus Dearborn. „Dar n-a fost singurul."

Farland s-a împrietenit cu Trujillo, după un eveniment monden, și a strâns prin intermediul lui o mare cantitate de informații secrete despre ascensiunea lui Fidel Castro în Cuba. „Castro are comuniști recunoscuți printre oamenii lui de bază și primește sprijin financiar din Uniunea Sovietică”[340], a scris Farland într-o telegramă ultrasecretă pe care a trimis-o la Washington pe 15 decembrie 1958, cu 70 de zile înainte ca revoluționarii să cucerească Havana. CIA nu vedea de multe luni amenințarea.

Pe 29 ianuarie 1959, Hoover a monopolizat atenția la o întâlnire oficială de la Departamentul de Stat, pe tema crizelor din Caraibe. Vorbind în fața lui Allen Dulles de la CIA, a opt șefi de la Departamentul de Stat și a șefului serviciului de imigrări, Hoover s-a lăudat că deține „o cantitate considerabilă de informații”[341] despre exilații cubanezi care activează pro sau contra lui Fidel Castro la Miami, New York, New Orleans și în toată țara. Hoover a ordonat ca fiecare agent FBI să stea cu ochii pe cubanezi. Era Castro însuși un comunist înverșunat? Cine lucra pentru el și cine împotriva lui în Statele Unite?

Pe 31 martie 1959, din ordinul lui Hoover, agenții FBI au interogat un mercenar american, traficant de arme, fost pușcaș marin și ofițer de informații în armată, pe nume Frank Sturgis, alias Frank Fiorini. Acesta le-a oferit o imagine detaliată din interior a revoluției lui Castro. Luptase cu Fidel în munți și l-a aprovizionat cu arme și cu avioane. După revoluție, Castro l-a pus să-i expulzeze pe mafioții americani din cazinourile din Havana. Sturgis a studiat bursa pariurilor și a decis să mizeze pe America. El a spus FBI-ului că se hotărâse să schimbe tabăra: și-a „oferit serviciile ca «agent» pentru Guvernul Statelor Unite”[342], raportându-i direct lui Hoover. (Sturgis a continuat să lucreze pentru CIA și, după ani de zile, pentru Casa Albă: el a fost unul dintre spărgătorii arestați în intrarea prin efracție de la hotelul Watergate.)

Rapoartele FBI despre Cuba au fost în cea mai mare parte corecte. Ele au dezvăluit o lume de secrete, printre care legăturile dintre operatorii cazinourilor americane din Havana, mafie, cubanezii anticastriști și CIA. FBI i-a identificat pe comuniștii înverșunați din tabăra lui Fidel Castro și a plasat foarte corect mișcarea lui la stânga spectrului politic. Biroul a confirmat rapoartele lui Farland, potrivit cărora Trujillo și Castro puneau la cale lovituri de stat, unul împotriva celuilalt.

Președintele Eisenhower a decis să termine cu ambii dictatori.

Mai întâi a anulat fiecare dolar din ajutorul militar pentru Republica Dominicană. Lui Farland i-a revenit misiunea de a-l anunța pe generalissimo. „M-am dus la el de unul singur,”[343] a relatat Farland, într-o înregistrare de importanță istorică. „El îi avea alături pe ambasadorul lui în Statele Unite, pe șeful armatei, comandantul marinei și cel al forțelor aeriene, stând cu toții în poziție de drepți. Trujillo a explodat. S-a înroșit la față și a început să facă lucruri imposibil de povestit. S-a lansat într-o tiradă împotriva lui Eisenhower, președintele meu. L-a făcut prost, a spus că nu înțelege politica și că nu pricepe ce se întâmplă în Caraibe, l-a făcut – urăsc să spun asta pe înregistrare – «fiu de cățea». Când a făcut asta, am uitat și eu ce înseamnă diplomația... Am hotărât că era momentul să spun și eu câteva cuvinte în apărarea țării mele, ceea ce am și făcut, încheind cu cuvintele: «Iar în ceea ce vă privește, nu sunteți, după părerea mea, decât un dictator de două parale, iar țara dumitale comparativ cu a mea nu e decât un rahat de muscă pe o hartă.»”

Trujillo purta revolver, iar Farland își amintește că s-a gândit: „Dacă clipești, ești mort... Dar n-am clipit. El a fost cel care a lăsat privirea în jos, a venit spre mine din spatele biroului și a spus: «Domnule ambasador, prietene, în momente de stres se întâmplă deseori să spunem lucruri pe care nu le credem cu adevărat. Să uităm și să iertăm.» I-am spus: «Trujillo, sunt creștin, așa că o să iert, dar nu o să uit.» M-am întors și am început să merg până la ușă, o distanță ce mi s-a părut a fi 30 de kilometri, întrebându-mă în permanență dacă nu o să mă lovească un glonț în spate.”

Farland a complotat în secret cu oponenții lui Trujillo din Republica Dominicană. În planurile acestora intra moartea dictatorului. „M-am apropiat destul de mult de rezistența secretă”, a spus el – suficient de mult ca să trimită la Departamentul de Stat o listă cu disidenții care erau gata „să preia puterea, odată ce Trujillo ar fi fost asasinat”. Era crucial pentru Statele Unite ca acești oameni să fie anticomuniști convinși. Farland a asigurat Washingtonul că așa stăteau lucrurile: „Erau avocați, medici, ingineri, comercianți de vârf, oameni care în general își făcuseră studiile în Statele Unite.”

Farland a raportat că aceștia doreau ca Statele Unite să le furnizeze un transport clandestin de arme ca să-l ucidă pe Trujillo. Lista de dorințe

a conspiratorilor, pe care Farland a transmis-o CIA, mai includea o trupă de asalt formată din „foști agenți FBI, care să plănuiască și să execute uciderea lui Trujillo”[344], după cum s-a exprimat Richard Bissell, șeful operațiunilor CIA sub acoperire.

În aprilie 1960, Eisenhower a decis că Statele Unite ar trebui să se pregătească „să-l înlăture pe Trujillo din Republica Dominicană”[345]. Acest lucru trebuia făcut „de îndată ce un regim succesor convenabil putea fi determinat să preia puterea, cu garanția sprijinului politic, economic și militar – la nevoie – din partea Statelor Unite”.

Pe 13 mai 1960, președintele i-a convocat la Casa Albă pe Farland și pe doi dintre superiorii lui de la Departamentul de Stat. Președintele i-a spus lui Farland, potrivit notelor luate de aghiotantul lui militar, că „era asaltat de oameni care se opuneau lui Castro și lui Trujillo”[346] – și că „ar vrea să-i vadă pe amândoi făcuți bucăți”.

Președintele Eisenhower nu a dus treaba până la capăt. Administrația Kennedy a moștenit conspirațiile vizând asasinate în Caraibe.

333 McAndrews către Rosen, 19 octombrie 1960

334 Hoover către agentul special responsabil, Chicago, Airtel/Poșta din Iunie, 19 iunie 1961, cu titlul „Subiect: Samuel M. Giancana”, FBI/FOIA.

335 Papich către Frohbose, „Subiect: Fulgencio Batista/Securitate Internă – Cuba”, 20 iulie 1959, FBI/FOIA.

336 Katzenbach, istorie orală, RFKL.

337 Notă privind discuția dintre Eisenhower și secretarul de stat Christian Herter, 30 august 1960, DDEL. Congresmenul Cooley, președintele Comisiei pentru Agricultură din Camera Reprezentanților, a devenit ținta unei investigații fără precedent a FBI privind corupția în interiorul Congresului, la patru săptămâni de la începutul administrației Kennedy. Plătit de dictatorul Trujillo, din Republica Dominicană, congresmenul făcea lobby pe lângă noul secretar de stat, Dean Rusk, pentru schimbări în aplicarea legii privind cotele de zahăr; Trujillo și familiile aliate lui puteau câștiga sau pierde milioane de

dolari. Pe 16 februarie 1961, la 26 de zile după ce noua administrație a preluat puterea, procurorul general Robert Francis Kennedy a aprobat ca FBI să intercepteze telefonul din secretariatul lui Cooley, de la Capitoliu, telefonul unui individ care făcea lobby pentru Republica Dominicană și telefoanele a trei angajați de la Ministerul Agriculturii; ulterior, FBI a plantat microfoane într-o cameră de hotel în care Cooley se întâlnea cu reprezentanți din Republica Dominicană. Chestiunea unui dictator care avea în buzunar un congresmen puternic nu era doar o problemă de corupție politică. Ea a căpătat implicații privind securitatea națională, cât timp președinții încercau să se descurce cu problema dictaturilor din Caraibe – printre care și Cuba. Extrasele din documentele referitoare la o întâlnire din 14 februarie 1961 dintre Rusk și Cooley, care a avut loc cu două zile înainte ca RFK să aprobe interceptările, dau o primă imagine despre acest dosar:

#Secretarul de stat Rusk a deschis discuția afirmând că administrația a acceptat o prelungire cu 21 de luni a legii zahărului și că o voia pusă în aplicare cât mai curând posibil, dar în același timp considera că este de importanță maximă ca legea, așa cum a fost înaintată de congresmenul Cooley, să fie amendată astfel încât să-i dea președintelui puteri discreționare referitoare la acea parte din cota cubaneză care altfel ar fi alocată Republicii Dominicane.

Secretarul de stat și-a motivat solicitarea în primul rând prin grava amenințare potențială la adresa securității Statelor Unite și a emisferei vestice reprezentată de situația actuală din Cuba. El a afirmat că este esențial să se treacă la acțiuni viguroase pentru a împiedica regimul lui Castro să-și continue eforturile de a tulbura regimurile pașnice și prietenoase din America Latină și de a deveni o amenințare militară mai gravă la adresa Statelor Unite... Pentru multe dintre aceste țări latino-americane, în frunte cu Venezuela, Republica Dominicană este o amenințare la fel de mare la adresa stabilității lor. Eșecul Statelor Unite de a vedea problema lui Trujillo ca pe o amenințare la fel de serioasă cum este Castro ne va lipsi de sprijinul și simpatia de care avem nevoie...

Pentru acești oameni este de neînțeles că Statele Unite vor să-l pedepsească pe Fidel Castro refuzând să cumpere zahăr din Cuba și apoi se îndreaptă spre Republica Dominicană, să înlocuiască cea mai mare parte a acestuia. Este un cadou neașteptat și o răsplată, acolo

unde ei cred că ar fi justificată doar o pedeapsă.

Din perspectiva Statelor Unite, suntem îngrijorați, de asemenea, de actualele activități politice ale lui Trujillo. Mașina lui de propagandă, bine finanțată, este foarte activă și constituie un motiv de îngrijorare pentru agențiile noastre de informații. Publicitatea ei a devenit virulent antiamericană și apropiată multor interese sovietice. Există de asemenea dovezi că regimul lui este în contact cu blocul sovietic și cu reprezentanții lui Castro.

Congresmenul Cooley [și președintele Camerei Reprezentanților, John McCormack] au ridicat o serie de chestiuni referitoare la ce ne așteptăm să se întâmple în Republica Dominicană dacă Trujillo ar fi înlăturat. Marea lor temere era că aceasta ar oferi unui regim susținut de Castro prilejul să ia puterea... Congresmenul Cooley a afirmat că în ultimele zile a discutat cu mai multe persoane despre problema zahărului din Republica Dominicană... Toți cei cu care a vorbit au fost de acord cu secretarul de stat, că politica noastră în America Latină ar avea serios de suferit dacă Statele Unite ar continua să cumpere din Republica Dominicană zahăr din fosta cotă a Cubei. El a fost așadar favorabil ideii de a-i da președintelui autoritate discreționară. El consideră totuși că ar fi de dorit ca, pentru a asigura o tranziție ordonată și a preveni preluarea puterii de către un regim de tip Castro, Trujillo să fie convins să se retragă într-o parte liniștită a lumii. Se știe că are o avere considerabilă în străinătate... Congresmenul Cooley a sugerat că știe niște persoane care sunt prieteni apropiați cu Trujillo și care i-ar putea transmite mesajul. Puteau fi convingători, iar el s-ar putea să-i asculte. Părerea lui era că acest lucru ar trebui făcut înainte de a întreprinde orice acțiune privind legislația zahărului.

Secretarul de stat a protestat vehement, spunând că nu era timp pentru un astfel de pas, chiar dacă ar fi fost înțelept să fie făcut, înainte de a aplica legislația zahărului. În plus, era de părere că demersul ar fi fost mult mai convingător dacă președintele ar avea deja puterea discreționară de a tăia cota Republicii Dominicane, înainte de a se vorbi cu Trujillo. Altfel, acesta ar fi sperat că prietenii lui de la Washington puteau încă să îl salveze, așa cum au făcut-o în trecut.

338 Farland, interviu de istorie orală, FAOH. Originar din Virginia de

Vest, Farland s-a căsătorit cu fiica unui proprietar de mine de cărbune, a ajuns un om bogat și s-a retras din FBI după război, dar a continuat să se implice la Washington, devenind un important contribuabil al Partidului Republican. În 1955 s-a alăturat Departamentului de Stat, ca mediator în probleme delicate.

Parcursul carierei lui a fost extrem de neobișnuit. Farland a continuat serviciul ca ambasador al lui Kennedy în Panama (unul din singurii doi republicani care au servit ca ambasadori sub JFK). A devenit apoi ambasadorul lui Nixon în Iran și Pakistan – unde, în misiunea sub acoperire ce i-a încununat cariera, l-a trecut clandestin pe Henry Kissinger dincolo de Munții Himalaya, pentru discuții secrete cu conducătorii comuniști ai Chinei.

Când Farland a sosit în Republica Dominicană, FBI era împotmolit de trei ani în cazul răpirii și uciderii unui american. Dispăruse un pilot american în vârstă de 23 de ani, pe nume Gerald Murphy, care zbura pentru o companie aeriană dominicană. Părinții lui din Oregon au apelat la congresmenul lor, Charles Poter, care a cerut o investigație FBI. Un mare juriu federal s-a întrunit la Washington. Cazul a dus la inculparea unui fost agent FBI renegat, John J. Frank. Frank devenise unul dintre oamenii pe care i-a urmărit – un infractor internațional. După ce a lucrat puțin timp pentru CIA, el și-a dat poziția pe una mult mai lucrativă: agent secret al lui Trujillo.

Frank a jucat un rol central în uciderea lui Jesús de Galíndez, un profesor de la Universitatea Columbia care se ocupase de copiii lui Trujillo, apoi a fugit de regimul dictatorului și s-a stabilit la New York, unde a scris o carte despre crimele dictatorului. Galíndez a anunțat biroul FBI din New York că a primit amenințări cu moartea, însă fără rezultat. Frank a aranjat ca Galíndez să fie răpit din stația de metrou din fața Universității Columbia, înghesuit într-o mașină și dus la un mic aerodrom din Long Island, unde a fost aruncat în spatele unui avion privat. Avionul era închiriat de Joe Zicarelli, personaj important în Mafia din New Jersey și acolit al lui Trujillo. Pilotul era Gerald Murphy. Murphy a zburat cu Galíndez în Republica Dominicană. Trujillo l-a ucis mai întâi pe Galíndez, apoi și pe Murphy și pe copilotul lui dominican, pentru a păstra secretul conspirației.

Frank a fost arestat și condamnat pentru patru capete de acuzare legate de faptul că i-a servit lui Trujillo ca agent străin neînregistrat,

strategie folosită de Departamentul Justiției pentru a judeca spioni în circumstanțe diplomatice delicate. Următorul pas logic, din punctul de vedere al procurorului, ar fi fost să-l pună sub acuzare pe consulul general al Republicii Dominicane la New York, în conspirația răpirii lui Galíndez. Rapoartele FBI după care s-au ghidat dezbaterile marelui juriu federal proveneau din interceptarea telefoanelor ambasadei dominicane de la Washington. Cazul a fost monitorizat de procurorul general, de șeful secției penale de la Departamentul Justiției și de Hoover în persoană.

Trujillo supraveghease complotul. Ce avea să facă Washingtonul în cazul lui? Statele Unite nu mai acuzaseră niciodată un lider străin de crime capitale comise pe teritoriu american. Președintele Eisenhower a fost întrebat chiar despre acest subiect, la o conferință de presă: FBI avea jurisdicție să cerceteze dacă „agenți ai unei dictaturi, care se bucură de imunitate diplomatică, asasinează oameni sub protecția drapelului american?" Ike a răspuns: „Nu știu nimic despre asta."

Hoover l-a asigurat pe președinte că FBI este stăpân pe acest caz. Dar s-a poticnit. El a informat Departamentul Justiției și pe cel de Stat că dosarul împotriva lui Trujillo nu este „inatacabil".

În ultimă instanță, președintele era cel care trebuia să decidă dacă pune capăt investigației sau taie nodul care lega interesele americane de un tiran.

Fostul agent FBI, John J. Frank, a fost condamnat până la urmă ca agent neînregistrat al dictaturii lui Trujillo, dar nu a dezvăluit niciodată vreun detaliu al conspirației mai ample.

339 Dearborn, istorie orală, FAOH. Dacă dosarul lui Trujillo ar fi fost continuat ca o chestiune penală, chiar și un personaj important ca senatorul Eastland putea fi acuzat că a acționat ca agent al unei puteri străine.

Informațiile secrete politice pe care le-au adunat Farland și Dearborn – dintre care aproape toate și-au făcut drum înapoi spre FBI – includeau detaliile sordide ale vizitelor făcute de alți americani importanți pe cheltuiala lui Trujillo.

Fostul ambasador american la Curtea de la Saint James – putred de bogatul și de ambițiosul Joseph Kennedy, tatăl lui Jack și Bobby – a

trimis un apropiat al familiei, un ziarist ce scria despre mondenități din înalta societate, pe nume Igor Cassini. Apoi magnatul Bill Pawley a adus o echipă bipartizană – Bebe Rebozo, care era prieten apropiat al lui Nixon, și senatorul de Florida George Smathers, cel mai bun amic pe care îl avea Jack Kennedy pe Colina Capitoliului. „Smathers, Bill Pawley, Bebe Rebozo și cu mine ne-am dus toți să-l vedem pe Trujillo", își amintește Dearborn. „Smathers venise cu discursul pregătit. El i-a spus: «Generalissimo, aveți ocazia să fiți un mare erou în această emisferă. Aveți prilejul să fiți unul dintre puținii dictatori, dacă nu singurul, care a reușit vreodată să-și transforme țara într-o democrație în timpul vieții lui. Dacă ați face asta, ați fi cu adevărat un erou pentru poporul vostru și pentru întreaga emisferă.»"

Dearborn a spus: „Stăteam acolo și mă gândeam: «Of, Doamne, habar n-ai cu cine vorbești»".

340 Patru rapoarte ale lui Farland, precum și informații care este evident că provin de la el se află în FRUS 1958–1960, Volumul 6, American Republics, „Politica Statelor Unite referitoare la anumite evoluții politice din zona Caraibelor și a Americii Centrale", pp. 357–459.

341 Hoover, citat în „Consemnările unei ședințe, Departamentul de Stat, 29 ianuarie 1959", pp. 357–459.

342 M.A. Jones către DeLoach, Subiect: Frank Fiorini, alias Frank Anthony Sturgis, IS [Securitate Internă]/Cuba, 1 aprilie 1959, FBI/FOIA. Rezumate ale notei despre Sturgis au ajuns la CIA, ducând la recrutarea acestuia. În formă cenzurată, au ajuns și la Departamentul de Stat. În vara și toamna anului 1959, rapoartele lui Farland din Republica Dominicană și supravegherea tot mai atentă de către FBI a comploturilor cubaneze din Statele Unite au început să se apropie de un punct critic. Rapoartele din Republica Dominicană și Cuba s-au dovedit un factor esențial în decizia lui Hoover de a deschide un nou front pentru FBI, în 1959: interceptarea și supravegherea cu microfoane, de o manieră sistematică, a Mafiei. Rapoartele lui Farland privind legăturile dintre politicienii americani, crima organizată și dictatorii din Caraibe au erodat îndelungata rezistență a lui Hoover.

Hoover a intrat în acțiune în vara lui 1959, când o subcomisie a Senatului s-a lansat în audieri publice ale capilor mafioți. Forța din

spatele acestei subcomisii a Senatului, cunoscută drept Comisia pentru Crimă Organizată, era consilierul ei, Robert F. Kennedy. Bazându-se pe experiența căpătată ca avocat în comisia McCarthy, RFK a angajat trei foști agenți FBI foarte talentați, ca anchetatori pentru crima organizată. Unul dintre ei, Walter Sheridan, lucrase de asemenea pentru Agenția Națională de Securitate și avea experiență în supravegherea electronică.

O întâmplare norocoasă a făcut ca un microfon plantat în Las Vegas să pună FBI la curent cu planurile puse la cale de CIA împotriva lui Castro. Pe 31 octombrie 1960, Biroul a pus mâna pe un raport de arestare de la poliția din Las Vegas. O cameristă de hotel nimerise din întâmplare în timp ce se instala un microfon ascuns, din ordinul unui detectiv pe nume Arthur Baletti. Acesta era angajat de detectivul particular Robert Maheu – un fost agent FBI care lucra pentru miliardarul Howard Hughes, iar în timpul liber ca informator CIA și om bun la toate al Mafiei din Las Vegas. Ținta microfonului era una dintre prietenele lui Giancana, Phyllis McGuire, cântăreață într-un club de noapte. Ordinul scris de mână de Hoover a băgat FBI-ul în viteză maximă: „Da, și acționați energic asupra lui Giancana, Maheu & Balletti. H.”

Arestarea în cazul microfonului din Las Vegas a permis FBI-ului să facă presiuni asupra lui Maheu, care până la urmă a dezvăluit contractul din 1960 dintre Mafie și CIA în privința lui Castro.

343 Farland, istorie orală, FAOH.

344 Depoziția lui Richard Bissell, fost șef al operațiunilor clandestine la CIA, Comisia Church, 22 iulie 1975.

345 Herter către Eisenhower, „Posibilă acțiune pentru a preveni preluarea de către castriști a Republicii Dominicane”, 14 aprilie 1960, DDEL.

Inamicii lui Trujillo au fost încurajați de ambasadorul Farland și de adjunctul lui, Henry Dearborn, care i-a urmat în funcție ca ambasador interimar. Amândoi americanii i-au asigurat pe conspiratori că Statele Unite privesc cu simpatie activitatea lor. „Ambasadorul Farland avea contacte cu opoziția și m-a pus și pe mine în legătură cu ei”, a spus Dearborn. Opoziția nu avea încredere în CIA, dar „ajunseseră să aibă

încredere în Farland și în mine. Așa că am continuat contactele cu opoziția, raportând către CIA. Foloseam tot felul de mijloace ciudate de comunicare, pentru că nu voiam să fim văzuți unii cu alții. Lucruri de genul mesajelor pe fundul unei plase de cumpărături sau înfășurate în trabucuri. Ei ne cereau din când în când sfatul, iar alteori ne cereau ajutorul”.

„Au pus la punct un plan de asasinat”, a spus Dearborn. „Știam că plănuiesc să facă asta și știam și cum vor să o facă. Știam, într-o oarecare măsură, cine era implicat. Deși pot să spun fără să mint că nu l-am cunoscut personal pe nici unul dintre asasini, îi știam pe cei care trăgeau sforile.”

„Ceea ce doreau ei de la Statele Unite”, a spus Dearborn, „era sprijinul moral și, mai târziu, ajutor material și logistic”. Și nu au fost dezamăgiți. CIA le-a trimis trei pistoale calibrul 38 și patru pistoale mitralieră, aduse în Republica Dominicană cu valiza diplomatică. Până să sosească armele, Farland, agentul FBI devenit ambasador extraordinar, revenise la Washington.

346 Notă informativă privind conferința cu președintele, 13 mai 1960, Secretariatul președinției, Documentele Eisenhower, DDEL. Generalul Andrew Goodpaster, consilierul militar al lui Ike, a scris nota informativă pe 16 mai. Pe 13 mai, președintele a fost în cea mai proastă dispoziție cu putință – bâjbâind, după spusele lui, „în uriașa furtună” declanșată de prăbușirea avionului spion al CIA, U-2, în timpul unui zbor secret deasupra Uniunii Sovietice. Pilotul, Francis Gary Powers, era prizonier la Moscova (el a fost în cele din urmă schimbat cu spionul sovietic cunoscut drept colonelul Rudolph Abel). Conducătorul sovietic Nikita Hrușciov umilise Statele Unite. Furia lui Ike se simte și în documentul scris de generalul Goodpaster.

CAPITOLUL 28

UN OM PERICULOS

Războiul dintre J. Edgar Hoover și procurorul general Robert F. Kennedy a fost o campanie a pământului pârjolit care a ars de-a lungul anilor 1960. A amenințat să mistuie FBI, Departamentul Justiției și Casa Albă.

Robert Kennedy a spus că îl socotea pe Hoover „mai degrabă înspăimântător”[347] – „un om periculos” care conducea „o organizație foarte periculoasă”. Dar el credea că „era un pericol pe care îl puteam controla”. RFK a crezut că își poate impune autoritatea asupra lui Hoover. „Pentru prima dată de când era director al FBI, trebuia să primească instrucțiuni sau ordine de la procurorul general al Statelor Unite – și nu putea trece peste capul acestuia.”

Dar lui Hoover nu-i păsa de instrucțiunile unui tânăr insolent, care nu comandase niciodată altceva în afară de campania electorală a fratelui său.

Hoover credea că „Bobby încerca să preia FBI, să conducă FBI, să dilueze FBI”[348], a spus ajutorul apropiat al directorului, Deke DeLoach. „El încerca să reconstruiască întreaga mașinărie după placul lui, dar nu avea experiența și nici respectul necesare ca să comande așa ceva.”

Robert F. Kennedy avea 35 de ani, se născuse în 1925, la doar câteva săptămâni după ce Hoover preluase conducerea FBI. Nu el ceruse să fie procuror general și nici nu fusese prima opțiune a fratelui lui. Dar numirea lui avea o anume logică. JFK a fost al treilea președinte la rând care și-a numit directorul de campanie în funcția de procuror general; funcția devenise una politică, pentru care era nevoie în primul rând de loialitate. Robert Kennedy era, în primul rând și mai presus de orice, loial fratelui său. Iar tatăl lor, ale cărui milioane au

ajutat la câștigarea alegerilor, a cerut asta. Hoover i-a spus vechiului său prieten Joe Kennedy că aproba numirea. Avea să regrete[349].

Președintele și procurorul general au încercat, la început, să-l trateze cu deferență pe Hoover. Dar respectul nu le stătea în fire. Președintele credea că un prânz privat la Casa Albă, din când în când, avea să-l satisfacă pe Hoover. „O făceam ca să fie el mulțumit”[350], a spus RFK. „Din punctul nostru de vedere, era important ca el să fie mulțumit și să rămână în funcție, pentru că era un simbol – și președintele câștigase atât de strâns alegerile.”

Dar să guste din pâinea de la Casa Albă de câteva ori pe an nu a fost de ajuns. Și nimic nu ar fi fost. Aproape tot ce avea legătură cu Robert Kennedy îl înfuria pe Hoover. Procurorul general comisese o crimă gravă. „A insultat FBI-ul”[351], a spus adjunctul lui RFK de la Justiție, Nicholas Katzenbach.

„Nu știm ce să facem”

Problema nerezolvată a lui Rafael Trujillo a conturat începutul luptei dintre Hoover și Robert Kennedy.

Pe 16 februarie 1961, în a patra săptămână a noii administrații, procurorul general Kennedy a semnat ordinele menite să dezvăluie corupția de care regimul se folosea ca să rămână la putere. Au fost instalate primele din cele 582 de dispozitive de interceptare telefonică și cele aproximativ 800 de microfoane FBI autorizate în timpul administrației Kennedy.

FBI a interceptat telefoanele din biroul președintelui Comisiei pentru Agricultură a Camerei Reprezentanților, Harold Cooley, de la locuința secretarului Comisiei, de la ambasada și consulatele Republicii Dominicane, precum și de la birourile celor care făceau lobby pentru Trujillo. În măsura în care se poate stabili din documentele existente, a fost pentru prima dată de la administrația Harding când un procuror general a ordonat să fie ascultate telefoanele unui membru al Congresului.

Dar RFK s-a poticnit repede. Investigațiile au ajuns prea aproape de casă. Dacă erau continuate, ar fi fost prinși în lanț congresmeni, senatori și lobbyiști cu conexiuni politice, cei mai mulți dintre ei membri conservatori ai Partidului Democrat – vectori de putere de care frații Kennedy aveau nevoie ca să-și asigure sprijinul Congresului. Singura persoană pusă vreodată sub acuzare a fost editorialistul monden Igor Cassini, fratele creatorului de modă preferat al lui Jackie Kennedy, personaj frivol din înalta societate și unealtă plătită a lui Trujillo. Iar dovezile în cazul lui au venit de la un reporter de investigație, nu de la FBI. Robert Kennedy avea să spună mai târziu despre ancheta Trujillo că a fost „cel mai neplăcut”[352] caz cu care s-a confruntat vreodată – un standard ridicat – și „singura investigație pe care am stopat-o cât am fost procuror general”.

Kennedy a închis cazul după ce generalissimo a fost prins într-o ambuscadă și asasinat de opozanții lui, la periferia capitalei, în noaptea de 30 mai 1961. Sprijinul moral al Statelor Unite nu a salvat 12 dintre cei 14 conspiratori de moartea brutală, în mâinile fiului, fraților și moștenitorilor politici ai lui Trujillo, care au recăpătat repede puterea.

„Marea problemă acum”, a scris RFK sumar după asasinarea lui Trujillo, „este că nu știm ce să facem”[353].

Casa Albă a avut nevoie de ani de zile ca să găsească un răspuns. Iar soluția finală era la J. Edgar Hoover. Până la urmă, Hoover însuși avea să aleagă un nou conducător pentru Republica Dominicană.

„Să-l concedieze pe J. Edgar Hoover? Iisuse Hristoase!”

După cum a mărturisit el însuși, Robert F. Kennedy nu era omul care să nu doarmă noaptea de grija comunismului sau a drepturilor civile, atunci când a devenit procuror general. Gândurile lui se concentrau asupra crimei organizate. Voia ca FBI să pornească pe urmele Mafiei, așa cum procedase el în perioada în care făcuse parte din Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate.

RFK a încercat să preia controlul asupra FBI – dreptul lui, prin lege –, iar lupta avea să-l consume tot restul mandatului său la Justiție.

Hoover era indignat că procurorul general voia să-i urmărească pe nașii mafioți, în locul agenților Moscovei. A fost furios când Kennedy a bagatelizat continuarea spionajului sovietic și a tratat cu dispreț ideile mărețe ale acestuia, privind înființarea unei comisii pentru infracțiuni federale și a unor forțe speciale antimafiote. Hoover a fost șocat de înclinația lui pentru operațiuni pe cont propriu, de aranjamentele lui secrete, de întâlnirile între patru ochi cu un oficial de la ambasada sovietică despre care se știa că era spion KGB și de rolul lui de om bun la toate al președintelui, în orice problemă de politică externă sau internă.

Hoover s-a înfuriat cu adevărat atunci când superiorul lui în funcție l-a convocat la el, în loc să se întâmple invers. Era o plimbare scurtă pe coridoarele Departamentului Justiției, de la biroul lui Hoover până la camerele ocupate cu ambiție de Kennedy, dar Hoover a refuzat să o facă. „Bobby n-a fost probabil niciodată în biroul lui Hoover și nici Hoover într-al lui", a spus Katzenbach. Cum nu puteau să se suporte unul pe celălalt, Hoover și RFK și-au desemnat un intermediar. Un agent FBI pe care îl cunoșteau și îl plăceau amândoi, Courtney Evans, a servit vreme de trei ani drept om oficial de legătură. „Courtney îi explica un lucru într-un fel lui Bobby și în alt fel lui Hoover", a spus Katzenbach. „Când încerca să-i «vândă» lui Bobby ceva ce voia Hoover, îi explica lucrurile într-un fel care să le facă ușor de înghițit pentru Bobby, și viceversa." Să-i slujești pe acești doi stăpâni era o sarcină pe care puțini oameni ar fi putut s-o îndeplinească.

Spre sfârșitul vieții, Evans a pretins: „I-am împiedicat pe frații Kennedy să-l concedieze pe Hoover. Din când în când se înfuriau pe el. Aveau impresia că pierde vremea investigând cazuri de securitate națională."[354] Dar ideea concedierii directorului era aproape de neconceput. „Să-l concedieze pe J. Edgar Hoover? Iisuse Hristoase!" a spus Katzenbach. „Mă întreb foarte serios dacă președintele Kennedy n-o fi fumat cumva marijuana!"

Dar președintele a jurat să-l concedieze pe Allen Dulles după dezastrul care a lovit Statele Unite în Golful Porcilor, în aprilie 1961. Dulles își prezentase planurile de invadare a Cubei și de înlăturare a lui Fidel Castro ca pe un lucru sigur. Invazia din Golful Porcilor s-a soldat însă

cu moartea a 114 dintre cubanezii recrutați de Agenție, capturarea altor 1 189, un Castro triumfător – și cu președintele jurând, cu propriile sale cuvinte, să sfărâme CIA într-o mie de bucățele și s-o împrăștie în cele patru vânturi.

JFK l-a pus pe fratele lui să facă o „autopsie" a invaziei și să repare mecanismul serviciilor secrete americane. Una dintre numeroasele întrebări deschise era dacă președintele avea să-l numească pe RFK director al Agenției Centrale de Informații. Pe 20 aprilie, a doua zi după eșecul invaziei, Bobby Kennedy i-a cerut părerea lui Hoover, despre cum s-ar putea pune șaua pe CIA.

Vechiul și nesfârșitul dispreț al lui Hoover pentru CIA a rămas păstrat în notele pe care le-a scris de mână, despre ziua respectivă: „Ani de zile, CIA nu a jucat corect cu noi... CIA nu și-a schimbat nici părul, nici năravul. H."[355] Dar el a considerat că zvonul privind intenția președintelui de a-și pune fratele la conducerea Agenției era interesant și atrăgător. Dintr-un foc, l-ar fi îndepărtat pe RFK din poziția de superior al lui Hoover și l-ar fi condamnat pe încrezutul de Kennedy la misiunea imposibilă de a spăla pata lăsată de Golful Porcilor pe blazonul familiei.

Hoover a alcătuit un raport complicat, în trei părți, despre agenția de informații americană și i l-a predat în mână procurorului general. Raportul acoperea istoria CIA și personajele-cheie de la Agenție. Hoover a insistat pe povestea spionajului american începând din 1941, subliniind că RFK nu putea „să analizeze slăbiciunile de azi ale serviciului de informații fără să facă apel la istorie"[356]; infiltrarea comunistă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial „a creat situații și probleme care afectează și în zilele noastre operațiunile de informații americane". El a avertizat totodată împotriva unui lung șir de oficiali de la vârful Agenției, insistând asupra fostului agent FBI William K. Harvey, care era responsabil la CIA pentru strângerea clandestină de informații secrete din comunicații, dar era în același timp un alcoolic notoriu, care dăduse peste cap ancheta în cazul spionului atomic Klaus Fuchs.

Este puțin probabil ca Robert Kennedy să fi citit vreun cuvânt din acest raport. Harvey a devenit unul dintre actorii principali în comploturile reînnoite ale CIA împotriva lui Fidel Castro, supervizate de procurorul general.

„Agenții nu conduc autobuze”

Hoover îl sfida pe procurorul general după bunul lui plac. În aceleași zile de mai 1961 a venit și prima dovadă clară a disprețului lui.

Freedom Riders, Călătorii Libertății, un grup de activiști pentru drepturi civile, negri și albi, intenționau să conteste segregarea în Sud, călătorind împreună cu un autobuz Greyhound prin Alabama. FBI, din surse deschise și secrete, inclusiv informatori, a aflat de planurile lor cu câteva zile înainte. Biroul i-a anunțat pe ofițerii de poliție statală și locală din Alabama. Poliția și Ku Klux Klanul, în colaborare, au plănuit să-i pândească pe demonstranți și să le dea o bătaie soră cu moartea. FBI a aflat și de asta.

Hoover a decis, în cunoștință de cauză, să nu spună Departamentului Justiției ce știa despre Călătorii Libertății și despre Ku Klux Klan. Rapoartele lui scrise către Kennedy despre Călătorii Libertății se referă în primul rând la potențialul Partidului Comunist în Alabama.

Hoover a sfidat ordinul direct primit de la procurorul general, de a-i proteja pe integraționiști, cum le spunea el. Joseph G. Kelly, un agent FBI în vârstă de 37 de ani din mica secție ce se ocupa de drepturile civile, a privit de la sediul central cum evoluează lucrurile.

„Șoferul autobuzului a refuzat să-i ducă mai departe pe Călătorii Libertății”[357], a povestit el. „Am primit un telefon de la biroul procurorului general, de la Nick Katzenbach. El a spus că procurorul general, domnul Kennedy, voia un agent care să conducă autobuzul Libertății. Desigur, pe vremea aceea nu făceam întotdeauna ce ne cerea Departamentul, dacă nu consideram că era în beneficiul cazului sau al Biroului. Așadar, i-am spus lui Katzenbach că agenții nu conduc autobuze, că asta nu figura în fișa postului lor, și că ei aveau acolo, la Divizia pentru Drepturi Civile, câțiva avocați care l-ar putea conduce. Iar Katzenbach a spus: «Păi este o solicitare a procurorului general.» Eu i-am răspuns: «Știu, dar ăsta este răspunsul nostru.» Așa că i-am închis telefonul și am sunat la biroul directorului, ca să-i alertez că s-ar putea să sune Kennedy, ceea ce s-a și întâmplat. Directorul i-a spus

același lucru.”

„Nimeni nu e la adăpost de Inchiziție”

Robert Kennedy a început să înțeleagă omniprezența puterii lui Hoover. Și-a dat seama că acesta ținea sub urmărire întregul aparat de securitate națională al Statelor Unite. Directorul avea mai multe informații și mai multă putere decât procurorul general.

Hoover culegea secrete din tot spectrul politicii americane, interne și externe. Agenții de legătură și loialiștii lui îi spuneau ce se întâmpla la CIA, pe Colina Capitoliului și la Departamentul de Stat. Procurorul general a încercat să-i identifice și să-i neutralizeze pe spionii lui Hoover din interiorul administrației Kennedy. Bătălia a început la Departamentul de Stat – un duel clasic cu arme de foc, Kennedy și Hoover stând față în față, cu pistoalele scoase și provocându-se unul pe celălalt să tragă.

„Avem o scurgere de informații”[358], a spus William J. Crockett, principalul administrator de la Departamentul de Stat sub JFK. „Zi de zi, sunt chemat la Comisia pentru Securitate Internă a Senatului ca să fiu chestionat de ce anumiți oameni au primit certificate de securitate” (autorizație de acces la informații secretizate) și cum își stabilește Departamentul politica externă.

Susținătorul de neclintit al lui Hoover, senatorul de Mississippi James Eastland, conducea Comisia pentru Securitate Internă. Când Eastland pleca „la vânătoare de vrăjitoare”, a spus Crockett, „nimeni nu e la adăpost de Inchiziție”. Crockett bănuia că în Departamentul de Stat exista o cârtiță care spiona pentru Eastland, iar dacă Eastland avea un spion la Departamentul de Stat, atunci avea și Hoover. În baza unui acord oficial de colaborare încheiat în 1951, angajații Comisiei pentru Securitate Internă trimiteau către FBI și ultimul capăt de informație secretă din dosarele lor. După 1955, Hoover și Eastland au avut o înțelegere neoficială și ultrasecretă, de a-și împărtăși unul altuia informații secrete.

Crockett a cerut ajutorul secretarului de stat Dean Rusk, care s-a dus la președinte, iar acesta a apelat la fratele lui. RFK a trimis după asistentul lui special, Walter Sheridan – anchetatorul lui preferat din Comisia Senatului pentru Combaterea Crimei Organizate, un fost agent FBI și veteran din echipele de supraveghere audio ale Agenției Naționale de Securitate. „Sheridan era principala hibă”[359] a Departamentului Justiției al lui Kennedy, avea să-i spună mai târziu Hoover lui Lyndon Baines Johnson. Sheridan a propus ca un prieten și coleg de-al lui de la NSA să se ocupe de securitate la Departamentul de Stat. Omul lui Sheridan a fost prins în flagrant folosind microfoane ascunse și operațiuni clandestine împotriva scurgerilor de informații. Crockett a fost nevoit să îl concedieze pe loc.

Dar acesta identificase cârtița. „Cel care transmitea informații era un individ pe nume Otto Otepka, un funcționar de rang înalt de la Biroul de Securitate, moștenit din perioada McCarthy”[360], a spus Crockett. „El și-a justificat acțiunile spunând: «Consider că am o datorie și mai mare față de țară, să dezvălui riscurile de securitate pe care această nouă administrație le-a adus în guvern. Sunt dispus să încalc legile și să-mi sacrific cariera, pentru încetarea acestei practici.»” Ancheta privind scurgerile de informații s-a dovedit prea delicată ca să fie dusă mai departe. Folosirea microfoanelor ascunse nu putea fi dezvăluită. Șapte ani mai târziu, Otepka a căpătat un post în structurile de securitate națională, în timpul administrației Nixon.

Faptul că Robert Kennedy l-a folosit pe Walter Sheridan ca investigator sub acoperire a fost „o ofensă grosolană” pentru FBI, a spus Katzenbach. Hoover a considerat că este o uzurpare a puterilor Biroului. Directorul nu voia să-l lase pe Robert Kennedy să-i submineze poziția la comanda structurilor de securitate internă. Puterea informației secrete trebuia să rămână controlată de el.

347 Robert F. Kennedy, istorie orală, JFKL.

348 DeLoach, istorie orală, LBJL.

349 Martori la solicitarea lui Joe Kennedy ca JFK să-l ia pe RFK ca procuror general – și la aprobarea personală a lui Hoover pentru alegerea respectivă – au fost: prietenul lui JFK, senatorul de Florida

George Smathers; ajutorul lui RFK, John Seigenthaler, și asistentul lui Hoover, Cartha „Deke” DeLoach. „Atât Bobby, cât și președintele moșteniseră ceva din personalitatea bătrânului Joe Kennedy, căruia îi plăcea să-i ia prin surprindere pe oameni”, a spus DeLoach, foarte perspicace. „Îi plăcea să-și folosească puterea, și la fel le plăcea președintelui și lui Bobby – lui Bobby, cred, mai mult decât președintelui.”

350 Robert F. Kennedy, istorie orală, JFKL.

351 Katzenbach, istorie orală, JFKL.

352 RFK, istorie orală, JFKL.

353 Note scrise de mână de RFK, citate în raportul Comisiei Church.

354 Evans, istorie orală, în Deborah Hart Strober și Gerald S. Strober, The Kennedy Presidency: An Oral History of the Era (Washington D.C.: Brassey’s, 2003), p. 269.

355 Însemnările făcute de Hoover pe notele [șters] către Sullivan, 2 aprilie 1962, și Evans către Belmont, 20 aprilie 1963; FBI/FOIA.

356 Directorul FBI către procurorul general, „Agenția Centrală de Informații”, notiță informativă secretă, predată personal pe 21 aprilie 1961; Belmont către Parsons, „Agenția Centrală de Informații/Raport pentru procurorul general”, 21 aprilie 1961.

357 Joseph G. Kelly, istorie orală, FBI/FBIOH, 29 august 2004.

358 Crockett, istorie orală, FAOH.

359 Benzile lui LBJ de la Casa Albă, 17 noiembrie 1964, LBJL.

360 Crockett, istorie orală, FAOH.

CAPITOLUL 29

UN REGIM AL TERORII

Hoover i-a convins pe frații Kennedy că Martin Luther King Jr. făcea parte din marele plan al Moscovei de subminare a Statelor Unite ale Americii.

El l-a identificat pe consilierul și autorul discursurilor lui King, Stanley Levison, ca membru secret al Partidului Comunist. Cea mai importantă și mai secretă sursă a lui, Solo, raportase că Levison fusese un personaj-cheie în structura clandestină a partidului între 1952 și 1957. În acest an, Levison își retezase evident legăturile cu partidul, când începuse să lucreze pentru King. Dar Hoover era convins că Levison încă primea ordine de la Moscova, șoptindu-i lui King la ureche și îndoctrinându-l în gândirea marxistă și strategiile subversive.

Pe 8 ianuarie 1962, Hoover l-a avertizat în scris pe procurorul general că Levison era agent secret al comunismului internațional. RFK își amintea momentul în care a aflat despre Levison: „Când am auzit că ar putea avea legături cu unii comuniști, am cerut FBI-ului să deschidă o anchetă amplă asupra lui.”[361]

În ziua următoare, Kennedy și Hoover au avut o discuție telefonică despre tehnicile de interceptare și supraveghere cu microfoane. 50 de ani mai târziu, conținutul discuției lor era în continuare clasificat[362].

La puțin timp după aceea, RFK a plecat într-o călătorie în jurul lumii și l-a lăsat ca interimar pe adjunctul lui, Byron „Whizzer” White, care avea să fie numit curând judecător la Curtea Supremă. White a cerut dosarele FBI despre Levison. Hoover a refuzat să i le dea. El considera că păstrarea secretului în jurul lui Solo, sursa FBI în privința acuzației de influență comunistă adusă mișcării pentru drepturi civile, era mai importantă decât informarea fraților Kennedy.

Hoover era convins că KGB încerca să-și reînnoiască legăturile financiare, politice și de spionaj în America – cu stânga tradițională, cu mișcarea recent apărută care își spunea Noua Stângă și în special cu campania pentru drepturi civile. În plus, a fost încurajat de succesele Biroului împotriva spionajului la Națiunile Unite, unul dintre acestea deschizând FBI-ului o perspectivă nouă asupra lui Stanley Levison.

FBI avea 200 de agenți care supravegheau Organizația Națiunilor Unite. Era ușor să interceptezi telefoanele din birourile ONU; plantarea de microfoane în birourile sovietice și ale țărilor din blocul sovietic era dificilă; operațiunile clandestine în interiorul ONU erau riscante și rare. Dar Biroul le-a făcut pe toate trei, fiind cu ochii în patru în același timp după eventualii diplomați nemulțumiți care ar fi putut să defecteze în Statele Unite. FBI cablase tot sediul Națiunilor Unite: mai târziu în acel an, când vicepremierul sovietic Anastas Mikoian s-a întâlnit cu delegația sovietică la ONU, în pragul Crizei Rachetelor din Cuba, Hoover i-a trimis președintelui Kennedy rapoarte în timp real despre discuțiile ce aveau loc cu ușile închise.

Edmund J. Birch de la FBI – agentul care îl prinsese pe spionul KGB cunoscut drept Colonelul Abel – lucra în echipa ce se ocupa de ONU. Birch urmărea un cetățean sovietic pe nume Viktor Lesiovski, care tocmai ocupase un post important în secretariatul Națiunilor Unite, fiind unul din cei trei asistenți principali ai noului secretar general al ONU, diplomatul birmanez U Thant. Lesiovski, care locuia într-un apartament frumos din Sutton Place, cea mai elegantă zonă din East Side, în Manhattan, fusese șef al biroului KGB din India. Birch îl suspecta că făcea mai mult decât să infiltreze ONU. Părerea lui era că Lesiovski derula operațiuni politice ca să revigoreze legăturile Moscovei cu stânga americană.

Impresia lui a devenit și mai puternică atunci când echipa FBI ce supraveghea ONU a raportat că Lesiovski s-a întâlnit în secret cu Stanley Levison[363].

Câteva zile mai târziu, Robert Kennedy, abia întors la Justiție din călătoria lui prin lume, a autorizat personal interceptarea telefonului de serviciu din New York al lui Levison, pe 39th Street colț cu Fifth Avenue. Ca să fie siguri, oamenii lui Hoover au plantat și microfoane în biroul lui Levison.

Pe 16 martie 1962, benzile care înregistrau discuțiile lui Levison s-au pus în mișcare și au continuat să se învârtă vreme de șase ani. Pentru Hoover, era lucrul cel mai apropiat de interceptarea telefoanelor lui King, de vreme ce Levison era un far călăuzitor pentru mișcare, iar King se consulta constant cu el, prin telefon.

Înarmat cu informațiile obținute din supravegherea 24 de ore din 24, Hoover a început să-i bombardeze pe președinte, pe vicepreședintele Lyndon B. Johnson, pe procurorul general Kennedy și pe senatorul Eastland, printre mulți alții, cu rapoarte proaspete despre King, Levison, mișcarea pentru drepturi civile și subversiunea comunistă. Comisia pentru Securitate Internă a senatorului Eastland i-a trimis o citație lui Levison pentru o ședință de lucru cu ușile închise. Sub jurământ, el a negat că ar fi fost vreodată membru al Partidului Comunist. După aceea a invocat al Cincilea Amendament ca să nu răspundă la nici o întrebare crucială.

Hoover nu le-a explicat niciodată până la capăt fraților Kennedy de ce susținea în continuare că Levison era agent comunist. Era mai important să fie protejat Solo, după cum le-a scris directorul asistenților lui: „În nici o circumstanță, informatorul nostru să nu fie pus în pericol.”[364]

„Bârfe ordinare”

Puterea informației secrete era o armă pe care Hoover o ținea întotdeauna încărcată. O scotea din toc atunci când își simțea puterea amenințată – sau când îi făcea plăcere.

Pe 22 martie 1962, directorul onora una dintre rarele invitații la masă la Casa Albă. Conversația i-a dat președintelui motive să se teamă că Hoover îi cunoștea cele mai ascunse secrete. Nu s-a păstrat nici o înregistrare a întâlnirii, dar există dovezi circumstanțiale puternice referitoare la cele întâmplate.

Dovezile sugerează că Hoover i-a dat de înțeles președintelui că era la curent cu interacțiunile dintre CIA, procurorul general, comploturile

ce continuau pentru uciderea lui Castro, participarea șefului mafiot Sam Giancana și distracția președintelui cu amanta lui Giancana, Judith Campbell.

Chiar înainte să ia masa cu Hoover, președintele a avut o întâlnire fulger cu procurorul general. Imediat după aceea, JFK a vorbit pentru ultima oară la telefon cu Judith Campbell. Potrivit unei relatări indirecte, președintele i-a spus unui consilier, după prânzul cu pricina, că trebuia să-l concedieze pe „ticălosul ăla”[365] de J. Edgar Hoover.

Pe 9 mai, Hoover a consemnat, cu o satisfacție evidentă, întâlnirea lui cu Robert Kennedy pe tema comploturilor pentru asasinarea lui Castro. Ei au discutat „bârfele ordinare” despre CIA și Giancana. „Mi-am exprimat consternarea... privind teribila eroare de judecată în a folosi un om cu trecutul lui Giancana”[366], a scris Hoover. RFK a mâzgălit și el o notă pentru omul lui de legătură cu FBI: „Courtney, sper ca problema asta să fie tratată energic.”[367]

Hoover a continuat. Era evident pentru el că prietena mafiotului se culcase cu președintele (așa cum făcuseră, după evidențele FBI, alte cinci femei în afară de soția lui). Hoover mai știa și că Robert Kennedy superviza noi planuri de eliminare a lui Castro.

Informațiile lui Hoover despre viața privată a lui JFK și despre conspirațiile politice ale lui RFK erau arme politice potențial letale. Hoover le-a scos acum din toc. El i-a lăsat pe președinte și pe procurorul general să afle că le știa păcatele de moarte.

Pe 11 iunie 1962, microfoanele FBI au surprins vocea baritonală a lui Martin Luther King Jr. Acesta îl vizita pe Stanley Levison la biroul lui de pe 39th Street, din Manhattan. Conversația lor a atras atenția procurorului general. RFK știa mai mult despre această operațiune de supraveghere decât a recunoscut vreodată. El personal reînnoise autorizația pentru interceptarea telefonului de serviciu al lui Levison și aprobase cererea lui Hoover de a asculta telefonul lui Levison de acasă, unde King suna noaptea, târziu, de câteva ori pe săptămână. FBI a început să capete informații din interior, pe care le împărtășea liber cu Casa Albă și cu Departamentul Justiției, despre speranțele, temerile și visurile doctorului King. Biroul a identificat un ajutor al lui Levison, pe nume Jack O’Dell, ca fiind o posibilă sursă de influență comunistă asupra Conferinței Liderilor Creștini din Sud. Hoover a

invocat dublul spectru al lui Levison și O'Dell ca justificare pentru o investigație pe termen nelimitat asupra cartierului general și a asistenților lui King la Atlanta.

Robert Kennedy era acum de acord cu presupunerea lui Hoover că Levison era un guru comunist care îl manipula pe reverendul dr. King. „Levison avea influență asupra lui. Bănuiesc că obiectivele lor erau identice"[368], a spus procurorul general.

Hoover a cerut birourilor FBI din Atlanta și New York să deschidă un dosar nou.[369] Titlul era INFILTRAREA COMUNISTĂ A CONFERINȚEI LIDERILOR CREȘTINI DIN SUD, prescurtat COMINFIL/SCLC, în interiorul FBI – o investigație amplă și completă a comunismului de la centrul mișcării pentru drepturi civile.

„Trebuie să-l marcăm acum"

Confruntarea pe tema mișcării pentru drepturi civile devenea din ce în ce mai tensionată. Hoover a adoptat o atitudine foarte apropiată de nesupunerea civilă, în relația cu procurorul general.

În septembrie 1962, când un negru pe nume James Meredith a încercat să se înscrie la Universitatea din Mississippi, care era segregată, a izbucnit o revoltă a albilor. Administrația Kennedy a înrăutățit lucrurile trimițând mii de soldați în Mississippi și arestând un general de armată în rezervă, de dreapta, sub acuzația de insurecție. Ofițerul de serviciu la sediul central al FBI în sâmbăta în care Mississippi a dat în clocot era un agent special supervizor, pe nume Fred Woodcock. „Se implicase și Klanul și amenințau cu violențe"[370], își amintea el. „Erau implicate unele dintre organizațiile acestea de idioți pronaziști și viața mea ajunsese un iad."

Telefoanele sunau încontinuu, atunci când un avocat de la Departamentul Justiției l-a sunat pe Woodcock și a cerut informații de la agenții FBI din Mississippi și informatorii lor din Klan. „Am spus: «Știi bine că nu putem divulga aceste informații, avem o relație de confidențialitate cu toți informatorii noștri, iar dacă le dezvăluim

identitățile putem la fel de bine să punem punct întregului program de informatori»", a relatat Woodcock. „Câteva minute mai târziu m-a sunat înapoi și mi-a spus: «Bobby Kennedy vrea să te vadă la el în birou, chiar acum.»"

„Eram consternat", a spus Woodcock. „Mi-am strâns dosarele și ce mai aveam despre Universitatea din Mississippi și m-am dus în biroul lui Kennedy... Bobby era în cămașă, cu mânecile suflecate, și își azvârleau unul altuia o minge de fotbal. Știi, se zvonea că s-ar întâmpla astfel de lucruri, dar eu nu am crezut că ar fi posibil să stea în birou și să facă așa ceva."

„Vreau să mergeți acolo și să-i arestați pe membrii ăștia ai Klanului", a spus Kennedy.

„Bine, dar în baza a ce să-i reținem?" a replicat Woodcock. „Pentru ce să-i arestăm?"

„Nu are importanță", a spus Kennedy. „O să ne batem capul cu asta mai târziu. Acum doar mergeți acolo și arestați-i, să nu mai fie în stradă."

Woodcock și-a spus: „Chiar că sunt în mare încurcătură. O să fie ditamai rahatul aici."

Agentul FBI l-a înfruntat pe procurorul general: „Cred că pot să vorbesc și pentru directorul Hoover când spun că n-o să facem asta, dacă nu există o bază pentru arestare. N-o să facem arestările acestea." Woodcock s-a întors apoi la el în birou și a scris o notă informativă lungă pentru Hoover, fără să uite să pomenească de fotbal și de mânecile suflecate. Documentul a venit înapoi de la director „fără prea multă cerneală albastră" – doar un „H." de la Hoover – „așa că mi-am închipuit că am făcut ce trebuia."

În vara aceea, bătut la cap și de procurorul general, Hoover a crezut că ar fi înțelept să angajeze câțiva agenți FBI de culoare. Unul dintre primii a fost Wayne G. Davis, repartizat în Detroit. Acesta avea să primească în curând un telefon: Hoover voia să-l cunoască. „M-am dus să-l văd pe Hoover"[371], își amintea Davis. „Acesta nu a vorbit – în toată jumătatea de oră cât am stat la el – decât despre Martin Luther King." Hoover tuna și fulgera despre „cât de îngrozitor era King, ce ipocrit era și cum îl îngrijora pe el faptul că mișcarea condusă de King,

Conferința Liderilor Creștini din Sud, era infiltrată de comuniști", a spus Davis. „Apoi mi-a spus: «Mă bucur că am vorbit cu tine, Wayne, faci o treabă grozavă, ține-o tot așa.»"

„Ascultă la mine, Hoover era un ticălos", a spus Davis. „Conducea un regim al terorii."

FBI l-a înregistrat necontenit pe Martin Luther King cum plănuia marșul din august 1963 spre Washington, care a adus în capitală 250 000 de persoane la cea mai mare manifestație publică de protest din istoria americană. Iar în lunile de dinaintea marșului, RFK și consilierii săi l-au avertizat personal pe King împotriva asocierilor lui cu comuniștii. La fel a făcut și președintele Statelor Unite. King a devenit mai circumspect în relația cu Levison, dar l-a păstrat printre apropiați.

Hoover a continuat să-i bombardeze pe frații Kennedy cu memorii care îl acuzau pe King că ar deține un rol de frunte în conspirația comunistă împotriva Americii. El a ordonat alcătuirea unor rapoarte FBI despre istoria profundă a legăturilor Partidului Comunist cu mișcarea pentru drepturi civile. Ce voia el era un document atât de convingător, încât să-l distrugă pe Martin Luther King.

„Cei 19 milioane de negri care trăiesc azi în Statele Unite constituie cea mai mare și cea mai importantă țintă rasială a Partidului Comunist din SUA"[372], scrie în raportul din 23 august 1963 trimis directorului de către șeful spionajului la FBI, Bill Sullivan. „Încă din 1919, conducătorii comuniști au conceput nenumărate tactici și programe destinate penetrării și controlului populației de culoare."

Dar raportul nu a reușit să aducă și dovezi concrete privitoare la controlul comunist. Hoover și-a scos atunci stiloul: „Eu, unul, nu pot să ignor notele referitoare la King..." Sullivan s-a conformat, la o zi după discursul „Am un vis": „În lumina puternicului discurs demagogic al lui King... Trebuie să-l marcăm acum, dacă nu am făcut-o înainte, drept negrul cel mai periculos pentru viitorul acestei națiuni, din punctul de vedere al comunismului, al negrilor și al securității naționale."

Rezultatul a fost „un document cu adevărat exploziv din punct de vedere politic"[373], a spus Nick Katzenbach. Semnat de Hoover,

documentul a circulat pretutindeni la Washington – „la Casa Albă – peste tot – despre contactele lui King cu comunismul". Era dinamită politică. Robert Kennedy a ordonat să fie retras, dar era prea târziu. Apucase să șocheze senatori și generali. Raportul i-a oferit lui Hoover pârghiile de care avea nevoie pentru o supraveghere totală a lui King și a mișcării pentru drepturi civile.

„Bobby considera că a fost șantaj, pur și simplu", a spus Katzenbach. „Dar simțea că nu avea cum să interzică Biroului să facă interceptări, dat fiind valul de note privind asocierile cu comunismul."

Pe 10 octombrie 1963 și apoi din nou pe 21 octombrie, Kennedy a aprobat cererile lui Hoover pentru o supraveghere electronică nelimitată a lui King și a sediului central al Conferinței (SCLC), din Atlanta. Dosarul de caz a fost numit MARTIN LUTHER KING JR./ PROBLEMĂ DE SECURITATE – COMUNIST. Microfoanele ascunse au dat roade curând. Când King călătorea, așa cum a făcut-o constant în săptămânile următoare, la Washington, Milwaukee, Los Angeles și Honolulu, Biroul planta microfoane secrete în camerele de hotel. FBI a plasat un total de opt dispozitive de interceptare și 16 microfoane ascunse pentru a-l urmări pe King[374]. Transcrierile sunt sigilate sub control judiciar până în 2027, dar esența lor nu mai este un secret pentru nimeni. Interceptările telefonice l-au surprins pe King gândind cu voce tare, plănuind mișcarea pentru drepturi civile, cântărind tactici și strategii. Microfoanele din camerele de hotel captau uneori zgomotele unor petreceri care se terminau noaptea târziu în sunetele inconfundabile ale unor partide de sex. Thomas F. McGorray, un agent FBI aflat în 1963 la începutul carierei, a primit misiunea de a monitoriza mijloacele de supraveghere instalate în apartamentul privat al lui King, din Atlanta. Nimeni nu a contestat decizia de a pune microfoane în dormitoarele lui King.

„Este o chestiune morală"[375], se gândea McGorray. Pentru Hoover, cu siguranță așa era.

„Hoover mi-a spus: «E ceva îngrozitor»"[376], relata Jack Danahy, agentul FBI care a condus decenii în șir investigații împotriva comunismului, amintindu-și de o discuție în biroul directorului. «Martin Luther King ăsta, un preot, un om al religiei... Mă scoate din minți.» Și a dat cu pumnul în biroul lui acoperit cu cristal. «La naiba!» a mai spus. Efectiv a spart sticla de pe birou." Directorul și-a așternut

resentimentele și pe hârtie. „King este un «cotoi» cu nevoi sexuale obsesive și degenerate”[377], scria Hoover, cu mânie, pe 27 ianuarie 1964.

Dar în particular avea motive să fie bucuros, aproape de sfârșitul celui de-al patrulea deceniu în care se afla la conducere, și nu doar pentru că avea informații murdare despre dușmanii lui de moarte.

Supravegherea electronică instituită de FBI la ambasadele și consulatele altor țări era foarte aproape de acoperirea completă. FBI ținea cu rigurozitate urma spionilor și diplomaților sovietici în Statele Unite. După șapte ani de sabotaje, COINTELPRO dădea rezultate: chiar cifrele Biroului arătau că Partidul Comunist din SUA scăzuse la 4 453 de membri – în jur de cinci procente din forța lui în anii de după război[378]. Biroul ținea amenințarea comunistă sub control.

Iar când glonțul asasinului l-a adus pe Lyndon Johnson la putere la Casa Albă, Hoover avea din nou un comandant suprem căruia îi plăcea să-i afle secretele.

Pe 22 noiembrie 1963, Hoover a avut ultima discuție importantă cu Robert Kennedy. A fost scurtă și brutală. Hoover i-a telefonat lui Kennedy ca să-l anunțe că fratele lui fusese împușcat. „Am niște vești pentru tine”[379], a spus Hoover – nu vești proaste, doar vești. Trei sferturi de oră mai târziu, Hoover i-a spus lui RFK că fratele lui era mort.

Investigația FBI privitoare la asasinarea lui Kennedy a fost la fel de bruscă: Lee Harvey Oswald a făcut-o. Caz închis. Hoover nu avea să încurajeze varianta unei conspirații.

Investigația oficială a Comisiei Warren a fost, pentru Hoover, o prelungire obositoare a spectacolului. El nu avea încredere în președintele Comisiei, judecătorul Earl Warren, de la Curtea Supremă, și urmărea îndeaproape lucrările acesteia cu ajutorul unui informator confidențial, care era și membru al acestei comisii: congresmenul Gerald R. Ford, viitorul președinte al Statelor Unite.

Hoover trebuia totodată să oprească valuri după valuri de zvonuri despre asasinat. Senatorul James Eastland, președintele Comisiei Juridice, l-a avertizat că angajați de la CIA și de la Departamentul de Stat susțineau că „Oswald era în secret informator al FBI”[380] și că

„reprezentanții serviciului secret încercau să arunce vina asupra FBI.” De parcă asta n-ar fi fost suficient de rău, Lyndon B. Johnson și Robert F. Kennedy se temeau că s-ar putea să fi fost o conspirație comunistă pentru uciderea președintelui. Era de neconceput pentru amândoi să ridice această chestiune în public. Ar fi fost nevoiți să conteste autoritatea lui J. Edgar Hoover și nici unul nu era pregătit să facă asta. Atât Hoover, cât și Allen Dulles, director al CIA din 1953 până în 1961 și membru al Comisiei Warren, s-au asigurat că nimeni nu avea să sufle o vorbă despre planurile americane de ucidere a lui Fidel Castro. Dacă ar fi existat un complot comunist de a-l asasina pe președintele american drept răzbunare, dacă sovieticii sau cubanezii ar fi ordonat ca președintele Kennedy să fie ucis și dacă Statele Unite ar fi avut cea mai mică dovadă în acest sens, putea fi lovitura de începere a unui nou război mondial.

Hoover știa foarte bine că FBI era vinovat – după spusele lui – de „incompetență crasă”[381] pentru faptul că nu a stat cu ochii pe Oswald în săptămânile de dinaintea asasinatului. Pușcașul marin frustrat și furios fugise în Uniunea Sovietică, de unde se întorsese cu idei marxiste. Era cunoscut secției din Dallas a FBI – ca un demagog comunist, posibil cu tulburări psihice, care împărțea fluturași de susținere a lui Fidel Castro și avea o slujbă la Depozitul de Manuale Școlare din Texas, clădire ce dădea spre traseul coloanei oficiale a lui JFK. Hoover a aflat, la patru zile după asasinat, că Oswald nu apăruse niciodată în Indexul de Securitate al FBI, lista persoanelor care reprezentau o amenințare prin „pregătirea lor, prin tendințele violente și prin evidențierea lor în activități subversive”[382], ca să citățm chiar din standardele proprii ale Biroului.

„Nu am reușit să vedem lucrurile cele mai evidente în investigarea lui Oswald”[383], a concluzionat Hoover. „Ar trebui să fie o lecție pentru noi toți.” El i-a sancționat pe agenți pentru neglijență în serviciu, ignorând avertismentele lui DeLoach cum că sancțiunile oficiale sau mustrările scrise ar putea fi privite ca „recunoaștere directă a faptului că ne-am făcut vinovați de o neglijență ce a dus la asasinarea președintelui Statelor Unite.”[384]

Dar Hoover nu avea în nici un caz de gând să lase opinia publică americană să creadă așa ceva.

361 RFK, istorie orală, JFKL. Kennedy fixează momentul acestei revelații în 1961; unii istorici sunt de părere că întâlnirea a fost în 1962, însă dovezile circumstanțiale sugerează că prima dată este cea corectă. Hoover a intrat în alertă maximă după ce King și Levison s-au întâlnit cu procurorul general și cu principalii colaboratori ai acestuia pe probleme legate de drepturile omului, într-un salon privat de la hotelul Mayflower – o alegere ciudată, având în vedere că Hoover obișnuia să ia prânzul la Mayflower. Hoover a aflat curând despre întâlnire. Pentru el, acesta era un caz de penetrare comunistă – un agent secret căpăta acces la cel mai înalt nivel al guvernului american. La întrevedere nu a luat nimeni notițe care să se fi păstrat, dar conversația a rămas în memoria celor de față. Kennedy l-a informat pe King că Departamentul Justiției avea prea puțină jurisdicție ca să-i protejeze pe conducătorii mișcării pentru drepturi civile de Klan sau de justițiarii sudiști. Nu protestele pașnice sau nesupunerea civică erau calea, l-a sfătuit Kennedy; ceea ce trebuia făcut era o campanie susținută pentru ca negrii să se înregistreze și să vină la vot. După cină, asistentul lui Kennedy, John Seigenthaler, l-a luat pe King deoparte și l-a avertizat în privința lui Levison; omul era cunoscut drept comunist și King ar face bine dacă ar scăpa de el. King a replicat, la fel de laconic, că ar fi greu de rupt această legătură.

362 Nota lui Hoover către Tolson, Belmont, Sullivan, DeLoach, 9 ianuarie 1962; Evans către Belmont, 2 februarie 1962; Bland către Sullivan, 3 februarie 1962, FBI/FOIA.

363 Supravegherea de către FBI a întâlnirii a fost rezultatul unei întâmplări foarte norocoase: un membru al delegației sovietice care lucra pentru spionajul militar de la Moscova își oferise serviciile și către FBI. Pe 13 martie 1962, FBI a raportat că Dmitri Poliakov, cu numele de cod Jobenul, i-a identificat pe toți membrii delegațiilor diplomatice sovietice de la New York și de la Washington care erau și spioni pentru Moscova. Jobenul a ajutat FBI să urmărească evoluțiile diplomatice la cel mai înalt nivel. Agentul special Edward F. Gamber către șeful biroului teritorial din New York, „Subiect: Personal la Națiunile Unite – URSS”, 13 martie 1962, FBI/FOIA. Pentru legătura dintre Levison și omul KGB, Lesiovski, vezi Birch, istorie orală, FBI/FBIOH.

364 Însemnarea lui Hoover, Bland către Sullivan, 3 februarie 1962, FBI/FOIA.

365 Întâlnirea din 22 martie 1962 dintre Hoover și JFK a fost reconstituită din documente păstrate la Casa Albă, de către cei mai buni biografi ai lui Robert F. Kennedy și Martin Luther King, Evan Thomas și, respectiv, Taylor Branch, dar amândoi se bazează pe dovezi indirecte, pentru citatul reprodus aici.

366 Nota pentru arhiva oficială, scrisă de Hoover pe 9 mai 1962, a fost publicată de Comisia Church în 1975.

367 Hoover, 22 mai 1961, notă către RFK și însemnarea lui RFK, citate în Comisia Church, Assasination Plots, Interim Report: Alleged Assasination Plots Involving Foreign Leaders, pp. 127–128. Nota lui Hoover raporta că FBI îl chestionase pe șeful securității de la CIA, Sheffield Edwards: „Colonelul Edwards ne-a informat că, în privința operațiunii CIA împotriva lui Castro, el, personal, l-a contactat pe Robert Maheu", un fost agent FBI care lucra simultan pentru CIA, pentru Mafie și pentru miliardarul din Las Vegas Howard Hughes. Nota mai consemna că Maheu fusese folosit de CIA și pentru „contactele cu Sam Giancana, un cunoscut cap mafiot din zona Chicago".

368 RFK, istorie orală, JFKL. Colaboratorul apropiat și succesorul lui RFK, Nick Katzenbach, a fost de aceeași părere. „Dacă afirmația Biroului despre Levison este adevărată, având în vedere modul în care au spus-o, sec și pozitiv – în loc să o facă înspăimântătoare, dată fiind sursa – eu, unul, nu am motive să mă îndoiesc", a spus Katzenbach în propria lui istorie orală pentru Biblioteca prezidențială JFK.

Levison i-a spus lui King că ar trebui să rupă legăturile, i-a relatat el istoricului Arthur Schlesinger Jr., în 1976: „Mișcarea are prea mare nevoie de frații Kennedy. Am spus că n-ar fi în interesul mișcării să se agațe de mine, dacă frații Kennedy au dubii."

Dar așa cum a scris istoricul David J. Garrow, după ce a analizat documentele FBI făcute publice în urmă cu un deceniu:

King a fost reticent, la gândul pierderii ajutorului și sfaturilor lui Levison, așa că l-a însărcinat pe un prieten comun, tânărul avocat afro-american Clarence B. Jones din New York, să servească drept intermediar telefonic între el și Levison. Marshall și Robert Kennedy au sesizat aproape imediat stratagema și, în câteva zile, Kennedy a

autorizat interceptarea telefoanelor de la locuința și biroul lui Jones. Kennedy s-a gândit să adauge și o interceptare pentru King, dar a renunțat.

La începutul lui august 1963 s-a întâmplat ca Martin Luther King să stea acasă la Jones pentru câteva zile, prilej pentru ca FBI și, prin extensie, frații Kennedy, să afle un aspect nou din viața lui King – mai exact aventurile lui sexuale, care în lunile următoare aveau să-l înlocuiască pe Levison ca punct central al supravegherii lui King de către FBI. Însă la momentul respectiv Marshall și Robert Kennedy au fost mult mai îngrijorați de dovezile ample privind comunicarea dintre King și Levison prin intermediul lui Jones. Dispozitivul de interceptare din biroul lui Jones l-a înregistrat pe King spunând: „Încerc să aștept până se mai liniștesc lucrurile – până se termină disputa aceasta privind drepturile civile – atâta vreme cât s-ar putea să urmărească telefoanele astea, știi...”

David J. Garrow, „FBI și Martin Luther King”, Atlantic Monthly, iulie–august 2002.

369 Directorul către agentul special responsabil la Atlanta, „Infiltrarea comunistă a Conferinței Conducerii Creștinilor din Sud: Securitate Internă 20 iulie 1962, FBI/FOIA.

370 Woodcock, istorie orală, FBI/FBIOH.

371 Davis, istorie orală, FBI/FBIOH.

372 William C. Sullivan, „Partidul Comunist din SUA/Chestiunea negrilor/Securitate internă – comunist”, 23 august 1963, cu însemnările lui Hoover și răspunsul lui Sullivan, FBI/FOIA.

373 Katzenbach, istorie orală, Proiectul de Istorie Orală RFK, JFKL.

374 Brennan către Sullivan, „Subiect: Martin Luther King Jr./ Problemă de securitate – comunist”, 18 aprilie 1968, FBI/FOIA. Dispozitivele pentru interceptarea telefoanelor de acasă ale lui King au rămas pe poziții până în aprilie 1965, iar cele de la SCLC, până în iunie 1966.

375 McGorray, istorie orală, FBI/FBIOH.

376 Jack Danahy, istorie orală, FBI/FBIOH.

377 Sullivan către Belmont, cu însemnarea lui Hoover, 27 ianuarie 1964, FBI/FOIA.

378 William C. Sullivan, „Partidul Comunist din SUA/Chestiunea negrilor/Securitate internă – comunist”, 23 august 1963, FBI/FOIA.

379 William Manchester, Death of a President, p. 271. Sursa acestei relatări a fost Robert F. Kennedy, dar, ca de obicei, era cuvântul lui împotriva cuvântului lui Hoover. „Manchester este un mincinos, dar este evident că asta i-a fost servită de RFK”, a scris Hoover într-o notă către colaboratorii săi, pe 15 februarie 1967, FBI/FOIA.

380 DeLoach către Mohn, „Asasinarea președintelui/Declarație că Oswald a fost informator FBI”, 7 februarie 1964, FBI/FOIA.

381 Notele lui Hoover și DeLoach, 10 decembrie 1963 și 14 octombrie 1964, citate în „Investigația privind asasinarea lui J.F. Kennedy”, un raport intern pentru Comisia Church, realizat în 1975, dar clasificat și nepublicat până în 2000.

382 Sullivan către Belmont, 26 noiembrie 1963, FBI/FOIA.

383 Ibidem.

384 Ibidem.

CAPITOLUL 30

„AI PUS SĂ FIE INTERCEPTAT ȘI TELEFONUL ACESTA?”

„Edgar, nu te aud bine. Ce se întâmplă, ai pus să fie interceptat și telefonul acesta?”[385] a întrebat președintele Statelor Unite.

„Nu, trebuie să spun că nu”, a răspuns Hoover, cu un chicotit. „Eu vă aud perfect, domnule”, i-a spus el lui Lyndon B. Johnson, care înregistra el însuși convorbirea.

În seara aceea, pe 27 februarie 1964, Johnson era președinte de 97 de zile. Începutul fiecărei zile aducea o nouă serie de crize, ce aterizau ca ziarele de dimineață pe verandă. Punctul fierbinte al nopții respective era stațiunea balneară St. Augustine din Florida, zguduită de crime rasiste și de atacuri cu dinamită la căile ferate. LBJ i-a ordonat lui Hoover să se concentreze pe căile ferate. „Nu tolerez să fie aruncați oamenii în aer cu bombe”, a spus el.

Johnson se baza pe Hoover mai mult decât oricare alt președinte. Se baza pe el în probleme de securitate națională, de politică externă și de intrigi politice. Îl ridica pe Hoover în slăvi și îl lăuda fățiș. Unele complimente erau vorbe meșteșugite, dar altele erau purul adevăr. Dorea să creadă în Hoover, ca o dovadă de loialitate. Noul președinte și-a declarat angajamentul față de Hoover. „Îmi ești ca un frate,”[386] i-a spus Johnson lui Hoover, la o săptămână după asasinarea lui Kennedy. „Îmi ești alături de 25–30 de ani... Am mai multă încredere în tine decât în oricine altcineva din oraș.”

Relația lor politică a fost cultivată cu la fel de multă grijă ca Grădina cu Trandafiri de la Casa Albă, unde cei doi au stat unul lângă altul într-o vineri, pe 8 mai 1964, la o ceremonie în cinstea directorului FBI. Duminica următoare avea să marcheze 40 de ani de la venirea la

putere a lui Hoover. Anul următor avea să-i aducă a șaptezecea aniversare și pensionarea obligatorie, în baza legii federale. În ziua aceea, Johnson a semnat un ordin executiv ce anula legea. Hoover avea să fie director până la moarte.

„J. Edgar Hoover este un nume familiar tuturor”[387], a spus președintele în acea după-amiază însorită. „El este un erou pentru milioane de cetățeni decenți și o persoană detestată de cei răi... care vor să ne submineze stilul de viață, să ne facă rău și să ne distrugă. Edgar Hoover îmi este cel mai bun prieten de 30 de ani și a fost vecinul meu vreme de 19 ani. Știu că îi plăcea câinele meu și cred că s-a gândit puțin și la mine, ca vecin. Sunt mândru și bucuros să mă alătur restului națiunii, în această după-amiază, pentru cinstirea acestui umil și tăcut, dar strălucit funcționar public.”

„Scursura aia blestemată, J. Edgar Hoover”

Hoover întreținea temerea președintelui că Robert F. Kennedy și susținătorii lui voiau să recapete Casa Albă. Johnson nu suporta ideea, așa că a colaborat cu Hoover pentru înlăturarea de la putere a procurorului general, izolându-l prin tăcere și minciuni.

„Când tratai cu președintele, una dintre probleme era că scursura aia blestemată, J. Edgar Hoover, se prelingea mereu prin biroul lui”[388], a spus consilierul pe probleme de securitate națională McGeorge Bundy, unul dintre oamenii lui Kennedy care a rămas în funcție și a suferit sub administrația LBJ. „Ca mulți alți politicieni iscusiți, avea o slăbiciune pentru informațiile de alcov.”

LBJ a înregistrat câteva conversații chinuitoare avute cu RFK cu puțin timp înainte ca acesta să demisioneze ca să candideze pentru Senat la New York.

„Domnul Hoover merge în Jackson, Mississippi. Înțeleg că au o conferință de presă programată acolo”[389], i-a spus RFK lui LBJ. „Dacă i se pun întrebări despre legătura dintre comunism și mișcarea pentru drepturi civile, iar el răspunde în felul în care unele dintre notele lui

sugerează că ar avea de gând s-o facă, ar putea provoca dificultăți serioase în toată țara.”

„Bine. Vrei să vorbesc eu cu el?”, i-a răspuns LBJ.

RFK a ezitat și s-a poticnit. I se simțea supărarea în voce: „Așa cum v-am mai spus și înainte, este destul de greu pentru mine...”

Câteva zile mai târziu: „Martin Luther King se duce în seara asta în Greenwood, Mississippi, și o să vorbească acolo la un miting”, i-a spus RFK președintelui. „Dacă va fi asasinat, asta o să ducă la tot felul de probleme – dacă moare, o să avem probleme și mai grave.”

LBJ i-a sugerat lui Kennedy să-i ordone lui Hoover instituirea unei paze asupra lui King.

Procurorul general a răspuns că el nu avea nici o putere să-i impună ceva lui Hoover. „Nu mai am nimic de-a face cu FBI”[390], a spus Kennedy. „Este o situație foarte dificilă.”

„El vă trimite tot felul de rapoarte... despre mine, cum fac planuri și complotez,” i-a spus Kennedy lui LBJ, „complotez să răstorn guvernul prin forță și violență… să dau o lovitură de stat”.

Johnson s-a declarat șocat și a spus că nu știe nimic despre astfel de rapoarte. Nu era prima minciună pe care i-o spunea lui Kennedy despre relația lui cu Hoover.

„Domnul Johnson își dădea seama unde era puterea și știa cum să o folosească”[391], a spus Deke DeLoach, proaspăt numit om de legătură al lui Hoover cu Casa Albă. „Hoover era în culmea gloriei la vremea respectivă și domnul Johnson știa cum să-l folosească. Nu se putea spune că între ei era o prietenie personală foarte strânsă. Exista o lipsă de încredere politică între ei, dar aveau nevoie unul de celălalt.”

„Ne pregătim să declarăm război”

Lyndon Johnson a concentrat informația și puterea în Biroul Oval mai

bine decât oricare alt președinte de la Franklin Roosevelt încoace. Admira modul în care Hoover utiliza informațiile secrete și a folosit FBI ca armă politică, așa cum nici un alt președinte n-o mai făcuse vreodată.

Johnson avea nevoie de Hoover ca să-și folosească fiecare dram din puterea prezidențială – să-și exercite influența politică atât pe față, cât și în secret, în măsura în care era posibil; să contracareze amenințarea comunistă externă și internă; să-și spioneze prietenii și inamicii din Congres și de la Curtea Supremă; să-i țină sub control pe lingăii din stânga liberală și să lichideze balaurii extremei drepte.

LBJ nu și-a folosit niciodată puterea mai eficient ca atunci când i-a ordonat lui Hoover să distrugă Ku Klux Klanul în Mississippi, pornind un război al statului împotriva teroriștilor incendiatori de biserici din Klan.

Burke Marshall, șeful diviziei pentru drepturi civile de la Departamentul Justiției, își amintește că LBJ spunea că în bătălie erau implicate „trei suveranități”[392]: „Avem Statele Unite ale Americii, avem statul Mississippi și mai este și J. Edgar Hoover.” Ca să le manevrezi pe toate trei era nevoie atât de forță brută, cât și de o mare finețe, iar LBJ a făcut ca lucrurile să meargă.

În duminica de 21 iunie 1964, trei activiști pentru drepturi civile au dispărut după ce au fugit dintr-o închisoare din Philadelphia, Mississippi, gonind în camioneta lor, cu membrii Klanului pe urme. Odată ce au dispărut, s-a presupus că erau morți. De-a lungul anului 1964, în Mississippi s-au petrecut în medie, în fiecare lună, 25 de atacuri în legătură cu drepturile civile – împușcături, bătăi, incendieri și explozii. Dar o triplă crimă – și în care două dintre victime erau albi din Nord – era ceva ieșit din comun.

Două zile mai târziu, Hoover i-a telefonat lui LBJ la Casa Albă. „Am găsit mașina”[393], i-a spus Hoover președintelui. I se dăduse foc, la 12 km distanță de Philadelphia.

„Se pare că oamenii aceia au fost uciși”, a continuat Hoover.

„Sau poate au fost răpiți, nu uciși”, a spus LBJ, fără prea multă speranță.

„Ei bine, mă îndoiesc că oamenii de-acolo le-au dat vreo șansă cât de mică," a spus Hoover. „Mașina este atât de arsă și de contorsionată de căldura focului..."

„Mașina arde și acum?" a întrebat LBJ.

„Da, încă arde", a spus Hoover.

„O să mai avem cazuri ca acesta în Sud", i-a spus Hoover președintelui. „Iar cei care complică și mai mult lucrurile sunt agitatorii mișcării de emancipare a negrilor."

Căutările au început pe terenul fierbinte și ostil din comitatul Neshoba, Mississippi. Klanul avea membri sub jurământ care lucrau pentru poliția rutieră din Mississippi (MHP) și pentru șeriful comitatului. FBI nu era foarte prezent în Mississippi; unii agenți de modă veche, care trăiau acolo și erau nevoiți să colaboreze cu ofițerii din poliția statală și locală, nu erau deloc încântați să facă din moartea celor trei agitatori un caz federal.

Pe 24 iunie, LBJ l-a șocat pe Hoover, trimițându-l pe fostul director CIA Allen Dulles să discute cu guvernatorul statului Mississippi și cu șeful poliției rutiere. Președintele l-a bătut pe spate și i-a dat asigurări lui Hoover: „Nu am un prieten mai bun decât tine în guvernul ăsta... Nimeni n-o să ia nimic din ce e al tău, atâta vreme cât trăiesc eu... Nimeni nu poate să distrugă prietenia ce ne leagă de 30 de ani."[394]

Pe 26 iunie, Dulles a venit să-i dea raportul lui LBJ, la Casa Albă. Președintele l-a pus în legătură telefonică și cu Hoover. „Ar trebui să revizuiești numărul de agenți pe care îi ai în statul acela"[395], i-a spus Dulles directorului. Poliția rutieră din Mississippi și șerifii locali „nu o să se implice cu adevărat în acțiunea asta dacă nu îi mână cineva de la spate, mă tem... Mai există acolo alte cinci–șase situații foarte dificile și s-ar putea să fie activități teroriste de orice fel."

Hoover era foarte sceptic. „O să fie o misiune aproape supraomenească, nu crezi, Allen?"

În timp ce LBJ asculta la un alt telefon, Hoover a insistat că integraționiștii trebuie ținuți sub control. „Oamenii aceștia au fost instruiți special... și o să meargă să trăiască în casele populației de culoare", a spus Hoover. „O să organizeze întruniri în fiecare

comunitate și o să-i învețe pe negri" să se înregistreze, ca să poată vota în baza legislației din Mississippi. „Aproape că va fi nevoie de câte un om, de câte un agent care să se țină după acești indivizi de îndată ce pun piciorul în Mississippi", a spus Hoover. „Asta din cauza mulțimii ăstora din Klan – cei din poliția rutieră sunt membri ai Klanului, la fel și mulți dintre șefii posturilor de poliție, și șerifii." Hoover voia ca un contingent de șerifi federali, și nu Biroul de Investigații, să se ocupe de poliția din Mississippi, de Consiliul Național al Bisericilor și de activiștii de culoare deopotrivă.

LBJ a revenit pe fir, spunându-i lui Hoover să mărească efectivele FBI în Mississippi. „Poate că, prin simpla prezență a oamenilor tăi, reușim să prevenim unele dintre aceste acte teroriste."

Președintele i-a telefonat din nou lui Hoover în seara de 29 iunie. LBJ o invitase la Casa Albă pe mama unuia dintre activiștii dispăruți, Andy Schwerner. Hoover a fost foarte nemulțumit. „E o comunistă, știi asta?" i-a spus președintelui. „Și ea, și soțul ei sunt membri activi ai Partidului Comunist din New York, de ani de zile."

LBJ a tușit sonor și a întrebat cu o voce încordată: „Este membră de partid și acum?"

Hoover, precaut: „Da, face parte și acum din partid."

Cu toate acestea, Hoover începuse deja să se conformeze ordinului dat de președinte. „Deschid un birou principal", a spus el, „un sediu permanent în Jackson, Mississippi, condus de un agent special și cu o schemă completă de personal, cum avem la New York sau la San Francisco."

Pe 2 iulie 1964, LBJ i-a cerut lui Hoover să meargă personal în Mississippi și să proclame omniprezența FBI. Directorul avea îndoieli. „Orice ai face, ești tot înjurat", a spus Hoover. „Nu poți mulțumi ambele tabere."

Apoi a primit un ordin direct de la președintele Statelor Unite.

„Nimeni n-o să te înjure pe tine„, i-a spus LBJ. „Poate doar câțiva comuniști, câțiva lunatici și câțiva sălbatici să fie împotriva ta în țara asta, ceilalți sunt toți de partea ta. Nu există nimeni mai respectat decât tine."

„Vezi câți oameni poți să trimiți acolo”, a spus președintele. „Ar trebui să pui câteva zeci, o sută de oameni pe urmele Klanului ăstuia, și să-i urmărească dintr-un comitat în altul. Cred că simpla lor prezență ne-ar scuti de trimiterea unei divizii de soldați... Cred că ar trebui să-ți faci cel mai bun sistem de informații, mai bun decât cel pe care îl ai împotriva comuniștilor. Am stat azi-noapte până la ora unu și am citit câteva dintre rapoartele tale despre comuniști. Ăștia abia apucă să deschidă gura și tu știi deja ce spun.”

„Foarte adevărat”, a răspuns Hoover.

LBJ știa cum să-i forțeze mâna directorului FBI: „Ei bine, acum vreau ca oamenii ăștia din Klan să nu deschidă gurile fără ca tu să știi ce vorbesc. Nu este nevoie să știe altcineva în afară de tine, poate, dar ne trebuie informații despre statul acela...”

„Dacă va trebui să trimit armata... ar putea fi groaznic de periculos”, a spus LBJ. „Mi s-au cerut și 5 000 de soldați... Să trimiți acolo armata, diviziile, ar fi o greșeală. Dar o să avem un efectiv numeros de la FBI... Te gândești tu de unde poți să detașezi oamenii... Vezi câți poți trimite acolo săptămâna viitoare.”

„Vreau să ai același gen de informații pe care îl ai despre comuniști„, a spus președintele.

LBJ i-a spus lui Hoover să pornească pe urmele Klanului, într-un limbaj pe care acesta să-l înțeleagă. Hoover s-a conformat. FBI avea să urmărească Klanul, să se infiltreze în rândurile lui, să-l submineze și să-l saboteze, atâta vreme cât Lyndon Johnson ordona asta.

„Domnul Hoover nu ar fi făcut niciodată el însuși schimbarea”[396] – nu fără ordinul imperativ dat de LBJ, a spus Burke Marshall. „FBI avea reticențe când era vorba să facă orice” împotriva Klanului. „Domnul Hoover îi considera pe activiștii pentru drepturi civile niște indivizi care încălcau legea. Era mai rău decât dacă FBI nu ar fi făcut nimic, date fiind concepțiile lui” – până când președintele i-a ordonat să și le schimbe.

Hoover l-a desemnat pe unul dintre favoriții lui, căposul, dar foarte inteligentul Joe Sullivan, la conducerea operațiunii din Mississippi. Sullivan l-a ales pe Roy K. Moore, ca agentul lui special însărcinat cu misiunea. Moore era un fost pușcaș marin. Un număr neobișnuit de

mare dintre cei mai buni agenți FBI începători trimiși de el în Mississippi erau veterani de război, adunați de la secțiile FBI din toată America.

„Vreau de la voi să vă infiltrați în Klan și să strângeți informații”[397], le-a spus Moore oamenilor lui. „Ne pregătim să declarăm război.”

Moore i-a instruit pe mulți dintre agenții debutanți în „tehnici de culegere a informațiilor... care erau folosite încă de pe vremea egiptenilor”, a spus un nou-venit în FBI pe nume Billy Bob Williams, un fost pușcaș marin care a distrus camere de tortură și terenuri de execuție ale Klanului, în cătunele părăsite din delta fluviului Mississippi.

„Martin Luther King striga pe toate drumurile că nu erau destui agenți yankei în Mississippi – așa că, pe nepusă masă, m-am trezit și eu în Mississippi”[398], spunea Donald J. Cesare, de la FBI. În Philadelphia, un oraș cu circa 40 000 de locuitori, cuibul Cavalerilor Albi ai Ku Klux Klanului, „trebuie să fi fost vreo 40–50 de agenți care își băgau nasul peste tot”, căutând cadavre.

Cesare era un tip neobișnuit de experimentat pentru un debutant în FBI. A venit în prima lui misiune în Mississippi de la Dallas, unde investigase asasinarea lui Kennedy. Cu un deceniu în urmă, era un căpitan care mesteca tutun, din Infanteria Marină a Statelor Unite, recrutat de CIA ca ofițer paramilitar în timpul Războiului din Coreea. Printre alte misiuni, a instruit gherile tibetane loiale lui Dalai Lama. În 1963 voia să plece în Africa de Est, dar CIA voia să-l trimită înapoi în Asia. Cesare a demisionat – și a ajuns în comitatul Neshoba, Mississippi, în loc de Nairobi, Kenya. De ce? Pentru că tatăl lui, șeful postului de poliție din Old Forge, Pennsylvania, dorise dintotdeauna ca fiul lui să intre în FBI.

Șeful lui Cesare, inspectorul Sullivan, a aflat unde erau îngropate cadavrele celor trei activiști pentru drepturi civile. Sullivan era „foarte prietenos cu Maynard King, un căpitan din poliția rutieră din Mississippi”, a spus Cesare. Sullivan nu le-a spus niciodată subordonaților lui cum a căpătat informația. Dar Hoover știa.

În seara de 4 august 1964, Deke DeLoach a telefonat la Casa Albă și a întrerupt un consiliu de război. Președintele primise în ziua aceea un

raport alarmant, despre un atac comunist asupra navelor americane din golful Tonkin – un raport fals, dar care a fost luat de bun. Acest fiasco al spionajului a reprezentat lovitura de începere a Războiului din Vietnam. În noaptea aceea, președintele a apărut în direct la televiziune, ca să anunțe poporul american că Statele Unite au început să bombardeze Vietnamul.

Președintele a fost mult mai bucuros să stea de vorbă cu DeLoach.

„Domnul Hoover m-a pus să vă telefonez imediat și să vă spun că FBI a descoperit trei corpuri, la nouă kilometri sud-vest de Philadelphia", a spus DeLoach. „O echipă de agenți a dezgropat trupurile în urmă cu doar 15 minute."

„Aveți idee și cine a făcut treaba asta?" a întrebat LBJ.

„Domnule președinte, avem niște suspecți foarte plauzibili", a spus DeLoach. „Iar dovezile circumstanțiale sunt excelente."

„Cum ați găsit locul? V-a dat cineva un indiciu?"

„Da, domnule, cineva pe care trebuie să îl protejăm cu foarte mare grijă, desigur."

„Sunteți siguri că astea sunt corpurile pe care le căutați, nu-i așa?"

„Domnule președinte, suntem convinși că astea sunt trupurile", a spus DeLoach. „A fost nevoie de o groază de săpat ca să ajungem la ele."

Prin Maynard King, care a condus FBI la cadavre, Biroul a recrutat un alt membru al Klanului, Delmar Dennis, un predicator chipeș, în vârstă de 27 de ani, cu o memorie fotografică. Sullivan l-a însărcinat pe Don Cesare să se ocupe de Dennis. Sub gluga de Klan, predicatorul avea o minte foarte ascuțită. Își amintea numere de înmatriculare, numere de telefon, nume, date și locuri. Cesare a fost autorizat să îi plătească lui Dennis oricât era nevoie pentru a-l face să servească drept agent secret al FBI în interiorul Klanului.

„I-am plătit în jur de un sfert de milion de dolari"[399], a spus Cesare – o sumă echivalentă cu 7,5 milioane de dolari din zilele noastre – mult mai mult decât primise până atunci vreun alt informator FBI.

Delmar Dennis și-a meritat banii. „El i-a identificat pe toți polițiștii din comitatul Neshoba ca fiind membri ai Klanului”, a spus Cesare. I-a numit pe ofițerii care i-au încolțit, i-au împușcat, i-au ucis și i-au îngropat pe agitatorii veniți din afara statului; „în special, ne-a reprodus ordinul de ucidere a celor trei activiști pentru drepturi civile, ordin care a venit de la Sam Bowers, Vrăjitorul Imperial al Klanului în Mississippi, către Klavernul din comitatul Neshoba – condus la vremea respectivă de Edgar Ray Killen”, a spus Cesare. „Delmar se bucura de atâta încredere în interiorul Klanului, încât nu servea doar Biroul, ci și Klanul – și nu doar ca un simplu curier pentru informații, el distribuia de asemenea și fondurile Klanului.”

A durat foarte mult până ce oameni asemenea lui Killen și Bowers să fie aduși în fața justiției; în cazul lui Killen, a fost nevoie de 40 de ani. Delmar Dennis a ajuns un om deziluzionat și distrus, torturat de rolul lui de informator. Dar, prin recrutarea lui, FBI penetrase Klanul din Mississippi.

Ura Albă

A doua zi după ce au fost găsite cadavrele celor trei activiști pentru drepturi civile, LBJ i-a telefonat lui Hoover. „Știam eu că o să reușești”, a spus președintele. „Dacă îți imaginezi că o să ieși de pe statul de plată doar pentru că ai îmbătrânit un pic, înseamnă că ți-ai pierdut mințile. Eu nu scot FBI-ul la pensie!”

„Este foarte amabil din partea dumneavoastră, domnule președinte”, a răspuns Hoover, cu mândrie evidentă. „Tocmai mi-am terminat examenele medicale și am trecut cu sută la sută.”

Apoi a trecut la crimele din Mississippi: „Fiecare dintre oamenii aceștia a fost împușcat„, a spus el. „Și avem numele celor care au făcut-o. Să dovedim asta va fi însă ceva mai greu. Șeriful a fost implicat, adjunctul lui a fost implicat, judecătorul de pace a fost implicat. Și au mai fost încă șapte oameni. Așadar avem toate numele lor și, chiar acum când vorbesc, ne concentrăm pe obținerea dovezilor.”

Succesul penetrării Klanului în Mississippi l-a făcut pe Hoover să autorizeze un amplu program de contraspionaj împotriva Klanului.

COINTELPRO – URA ALBĂ a fost inaugurat pe 2 septembrie 1964, la două luni după ce președintele îi spusese lui Hoover să pornească pe urmele Klanului la fel cum îi vânase pe comuniști. URA ALBĂ a continuat vreme de șapte ani, provocând Klanului pagube serioase și de durată. Agenții în cămăși albe aveau să lupte cu oamenii înfășurați în cearșafuri albe ai KKK, ca niște războinici care vânau șerpi în junglă, dar pentru misiunea lor era nevoie de ceva mai subtil decât spargerea ușilor. Era nevoie de recrutarea și de gestionarea informatorilor. Agenții FBI trebuiau să acționeze mai degrabă ca niște spioni decât ca niște soldați. La crimele din Mississippi au lucrat 200 de agenți, care au interogat 480 de membri ai Klanului. După ce Klanul l-a ucis lângă Atlanta pe Lemuel Penn, un locotenent rezervist de culoare din armată, FBI și-a extins activitatea astfel încât să acopere fiecare grup KKK important din Mississippi, Alabama și Georgia.

Acestea erau cazuri de securitate internă, nu investigații penale. Ele se bazau pe infiltrare, pe supraveghere, pe sabotare a membrilor Klanului și a conducătorilor lor cu porniri criminale.

URA ALBĂ s-a intensificat rapid în toamna anului 1964. Au fost folosite toate tehnicile dezvoltate în îndelungatul atac al FBI împotriva stângii. În toamna lui 1964, agenții FBI i-au interogat o dată pe săptămână pe toți membrii cunoscuți ai Cavalerilor Albi din KKK, acuzându-i pe alți membri ai Klanului că ar fi niște turnători care au furnizat nume. Au semănat astfel o neîncredere profundă între membrii Klanului. Puțini mai știau cine era informator și cine nu. FBI a fluturat mici averi în fața potențialilor informatori din KKK, a oferit sume scandaloase membrilor Klanului care puteau servi ca agenți dubli în forțele de poliție locală și de stat, a plantat microfoane și dispozitive de interceptare a telefoanelor la sediul fiecărui Klavern, a recurs la operațiuni clandestine ca să fure liste cu membri și (cel puțin într-un caz) dinamită ascunsă. Infiltrarea Klanului de către FBI s-a dovedit mai bună decât infiltrarea Klanului în agențiile locale și statale de aplicare a legii.

„Se întâmpla să aibă loc o întâlnire a Klanului cu zece membri, iar a doua zi șase dintre ei ne trimiteau rapoarte”[400], a povestit Joseph J.

Rucci Jr., de la FBI. „Derulam o acțiune foarte eficientă. Comunicam cu ei și prin poștă. Îmi amintesc că le trimiteam cărți poștale: niște cărți poștale mari, pe care le expediam pe calea obișnuită. Îmi amintesc în special de una pe care apărea un membru al Klanului și cineva care ridica un colț din pelerină, iar mesajul era: «Mă întreb cine o să tragă cu ochiul sub cearșaful tău la noapte!»"

Entuziasmul agenților FBI care derulau URA ALBĂ era remarcabil, având în vedere faptul că alți colegi de-ai lor luptau cu o intensitate egală împotriva infiltrării comuniste în mișcarea pentru drepturi civile.

COINTELPRO ce viza Partidul Comunist se concentra pe mișcare și pe susținătorii ei albi dintre liberali și tinerii cu vederi de stânga. „Biroul făcea ceea ce trebuia să facă, ținând pasul cu influențele străine"[401] din interiorul mișcării pentru drepturi civile, a spus Billy Bob Williams; FBI identificase un număr important de activiști pentru drepturi civile care „fuseseră antrenați în Uniunea Sovietică sau în Cuba și care nu erau interesați decât de tulburările civile".

„Mă face să-mi fie frică să vorbesc și cu nevasta!"

Jurnalele și registrele de convorbiri telefonice ale lui LBJ, recent declasificate, arată că el a ținut legătura constant cu Hoover de-a lungul anilor 1964 și 1965, vorbind uneori și de două sau trei ori pe zi. Președintele căuta informații politice secrete, dintre care cele mai multe nu prea aveau legătură cu aplicarea legii.

Hoover trăia pentru astfel de momente.

Când tensiunile rasiale mocnite au răbufnit pe străzile din New York, în septembrie 1964, LBJ l-a trimis pe Hoover să investigheze. Hoover a făcut o deplasare rapidă în oraș și i-a raportat președintelui că „violențele rasiale... nu au fost inițiate de comuniști"[402], dar că „imediat au apărut și comuniștii", ca să culeagă roadele politice. În completare, Hoover i-a dat președintelui un raport despre șansele rivalului său republican în viitoarele alegeri, senatorul Barry

Goldwater din Arizona, printre evreii din New York. „Foarte mulți dintre evreii aceștia, care aveau de gând să voteze pentru Goldwater – credeau că și el este evreu, înțelegeți – s-au hotărât acum să voteze pentru dumneavoastră", i-a spus Hoover lui LBJ. Cei doi au chicotit împreună.

Când mai erau trei săptămâni până la alegerile din 1964, șeful de cabinet al lui LBJ, Walter Jenkins, a fost prins de o echipă de la Moravuri făcând sex oral cu un bărbat într-o toaletă YMCA, nu departe de Casa Albă. Atragerea într-o capcană sexuală cu scopul șantajului politic era considerată o tehnică tradițională a serviciilor secrete comuniste. În câteva zile, Hoover a fost în măsură să-i dea asigurări lui Johnson că acest caz nu avea implicații legate de securitatea națională.

„Îți sunt extrem de recunoscător pentru meticulozitatea și patriotismul dumitale, precum și pentru modul în care te-ai ocupat de problema aceasta, așa cum îți sunt recunoscător pentru tot ce-ai făcut până acum"[403], i-a spus LBJ.

„Mi-am dat seama pe loc, bineînțeles, că riscai să fii implicat. La câte ai pe cap acum, este groaznic că s-a mai întâmplat și asta. Dar cred că am tratat problema cu compasiune", a spus Hoover.

„Ține minte, prietene, că ți-ai făcut datoria, așa cum ai procedat de altfel toată viața, și sunt mândru de asta. Sunt mai mândru de tine acum decât am fost oricând înainte", a continuat LBJ. „Și atâta vreme cât comandantul tău suprem are părerea asta despre tine..."

„Acesta este singurul lucru de care îmi pasă", a venit replica lui Hoover.

Homosexualitatea principalului său asistent îl nedumerea totuși pe președinte. „Cred că va trebui să mă înveți câte ceva despre asta", i-a spus LBJ lui Hoover. „Jur că nu știu cum să-i recunosc. Nu știu nimic despre ei."

„Câteodată nu ai cum să-ți dai seama – exact cum s-a întâmplat cu nefericitul acesta de Jenkins", a replicat Hoover. „Sunt unii care umblă mai ciudat și atât de ostentativ, încât te gândești că sunt un pic săriți sau că sunt poponari."

O săptămână mai târziu, Robert Kennedy stătea stânjenit alături de președintele Johnson, într-o limuzină ce șerpuia pe străzile din New York.

LBJ i se alăturase în campania electorală lui RFK cu cinci zile înainte de alegerile în care acesta din urmă candida pentru Senat. Președintele a început o conversație precaută despre bombele politice ținute sub cheie în seiful din biroul lui Jenkins. I-a spus lui Kennedy că în seif erau rapoarte FBI care prezentau în detaliu orgiile unor membri ai Senatului și Camerei Reprezentanților, care își făceau de cap cu prostituate. Președintele s-a întrebat apoi cu voce tare dacă dosarele nu ar trebui să ajungă publice selectiv, împotriva contracandidaților republicani, înainte de ziua alegerilor.

„Mi-a spus că a stat toată noaptea și a citit dosarele FBI despre toți oamenii aceștia", își amintea Kennedy. „Și Lyndon vorbește despre toate acele materiale și informații cu atâta libertate! Vezi tu, Lyndon vorbește despre orice, cu oricine. Iar asta este periculos, desigur." Kennedy văzuse și el unele dintre acele dosare, ca procuror general. Impresia lui era că dezvăluirea lor putea „să distrugă încrederea pe care americanii o aveau în cei care îi guvernau, dar și să ne facă de râs în toată lumea".

Iar acestea nu erau singurele dosare sexuale pe care FBI le-a împărtășit președintelui.

Pe 18 noiembrie 1964, Hoover, furios că Martin Luther King urma să primească Premiul Nobel pentru Pace și enervat în plus de criticile lui King aduse performanțelor FBI în domeniul drepturilor civile, a convocat o conferință de presă cu totul neobișnuită. El a invitat la el în birou mai multe femei reporter și a declarat în fața lor că Martin Luther King era „cel mai notoriu mincinos din țară". Într-o discuție avută două zile mai târziu cu Deke DeLoach, LBJ a exprimat o oarecare simpatie pentru poziția lui Hoover.

„El îl cunoaște pe Martin Luther King"[404], a spus LBJ, râzând ușor. „Vreau să spun că îl cunoaște mai bine decât oricine altcineva din țară."

Șeful spionajului la FBI, Bill Sullivan, derulase propriul COINTELPRO împotriva lui Martin Luther King. El i-a pus pe tehnicienii din

laboratoarele FBI să pregătească o selecție din casetele cu relațiile sexuale ale lui King, a compus o scrisoare plină de venin care să le însoțească și le-a trimis acasă la King. Soția lui a fost cea care a deschis pachetul.

„King, privește în inima ta", spunea scrisoarea. Poporul american va afla curând „ceea ce ești tu cu adevărat – o bestie anormală... Există o singură ieșire pentru tine. Ar fi bine să profiți de ea înainte ca firea ta murdară, bolnavă și mincinoasă să fie dezvăluită în fața națiunii."

Președintele știa că Hoover înregistrase aventurile sexuale ale lui King. Hoover a folosit informația într-o încercare de a-l discredita pe King la Casa Albă, în Congres și chiar la el acasă. DeLoach însuși le oferise unor reporteri și editori de ziare prilejul de a asculta casetele cu înregistrări sexuale. Când Nicholas Katzenbach, care ocupa acum interimar funcția de procuror general, a aflat de aceste propuneri făcute presei, l-a chemat pe DeLoach la el în birou, să-i ceară socoteală.

„A negat categoric că s-ar fi ocupat cu așa ceva și a vrut să știe cine umbla cu asemenea minciuni"[405], își amintea Katzenbach. „Eu, unul, știam sigur cine mințea de fapt, dar nu aveam nici o posibilitate să dovedesc." Convins că mișcarea pentru drepturi civile era în fața unui dezastru, Katzenbach a plecat imediat să-l vadă pe președinte la ranch-ul lui din Texas, unde Johnson se bucura de o pauză după victoria categorică în alegerile prezidențiale din noiembrie 1964. Președintele l-a ascultat, i-a pus câteva întrebări și a trecut la acțiune.

LBJ nu putea să nu admire forța machiavelică a atacului lui Hoover. „Când Martin Luther King i-a pus la îndoială integritatea, a ripostat al naibii de eficient"[406], i-a spus președintele lui Katzenbach, pe 4 martie 1965.

Admirația lui LBJ pentru Hoover a atins cota maximă pe 25 martie 1965, după asasinarea Violei Liuzzo, o activistă pentru drepturile omului, albă, care a trecut cu mașina prin Selma, Alabama, având un pasager negru. O mașină a tras alături de a ei pe o șosea întunecată și un bărbat a împușcat-o mortal. FBI a rezolvat cazul imediat. Un informator sub acoperire, pe nume Gary Thomas Rowe, se afla în mașină, împreună cu trei tovarăși din Klan.

Pe 26 martie, la ora 8:10 dimineața, LBJ și Hoover vorbeau despre arestări.

„Un om de-al nostru se afla în mașină„, i-a spus Hoover președintelui, căruia nu-i venea să creadă. „Din fericire nu purta armă și nu el a tras. Dar i-a identificat pe cei doi care aveau arme și au tras... Știm cine sunt, așa că o să-i ridicăm și o să-i scuturăm bine la interogatoriu... Pe informator l-am dus la noi în birou și stăm de vorbă cu el. E speriat de moarte, bineînțeles, se teme pentru viața lui."

„Ce este infiltrarea și ce este un informator?" a întrebat LBJ. „Angajezi pe cineva și el intră în Klan?"

Mândria lui Hoover aproape că făcea să plesnească firul telefonic. „Agenții merg la cineva care face parte din Klan și îl conving să lucreze pentru guvern", a explicat el. „Îi plătim pentru asta. Uneori ne cer o sumă destul de mare, alteori nu. De exemplu, cele trei cadavre pe care le-am găsit în Mississippi, a trebuit să plătim 30 000 de dolari pentru asta... și după ce am găsit corpurile am aflat identitatea unui om, iar de la el – l-am făcut să cedeze la interogatoriu – am aflat identitățile celorlalți 19, dintre care doi au mărturisit."

Johnson era încântat. „Dar e grozav, Edgar!" a spus el.

Cazul a avut însă și bune, și rele pentru Neil Shanahan, agentul FBI care se ocupa de omul sub acoperire care se aflase în mașină, Gary Rowe. „Am rezolvat acest caz la două ore după ce s-a întâmplat"[407], își amintea Shanahan. Dar cum trebuia să reacționeze FBI la faptul că Rowe luase parte la crimă? „Nu aveam nici un program de protecție a martorilor la vremea aceea", a spus Shanahan. „Eu eram programul lui de protecție... Era o problemă la care nu exista nici o soluție."

LBJ și J. Edgar Hoover au stat unul lângă celălalt în Camera de Est de la Casa Albă, pe 26 martie, la prânz, pentru un discurs adresat națiunii, în direct. Președintele a anunțat arestarea celor patru membri ai Klanului, inclusiv a informatorului FBI sub acoperire. Johnson a lăudat FBI și pe Hoover pentru rapiditatea arestărilor, fără să pomenească de omul FBI din mașină, și i-a denunțat pe adepții Klanului ca fiind „inamici ai justiției, care de decenii întregi se folosesc de știreanguri și de arme, de pene și catran, ca să-și terorizeze vecinii."

„Nu ne vom lăsa intimidați de teroriștii din Klan, așa cum nu ne lăsăm intimidați de teroriștii din Vietnamul de Nord”[408], a spus Johnson, cu siguranță primul președinte care a denunțat dintr-un foc și Vietcongul, și pe adepții crucilor în flăcări. Hoover stătea în dreapta lui LBJ, tăcut și neclintit.

Au vorbit din nou la telefon, într-un scurt moment plăcut pentru amândoi, pe 13 aprilie 1965. „Sigur că sunt mândru de ce ai făcut în chestiunea drepturilor civile și cred că istoria o să arate asta”, a spus președintele. „Dar să ai un om în mașină, ăsta este cel mai incredibil lucru pe care l-am auzit vreodată. Mă face să-mi fie frică să vorbesc și cu nevasta! Mă tem că o să ai pe cineva acolo care o să mă aresteze!”

Hoover și Johnson au râs cu poftă împreună, un sunet rar în analele istoriei americane. Acest moment de relaxare a pus capăt uneia dintre ultimele discuții lejere pe care le-au avut cei doi. Peste 11 zile, Lyndon Johnson avea să fie confruntat cu o criză căreia n-a putut să-i facă față. Și a fost nevoit să apeleze la Hoover pentru ajutor.

385 LBJ/Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 27 februarie 1964, LBJL.

386 LBJ/Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 29 noiembrie 1964, LBJL.

387 Lyndon B. Johnson, Discurs în onoarea lui J. Edgar Hoover, 8 mai 1964.

388 McGeorge Bundy, istorie orală, LBJL.

389 RFK către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 10 iulie 1964, LBJL.

390 RFK către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 21 iulie 1964, LBJL.

391 DeLoach, istorie orală, LBJL.

392 Citatul din LBJ provine de la Burke Marshall, adjunctul pe probleme de drepturi civile al lui RFK la Justiție. A fost ideea lui

Marshall să folosească FBI împotriva Klanului. Într-o propunere scrisă, pe care RFK a trimis-o la Casa Albă, pe 5 iunie 1964, Marshall a prezentat activitatea Klanului ca „terorism” și o amenințare la adresa securității interne a Statelor Unite. Marshall a recomandat cu convingere ca FBI să identifice membrii Klanului și să lucreze sub acoperire ca să demaște infiltrarea Klanului în forțele de ordine locale și statale, în inima Sudului: „Tehnicile la care recurg agenții special antrenați și cu însărcinări speciale în infiltrarea grupurilor comuniste sunt valoroase”, a scris Marshall. „Recomand să se discute cu Biroul posibilitatea unui efort similar în abordarea acestei noi probleme.”

393 Hoover către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 21 iunie 1964, LBJL.

394 LBJ către Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 24 iunie 1964, LBJL.

395 Dulles către Hoover și LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 26 iunie 1964, LBJL.

396 Marshall, istorie orală, Strober & Strober, The Kennedy Presidency, p.317.

397 Billy Bob Williams, istorie orală, FBI/FBIOH.

398 Donald Cesare, istorie orală, FBI/FBIOH.

399 Cesare, istorie orală, FBI/FBIOH. Din câte se știe, nici un informator nu a fost plătit atât de bine, în toată istoria FBI. Unele fonduri pentru plata informatorilor FBI au fost strânse de conducătorii comunității de afaceri evreiești din Mississippi, potrivit mai multor agenți, printre care și James O. Ingram, unul dintre cei mai pricepuți din FBI în contracararea Klanului. Evreii din Jackson, Mississippi, „susțineau de multă vreme FBI, cu bani și cu eforturi directe de a veni în ajutor. Ei au pus la dispoziția FBI bani pentru informatori”, a spus Ingram. Nu este clar dacă Delmar Dennis, a cărui recrutare datează din vara lui 1964, a primit fonduri care-și aveau originea în afara FBI. Informatori importanți ai FBI dintre membrii Klanului din Mississippi au defectat înaintea lui Dennis, inclusiv sergentul Wallace Miller de la secția de poliție din Meridian.

400 Joseph J. Rucci Jr., istorie orală, FBI/FBIOH.

401 Billy Bob Williams, istorie orală, FBI/FBIOH.

402 Hoover către LBJ, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 9 septembrie 1964, LBJL.

403 LBJ către Hoover, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 23 octombrie 1964, LBJL.

404 LBJ către DeLoach, benzile cu convorbiri telefonice ale lui LBJ, 20 noiembrie 1964, LBJL.

405 Nicholas Katzenbach, Some of It Was Fun: Working with RFK and LBJ (New York: Norton, 2008), p. 154.

406 LBJ către Katzenbach, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 4 martie 1965, LBJL.

407 Shanahan, istorie orală, FBI/FBIOH.

408 Discursul televizat al lui LBJ, 26 martie 1965, LBJL.

CAPITOLUL 31

„OMUL PE CARE MĂ BAZEZ”

Republica Dominicană a sărit în aer sâmbătă, 24 aprilie 1965. Președintele Kennedy visase să facă din această țară un exemplu de democrație. Acum era un cazan în care clocoteau ura și teama.

O juntă de dreapta l-a înlăturat pe președintele Juan Bosch, primul conducător al națiunii venit la putere prin alegeri libere. Apoi loialiștii lui Bosch au contraatacat. Bosch, un liberal visător, a fugit la San Juan. Predecesorul lui, Joaquín Balaguer, ultimul președinte marionetă al dictaturii din trecut, fugise la New York. Sângele curgea în voie pe străzile capitalei, Santo Domingo.

Pe 24 aprilie, la 9:35 dimineața, LBJ l-a chemat pe diplomatul în care avea cea mai mare încredere, Thomas Mann, un conservator dur din Texas care ocupa funcția de adjunct al secretarului de stat.

„Va fi nevoie chiar să instalăm un guvern acolo, să conducem și să stabilizăm locul acela, într-un fel sau altul”[409], i-a spus LBJ lui Mann. „Bosch ăsta nu e bun de nimic.”

Președintele se pusese singur în poziția de a alege viitorul conducător al Republicii Dominicane. Problema era că aproape nimeni din guvernul Statelor Unite nu știa ce se întâmpla în Santo Domingo. Șeful stației CIA era în concediu medical, din cauza durerilor de spate. Ambasadorul american își vizita mama în Georgia. Funcționarii americani de rang înalt erau ocupați să se ferească de gloanțe.

Dar J. Edgar Hoover și omul lui din San Juan aveau deja o variantă de abordare a cazului.

Poziția de agent special responsabil era cea mai înaltă pe care o putea deține cineva în FBI fără să lucreze la sediul central – „Sediul

guvernului", cum îi spunea Hoover. Agentul special responsabil era ca un prinț la el în oraș, fie că era vorba de New York, statul New York, sau Butte, Montana. Între cei cu acest rang, Wallace F. Estill avea o poziție unică – era agentul special responsabil cu Puerto Rico.

În FBI-ul lui Hoover nu existau mulți oameni atât de umblați prin lume ca el. Născut în 1917, Estill a intrat în FBI în 1941. A investigat contrabanda nazistă cu platină în Uruguay, a strâns informații despre Rusia de la eschimoșii din Alaska, a fost omul de legătură oficial al lui Hoover cu Poliția Călare din Canada și, trecând prin toate acestea, a reușit cumva să își păstreze calmul – o calitate rară, după 24 de ani în subordinea lui Hoover.

Wally Estill îl supraveghea foarte atent pe Juan Bosch. Estill și Biroul îi ascultau telefoanele date din San Juan, în timp ce complota să se întoarcă la putere în Republica Dominicană. Baza legală a acestei supravegheri tehnice era în cel mai bun caz dubioasă. „Nu avem nici o dovadă că Bosch a încălcat sau conspiră să încalce vreo lege americană"[410], scria Tom Mann, cu două luni înainte. „Ceea ce face el este să își exercite dreptul la libera exprimare."

Dar Hoover și FBI îl învinuiseră încă din 1961 pe Bosch de comunism, iar această etichetă, odată pusă, era aproape imposibil de șters.

Hoover însuși a autorizat „tehnica" – o supraveghere electronică nelimitată – în cazul lui Bosch în San Juan; autoritatea lui Hoover se extindea asupra insulei deoarece Puerto Rico era un stat liber asociat SUA, supus legilor americane. „Cu aprobarea Biroului, telefoanele lui Bosch au fost puse sub supraveghere"[411], își amintește Estill. „Rezultatele au depășit cele mai optimiste așteptări ale noastre."

FBI îl asculta pe Bosch și pe susținătorii lui din San Juan vorbind cu aliații lor din Santo Domingo. Interceptările au arătat că „Bosch nu era conducătorul revoltei doar cu numele, ci și de facto", a spus Estill. „Am transmis informația Biroului care, la rândul lui, a furnizat-o Casei Albe."

Bosch a început să se teamă că telefonul i-ar putea fi ascultat. „A recurs așadar la telefoanele publice de prin oraș și chiar la telefoanele prietenilor sau susținătorilor" din Puerto Rico, a spus Estill. „Cu autorizație verbală" – de la Hoover – „ne-am extins raza de acțiune

până când am ajuns să avem capacitatea, limitată doar de numărul de oameni disponibili, de a monitoriza în principiu orice convorbire din Puerto Rico spre străinătate”.

Marți dimineața, pe 27 aprilie, subsecretarul Mann l-a sfătuit pe președintele Johnson „să încerce să instaleze o juntă” în Republica Dominicană. În după-amiaza aceleiași zile, cum conflictul dintre susținătorii lui Bosch și soldații regimului se agrava, președintele Johnson a trimis pușcașii marini ca să-i evacueze pe cei aproximativ o mie de americani de pe insulă. În noaptea aceea, un președinte fără somn vorbea la 3:30 dimineața cu ofițerul de serviciu din Sala de Criză de la Casa Albă și monitoriza avioanele americane ce bombardau Vietnamul.

În ziua următoare, pe 28 aprilie, în fața președintelui a depus jurământul un nou director al CIA, amiralul William F. „Red” Raborn, un alt coleg din Texas. Ceremonia a avut loc în Sala Cabinetului de la Casa Albă și au fost prezenți toți membrii de la vârful ierarhiei CIA. Însă după festivitatea ce a durat șase minute, primul lucru pe care l-a făcut LBJ a fost să se retragă în Biroul Oval pentru o discuție de opt minute, între patru ochi, cu Hoover. „Domnul Hoover și-a exprimat profunda îngrijorare cauzată de activitățile comuniste din emisfera noastră, ca și de influența lor asupra Războiului din Vietnam”, potrivit însemnării din jurnalul președintelui.

La căderea nopții, Johnson a ordonat trimiterea a 400 de pușcași marini în Republica Dominicană, prima debarcare a unor trupe americane în emisfera vestică după 1928.

În zorii zilei de 29 aprilie, pușcașii marini din paza Ambasadei SUA în Santo Domingo au fost atacați de lunetiști. LBJ a ordonat să fie trimiși încă o mie de pușcași marini. În după-amiaza aceea, Hoover a venit la Casa Albă pentru o discuție de 20 de minute, singur cu președintele. Hoover vedea o amenințare globală: în timp ce comuniștii se mișcau în Caraibe, iar Kremlinul împingea din spate Vietcongul, marxiștii americani și superiorii lor de la Moscovau mobilizau, în Statele Unite, mișcarea împotriva războiului. Ceea ce se întâmpla în Republica Dominicană făcea parte dintr-un tipar mondial, a spus el.

„Inamicul controlează drumurile”

LBJ a primit multe informații false despre Republica Dominicană de la CIA și de la Red Raborn. „După părerea mea, acesta este un atac real, pus la cale de domnul Castro”[412], i-a spus amiralul președintelui, fără prea multe dovezi.

LBJ voia să creadă în el. Pe 30 aprilie, președintele i-a spus avocatului său, Abe Fortas, că CIA are „oameni chiar în mijlocul acestor operațiuni – exact așa cum Hoover a avut unul în mașina din Alabama – care știu ce se întâmplă”.

„Și nu există nici o îndoială că de-acum e mâna lui Castro”, i-a spus președintele lui Fortas. „Pun în mișcare și alte locuri din emisferă. Ar putea face parte dintr-un întreg tipar comunist, legat de Vietnam... Avem de ales între Castro și o intervenție... Cred că cel mai mare dezastru politic intern pe care l-am putea suferi ar fi ca Fidel Castro să preia puterea.”

În aceeași zi, președintele s-a hotărât să intervină cu toată forța armatei americane. El a trimis în Republica Dominicană un general cu trei stele, Bruce Palmer Jr., și Corpul 18 Aeropurtat, inclusiv Divizia 82 Aeropurtată. Pușcașilor marini li s-au alăturat peste 20 000 de soldați americani, trupe speciale și ofițeri specializați în război psihologic. În săptămâna de dinainte, LBJ trimisese încă 49 000 de soldați americani în Vietnam.

Pe 1 mai, generalul Earl Wheeler, șeful Statului Major Interarme, i-a dat generalului Palmer ordinele de marș: „Misiunea voastră anunțată este să salvați viețile americanilor și să împiedicați Republica Dominicană să devină comunistă. Președintele a declarat că nu va permite o altă Cuba. Trebuie să luați toate măsurile necesare ca să îndepliniți această misiune.”

Forțele americane s-au interpus între soldații juntei și soldații loiali președintelui Bosch (”rebeli”, pentru americani). S-a instalat un fel de egalitate tensionată, marcată de încăierări locale, focuri trase de lunetiști, bombardamente și raiduri sălbatice în timpul nopții împotriva civililor.

Informațiile erau bunul cel mai de preț – dar singurul care le avea era Wally Estill de la FBI, grație supravegherii electronice pe care o instituise asupra lui Bosch în San Juan și a aliaților lui în Republica Dominicană.

„Un batalion de artilerie al rebelilor a tras mai multe proiectile înspre liniile americane" din Santo Domingo, își amintea Estill. „Telefonul meu a sunat și recepționerul nostru mi-a spus că pe fir era Biroul." Era Al Belmont, directorul adjunct al lui Hoover. „L-am auzit imediat pe domnul Belmont cerând să fie informat dacă acele proiectile au fost trase cu aprobarea liderilor rebelilor. I-am răspuns că va trebui să fug până la etaj și să-i întreb pe cei de serviciu la tehnic ce au interceptat, după care o să-l sun înapoi. Mi-a răspuns cu emfază NU! și m-a informat că pe altă linie telefonică îl avea pe președintele Johnson, și era gata să ordone trupelor noastre să riposteze cu un baraj devastator și să-i distrugă pe rebeli, dacă nu primea asigurări că tirurile rebelilor fuseseră un incident neautorizat.

„Am alergat sus și i-am întrebat cu voce tare pe cei de serviciu. Tocmai interceptaseră o convorbire de la cartierul general al rebelilor către Bosch, explicându-i că un tânăr ofițer de artilerie ordonase să se tragă – din cine știe ce motiv. Tirurile au fost fără aprobare și contrare ordinelor. Ofițerul fusese suspendat și urma să fie pedepsit. Când i-am transmis informația lui Belmont, iar el lui Johnson, simțeam parcă și prin telefon cum slăbește tensiunea. Barajul nostru ca represalii nu a mai avut loc."

Pe 5 mai, LBJ a stat de vorbă cu George Mahon, de 30 de ani congresmen de Texas. „Cu toate aceste tehnici teroriste care evoluează în lume, mă tem că se apropie momentul, exact cum s-a întâmplat la Santo Domingo, în care își vor perfecționa instrumentele terorii", a spus congresmenul. „Într-o bună zi s-ar putea chiar să arunce în aer Capitoliul."

„Nu am nici o îndoială", a replicat LBJ. „Iar noi va trebui să anticipăm asta."

Președintele s-a pregătit pentru amenințare ordonându-i lui Hoover să instaleze o rețea de informații a FBI la Ambasada din Santo Domingo. Legalitatea ordinului era discutabilă, pentru că FBI nu avea jurisdicție acolo. Hoover a numit operațiunea DOMSIT, de la Situația

Dominicană. El a început să strângă două duzini de agenți care vorbeau spaniola, l-a numit pe fiecare LEGAT, adică atașat legal, le-a făcut rost de pașapoarte diplomatice și a început chiar din acea noapte să-i trimită în Caraibe.

Paul Brana, de la FBI, a făcut parte din primul val de zece agenți. „Ne-au dus până acolo cu un C-130”[413], un avion militar de transport cu cabine de dormit în compartimentul principal, a spus Brana. „Am aterizat cu C-130 în Republica Dominicană, unde ne așteptau elicoptere. Am întrebat: «Cum de mergem cu elicopterele? De ce nu putem merge cu mașina?»”

Un ofițer din armată ne-a răspuns: „Ei bine, inamicul controlează drumurile.”

„«Inamicul controlează drumurile?» am întrebat eu. Nimeni nu ne-a spus că acolo era o operațiune de luptă. Așa că iată-ne în blestematul de elicopter, când văd sub noi tiruri de mitralieră. Mă gândeam: «Iisuse, nimeni nu ne-a spus că intrăm în luptă.»” Șefii lui Brana îi spuseseră că președintele „era foarte nemulțumit de faptul că nu știa nimic” despre situația politică din Republica Dominicană. LBJ a ordonat FBI să verifice trecutul tuturor celor care căutau să ajungă la putere.

„Omul de viitor”

Pe 14 mai, când FBI și-a deschis operațiunile în Santo Domingo, președintele și Hoover și-au telefonat unul altuia de trei ori. Ultimul telefon a venit de la LBJ, la 19.05, în mijlocul unei ședințe de două ore și jumătate în Sala Cabinetului cu secretarul Apărării Robert McNamara, consilierul pentru securitate națională McGeorge Bundy, subsecretarii de stat Tom Mann și George Ball, directorul CIA, Red Raborn, și adjunctul lui, Richard Helms.

Președintele i-a spus lui Hoover să pună o echipă FBI pe urmele lui Joaquín Balaguer, președintele în exil, care servise drept marionetă a lui Trujillo. „Mergeți imediat după el, la New York”, a ordonat LBJ.

„Și vreau ca operațiunea voastră să fie pusă la punct în 48 de ore, eventual 72, dacă nu vreți să avem un alt Castro.”

Hoover a promis că avea să se rezolve, iar rezultatele l-au surprins chiar și pe LBJ. În 72 de ore, FBI îl recrutase pe dominicanul aflat în exil, ca sursă confidențială de încredere.

În după-amiaza zilei de 17 mai, responsabilul principal cu Republica Dominicană de la Departamentul de Stat, Kennedy Crockett, a zburat la New York pentru o întâlnire programată în grabă cu Balaguer. Casa Albă îl voia pe Balaguer la ora 17 într-un avion spre Puerto Rico, pentru o întâlnire cu rivalul lui, Bosch; planul fusese improvizat de avocatul lui LBJ, Abe Fortas. LBJ și Hoover au vorbit despre întâlnirea anticipată cu Balaguer, la 15.02.

„Am ajuns la hotelul Regency la 15.40”[414], a scris Crockett într-o notă secretă către Casa Albă. „Balaguer nu era acolo. La 15.50, încă nu-și făcuse apariția.”

Fortas și Crockett încercau să-și păstreze calmul, în holul luxos al hotelului. „Balaguer a apărut la 15.55 ,” a scris Crockett. „I-am spus că nu aveam prea mult timp – un taxi ne aștepta în față – și că urma să-l informez pe drum spre Aeroportul Kennedy cum evoluaseră lucrurile de la ultima noastră întâlnire. Balaguer a răspuns că trebuia să așteptăm până la 16, pentru că valiza lui rămăsese în mașina care îl adusese la hotel și care nu avea să se întoarcă decât atunci. A sugerat să mergem la Aeroportul Kennedy în «mașina lui». Am obiectat, subliniind că nu vreau să ne asculte și altcineva conversația. El mi-a răspuns că asta nu era o problemă, pentru că «mașina lui» fusese furnizată de FBI.”

„«Mașina lui Balaguer» a apărut exact la 16”, a scris Crockett. „Agentul special principal care îl însoțea era Heinrich Von Eckhardt.” Balaguer era de-acum o sursă recrutată de FBI; Von Eckhardt era agentul lui de caz.

„După ce ne-am examinat unii altora legitimațiile, am urcat toți în mașină și am pornit spre Aeroportul Kennedy”, a raportat Crockett. Pe bancheta din spate, Fortas și Crockett l-au asigurat pe Balaguer că Statele Unite aveau să-l sprijine până la capăt – „că el era omul de viitor în Republica Dominicană și că în tot ce vom face o să ținem cont

de importanța lui pe termen scurt – dar și pe termen lung – atât pentru Guvernul Statelor Unite, cât și pentru poporul dominican. Apoi Fortas i-a cumpărat lui Balaguer un bilet pentru San Juan; Von Eckhardt a luat același avion.

În San Juan, Wally Estill de la FBI a trimis un șofer să-l întâmpine pe fostul președinte și să-l aducă la întâlnirea cu Bosch. „Am aranjat ca un anumit taxi să îl ia de la aeroport și să îl ducă la un anumit hotel", își amintește Estill. „Iar în camera de hotel am instalat microfoane ca să înregistrăm integral discuția și să trimitem transcrierea la Washington. A fost un fel de dublă verificare a lui Balaguer. Și abia după aceea Von Eckhardt l-a urcat pe Balaguer în avion către Santo Domingo."

Cu greu ar fi putut președintele să ceară mai mult. Și totuși a făcut-o.

„Omul lui J. Edgar Hoover"

În aceeași noapte, imediat după ora 24, LBJ a convocat la Casa Albă o ședință pe tema Republicii Dominicane. McGeorge Bundy, Tom Mann, Abe Fortas și alți colaboratori apropiați ai lui LBJ se întâlniseră cu lideri dominicani din San Juan și Santo Domingo. Americanii au propus ca Balaguer și Bosch să candideze amândoi la președinție, după ce spiritele se calmau și soldații dispăreau de pe străzi. Între timp, un bogat om de afaceri proamerican, Antonio Guzmán, putea să conducă un guvern provizoriu.

În toiul nopții, LBJ încerca să-i aleagă pe membrii guvernului provizoriu.

„O să te lase să-l aduci pe omul lui J. Edgar Hoover pe post de consilier legal la ambasadă, să-l sfătuiască pe domnul G. cine sunt oamenii răi și să-l pună să-i supravegheze?" l-a întrebat președintele pe Mann. Răspunsul a fost „da": o echipă americană de anticomuniști, condusă de FBI, avea să lucreze în Santo Domingo pentru guvernul provizoriu. Dar LBJ a torpilat rapid înțelegerea, temându-se că aceasta nu putea garanta un guvern fără comuniști. Jurnalul lui zilnic arată că

a stat treaz până la 4.30 dimineața, a dormit poate trei ore, iar la 8.06 dimineața a telefonat la Sala de Criză.

Pe 19 mai, puțin înainte de prânz, Abe Fortas l-a sunat pe LBJ. Președintele l-a întrebat, furios, dacă ofițeri din armata americană au sprijinit puterea de foc a atacurilor lansate de extrema dreaptă în Santo Domingo.

LBJ: Am făcut asta, după părerea ta?[415]

FORTAS: Da, domnule.

LBJ: Și recunoaștem că am făcut-o?

FORTAS: Nu, domnule.

Nerăbdător, Fortas l-a asigurat pe președinte că era aproape gata cu o listă de bază a potențialilor lideri dominicani, militari și politici, care în mod sigur nu aveau nici cea mai mică tangență cu stânga. Președintele i-a retezat-o însă lui Fortas: „Hoover așteaptă pe cealaltă linie." Neștiind în cine să aibă încredere, voia ajutorul lui Hoover.

„Acum, Edgar, uite care-i povestea", a spus el. „Departamentul nostru de Stat, din câte mi-am dat seama, și n-aș spune asta nimănui altcuiva în afară de tine, nu face două parale, sunt o adunătură de fricoși și nu vin niciodată cu vreo soluție..."

„Acum, l-am chemat și pe Fortas", a spus LBJ, și mai tensionat. „Îmi este la fel de apropiat ca și tine. El vrea să facă tot ce doresc eu să fie făcut, dacă se poate face în mod onorabil..."

„Acum!„ s-a răstit președintele. „Noi vrem o democrație. Vrem să se respecte voința poporului. Vrem să ajutăm la influențarea acestei voințe, să o direcționăm... Dar hai să punem un guvern anticomunist... Cei mai mulți oameni sunt antiamericani, pentru că ne-am purtat atât de prostește, lovind în stânga și în dreapta..."

„Da, așa am făcut...", a spus Hoover.

„Acum! Trebuie să iau o hotărâre astăzi, trebuie să decid„, a spus LBJ. „Dar nu o să mă hotărăsc în favoarea cuiva decât dacă tu, sau Raborn, sau cineva responsabil îmi spune că nu este comunist."

„Da, am înțeles”, a spus Hoover.

„Nu știu, nu sunt infailibil”, a spus președintele. „La naiba, am făcut și greșeli în viață.”

„Toți facem”, a spus Hoover.

„Așa că adună cei mai buni oameni pe care îi ai să verifice numele astea”, a spus LBJ.

„Ne apucăm și verificăm chiar acum”, a spus Hoover. „Dacă este posibil, o să vă trimitem informațiile până diseară.”

„Verifică pe oricine poți...”, a spus LBJ. „Nu vreau să muncesc o lună ca să fac o înțelegere și să trimit 30 000 de soldați, pentru ca apoi s-o fac lată în fața comuniștilor!„

„Aveți dreptate”, a spus Hoover.

„Și tu ești omul pe care mă bazez ca să mă împiedice s-o fac lată! Știu că vorbesc urât, dar este sugestiv, iar tu știi ce doresc.”

„Nu o să vă dezamăgim”, a spus Hoover.

„Joacă pentru totdeauna”

Joaquín Balaguer era acum cel ales pentru Republica Dominicană. Binecuvântarea lui J. Edgar Hoover i-a deschis drumul către putere.

Balaguer și-a reconfirmat buna credință față de Birou pe 27 mai 1965. El a raportat integral către FBI discuția pe care a avut-o la New York cu Kennedy Crockett, directorul pentru zona Caraibelor din Departamentul de Stat. Diplomatul american i-a cerut liderului în exil alte nume de oameni care să facă parte din guvernul dominican și a discutat strategiile lui Balaguer. Dominicanul a reprodus conversația pentru cei care se ocupau de el la FBI înainte ca raportul lui Crockett să ajungă la Washington. Astfel i-a câștigat încrederea lui Hoover.

Dominația lui în Republica Dominicană a fost un triumf pentru Hoover. Aceasta s-a reflectat și în ordinele pe care noul conducător al CIA, Richard Helms, i le-a dat șefului stației din Santo Domingo, David Atlee Phillips, abia numit. Helms era celebru pentru faptul că trimitea ofițeri în misiune în străinătate, cu ordine laconice, pe un singur rând. În memoriile lui, Phillips a evocat momentul:

Care aveau să fie instrucțiunile pentru mine, de la Helms?[416] Cu siguranță că de data aceasta ordinele de misiune aveau să fie detaliate, cu obiectivele enumerate clar. Oamenii se omorau încă între ei în Santo Domingo, iar președintele urmărea evenimentele de acolo cu foarte mult interes... Dar instrucțiunile mele au fost tot pe un rând.

Helms mi-a spus: „Înțelege-te cu FBI-ul."

Oare Helms glumea? Nu, vorbea serios. „Înțelege-te cu FBI-ul. E foarte important."

Ordinul arată în ce măsură se baza LBJ pe Hoover.

Hoover a dominat ședința de la Casa Albă cu responsabilii din CIA, de pe 1 septembrie. El a sugerat insistent că o cursă electorală în doi era cel mai bun lucru pentru Republica Dominicană; o competiție deschisă, cu patru sau cinci candidați, „ar fi fost un combustibil excelent pentru comuniști"[417]. Hoover a avertizat că în insulă rămăseseră două, poate trei sute de „comuniști înverșunați, pricepuți și bine antrenați", iar guvernul provizoriu „trebuia să-i identifice pe acești comuniști și să-i scoată din circulație imediat; nu mai au nici o îndrăzneală dacă îi ridici și îi închizi". Hoover a remarcat că militarii erau „prea greoi și prea slab instruiți" pentru acest gen de activitate; o poliție națională puternică ar servi mult mai bine cauzei. Așa că FBI avea să ofere instruire și facilități pentru a ajuta la crearea unei noi forțe dominicane naționale de informații, un Departament pentru Operațiuni Speciale, o poliție secretă pentru a combate subversiunea.

Președintele i-a cerut lui Hoover să aleagă un nou ambasador al Statelor Unite – un om suficient de puternic ca să gestioneze schimbarea de regim pusă la cale de americani în Republica

Dominicană. Hoover avea în minte „un tip bun, foarte puternic, ferm pe poziție și care va putea domina guvernul”. El i-a dat binecuvântarea lui John Hugh Crimmins, un cunoscător experimentat al problemelor din Caraibe și din Cuba, care petrecuse multe zile și nopți urmărind criza din Republica Dominicană, de la centrul pentru urgențe din cadrul Departamentului de Stat. Când noul ambasador a sosit în Republica Dominicană, a găsit 26 de atașați legali de la FBI instalați temeinic la ambasada americană.

„Întreaga operațiune era ciudată”[418], spunea Crimmins.”Structurile care concepeau politicile și cele de execuție din cadrul administrației americane erau solicitate la maximum. Era pur și simplu o nebunie. Era haos... Oh, era o nebunie.”

În timp ce ambasadorul Crimmins își prelua funcția, LBJ i-a telefonat din nou lui Hoover. Transcrierea este puternic revizuită, din motive de siguranță națională.

„Este o dezordine îngrozitoare”[419], a spus Hoover. „Cred că situația de acolo este critică...”

„Mi-ar displăcea profund să-i văd pe oamenii tăi retrași de acolo până formăm un guvern”, a spus LBJ.

„Ei bine, n-o să plecăm de acolo până nu ne spuneți s-o facem”, l-a asigurat Hoover.

„Asta înseamnă să câștigăm jocul. Pur și simplu nu putem avea un guvern comunist acolo”, a spus președintele. „Nu putem să pierdem de data asta, Edgar. Dacă o s-o facem, o să-ți pun totul ție în cârcă, o să spun că J. Edgar Hoover e de vină și o să-mi dau demisia.” Hoover a râs din toată inima.

„El vrea să câștige”

Pe 25 septembrie, Juan Bosch s-a întors acasă din San Juan, unde vreme de cinci luni se aflase sub supravegherea totală a FBI. Soldații americani patrulau încă pe străzile din Santo Domingo și atașații legali

ai FBI nu-i scăpau din ochi pe Bosch și pe aliații săi. Președintele Johnson a fost avertizat că „sursele FBI din Santo Domingo primesc un număr tot mai mare de rapoarte potrivit cărora Bosch ar vrea ca alegerile să fie amânate câteva luni, din cauza stării existente de insecuritate politică, după cum o prezintă el".

Statele Unite proclamaseră că între Balaguer și Bosch aveau să aibă loc alegeri libere. Dar Richard Helms i-a explicat șefului pentru operațiuni sub acoperire de la CIA, Desmond FitzGerald, cum stăteau lucrurile: „Președintele", a spus Helms, „se așteaptă ca Agenția să trimită în Republica Dominicană personalul și resursele materiale necesare pentru câștigarea alegerilor prezidențiale de către candidatul preferat de Statele Unite. Declarațiile președintelui au fost fără echivoc. El vrea să câștige alegerile și vrea ca Agenția să aranjeze ca acest lucru să se întâmple."[420]

Statele Unite au furnizat bani gheață, atâta cât se putea trimite clandestin fără probleme în mâinile lui Balaguer. Președintele Johnson ordonase ca acesta să primească toți banii de care avea nevoie pentru campania electorală, plus informații și propagandă, cu complimentele CIA și ale Departamentului de Stat.

Balaguer a câștigat cu 57% din voturi față de cele 39% ale lui Bosch – o victorie detașată, construită cu bani, informații și putere de la americani. Iar presa americană a anunțat în toată lumea că alegerile au fost libere și corecte.

La zece zile după alegeri, președintele Johnson a primit vești satisfăcătoare de la consilierul lui pentru securitate națională. „Hoover a furnizat evaluări de securitate pentru 35 dintre primele numiri făcute de Balaguer"[421], spunea raportul din 11 iunie 1966. „Acestea acoperă posturile de miniștri, de adjuncți, Curtea Supremă și unele dintre agențiile independente cheie, cum ar fi Proprietățile de Stat, Dezvoltarea Industrială, imigrația, Comunicațiile și Administrația Aeroporturilor... Din punctul de vedere al securității, guvernul arată bine... Balaguer a făcut curățenie generală și la Curtea Supremă... Procurorul general a primit și el aviz favorabil. Ne așteptăm ca, în continuare, Curtea Supremă să continue curățenia la nivelurile inferioare ale justiției."

Hoover a ajutat la instalarea unui guvern condus de un informator FBI

și compus din trei duzini de miniștri, comandanți militari și judecători aprobați de FBI. Joaquín Balaguer, omul FBI-ului la Santo Domingo, a fost unul dintre ultimii dictatori de modă veche din America Latină. El a condus cu mână de fier vreme de 22 de ani.

409 LBJ către Mann, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 24 aprilie 1965, LBJL.

410 Subsecretarul de stat Thomas Mann către ambasadorul american Tap Bennett, 25 februarie 1965, Relații externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană.

411 Estill, istorie orală, FBI/FBIOH.

412 Directorul CIA Raborn către președintele Johnson, benzile lui LBJ cu convorbiri telefonice, 29 aprilie 1965, LBJL.

413 Paul Brana, istorie orală, FBI/FBIOH.

414 Kennedy M. Crockett, consemnare pentru arhiva oficială, Biblioteca Johnson, Dosarul de Securitate Națională, 18 mai 1965, cu copii pentru Mann, Vance, Helms, Vaughn, și Bromley Smith pentru Bundy. Balaguer a fost identificat ca sursă recrutată FBI de către Wallace Estill și Paul Brana. Documentul se află în Relațiile externe ale SUA, 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană. Intermediarul lui Balaguer la FBI, Heinrich von Eckhardt era, greu de crezut, fiul și tizul ambasadorului Germaniei în Mexic în timpul Primului Război Mondial; ambasadorul a fost unul dintre destinatarii Telegramei Zimmerman, cablograma interceptată care a atras America în Marele Război.

415 Această casetă este înregistrată cu multe ștersături, în numele securității naționale. Chiar dacă aici a fost prescurtată, arată un președinte ajuns aproape la limita rezistenței sale. Criza dominicană aproape că l-a scos pe LBJ din minți, în opinia unora dintre principalii săi colaboratori. „Rapoarte foarte dubioase de la J. Edgar Hoover” creșteau neliniștea președintelui, spunea subsecretarul de stat George Ball. „Președintele a devenit ofițerul de serviciu pe această problemă. Conducea personal totul... Punea atâta pasiune, devenise aproape o obsesie.” Dar Johnson începea să-și piardă încrederea în propria

judecată. „Nu știu întotdeauna ce este bine”, i-a spus LBJ lui Fortas, pe 23 mai. „Uneori mă iau după judecata altor oameni și sunt indus în eroare. Ca atunci când am trimis trupe acolo, în Santo Domingo. Dar omul care m-a indus în eroare a fost Lyndon Johnson. Nimeni altcineva! Eu am făcut asta!”

416 David Atlee Phillips, The Night Watch: 25 Years of Peculiar Service (New York: Atheneum, 1977), p. 155.

417 Consemnare privind discuția, Washington, 1 septembrie 1965, Relațiile externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană.

418 Crimmins, istorie orală, FAOH.

419 Hoover către președintele Johnson, 10 septembrie 1965, benzile cu convorbiri telefonice ale lui LBJ, LBJL.

420 „Subiect: Alegerile prezidențiale din Republica Dominicană,” 29 decembrie 1965, în Relațiile externe ale SUA 1964–1968, vol. 32, Republica Dominicană. Notă informativă trimisă de directorul interimar al Informațiilor Centrale Helms către directorul adjunct pentru planuri al CIA, Dsemond Fitzgerald, merită citat integral:

Vreau să reiterez, ca să se consemneze, că președintele ne-a spus, directorului și mie, de mai multe ori între mai și jumătatea lui iulie, că se așteaptă ca Agenția să aloce personalul și resursele materiale de care este nevoie în Republica Dominicană pentru ca alegerile prezidențiale să fie câștigate de candidatul preferat de Guvernul Statelor Unite. Declarațiile președintelui au fost fără echivoc. El vrea să câștige alegerile și se așteaptă ca Agenția să-i aranjeze asta.

În cazul în care întâlnești dificultăți în calea derulării acestei operațiuni, aș aprecia dacă aș fi informat, astfel încât dificultățile să-i poată fi prezentate președintelui, cu scopul de a ne asigura de influența lui pe partea alocării de fonduri către candidatul potrivit. R.H.

421 Rostow către Johnson, „Primele numiri făcute de Balaguer”, 11 iunie 1966, Relațiile externe ale SUA 1964–1968,vol. 32, Republica Dominicană.

CAPITOLUL 32

EVIDENT ILEGALĂ

Până în primăvara anului 1966, LBJ a trimis aproape un sfert de milion de soldați americani în Vietnam. Mii de cetățeni americani protestau. Hoover privea tot mai alarmat aceste marșuri, umbre lungi ce pluteau în spatele mișcării împotriva războiului, ajungând de la Hanoi la Harvard și de la Beijing la Berkeley.

„Chinezii și nord-vietnamezii cred că intensificarea agitației la noi în țară, în special la nivelul campusurilor universitare, va semăna confuzie și îi va diviza pe americani, astfel încât trupele noastre din Vietnam vor trebui retrase ca să păstreze ordinea aici”[422], i-a spus Hoover lui LBJ, la câteva zile după ce acesta a început să trimită masiv soldați la luptă. Pentru președinte a fost un chin să audă propria profeție, potrivit căreia Vietnamul avea să devină un război politic pe frontul intern.

Mișcarea pacifistă a afectat aproape fiecare secție teritorială a FBI. „Eram ocupați aproape în fiecare weekend cu diverse demonstrații împotriva războiului la Alamo și la ranch-ul președintelui Johnson, din Johnson City”[423], a spus agentul FBI Cyril P. Gamber, aflat la prima lui misiune la secția din San Antonio, Texas, a Biroului. „Cele mai multe vacanțe și weekenduri erau ocupate cu Noua Stângă, care demonstra pe o parte a drumului, în timp ce Klanul și Partidul Nazist erau pe partea cealaltă.” La fel ca drumul spre ranch-ul lui LBJ, America era împărțită în două. FBI avea flancul drept acoperit, dar știa din ce în ce mai puțin ce se întâmpla la stânga.

Hoover și cercul lui de apropiați vedeau toate protestele prin vechea prismă a conspirației comuniste internaționale. „Demonstrațiile sunt marcate de un militantism în creștere”[424], a scris Hoover într-un mesaj adresat tuturor agenților speciali FBI. „Pe măsură ce se apropie vara,

cresc peste măsură și riscurile unor izbucniri violente, atât în cazul demonstrațiilor îndreptate împotriva politicii externe a Statelor Unite în Vietnam, cât și al protestelor ce implică probleme rasiale. Nu trebuie doar să ne extindem și să ne intensificăm acoperirea... ci și să ne asigurăm că semnele unor astfel de izbucniri sunt detectate în avans."

Hoover le-a spus oamenilor lui: „Suntem o agenție de informații și ca atare se așteaptă de la noi să știm ce o să se întâmple sau este posibil să se întâmple."

Agenților FBI nu le-a fost deloc ușor să facă asta, pe măsură ce luptele anilor 1960 se intensificau. Nu aveau cele necesare ca să se infiltreze în Noua Stângă, iar Hoover devenea tot mai precaut în privința vechilor și apreciatelor acțiuni clandestine ale Biroului spargeri, plantări de microfoane, interceptări telefonice și deschiderea corespondenței private. Cu toate acestea, nu-și pierduse voința pentru războiul politic, și nici președintele nu-și pierduse apetitul pentru informații secrete. Dar Curtea Supremă și membrii Congresului erau tot mai suspicioși față de puterea și omniprezența supravegherii guvernamentale secrete. Și nici LBJ, nici Hoover nu voiau să fie prinși spionându-i pe americani.

„Nu-mi făceam nici o iluzie"

Distinsul, dar abilul Nicholas Katzenbach, protejatul lui Bobby Kennedy și succesorul lui în funcția de procuror general, s-a luptat cu Hoover pe tema interceptării telefonice și a microfoanelor. El a ajuns să-și dea seama că nu exista nici un control asupra acestor metode. Departamentul Justiției nu ținea o evidență a instalării dispozitivelor de urmărire. Odată ce o interceptare telefonică era aprobată, Hoover o considera aprobată pentru totdeauna. Hoover pornea de la premisa că FBI era liber să instaleze microfoane după bunul plac, fără să informeze o autoritate superioară. I-a spus lui Katzenbach că această putere îi fusese acordată pentru totdeauna de Franklin Delano Roosevelt, cu un sfert de secol în urmă.

„Sincer, am fost șocat să aud asta”[425], a povestit Katzenbach. „Nu-mi făceam nici o iluzie că aș fi putut să aduc FBI sub controlul meu, dar credeam că ar fi fost posibilă instituirea unor proceduri mai ordonate.”

El a început să ceară de la FBI fapte și cifre, iar Biroul le-a dezvăluit, încetul cu încetul. Hoover instalase 738 de microfoane în baza autorității proprii, după 1960[426]; responsabilii din Departamentul Justiției au fost informați doar de 158 dintre ele, în jur de unul din cinci. Instalarea de microfoane în case, birouri, apartamente și camere de hotel necesita în general forțarea ușii și pătrunderea în interior, ceea ce era ilegal. Biroul făcuse nenumărate intrări prin efracție și alte activități ilegale, doar în baza vorbelor lui Hoover.

Procurorul general a propus ca, din momentul respectiv, interceptările telefonice și supravegherea cu microfoane să se facă doar cu aprobarea lui scrisă. A fost și mai uimit când Hoover a părut să fie de acord. LBJ le spusese clar ambilor că voia ca interceptările telefonice să fie reduse la minimum – cu excepția situațiilor în care era vorba de oponenții lui de stânga. Katzenbach a aprobat imediat supravegherea activiștilor din mișcarea Studenți pentru o Societate Democratică (SSD)[427].

SSD a condus primul marș de amploare împotriva războiului la Washington. FBI urmărea gruparea de trei ani, încă din clipa formării ei. Prima proclamație a SSD afirma: „Comunismul ca sistem se bazează pe suprimarea opoziției organizate. Mișcarea comunistă a eșuat în toate privințele.” Dar Hoover continua să vadă mișcarea studențească prin prisma sovietică. Un protest autentic american împotriva autorității era de neconceput pentru el. După acel prim marș, Hoover a raportat Casei Albe că „SSD, organizație puternic infiltrată de comuniști,” făcuse planuri pentru proteste împotriva războiului în alte 85 de orașe. El i-a promis lui LBJ un raport complet referitor la influența comunistă asupra demonstrațiilor împotriva Războiului din Vietnam.

Hoover le-a ordonat directorilor lui de informații secrete și securitate internă „să penetreze organizația SSD, astfel încât să avem o acoperire informativă adecvată, similară celor pe care le avem în Ku Klux Klan și chiar în Partidul Comunist... Acordați acestei chestiuni atenție imediată și prioritate maximă, întrucât președintele este îngrijorat de

situație și dorește acțiune promptă și rapidă.” Dar Biroul avea foarte puține surse în Noua Stângă. Echipele clandestine nu infiltraseră colegiile și cafenelele din campusuri – nu încă. Supravegherea electronică era esențială, dacă Hoover voia informații.

„Interceptările telefonice și microfoanele”, i-a reamintit Hoover procurorului general, „au permis FBI să furnizeze informații secrete extrem de importante pentru a-i sprijini pe făuritorii politicii noastre internaționale, ca și pentru a ține sub control elementele subversive din interiorul țării”[428]. Și totuși Katzenbach a refuzat să autorizeze noi microfoane ascunse pentru stânga studențească. Era dureros de conștient de supravegherea atotcuprinzătoare sub care fusese pus Martin Luther King și se temea de consecințele politice ale expunerii acesteia.

Hoover a spus că era „extrem de îngrijorat” de decizia lui. Dar i-a raportat că „a întrerupt complet folosirea microfoanelor” și că a „restricționat sever” noi interceptări telefonice împotriva mișcării pentru drepturi civile și a mișcării împotriva războiului.

Agenții FBI uluiți se întrebau dacă nu cumva bătrânul își pierdea curajul. Ce făcea Hoover? Și din ce cauză? Foarte puțini au înțeles răspunsul. Hoover avea motive să se teamă că acțiunile ilegale ale FBI riscau să fie date în vileag.

Senatorul William Fulbright, democrat din Arkansas și președinte al Comisiei pentru Relații Externe, amenința cu crearea unei noi comisii, care să supervizeze activitatea de informații a FBI; președintele Johnson l-a avertizat pe Hoover să fie atent la Fulbright, pe care îl bănuia că avea întâlniri secrete cu diplomați sovietici. Un senator democrat mult mai puțin proeminent, Edward Long din Missouri, declanșase o serie de audieri pe tema interceptărilor telefonice operate de guvern. „Nu se poate avea încredere în el”[429], a avertizat un supervizor din cadrul FBI.

Hoover avea bănuieli puternice că senatorul Robert F. Kennedy era cel care lăsa să-i scape informații privind supravegherea electronică practicată de FBI. El l-a întrebat deschis pe Katzenbach, dar procurorul general a negat. „Cât de naiv poate fi!”[430] a scris Hoover.

„Hoover ne-a scos din joc”

Hoover știa că un dosar politic cu potențial exploziv, în care era vorba de microfoanele plantate ilegal de FBI în cazul unui banal lobbyst din Washington, își croia drum spre Curtea Supremă.

Acuzatul era Fred Black, un intermediar politic foarte influent, care contesta o condamnare pentru evaziune fiscală. FBI plantase microfoane în apartamentul lui Black de la hotelul Sheraton-Carlton din Washington, în 1963, și îi înregistrase discuțiile cu avocatul. Înregistrările făcute în secret erau ilegale, la fel și forțarea ușii și intrarea prin efracție de care a fost nevoie pentru instalarea microfoanelor. Hoover ducea o luptă înverșunată cu Departamentul Justiției privind necesitatea legală de a dezvălui aceste fapte Curții Supreme, în cazul Black vs. Statele Unite.

Hoover l-a folosit drept informator confidențial în acest caz pe Abe Fortas, proaspăt numit de LBJ la Curtea Supremă. Deke DeLoach, ofițerul de legătură al FBI cu Casa Albă, servea drept intermediar. La un mic dejun servit la el acasă, judecătorul Fortas a prezentat o strategie politică de a arunca vina microfoanelor asupra lui Bobby Kennedy. „El era întotdeauna dornic să ajute FBI”[431], a scris DeLoach, remarcând însă și comportamentul judecătorului, care discuta un caz înainte ca acesta să fie judecat de Curte, ca fiind „evident lipsit de etică”.

Cu toate eforturile lui Hoover, avocatul general al Statelor Unite, Thurgood Marshall, a dezvăluit acțiunile FBI în fața Curții. (Marshall fusese mulți ani o țintă a supravegherii FBI, în calitatea lui de avocat principal pentru NAACP.) Curtea a anulat condamnarea. În lunile următoare, judecătorii aveau să decidă că supravegherea electronică de către FBI a unei cabine telefonice publice era neconstituțională și au comparat ascultările guvernului cu „mandatele generale” folosite de coloniștii britanici ca să suprime Revoluția Americană.

Dezvăluirea practicilor FBI a ajuns pe primele pagini ale ziarelor, așa cum se temuse Hoover. Directorul FBI controlase întotdeauna forța informației secrete. Acum acest secret începea să se erodeze, și odată cu el dispărea și o parte din puterea lui.

Pe 19 iulie 1966 – la șase zile după ce existența microfoanelor în cazul Black a fost dezvăluită Curții –, Hoover a interzis FBI operațiunile clandestine și intrările prin efracție. „Asemenea tehnici nu mai trebuie utilizate”[432], i-a instruit Hoover pe locotenenții lui.

Spargerile și intrările prin efracție erau o practică „evident ilegală”[433], i-a reamintit directorului șeful spionajului din FBI, William Sullivan, într-o notă oficială. „Cu toate acestea, «operațiunile clandestine» au fost folosite pentru că ele reprezintă o tehnică neprețuită în combaterea acțiunilor subversive de natură clandestină, ce urmăresc subminarea și distrugerea națiunii noastre.”

Vechea gardă a lui Hoover era de părere că FBI avea să fie cu mâinile legate. Paladinii din diviziile de informații și de securitate internă ale FBI au fost șocați de ordinul directorului.

Edward S. Miller, care a urcat în ierarhia diviziei de informații până a ajuns numărul trei la cartierul general, a spus: „În FBI, pe vremea noastră – adică în epoca lui Hoover și imediat după aceea –, singurul lucru pe care ne bazam erau tehnicile de investigație care ne-au adus atâtea succese împotriva Partidului Comunist și a comunismului sovietic.”[434] Biroul avea să reușească sau să moară „acționând în singurul mod în care ne simțeam autorizați să procedăm”, a spus Miller, care un deceniu mai târziu avea să se confrunte cu o inculpare federală, pentru operațiunile lui clandestine.

Odată cu spargerile și intrările prin efracție, Hoover a suspendat și vechea practică a Biroului, de deschidere a corespondenței private.

Programul FBI de deschidere a scrisorilor data din vremea Primului Război Mondial. Încălca cel de-al Patrulea Amendament, care interzice perchezițiile și confiscările fără mandat. Se derula fără întrerupere din 1940, când britanicii îi învățaseră pe agenții FBI străvechea artă ce consta în ținerea plicurilor în aburi, deschiderea lor cu bisturie chirurgicale și resigilarea fără urme detectabile.

Scotocirea prin sacii Poștei americane, în căutare de comunicații secrete între spioni și agenți subversivi, luase amploare mai ales în cei șapte ani care trecuseră din 1959. FBI derula operațiuni sub acoperire de deschidere a corespondenței la oficii din opt orașe americane – New York, Washington, Boston, Los Angeles, San Francisco, Detroit,

Seattle și Miami – inspectând sute de mii de plicuri și pachete, în căutarea unor dovezi de spionaj. De la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, programul de deschidere a corespondenței a dus la identificarea a patru spioni comuniști și a doi americani care se oferiseră să le vândă sovieticilor secrete militare. Deschiderea corespondenței era atât de evident ilegală, încât Hoover nici măcar nu se gândise vreodată să-i ceară această putere vreunui procuror general sau președinte. Merita riscul pe care și-l asuma Biroul? Hoover era de părere că nu.

Decretele lui Hoover au creat un adevărat tumult în comunitatea americană de informații. Agenția Națională de Securitate și CIA lucrau din 1952 împreună cu FBI, într-un efort global de a fura codurile de comunicare secretă a națiunilor străine, aliați și inamici deopotrivă. Un element crucial al acestui program era reprezentat de grupul de agenți FBI și CIA experți în spargeri și deschideri de seifuri, care puteau să fure cărțile cu coduri din ambasadele și consulatele străine. Interzicerea operațiunilor clandestine amenința să blocheze programul de spargere a codurilor.

Șeful militar și cel civil de la Agenția Națională de Securitate, generalul Marshall Carter și respectiv Louis Tordella, au mers să discute cu Hoover. Li s-au acordat 15 minute, pentru pledoaria lor în favoarea revenirii la vechile metode ale FBI. Discuția, aproape un monolog, a durat două ore și jumătate, timp în care Hoover a bătut câmpii despre marile lui cazuri din anii 1930 și 1940. Carter și Tordella abia au reușit să strecoare și ei câte un cuvânt în cea de-a doua oră, ca să pledeze pentru strângerea de informații sub acoperire. Hoover i-a refuzat.

„Cineva a găsit ac de cojoc bătrânului”[435], i-a spus Bill Sullivan lui Tordella. Dar nu există dovezi că lui Hoover i s-ar fi forțat mâna. El știa că dacă metodele lui ar fi ieșit la lumină, reputația Biroului avea să fie pătată pentru totdeauna. Iar pericolul dezvăluirii creștea de la o zi la alta. Drepturile civile erau în plin avânt politic. Hoover era tot mai izolat, în confruntarea lui cu liberalii tradiționaliști în Congres și cu avocații Noii Stângi în tribunale. Un atac concertat împotriva tehnicilor ilegale folosite de FBI pentru culegerea de informații putea distruge imaginea lui Hoover, de simbol al legii și ordinii publice din America.

Prudența lui i-a costat mult pe responsabilii din FBI care urmăreau spioni și sabotori.

„Hoover ne-a scos din joc în 1966 și 1967, când a impus restricții severe în culegerea de informații”[436] folosind microfoane și operațiuni clandestine, a spus Bill Cregar, un fost jucător profesionist de fotbal care a devenit unul dintre specialiștii de frunte ai Biroului în probleme sovietice. „Aveam nevoie de acoperire tehnică pentru fiecare sovietic aflat la noi în țară. Mie, unul, nu-mi păsa absolut deloc de Panterele Negre, dar mă interesau rușii.”

Restricțiile impuse de Hoover în privința metodelor ilegale de culegere de informații i-au legat de mâini și de picioare pe vânătorii de spioni din FBI. Atenția din ce în ce mai sporită pe care Biroul o acorda protestelor politice americane sustrăgea timp și energie de la contraspionajul extern, iar rezultatele erau evidente.

În următorul deceniu, din 1966 până în 1976, FBI nu a rezolvat nici măcar un singur caz important împotriva unui spion sovietic. [437]

„Încă o treabă importantă înainte de plecare”

Apetitul președintelui pentru informații secrete despre stânga americană era tot mai nesățios. Hoover a încercat să îl satisfacă scormonind cu infiltrări și informatori în mișcarea pacifistă și în cea pentru drepturile populației de culoare.

Biroul a instituit un program național numit VIDEM, pentru demonstrațiile împotriva Războiului din Vietnam. Acesta trimitea la Casa Albă un flux constant de informații despre conducătorii mișcării, identitățile celor care îi trimiteau președintelui telegrame de protest împotriva războiului, precum și a celor care organizau reuniuni pe tema Vietnamului în biserici și în campusuri universitare. O conferință de pace de la Philadelphia a generat un raport FBI de 41 de pagini, bazat pe 13 informatori și surse, ce cuprindea inclusiv transcrierile tuturor discursurilor și informații despre trecutul preoților, capelanilor și profesorilor din public.

Unii agenți FBI au făcut eforturi extraordinare ca să confirme bănuielile președintelui și ale directorului, că în spatele mișcării împotriva războiului s-ar fi aflat sovieticii. Ed Birch de la FBI – omul care în 1957 l-a prins pe colonelul Abel de la KGB – l-a urmărit pe spionul sovietic Viktor Lesiovski prin toată țara, în călătoriile făcute sub acoperirea postului lui de la secretariatul ONU, la începutul anilor 1960. El bănuia că Lesiovski, care în 1962 se întâlnise cu Stanley Levison, consilierul lui Martin Luther King, finanța în secret stânga americană cu fonduri sovietice. „Tipul călătorea, nu glumă”[438], a spus Birch. „Dar ceea ce mi-a atras atenția au fost locurile în care se ducea”, inclusiv Universitatea din Michigan, pepiniera SSD. „Am avut întotdeauna impresia – dar n-am putut să conving pe nimeni din Birou de asta – că individul ajuta la finanțarea SSD.” Dovezile sprijinului sovietic pentru mișcarea antirăzboi și cea pentru drepturi civile din Statele Unite au fost întotdeauna evazive.

În vara lungă și fierbinte a anului 1967, orașele națiunii au devenit zone de război. În toată țara, americanii de culoare luptau cu armata și cu Garda Națională, precum și cu poliția; forțele de ordine publică au suprimat 75 de revolte distincte, uneori cu muniție de război și cu ordinul de a trage în plin. La Detroit, unde armata a fost desfășurată pentru opt zile de lupte și patrulări, au murit 43 de oameni; în Newark au murit 26 de oameni și armata a fost pusă în stare de alertă. În toată țara, bilanțul victimelor s-a ridicat la 83 de morți și 1 397 de răniți; poliția a arestat 16 389 de oameni; pagubele economice au fost estimate la 664,5 milioane de dolari.

În dimineața de 25 iulie 1967, când orașul Detroit ardea mocnit, Hoover i-a telefonat președintelui, cu niște informații în timp real: transcrierea unei convorbiri telefonice interceptate între Martin Luther King și Stanley Levison, care rămăsese sub supravegherea FBI.

„Levison, care este consilierul lui principal și care în secret este comunist, i-a spus lui King că ar avea mult de câștigat la scară națională dacă s-ar declara de acord cu violența”[439], a raportat Hoover, destăinuind că informația proaspătă provenea dintr-o interceptare făcută de FBI. Hoover a spus că Martin Luther King credea că „în acest moment, președintele se teme și este dispus să facă unele concesii”. Președintele nu se temea de Martin Luther King, dar se temea să nu existe o mână nevăzută în spatele tulburărilor. El credea că agenți străini – poate cubanezi, poate sovietici – ar fi fost

instigatorii revoltelor urbane. I-a spus lui Hoover să-și pună „oamenii la treabă, să depisteze conexiunea centrală” între comuniști și mișcarea pentru drepturile negrilor. „O să găsim o temă centrală”, a afirmat președintele.

Hoover a spus că avea să se ocupe imediat de asta. O lună mai târziu, pe 25 august, FBI a inaugurat COINTELPRO – URA NEAGRĂ.

23 de birouri teritoriale ale FBI au primit ordin „să perturbe, să direcționeze greșit, să discrediteze sau să neutralizeze în orice alt mod activitățile organizațiilor naționaliștilor negri care incitau la ură de rasă”[440]. Biroul a evidențiat Conferința Liderilor Creștini din Sud a lui Martin Luther King, alături de Stokely Carmichel și Comitetul Studențesc Nonviolent de Coordonare (SNCC) al lui H. Rap Brown. Hoover l-a etichetat public pe King, împreună cu omologii lui mai radicali, ca fiind „demagogi” și „agitatori” care provoacă revoltele negrilor. URA NEAGRĂ a mers mână în mână cu proaspăt constituitul „Program de Informatori din Ghetou.” În anul ce a urmat, 3 000 de persoane au fost trecute în evidențe ca surse FBI – multe fiind oameni de afaceri respectabili, veterani din armată și vârstnici – pentru supravegherea comunităților de negri din America urbană. URA NEAGRĂ și Programul de Informatori din Ghetou aveau să își dubleze curând efectivele și sfera de cuprindere.

În toamna anului 1967, revoltele urbane au intrat în declin, dar s-au intensificat marșurile pentru pace. La Washington, protestatarii cântau: „Hei, hei, LBJ, câți tineri ai omorât azi?” Președintele a ordonat FBI, CIA și armatei să smulgă din rădăcini conspirația ce urmărea să-i înlăture guvernul.

„Nu am de gând să îi las pe comuniști să preia guvernul ăsta, și exact asta fac ei acum„, a strigat LBJ la secretarul Apărării Robert McNamara, secretarul de stat Dean Rusk și la directorul CIA, Richard Helms, în timpul unei ședințe de 95 de minute, sâmbătă dimineața, pe 4 noiembrie 1967.

La ordinele lui, oameni cu idei liberale[441] – ca noul procuror general Ramsey Clark și adjunctul său Warren Christopher, ce avea să fie mai târziu secretarul de stat al președintelui Bill Clinton – au impus FBI să-i spioneze pe americani, concertat cu armata Statelor Unite și Agenția Națională de Securitate. Aproximativ 1 500 de ofițeri de informații din

armată, în civil, s-au ocupat de supravegherea a circa 100 000 de cetățeni americani. Serviciile de informații ale armatei au pus la dispoziția FBI toate rapoartele lor, în următorii trei ani. CIA îi urmărea pe liderii mișcării pacifiste și pe militanții negri care călătoreau în străinătate și raporta totul și către FBI.

La rândul lui, FBI a pus la dispoziția CIA și a serviciului de informații al armatei o selecție de câteva mii de dosare referitoare la americani. Toate cele trei servicii de informații au trimis nume la Agenția Națională de Securitate, ca să fie incluse pe o listă de supraveghere globală; NSA a retrimis la FBI sute de transcrieri ale convorbirilor telefonice interceptate, către și de la americanii suspecți.

Președintele crease un efort concertat pentru organizarea unei poliții secrete. Încerca să sincronizeze acțiunile FBI, CIA și pe cele ale armatei pentru a crea un mecanism atotcuprinzător de informații, care să-i supravegheze pe cetățenii americani de parcă ar fi fost spioni străini.

Dar forțele politice care acționau la nivel mondial în anul 1968 erau prea puternice ca să poată fi ținute sub control. Nici una dintre informațiile pe care le-a primit președintele nu i-a calmat mintea agitată. La momentul ofensivei Tet, la sfârșitul lui ianuarie 1968 – cu 400 000 de soldați comuniști lovind aproape toate orașele importante și bazele militare din Vietnamul de Sud –, LBJ credea că dușmanii lui l-au încercuit la Washington.

Era un om torturat de gânduri, când a vorbit cu Hoover pe 14 februarie 1968.

„Nu vreau să știe nimeni că ți-am telefonat”[442], a spus LBJ în șoaptă, respirând greu și cu o voce care trăda epuizare.

„Vreau ca tu, personal, să mai faci încă o treabă importantă înainte de plecare”, a spus președintele. Ceea ce voia el era o căutare intensificată de spioni la Washington. Președintele bănuia că politicienii americani și ajutoarele lor politice serveau cauza comunistă.

Supravegherea electronică instituită de FBI la ambasadele și consulatele străine includea acum monitorizare prin televiziune cu circuit închis, precum și interceptări telefonice ale sovieticilor din

Washington și New York. LBJ i-a spus lui Hoover să extindă supravegherea ca să-i depisteze pe americanii care transmiteau informații dușmanilor națiunii. Voia rapoarte despre senatori, congresmeni, despre angajații lor de la Capitoliu și despre toți cetățenii americani de seamă care puteau avea contacte secrete cu comuniști din ambasadele străine. Se temea că unii angajați din birourile congresmenilor lucrau în secret pentru sovietici, livrând probabil documente guvernamentale către KGB, din partea șefilor lor.

„Chiar dacă nu mai faci nimic altceva – și de-asta suntem aici și tu, și eu – vreau să-ți folosești toată atenția, precauția și spiritul critic pe care le-ai acumulat în 40–50 de ani ca să supraveghezi ambasadele acestea și pe cei care urmăresc să ne răstoarne," a spus președintele.

„I-aș acorda cea mai mare atenție și aș considera că este prioritatea numărul unu", i-a spus LBJ lui Hoover. „Vezi cu cine stau de vorbă, ce spun... Vreau doar să te ocupi personal de asta și să supervizezi totul, tu însuți."

Președintele voia ca Hoover să le acorde o atenție specială membrilor Congresului care erau suspecți din punct de vedere politic. „O să insist ca toți aceia care au acces la documente secrete să fie verificați cu atenție", a spus el. „Spune-le președinților de comitete că «președintele ne-a ordonat să verificăm pe toată lumea»".

„Pentru că atunci când McNamara depune mărturie în fața lui Fulbright că am spart codurile nord-vietnamezilor, iar un nenorocit de simpatizant comunist transmite asta mai departe, ei pur și simplu își schimbă codurile... Urmărește fiecare afurisită de pistă și vezi cu cine s-au întâlnit, ce au vorbit, când și cum... Ești singurul om din guvern care veghează la asta. Ordinul meu de acum este doar să fii mai atent decât ai fost oricând în viața ta."

„O să mă ocup personal, domnule președinte", a spus Hoover.

FBI a trimis cohorte de agenți care să spioneze reprezentanțele diplomatice ale aliaților și inamicilor deopotrivă. O atenție specială a fost acordată Ambasadei Vietnamului de Sud, partenerul ezitant al Americii în războiul împotriva comunismului, pentru a vedea dacă există americani care lucrează cu diplomații și spionii străini pentru a-l submina pe președinte.

„Un stâlp de rezistență într-un oraș de oameni slabi”

Lyndon Johnson a renunțat la putere pe 31 martie 1968, anunțând că nu va mai candida pentru un nou mandat. Președintele a vorbit la televiziunea națională, cu fața ca o mască boțită de epuizare, cu vocea marcată de amărăciune și disperare.

Spre neliniștea lui LBJ și mânia lui Hoover, senatorul Robert F. Kennedy a devenit imediat favorit la nominalizarea Partidului Democrat. Atât LBJ, cât și Hoover aveau motive serioase să creadă că dușmanul lor politic cel mai înverșunat avea să fie viitorul președinte. Hoover se temea de o dezvoltare bruscă și concomitentă a stângii în America, în special de ascensiunea radicalilor din mișcarea pentru emanciparea negrilor. Campania lui RFK cataliza votanții negri de pe tot teritoriul SUA; candidatul își găsise o nouă pasiune pentru politica eliberării.

La patru zile după ce LBJ a renunțat la cursa prezidențială, Hoover le-a scris agenților lui din teren să fie în gardă împotriva forțelor etichetate de el drept URĂ NEAGRĂ: „Tineretul și moderații din rândurile negrilor trebuie făcuți să înțeleagă că, dacă se lasă cuceriți de învățăturile revoluționare, o să fie niște revoluționari morți.”[443]

În seara următoare, Martin Luther King a fost asasinat la Memphis.

Asasinatul a dezlănțuit un val de mânie scăpată de sub control în toată țara; s-au aprins flăcări până în apropierea Casei Albe. La întoarcerea de la funeraliile lui King, din Memphis, procurorul general Ramsay Clark a privit în jos din avionul său, spre Washington D.C. Orașul cuprins de flăcări ce străluceau la căderea nopții era în pragul celei mai periculoase insurecții, de la războiul din 1812. Ucigașul lui King, James Earl Ray, a scăpat din cea mai mare vânătoare de oameni din istoria FBI luând autobuzul până la Toronto și de aici un avion spre Londra. Un detectiv de la Scotland Yard l-a arestat 66 de zile mai târziu, când încerca să urce într-un avion spre Bruxelles.

Pe 23 aprilie, mișcarea Studenții pentru o Societate Democratică (SSD)

a ocupat Universitatea Columbia; șase zile mai târziu, poliția a luat cu asalt campusul și a arestat 700 de studenți. FBI a avut nevoie de încă zece zile ca să răspundă. Iar răspunsul a fost COINTELPRO – NOUA STÂNGĂ.

Primul val al atacului național declanșat de FBI împotriva mișcării pacifiste a inclus instrucțiuni explicite de la Hoover și Sullivan către toate secțiile teritoriale: instigați conflicte între liderii Noii Stângi. Exploatați diferendele dintre SSD și grupările rivale. Creați impresia falsă că în spatele fiecărei cutii poștale stă câte un agent FBI, că rândurile lor sunt înțesate de informatori. Folosiți dezinformarea ca să le stricați planurile. Scoateți-i din minți. Dar COINTELPRO nu mai putea avea efectul scontat. Peste o sută de campusuri universitare din toată țara erau deja atinse de protestele studențești. Participanții la marșuri forțau baricadele și pe marginea protestelor apăreau militanți dornici să arunce cocktailuri Molotov și chiar mai mult. Hoover le-a trimis o chemare energică la arme agenților lui speciali responsabili din toată America. „Am fost șocat de reacția unora dintre birourile noastre teritoriale la actele de violență și de terorism care s-au petrecut... în campusurile universitare”[444], a scris el. „Mă aștept la o ripostă imediată și agresivă.”

Hoover vedea cum se adună norii unei furtuni cum nu se mai văzuse din vremea marilor greve ale poliției, minerilor și oțelarilor, care răvășiseră națiunea când s-a ridicat stânga americană, după Primul Război Mondial. Dar FBI nu avea nici un răspuns la violența și furia ce au zguduit America în acea primăvară.

Robert Kennedy a fost asasinat la Los Angeles, pe 6 iunie. Milioane de americani își puseseră speranțele în el. Hoover nu le împărtășea entuziasmul. „A devenit un fel de Mesia pentru prăpastia dintre generații, pentru indivizii care erau pro-King și încă mai sunt”[445], a scris Hoover într-o notă către colaboratorii lui apropiați, după moartea lui RFK. Alegerea lui Kennedy ar fi însemnat sfârșitul puterii lui Hoover.

Asasinatul i-a deschis drumul spre Casa Albă unui om care jurase să reinstaureze domnia legii și a ordinii. Hoover avea acum motive să spere într-o revenire la valorile republicane și o renaștere pentru FBI. Vechiul lui prieten Richard Nixon avea șanse să fie ales președinte în noiembrie.

A fost o cursă foarte strânsă. Confruntarea dintre Nixon și vicepreședintele lui LBJ, Hubert Humphrey, a polarizat opinia publică pe tema Războiului din Vietnam. O jumătate de milion de soldați americani luptau de-acum acolo și mureau cu sutele în fiecare săptămână. Cu zece zile înainte de alegeri, după o întâlnire care a durat toată noaptea, cu cei mai apropiați colaboratori ai lui din armată și din serviciile de informații, Johnson intenționa să anunțe oprirea bombardamentelor americane în Vietnam și un plan pentru negocierea păcii. În ultima clipă însă, Thieu, președintele Vietnamului de Sud, a dat înapoi.

„L-am pierdut pe Thieu”[446], i-a spus LBJ unui colaborator în ajunul alegerilor. „Crede că o să-l trădăm.”

FBI depistase dovezi privind existența unui complot ce viza sabotarea planurilor lui LBJ pentru o încetare a focului în Vietnam. Președintele era de părere că în spatele complotului se afla echipa de campanie a lui Nixon.

Cu trei zile înainte de alegeri, LBJ a spus că „urmărea personal traficul” – convorbiri telefonice și telegrame interceptate la Ambasada Vietnamului de Sud de către FBI și Agenția Națională de Securitate – și că detectase planul lui Nixon de sabotare a convorbirilor de pace. El a ordonat FBI s-o pună sub supraveghere pe Anna Chennault, cea mai faimoasă reprezentantă a anticomunismului chinez.

LBJ bănuia că ea era intermediarul lui Nixon. De la sediul central al FBI a plecat un mesaj ultrasecret către președinte, luni, 4 noiembrie, în ajunul alegerilor: „Anna Chennault a mers cu mașina personală, Lincoln Continental, de la locuința ei la ambasada vietnameză, unde a rămas aproximativ 30 de minute.” După aceea, a raportat FBI, ea s-a dus la numărul 1701 pe Pennsylvania Avenue și a intrat în camera 205 – un birou fără însemne al campaniei electorale a lui Nixon.

LBJ a rezumat ce aflase despre afacerea Chennault în ajunul alegerilor. „Ea le-a spus celor de la Ambasada Vietnamului de Sud – ea era un mesager, asta era – că «tocmai am vorbit cu șeful meu... Și spuneți-i șefului vostru să mai aibă răbdare un timp». Asta era esența.”

Nixon a câștigat președinția la o diferență foarte mică: cu mai puțin de o jumătate de milion de voturi în plus, aproximativ a șaptea parte

dintr-un procent de electorat. Un acord de pace ar fi lucrat cu siguranță în favoarea lui Humphrey.

LBJ era convins că Nixon încheiase un acord secret cu guvernul Vietnamului de Sud, ca să câștige alegerile. Esența era aceasta: nu încheiați un acord de pace cu Johnson și cu Humphrey. Așteptați până sunt ales eu și o să vă obțin o înțelegere mai bună.

„Ei bine, asta este povestea, Dick", i-a spus LBJ lui Nixon când i-a telefonat nervos după alegeri și n-a lipsit mult ca să îl acuze de acte echivalente cu trădarea. „Și este o poveste sordidă."

Nixon a negat până în clipa morții, dar conversația i-a lăsat impresia de nesters că președintele Statelor Unite se folosise de FBI ca să-l spioneze.

Președintele nici nu visa măcar să facă publice astfel de acuzații. Simplul fapt că el ordonase FBI să pună campania electorală a lui Nixon sub supraveghere era suficient de exploziv. Dar să-l acuzi în public pe Nixon că a sabotat convorbirile de pace ar fi fost echivalentul politic al războiului nuclear.

LBJ trebuia să se împace cu el. Pe 12 decembrie, l-a invitat pe Nixon la Casa Albă, pentru o întrevedere de două ore. Și au găsit un teren comun în admirația pe care o nutreau amândoi pentru activitatea lui J. Edgar Hoover.

În Biroul Oval, Johnson a ridicat receptorul telefonului, pentru o conversație în trei cu Hoover și cu Nixon. Discuția nu a fost înregistrată. Dar Nixon își amintea că președintele a spus: [447]„Fără Edgar Hoover, n-aș fi putut să-mi îndeplinesc responsabilitățile de comandant suprem – punct. Dick, o să ajungi să te bazezi pe Edgar. Este un stâlp de rezistență într-un oraș de oameni slabi."

422 Nota lui Hoover pentru arhivare, 28 aprilie 1965, citată în Comisia Church, „Investigațiile COMINFIL – Mișcarea împotriva războiului și grupurile studențești".

423 Gamber, istorie orală, FBI/FBIOH.

424 Hoover către agenții speciali responsabili, 3 mai 1966, citat în Comisia Church, „Informații secrete privind dezordinile civile”.

425 Katzenbach, Some of It Was Fun, p. 182. Katzenbach și-a dat seama că supravegherea lui Martin Luther King era potențială dinamită politică. FBI i-a plantat ultimul microfon lui King în noiembrie 1965. Dar dispozitivele de interceptare a telefoanelor colaboratorului apropiat al lui King, Stanley Levison, suspectat de comunism au rămas la locurile lor.

426 Directorul adjunct al FBI, James Gale, către asistentul directorului, Cartha DeLoach, 27 mai 1966, FBI/FOIA.

427 Nota lui Hoover pentru arhivare, 28 aprilie 1965, FBI/FOIA.

428 Hoover către Katzenbach, 14 septembrie 1965, FBI/FOIA.

429 M.A. Jones către DeLoach, 2 august 1965, FBI/FOIA, citat în Comisia Church, „Supravegherea electronică FBI fără mandat”.

430 Însemnare făcută de Hoover pe o notă către Tolson: „Subiect: scrisoarea către senatorul Edward Long”, 21 ianuarie 1966, FBI/FOIA.

431 Cartha D. „Deke” DeLoach, Hoover’s FBI: The Inside Story by Hoover’s Trusted Lieutenant (Washington, DC: Regnery, 1995), p. 58. Fortas a fost nevoit să se retragă de la Curtea Supremă în 1969 din cauza scăpărilor sale etice; comportamentul său în cazul Black vs. SUA a rămas secret timp de două decenii. Fred Black era un asociat de afaceri al lui Bobby Baker; Baker era secretarul Senatului Statelor Unite când Lyndon Johnson era liderul majorității și a fost acuzat, dar nu și condamnat, de corupție politică. Hoover strânsese dovezi evidente (inclusiv din ascultări cu microfoane și interceptări telefonice) că Baker era un furnizor de prostituate pentru senatori din ambele partide.

432 Nota lui Hoover, Sullivan către DeLoach, 19 iulie 1966 FBI/FOIA.

Intrarea prin efracție încălca în mod clar interdicția impusă de al Patrulea Amendament asupra percheziților și confiscărilor ilegale. La fel și deschiderea scrisorilor, după cum se pronunțase Curtea Supremă într-un caz din 1878, Ex Parte Jackson:

Garanția constituțională a dreptului omului de a se simți în siguranță în legătură cu documentele lor, împotriva percheziților și confiscărilor fără rațiune, se extinde la documente, închise la inspecții, oriunde s-ar afla... Nici o lege a Congresului nu poate pune în mâinile oficialilor care au legătură cu serviciul poștal nici o autoritate de a invada secretul scrisorilor și al pachetelor sigilate din poștă; și toate reglementările adoptate în chestiunile corespondenței de acest gen trebuie să fie subordonate marelui principiu cuprins în Al Patrulea Amendament al Constituției.

433 „O astfel de tehnică implică încălcarea...", nota lui cu însemnarea lui Hoover, 19 iulie 1966, retipărită în totalitate în dosarele Comisiei Church și în Theoharis, From the Secret Files of J. Edgar Hoover, pp. 129–130; 147–152. LBJ și RFK este posibil să nu fi înțeles pe deplin diferențele legale și tehnice dintre ascultarea unei linii telefonice, care poate fi autorizată legal, și un microfon ascuns, a cărui instalare presupunea de obicei intrarea prin efracție, fără mandat.

434 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

435 Rezumatul interviului lui Louis Tordella în fața Comisiei Church, 16 iunie 1975. James Angleton de la CIA a estimat corect efectul pe care schimbarea climatului politic l-a avut asupra lui Hoover. „Congresul cerceta chestiuni care țineau de activitatea FBI", a spus el. „Domnul Hoover a căutat la președinte sprijinul pentru conducerea acelor operațiuni. Și, când acel suport a lipsit, domnul Hoover nu a avut nici un refugiu." Mărturia lui Angleton, audierile în Comisia Church, 24 septembrie 1975.

436 Mărturia clasificată a lui Cregar, 20 august 1975, dosarele de personal ale Comisiei Church.

Hoover mai amenințase odată că va pune capăt operațiunilor de supraveghere ale FBI: „Vreau să se ia în considerare încheierea tuturor operațiunilor tehnice – H." Acea notă a picat ca un trăsnet de la director, în data de 21 iulie 1958. „Încheierea tuturor operațiunilor tehnice" ar fi însemnat sfârșitul supravegherii electronice – folosirea microfoanelor ascunse și recurgerea la intrări prin efracție pentru instalarea lor – și distrugerea a sute de operațiuni ale serviciilor americane de informații. La originea furiei lui Hoover stătea o scurgere de informații de la CIA către Congres despre un defector

sovietic. Iritarea lui Hoover s-a stins, dar amenințarea lui de a scoate microfoanele FBI din toate ascunzătorile din America a rămas.

437 În acel deceniu au fost deschise un total de 11 acuzații de spionaj împotriva americanilor, iar nouă dintre ele au fost investigate de către serviciul de informații al armatei și judecate de tribunale militare. Cauza principală a acestui declin al FBI în contraspionaj și contrainformații era neîncetata cerere din partea președinților Johnson și Nixon de a se concentra asupra războiului politic împotriva stângii americane. LBJ i-a spus lui Deke DeLoach „că multe dintre protestele privind politica lui în Războiul din Vietnam, în special audierile din Senat", își aveau originea la sovietici și la aliații lor. Statisticile și cauzele de la baza acestora sunt analizate în Espionage Against the United States by American Citizens, 1947–2001, Centrul de Cercetare a Securității Personalului din Apărare, iulie 2002.

438 Edmund Birch, istorie orală, FBI/FBIOH.

439 Hoover către LBJ, 25 iulie 1967, înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, LBJL.

440 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 25 august 1967, FBI/FOIA.

441 Coordonarea informațiilor între procurorul general Clark, procurorul general adjunct Christopher, armată, CIA și FBI a fost detaliată mai întâi în audierile în fața Subcomisiei Juridice a Senatului pentru Drepturi Constituționale, pe 9 și 10 aprilie 1974, iar apoi în rapoartele Comisiei Church. Principalele programe preluate de FBI, de CIA și de armată au fost denumite codificat Shamrock (Frunză de trifoi) și Minaret.

442 LBJ către Hoover, 14 februarie 1968, înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, LBJL. Conținutul complet al acestor discuții aprinse se găsește în Relațiile externe ale SUA, 1964–1968, volumul 7, 1–2 noiembrie, 1968: Absența Vietnamului de Sud de la Conferința de Pace Extinsă; Afacerea Anna Chenault.

443 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 3 aprilie 1968, FBI/FOIA. Avertismentul lui Hoover despre „revoluționarii morți" a venit cu o zi înainte de asasinarea lui Martin Luther King.

444 Cartierul general al FBI către birourile teritoriale, 23 iulie 1968, FBI/FOIA.

445 Notă oficială a lui Hoover către Tolson, DeLoach, Sullivan și Bishop, 19 iunie 1969, FBI/FOIA.

446 Înregistrările convorbirilor telefonice ale lui LBJ, 1, 4, 8, 12 și 13 noiembrie 1968. LBJ a stabilit – după alegere – că nu poate dovedi acuzația. FBI, la comanda lui LBJ, a descoperit în cele din urmă cinci convorbiri telefonice date din avionul de campanie al candidatului republican la funcția de vicepreședinte, Spiro Agnew, în Abluquerque, New Mexico. Una era grăitoare: o conversație între emisarul clandestin al lui Nixon, Anna Chenault, la un centru de comandă al lui Nixon din Washington, și un consilier al lui Agnew, pe nume Kent Crane, un fost funcționar al CIA. Înregistrările și discuțiile din intriga Chennault sunt consemnate în Relațiile externe ale SUA, 1964–1968, volumul 7, 1–2 noiembrie, 1968: Absența Vietnamului de Sud de la Conferința de Pace Extinsă; Afacerea Anna Chenault.

447 Nixon, RN: Memoirs of Richard Nixon, pp. 357–358. Apelul telefonic către Hoover din timpul întâlnirii cu Nixon este consemnat în jurnalul zilnic al lui LBJ.

CAPITOLUL 33

ARMA SUPREMĂ

Richard Nixon a venit la putere cu o viziune înălțătoare despre pacea mondială. Dacă reușea, el credea că ar fi putut să reunească o națiune aflată în război cu ea însăși. Dacă eșua, se temea că Statele Unite aveau să se prăbușească.

Nixon voia să găsească o cale de ieșire din Vietnam. Credea că putea pune capăt Războiului Rece cu Rusia și China. Calculul politic pe care îl făcea privitor la prețul compromisului cu liderii lumii comuniste era brutal: „Riscul de război scade, însă riscul cuceririi fără război, prin subversiune și prin mijloace ascunse, crește exponențial.[448]„

Speranțele lui pentru lume atârnau de secretul guvernării în America. Politicile și planurile lui, de la covoarele de bombe până la diplomația destinderii, erau clandestine, ascunse tuturor, cu excepția câtorva asistenți de încredere. Dar Nixon știa că șansele păstrării secretului absolut pe care îl căuta erau mici.

„Trebuie să te avertizez acum”[449], i-a spus LBJ la Casa Albă în decembrie 1968, „că scurgerile de informații pot să te termine”. El l-a sfătuit pe Nixon să se bazeze pe Hoover, și numai pe Hoover, ca să-i păstreze secretele și să-i protejeze puterea: „O să te bazezi pe el iar și iar, ca să păstrezi securitatea. Este singurul în care poți să ai încredere absolută.”

Dar Nixon nu avea încredere absolută în nimeni – nici măcar în Hoover, pe care îl numea „prietenul meu personal cel mai apropiat din toată viața publică”[450].

Erau prieteni vechi, cum a spus-o Nixon însuși, de mai bine de 20 de ani. Hoover îl școlise pe tânărul nou-venit în Congres, în 1947. Îndrumările lui privind tacticile politice în războiul împotriva

comunismului au fost pentru Nixon prima experiență a puterii. Și-au împărtășit gândurile fără rețineri de sute de ori, în anii 1950. Hoover nu a pierdut niciodată legătura; în timpul îndelungatului exil al lui Nixon de la Washington, i-a dat nenumărate sfaturi politice utile. Hoover era mai mult decât o sursă de informații secrete; era un consilier politic de încredere. Hoover nu a încetat niciodată să alimenteze temerile lui Nixon privind subminarea politică.

Cei doi au discutat de cel puțin 38 de ori față în față sau la telefon, în primii doi ani ai noii administrații – înainte ca Nixon să-și pună în funcțiune propriile microfoane ascunse la Casa Albă. Odată la câteva săptămâni, după cum își amintea Nixon, „obișnuia să vină la mine singur”[451] și să vorbească îndelung despre amenințările cu care se confrunta America. „Multe informații erau extrem de valoroase”, a spus Nixon. „Și nu ajungeau niciodată în presă.”

Discutau cu orele la cinele de la Casa Albă, de la locuința lui Hoover sau de pe iahtul prezidențial al lui Nixon. La o cină pentru patru persoane de pe Sequoia a participat și șeful de cabinet al lui Nixon, H.R. Haldeman. „O conversație aproape incredibilă”[452], a scris Haldeman în jurnalul lui personal. „J. Edgar Hoover vorbea întruna”, făcând „relatări detaliate ale marilor operațiuni întreprinse de FBI.” Hoover era „un adevărat personaj din vremurile de altădată” – iar Nixon „era fascinat de el”.

La sfârșitul anului 1968, Hoover a venit să-l vadă pe Nixon la cartierul general al echipei de tranziție prezidențială, la elegantul hotel Pierre din New York. Era „roșu și umflat la față”[453] și „părea să nu se simtă bine”, își amintea John Ehrlichman, care avea să fie consilierul lui Nixon și omul de legătură al lui Hoover la Casa Albă. Dar harul vorbirii era intact.

Hoover i-a spus lui Nixon să fie atent ce vorbește la telefon cu LBJ în zilele tranziției și să aibă grijă ce spune la telefon și după instalarea în funcție. Putea fi înregistrat. Hoover i-a explicat că sistemul de comunicații al președintelui era controlat de Corpul de Transmisiuni al Armatei și toate convorbirile prin centrala de la Casa Albă erau monitorizate; după cum a înțeles Nixon lucrurile, un caporal putea să-l asculte pe președinte.

Directorul i-a amintit apoi lui Nixon, foarte categoric, de prerogativele

de supraveghere care erau la dispoziția președintelui. Mulți ani după aceea, Nixon avea să fie obligat printr-un ordin al Congresului să dea o declarație oficială despre ce i-a spus Hoover în ziua aceea.

Hoover a scos în evidență că FBI „a efectuat, fără să aibă mandat de percheziție”[454], operațiuni clandestine, spargeri și interceptări telefonice pentru toți președinții, începând cu FDR, a relatat Nixon. Abilitățile Biroului includeau „pătrunderile în secret și interceptările de comunicații verbale și non-verbale”. Biroul era preocupat în special de depistarea celor care divulgau informații secrete, a mai spus Hoover. Interceptarea telefoanelor era „cel mai eficient mod de a face asta”.

Nixon a aflat totodată de la Hoover cum să mintă Congresul despre interceptările telefonice, fără să fie prins.

„Aceasta era practica obișnuită a domnului Hoover”[455], a spus Nixon într-o mărturie secretă în fața procurorilor din cazul Watergate, desigilată în noiembrie 2011. „Chiar el mi-a spus despre asta.” A zis așa: «Știi, de fiecare dată când apar în fața Comisiei de Alocare Bugetară, cu circa o lună înainte deconectez toate interceptările... așa că atunci când ei mă întreabă dacă ascultăm telefoanele cuiva, pot să răspund că nu.»” Odată ce Hoover își termina înfățișările anuale în fața Congresului, FBI repunea în funcțiune dispozitivele de interceptare.

„De-a lungul unei perioade de 50 de ani, Hoover a răspuns de fiecare dată evaziv la această întrebare”, a spus Nixon, „și, tehnic vorbind, a spus de fiecare dată adevărul”.

Nixon a reînviat tradițiile FBI în ceea ce privește interceptările telefonice, microfoanele ascunse și operațiunile clandestine. Acestea au devenit rapid parte a culturii politice la Casa Albă sub Nixon. El i-a ordonat lui Hoover să reintre în sfera războiului politic.

„Exista un singur mod de a ne ocupa de asta”

Nixon avea viziuni apocaliptice despre o revoluție în America, gândurile lui negre fiind alimentate de asasinatele politice, de revoltele din ghetouri și de marșurile împotriva războiului, din anii 1960. Pe 20 ianuarie 1969, parada lui inaugurală a intrat la un moment dat sub o scurtă, dar furioasă ploaie de pietre, sticle și cutii de bere, aruncate de sute de protestatari împotriva războiului. În campania electorală, sloganul lui Nixon a fost „Din nou împreună". Oamenii despre care el credea că sfâșie America în bucăți proferau acum înjurii după limuzina lui neagră, ce se îndrepta spre Casa Albă.

Primele zile ale președinției lui au fost marcate de atacuri cu bombă și schimburi de focuri alarmante: radicalii au atacat birourile de recrutare ale armatei și centrele de instruire pentru ofițerii în rezervă (ROTC) din campusuri; naționaliștii portoricani au aruncat în aer sediul comisiei de înrolare din San Juan; militanții de culoare trăgeau cu puști cu lunetă după polițiе. Hoover proclamase că Partidul Panterelor Negre și fotogenicii lui conducători reprezentau cea mai gravă amenințare la adresa securității interne a Statelor Unite. Șeful serviciului lui de informații, Bill Sullivan, reușise prin COINTELPRO să plaseze informatori la nivel înalt în interiorul partidului, care în 1969 începuse deja să se fragmenteze. Dar FBI nu știa absolut nimic despre mișcarea studențească, iar studenții erau cei care îl îngrijorau cel mai tare pe Nixon.

Nixon se temea că ei reprezentau o amenințare subversivă la fel de gravă ca sovieticii, chinezii și Vietcongul. El a vorbit despre revoltele din campusurile universităților americane într-unul dintre primele lui discursuri importante.

„Acesta este modul în care încep să moară civilizațiile"[456], a spus el. Și l-a citat pe Yeats: „Lucrurile se destramă. Centrul nu poate să reziste. Nici unul dintre noi nu are dreptul să presupună că nu se poate întâmpla și aici."

Echilibrul de forțe se schimba în America. Nixon avea să reconfigureze Curtea Supremă prin numirea unor judecători de dreapta. În repetate rânduri, el s-a angajat să restabilească respectul pentru lege și puterea președinției. L-a numit procuror general pe ultraconservatorul John N. Mitchell ca să reinstaureze ordinea în Statele Unite, continuând astfel tradiția de a-și numi directorul de campanie la conducerea Departamentului Justiției. Mitchell avea un aer calm de fumător de

pipă și un devotament pasionat față de președinte. Ar fi făcut orice i-ar fi cerut Nixon și îl trata pe Hoover cu respectul pe care îl cerea directorul. „Procurorii generali rareori îl conduceau pe Hoover”[457], a spus Nixon. „Era greu chiar și pentru președinți.”

Din prima lui săptămână în funcție, Nixon a cerut informații secrete despre radicali. „A vrut să știe cine se ocupa de asta și ce se făcea pentru prinderea sabotorilor”, a scris Ehrlichman. Președintele i-a spus consilierului lui de la Casa Albă să meargă să-l întâlnească pe Hoover, să se prezinte drept „prietenul și omul lui de încredere la Casa Albă”[458] și să înființeze un canal direct de comunicații între FBI și Casa Albă.

Ehrlichman l-a abordat pe director cu precauție. Angajații lui îl avertizaseră că „fiecare întâlnire în biroul lui Hoover era filmată în secret sau înregistrată pe casete video. Dar nu m-au pregătit pentru abordarea tip Vrăjitorul din Oz ce le era impusă vizitatorilor”. De pe coridoarele Departamentului Justiției, Ehrlichman a fost condus dincolo de ușile duble păzite de oamenii lui Hoover. A intrat într-o cameră înțesată cu omagii aduse directorului – plachete și diplome cu emblema vulturului american și torțe ale recunoștinței veșnice. Anticamera dădea într-o a doua încăpere, mai oficială, cu alte câteva sute de premii. De aici se intra într-o a treia cameră cu trofee, în care se afla și o masă de lucru extrem de bine lustruită. Biroul era însă gol.

„Nici urmă de J. Edgar Hoover, nicăieri”, a scris el. „Cel care mă conducea a deschis o ușă din fundul sălii, în spatele biroului, și am fost condus într-un birou cam de trei metri pe patru, dominat de Hoover în persoană. Era așezat într-un fotoliu mare din piele, la un birou de lemn situat în centrul încăperii. Când s-a ridicat, mi-a fost evident că el și biroul lui se aflau pe un podium înalt cam de 15 cm. Am fost poftit să iau loc în dreapta lui, pe o canapea mai joasă, din piele roșiatică. J. Edgar Hoover s-a uitat în jos spre mine și a început să vorbească.” A vorbit fără oprire timp de o oră, despre Panterele Negre, Partidul Comunist din Statele Unite, spionajul sovietic, Congres, familia Kennedy și multe altele. Dar nu avea prea multe de spus despre ceea ce-l interesa pe președinte: informații secrete despre facțiunile radicale ale Noii Stângi.

Ehrlichman avea să învețe – și Nixon la fel – că „Biroul se ocupa excesiv de zvonuri, bârfe și bănuieli” atunci când era vorba de

informații politice delicate. Chiar dacă un raport avea la bază interceptări telefonice sau microfoane ascunse, „informația era deseori din auzite, la a doua sau la a treia mână”.

Așa au stat lucrurile și în cazul primului pont fierbinte furnizat de Hoover la sfârșitul lui ianuarie 1969. Nixon îl invitase pe Hoover la o cină pentru 12 persoane, la Casa Albă. Invitația s-a intersectat pe drum cu o notă uluitoare trimisă președintelui. Hoover afirma că unul dintre corespondenții cu vechime acreditați la Casa Albă, Henry Brandon, care trimitea articole din Washington publicației londoneze Sunday Times, era o amenințare la adresa securității naționale.

„I-am telefonat lui Hoover și l-am întrebat ce era cu povestea asta”, își amintea Nixon. El îl știa pe Brandon drept cel mai important corespondent străin la Washington, bine infiltrat în înalta societate și prieten cu consilierul pe probleme de securitate națională Henry Kissinger, căruia îi plăcea să-și petreacă duminicile la piscina lui Brandon.

Hoover a spus că reporterul era bănuit că spionează pentru serviciile de informații din Marea Britanie și din Cehia – și că FBI intercepta de ani de zile telefoanele lui Brandon, în căutare de dovezi. Aceasta a făcut ca în mintea lui Nixon să încolțească o idee: interceptarea telefoanelor ziariștilor putea duce la depistarea celor care difuzau informații secrete și a surselor lor la Casa Albă.

Câteva zile mai târziu, pe 1 februarie 1969, Henry Kissinger a convocat personalul Consiliului Național de Securitate la o ședință ultrasecretă cu Nixon, pe tema Orientului Mijlociu. „A fost o chestiune de zile”, își amintea Nixon, „până când detaliile discuțiilor care au avut loc au ajuns în presă. Eisenhower, pe care îl informasem personal despre această ședință, considera că orice divulgare de informații clasificate privind politica externă echivala cu o trădare, indiferent dacă era pace sau război”[459].

La fel credeau și Nixon, și Kissinger. Aproape în fiecare săptămână, pe primele pagini ale ziarelor apăreau relatări despre strategiile lor față de Uniunea Sovietică și față de Asia de Sud-Est, luate parcă din procesele verbale ale Consiliului Național de Securitate. După evidențele lui Kissinger, în primele o sută de zile ale noii administrații au fost publicate 21 de articole de ziar bazate pe scurgeri de

informații despre politicile externe secrete ale președintelui. Nixon izbucnea, plin de furie, la vederea titlurilor de pe primele pagini: „Ce este cu povestea asta de rahat? Află cine a dat-o presei și concediază-l!”[460] Kissinger a învățat să-și imite șeful; uneori, putea chiar să-l întreacă: „Trebuie să-i strivim pe oamenii aceștia! Trebuie să-i distrugem!”

Pe 23 aprilie, Nixon a vorbit la telefon timp de 20 de minute cu Hoover, gândind cu voce tare un plan prin care să pună capăt scurgerilor de informații. Două zile mai târziu, președintele a stat de vorbă cu Hoover și cu procurorul general John Mitchell, la Casa Albă.

Relatarea făcută de Nixon sub jurământ despre întâlnirea din Biroul Oval, pe tema scurgerilor de informații, a fost succintă: „Hoover m-a informat că exista un singur mod de a ne ocupa de asta... El avea autoritatea să facă interceptări telefonice... Interceptarea telefoanelor fiind arma supremă.”[461]

„I-am spus domnului Hoover că vom merge mai departe cu acest program”, și-a amintit Nixon. „L-am chemat înăuntru pe domnul Kissinger și i-am spus că ar trebui să-și asume responsabilitatea verificării personalului din subordinea lui.” Bineînțeles, Kissinger s-a conformat. „Iată-l în aceeași încăpere cu J. Edgar Hoover, John Mitchell, Richard Nixon”[462], a spus asistentul lui Kissinger, Peter Rodman. „Și ei spuneau: «Hai să facem niște interceptări.» Iar J. Edgar Hoover și Mitchell spun: «Da, putem face asta. Bobby Kennedy proceda așa tot timpul.»”

Kissinger urma să-i selecteze pe suspecții ce aveau să fie supravegheați. Dacă Hoover era de aceeași părere, se trecea la interceptarea telefoanelor. Responsabilitatea pentru găsirea celor prin care se scurgeau informații și oprirea lor avea să revină în întregime FBI-ului.

În dimineața de 9 mai, Hoover a ridicat receptorul telefonului și a auzit vocea inconfundabilă a lui Kissinger, plină de mânie. Era furios din cauza unui articol de pe prima pagină din New York Times. Nixon bombarda Cambodgia, cu intenția de a lovi bazele de aprovizionare ale Vietcongului și ale nord-vietnamezilor. Bombardamentele încălcau legislația internațională. Dar povestea din New York Times încălca principiile secretizării. Președintele vedea în ea un act de trădare – „o

scurgere de informații care a fost direct responsabilă pentru moartea a mii de americani”[463]. Era convins că bombardamentele secrete ar fi putut salva soldații americani ce luptau în Vietnamul de Sud. Kissinger i-a făcut cunoscută lui Hoover mânia președintelui. O reflectă și notele făcute de director pe marginea conversației: „Securitate națională... extrem de dăunător... periculos.”

Interceptările cerute de Kissinger au fost puse în funcțiune. „Dr. Kissinger a spus că apreciază foarte mult acest lucru”, a scris Hoover, „și speră că voi merge cu investigația cât de departe se poate, iar dacă putem să-l găsim pe cel care a făcut asta, ei îl vor distruge, indiferent despre cine ar fi vorba”[464].

Hoover i-a încredințat sarcina instalării dispozitivelor de interceptare șefului lui pentru operațiuni de spionaj, Bill Sullivan. Sullivan era mai mult decât doritor să îndeplinească ordine de la Casa Albă. De ani de zile era cu ochii pe slujba lui Hoover. Acum, că urma să se bucure de toată atenția din partea oamenilor președintelui, erau puține lucrurile pe care nu le-ar fi făcut în slujba lor. Curând avea să atragă și atenția președintelui însuși.

Sullivan a avut grijă ca voluminoasele transcrieri ale convorbirilor interceptate și registrele de interceptări să fie în siguranță, trecute ca dosare „Nu se arhivează”. Le ținea sub cheie într-un birou pe care îl avea în afara sediului central al FBI și le furniza rezumate zilnice lui Kissinger și consilierului său militar, colonelul Al Haig. Nixon îl trimisese pe Kissinger la FBI cu indicația „să le transmită domnului Hoover și domnului Sullivan aprecierile noastre pentru sprijinul lor remarcabil”[465]. Ordinele lui erau „să-l informeze pe domnul Hoover că a discutat în amănunt aceste probleme cu președintele” și „să-l întrebe pe domnul Hoover dacă are informații suplimentare sau indicații care crede că ar fi de folos în această situație foarte dificilă”.

Unii dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Nixon știau că aceste interceptări intrau într-o zonă crepusculară a legii. Nixon considera că are puterea de a spiona pe cine avea chef, în numele securității naționale. În 1968, Congresul votase o lege care spunea că președintele putea autoriza interceptări telefonice, pentru a proteja Statele Unite de spioni și agenți subversivi din străinătate. Însă țintele interceptărilor de acum nu erau agenți KGB. Erau 13 oficiali din guvernul american și patru ziariști. În următorii doi ani, chiar dacă

scurgerile de informații au continuat, interceptările telefonice nu au dezvăluit nici măcar o dovadă, cât de mică, împotriva cuiva. Ele au reprezentat însă primii pași pe drumul spre Watergate.

Pe 28 mai 1969, la ora trei după-amiază, Nixon s-a așezat lângă Hoover în ceremoniala Sală de Est de la Casa Albă. Au prezidat împreună ceremonia de absolvire a celei de-a 83-a promoții de la Academia Națională FBI, un curs de pregătire pentru comandanții forțelor de poliție din America și pentru șefii polițiilor externe. Cu câteva minute înainte, în Biroul Oval, Hoover îi înmânase personal președintelui un set de rezumate după interceptările Kissinger.

În Sala de Est, Hoover i-a oferit lui Nixon o insignă din aur și l-a făcut membru onorific al FBI, iar Nixon a vorbit despre domnia legii. „Problema noastră", a spus președintele, „este să veghem ca, în toată America, legile noastre – legile scrise – să se bucure de respectul tuturor americanilor, iar cei care le aplică – și care au misiunea grea, dificilă, chinuitoare și uneori periculoasă de a impune legea – să-și îndeplinească responsabilitățile într-un mod care merită respect".

„Nimeni nu mai știa ce era bine și ce era rău"

În aceeași după-amiază, la Chicago, un agent FBI pe nume Bill Dyson era pe cale să fie inițiat în regulile unei lumi lipsite de lege. N-avea să uite niciodată ziua aceea. Urma să fie începutul unei noi vieți.

Dyson avea 28 de ani, abia intrase de doi ani în FBI și era la prima lui detașare. Șeful lui i-a spus că urma să lucreze la o interceptare. Dyson nu era foarte sigur ce este o interceptare, cum funcționează sau care sunt legile care o reglementează. Dar și-a urmat supervizorul în jos pe scări, până într-o cameră fără ferestre în subsolul sediului FBI. Superiorii lui i-au indicat un loc unde să se așeze și i-au spus: „Ăsta e dispozitivul tău."[466]

L-au pus în schimbul de la patru după-amiaza până la miezul nopții, să-i asculte pe Studenții pentru o Societate Democratică. Organizația s-a reunit oficial la Chicago, trei săptămâni mai târziu. O aripă a

grupării a declarat că avea să înceapă o luptă armată împotriva Guvernului Statelor Unite. De-a lungul verii, până în toamnă, Dyson a ascultat cum membrii grupării se certau, discutau și complotau. Era martor la nașterea violentă a unei bande teroriste.

„Sub ochii mei, au devenit The Weathermen (”Meteorologii”)! Am fost cu ei atunci când au devenit Meteorologii!” a spus el. „Era incitant. Sub ochii mei se scria istorie.” Cu aproape 50 de ani în urmă, la Chicago, în septembrie 1919, agenții lui J. Edgar Hoover spionau crearea Partidului Comunist din Statele Unite. Dyson le continua tradiția.

Weathermen se considerau revoluționari care puteau să răstoarne America, o viziune datorată în parte dozelor de LSD. Își spuneau comuniști, dar tacticile lor erau mai apropiate de cele ale anarhiștilor italieni care au comis atentatele cu bombe de la Washington și de pe Wall Street, în zilele de după Primul Război Mondial. „Anarhiști este un cuvânt prea frumos pentru ei”, a spus John Kearney, care a condus Echipa 47, secretă, de la FBI împotriva așa-numiților Weathermen și care mai târziu a fost pus sub acuzare pentru intrările lui fără mandat. „Erau niște teroriști.”

Conducătorii lor erau albi, arătau bine și aveau educație aleasă; unii proveneau din familii bogate. Ei au încercat să se alieze în luptă cu Panterele Negre, au călătorit în Cuba și s-au întâlnit cu reprezentanți ai guvernului din Vietnamul de Nord. Se disciplinau unul pe celălalt cu o perseverență de grup pe care tovarășul Mao ar fi admirat-o. Se certau unul cu altul și se culcau unul cu altul. Iar Dyson asculta. „Știam despre oamenii aceștia mai multe decât știau ei înșiși. Așa se întâmplă când lucrezi la o interceptare, o interceptare bună”, a spus el. „Am trăit cu oamenii aceștia, uneori 24 de ore pe zi, șapte zile pe săptămână.”

Apoi însă Weathermen au intrat în clandestinitate, devenind „Weather Underground”. În toamna anului 1969, ei au trecut de la provocările vocale și fățișe la fabricare de bombe, pe ascuns. Părea că au dispărut. Benzile lui Dyson nu mai înregistrau nimic. FBI a fost luat prin surprindere. Agenții au încercat să intercepteze telefoanele publice și au amplasat transmițătoare radio în cabinele telefonice. Dar urma s-a răcit. Aceasta i-a dat fiori șefului serviciului de informații secrete din FBI, Bill Sullivan, care a raportat, pe 8 septembrie 1969, că grupul are

„potențialul de a fi mai periculos pentru securitatea acestei națiuni decât a fost vreodată Partidul Comunist, chiar și la apogeul puterii lui, în anii 1930”[467].

Începând din Chicago, celulele clandestine formate din patru sau mai mulți „meteorologi” s-au răspândit în toată țara, de la New York la San Francisco. În iarna aceea, trei membri-cheie ai facțiunii din New York s-au aruncat singuri în aer, într-o casă elegantă de pe West 11th Street, în timp ce încercau să monteze 60 de batoane de dinamită într-o bombă menită să ucidă soldați la Fort Dix, New Jersey. După acest eșec letal, gruparea a intrat și mai adânc în clandestinitate, dar a reușit să provoace un nou val de indignare vreme de câteva luni din mandatul lui Nixon, tachinând FBI-ul și Casa Albă cu comunicate aiuritoare și plantând bombe după bunul lor plac, în locuri ce păreau impenetrabile. Un grup care abia dacă număra o sută de oameni – cu un nucleu de 10-12 inși cu putere de decizie – au reușit aproape să scoată din minți de frică guvernul Statelor Unite, la trecerea dintre anii 1960 spre 1970.

Dyson, care a devenit agentul principal al grupului ce se ocupa de acest caz în FBI, i-a crezut pe cuvânt. El considera că amenințarea era foarte serioasă și letală, iar superiorii lui erau de aceeași părere. Mesajul din clandestinitate, așa cum îl interpreta el, vădea intenții criminale: Dacă nu puneți capăt războiului, o să vă ucidem congresmenii. O să vă ucidem senatorii. O să-l ucidem pe președinte.

„Erau în stare să intre la Capitoliu, să zidească o bombă într-un perete și să o detoneze când voiau ei”, a spus Dyson. „Au intrat la Pentagon... Erau capabili să telefoneze și să spună că o să explodeze în cinci minute și exact peste cinci minute exploda. Ca minuțiozitate, erau la fel de buni ca oricare altă grupare teroristă din lume.”

Au reușit 38 de atentate cu bombă. FBI nu a rezolvat nici măcar unul.

„Nu știam cum să investigăm terorismul”, a spus Dyson. „Nu aveam destule informații despre oamenii aceștia.”

FBI se afla în fața unei probleme teribile. Soluția Biroului a fost să ia măsurile cele mai drastice. „Erau anumiți oameni în FBI care au hotărât: trebuie să facem ceva, orice, ca să scăpăm de oamenii aceștia. Orice!” a spus Dyson. „Nu să-i omorâm, dar orice altceva era admis.

Dacă bănuiam pe cineva că era implicat, îi puneam telefoanele sub ascultare. Îi puneam microfoane în casă. Îi furam scrisorile. Orice!”

Dyson și-a pus întrebări despre baza legală: „Pot să pun un informator într-o clasă de colegiu? Sau chiar în campus. Pot să penetrez orice organizație la nivel de colegiu? Ce am voie să fac? Dar nimeni nu avea vreo regulă sau reglementare. Nu exista nimic...”

„De la asta putea să ni se tragă sfârșitul”, a spus el. „Aveam să ajungem cu agenți FBI arestați. Și nu din cauză că ar fi făcut ceva rău, ci din cauză că nimeni nu mai știa ce era bine și ce era rău.” Să nu cunoști această diferență este definiția legală a nebuniei. Premonițiile lui Dyson referitoare la dezastru aveau să se dovedească profetice. Cu timpul, principalii responsabili din cadrul FBI de la New York și Washington aveau să se confrunte cu perspectiva unor condamnări la închisoare, pentru activitatea lor împotriva amenințării stângii. Același lucru îi aștepta pe oamenii cei mai de încredere ai președintelui.

„Nixon a ordonat fbi să se ocupe de asta”

Nixon, Mitchell și Ehrlichman au luat cina acasă la Hoover, pe 1 octombrie 1969; consilierul de la Casa Albă a consemnat această întâmplare rară. Au băut cocktailurile într-un „living demodat și cam uzat”, ai cărui pereți erau plini cu fotografii vechi ale lui Hoover, împreună cu vedete de cinema care nu mai jucau de mult. Au mâncat friptură cu sos chili, într-o sufragerie luminată de lămpi cu lavă, ce aruncau străluciri violete, verzi, galbene și roșii. Băuturile digestive au fost servite în subsolul casei lui Hoover, la un bar decorat cu afișe din reviste, cu fete pe jumătate dezbrăcate.

Conversația a fost mult mai atrăgătoare. „Hoover ne-a delectat cu povești despre spargeri în miez de noapte și alte operațiuni clandestine ale FBI”, își amintea Ehrlichman. „Ne-a vorbit despre operațiuni ale FBI împotriva radicalilor americani și străini, iar reacțiile noastre au fost entuziaste și pozitive.” Nixon și Mitchell „au fost foarte încântați de cele auzite”. Începând din acea noapte, Hoover

a avut tot dreptul să creadă că președintele Statelor Unite voia ca el să se folosească de tot ce-i stătea în puteri împotriva amenințării respective.

În toamna aceea, în jur de două milioane de persoane au participat la marșuri împotriva războiului, în toată țara. FBI a descoperit că era greu de făcut deosebirea între un puști cu un cocktail Molotov și unul cu o pancartă.

În lunile octombrie, noiembrie, decembrie, la începutul noului an și al noului deceniu, aproape fiecare zi a adus vești despre amenințări și atacuri ale grupărilor de stânga din marile orașe americane, din campusurile universitare, dar și din mici localități. Au explodat bombe la Rockefeller Center din New York, la tribunalul comitatului din Franklin, Missouri, la biroul șerifului din Sioux City, Nebraska. Panterele Negre au intrat într-un schimb de focuri cu poliția din Chicago, iar poliția a contraatacat cu ajutorul FBI și a ucis doi șefi importanți ai Panterelor, în timp ce dormeau. Milițiile armate ale negrilor, inclusiv o mică bandă ce a devenit cunoscută ca Armata de Eliberare a Negrilor, s-au aliat cu membri din Weather Underground. „Încercau să împuște și să ucidă ofițeri de poliție", a spus William M. Baker, de la FBI. „Când vedeau un polițist alb și un polițist negru lucrând împreună, cei din Armata de Eliberare a Negrilor îi împușcau pe amândoi și apoi revendicau atacul, crezând că astfel pot să declanșeze o revoluție. Ei bine, Nixon a ordonat FBI să se ocupe de asta."

În iarna aceea, Bill Sullivan a trimis vorbă în jos, pe tot lanțul de comandă: interdicția pe operațiunile calificate odată de Hoover drept „evident ilegale" luase sfârșit. El a jurat să facă tot ce-i stătea în puteri ca să-i oprească pe Weathermen. Adjunctul lui Sullivan, Charles D. Brennan, abia numit la conducerea diviziei de securitate internă, a spus același lucru. Simțea presiunea enormă dinspre Casa Albă, pentru a apăra națiunea de [468]„atacurile împotriva poliției, în general, și a FBI în particular", venite din partea stângii. El credea că FBI se confruntă cu amenințarea radicalilor „de a forma [469]unități de tip comando", care aveau să întreprindă acțiuni de teroare, „inclusiv asasinate".

Agenții FBI din toată țara au început să organizeze operațiuni noi, ce îi vizau deopotrivă pe participanții pașnici la marșuri și pe militanții

violenți. O echipă sub acoperire a încercat să se infiltreze în extrema stângă, pozând în veterani din Vietnam radicalizați politic, bine aprovizionați cu arme și cu droguri. Patru sau cinci dintre ei au fost atât de încântați de noile lor vieți, încât nu s-au mai întors înapoi. „Erau o mână de renegați”[470], a spus Bernardo Perez de la FBI, căruia i-a revenit, în anii următori, dificila misiune de a-i readuce sub control.

Hoover nu știa despre unele dintre operațiunile cu cea mai mare încărcătură politică. Directorul împlinise 75 de ani pe 1 ianuarie 1970. Sullivan și mulți dintre agenții de la vârful ierarhiei vedeau cum puterea de percepție a directorului scade, cum își pierde din autoritate și începe să nu mai fie la curent cu activitățile obișnuite ale FBI.

„Hoover nici măcar nu bănuia că, la demonstrațiile acelea, aveam și agenți FBI care arătau ca niște puștani în jeanși”[471], a spus Courtland Jones, agent FBI responsabil cu interceptările Kissinger. „Reacția lui Hoover a fost: «Cine a autorizat asta?»”

„Era efectiv pe dinafară”, a spus Jones. „Ar fi trebuit să se retragă cu mulți ani înainte să moară. Singurul lucru pe care nu l-a făcut și nu l-ar fi tolerat vreodată a fost să pregătească pe cineva ca să-i ia locul.”

Un singur om era dornic să-și asume riscul de a viza slujba lui Hoover. Un singur om a fost aproape de a-i succeda în funcție. Iar acesta era Bill Sullivan, omul care știa cele mai ascunse secrete ale FBI.

448 Depoziția sub jurământ a lui Nixon în Halperin v. Kissinger, 15 ianuarie 1976.

449 Nixon, RN: Memoirs of Richard Nixon, pp. 357–358.

450 Înregistrările de la Casa Albă ale lui Nixon, 3 mai 1972.

451 Înregistrările de la Casa Albă ale lui Nixon, 16 februarie 1973.

452 H.R. Haldeman, The Haldeman Diaries: Inside the Nixon White House (New York: G.P: Putnam’s Sons, 1994), p. 192.

453 John Ehrlichman, Witness to Power: The Nixon Year (New York:

Simon & Schuster, 1982), pp. 156–157.

454 Răspunsul lui Nixon la interogatorii, Comisia Church, 9 martie 1976.

455 Depoziția în fața Marelui Juriu a lui Richard Nixon, 24 iunie 1975, Dosarele Unității Speciale a Procuraturii în Afacerea Watergate, online la adresa: http://www.archives.gov/research/investigations/watergate/nixon-grand-jury/.

456 Declarația lui Nixon despre dezordinile din campusuri, 22 martie 1969.

457 Depoziția lui Nixon, U.S. v. Felt, 29 octombrie 1980.

458 John Ehrlichman, Witness to Power, pp. 156–159.

459 Nixon, RN: Memoirs, p. 387.

460 Furia lui Nixon și a lui Kissinger provocată de scurgerile de informații și modul în care au procedat în chestiunea înregistrărilor sunt rezumate cel mai bine în Walter Isaacson, Kissinger: A Biography (New York: Simon & Schuster, 1992, 2005), pp. 212–227.

461 Depoziția lui Nixon, Halperin vs. Kissinger.

462 Rodman, istorie orală, FAOH.

463 Depoziția lui Nixon, Halperin v. Kissinger.

464 Nota informativă a lui Hoover despre o convorbire cu Kissinger, 9 mai 1968, FBI, 9 iulie 1969, 17.05.

465 „Puncte de discuție pentru întâlnirea cu J. Edgar Hoover, miercuri, 4 iunie 1969”, Biblioteca Congresului, Documentele Kissinger, Cutia TS 88.

466 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

467 Sullivan către DeLoach, 8 septembrie 1969, FBI/FOIA.

468 Brennan către Sullivan, 3 februarie 1969, FBI/FOIA.

469 Brennan către Sullivan, 26 ianuarie 1970, FBI/FOIA.

470 Perez, istorie orală, FBI/FBIOH.

471 Jones, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 34

DĂRÂMAREA TEMPLULUI

După o jumătate de secol în care a fost comandantul suprem al contrarevoluției americane, Hoover începea să-și piardă autoritatea până atunci indiscutabilă.

Își făcuse dușmani și la Casa Albă, și în interiorul FBI, iar aceștia au început să-și adune curajul ca să îl atace. Președintele și procurorul general discutau despre înlocuirea lui. Controlul informațiilor secrete a fost întotdeauna principala sursă a puterii lui Hoover. Acum o pierduse.

Luni, pe 1 iunie 1970, a luat o decizie fatidică. Mai târziu avea s-o numească „greșeala cea mai mare pe care am făcut-o vreodată”[472]. Hoover a hotărât ca Bill Sullivan să fie principalul lui comandant, responsabil cu toate anchetele penale ale Biroului, precum și cu programele de informații. Sullivan conducea astfel toate activitățile curente ale Biroului – o doză de putere amețitoare pentru un om căruia colegii îi spuneau Billy Nebunul.

Hoover credea că îi era loial. Și chiar îi fusese, cândva. Dar Sullivan, creatorul și stăpânul absolut al COINTELPRO, un maestru al luptei politice, se înăbușea sub mâna din ce în ce mai grea și mai nesigură a lui Hoover, destăinuindu-le omologilor lui de la CIA și contactelor de la Casa Albă că șeful lui își pierduse curajul. El a spus că FBI era pe cale să piardă bătălia împotriva stângii radicale. Era timpul, l-a sfătuit Sullivan pe Richard Helms de la CIA, „să o ia înaintea vântului schimbării, în loc să se lase spulberat de acesta”[473].

Acum avea ocazia să-și pledeze cauza direct în fața președintelui Statelor Unite.

Nixon știa că Sullivan se ocupa de interceptările Kissinger, ascultând

telefoanele unora dintre cei mai importanți reporteri și editorialiști de la Washington, ca și pe cele ale presupuselor lor surse în funcții înalte. Cu un an înainte, imediat după instalarea primelor dispozitive de interceptare, Nixon îl trimisese la FBI pe un avocat de la Casa Albă, în vârstă de 29 de ani, teribil de ambițios, pe nume Tom Charles Huston, să-l întâlnească pe Sullivan. Huston fusese ofițer de informații în armată și șef al organizației conservatoare Tineri Americani pentru Libertate; Nixon îi spunea, cu afecțiune, „pui de cățea arogant". El l-a făcut pe Huston omul de legătură al Casei Albe pe probleme de informații secrete.

Sullivan și-a dat seama că acest colaborator al președintelui îi putea deschide ușile către Biroul Oval. La discuțiile pe care le-au purtat în secret în 1969 și 1970, el l-a cultivat cu grijă pe Huston, lăudându-i intelectul și spiritul vizionar. Huston i-a întors considerația. „Nu cred că exista cineva în guvern pentru care să am mai mult respect"[474], a declarat el.

În numele lui Nixon, Huston i-a cerut insistent lui Sullivan să-i depisteze pe cei care finanțau din străinătate tulburările din America, să găsească dovezi că în spatele stângii radicale și al militanților de culoare se afla conspirația comunistă internațională. Cererea a rămas fără răspuns, spre marea nemulțumire a lui Nixon. [475]„Președintele Nixon era insațiabil, în dorința lui de informații secrete", a spus Deke DeLoach. „Cerea în mod constant de la FBI din ce în ce mai multe informații care să demonstreze că revoltele din țara noastră erau provocate de grupuri insurgente din țări străine. Și nu exista așa ceva." La rândul lui, Sullivan a pus o presiune intensă pe subordonații lui – [476]„ne-a tras un perdaf că n-am putut dovedi că sovieticii se aflau în spatele tulburărilor rasiale și studențești", a spus Jim Nolan, pe atunci un tânăr agent FBI care urca în ierarhia serviciului de informații. „Noi știam că nu era vorba de așa ceva. Nimic nu i-ar fi speriat mai mult pe sovietici decât studenții aceștia."

Sullivan a aruncat asupra lui Hoover vina nedescoperirii dovezilor. El i-a spus lui Huston că, dintr-o toană, Hoover retezase toate legăturile oficiale cu CIA și cu armata; că FBI nu dispunea de aptitudinile contrainformative de care era nevoie pentru a obține informațiile dorite de Casa Albă; că Biroul avea nevoie de mai multă libertate pentru a-i spiona pe americani, în special pe studenții cu vârste sub 21 de ani; că restricțiile puse asupra operațiunilor clandestine, a

interceptării telefoanelor și a folosirii de microfoane ascunse erau mult prea severe. Huston i-a raportat toate acestea lui Nixon, iar președintele le-a crezut imediat. El se plângea consilierilor săi că rapoartele ultrasecrete pe care le primea despre inamicii săi, interni și externi, erau pălăvrăgeli fără nici o noimă.

Până în primăvara lui 1970, Sullivan a pus la punct un plan pentru a satisface setea de informații secrete a președintelui – și pentru a se promova pe sine ca succesor al lui Hoover. Pe măsură ce steaua lui Sullivan urca la Casa Albă, a lui Hoover începea să pălească.

„Amplificat și fără limite”

Vineri, pe 5 iunie 1970, Nixon i-a chemat pe Hoover și pe Helms la Casa Albă. La întâlnire fuseseră convocați și amiralul Noel Gayler, directorul Agenției Naționale de Securitate, și generalul locotenent Donald Bennett, șeful Agenției de Informații a Armatei.

„Președintele ne-a pus serios în mișcare”[477], își amintea generalul Bennett.

Nixon era în război, atât în străinătate, cât și acasă. Campusurile din toată țara au explodat după ce Nixon a invadat Cambodgia și a escaladat Războiul din Vietnam. Garda Națională a deschis focul și a ucis patru studenți la Universitatea Kent, din Ohio. Au urmat, în luna mai, peste o sută de atacuri cu bombă, incendieri și atacuri armate. Panterele și Weathermen, ai căror lideri fuseseră în Cuba și Algeria pentru îndoctrinare, au demonstrat că pot să atace comisii de recrutare, posturi de poliție și bănci, după bunul lor plac.

Președintele a spus că „terorismul revoluționar”[478] era acum cea mai gravă amenințare la adresa Statelor Unite. Mii de americani cu vârste sub 30 de ani erau „hotărâți să distrugă societatea noastră”; ideologia lor, făurită pe plan intern, era „la fel de periculoasă ca orice ar fi putut importa” din Cuba, China sau Rusia. „Informațiile secrete de calitate”, a spus el, „erau cea mai bună modalitate de a opri terorismul”.

Nixon a cerut „un plan care să ne permită să reducem activitățile ilegale ale celor hotărâți să distrugă societatea noastră”. Sullivan îl concepuse deja. Lucra la el de doi ani. Până la urmă, el anula toate restricțiile impuse în strângerea de informații. Casa Albă i-a dat undă verde pentru realizarea acestui obiectiv.

Sullivan a convocat cinci întruniri cu șefii agențiilor de spionaj din America și cu adjuncții lor. „Fiecare în parte, noi, cei din comunitatea de informații, suntem mici și limitați”[479], le-a spus el la prima întrunire, care a avut loc la sediul FBI pe 8 iunie. „Dacă ne unim, potențialul nostru combinat este amplificat și fără limite. Prin unitatea de acțiune putem să ne mărim fantastic potențialul de strângere a informațiilor și sunt sigur că putem obține răspunsurile pe care le dorește președintele.” Cei din vechea gardă nutreau speranțe mari. „Am considerat aceste întrevederi ca pe niște ocazii perfecte de a recăpăta metodele de care aveam nevoie”[480], a spus Bill Cregar de la FBI, care conducea programele externe de contraspionaj împotriva sovieticilor. „La fel credea și Sullivan.” Amândoi știau că obstacolul avea să fie Hoover însuși. El nu voia să sincronizeze activitatea FBI cu CIA sau cu vreun alt serviciu de informații. Dimpotrivă chiar: a tăiat comunicațiile cu omologii săi cu atâta grijă, încât relația dintre Huston și Sullivan era singura legătură oficială rămasă între Birou și restul guvernului american.

Programul care a rezultat a ajuns să fie cunoscut drept Planul Huston. Dar el era, cap-coadă, opera lui Sullivan. Și avea aprobarea secretă a președintelui Statelor Unite.

Planul cerea ca serviciile de informații ale Americii să lucreze la unison. Zidurile dintre ele aveau să dispară. Restricțiile asupra strângerii de informații secrete pe teritoriul Statelor Unite aveau să fie ridicate. Agenții FBI și omologii lor aveau să fie liberi să monitorizeze comunicațiile internaționale ale cetățenilor americani, să intensifice supravegherea electronică a disidenților americani, să le citească scrisorile, să intre prin efracție în casele și birourile lor, să extindă operațiunile sub acoperire la bobocii și studenții de anul II din campusuri – pe scurt, să facă lucrurile pe care Biroul le făcea de decenii, dar să facă mai mult, mai bine și să o facă împreună cu CIA și Pentagonul.

Planul era conform cu filosofia președintelui în privința securității

naționale: „Fă orice este necesar.” El știa că deschiderea scrisorilor altuia era o infracțiune federală și că intrările clandestine însemnau violare de domiciliu. Dar erau cele mai bune metode de strângere a informațiilor. Și Nixon credea că nu era ilegal, dacă o făcea președintele.

Pe 14 iulie, după ce Huston a adus planul la Casa Albă, președintele a spus că îl aprobă. Dar Hoover nu a fost de acord. „A sărit ca ars”[481], își amintea Sullivan, „de îndată ce și-a dat seama că planul avea să fie implementat în baza autorității lui – și nu a lui Nixon. Președintele nu l-a semnat; aprobarea lui era verbală, nu scrisă. „Ceea ce mă lasă pe mine să fiu singurul factor de decizie”, a spus el. „Și nu o să mai accept să port această responsabilitate de unul singur, chiar dacă am făcut-o atâția ani de zile... Devine din ce în ce mai periculos și riscăm să fim prinși.”

Hoover a cerut o întrevedere cu Nixon și l-a făcut pe președinte să cedeze.

Nixon credea că, „în lumina crizei terorismului”[482], planul era în același timp „justificat și responsabil”. Dar își dădea seama că „avea prea puțină importanță ce am decis și am aprobat eu”, dacă Hoover era împotrivă. „Chiar dacă i-aș fi dat un ordin direct, cu siguranță că l-ar fi îndeplinit, dar în acest timp ar fi avut grijă să-mi dea motive să mă răzgândesc. Exista chiar o posibilitate îndepărtată să demisioneze, în semn de protest.”

Nixon a retras planul, la rugămintea lui Hoover. Cercul lui de apropiați a început să-l acuze pe director că n-ar fi un aliat de încredere în războiul împotriva terorismului revoluționar. „Lui Hoover trebuie să i se spună cine este președintele”[483], i-a transmis Huston lui Haldeman, pe 5 august. „A devenit complet irațional, iar comportamentul lui dăunează operațiunilor noastre interne de informații... Dacă lucrurile ies cum vrea el, o să pară că este mai puternic decât președintele.”

Un nou consilier de la Casa Albă, un avocat în vârstă de 31 de ani pe nume John W. Dean, s-a ocupat de salvarea planului. El a lucrat împreună cu Sullivan. Cu tot dezacordul lui Hoover, supravegherea electronică și numărul intrărilor pe ascuns au crescut. FBI a început să recruteze informatori din ce în ce mai tineri, chiar și de 18 ani.

Operațiunile sub acoperire împotriva stângii s-au extins. (Contingentul puțin numeros, dar în continuă creștere, de agenți FBI care arătau, se îmbrăcau și se comportau la fel ca țintele lor și-a dezvoltat o camaraderie și un spirit de echipă proprii; agenții se autodenumeau „Beards, Blacks and Broads" – „Bărboși, negri și muieri".)

Aceste operațiuni aveau loc uneori la ordinul verbal al lui Sullivan, alteori la comanda procurorului general Mitchell și câteodată la ordinul președintelui însuși.

Controlul asupra celor mai puternice arme ale FBI începea să alunece din mâna lui Hoover în mâinile executanților politici ai lui Nixon. Aceștia credeau că idealul securității naționale trece peste domnia legii. Misiunea lor, înainte de orice altceva, era realegerea președintelui.

„Să provoace o confruntare"

Președintele a început să se gândească la îndepărtarea forțată a lui Hoover de la putere. „Mitchell și cu mine am avut o ședință de două ore cu P"[484], și-a scris Haldeman în jurnalul lui, pe 4 februarie 1971. „Am discutat problema Hoover și dacă acesta ar trebui păstrat în continuare."

Nixon a ales o strategie întortocheată. El i-a spus lui Mitchell să reînvie Divizia de Securitate Internă de la Departamentul Justiției, sub conducerea procurorului general adjunct Robert Mardian, pe care Hoover îl disprețuia ca om, cu toate că era un anticomunist înfocat. Nixon le-a ordonat lui Mardian și Sullivan să intensifice operațiunile de informații împotriva stângii, să lucreze „așa cum o făcea cândva J. Edgar Hoover." Începea să vorbească deja despre Hoover la timpul trecut. El știa că ordinele lui puteau „să provoace o confruntare", a scris Haldeman. „P a spus foarte clar că Hoover trebuie înlocuit înainte de sfârșitul primului mandat al lui Nixon. Trebuie să-i aducem la cunoștință acest lucru lui Hoover într-un asemenea mod, încât să-l facem să demisioneze."

Procurorul general a început să evalueze candidați care să-i succeadă lui Hoover. Cel mai puternic era Sullivan – dar Mitchell îl considera fățiș excesiv de ambițios, trăsătură care-i putea scoate numele de pe listă. Cel puțin alți trei dintre asistenții lui Hoover făceau manevre ca să obțină slujba. Pe holurile de la Departamentul Justiției, bârfele erau dezlănțuite. „Mi s-a spus de cinci ori că Hoover avea să fie concediat”[485], a relatat Mardian.

În timp ce tot mai mulți inamici ai săi din interiorul administrației Nixon complota să-l înlăture, dușmanii lui Hoover din mișcările de stânga au lansat un atac devastator și demoralizator asupra secretelor și chiar asupra puterii Biroului. Ei au executat o operațiune clandestină împotriva FBI. În noaptea de 8 martie 1971, o bandă de hoți a spart sediul local cu doi agenți ai FBI din Media, Pennsylvania, o suburbie liniștită a orașului Philadelphia, forțând ușa cu panouri de sticlă a biroului aflat peste drum de tribunalul comitatului. Misiunea hoților a fost ușoară: FBI nu avea nici un sistem de securitate care să protejeze secretele aflate în Camera 204. Ei au furat din dosare cel puțin 800 de documente. Grupul, care își spunea Comisia Cetățenească pentru Investigarea FBI, nu a explicat niciodată de ce și-a ales ca țintă tocmai biroul din Media. Barry Green, a cărui familie administra clădirea în care se afla biroul, a sosit în zori și a găsit [486]„agenți FBI și polițiști care mișunau peste tot, încercând să-și dea seama cum s-a putut întâmpla așa ceva și cine puteau fi autorii”, își amintea el. „Cine să intre cu forța într-un birou al FBI? Era ca și cum ai fi intrat în bârlogul leului.”

Hoover a reacționat la acest furt de parcă un asasin ar fi încercat să-i smulgă inima. Bănuia că hoții erau aliați cu preoții catolici radicali Daniel și Philip Berrigan, care fuseseră condamnați la închisoare pentru că distruseseră dosare de recrutare; Hoover însuși i-a acuzat în public, în baza unor dovezi extrem de firave, că ar fi conspirat să-l răpească pe Henry Kissinger. El a asigurat Casa Albă că arestările erau iminente. Dar în pofida unei investigații care s-a extins în toată țara și a durat cel puțin șase ani, nimeni nu a fost pus vreodată sub acuzare pentru acest furt. Cazul a rămas nerezolvat.

Comisia Cetățenească pentru Investigarea FBI a copiat dosarele furate și le-a trimis membrilor Congresului și presei. A fost nevoie de săptămâni, în unele cazuri chiar de luni întregi, pentru ca reporterii să înceapă să înțeleagă documentele. Erau fragmente de rapoarte privind

operațiunile sub acoperire ale FBI de infiltrare a unor informatori în 22 de campusuri și descriau interceptările telefoanelor organizației din Philadelphia a Panterelor Negre. Avea să treacă un an până când un reporter să facă efortul susținut de a decoda un cuvânt care apărea în dosare: COINTELPRO. Cuvântul era necunoscut în afara FBI.

Într-un efort disperat de a proteja cele mai adânci secrete ale FBI de pericolul expunerii, Hoover a ordonat sfârșitul COINTELPRO, la șase săptămâni după spargerea din Media. Au fost lichidate sute de operațiuni, aproape toate îndreptate împotriva stângii. Sullivan, autorul lor intelectual, era furios. El le-a spus aliaților lui că Hoover băgase înapoi în teacă arma cea mai puternică pe care a folosit-o vreodată Biroul pentru a-și dezorienta, dezarma și distruge inamicii.

Nixon le-a reînviat obiectivul, câteva săptămâni mai târziu.

„Să punem mâna pe nemernicii ăștia”

Nou instalatele benzi de la Casa Albă se învârteau de-acum și au înregistrat atât vechea prietenie, cât și noile fricțiuni dintre Nixon și Hoover.

Pe 26 mai, în Biroul Oval, Hoover s-a lăsat pradă amintirilor și a povestit despre dușmănia dintre președintele Johnson și procurorul general Robert F. Kennedy. A spus că avertizase că Bobby Kennedy avea să încerce „să-i fure nominalizarea lui Lyndon”[487] la Convenția Națională din 1964 a Partidului Democrat.

„Așa am ajuns să mă pun cu Bobby”, a spus Hoover.

„Unde ai ajuns, să ți-o pui cu Bobby?” a spus Nixon.

„Nu, să mă pun cu el”, a zis Hoover, râzând pe înfundate.

Nixon a încercat apoi să imite vocea lui LBJ: „Ah, n-aș fi ajuns președinte fără J. Edgar Hoover. Să nu-i lași pe ticăloșii ăia să te dovedească.” Au urmat râsete.

Mai târziu în aceeași zi, la telefon, Nixon i-a spus lui Hoover să facă tot ce este nevoie ca să găsească o pereche de lunetiști din Armata de Eliberare a Negrilor, care uciseseră doi ofițeri de poliție la New York. „Informația pe care o căutăm ține de securitatea națională și este fără limite”[488], a spus Nixon. „Bine? Spune-i procurorului general că eu am propus – mă rog, am ordonat – și tu fă-ți treaba. OK? Nu ești de acord cu asta?”

„Sunt întru totul de acord”, a răspuns Hoover.

„Pentru numele lui Dumnezeu, să punem mâna pe nemernicii ăștia!”

„O să caut toate informațiile despre asta”, a spus Hoover.

„Folosește tot ce ai la dispoziție”, a ordonat Nixon. „Filaj, electronică și tot tacâmul.” Președintele invocase mantra securității naționale; Hoover i-a răspuns conform ritualului.

Două săptămâni mai târziu, New York Times a început să publice Documentele de la Pentagon, o istorie ultrasecretă a Războiului din Vietnam. Documentele fuseseră sustrase de Daniel Ellsberg, care lucrase la acest studiu ca analist civil pentru Departamentul Apărării. El devenise un activist împotriva războiului și încerca de luni de zile să dezvăluie acest studiu. Hoover și Sullivan l-au identificat rapid pe Ellsberg ca fiind suspectul principal.

Pe 17 iunie, Haldeman i-a spus președintelui că din câte bănuia, Institutul Brookings, o organizație de cercetare din Washington, ar fi avut dosare ce puteau să servească drept dovezi împotriva lui Ellsberg. Nixon a îmbrățișat imediat ideea furtului lor. „Vă amintiți de planul lui Huston? Implementați-l!„[489] a spus președintele. „La naiba, intrați acolo și luați dosarele. Aruncați seiful în aer și luați-le!”

Nixon își dorea atât de mult informații politice, încât și-a creat propria echipă secretă de spărgători și ascultători de telefoane. El a autorizat crearea la Casa Albă a unei unități secrete care avea capacitatea de a îndeplini acest gen de misiuni. Grupul a fost poreclit Instalatorii, deoarece au început prin a încerca să oprească scurgerile de informații care îl supărau pe președinte. Ei au întreprins în beneficiul lui operațiuni clandestine, interceptări de telefoane și campanii de dezinformare.

Creierul din spatele echipei era un geniu bizar pe nume G. Gordon Liddy, care petrecuse cinci ani în FBI-ul lui Hoover, din 1957 până în 1962, avansând până la rangul de supervizor la sediul central, unde a învățat artele întunecate ale COINTELPRO. Liddy a fost instalat sub acoperire în funcția de consilier general al Comitetului pentru Realegerea Președintelui, comitet condus de John Mitchell. El a alcătuit planuri pe care le-a prezentat personal la biroul procurorului general și care prevedeau cheltuirea unui milion de dolari cu agenți secreți care să-i răpească pe liderii mișcărilor pacifiste și să-i ducă în secret în Mexic, să atragă în capcană politicienii liberali cu ajutorul unor prostituate, pe iahturi înțesate cu microfoane, să planteze informatori în campaniile oponenților lui Nixon și să intercepteze telefoanele de la sediile Partidului Democrat pentru campania prezidențială din 1972. Mitchell nu a fost de acord cu răpirile și cu șantajul – gândind retrospectiv, a spus el, ar fi trebuit să-l arunce pe Liddy pe fereastră –, dar elementele de spionaj ale planului au rămas.

Liddy a dat-o în bară de la început până la sfârșit. Prima lui misiune a fost să intre prin efracție în biroul psihiatrului lui Ellsberg, unde nu a reușit să găsească dosare defăimătoare. Ultima lui misiune, nouă luni mai târziu, a fost să planteze microfoane la sediul Partidului Democrat din blocul Watergate, unde el și tovarășii lui, cu toții foști agenți din FBI și CIA, au fost prinși.

„De ce s-a ajuns la Afacerea Watergate?”[490] a spus Ed Miller, un veteran din FBI cu multe operațiuni clandestine în palmares, care avea să avanseze curând până la a-i urma lui Sullivan în poziția numărul trei la comanda Biroului. „Din cauza influenței lui Sullivan la Casa Albă... Au fost fascinați de intrările pe ascuns ca tehnică șoc de investigație. Și așa a ajuns Casa Albă să decidă să-și creeze propria unitate.”

Dacă Hoover nu voia să facă treburile murdare pe care le dorea președintele, atunci Nixon avea să și le rezolve singur.

„O să se strârnească tot iadul”

Președintele a creat Instalatorii deoarece credea că Hoover își pierduse voința de a duce un război politic. Multe dintre elementele actului de punere sub acuzare formulat împotriva lui Nixon, trei ani mai târziu, au provenit din această frustrare a lui față de FBI, din aviditatea lui după secrete, pe care Hoover nu o mai potolea, de unde plantarea de microfoane și intrarea prin efracție ce au urmat.

Cazul Dosarele de la Pentagon a marcat punctul de ruptură. Ellsberg, după ce mai întâi a trecut în clandestinitate, s-a predat pe 28 iunie 1971. FBI trebuia să construiască împotriva lui un dosar, în baza Legii Spionajului din 1917, care să-l trimită la închisoare pentru tot restul vieții. Dar „Hoover a refuzat să ancheteze”[491], a spus Nixon. „De asta am făcut investigația de aici. Asta a fost tot.”

Complotul pentru înlăturarea lui J. Edgar Hoover a început în ziua următoare.

Deznodământul a debutat cu „o poveste bizară”, după cum a povestit Nixon: „Edgar Hoover a refuzat să ancheteze din cauza lui Marx – fiica lui Marx era măritată cu ticălosul ăla de Ellsberg.” Socrul ticălosului nu era Karl Marx, nici Groucho Marx, după cum a precizat Nixon, ci Louis Marx, un bogat fabricant de jucării care contribuia în fiecare an, de Crăciun, la un fond de caritate condus de Hoover. El figura pe listele oficiale de la sediul central ca prieten al Biroului. Sullivan și șeful lui de informații, Charles Brennan, au decis că Marx trebuia chestionat în cazul Ellsberg. Acesta era gata să depună mărturie împotriva ginerelui său. Hoover a spus nu, dar interogatoriile au continuat. Hoover l-a înlăturat imediat pe Brennan din funcția de șef al Diviziei de Informații.

Furios, Sullivan a debutat să organizeze o revoltă printre șefii din FBI. Casa Albă și procurorul general au aflat în câteva ore despre mânia lui. Pe 29 iunie, Mitchell i-a spus președintelui că la FBI mocnea o revoluție. „În termeni de disciplină, Hoover a avut dreptate. În termenii deciziei lui, însă, a greșit”[492], i-a spus Nixon lui Mitchell. „El pur și simplu nu poate – și cred că ar trebui într-adevăr să-i spui asta – pur și simplu nu poate, în condițiile în care eu merg mâine să țin un discurs la ceremonia de absolvire a FBI, iar cazul Ellsberg este pe tapet – nu poate să facă nimic din ce ar crea disensiune în interiorul FBI. O să se stârnească tot iadul. Vor spune: «Bătrânul ăsta neputincios a făcut-o din nou», vezi. Asta e impresia mea.”

Mitchell a replicat: „Ei bine, nu cred că încape vreo îndoială în privința asta, domnule președinte. Cred că aceasta a fost picătura care a umplut paharul, în ceea ce îl privește."

Nixon a spus: „Transmite-i așa: «Am vorbit cu președintele, Edgar, și el nu vrea să te pună într-o situație neplăcută într-o problemă disciplinară în care a trecut peste capul directorului, dar crede cu tărie în asta. Va veni aici, la FBI, știi, și la urma urmei noi știm cu toții, și el de asemenea, că disciplina este importantă, dar el crede cu tărie că povestea asta cu Ellsberg nu trebuie să fie motiv de disensiune în Birou. Ar putea stârni un adevărat iad.» Ar fi bine așa?"

„Da, domnule", a spus Mitchell. „O să încercăm așa și vedem ce iese. Tot ce sper este că n-o să se cramponeze de amănunte."

Nixon a spus: „Ei bine, dacă face asta, o să fiu pregătit."

Pe 30 iunie, Curtea Supremă a decis că ziarele aveau dreptul să publice Documentele de la Pentagon. Decizia a venit tocmai când Nixon îl lăuda pe Hoover în fața a o sută de absolvenți ai academiei de pregătire a FBI.

„Ca tânăr congresmen, am lucrat cu el și cu alții din Biroul Federal de Investigații în anchete majore privind diverse elemente subversive din această țară"[493], a spus el. „Dați-mi voie să vă spun ceva. Orice om care este puternic, orice om care luptă pentru convingerile lui, orice om care se evidențiază la greu este menit să fie controversat. Și vă spun că, în ceea ce îl privește pe el, s-ar putea să existe și controverse, dar marea majoritate a poporului american îl sprijină pe domnul Hoover."

Problema era dacă Nixon și Hoover se mai sprijineau încă unul pe celălalt. Au vorbit la telefon în ziua următoare. Nixon l-a întrebat pe Hoover ce însemna decizia Curții Supreme pentru acuzare, în cazul Ellsberg.

PREȘEDINTELE NIXON: Care este părerea ta oficială despre asta, Edgar? Vreau doar să știu.

HOOVER: Părerea mea oficială, domnule președinte, este că ar trebui să păstrați tăcerea absolută în privința asta.

PREȘEDINTELE NIXON: Tu așa ai face?

HOOVER: Aș face-o... Și cred că ar trebui să fim teribil de atenți cum procedăm în cazul tipului ăstuia, Ellsberg. Pentru că, din nou, o să facă din el un martir. Toată presa din țară o să facă asta, desigur, o să-l scoată în față ca pe un martir. Și în perspectiva a ceea ce tocmai a decis Curtea Supremă, mă îndoiesc că o să reușim să obținem condamnarea lui.

Președintele era furios. „Am vorbit cu Hoover noaptea trecută, și Hoover nu acționează în acest caz atât de puternic pe cât mi-ar plăcea mie", i s-a plâns Nixon lui Haldeman. „E ceva ce îl trage înapoi."

„Ai sentimentul că FBI nu urmărește cu adevărat cazul acesta?" a întrebat Haldeman.

„Mda, mai ales partea cu conspirația", a spus Nixon. „Vreau să vizăm pe toată lumea. Nu mă interesează în mod special Ellsberg, dar vreau să mergem după toți cei care fac parte din această conspirație."

Nixon era convins până în măduva oaselor că se confrunta cu o uriașă cabală de stânga – o gamă de forțe ce mergeau de la serviciile de spionaj ale dictaturilor comuniste până la aripa liberală a Partidului Democrat – și că soarta civilizației occidentale atârna de rezultatul acestei lupte. Pe 6 iulie, el a ținut un discurs în fața conducătorilor de ziare și de televiziuni la clădirea cu coloane uriașe ce găzduiește Arhiva Națională și exemplarul original al Constituției Statelor Unite. „Când văd coloanele acestea", a spus el, „mă gândesc ce s-a întâmplat cu Grecia și cu Roma".

„Și-au pierdut voința de a trăi", a spus el. „Au căzut pradă decadenței care distruge civilizații. Statele Unite se îndreaptă spre o etapă similară."

„O confruntare diabolică"

Bill Sullivan a dat un ultimatum: Hoover trebuia să plece. S-a dus să-l întâlnească pe Robert Mardian la divizia de securitate internă a

Departamentului Justiției, ducând cu el o armă amenințătoare: două serviete pline cu transcrieri și rezumate ale convorbirilor telefonice interceptate fără mandat sub egida lui Kissinger, în cazul unor colaboratori ai lui Nixon și reporteri. Legalitatea interceptărilor era discutabilă; fără îndoială însă, ele erau explozive din punct de vedere politic.

Sullivan a spus că Hoover putea folosi documentele ca să-l șantajeze pe președintele Statelor Unite – o idee șocantă, dacă nu chiar neplauzibilă. Profund alarmat, Mardian a telefonat la Casa Albă. Președintele a intrat în alertă maximă.

„P a fost de acord să se întâlnească mâine cu Hoover, ca să-i ceară demisia", a scris Haldeman în jurnalul lui, vineri, 17 septembrie. Însă mai târziu în cursul aceleiași zile, Nixon s-a înfiorat la acest gând. El a anulat întrevederea și a încercat să-l convingă pe procurorul general să-i spună el directorului să demisioneze la cea de-a 77-a aniversare, de Anul Nou 1972. Mitchell a spus că Hoover nu ar accepta un asemenea ordin de la nimeni altcineva în afară de președinte.

Temându-se de această discuție, Nixon l-a invitat pe Hoover să ia micul dejun la Casa Albă, la ora 8.30, luni, pe 20 septembrie. Directorul și-a jucat cărțile perfect. „A încercat să demonstreze că, în pofida vârstei, era capabil încă din punct de vedere fizic, mental și emoțional să meargă mai departe"[494], a relatat Nixon în memoriile lui. „Am încercat să-i arăt cât de blând și de subtil am putut că, fiind un politician perspicace, trebuie să își dea seama că atacurile se vor intensifica." A fost însă pe jumătate prea subtil, pentru că Hoover i-a replicat: „Mai mult decât orice altceva, vreau să văd că ești reales în 1972. Dacă ai senzația că prezența mea la conducerea Biroului dăunează șanselor tale de a fi reales, trebuie doar să îmi spui."

Președintele și-a pierdut elanul. „La sfârșitul zilei", a consemnat Haldeman, „a trecut pe aici să-mi povestească despre foarte neoficiala lui întâlnire cu Hoover, la micul dejun. A spus că de data asta «nu pleacă». Se pare că Hoover n-a mușcat momeala și o să rămână în funcție, ca un gest politic. El are impresia că este mult mai bine pentru P dacă face asta. Apoi o să se retragă, în orice moment din viitor în care P consideră că retragerea lui ar fi o necesitate politică."[495]

Zece zile mai târziu, Hoover l-a concediat pe Bill Sullivan și i-a interzis

să mai intre în birourile lui de la FBI – o decizie bazată pe concluzia lui că Sullivan își pierduse mințile. Chiar și subordonații loiali ai lui Sullivan înclinau să fie de acord cu această evaluare. „S-ar putea să fi suferit un colaps mental”[496], a scris Ray Wanall, un supervizor de vârf din FBI, care îl cunoștea pe Sullivan din 1947, „provocat probabil de obsesia lui de a deveni directorul FBI”.

În ziua în care a fost dat afară, Sullivan se lupta zadarnic să-și pună în siguranță dosarele, inclusiv o copie a scrisorii cu vorbe otrăvite pe care i-a trimis-o lui Martin Luther King, printre alte documente potențial incriminatoare. Pe coridor, a dat nas în nas cu omul ales de Hoover să-i ia locul: un veteran care lucra pentru FBI de 30 de ani, înalt și afabil, pe nume Mark Felt, care căuta peste tot, fără succes, copii ale rapoartelor de interceptare furate de Sullivan. Acesta era convins că Sullivan devenise un renegat, care încerca să acceadă la putere [497]„folosindu-se de paranoia și de obsesiile politice ale administrației Nixon”.

Felt i-a spus lui Sullivan că este o iudă și a fost cât pe ce să se ajungă la o bătaie cu pumnii. Turbat de furie, Sullivan a plecat de la FBI pentru ultima oară.

Felt l-a informat pe director despre altercație. Hoover l-a ascultat, a clătinat capul cu tristețe și a rămas privind fix pe fereastră. Se temea de multă vreme de o trădare din interior. „Au existat câțiva oameni care ar fi putut să dărâme tot ce am construit de-a lungul anilor”[498], scrisese el. Acum, pentru prima dată, Felt l-a văzut pe Hoover așa cum era – un bătrân izolat, singur în vârf, care nu mai era scăldat în adorație și se temea pentru viitor.

Lupta pentru FBI s-a intensificat. Soarta lui Hoover a fost subiectul unei dispute feroce în Biroul Oval, toată luna octombrie.

MITCHELL: Avem în seiful lui Mardian benzile acelea, registrele și tot restul legat de investigația de bază, interceptările pe care le-am făcut la personalul lui Kissinger, la reporteri și așa mai departe...[499]

EHRLICHMAN: Avem toate copiile FBI.

MITCHELL: Hoover întoarce locul cu susul în jos încercând să pună mâna pe ele... Să le scoatem din biroul lui Mardian, înainte ca Hoover să arunce seiful în aer?

EHRLICHMAN: Hoover se simte foarte nesigur dacă nu are propriile lui copii după lucrurile acelea, pentru că asta i-ar fi dat, bineînțeles, o marjă de manevră cu Mitchell și cu tine – și din cauză că sunt ilegale... A trimis agenți prin tot orașul să interogheze oameni, încercând să afle unde sunt...

PREȘEDINTELE NIXON: Nu are și el copiiile lui?

EHRLICHMAN: Nu, vedeți, sunt la noi. Sullivan le-a dus pe furiș la Mardian.

MITCHELL: ...Hoover n-o să vină să vorbească despre asta cu mine. Și-a trimis Gestapoul lui peste tot... Vreau să vă spun că trebuie să-l forțăm și mai tare, ceea ce s-ar putea să ducă la o confruntare diabolică... Nu știu ce ar trebui să facem, să ne reconsiderăm poziția față de Hoover și plecarea lui, sau dacă pur și simplu va trebui să fac pe durul cu el...

PREȘEDINTELE NIXON: Părerea mea este că ar trebui să demisioneze cât este încă pe val, înainte să devină o problemă... Măcar din cauză că este prea bătrân.

MITCHELL: E aproape senil, de fapt.

PREȘEDINTELE NIXON: Ar trebui să plece naibii de acolo. Acum nu știu dacă ar avea vreun rost, dar poate că ar trebui pur și simplu să-i telefonez și să-i spun să demisioneze.

MITCHELL: Atunci mergem înainte cu confruntarea?

PREȘEDINTELE NIXON: Dacă este să plece, trebuie să o facă din proprie voință. Trebuie să-l convingem, asta e problema noastră. Cred că o să stea acolo până împlinește o sută de ani. Cred că îi place... Îi place.

MITCHELL: O să stea până o să fie înmormântat acolo.

Haldeman, Ehrlichman, Mitchell și Dean l-au îndemnat cu toții pe președinte să-l oblige pe bătrân să se retragă.

Nixon ajunsese în cel mai periculos punct al președinției sale. Nu-și prea putea permite să piardă loialitatea lui Hoover. Ce ar fi putut face

directorul ca să-și păstreze puterea? Gândul șantajului nu-i dispăruse din minte.

„Trebuie să evităm situația în care el ar pleca cu scandal”[500], a spus Nixon. „S-ar putea să avem de-a face cu un om care să dărâme odată cu el și templul, inclusiv pe mine.”

Ideea că Hoover ar putea pricinui căderea Guvernului Statelor Unite era un gând extraordinar, care îl urmărea pe președinte. „Vreau să spun că el se consideră un patriot, dar acum se vede pe sine așa cum o făcea McCarthy”, a spus Nixon. O să încerce să dărâme pilonii securității naționale, așa cum făcuse senatorul McCarthy?

Apoi a avut subit o inspirație. Ce-ar fi să îl aducă înapoi pe Sullivan?

Lui Ehrlichman i-a plăcut ideea. „Sullivan a fost omul care a executat toate instrucțiunile dumneavoastră privind interceptările secrete”[501], i-a reamintit el președintelui.

PREȘEDINTELE NIXON: N-o să ne sape și pe noi?

EHRLICHMAN: Depinde cum este tratat...

PREȘEDINTELE NIXON: Nu putem face ceva pentru el? Cred că ar trebui.

EHRLICHMAN: Ceea ce își dorește el este, desigur, răzbunare. A fost zburat efectiv afară și vrea să aibă dreptul la o retragere onorabilă, și așa mai departe. Cred că dacă faci ceva pentru Sullivan, Hoover o să se simtă jignit. În plus, ar trebui acum să existe și o parte a aranjamentului...

PREȘEDINTELE NIXON: Ar fi un conducător dat dracului...

EHRLICHMAN: Am putea să-l folosim... Are o mulțime de informații și poate face tot felul de treburi legate de spionaj, sau altele.

Nixon va reveni în mod repetat la gândul de a-l face pe Sullivan directorul FBI. „Trebuie să punem un profesionist în locul ăla blestemat”[502], a murmurat el odată. „Sullivan e omul care ne trebuie.”

„Asta l-ar fi ucis”

În ziua în care la Casa Albă a început dezbaterea privitoare la viitorul directorului, acasă la Hoover a sosit o diatribă violentă, din partea lui Sullivan. Suna ca o încrucișare între o scrisoare de concediere și biletul unui sinucigaș. „Această ruptură completă de dumneata a fost cu adevărat agonizantă pentru mine”, a scris el. Dar simțea că are datoria să spună că „daunele pe care le aduceți Biroului și activității sale au pricinuit toate acestea”.

Și-a înșirat acuzațiile în 27 de paragrafe numerotate, ca niște capete de acuzare într-un act de trimitere în judecată. Unele se refereau la prejudecățile rasiale ale lui Hoover; personalul FBI era în continuare format din 99,4% albi (și 100% bărbați). Altele tratau faptul că Hoover folosea fondurile Biroului ca să-și întrețină locuința și ca să-și facă viața mai frumoasă. Altele se refereau la răul făcut serviciilor de informații americane prin ruperea legăturilor cu CIA. Unele se apropiau mult de acuzația de trădare.

„Ați abolit principalele noastre programe destinate identificării și neutralizării inamicului”, a scris el, referindu-se la COINTELPRO și la operațiunile clandestine ale FBI asupra ambasadelor străine. „Știți cât de mare este numărul de agenți ilegali care operează doar pe Coasta de Est. Și până săptămâna aceasta, săptămână în care părăsesc FBI pentru totdeauna, nu am identificat nici măcar unul dintre ei. Acești agenți ilegali, după cum știți, sunt angajați, printre altele, în aflarea secretelor apărării noastre, astfel încât, în eventualitatea unui atac militar, apărarea noastră să nu mai fie bună de nimic. Domnule Hoover, gândiți cumva? Sunteți cu adevărat capabil să gândiți o soluție la asta? Nu vă dați seama că ne trădăm și guvernul, și poporul?”

Sullivan a atacat cel mai dur cultul personalității lui Hoover: „După cum știți, ați devenit o legendă vie, înconjurată de o mitologie legată de incredibila dumneavoastră putere”, a scris el. „Noi, cu toții, am făcut posibilă construirea legendei dumneavoastră. V-am apărat de orice v-ar fi deranjat și am avut grijă ca spre biroul dumneavoastră să curgă ceea ce doreați să auziți... Aceasta făcea parte din joc, dar jocul a devenit unul mortal, care nu aduce nimic bun. Tot ceea ce am reușit

a fost să vă ajutăm să pierdeți legătura cu lumea reală, iar aceasta nu avea cum să nu se resimtă în deciziile dumneavoastră, odată cu trecerea anilor." El a încheiat cu o rugăminte: „Vă sugerez, așadar, cu toată bunăvoința să vă retrageți, pentru binele dumneavoastră, al Biroului, al comunității de informații și al celor care aplică legea." Sullivan a făcut ca esența acestei scrisori să ajungă la prietenii lui de la Casa Albă și la câțiva reporteri și jurnaliști de agenție. Zvonul s-a răspândit prin saloanele și redacțiile din Washington: la FBI avea loc o lovitură de palat.

„Pe măsură ce atacurile politice împotriva lui s-au înmulțit și au devenit din ce în ce mai dure și mai nedrepte"[503], a scris Mark Felt, „Hoover resimțea singurătate și teamă că munca sa de-o viață avea să fie distrusă".

Președintele l-a îndepărtat treptat pe Hoover de Casa Albă. Ultima tratație a venit la sfârșitul anului 1971: o invitație în săptămâna Crăciunului la reședința lui Nixon din Key Biscayne, Florida, și un tort în cinstea celei de-a 77-a aniversări a lui Hoover, la bordul lui Air Force One, la întoarcerea la Washington în ajunul Anului Nou. Dar după aceea, în următoarele patru luni, registrele de la Casa Albă arată doar trei convorbiri telefonice între Nixon și Hoover, care au durat în total opt minute. Se așternuse tăcerea.

Ultima discuție cu Hoover pe care cineva de la FBI a consemnat-o pentru posteritate a avut loc pe 6 aprilie 1972. Ray Wannall, care petrecuse 30 de ani vânând comuniști pentru Hoover, a mers în biroul directorului ca să primească o promovare. Hoover s-a lansat într-o tiradă plină de durere. „Ticălosul de Sullivan parcă mi-a pus o ceață pe ochi"[504], a spus el. „M-a prostit complet. L-am tratat ca pe un fiu și el m-a trădat." Lamentările lui au continuat o oră și jumătate. Apoi și-a luat rămas-bun.

472 Mark Felt și John O'Connor, A G-Man's Life: The FBI, Being „Deep Throat", and the Struggle for Honor in Washington (New York: Public Affairs, 2006), p. 121.

473 Sullivan către Helms, 24 octombrie 1968, FRUS 1964–1968, Vol. 33.

474 Depoziția lui Huston, Comisia Church, 23 septembrie 1975.

475 DeLoach, istorie orală, FBI/FBIOH.

476 Nolan, istorie orală, FBI/FBIOH.

477 Rezumat al depoziției lui Bennett, Comisia Church, 5 iunie 1975.

478 „Documente privind discuțiile cu președintele: Întâlnire cu J. Edgar Hoover, Richard Helms, gen.-lt. Bennet și amiralul Gayler, 5 iunie 1970”, Dosarele Haldeman de la Casa Albă.

479 Nota informativă Sullivan, 6 iunie 1970, dosarele Comisiei Church.

480 Depoziția lui Cregar, rezumat pentru uz intern, dosarele Comisiei Church, 20 august 1975.

481 Depoziția lui Sullivan, 1 noiembrie 1975, Comisia Church.

482 Nixon, RN: Memoirs, pp. 474–475.

483 Huston către Haldeman, 5 august 1970.

484 Haldeman, Haldeman Diaries, p. 243.

485 Mardian, istorie orală, Strober și Strober, The Nixon Presidency, p. 225.

486 Mark Wagenveld, „Raidul Delco a forțat schimbarea în FBI”, Philadelphia Inquirer, 8 martie 1996.

487 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 26 mai 1971.

488 Ibid.

489 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 17 iunie 1971.

490 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

491 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 9 mai 1973.

492 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 29 iunie 1971.

493 Nixon la ceremonia de absolvire de la Academia Națională a FBI, 30 iunie 1971.

494 Nixon, RN: Memoirs, pp. 598–599

495 Haldeman, Haldeman Diaries, p. 357.

496 Ray Wannall, The Real J. Edgar Hoover: For the Record (Paducah, Ky.: Turner Publishing, 2000), p. 146

497 Felt și O'Connor, A G-Man's Life, pp.116–121.

498 Nota lui Hoover despre discuția cu congresmenul H. Allen Smith, 23 mai 1966, FBI/FOIA.

499 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 8 octombrie 1971.

500 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 25 octombrie 1971.

501 Ibid.

502 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 13 martie 1973.

503 Felt și O'Connor, A G-Man's Life, p. 160.

504 Wannall, The Real J. Edgar Hoover, p. 147.

IV

Războiul împotriva terorismului

„Strângeți-i pe răufăcători“: președintele Bush

la sediul central al FBI, după atacurile din 11 septembrie

CAPITOLUL 35

CONSPIRATORII

Pe 2 mai 1972, în orele întunecate de dinaintea zorilor, J. Edgar Hoover a murit în somn. A plouat toată ziua în care sicriul lui închis a stat pe catafalc, în rotonda Capitoliului. A fost înmormântat la mai puțin de un kilometru de locul în care s-a născut, alături de părinții lui. 40 de ani mai târziu, miturile și legendele sunt încă vii.

„Oh, a murit la momentul potrivit, nu-i așa?”[505] a spus Nixon. „La naiba, dacă își pierdea funcția, asta l-ar fi ucis. L-ar fi ucis.”

La câteva minute după ce sicriul lui Hoover a părăsit Capitoliul, procurorul general interimar, Richard Kleindienst, i-a telefonat celui mai loial dintre asistenții lui de la Departamentul Justiției, L. Patrick Gray.

„Pat, o să te numesc director interimar la FBI”[506], i-a spus el.

„Cred că glumești”, a replicat Gray.

Gray avea 55 de ani și nu deținuse niciodată o autoritate mai mare decât comanda unui submarin. Păstra încă aceeași tunsoare din marină. Era un om încăpățânat, cu maxilare proeminente, un acolit fără ascunzișuri al lui Nixon. Îl cunoștea pe președinte de un sfert de secol și îl venera. Avea o singură calificare: ar fi făcut orice i-ar fi cerut Nixon. Acum, președintele îi încredința moștenirea lui Hoover.

Gray era copleșit atunci când s-a dus la Casa Albă după înmormântarea lui Hoover, pe 4 mai. Nixon i-a dat niște sfaturi foarte bune. „Niciodată, dar niciodată, să nu-ți imaginezi că cineva îți este prieten”[507], i-a spus președintele. „Niciodată, niciodată, niciodată... Trebuie să fii un conspirator. Trebuie să fii necruțător. Trebuie să pari amabil și simpatic, dar pe dedesubt trebuie să fii din oțel. Crede-mă,

acesta este modul în care se conduce Biroul.”

Lui Gray îi lipsea însă oțelul. Era un om maleabil și nu era deloc sigur de modul în care avea să preia controlul asupra FBI. Se temea să nu fie văzut „ca un intrus care vrea să-l exileze pe Hoover în paginile cărților de istorie și să remodeleze FBI după voia lui”[508], a scris el în memoriile publicate postum. Nu știa prea multe despre Birou. Nu înțelegea nimic din obiceiurile și tradițiile lui, nu înțelegea comportamentul responsabililor de la vârful ierarhiei FBI. A ajuns să învețe, după cum a scris el, că „se mințeau și se înșelau unul pe celălalt cât de mult puteau”[509].

Așa a început epoca neagră a FBI. În câteva luni, conducerea comună a lui Pat Gray, a noului său adjunct Mark Felt și a responsabilului cu informațiile, Ed Miller, avea să ajungă la un pas de distrugerea edificiului construit de Hoover.

„Odată ce Hoover a murit”, își amintea cu tristețe Miller, „parcă ne-a lovit potopul”[510].

„Chestiunea delicată a puterii președintelui”

Nixon a telefonat la FBI pe 15 mai 1972, după ce George Wallace, guvernatorul rasist din Alabama care primise aproape zece milioane de voturi când a candidat la președinție în 1968, a fost grav rănit de un trăgător dement, în campania electorală.

Mark Felt a fost cel care a răspuns la apelul președintelui.

„Bremer, atacatorul, este într-o stare fizică bună”, a raportat Felt. „Are niște tăieturi și zgârieturi, și...”

„Foarte bine!” a spus Nixon. „Sper că o să-l aranjeze un pic mai mult de atât!”

Felt a râs. „Oricum, l-a examinat psihiatrul”, a spus el, adăugând: „Avem o problemă mintală la individul ăsta.”

Nixon voia să se înțeleagă clar un lucru. „Asigură-te că n-o să mai trecem prin ce-am trecut la asasinarea lui Kennedy, când nu am continuat adecvat. Știi?" Și a insistat, ca să se facă bine înțeles. „Ține minte că FBI a preluat acum ancheta, că este responsabilitatea lui și nu vreau nici un fel de derapaje. Ne-am înțeles?"

„Fără îndoială", a răspuns Felt, cu însuflețire. „Dumneavoastră sunteți șeful aici." Lui Nixon i-a plăcut răspunsul. „Așa e", a spus el. „Bine. Apreciem ajutorul vostru. Mulțumim." Conversația luase sfârșit. „Da, domnule președinte", a spus Felt. „La revedere." Cei doi nu au mai vorbit niciodată.

Felt a rămas la conducere, la sediul central, mult mai multă vreme decât anticipase. Gray a plecat prin America, să viziteze toate cele 59 de birouri teritoriale ale FBI și să-i cunoască pe toți agenții speciali responsabili. Directorul interimar era atât de des pe drumuri, încât agenții de la sediul central au început să-i spună „Three-Day Gray"("Gray-trei zile"). Vineri, pe 17 iunie, el s-a cazat la elegantul Newporter Inn, la sud de Los Angeles – la fel au făcut John Mitchell, șeful CREEP, cum era supranumit Comitetul pentru Realegerea Președintelui, și ajutorul de încredere al lui Mitchell, Robert Mardian, fostul șef al securității interne la Justiție.

La Washington, în acel weekend s-a dezlănțuit iadul. Polițiștii din Districtul Columbia au arestat cinci bărbați în birourile Comitetului Național al Partidului Democrat, din complexul de birouri Watergate. Printre ei se afla James McCord, un fost agent FBI și ofițer CIA care acum lucra ca șef al securității pentru CREEP. Bărbații aveau asupra lor unelte de spărgători, dispozitive electronice și un articol despre care poliția a crezut că era o bombă făcută să pară un detector de fum. Era de fapt un sofisticat dispozitiv de ascultare. Suspecții mai aveau în buzunare bancnote de o sută de dolari nou-nouțe și chei de la Hotelul Watergate. Șefii grupului lor erau entuziastul Gordon Liddy, fostul agent FBI acum consilier la CREEP, și E. Howard Hunt, un fost ofițer CIA care, după cum a stabilit repede FBI, lucra pentru președintele Statelor Unite.

Duminică dimineața, pe 17 iunie, agentul special supervizor Daniel Bledsoe, care răspundea la FBI de secția infracțiuni grave, a preluat raportul cu spargerile înregistrate peste noapte. A recunoscut numele lui Liddy, pe care îl întâlnise la FBI cu un deceniu în urmă. Când a

auzit că spărgătorii au fost prinși cu echipamente de ascultare, el a deschis imediat un dosar în baza regulamentelor federale privind interceptarea. În jurul orei patru după-amiaza, secretara lui a răspuns la telefon și l-a anunțat că suna Casa Albă.

„Agentul supervizor Dan Bledsoe la telefon", a spus el. „Cu cine vorbesc?"

„John Ehrlichman la telefon. Știi cine sunt?"

„Da. Sunteți șeful personalului de la Casa Albă."

„Așa e. Am mandat din partea președintelui Statelor Unite", a spus Ehrlichman. „FBI trebuie să înceteze imediat anchetarea spargerii."

Bledsoe a rămas tăcut.

„Ai auzit ce am spus?" a tunat Ehrlichman. „O să pui capăt anchetei?"

„Nu", a răspuns Bledsoe. „Potrivit Constituției, FBI este obligat să deschidă o anchetă ca să determine dacă a existat vreo încălcare a legii privind interceptarea ilegală a comunicațiilor."

„Îți dai seama că îi spui «nu» președintelui Statelor Unite?"

„Da", a răspuns agentul FBI.

„Bledsoe, cariera ta este compromisă", a spus Ehrlichman și a închis telefonul.

Bledsoe i-a telefonat lui Mark Felt acasă și i-a relatat convorbirea. „A râs, pentru că îi știa pe oamenii aceștia. Dată fiind poziția lui înaltă, știa ce se petrecea la Casa Albă. Doar a râs și atât."[511]

Gray a aflat din telefonul primit de la Felt luni dimineața, pe 19 iunie, că ancheta FBI privind spargerea din blocul Watergate ar fi putut implica și Casa Albă. Directorul interimar a luat avionul înapoi spre Washington și a convocat prima lui ședință oficială pe tema spargerii, la ora patru după-amiaza, miercuri, 21 iunie.

La masă stătea Mark Felt, alături de Robert G. Kunkel, agentul special responsabil de biroul teritorial Washington, și Charles W. Bates, șeful Diviziei Investigații Penale de la FBI. Bates a consemnat această

ședință, precum și numeroase altele care au urmat, într-un șir de circulare interne. El a scris: „S-a căzut de acord că acesta era lucrul cel mai important, că reputația FBI era în joc și că ancheta trebuia să fie absolut imparțială, minuțioasă și completă.”[512] Gray le-a dat oamenilor lui dispoziția ca la toate interviurile realizate de FBI să asiste și John Dean, consilierul președintelui. Gray plănuia în secret să-l informeze pe Dean de fiecare mișcare a Biroului, furnizându-i sinteze zilnice ale investigațiilor și interogatoriilor realizate de FBI.

În ziua următoare, agenții FBI l-au chestionat pe Charles W. Colson, consilier special al președintelui, cu Dean așezat alături. Colson a menționat că spărgătorul de la Watergate E. Howard Hunt avea un seif de serviciu la Casa Albă. Dean i-a mințit instinctiv pe agenții FBI. Seif? Ce seif? Nu știu despre nici un seif. De îndată ce agenții au plecat, el l-a deschis și a văzut înăuntru două teancuri de documente. Erau dovezi ale treburilor murdare pe care Instalatorii le făcuseră pentru președinte. A început să mediteze cum să le ascundă de FBI.

Puțin după ora 10 dimineața, pe 23 iunie, președintele Nixon s-a decis asupra unui plan prin care să îngroape ancheta Biroului. „FBI nu este sub control din cauză că Gray nu prea știe cum să-i controleze”[513], i-a spus Haldeman președintelui. Ei au căzut de acord ca proaspăt numitul director adjunct al Agenției Centrale de Informații, generalul locotenent Vernon Walters, un vechi amic al lui Nixon, să-i spună lui Gray să se retragă. El urma să fluture steagul securității naționale și al păstrării secretelor. Gray și Felt aveau să facă așa cum li se spune, a prezis încrezător Haldeman. „Felt vrea să coopereze pentru că e ambițios”, a spus el. „Și o să pice tocmai bine, deoarece agenții FBI care lucrează la caz o să-și dea seama, în momentul de față, cu ce au de-a face. Cu CIA!”

Lui Nixon i-a plăcut ideea. „Bună treabă”, a spus el. „Jucați tare. Așa obișnuiesc ei să joace și așa o să jucăm și noi.”

La 14.30, Walters era deja în biroul lui Gray. Ancheta, i-a spus el lui Gray, putea să intre pe domeniul CIA. De îndată ce Walters a plecat de la el din birou, Gray l-a chemat pe Charles Bates și a pledat din nou pentru oprirea anchetei. Bates a obiectat. „I-am spus din nou că, după părerea mea, FBI nu avea de ales decât să continue ancheta pe toate planurile și să afle toate detaliile.”[514]

Gray s-a dat de ceasul morții, până când a răspuns unei convocări urgente la Casa Albă, pe 28 iunie, la ora 18.30. În biroul lui John Ehrlichman, John Dean i-a înmânat lui Gray două plicuri albe, pânzate – documentele pe care le luase din seiful lui Hunt.

„Astea n-ar trebui să vadă niciodată lumina zilei”[515], i-a spus el lui Gray.

„Atunci de ce mi le dai mie?”

„Fiindcă sunt așa o dinamită politică, încât nici măcar existența lor nu poate fi recunoscută”, a spus Dean. „La nevoie, trebuie să pot spune că am predat către FBI toate dosarele lui Hunt. Asta e ceea ce fac acum.”

Gray avea în birou un coș de gunoi roșu, cu o pungă de incinerare pentru distrugerea documentelor secrete. Dar el nu știa ce era aceea o pungă de incinerare. Șase luni mai târziu, avea să dea foc dosarelor într-un tomberon, în curtea din spate a casei sale.

„Fără îndoială”, avea să tragă concluzia mai târziu un raport intern al FBI, „că domnul Gray a luat decizii deplorabile de proporții istorice”[516].

„Fără restricții”

Casa Albă și FBI se confruntau și cu o altă criză, în acea vară. Nixon a dat ordin să se intensifice războiul împotriva teroriștilor din America. Dar Biroul își pierduse licența de a folosi cea mai puternică armă pe care o avea în acea bătălie.

Curtea Supremă a interzis interceptările fără mandat în cazul cetățenilor americani, printr-o decizie luată în unanimitate pe 19 iunie 1972 – în lunea de după spargerea din blocul Watergate.

În centrul cazului se afla un anarhist cu privirea rătăcită de pe lista primelor zece dintre cele mai căutate persoane de FBI. Pun Plamondon – ministrul Apărării de la Panterele Albe, a cărui platformă politică se baza în mare parte pe sex, droguri și rock’n’roll – a fost acuzat că a

pus o bombă la centrul de recrutare al CIA de lângă Universitatea statului Michigan, în Ann Arbor. Avocații lui au intuit, foarte corect, că suspectului Plamondon îi fuseseră interceptate telefoanele. La procesul dintr-un tribunal federal, judecătorul a aprobat moțiunea înaintată de apărători pentru dezvăluirea dovezilor pe care le deținea guvernul. Departamentul Justiției al lui Nixon a refuzat să se conformeze. Avocații președintelui au susținut că un comandant suprem are dreptul inerent și inatacabil de a intercepta după bunul lui plac.

Guvernul a pierdut. O curte de apel federală a decis că președintele trebuia să se supună și el celui de-al Patrulea Amendament – fragmentul din Declarația Drepturilor care îi apără pe americani de percheziții și confiscări fără mandat.

Curtea Supremă nu aprobase niciodată interceptări fără mandat pe teritoriul Statelor Unite. Cea mai mare parte a urmăririlor secrete ale FBI avuseseră loc împotriva deciziei Curții – la ordinul președinților și al procurorilor generali, dar câteodată din ordinul lui Hoover și al subordonaților lui – încă din 1939. Tehnologia supravegherii electronice evoluase însă exponențial de atunci. Mii de americani au fost ținta spionajului guvernamental, sub Nixon.

Robert Mardian, ca responsabil cu securitatea internă în administrația Nixon, a reprezentat guvernul la pledoariile în fața Curții Supreme. Judecătorul Byron White l-a întrebat brutal: dacă „președintele hotărăște că este necesar să asculte telefonul cetățeanului X”[517], exista ceva pe lume ce ar fi putut face cetățeanul X în această privință?”

„Președintele Statelor Unite poate autoriza supravegherea electronică; și, în acest caz, este legal”, a răspuns Mardian.

Judecătorul Lewis Powell, abia numit de președintele Nixon, a redactat decizia unanimă prin care a fost respins acest argument. „Problema ce ni se prezintă este una importantă pentru poporul țării noastre și pentru guvernanții lui”, a scris el. „Ea implică delicata chestiune a puterii președintelui, acționând prin intermediul procurorului general, de a autoriza supravegherea electronică în probleme de securitate internă, fără aprobare judecătorească prealabilă. Președinții care s-au succedat vreme de mai bine de un sfert de secol au autorizat asemenea supraveghere în diferite grade,

fără îndrumare din partea Congresului și fără o decizie definitivă a acestei Curți.”

Această autoritate era anulată de-acum.

„Deși se mărește responsabilitatea impusă procurorului general, acest inconvenient este justificat într-o societate liberă pentru a proteja valorile constituționale”, a decis Curtea. „La fel de importantă va fi reasigurarea opiniei publice, în general, că interceptările și microfoanele ascunse nu pot fi folosite în cazul cetățenilor care respectă legea.”

Curtea a spus că guvernul era liber să intercepteze „puterile străine și pe agenții lor” – spionii sovietici, de exemplu –, dar nu și pe cetățenii americani. Nu fără mandat.

În dimineața în care Curtea Supremă și-a anunțat decizia, FBI avea în derulare cel puțin șase interceptări telefonice fără mandat, care vizau Weather Underground și Panterele Negre. Acestea trebuiau deconectate imediat.

Biroul a răspuns prin reînvierea operațiunilor clandestine.

La jumătatea lunii septembrie 1972, Gray și-a convocat cei mai buni agenți din toată țara. Președintele Nixon ordonase FBI – ca și Pentagonului, Departamentului de Stat, CIA și Agenției Naționale de Securitate – să vină cu un plan național de combatere a terorismului.

Cu zece zile înainte, întreaga lume încremenise din cauza asasinatelor comise de Septembrie Negru la Jocurile Olimpice din 1972, la München. Au murit atunci 11 sportivi israelieni (și opt atacatori palestinieni), cei mai mulți într-o tentativă ratată de salvare a poliției vest-germane. Președintele Nixon a discutat problema contraterorismului cu consilierul lui pe probleme de securitate națională, Henry Kissinger, și cu ambasadorul lui la ONU, George H.W. Bush. Secretara lui personală, Rose Mary Woods, i-a spus președintelui despre profețiile unei prezicătoare foarte populare, pe nume Jeane Dixon; clarvăzătoarea cu apariții în presă prezicea un atac palestinian împotriva unei ținte evreiești, cum era Ițhak Rabin, pe atunci ambasadorul Israelului în Statele Unite.

„Or să răpească pe cineva. S-ar putea să împuște pe cineva”[518], i-a

spus Nixon lui Kissinger pe 21 septembrie, citând-o ca sursă a temerilor sale pe „ghicitoarea asta, Jeane Dixon”. „Trebuie să avem un plan. Să presupunem că-l răpesc pe Rabin, Henry, și ne cer să-i eliberăm pe toți negrii care sunt în închisorile din Statele Unite, noi refuzăm și ei îl împușcă... Ce Dumnezeu facem atunci?” se întreba Nixon. „Trebuie să avem un plan pentru orice eventualitate, pentru deturnări de avioane, pentru răpiri, pentru toate situațiile de genul acesta.”

Pe 25 septembrie, Nixon a emis o directivă prezidențială secretă ce comanda o campanie generală contra terorismului. Rezultatul a fost Comitetul Prezidențial asupra Terorismului – primul efort la scară mare făcut de guvernul american pentru a răspunde acestei amenințări. Comitetul s-a întrunit o dată și numai o dată.

„Toți cei de la întâlnire s-au spălat pe mâini ca Pilat din Pont și au spus: «S-o facă FBI-ul»”[519], își amintea Gray. Nimeni altcineva nu a vrut să își asume responsabilitatea.

Gray le-a spus lui Mark Felt și Ed Miller, șeful lui de informații, că „a hotărât să autorizeze din nou intrările prin efracție”[520], a spus Miller. „Ei bine, m-am gândit, ăsta chiar e un lucru bun.”

Primele ținte ale unor spargeri au fost atinse în octombrie 1972. Biroul a făcut razii la grupuri de palestinieni americani de pe tot teritoriul Statelor Unite. Agenții FBI au intrat prin efracție în sediul unei organizații numite Liga Educației Arabe, din Dallas, au furat din seiful aflat în biroul Ligii o listă a membrilor, i-au identificat pe șefii grupării, le-au bătut la ușă și i-au expediat din țară. Gray a scris, mulți ani mai târziu, că spargerile și furturile erau „evident ilegale”. Dar el credea că urmează ordinele președintelui.

Acțiunile clandestine ale FBI împotriva prietenilor și familiilor a 26 de fugari din Weather Underground au început ceva mai târziu în aceeași lună. Gray a fost îngrozit să afle că nici unul dintre fugari nu a fost prins, cu toată căutarea la scară națională care se desfășura de aproape trei ani.

În consecință, a ordonat să fie „vânați până la epuizare”[521], o comandă de ofițer pe submarin. „Fără restricții”[522], i-a scris el lui Felt. Cel puțin șapte intrări prin efracție au fost făcute de Echipa 47, unitatea secretă

cu baza la biroul teritorial din New York al FBI. Sub comanda lui John Kearney, echipa avea la activ cel puțin 800 de acțiuni clandestine, începând din anii 1950.

Nici una dintre spargeri nu a produs vreodată o dovadă care să ducă la arestarea unui fugar din Weather Underground. În timp aveau să ducă la o anchetă judiciară federală împotriva comandanților FBI.

„Știam eu că o să cedeze cineva”

Veteranii FBI Liddy și McCord au fost condamnați pe 15 septembrie 1972, împreună cu alți cinci dintre spărgătorii de la Watergate, pentru plasarea de microfoane la sediul Partidului Democrat. Dar acuzațiile s-au oprit aici. Cazul Watergate se lovise de un zid de piatră.

Felt și apropiații lui de la FBI au hotărât să lupte împotriva obstrucționării justiției. Aveau atât motive personale, cât și profesionale. Instinctele îi îndemnau să acționeze ca să înlăture obstacolele din calea anchetei FBI. Ei știau că atât conspirația, cât și mușamalizarea erau orchestrate de la Casa Albă. Și le displăcea profund faptul că președintele îl pusese la conducerea FBI pe Pat Gray, un om pe care ei îl considerau o marionetă politică.

„Ne-a rănit profund pe toți”[523], a spus Charles Bolz, șeful diviziei contabilitate și fraude din cadrul FBI. Moștenitorul de drept al lui Hoover era Mark Felt. „Felt era cel care ar fi fost prima opțiune a directorului. Dar directorul a murit, iar Mark Felt ar fi trebuit pus în funcție chiar atunci. Asta l-a determinat să acționeze. Voia să afle el ce se întâmplase acolo. Și, Dumnezeule, chiar a aflat!”

Felt și aliații lui au început să lase să transpire secretele cazului Watergate cu câteva săptămâni înainte de alegerile din noiembrie 1972. Felt a devenit celebru 33 de ani mai târziu, când a recunoscut că el era omul cunoscut ca „Deep Throat”, sursa din FBI care a ajutat The Washington Post să confirme faptele din zguduitoarele reportaje despre investigația Watergate. Dar el nu a fost singura sursă.

Însemnările primului interviu consemnat în scris luat lui Felt de Bob Woodward, de la Washington Post, sunt acum publice. „Există o cale de a descâlci ițele în dosarul Watergate”[524], i-a spus Felt lui Woodward pe 9 octombrie 1972. „Lucrurile au luat-o razna.” O operațiune de luptă politică împotriva inamicilor președintelui scăpase de sub control. Gray știa. Procurorul general și șeful CREEP, John Mitchell, știa. Dacă Mitchell știa, atunci știa și președintele. Iar dacă faptele ar fi ieșit la lumină, ar fi putut „să-l distrugă... vreau să spun chiar să-l distrugă” pe Richard Nixon.

Ca să se asigure că faptele erau scoase la lumină, Felt împărtășea informațiile cu patru colegi de încredere din FBI. Bob Kunkel și Charles Bates au stat împreună cu Felt la vârful ierarhiei din FBI în ancheta Watergate. Kunkel răspundea de biroul teritorial din Washington și îl informa pe Felt în fiecare zi. Bates se ocupa de cronologia continuă care reprezenta memoria instituțională a cazului la FBI. Dick Long și Charles Nuzum, respectiv șeful și agentul principal din secțiunea de infracțiuni comise de „gulerele albe”, cunoșteau în detaliu documentele lăsate în urmă de cazul Watergate. Bates și Long le-au spus câtorva agenți de încredere ce anume făceau și de ce. Zvonul a început să se răspândească.

„Se întâlneau la sfârșitul zilei și discutau ce se întâmplase, ce mai știau despre anchetă”[525], a povestit Paul Daly, un agent FBI de la divizia informații secrete. „Apoi, în cunoștință de cauză, hotărau să facă dezvăluiri ziarelor. Asta din cauza obstrucționării anchetei de către Casa Albă. Făceau dezvăluiri deoarece producea impulsul necesar pentru continuarea anchetei.”

Așadar, agenții FBI care lucrau pe teren transformau secretele în informații, iar șefi cu rang înalt în FBI furnizau acele informații reporterilor, procurorilor, tribunalelor federale și opiniei publice în general. Era începutul sfârșitului pentru președinția lui Richard Nixon. Fără FBI, reporterii ar fi fost pierduți. The Washington Post și revista Time au fost primele care au sugerat că în spatele cazului Watergate se afla un întreg mecanism. The New York Times și Los Angeles Times au intrat și ele curând în joc. Nu toate relatările lor erau exacte, dar faptele descrise în ele, puse laolaltă, schițau o serie de conspirații orchestrate de Casa Albă pentru a-i submina pe inamicii politici ai președintelui, prin spionaj și sabotaj.

A observat și Richard Nixon, a cărui realegere era iminentă. „Știam eu că o să cedeze cineva”, a spus Nixon cu amărăciune, după apariția în presă a primelor relatări virulente. La zece zile după prima dezvăluire importantă, Nixon știa deja cu certitudine care era sursa principală.

„Știm ce informații s-au scurs către presă și știm cine le-a lăsat să se scurgă”[526], i-a spus Haldeman președintelui, pe 19 octombrie.

PREȘEDINTELE NIXON: E cineva din FBI?

HALDEMAN: Da, domnule... Și e foarte sus-pus.

PREȘEDINTELE NIXON: Cineva apropiat de Gray?

HALDEMAN: Mark Felt.

PREȘEDINTELE NIXON: Dar de ce naiba ar face una ca asta?

HALDEMAN: Greu de spus. Și iarăși nu puteți aminti nimic despre asta, deoarece ne-ar compromite sursa... Mitchell este singurul care știe asta și insistă că n-ar trebui... că ar fi mai bine să nu facem nimic, deoarece...

PREȘEDINTELE NIXON: Să nu facem nimic? Niciodată!

HALDEMAN: Dacă facem ceva împotriva lui, o să iasă în public și o să spună tot. Și știe cam tot ce este de știut în FBI.

PREȘEDINTELE NIXON: Desigur.

HALDEMAN: Are acces la absolut tot... Gray e speriat de moarte. Trebuie să-i dăm un avertisment...

PREȘEDINTELE NIXON: Ce-ai face cu Felt?... Iisuse Hristoase! Știi ce i-aș face eu? Ticălosul!

Președintele și FBI se aflau acum într-un război nedeclarat. Procurorul general Kleindienst, urmând ordinele de la Casa Albă, i-a spus de cinci ori lui Gray să-l concedieze pe Felt. Directorul interimar nu a găsit însă voința necesară ca să facă asta, pentru că Felt era mai puternic. Poate că nu știa el „tot ce era de știut în FBI”, dar el și anchetatorii lui principali știau mai multe decât oricine, în afara Casei Albe. Informațiile pe care le dețineau aveau să le dea puterea de a porni

împotriva președintelui însuși.

„Oameni capabili de trădare”

Gray s-a îmbolnăvit grav la puțin timp după ce Nixon a fost reales cu o majoritate zdrobitoare, pe 7 noiembrie 1972. S-a internat într-un spital aproape de locuința lui din Stonington, Connecticut, pentru o intervenție chirurgicală abdominală. Medicul lui l-a externat pe 3 decembrie, dar i-a cerut să se odihnească acasă până la Anul Nou. Mark Felt a condus FBI în cele două luni în care Gray a lipsit de la sediul central.

Gray, încă interimar în funcția de director, nu știa dacă Nixon plănuia să ceară Senatului să-l confirme, așa cum stipula legea. Nu știa dacă Nixon are încredere în el. Urma să aibă curând motive să se întrebe de ce avusese el vreodată încredere în Nixon.

Condus de John Ehrlichman, a intrat în Biroul Oval, pentru a doua oară în viața lui, la ora 9.09 dimineața, pe 16 februarie 1973. Nixon a trecut direct la subiect: audierile în Senat pentru confirmarea lui puteau prilejui o confruntare privind puterea președintelui de a întreprinde operațiuni secrete de spionaj.

„Or să te întrebe, probabil, ceva de genul: Ai cunoștință despre orice alte lucruri pe care le-a făcut Biroul? Ai avut de-a face cu interceptările acestea interne?”[527] a început Nixon. „Eu le-aș spune: «Da, a trebuit să procedăm astfel... Ce-ați vrea să facem în chestiunea aceasta? Vreți să lăsăm să fie împușcați oameni?»

Mintea lui Gray s-a golit brusc.

„Terorism”, a spus președintele. „Mai sunt și deturnările de avioane. Iar tu trebuie să te ocupi de astea. Pentru unele este nevoie de interceptări... Nu trebuie să ni se refuze dreptul de a folosi această armă. Ideea că noi am intercepta o mulțime de grupuri politice este o tâmpenie.” Gray a rămas mut.

Președintele a ajuns imediat la Watergate. „Ți-ar face rău sau ar fi

bine pentru tine să mergi acolo și să fii întors pe toate părțile pe tema asta?" a întrebat Nixon.

Gray și-a adunat acum puterile. „Domnule președinte, sunt omul care se află în cea mai bună poziție ca să se ocupe de lucrul ăsta", a spus el, plin de încredere. „M-am ocupat de el cu consecvență încă de la început... Cred că administrația a făcut o treabă teribil de bună prin felul în care a tratat chestiunea." Asta era bravadă și Nixon o știa.

„N-ai reușit să faci nimic – sau ai reușit? – până acum cu scurgerile de informații", a spus Nixon. „Întreaga poveste, am aflat noi, vine din interiorul Biroului."

„Ei bine, eu încă nu sunt convins de asta, domnule președinte", a spus Gray.

Dar Felt? Nixon a întrebat direct ce-l interesa.

„Ar fi foarte, foarte greu să-l avem pe Felt în acea funcție, dacă acuzațiile nu sunt clarificate", a spus Nixon. „Povestea asta nu a transpirat când Hoover era acolo. N-am auzit niciodată de vreo scurgere de informații când Hoover era director. Puteam să vorbesc cu el despre orice, în biroul acesta. Iar motivul este nu că oamenii l-ar fi iubit, ci că le era teamă de el. Și trebuie să le fie teamă de omul din vârf... Exact așa trebuie să te porți. Trebuie să fii brutal, dur și respectat... Înțeleg să fie scurgeri de informații la CIA, la sclifosiții ăia afurisiți. Dar dacă transpiră ceva de la Birou, atunci toți cei de acolo trebuie dați afară."

De-acum, Nixon tuna și fulgera. „Trebuie să procedezi așa cum se făcea în vremea războiului", a spus președintele. „În al Doilea Război Mondial, când germanii treceau prin toate orășelele acelea, dacă vreun soldat de-al lor era împușcat de un lunetist, ei aliniau tot orașul și le spuneau locuitorilor că, dacă nu vorbește nimeni, vor fi toți împușcați. Chiar cred că așa ar trebui procedat. Vreau să spun că nu cred că poți să mai faci pe amabilul pe acolo."

„Nici n-am făcut", a protestat Gray. „Tipii ăștia știu că pe mine nu pot să mă mintă așa cum îl mințeau pe Hoover."

Nixon a devenit poruncitor. „Ca să vorbim pe șleau, mă refer la disciplină în chestiunile cele mai delicate, care ar putea implica

probleme politice. Probleme politice partizane", a spus el. „Să presupunem că ar transpira ceva către un anumit membru al presei. Trebuie să pot conta pe faptul că tu te duci și faci ceva, iar apoi ești gata să juri că nu, pe un teanc de Biblii."

„Aveți dreptate", a spus Gray. „Am înțeles."

„Nu am pe nimeni altcineva", a spus Nixon. „Nu pot să angajez cine știe ce dobitoc din afară."

„Erau vremuri", a spus el, clocotind de mânie, „și, și, și Lyndon Johnson mi-a spus același lucru – când simțeam că singura persoană din afurisitul ăsta de guvern care mă susținea cu adevărat era Edgar Hoover... Se dădea de ceasul morții dacă vedea că se face ceva ce nu este în regulă, că își bate joc cineva de noi... Trebuie să faci ca Hoover."

Potrivit relatării lui Gray, președintele s-a întors spre Ehrlichman, care a înclinat ușor capul, de parcă l-ar fi îndemnat să continue. Nixon a părut să se calmeze și a revenit la ce-avea de spus.

„Cred că o să fie o confirmare dificilă", a spus el. „Trebuie să fii pregătit să plătești oalele sparte și să te murdărești pe mâini. Dar dacă într-adevăr treci printr-o asemenea încercare, să nu uităm că o să rămâi probabil în funcție doar patru ani. Și apoi o să te arunce afară. Așa că du-te acolo și fă ceva bun pentru țară."

„După cum știi, nu i-aș cere niciodată directorului Biroului să facă un lucru rău", a spus președintele. „Dar cu siguranță că o să-i cer directorului Biroului, din când în când, să facă anumite lucruri care să protejeze securitatea acestei țări."

„În regulă", a spus Gray.

„Țara asta", a spus Nixon, „birocrația asta – și tu știi, Pat – este plină, Pat, de oameni care în cel mai bun caz nu sunt loiali și în cel mai rău caz sunt capabili de trădare."

„Capabili de trădare", a repetat Gray, îndatoritor și monoton.

„Trebuie să punem mâna pe ei și să-i distrugem", a spus Nixon.

„Așa e”, a spus Gray. „Știu asta.”

„Și ca să punem mâna pe ei, avem nevoie de tine. Înțelegi?”

„De acord. N-am nici o problemă cu asta.”

Nixon era mulțumit. Alesese un succesor. Toată lumea zâmbea acum.

„Din clipa în care ești confirmat”, a spus președintele, „trebuie să avem același gen de relație pe care l-am avut cu Hoover”.

505 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 2 iunie 1972.

506 L. Patrick Gray III cu Ed Gray, In Nixon’s Web: A Year in the Crosshairs of Watergate (New York: Times Books, 2008), pp. 17–18.

507 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 4 mai 1972.

508 Gray, In Nixon’s Web, pp. 23–27.

509 Ibidem.

510 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

511 Bledsoe, istorie orală, FBI/FBIOH.

512 C.W. Bates, „Subiect: James W. McCord Jr. și alții”, 22 iunie 1972, FBI/FOIA.

513 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 23 iunie 1972.

514 C.W. Bates, „Subiect: James W. McCord Jr. și alții”, 22 iunie 1972, FBI/FOIA.

515 Gray, In Nixon’s Web, pp. 81–82. Dean a confirmat relatarea lui Gray în mărturia pe care a depus-o în dosarul Watergate.

516 „Investigația Watergate/Analiza OPE”, 5 iulie 1974, FBI/FOIA.

517 Argumentele orale și decizia provin din documentele Curții Supreme din cazul SUA vs. Tribunalul Districtual, încheiat pe 19 iunie

1972 și cunoscut de obicei drept cazul Keith, după numele judecătorului federal pe care Departamentul Justiției l-a dat în judecată ca să împiedice dezvăluirea interceptărilor fără mandat. Avea să devină repede foarte clar de ce Departamentul Justiției a luptat atâta timp și atât de greu împotriva dezvăluirilor. FBI plasase fără mandat un dispozitiv de interceptare la cartierul general al Panterelor Albe, în Ann Arbor. Biroul îl ascultase totodată pe acuzatul Plamondon printr-o interceptare fără mandat ce urmărea să descopere legăturile dintre Panterele Negre și radicalii palestinieni; supravegherea a făcut parte dintr-un program ultrasecret numit MINARET, în care FBI și Agenția Națională de Securitate au colaborat pentru a-i spiona pe membrii grupurilor radicale ce se opuneau războiului și pe cei din mișcarea pentru emanciparea negrilor, începând din 1967.

518 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 21 septembrie 1972.

519 Gray, In Nixon's Web, p. 117.

520 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

521 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH. Felt și O'Connor, A G-Man's Life, pp. 259–260. Vezi și Gray, In Nixon's Web, pp.117 și urm. La FBI, Paul Daly a condus ancheta internă ce a urmat în cazul lui John Kearney, șeful Echipei 47 de la FBI; „Cred că am numărat peste 800 de intrări prin efracție, pentru care a fost lăudat." Departamentul Justiției a renunțat până la urmă la cazul împotriva lui Kearney, odată ce anchetatorii lui și-au dat seama că el urmase ordine ce veneau de la vârful lanțului de comandă.

522 Ibidem.

523 Bolz, istorie orală, FBI/FBIOH.

524 Însemnările lui Woodward, 9 octombrie 1972, Harry Ransom Center, www.hrc.utexas.edu/exhibitions/web/woodstein/deepthroat/felt.

525 Daly, istorie orală, FBI/FBIOH.

526 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 19 octombrie 1972.

527 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 16 februarie 1973; Gray, In Nixon's Web, pp. 152–177.

CAPITOLUL 36

„BIROUL NU POATE SUPRAVIEȚUI”

Pe 3 martie 1973, un irakian de aproape 30 de ani, cu un aer plăcut, purtând favoriți la modă și jeanși evazați, și-a parcat mașina închiriată, un Plymouth Fury, și s-a cazat la hotelul Skyway, lângă Aeroportul Internațional John F. Kennedy, în Queens, New York.

Irakianul sosise la New York cu opt săptămâni înainte. La scurt timp după aceea, FBI a primit un pont de la spionajul israelian, că el ar putea fi un agent al bandei criminale numite Septembrie Negru, sub controlul lui Yasser Arafat, șeful Organizației pentru Eliberarea Palestinei (OEP). Septembrie Negru tocmai îl asasinase pe ambasadorul american și pe adjunctul acestuia în Sudan.

Un agent FBI l-a chestionat pe irakian, care a explicat că venise în Statele Unite ca să urmeze o școală de pilotaj și să devină pilot pe curse comerciale[528].

Interviul a fost pus la dosar și uitat pentru o vreme. Agentul nu poate fi învinovățit pentru că l-a trecut cu vederea. Ca instituție, FBI nu știa cum să investigheze terorismul. Statele Unite nu mai avuseseră de-a face cu o conspirație transnațională ce urmărea comiterea de crime în masă din vremea atacurilor teroriste din timpul și de după Primul Război Mondial.

În dimineața de 4 martie, irakianul și-a lăsat mașina parcată lângă terminalul El Al de pe Aeroportul Kennedy, unde peste câteva ore urma să sosească prim-ministrul Israelului, Golda Meir. În centrul Manhattanului, cei doi complici ai săi și-au parcat mașinile pe Fifth Avenue, în fața a două bănci israeliene.

Pe 5 martie, lingviștii de la Agenția Națională de Securitate, care tocmai își crease o secție ce avea să se ocupe de problema terorismului

internațional, au început să traducă un mesaj proaspăt interceptat de la misiunea irakiană la ONU. Mesajul care fusese trimis la Bagdad, și se referea la OEP. Conținea detaliile unui plan criminal.

Tocmai când NSA începea să descifreze mesajul, o firmă de tractare ridica un Dodge Dart din 1973, de la intersecția dintre 43th Street și Fifth Avenue. În dimineața următoare a fost ridicat un Plymouth Duster din 1972, de la intersecția dintre 47th Street cu Fifth. Ambele fuseseră amendate pentru că staționau în zone unde parcarea era interzisă. Un angajat de la firma de închiriat auto Olin a venit la locul unde erau duse mașinile ridicate, pe un cheu al fluviului Hudson, ca să recupereze autoturismul Dodge Dart. A deschis portbagajul și a încremenit de uimire.

După ce a telefonat la poliție, echipa de geniști a NYPD și cei mai buni oameni ai acesteia au pornit în goană spre locul de parcare. În spatele mașinii Dart, apoi la Duster, ei au găsit recipiente din plastic umplute cu benzină, butelii cu propan, batoane de explozibil din plastic Semtex, capse detonatoare, baterii și fitiluri. Pe bordul mașinilor erau materiale de propagandă OEP și ale grupării Septembrie Negru, înfășurate în ziare evreiești.

Bombele fuseseră programate să explodeze la prânz, pe 4 martie. Dacă ar fi explodat, ar fi ucis sau rănit multe sute de oameni și ar fi îngrozit și mai multe mii. Amândouă bombele aveau însă aceeași eroare la circuitul de aprindere.

Întâmplător, poliția tocmai descoperise primul complot cu bombă în războiul dintre terorismul arab și Statele Unite.

Pe 6 martie, la ora 18.15, FBI s-a alăturat investigației. La Washington, NSA a spus Biroului despre mesajul codificat către Bagdad și a avertizat că a treia mașină capcană s-ar putea afla în apropierea terminalului El Al de la JFK. Mai târziu în aceeași noapte, FBI și echipa de geniști de la NYPD au găsit autoturismul Fury și au deschis portbagajul.

Bomba de la JFK era la fel cu cele găsite în Manhattan, inclusiv circuitul defect – dar era de două ori mai mare. Dacă ar fi explodat, așa cum era programată, ar fi produs o minge de foc de aproximativ 50 de metri diametru și o undă de șoc ce ar fi făcut prăpăd pe o

distanță de trei ori mai mare, prin terminalul El Al și pe pistele din jur. Explozia ar fi putut doborî inclusiv avioanele în zbor, până la o altitudine de o sută de metri și chiar mai sus.

FBI a luat o amprentă de pe butelia cu propan din Fury. Aveau să treacă 18 ani până ca Biroul să facă legătura între această amprentă și cel care a construit bomba.

FBI a avut nevoie însă de o singură zi pentru a descoperi că toate cele trei mașini au fost închiriate de irakianul pe care Biroul îl chestionase cu câteva săptămâni înainte. Biroul a depistat rapid drumurile suspectului la motelul Skyway, de la JFK, unde a găsit componente folosite la fabricarea bombelor. Agenții au luat urma unui transfer bancar în valoare de 1 500 de dolari, pe care îi primise de la Beirut. Apoi au analizat scrisul de mână de pe contractele de închiriere a mașinilor și de pe cererea de înscriere la Școala de Aeronautică din Teterboro.

Agenții au ratat însă pașaportul fals pe care el îl ascunsese în spatele unui aparat de aer condiționat de la Skyway; l-a găsit un muncitor de la întreținere, câteva luni mai târziu. Și nu i-au găsit nici complicii. Până în ziua de azi, cei doi bărbați rămân cei mai probabili suspecți în asasinarea lui Yosef Alon, atașatul aviației militare israeliene la Washington. Alon, unul dintre principalii oameni de legătură ai serviciilor secrete israeliene la Washington, fusese împușcat mortal în fața casei lui din Maryland, cu patru luni înainte. Investigația FBI nu a dus nicăieri și cazul a rămas oficial nerezolvat.

Pe 15 martie 1973, FBI și-a dat seama că irakianul cu mașina Fury era responsabil pentru toate cele trei bombe. Dosarul deschis împotriva lui a căpătat numele TRIBOMB.

Șase ani mai târziu, același om a fost oprit și chestionat de poliția de frontieră în Bavaria, pe când conducea spre ieșirea din Germania. Avea un pașaport francez fals, iar în portbagaj, polițiștii au mai găsit nouă pașapoarte – alături de 40 de kilograme de explozibil, opt seturi de detonatoare și cronometre, precum și 12 500 de dolari, în moneda Statelor Unite. Învelitoarea explozibilului provenea de la o cofetărie din Beirut, cunoscută ca fațadă pentru teroriști. Suspectul a fost închis vreme de șapte luni și chestionat de ofițeri de informații germani și israelieni. Nu a cedat, iar germanii l-au expulzat în Siria. FBI nu a aflat

niciodată.

Investigația TRIBOMB s-a răcit. Cazul era vechi de 15 ani când l-a reluat Mike Finnegan de la FBI. În octombrie 1990, lucra deja la el de doi ani, când a primit un pont crucial. Statele Unite și aliații lor erau în alertă informativă maximă împotriva Irakului. Saddam Hussein invadase Kuweitul; începuse numărătoarea inversă pentru contraatacul american. Pontul consta într-o informație secretă proaspătă de la israelieni: suspectul irakian era Khalid Mohammed el-Jessem, un personaj cu rang înalt în OEP și cu legături strânse cu Bagdadul. FBI a emis o alertă internațională. A funcționat. Suspectul în cazul TRIBOMB a fost arestat chiar în ziua în care a început Războiul din Golf; călătorea de pe aeroportul internațional din Roma în drum spre Tunis, ca să participe la funeraliile tovarășului lui apropiat, Salah Khalaf, unul dintre fondatorii grupării Septembrie Negru, asasinat după ce i s-a opus lui Saddam Hussein.

FBI avea încă amprentele ridicate de pe bomba din Fury. Finnegan le-a trimis poliției italiene. Se potriveau cu ale lui el-Jessem. Italienii l-au arestat pe suspect și, după o lungă dispută legală, l-au predat către FBI.

Pe 5 martie 1993, la 20 de ani din ziua în care a fost descoperit complotul TRIBOMB și la o săptămână după primul atac terorist de la World Trade Center, irakianul a apărut în fața instanței, la un tribunal federal din Brooklyn. Procesul lui a durat trei zile și jumătate. Singura dovadă prezentată juraților a fost amprenta. Aceștia l-au găsit vinovat în trei ore. Judecătorul districtual Jack B. Weinstein l-a condamnat la 30 de ani de închisoare. „FBI a lucrat metodic și atent”, a spus judecătorul la pronunțarea sentinței. „Memoria sa instituțională a funcționat fără greșeală. Tenacitatea sa este impresionantă.” Le-a arătat teroriștilor internaționali că are puterea „să-i vâneze oriunde s-ar ascunde în lume”.

A trebuit să treacă o generație pentru ca FBI să se ridice la acest standard. Dar a fost nevoie ca puterile lui ca serviciu secret de informații să fie distruse și apoi să renască.

Distrugerea a început în săptămâna în care s-a deschis dosarul TRIBOMB.

„Un joc periculos”

În timp ce Biroul se implica în prima lui confruntare cu terorismul internațional, a început o luptă pentru putere care avea să zguduie din temelii Guvernul Statelor Unite. De-o parte a domniei legii stătea Nixon, de partea cealaltă stătea FBI.

„Biroul nu poate supraviețui, John”[529], i-a spus președintele Nixon consilierului lui de la Casa Albă, John Dean, pe 1 martie 1973. „Nu poate supraviețui.”

Spre groaza lui Nixon, L. Patrick Gray s-a oferit să-i lase pe membrii Senatului să citească rapoartele neprelucrate ale FBI privind ancheta Watergate, în timpul audierilor lui pentru confirmare. Nixon credea că Gray își dorea atât de mult funcția, încât ar fi făcut orice i-ar fi ordonat Casa Albă – inclusiv să mușamalizeze infracțiunile din dosarul Watergate.

„Pentru numele lui Dumnezeu”, a mârâit amenințător președintele, „probabil că și-a pierdut mințile”[530].

Încălcarea secretului reprezenta o cedare de putere, ca și cum i-ai da unui inamic o sabie. Nixon știa destul de bine ce era în dosarele FBI, având în vedere că erau nouă luni de când Gray îi dădea copiile lui John Dean. Dosarele conțineau dovada existenței unei conspirații elaborate ce urmărea obstrucționarea justiției.

Nixon a decis că făcuse o greșeală teribilă. A început să comploteze pentru a sabota nominalizarea și pentru a recăpăta controlul FBI. Își făcuse planul cu sânge rece. Avea să lase să transpire povești de groază despre abuzurile comise de Birou sub administrațiile Kennedy și Johnson, inclusiv despre microfoanele prin care era ascultat Martin Luther King. El aflase detaliile din întrebările puse de Dean lui Bill Sullivan – noul director al Oficiului Național de Informații privind Narcoticele de la Departamentul Justiției. Casa Albă avea să alimenteze cu astfel de povești Comitetul Juridic al Senatului; senatorii aveau să se folosească de ele ca să-l interogheze pe Gray.

Acesta nu avea cum să răspundă cu sinceritate. Conform celebrei fraze a lui John Ehrlichman, el avea să se răsucească ușor, ușor, după cum bătea vântul. Nominalizarea lui avea să eșueze și urma să fie ales un om mai loial, care să conducă FBI.

Pe 13 martie 1973, Dean l-a propus pe Bill Sullivan. Lui Nixon i-a plăcut ideea.

„Compensația pentru Sullivan ar fi că el își dorește foarte tare să se întoarcă într-o zi în Birou."[531]

„Asta e ușor", a replicat Nixon.

Dar în timp ce președintele complota, doi agenți FBI stăteau în sălile Senatului, ținând arma pe care Gray o oferise de bunăvoie.

Singurul membru al Comitetului Juridic care și-a făcut timp să citească dosarele brute despre Watergate a fost senatorul Roman Hruska, un republican cu legea în sânge, din Nebraska. Agenții FBI i-au înmânat 26 de registre groase, însoțite de sinteze și de analize, iar el a petrecut șase ore răsfoindu-le, de la 16 până la 22. Senatorul a ajuns la o concluzie, după cum le-a raportat superiorilor lui agentul FBI Angelo Lano. „Dean ne-a mințit"[532] ascunzând conținutul seifului de serviciu al spărgătorului de la Watergate, Howard Hunt. Să mințești FBI-ul era o infracțiune care se pedepsea cu până la cinci ani de închisoare.

Unul dintre anchetatorii FBI care s-au ocupat de cazul Watergate i-a strecurat această informație senatorului Robert Byrd, un democrat din Virginia de Vest, care se opusese fățiș numirii lui Gray. Byrd a fost cel care a înfipt sabia. Pe 22 martie 1973, el l-a întrebat pe Gray, brutal: a înșelat Dean FBI-ul?

Gray a răspuns: „Trebuie să recunosc că probabil așa stau lucrurile, da, domnule."[533] El nu a dezvăluit că a distrus documentele pe care Dean le luase din seif.

Oamenii președintelui s-au strâns în Biroul Oval, afișând o falsă bravură, după mărturia devastatoare a lui Gray împotriva lui Dean. Ehrlichman a raportat că președintele Comitetului Juridic, cel mai bun prieten pe care îl avea FBI în Congres, senatorul de Mississippi James Eastland, suspendase audierile pentru nominalizare. „Gray este mort,

la podea”[534], i-a spus Ehrlichman președintelui. „L-a acuzat pe consilierul dumneavoastră că ar fi un mincinos”, a intervenit și Haldeman. „S-ar putea să fie mort”, a spus Dean, „pentru c-o să-l împușc”. Cu toții au izbucnit în râs – ultimele râsete înregistrate pe benzile de la Casa Albă.

Târziu în seara de duminică, 15 aprilie, Ehrlichman i-a telefonat lui Gray acasă, cu vești proaste. Confruntat cu punerea sub acuzare, John Dean a hotărât să se salveze dezvăluind cele mai întunecate secrete în fața unui juriu federal. „Dean s-a hotărât, se pare, să meargă până în pânzele albe”[535], i-a spus Ehrlichman lui Gray. „Una dintre întrebările pe care i le-au pus este, se pare, despre plicurile pe care ți le-a dat.”

Gray s-a îngrozit. „Ce naiba o să mă fac cu asta?” a spus el. „Singurul lucru pe care pot să îl fac este să neg.”

Două zile mai târziu, anchetatorii FBI care se ocupau de Watergate au bătut la porțile Casei Albe, din ordinul lui Mark Felt. „Sunt îngrijorat,” i-a spus Ehrlichman președintelui. „FBI tocmai le-a înmânat o citație celor din poliția Casei Albe.”[536] Acestora li s-au cerut numele oamenilor care au primit aprobarea să intre la Casa Albă pe 18 iunie 1972.

PREȘEDINTELE NIXON: Iisuse Hristoase!

EHRLICHMAN: Dar ce naiba?

PREȘEDINTELE NIXON: Unde eram noi atunci?

HALDEMAN: Pe ce dată?

PREȘEDINTELE NIXON: Ah, 18 iunie.

HALDEMAN: 18 iunie.

EHRLICHMAN: Ziua când s-au pus microfoanele... Păi, cred că e povestea cu seiful lui Hunt. Pun pariu că e treaba cu seiful lui Hunt...

PREȘEDINTELE NIXON: Am nevoie de cineva aici, de un consilier.

HALDEMAN: Și de procurorul general.

PREȘEDINTELE NIXON: Am nevoie de un director FBI.

Gray și-a recunoscut rolul în distrugerea dovezilor legate de Watergate, în fața procurorului general Kleindienst, pe 26 aprilie. Procurorul general i-a telefonat imediat președintelui. „Asta e o prostie de proporții inimaginabile”[537], a spus Nixon. „Va trebui să demisioneze.”

Gray servise 361 de zile ca director interimar al FBI. Viitorul lui era sumbru. Îl așteptau ani întregi de anchete penale. S-a gândit chiar să se sinucidă. A suferit, profund rușinat, pentru tot restul vieții.

Mark Felt era sigur că el avea să fie cel ales să conducă FBI. Se amăgea singur, însă. A servit ca director interimar timp de trei ore. Nixon a ales în schimb un republican pe nume William D. Ruckelshaus, administratorul Agenției pentru Protecția Mediului, nou-înființata agenție care se ocupa de resursele naturale ale Americii. Alegerea lui a părut inexplicabilă tuturor celor implicați, inclusiv nominalizatului. Dar Nixon i-a impus efectiv slujba, după o oră de presiuni din ce în ce mai intense.

„Nu l-am văzut niciodată pe președinte atât de agitat”, își amintea Ruckelshaus. „Îmi făceam griji în privința stabilității lui.”[538]

Cei doi au ajuns într-un final la o înțelegere: el avea să servească pentru scurt timp ca director interimar, până când Nixon avea să găsească un om potrivit care să-i calce pe urme lui Hoover. Dacă interviul pentru slujbă a fost dificil, prima zi la serviciu a fost și mai grea. Pe biroul lui – biroul lui Hoover – a găsit o scrisoare către președinte, semnată de Mark Felt și de toți responsabilii de la vârful FBI, protestând împotriva numirii lui. Nu era ceva personal, a spus Ruckelshaus. „Pur și simplu găseau că era nepotrivit ca în locul lui Hoover să vină cineva care se ocupa cu observarea păsărilor.” Apoi Ruckelshaus s-a dus la o ședință cu personalul, convocată în pripă, în biroul procurorului general. „Dick Kleindienst și-a anunțat, cu multă emoție, demisia”, a spus Ruckelshaus. „Era plin de amărăciune.”

Soarta lui Felt a fost pecetluită câteva zile mai târziu.

Nixon stabilise dincolo de orice îndoială că Felt a fost sursa articolului devastator publicat în pagina 18 a ziarului The New York Times din dimineața de vineri, 11 mai, și care prezenta în detaliu interceptările Kissinger, pe care Nixon le ordonase în cazul unora dintre angajații

președinției și al unor jurnaliști importanți, începând din 1969.

„Felt – toată lumea trebuie să știe că este un blestemat de trădător; supravegheați-l cu atenție sporită”[539], i-a spus Nixon în ziua următoare noului său șef de cabinet, generalul Al Haig. „Și trebuie să plece, desigur... ticălosul.” La ordinul președintelui, Ruckelshaus i-a cerut lui Felt să părăsească FBI. Înainte să-și dea demisia, Felt și-a mai pus o dată masca lui Deep Throat, pentru o întâlnire clandestină cu Bob Woodward, de la The Washington Post. I-a spus că președintele însuși era unul dintre conspiratorii-cheie în cazul Watergate.

FBI a declanșat o căutare frenetică a rezumatelor și transcrierilor după interceptările Kissinger, pe care Bill Sullivan le scosese pe ascuns din sediul central. Până în seara zilei de 11 mai, agenții FBI îi interogaseră pe Sullivan, Haldeman, Ehrlichman și John Mitchell. Mitchell a mințit FBI-ul, spunând că el nu aprobase niciodată vreuna dintre interceptări. Dar a admis că știa despre ele.

Erau parte „a jocului periculos pe care îl jucam”[540], a mărturisit el. Și a spus FBI-ului unde să caute documentele. În ziua următoare, anchetatorii FBI erau în interiorul Casei Albe.

„Documentele au fost găsite la două săptămâni după ce am preluat funcția, într-o sâmbătă, în seiful lui John Ehrlichman”, își amintea Ruckelshaus. „Un agent FBI, trimis de mine la Casa Albă ca să păzească documentele acelea și ce mai era în biroul lui Ehrlichman, a fost de-a dreptul șocat când președintele l-a apucat de reverele hainei și l-a întrebat ce făcea acolo.”

Lupta pentru controlul guvernării era feroce. Audierile Watergate pe care le-a convocat Senatul au smuls mărturii incriminatoare de la oamenii de care se folosise Nixon. Articolele din presa centrală expuneau faptele. Dar informațiile, aproape în întregime, își aveau sursa în munca FBI. Iar informația are o forță cumulativă, ca firișoarele de apă care se adună într-un râu puternic, a cărui forță face ca apa să-și taie drum prin stâncă. Sprijiniți de marile jurii federale și de procurorii care le conduceau, anchetatorii FBI au apărat domnia legii de obstrucționarea justiției. Și, în baza legii, agenții realizau un act de distrugere creativă la care radicalii stângii puteau doar să viseze.

Ei îl răsturnau de la putere pe președintele Statelor Unite.

„A fost cât pe ce”

Pentru a treia și ultima oară, Nixon a ales un candidat care să-i succeadă lui J. Edgar Hoover.

Pe 9 iulie 1973, Clarence M. Kelley a depus jurământul și a devenit al doilea director al FBI. El își petrecuse o treime din viață lucrând pentru Biroul lui Hoover, din 1940 până în 1961. De atunci, fusese un foarte capabil șef al poliției din Kansas City. Kelley era politicos și sincer, un american voinic și tradiționalist din centrul Statelor Unite. Senatul l-a confirmat rapid și în unanimitate.

„Nu cred că un polițist ar trebui să conducă Biroul”[541], spusese odată președintele. „Polițiștii au vederi prea înguste.” A fost nevoit să acționeze însă împotriva instinctelor lui. FBI avea nevoie de lege și ordine.

Nixon a zburat spre Kansas City, unde Kelley a depus oficial jurământul în funcție. Era prima lui apariție publică din ultima lună. „Am fost șocat să văd rănile lăsate de Watergate atât de vizibile pe fața președintelui”[542], avea să scrie Kelley mai târziu. Nixon era un om hăituit. Tocmai declarase oficial că nu avea să coopereze cu investigația Senatului. În Congres se discuta foarte serios despre punerea lui sub acuzare. Era anchetat de un procuror special abia numit, Archibald Cox, care cerea ca Nixon să-i predea documentele și dosarele prezidențiale. Revelația existenței benzilor înregistrate în secret la Casa Albă era la doar o săptămână distanță. Cox a trimis instantaneu o citație pentru benzile respective. Nixon l-a sfidat și l-a concediat în octombrie. Procurorul general Elliot Richardson și adjunctul lui Bill Ruckelshaus au căzut și ei victime tirurilor lui Nixon, într-o răsturnare de situație ce a devenit cunoscută ca Masacrul de Sâmbătă Seara.

„Îmi amintesc de zilele acelea care erau aproape mai mult decât puteam duce”, a scris Kelley. Una dintre cele mai dificile probleme cu

care s-a confruntat a fost un raport concis, de două pagini, pe care i-l înmânase Ruckelshaus în ziua în care a preluat funcția și unde erau înșirate cele mai presante probleme cu care se confrunta FBI. În capul listei erau problemele legale și morale ridicate de operațiunile secrete de informații ale FBI, ce includeau interceptări telefonice, supraveghere și hărțuirea stângii americane.

Kelley era un novice în materie de informații secrete. El nu se implicase niciodată în vreo acțiune clandestină, nici nu interceptase telefoanele cuiva bănuit de spionaj. Nici măcar nu auzise de COINTELPRO. „Metodologiile acestor programe îmi erau necunoscute", a scris el. „A fost o experiență care mi-a deschis ochii." Odată ce a început să afle despre cele mai secrete operațiuni ale FBI, a știut că trebuia să le aducă sub control. „A fost o problemă delicată și sensibilă, acest pas înapoi", își amintea el. Dar pasul înapoi a fost făcut.

Pe 5 decembrie 1973, el a trimis un avertisment scris fiecăruia dintre cei 8 767 de agenți al Biroului. Le-a ordonat să se abțină de la „activități investigative care ar putea leza în orice fel drepturile garantate cetățenilor prin Constituție". A început să demonteze arhitectura de securitate națională pe care o crease Hoover. Atunci când a terminat, FBI eliminase 94% dintre investigațiile de informații pe plan intern, a șters din registre peste 9 000 de cazuri deschise, a transferat rolurile și funcțiile legate de securitatea națională către Divizia de Investigații Penale și a schimbat misiunile a cel puțin 645 de agenți, de la vânarea radicalilor la urmărirea infractori- lor obișnuiți.

Kelley a abolit puterile atotcuprinzătoare ale Diviziei de Informații din cadrul Biroului Federal de Investigații. Acestea nu aveau să fie readuse la vechea lor amploare până la sfârșitul secolului XXI. În anii ce au urmat, agenții FBI care vânau teroriști în America au rătăcit printr-un deșert legislativ, căutând semne care să-i ghideze prin teritoriul necunoscut.

528 Mărturia lui Finnegan, SUA vs. Khalid Mohammed el-Jessem, Tribunalul Districtual pentru Districtul de Est din New York, 73 CR 500, 6 martie 1993.

Cazul împotriva lui el-Jessem, zis și Khalid Jawary, este reconstituit aici din documentele tribunalului federal care l-a judecat în 1993; o relatare parțial declasificată a Agenției Naționale de Securitate, „Prima rundă: Eforturile NSA împotriva terorismului internațional în anii 1970”; un raport FBI trimis sub numele directorului L. Patrick Gray, „Activitățile organizației Septembrie Negru”, datat 25 martie 1973; și Santo F. Russo, „In re Extrădarea lui Khaled Mohammed el-Jessem: sfârșitul clauzei privind crima politică în relațiile americano-italiene,” Fordham International Law Journal 16, nr. 4 (1992). După ce a ispășit 16 ani din sentință, irakianul a fost deportat în Sudan, în februarie 2009.

529 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 1 martie 1973.

530 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 1 martie 1973.

531 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 13 martie 1973.

532 Gebhardt către Baker, „Subiect: Confirmarea”, 7 martie 1973, Dosarele procurorului special FBI pentru Watergate.

533 Audierile pentru nominalizarea lui L. Patrick Gray, Comisia Juridică a Senatului, 22 martie 1973.

534 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 22 martie 1973.

535 Gray, In Nixon’s Web, p. 238.

536 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 17 aprilie 1973.

537 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, aprilie 1973.

538 discursul lui Ruckelhaus la Asociația Națională a Foștilor Procurori Generali ai SUA, 3 octombrie 2009.

539 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 12 mai 1973.

540 Interviul luat de agentul special FBI Nick Stames lui John H. Mitchell, 11 mai 1973, FBI/FOIA.

541 Benzile lui Nixon de la Casa Albă, 25 octombrie 1971. Prin FBI au circulat insistent zvonuri că Nixon se oprise la doi candidați, Clarence Kelley sau Bill Sullivan. Paul Daly de la FBI a afirmat: „Kelley mi-a

spus că, atunci când s-a dus să stea de vorbă cu președintele... a așteptat lângă Sullivan, acesta a intrat primul și a ieșit, după care a intrat el. Și alegerea a fost la limită.” Documentele disponibile din timpul administrației Nixon nu confirmă însă că Bill Sullivan a intrat la Casa Albă în ziua respectivă.

542 Clarence M. Kelley și James Kirkpatrick Davis, Kelley: The Story of an FBI Director (Kansas City, Mo.: Andrews, McMeel & Parker, 1987), p. 116.

CAPITOLUL 37

CASTELUL DIN CĂRȚI DE JOC

Prăbușirea Casei Albe a lui Nixon a declanșat unde de șoc care au crăpat și zidurile FBI. Nixon se temuse că FBI ar putea să nu supraviețuiască expunerii secretelor sale. A fost profetic.

Biroul a luptat în instanțele federale ca să-și păstreze dosarele COINTELPRO sigilate pentru opinia publică. Dar când un singur teanc de foi a căzut în mâinile unui vechi dușman, iar secretele au început să iasă la iveală, „întregul castel din cărți de joc s-a prăbușit", a spus Homer Boynton, care a fost ofițer de legătură al FBI cu Casa Albă, Congresul și CIA.

Dușmanul era Partidul Socialist Muncitoresc, o coaliție de stânga care abia dacă număra 2 000 de membri. Partidul funcționase în cadrul sistemului politic american, cu toată anvergura lui redusă. Candidații lui la prezidențiale nu obținuseră niciodată mai mult de o zecime de procent din voturi. Investigația FBI a socialiștilor a dus direct la condamnarea conducătorilor partidului pentru instigare la revoltă politică, în 1941. În anii 1950 și 1960, FBI penetrase partidul până în structurile centrale. Sute de membri de partid, inclusiv conducători locali și naționali, erau informatori FBI. Dar nici unul nu a furnizat vreodată o dovadă că partidul ar fi fost angajat în spionaj, subversiune, violență, conspirație sau orice altă încălcare a legilor federale. Nici un membru nu fusese vreodată pus sub acuzare – sau bănuit – pentru un act terorist.

Prima dezvăluire legală din arhivele Biroului în baza Legii pentru Libertatea Informației s-a produs pe 7 decembrie 1973. Documentele conțineau un indiciu că FBI făcuse mai mult decât să infiltreze ierarhia partidului. Socialiștii au descoperit curând că au fost ținta unei operațiuni COINTELPRO majore.

Ei au dat în judecată Guvernul Statelor Unite pentru încălcarea drepturilor lor constituționale la libertate de exprimare și de asociere politică. Judecătorul căruia i-a fost încredințat cazul, Thomas P. Griesa, un tânăr republican recent numit de președintele Nixon, a luat procesul foarte în serios. La fel a făcut și cel care conducea apărarea – noul procuror general, William B. Saxbe. Acesta preluase funcția pe 4 ianuarie 1974, după ce Nixon îi concediase pe cei de la vârful Departamentului Justiției, în încercarea disperată de a ține sub sigiliu benzile lui cu înregistrări, de la Casa Albă.

FBI a răspuns oficial demersului o lună mai târziu. L-a informat pe judecătorul Griesa că operațiunile lui COINTELPRO serviseră pur și simplu pentru „a avertiza opinia publică în legătură cu natura și activitățile Partidului Socialist Muncitoresc". Biroul a spus că acțiunile lui au fost în întregime legale și a negat orice participare la operațiunile clandestine și la spargeri. Dosarele de la biroul teritorial din New York erau pline cu dovezi ce arătau contrariul. FBI mințea un judecător federal și pe superiorii lui din Departamentul Justiției. Nu infracțiunea era problema, după cum spusese Nixon, ci mușamalizarea.

„Un răspuns adevărat", avea să scrie mai târziu judecătorul Griesa, „ar fi necesitat dezvăluirea acestor fapte. FBI a încercat să evite o asemenea dezvăluire".

Dovezile erau în siguranță, în seiful din biroul agentului special responsabil din New York, John Malone, care dădea spargeri la comuniști încă din vremea administrației Truman. Malone a condus biroul teritorial New York vreme de 13 ani, din 1962 până când a ieșit la pensie, în 1975. El era personificarea FBI-ului de modă veche – extrem de pornit împotriva schimbării. Subordonații lui îi spuneau „cap de ciment".

În seiful lui Malone se aflau rapoartele a 193 de acțiuni clandestine întreprinse la sediul central și la birourile din Manhattan ale socialiștilor în anii 1950 și 1960, alături de dovezi strânse prin interceptări telefonice și prin microfoane amplasate fără mandat, precum și copii ale scrisorilor defăimătoare ce au încercat să stârnească între ei fricțiuni politice și rasiale, distrugându-le reputațiile, carierele și viețile.

„FBI s-a angajat într-o serie îndelungată de strategii pentru a-și ascunde acțiunile clandestine”[543], a constatat judecătorul Griesa. „La sfârșitul anului 1973 sau la începutul lui 1974, un agent FBI din Washington care se ocupa de această problemă i-a spus agentului de caz de la biroul teritorial FBI din New York să nu informeze biroul procurorului general de operațiunile clandestine. La o întâlnire între FBI și asistentul procurorului general al SUA, reprezentanții FBI au folosit termenul de «tehnici de investigație confidențiale», știind că această referire includea operațiunile clandestine. Asistentul a cerut o explicație privitoare la aspectul acoperit de acest termen. Răspunsul nu a inclus și intrările clandestine.”

Judecătorul a tras concluzia: „Răspunsurile erau o înșelătorie grosolană.”

Ca și Casa Albă, Biroul nu a putut stăvili dezvăluirea publică a secretelor lui. După căderea de la putere a președintelui Nixon, în vara anului 1974, cererile pentru desecretizarea dosarelor FBI au început să se adune în Congres și în tribunalele federale. Procurorul general Saxbe i-a ordonat greu încercatului director FBI, Clarence Kelley, să treacă în revistă arhivele Biroului în căutarea unor dovezi că agenții lui Hoover încălcaseră litera și spiritul legii americane.

Jocurile murdare s-au terminat, a spus procurorul general. Proclamația lui era prematură.

Agenți FBI cu vechime ascundeau capitole cruciale din istoria Biroului de Departamentul Justiției, de Congres și de directorul Clarence Kelley însuși. Un agent special a ars mii de pagini din dosare, pentru a împiedica difuzarea secretelor în exterior, a spus asistentul lui Kelley, Homer Boynton. El se gândea că era păcat că sediul central al FBI nu avea un foc de tabără al lui.

Agenții din New York și Washington au făcut eforturi extraordinare pentru a ascunde de directorul lor și de procurorul general existența a cinci programe COINTELPRO majore, nedezvăluite încă. Unul dintre ele viza o grupare de teroriști mică, dar letală, a cărei cauză era independența portoricană.

„Un șuvoi nesfârșit de sirene”

Gruparea abia ieșise din clandestinitate, cu un nume nou și o forță teribilă. Căutarea liderilor ei de către FBI a durat până în secolul XXI.

Rădăcinile FALN – Fuerzas Armadas de Liberación Nacional, sau Forțele Armate de Eliberare Națională – ajungeau până în vremurile în care Puerto Rico era o colonie americană. În 1950, la două zile după ce insula a devenit teritoriu autonom american, doi bărbați înarmați au încercat să-l asasineze pe președintele Truman în numele independenței portoricane. Patru dintre tovarășii lor de luptă naționaliști au împușcat și au rănit cinci membri ai Congresului la Capitoliu, în 1954. 20 de ani mai târziu, FALN a început să pună bombe la New York.

Primele atacuri s-au produs puțin după ora 3.00 dimineața, pe 26 octombrie 1974, când cinci explozii puternice au zguduit Wall Street și Rockefeller Center, în Manhattan, provocând pagube de un milion de dolari băncilor și afacerilor. Al doilea atac a avut loc pe 11 decembrie, la ora 11.03, în Harlemul de Est, o bombă capcană care a rănit grav un ofițer de poliție începător, întâmplător de origine portoricană. Al treilea a venit pe 24 ianuarie 1975, la ora 13.22, în inima cartierului financiar.

Agentul FBI Richard Hahn se afla în centru, într-o misiune de supraveghere a presupușilor spioni din delegația Chinei la ONU, când a început să audă „sirene, un șuvoi nesfârșit de sirene”[544] ale mașinilor de poliție care se îndreptau spre sud.

„Am pornit și noi într-acolo cu mașina, să vedem ce s-a întâmplat”, își amintea el. „Cu siguranță, Fraunces Tavern fusese bombardat.”

Restaurantul era una dintre cele mai vechi clădiri din New York. În 1783, președintele George Washington își rostise de pe treptele ei discursul de adio, adresat ofițerilor din Armata Continentală. Sala de mese de la primul etaj era unul dintre locurile preferate pentru prânz de oamenii de afaceri și agenții de bursă de pe Wall Street. O scară către etajul al doilea dădea spre Clubul Pescarilor Amatori, o asociație privată de bogătași, amatori de pescuit la undiță. Explozia a venit de

la un sac marinăresc umplut cu dinamită și ascuns sub scări. Patru oameni au murit; alți 63 au fost răniți, unii dintre ei foarte grav. Comunicatul FALN care revendica atacul cu bombă era semnat în numele lui Griselio Torresola, care fusese împușcat mortal în timp ce încerca să-l asasineze pe Harry Truman. Nimeni nu a fost vreodată arestat pentru asasinatele din New York.

„Era o defilare continuă de atacuri cu bombe, iar noi eram incapabili să le rezolvăm", a spus Hahn. FBI nu avea nici o idee despre FALN. Nici unul dintre cei 40 de agenți repartizați la Fraunces Tavern nu știa nimic despre identitățile membrilor sau unde ar putea lovi grupul data viitoare. „Mergeam de la un suspect la altul și ne-am format propriile echipe de supraveghere, ca să-i urmărim pe acești suspecți", a spus Hahn. „Aveam activiști din gurile cărora ieșeau aceleași cuvinte ca în comunicatele FALN" – activiști care organizau marșuri și demonstrații, țineau întruniri politice în locuri publice – „și nu aveam de fapt nici o posibilitate de a ne da seama dacă printre acești activiști nu se afla și suspectul nostru".

Două duzini de atacuri cu bombă au urmat într-o succesiune rapidă, însoțite și de alerte ce urmăreau să terorizeze New Yorkul. O sută de mii de angajați au fost evacuați din birourile de la World Trade Center și din Empire State Building, după o astfel de amenințare. După ce FALN a atacat băncile și clădirile din centrul orașului Chicago, la caz a început să lucreze și agentul FBI Bill Dyson. Era unul dintre puținii agenți ai Biroului care înțelegea gândurile și tacticile teroriștilor, grație celor cinci ani de experiență în investigațiile secrete împotriva Weather Underground – cinci ani de muncă inutilă. El a rămas pe urmele FALN în timp ce gruparea a mai comis peste o sută de atacuri în toată țara și a reușit cel mai profitabil jaf armat din istoria Statelor Unite.

Activitatea lui Dyson a dus la crearea primei unități speciale antiteroriste din FBI. Era atât de secretă, încât nimeni de la sediul central nu a știut ceva despre ea.

„S-a făcut în clandestinitate"[545], a spus el. „Obișnuiam să ne întâlnim la Taverna lui Mike. Mike avea un bar pentru polițiști, un bar cu adevărat pentru polițiști. Nu puteai intra acolo decât după ce sunai la ușă și Mike te recunoștea ca om al legii. Nouă, celor care investigam terorismul, ne permitea să mergem în camera din spate, să ne întâlnim

ca să ne coordonăm acțiunile și astfel lucram împreună. Dar nu aveam binecuvântarea nimănui!" Dyson a fost numit, în secret, inspector în poliția statului Illinois, ai cărei membri, împreună cu ofițerii Departamentului de Poliție din Chicago, s-au alăturat în secret unității speciale de la Taverna lui Mike. Mulți ani după aceea, un coleg agent l-a întrebat pe Dyson ce părere aveau șefii de la sediul central despre această întreprindere.

„Nu le-am spus niciodată celor de la sediul central", a replicat acesta.

„Mergeți până la capăt"

FBI era sub asediu la Washington. Noul Congres, ales la trei luni după demisia lui Nixon, a fost cel mai liberal din istorie. În urma afacerii Watergate, Senatul și Camera Reprezentanților au hotărât să deschidă investigații oficiale privind operațiunile secrete de informații ale națiunii. Președintele Gerald R. Ford a înțeles că dezvăluirea acelor secrete ar fi pătat reputațiile conducătorilor americani, mergând înapoi până la FDR. Principalii colaboratori ai președintelui au încercat să țină pagubele sub control și să limiteze investigația la CIA.

„De ce nu și FBI?"[546] l-a întrebat fără ocolișuri fostul director al CIA Richard Helms pe președintele Ford, când s-au aflat față în față în Biroul Oval. „Așa ați putea cu adevărat să mergeți până la capăt." Procurorul general adjunct Laurence Silberman a fost de aceeași părere. „FBI s-ar putea să fie cea mai savuroasă parte din povestea asta"[547], a spus el pe 20 februarie 1975, în fața echipei pentru securitate națională a președintelui. „Hoover a făcut lucruri care n-ar rezista la o examinare, mai ales sub Johnson."

Directorul Clarence Kelley începea să înțeleagă că operațiunile de informații ale Biroului încălcaseră legea. El se temea că Congresul avea să le impună agenților lui limitări stricte. L-a implorat pe președinte să contracareze această amenințare printr-un ordin executiv care să extindă prerogativele în materie de securitate națională ale FBI.

FBI se baza pe legi „create pentru epoca Războiului Civil, nu pentru secolul XX”[548], a argumentat el. Curtea Supremă „a redus la o cochilie fragilă” regulamentele împotriva instigării la revoluție, a spus el; interdicția impusă de ea asupra interceptării fără mandat a telefoanelor americanilor obligase Departamentul Justiției să renunțe la punerea sub acuzare a conducătorilor Weather Underground, acuzațiile fiind construite pe supraveghere ilegală. În baza legilor existente, a spus Kelley, el se îndoia de capacitatea Biroului de a strânge informații despre „teroriștii și revoluționarii care încearcă să răstoarne sau să distrugă guvernul”.

Dacă tribunalele sau Congresul puneau sub semnul întrebării legalitatea operațiunilor clandestine și a intrărilor prin efracție, Kelley și aliații săi de la Departamentul Justiției considerau că soluția consta în legalizarea acestora. Pe 9 mai 1975, ei au afirmat că FBI putea întreprinde „acțiuni fără mandat, ce implicau intrarea fizică pe o proprietate privată”[549] dacă ordinul venea de la președinte.

Dar Watergate compromisese vechea idee că președintele avea puterile unui rege. Climatul politic nu era deloc favorabil pretenției că FBI putea comite infracțiuni la ordinul Casei Albe, chiar și în numele securității naționale. După aproape șapte decenii de libertate față de observatorii din exterior, Biroul nu mai era inviolabil.

„Au și numele meu!”

Pe măsură ce timpul trecea, confruntarea devenea inevitabilă. Cu toată rezistența puternică de la sediul central, comisia Congresului care investiga serviciile secrete citea deja din dosarele FBI și lua depoziții sub jurământ de la comandanții acestuia.

O ceartă izbucnită pe coridoarele FBI a fost bătălia care a deschis un război îndelungat.

Biroul începuse să se mute din clădirea Departamentului Justiției, peste drum de Pennsylvania Avenue. Noua clădire J. Edgar Hoover, inaugurată oficial pe 30 septembrie 1975, costase 126 milioane de

dolari. Era cea mai urâtă clădire din Washington: semăna cu o parcare etajată, construită de Biroul Politic sovietic.

Membrii Congresului au vrut să viziteze vechiul și noul sediu central. Agentul FBI James R. Healy – credincios până la moarte Biroului și mare admirator al lui Hoover – a fost desemnat să-l însoțească pe congresmenul Robert Drinan, un democrat din Massachussets, preot iezuit pacifist, oponent înverșunat al Războiului din Vietnam și inamic declarat al FBI[550].

Când au ajuns în poligonul de trageri din interiorul FBI, Healy a explicat că un agent trage într-un suspect doar în autoapărare. Cineva a întrebat: dar dacă suspectul ripostează? „Atunci tragem ca să ucidem", a spus Healy.

„Reverendul Drinan a început să strige: «Trag ca să ucidă! Trag ca să ucidă!»" își amintea el. „Am avut senzația că individul o luase complet razna." Healy a încercat să îndrepte delegația Congresului spre sala cu cartoteca, unde se aflau, în ordine alfabetică, numele tuturor persoanelor care apăreau în dosarele FBI; aceste cartonașe formau temelia edificiului construit de Hoover. „Reverendul Drinan a spus: «Ei bine, aș vrea să văd și numele meu.» Ca un gest de curtoazie, l-am condus la tânăra doamnă care completa cartonașele și am rugat-o să ne arate câteva." Funcționara a întins cartonașele, cu o mână tremurândă. Congresmenul i le-a smuls imediat.

„Au și numele meu!" a strigat Drinan. „Au și numele meu!"

Congresmenul a cerut să vadă tot ce avea Biroul despre el. A devenit astfel unul dintre primii americani căruia i s-a acordat permisiunea să-și vadă propriul dosar de la FBI. Acesta cuprindea o scrisoare pe care o călugăriță bănuitoare i-o trimisese lui Hoover cu patru ani în urmă, spunând că părintele Drinan era un comunist plantat în interiorul Bisericii Catolice.

Aceasta era starea de spirit dominantă atunci când Senatul a deschis primele lui audieri publice asupra FBI, pe 18 noiembrie 1975.

„Or să cadă capete"

Așa cum se temea directorul Kelley, investigatorii Congresului au săpat în trecutul FBI și au dezgropat unele povești extrem de dăunătoare – microfoanele prin care era ascultat Martin Luther King, păstrarea unei jumătăți de milion de pagini despre americani pe teme de securitate națională, încălcarea drepturilor civile în campaniile COINTELPRO și folosirea neadecvată a puterii investigative ca armă în războiul politic.

Comitetul senatorial a ajuns la concluzia că FBI îi spionase pe americani fără o cauză justă. El a aruncat vina pentru încălcarea de către Birou a legilor și a Constituției în principal asupra „lungului șir de procurori generali, președinți și Congrese care au dat FBI-ului putere și responsabilitate, dar nu au reușit să-i dea și îndrumare adecvată, direcție și control”[551].

Dar Biroul a încasat propriu-zis lovitura. Opinia publică asupra FBI era tot mai defavorabilă. Percepția oamenilor, modelată de presă, era foarte clară. Respectul s-a erodat. Teama a rămas.

Noul procuror general – Edward Levi, al cincilea om care a deținut funcția într-un interval de trei ani – a văzut cum se apropie ziua judecății. Levi a trasat primele linii directoare care au guvernat vreodată operațiunile de informații ale FBI. El a spus Congresului că acestea s-au născut din convingerea că „monitorizarea de către guvern a indivizilor și a grupurilor pentru că au opinii politice controversate sau nepopulare este intolerabilă în societatea noastră”[552]. Regulile defineau terorismul intern ca pe o problemă pentru cei care impun legea; mai mult, ele limitau puterile celor de la comanda FBI: Biroul trebuia să fie convins că ținta unei investigații ar putea recurge la violență, pentru ca investigația să poată începe. Era un standard ridicat.

Pe 8 mai 1976, Kelley a încercat să dreagă lucrurile în ochii opiniei publice printr-un discurs rostit la Colegiul Westminster din Missouri, acolo unde Winston Churchill avertizase, la începutul Războiului Rece, că o cortină de fier se lasă deasupra Europei. El a recunoscut că FBI se angajase în operațiuni de nejustificat și a spus că aceasta nu se va mai repeta niciodată.

Discursul lui nu a fost deloc bine primit. În interiorul Biroului, a fost etichetat imediat drept discursul „Îmi pare rău”.

Era prea târziu pentru scuze. Cu șapte săptămâni mai înainte, din ordinul procurorului general și al Diviziei lui pentru Drepturi Civile, Kelley a transmis un ordin secret în întregul FBI. Fiecărui agent i se ordona să raporteze tot ce știa despre operațiunile clandestine care avuseseră loc în ultimul deceniu. Răspunsurile au venit aproape toate identice: nimeni nu știa nimic despre spargeri sau despre intrări prin efracție. Dar Divizia pentru Drepturi Civile de la Departamentul Justiției începuse deja să facă ordine prin hățișul de minciuni și dezinformări. Investigatorul FALN Richard Hahn povestea că printre agenții de teren din New York se dusese vorba că: „Or să cadă capete.”

Pe tot teritoriul Statelor Unite, agenții au început să dea înapoi de la misiunile secrete de informații. Nu accept cazul acesta, spuneau ei, refuz să merg în acea echipă. „Nimeni nu mai voia să lucreze pe terorism”[553], își amintea Bill Dyson, care devenise șeful investigației naționale a FBI asupra FALN. „Toți încercau să se eschiveze.” Sute de agenți credeau că „n-o să mă susțină nimeni”, spunea Dyson. „Biroul n-o să mă susțină. Departamentul Justiției n-o să mă susțină. Cetățenii n-or să mă susțină.”

De altfel, 53 de agenți au fost informați că erau subiectul unor anchete penale, privind infracțiuni comise în numele securității naționale. Fiecare agent care folosise microfoane sau intrări prin efracție în misiuni împotriva terorismului sau de contraspionaj risca să fie condamnat și trimis la închisoare.

543 Partidul Socialist Muncitoresc vs. Procurorul general; 73 Civ. 3150; 642 Anexa federală 1357 (Districtul de Sud din New York).

544 Hahn, istorie orală, FBI/FBIOH.

545 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

546 Notă informativă privind discuția, Biroul Oval, 4 ianuarie 1975, Biblioteca Prezidențială Gerald R. Ford.

547 Notă informativă privind discuția, Casa Albă, 20 februarie 1975,

GRFL.

548 Kelley către procurorul general, 7 august 1974, FBI/FOIA.

549 John C. Kenney, asistent interimar al procurorului general, la dosar în SUA vs. Ehrlichman, Curtea de Apel a SUA pentru Districtul Columbia, 9 mai 1975.

550 Healy, istorie orală, FBI/FBIOH.

551 Comisia Church, Federal Bureau of Investigation, la 1–2 (declarația președintelui Frank Church).

552 depoziția procurorului general Edward H. Levi, Evaluarea FBI: Audieri în fața Subcomisiei pentru Drepturi Civile și Constituționale a Comisiei Juridice din Camera Reprezentanților, 6 aprilie 1976.

553 Dyson, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 38

„O STARE DE PERICOL CONTINUU”

FBI se confrunta acum cu un caz de o complexitate fără precedent. Trebuia să se investigheze pe sine însuși.

Clarence Kelley a asigurat în repetate rânduri presa, opinia publică și pe președinte că FBI încetase cu un deceniu în urmă să deruleze operațiuni clandestine. Principalii lui colaboratori îi spuseseră asta; același lucru l-au declarat în fața Congresului și a instanțelor, sub jurământ. Pe 8 august 1976, la patru luni după ce a avut documentele în mână, Kelley a fost nevoit să admită că fusese dus de nas de experți – „dezinformat cu bună știință și cu intenție”[554] de oameni de la vârful ierarhiei din cadrul FBI.

Kelley ar fi trebuit să știe că avea să-i sune și lui ceasul. Știa din experiență proprie – cele două decenii pe care le petrecuse ca agent FBI – că „foarte puține vești proaste îi erau transmise lui J. Edgar Hoover”[555]. După cum își amintea Kelley, aproape toți cei din Birou „se temeau să-i spună lui Hoover adevărul”; șeful fusese „atât de dominator și puterea lui asupra personalului său atât de intimidantă”, încât agenții ascundeau de el faptele neplăcute. El a atribuit înșelătoria căreia îi căzuse victimă „existenței, la cele mai înalte niveluri, a unei credințe arogante în infailibilitatea și corectitudinea tuturor activităților și politicilor Biroului” – o credință necondiționată în imaginea publică a FBI.

La trei zile după ce a recunoscut public că fusese prostit de unii dintre cei mai experimentați manipulatori din FBI, Kelley a anunțat doi pași dramatici spre reformarea Biroului.

În primul rând, el a creat o nouă forță care să se ocupe de verificările interne; sub privirile vigilente ale procurorilor de la Departamentul Justiției, agenții FBI au deschis zeci de anchete penale chiar în

rândurile lor.

În al doilea rând, a smuls inima Diviziei de Informații. Separat de acțiunile lui împotriva spionilor unor puteri străine, FBI avea să trateze, de acum înainte, cazurile de securitate națională la fel ca infracțiunile obișnuite. Investigațiile secrete împotriva americanilor cu idei subversive aveau să înceteze. A fost cea mai puternică lovitură pe care a dat-o fantomelor din trecutul lui Hoover.

„O experiență umilitoare și degradantă”

Procurorul general Edward Levi a pus sub semnul întrebării infailibilitatea FBI încă din prima lui zi în funcție.

Levi era unul dintre cei mai respectați avocați din America. Aproape chel, cu ochelari și papion, fiu și nepot de rabini, Levi a fost președintele Universității din Chicago înainte să revină la Departamentul Justiției, unde a lucrat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. La fel ca predecesorul lui, Harlan Fiske Stone, care-i făcuse zile negre directorului Hoover cu o jumătate de secol în urmă, și el respecta mai mult domnia legii decât puterea politicienilor. Credea că o poliție secretă reprezintă o amenințare la adresa unei societăți libere.

Levi de-abia se așezase în fotoliul lui de piele și admira panourile de lemn sculptat din noul lui birou, când „un agent FBI a apărut la ușa mea, fără să se anunțe dinainte”[556], își amintește el. Agentul s-a prezentat drept Paul Daly. „Mi-a pus în față o foaie de hârtie prin care-mi cerea să autorizez o interceptare telefonică fără ordinul vreunei instanțe și aștepta s-o aprob.”

„Trebuie să mă lași să mă mai gândesc la asta”[557], i-a spus Levi. „Agenții ar putea să fie prinși când intră s-o instaleze.”

„E deja înăuntru”, a replicat Daly. „Microfonul e înăuntru.” Aceasta era procedura respectată din vechime: mai întâi se intra prin efracție ca să se instaleze microfonul, apoi se cerea aprobarea să fie pornit.

Tradițiile FBI erau diferite de regulile procedurilor juridice obișnuite.

Levi a fost uluit. „I s-a răsucit papionul”, își amintește Daly.

Procurorul general nu a aprobat nici percheziționile, nici confiscările și nici supravegherile fără mandat. Date fiind urmele lăsate de Watergate, el credea că națiunea nu avea să le tolereze. S-a îngrozit când a aflat că șefi din FBI mințiseră Congresul și instanțele cu privire la continuarea practicării de acțiuni clandestine.

Levi a început să traseze linii directoare pentru investigațiile FBI, primele din istoria Biroului, pe baza principiului că guvernul nu trebuia să încalce legea pentru a impune legea. A stabilit, în cadrul Departamentului Justiției, un lanț clar de comandă care să investigheze faptele penale comise de agenți. El i-a dat lui Kelley ordinul direct să raporteze ilegalitățile comise de FBI.

„Noi nu le cerem agenților să se toarne unul pe altul”[558], a spus Kelley. Dar și tradiția aceasta se eroda.

Tensiunile de la sediul central se acumulau încă de când FBI deschisese o anchetă penală împotriva lui Mark Felt, directorul adjunct destituit, spre deznodământul investigației Watergate. În ultimele zile ale administrației Nixon, Felt a fost acuzat, în cadrul Biroului, că a scos clandestin documente cu care a alimentat ziarul The New York Times. Acuzația de furt de documente ale Biroului era pedepsită cu până la zece ani de închisoare. Felt a fost confruntat cu agenți FBI și i s-au adus la cunoștință drepturile constituționale. El a mințit cu privire la rolul lui în scurgerile de informații și a făcut-o iscusit, mai întâi în fața agenților, apoi într-o scrisoare personală adresată directorului.

„Dragă Clarence”, a scris el. „Să fiu tratat ca suspect principal într-un exemplu sordid de lipsă crasă de loialitate față de FBI este o experiență umilitoare și degradantă”, a scris el. „Întâmplător, nu sunt eu «Deep Throat».”[559]

Kelley a presupus, foarte corect, că secretele Watergate au fost dezvăluite prin efortul concertat al unui grup de agenți superiori și avea motive să creadă că Felt condusese această campanie secretă. În același timp însă, Felt îi era prieten de două decenii. Loialitățile lui Kelley – către FBI și către Felt – l-au determinat să-l protejeze pe Felt

de inculpare. Nu voia să pună Biroul într-o situație neplăcută. Kelley s-a asigurat că investigația privind scurgerile de informații a fost închisă și în cele din urmă l-a concediat pe omul care a deschis-o, pentru abuzuri de putere nespecificate. Dar până să facă asta, Felt a ajuns să aibă necazuri de zece ori mai mari. Soția lui s-a îmbolnăvit, fizic și mental; mai târziu, ea avea să se sinucidă. Fiica lui a dispărut într-o comunitate hippie din California. El a devenit subiectul unei alte anchete penale deschisă de FBI, iar aceasta nu mai putea fi mușamalizată.

Pe 19 august 1976, FBI și-a percheziționat propriul sediu central. Două echipe de agenți FBI, conduse de anchetatori de la Divizia pentru Drepturi Civile a Departamentului Justiției, au căutat prin birourile de la Washington. O echipă separată a scotocit sediul din New York al Biroului. Agenții au descoperit o ascunzătoare cu documente pe care nu le mai văzuse nimeni din exterior, niciodată. Sistemul de îndosariere „Nu se arhivează” al lui Hoover, creat înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, era gândit astfel încât să țină ascunse pentru totdeauna dovezile intrărilor prin efracție și ale microfoanelor plantate ilegal. Hoover le cerea agenților să distrugă rapoartele originale ale investigațiilor lor secrete. Dar chiar și el făcea din când în când o greșeală, în chestiuni de siguranță națională. A păstrat în biroul lui un registru cu eticheta „Acțiuni clandestine”, care conținea o descriere în detaliu a regulilor sistemului „Nu se arhivează”. Nu se știe cum, aceasta a scăpat din focul în care au fost distruse dosarele lui personale, după ce a murit. El i-a condus pe investigatorii din New York la 25 de volume de rapoarte originale care, inexplicabil, fuseseră păstrate. Investigația a început să se concentreze pe o serie de intrări prin efracție în apartamentele din New York ale rudelor și prietenilor unor membri fugari ai rețelei Weather Underground. Spargerile fuseseră date în 1972 și 1973 de Echipa 47 a FBI, condusă de John Kearney.

Kearney, recent pensionat după 25 de ani în FBI, a aflat din ziar despre „o unitate specială înființată la Departamentul Justiției, ca să investigheze Echipa 47”, își amintește el. „Erau interesați de tehnicile de anchetă mai puțin obișnuite, la care am recurs în încercarea de a-i prinde pe fugari. Auzisem că mai mulți agenți au depus mărturie în fața unui mare juriu și apoi am primit un telefon, de la cineva neidentificat, care mi-a spus: «A trebuit să te dau de gol, John.»”

Kearney era pe cale să fie inculpat pentru conspirație. Era primul agent de rang înalt din FBI acuzat de infracțiuni împotriva Statelor Unite.

La sediul central, Clarence Kelley le-a spus câtorva agenți de încredere să deschidă o contrainvestigație – ca să afle încotro conducea Departamentul de Justiție cazul. Ei au aflat repede că John Kearney era primul vizat de o inculpare penală, dar nu era singurul. Pe 26 august, la o săptămână după raidurile inițiale, Mark Felt și Ed Miller, directorul de informații acum pensionat din FBI, au fost citați să depună mărturie în secret în fața unui mare juriu federal. Cei doi s-au hotărât în favoarea unei strategii legale periculoase. Ei au declarat sub jurământ că au autorizat acțiunile clandestine întreprinse de Echipa 47, dar au spus că au avut aprobarea directorului interimar al FBI, Pat Gray.

Mărturia lor i-a făcut pe procurori să se oprească, să se gândească mai bine și să se certe între ei, disputa ajungând la cele mai înalte niveluri din Departamentul Justiției. Dacă îi puneau sub acuzare pe Felt și pe Miller, atunci ar fi trebuit să îl acuze și pe Gray. Ar fi însemnat să construiască un caz penal împotriva omului care i-a succedat lui Hoover.

Acuzația ar fi declarat ilegale tradițiile FBI în domeniul spionajului. De fapt, ar fi însemnat punerea sub acuzare a FBI, ca instituție.

Felt și Miller credeau că, dacă se ajungea la proces, ar fi putut convinge jurații că FBI avea puterea de a forța limitele legii, în interesul securității naționale, o putere care provenea direct de la președintele Statelor Unite. Ei credeau că ar fi putut dovedi că îndatorirea pe care și-o asuma președintele prin jurământ, de a apăra Constituția, îi conferea puterea de a sparge ușile cetățenilor și de a le intra în case. Voiau să susțină că președintele putea încălca drepturile unui individ, pentru a apăra interesele națiunii.

Mai aveau de trecut un singur hop: le trebuia o dovadă. În baza legii, ei ar fi trebuit să demonstreze că au comis spargerile ca să apere Statele Unite împotriva agenților unei puteri străine. Felt și Miller bănuiau amândoi că fugarii din Weather Underground primeau sprijin direct din Cuba și Vietnam. FBI din Chicago a redactat o depoziție de peste o sută de pagini, care susținea acest lucru. Nu se baza însă pe

nici o dovadă. Președinții Johnson și Nixon ceruseră FBI în repetate rânduri să găsească dovada că „Meteorologii” erau agenți secreți străini, finanțați de inamici ai Statelor Unite. Dar FBI nu avea nimic concret.

Într-o duminică dimineață, Felt s-a dus la emisiunea TV Face the Nation, ca să spună lumii întregi ceea ce spusese și în fața marelui juriu: că el autorizase spargerile. Acestea au fost operațiuni de spionaj, vitale pentru securitatea națională. „Puteți avea un FBI care încearcă să oprească violențele înainte ca acestea să se producă, sau nu”, a spus el. „Cred că acest lucru este justificat și l-aș face din nou mâine.”

Ed Miller a spus-o mai elegant, ani de zile mai târziu. El și-a luat argumentul din legile unor vremuri de mult trecute. Casa fiecărui om este castelul lui, a admis el. Dar nimeni nu-și poate închide castelul în fața regelui[560].

Controversa s-a întors în timp până la începuturile Statelor Unite. „Siguranța în fața pericolului extern este principalul element care determină comportamentul național”[561], scria Alexander Hamilton în 1787. „Chiar și dragostea arzătoare de libertate va ceda, după un timp, dictatului ei. Distrugerea violentă a vieții și proprietății în caz de război, efortul continuu și alarma asociate unei stări de pericol continuu vor obliga națiunile cele mai atașate de libertate să recurgă, pentru tihnă și securitate, la instituții care au tendința de a le distruge drepturile civile și politice. Ca să fie în siguranță, ele devin, pe termen lung, dispuse să-și asume riscul de a fi mai puțin libere.”

„Imaginea de supraoameni a agenților FBI”

Până pe 21 septembrie 1976, nimeni nu văzuse un asasinat terorist comis de o putere străină pe teritoriul Statelor Unite.

În acea dimineață ploioasă, o explozie a zguduit Sheridan Circle, la aproximativ un kilometru de Casa Albă. Orlando Letelier, fost ambasador al statului Chile la Washington, a fost ucis pe o stradă a capitalei americane, de o bombă puternică, ascunsă sub mașina lui.

Împreună cu el a murit și asistentul lui american, în vârstă de 26 de ani, Ronni Moffit. Letelier și Moffit treceau cu mașina pe lângă cartierul ambasadelor, când bomba a explodat.

Letelier făcuse parte din guvernul președintelui Salvador Allende – mai întâi ca ambasador, apoi ca ministru de Externe și, în cele din urmă, ca ministru al Apărării. Guvernul lui de stânga a fost rezultatul alegerilor libere din 1970, în pofida eforturilor susținute depuse de CIA, care primise de la președintele Nixon ordinul de a-l ține pe Allende departe de putere, prin orice mijloace. Allende a rezistat trei ani, înainte să moară în timpul unei lovituri de stat conduse de generalul de extremă dreaptă Augusto Pinochet. Junta militară l-a trimis pe Letelier la închisoare vreme de un an, pe o insulă înghețată. Apoi l-a expulzat.

Curând după ce Letelier a venit la Washington ca să poarte o campanie împotriva regimului Pinochet, serviciile secrete chiliene, DINA, au pus la cale planuri ca să-l asasineze.

Pinochet și aliații lui – lideri de dreapta din cinci țări sud-americane – au lansat un efort global pentru a-și extermina inamicii de stânga, sub numele de cod Operațiunea Condorul. DINA a folosit criminali cubanezi anticastriști și un mercenar american pe nume Michael Townley, ca membri ai unei echipe internaționale a morții. Înainte de asasinarea lui Orlando Letelier, Departamentul de Stat al lui Henry Kissinger și CIA sub conducerea lui George W.H. Bush știau foarte bine că Operațiunea Condorul avea în plan asasinate politice. Dar amândoi se îndoiau sincer că generalul Pinochet ar fi riscat consecințele comiterii unui atac terorist la Washington. Cei mai mulți ofițeri de informații americani păreau să fie de acord. Unul a făcut însă excepție.

„Operațiunea Condorul implică formarea unor echipe speciale din țările membre, care să aplice sancțiuni ce merg până la asasinate”, a scris atașatul legal al FBI la Buenos Aires, Robert Scherrer, într-un raport secret de patru pagini, trimis la sediul central la șapte zile după crime. El a susținut că era posibil ca Pinochet și agenții lui să fi comis asasinatele.

În mare parte datorită eforturilor FBI, asasinarea lui Orlando Letelier avea să devină un caz unic: un act dovedit de terorism din secolul XX,

sponsorizat de un stat, pe teritoriul Americii.

Continuarea răbdătoare și epuizantă a anchetei s-a datorat, de asemenea, într-o oarecare măsură, alegerii în 1976 a lui Jimmy Carter, primul lider politic care a făcut din drepturile omului un principiu central al președinției sale. Carter avea o concepție mai puțin obișnuită despre inamicii Statelor Unite. „Pacea nu este doar o simplă absență a războiului", a spus Carter la primirea nominalizării. „Pacea înseamnă acțiunea de eliminare a terorismului internațional."

Însă noului președinte nu i-a fost deloc ușor să capete controlul asupra instrumentelor reprezentate de serviciile secrete americane și de organismele responsabile cu aplicarea legii. Investigațiile deschise de Congres atât la CIA, cât și la FBI – ca și anchetele penale din interiorul Biroului – au dus la revolte și supărări în ambele agenții. Nici una dintre ele nu era pregătită să colaboreze la combaterea terorismului. Administrațiile Nixon și Ford au încercat să creeze un răspuns coordonat la amenințarea terorismului din străinătate. Nici Carter nu a avut mai mult succes. Terorismul din străinătate era un act de război căruia trebuia să i se răspundă cu militari și cu diplomați; terorismul intern era o infracțiune pe care trebuia să o rezolve FBI. Statele Unite mai aveau mulți ani până la strategia care să combine forțele de aplicare a legii cu capacitățile serviciilor de informații, pentru a-i opri pe teroriști înainte să acționeze.

Sediul central al FBI a intrat într-un fel de paralizie după ce Carter a preluat președinția, în ianuarie 1977, și a rămas așa mai bine de un an. Președintele spusese clar că voia un nou șef la FBI, dar părea că nu poate să aleagă unul. Ca și Pat Gray înaintea lui, Clarence Kelley a început să se răsucească ușor după cum bătea vântul.

„Unul dintre lucrurile care mă deranjează cel mai tare la FBI", a spus Kelley la audierile pentru confirmarea lui, „este senzația că suferă de lipsa unei conduceri cu bază permanentă și faptul că agenților li se pare că poziția lor fruntașă, câștigată pe bună dreptate, a fost cumva știrbită."[562]

El a spus că spera „să le redea oamenilor încrederea în ei înșiși". Dar eșuase, și știa asta. „Imaginea de supraoameni a agenților FBI, precum și puterea și gloria care o însoțeau, s-au diminuat considerabil"[563], avea să conchidă el, spre sfârșitul carierei. „FBI a coborât de pe

Muntele Olimp. Și, după cum s-a dovedit, eram niște simpli muritori... Dar atât de măreață și de pură a fost imaginea FBI pe vremea lui J. Edgar Hoover, încât cea mai măruntă neregulă – fie ea reală, imaginară sau mult exagerată – atrage acum extraordinar de multă atenție."

Asta trebuia să se schimbe, a insistat el. Poporul american nu mai putea tolera multă vreme „un FBI schilodit și asediat"[564].

„Ce ne-a lipsit au fost informațiile de calitate"

Președintele Carter a petrecut mai bine de un an căutând pe cineva care să conducă Biroul. Procurorul lui general, Griffin Bell, un vechi prieten care fusese judecător la curtea federală de apel în Georgia, a trecut în revistă peste 50 de candidați. Până la urmă s-a hotărât asupra unui coleg jurist, judecătorul William H. Webster, un republican moderat care fusese numit în instanța federală de către Richard Nixon. Judecătorul Webster era un adept al sectei religioase Știința Creștină. Era un om care emana evlavie, onestitate și integritate. Președintele Carter aprecia aceste calități, care reflectau propria lui imagine.

Webster era totodată arogant și sever. „Avea ochii aceia de un albastru ca oțelul"[565], a spus Homer Boynton, agentul FBI veteran care a servit vreme de doi ani ca administrator șef al lui Webster. „Și cobora vocea. Cei mai mulți oameni pentru care am lucrat ridicau vocea când se înfuriau. Bărbia îi ieșea în afară, ochii îi deveneau ca oțelul și te simțeai mărunt în fața lui. Putea să fie de-a dreptul brutal."

În prima lui zi la Birou, Webster a anunțat foarte clar că voia să i se spună „Judecătorul". Numirea lui a fost începutul unei practici a președinților de a pune judecători la conducerea FBI, o tradiție care a continuat tot restul secolului XX.

Când a depus jurământul și a devenit al treilea director al FBI, pe 23 februarie 1978, Webster a spus că Biroul „avea să facă treburile pe care poporul american le aștepta de la el, așa cum prevedea

Constituția”[566]. Unii agenți au fost neliniștiți de această frază. Webster a avut nevoie de cea mai mare parte din următorii doi ani ca să-și formeze un cerc de apropiați de încredere în FBI. I-a luat aproape încă tot atâta timp ca să preia controlul asupra „căpoșilor lui Hoover”, cum le spunea el, „oameni cu vechime, bine înșurubați”, care, din loialitate față de Hoover, îi continuau tradițiile fără să-și pună vreo întrebare și îi spuneau întruna lui Webster că făceau ceea ce ar fi dorit Hoover. „Am avut unele probleme până când am schimbat acest mod de gândire”, avea să spună el mai târziu.

Webster a fost uimit să afle că FBI nu avea un cadru legal pentru operațiunile lui. Biroul nu avea o cartă – un certificat de naștere legal din partea Congresului, care să-i expliciteze rolul. Nu avusese niciodată una și nu are nici acum. Webster a spus de la bun început că voia o lege care să definească precis „ceea ce oamenii așteaptă de la noi – nu ce nu putem face, ci ceea ce se așteaptă să facem”. A petrecut doi ani ca s-o redacteze, consultându-se cu Congresul. Nici președintele Carter, nici președintele Reagan nu au promulgat-o însă; legea este încă în stadiul de proiect.

Webster a fost obligat, după cum spunea el, „ să pretindă că am avea o cartă”[567].

Ceea ce a primit FBI în schimb a fost Legea Supravegherii Spionajului Extern. Produsul unei lupte ce a durat ani de zile între Congres, FBI și CIA, legea crea o instanță specială, formată din magistrați numiți de judecătorul suprem al Statelor Unite, care se reunea într-o încăpere specială, antifonată, de la ultimul etaj al Departamentului Justiției. Această curte avea rolul de a aproba cererile de interceptare sau de supraveghere electronică făcute de ofițeri de informații americani – și să o facă în limitele legii. Vreme de 60 de ani, de la începutul epocii lui Hoover, FBI își făcuse singur regulile privitoare la interceptări și microfoane ascunse. Curtea nu a fost un obstacol în calea Biroului – în următoarele două decenii a aprobat peste 17 000 de cereri, fără să spună vreodată nu. Dar ținta trebuia să fie un agent al unei puteri străine. Capacitatea FBI de a derula operațiuni secrete de informații era guvernată acum de lege.

La puțin timp după ce a depus jurământul în funcție, judecătorul Webster s-a confruntat cu două situații care au pus la încercare capacitatea FBI de a se ridica la aceste standarde – una secretă, una

dureros de publică.

Pe 8 aprilie 1978, după o intervenție diplomatică neobișnuit de dură, doi agenți FBI l-au luat în custodie la Santiago, în Chile, pe Michael Townley, americanul folosit ca ucigaș plătit de serviciile secrete ale generalului Pinochet. L-au dus cu avionul la Miami și l-au interogat îndelung. Townley construise bomba care l-a ucis pe Orlando Letelier. Încet și cu eforturi chinuitoare, FBI a construit un dosar care avea să ducă la condamnarea penală și trimiterea la închisoare a asasinilor care lucraseră pentru generalul Pinochet, inclusiv a celui care conducea spionajul generalului.

Pe 10 aprilie, Statele Unite au formulat 32 de capete de acuzare împotriva lui Ed Miller, fost șef al spionajului în FBI, a lui Mark Felt, fost director adjunct, și a lui Pat Gray, fost director al Biroului Federal de Informații. Principala acuzație – bazată pe o reglementare veche de 60 de ani, folosită în principal pentru trimiterea în judecată a membrilor Ku Klux Klan – era „conspirație cu scopul de a-i oprima și răni pe cetățeni” prin percheziții fără mandat.

Inculparea lor a înfuriat sute de agenți FBI care lucraseră în anii 1970 la cazuri de spionaj și terorism. Din rândurile lor, 69 de oameni care în anii Nixon fuseseră în subordinea lui Gray, Felt și Miller erau nevoiți acum să răspundă anchetelor interne declanșate de Departamentul Justiției și de FBI – anchete care puteau să-i coste locul de muncă, pensiile și poate chiar libertatea. Nimeni nu știa câți dintre ei riscau să fie puși sub acuzare.

Aceștia erau totodată aceiași agenți care răspundeau de cele mai delicate cazuri ale FBI împotriva inamicilor Statelor Unite. Ei s-au îndreptat spre judecătorul Webster pentru directive și îndrumare – dar și pentru iertarea păcatelor. Webster a decis, cu șase excepții, că nu aveau nici o vină în intrările prin efracție, fără mandat, și a administrat sancțiuni pe plan intern, fără publicitate. Până la urmă, Departamentul Justiției a decis să meargă în instanță doar cu dosarele împotriva lui Felt și Miller. La cazul împotriva lui Gray s-a renunțat – spre indignarea procurorilor –, ca și la acuzațiile aduse lui John Kearney, a cărui apărare era că urmase ordinele primite de la superiori.

Divizia de Informații, pe vremuri cea mai puternică aripă din FBI-ul

lui Hoover, era sub asediul Departamentului Justiției și a scăzut ca putere și ca expertiză spre sfârșitul anilor 1970. Cei care încă mai serveau cauza doreau să reînvie efortul de contraspionaj împotriva spionilor sovietici și chinezi care operau în Statele Unite, să angajeze și să pregătească agenți FBI care să vorbească limbile respective și să facă din munca de informații o carieră, în locul unui stagiu de doi ani. Ei voiau să-i vâneze pe fugarii rămași din Weather Underground și pe evazivii conducători ai FALN. Ku Klux Klanul fusese învins, dar un nou val de grupări neonaziste se ridica în Statele Unite. În ascensiune erau și partizanii înarmați care voiau să tranșeze bătăliile lor epice din Lumea Veche – sârbii și croații, turcii și armenii, Armata Republicană Irlandeză. Luate la un loc, se adăugau astfel în fiecare an până la o sută de cazuri noi de terorism în America.

Webster își făcea griji pentru capacitatea FBI de a lupta cu aceste amenințări. „Ceea ce ne lipsea erau informațiile de calitate”[568], a spus el. „Trebuia să ne îmbunătățim capacitatea de culegere și analiză a informațiilor.”

„Un dezastru epocal”

Robert Hanssen era un polițist la a treia generație din Chicago, care a intrat în FBI în 1976 și a rămas 25 de ani în serviciul Biroului. Devenit spion al Moscovei, a furat o gamă uluitoare de secrete americane și a fost detectat de FBI abia la începutul secolului următor.

Hanssen a învățat de la o vârstă foarte fragedă că insigna putea fi o pavăză pentru secrete. Tatăl lui lucrase în echipa „roșie” a departamentului poliției din Chicago, vânând și hărțuind adepți ai stângii, abuzând de puterea și de autoritatea lui, cum făcuse și tatăl lui mai înainte. Hanssen știa o parte din istoria lor sordidă.

„Tatăl și bunicul lui au fost polițiști corupți – și el știa asta”, a spus Richard L. Ault, unul dintre fondatorii Unității de Științe Comportamentale de la Academia FBI, care l-a interogat pe Hanssen după arestare. „El și-a spus: «Ștacheta nu este suficient de sus pentru mine.» I-a fost ușor să ia decizia de a merge mai departe și de a-și

începe activitatea de spionaj.” A făcut-o pentru bani, obținând în total peste 600 000 de dolari, dar a făcut-o și pentru că a crezut că putea să scape neprins.

În martie 1979, Hanssen a început un stagiu de doi ani la Divizia de Contraspionaj Sovietic din New York. Mai avea puțin până să împlinească 25 de ani, avea vederi politice conservatoare, era anticomunist declarat și un catolic devotat, care mergea la liturghie în fiecare dimineață – toate acestea fiind atribute obișnuite pentru un agent FBI. Și, la fel ca mulți dintre agenții care îi erau colegi la Divizie, Hanssen nu avea nici o pregătire pentru munca de informații. Divizia decăzuse mult față de perioada ei de glorie. La sediul central al FBI era văzută „c[569]a un copil din flori”, după cum spune Ault, o fundătură unde realizările importante erau puține și rare. Administratorii Biroului nu vedeau rostul timpului pierdut cu toate acele cursuri despre complexitățile contraspionajului. Pregătirea se făcea din mers, la locul de muncă, asta în cazul în care se făcea. Mike Mason – care avea să devină mai târziu unul dintre principalii colaboratori ai directorului FBI Robert S. Mueller III – a avut parte de o îndoctrinare tipică în cursul de trei ore de contraspionaj pe care l-a urmat la Academia FBI. El își amintește că instructorul le-a spus că munca asta era un blestem și trebuia evitată cu orice preț. Mason l-a crezut pe cuvânt.

„Habar n-aveam despre ce este vorba în munca de informații”, a spus el. „Tot ce știam era că nu voiam să am nimic de-a face cu asta.”[570]

Hanssen avea un talent remarcabil, pe care supervizorii lui l-au descoperit la câteva săptămâni după ce s-a prezentat la datorie: era unul dintre puținii oameni din FBI care înțelegeau cum funcționează computerele[571]. L-au însărcinat, așadar, să creeze o bază de date automatizată despre contingentul sovietic de diplomați și presupuși spioni la New York. Omul avea o înclinație aparte pentru tehnologiile care, în anii următori, aveau să revoluționeze lumea – în special în ceea ce privește modurile de interconectare a rețelelor și de transmitere a informațiilor.

Biroul își construia un nou scut informatic pentru computerele sale. Hanssen i-a descoperit repede punctele slabe și rateurile.

Responsabilitățile lui au ajuns în scurt timp să includă alcătuirea unui

raport lunar privitor la supravegherea de către FBI a sovieticilor. A petrecut multe ore în sala cu dosare de la FBI, citind despre istoricul activității Biroului împotriva KGB și a spionajului militar sovietic, GRU. Așa a aflat identitățile celor câteva surse pe care FBI le avea de multă vreme în delegațiile sovietice la New York.

În noiembrie 1979, Hanssen a intrat fără să fie detectat în biroul din centrul Manhattanului al Amtorg, misiunea comercială a sovieticilor care, de șase decenii, servea drept fațadă pentru activități de spionaj. Biroul era condus de ofițeri superiori din GRU. Hanssen știa unde să meargă și cu cine să stea de vorbă la Amtorg. În ziua aceea, el și-a oferit serviciile ca spion. Le-a predat un teanc de documente referitoare la supravegherea electronică de către FBI a complexului rezidențial sovietic din New York și a pus la punct un sistem prin care să livreze noi secrete la fiecare șase luni, prin comunicații radio codificate. Următorul pachet furnizat de Hanssen includea lista adusă la zi a tuturor sovieticilor din New York pe care FBI îi bănuia că ar fi spioni. El a mai făcut o dezvăluire care a zguduit din temelii serviciile secrete sovietice: un general-maior din GRU, pe nume Dmitri Poliakov, lucra pentru americani încă din 1961. În cea mai mare parte a acestui interval el ocupase diverse posturi la Națiunile Unite. Sovieticii l-au rechemat pe Poliakov la Moscova în mai 1980. Este foarte probabil – deși mai sunt controverse pe această temă la FBI – ca Poliakov să fi servit după aceea drept canal de dezinformare, menit să înșele și să trimită pe piste false serviciile secrete americane.

Responsabilitățile lui Hanssen au crescut. El a primit însărcinarea de a pregăti cererile de fonduri pentru operațiunile de informații ale Biroului la New York. Fluxurile de bani arătau care erau țintele Biroului pentru următorii cinci ani – și planurile lui pentru proiecte în colaborare cu CIA și cu Agenția Națională de Securitate. Cea de-a treia livrare a lui către sovietici conținea aceste planuri, în detaliu. Apoi Hanssen a decis să se dea la fund.

Dacă Hanssen și-ar fi încetat atunci activitatea de spionaj, pagubele pe care le-a provocat tot ar fi fost fără egal în istoria FBI. William Webster însuși a făcut o radiografie a cazului după ce totul a ieșit la lumină, în 2001. El l-a calificat drept „un atac incredibil”, un dezastru epocal, „de o probabilitate de producere de 1 la 500”[572], care a distrus totul în calea lui.

Hanssen și-a suspendat contactele cu sovieticii la New York tocmai când un caz major referitor la un spion american era pe cale să iasă la lumină. Investigațiile ajunseseră din Statele Unite în Franța, Mexic și Canada, înainte ca FBI să se concentreze asupra unui specialist în coduri, pensionat din armată, pe nume Joe Helmich, în vara lui 1980. El a fost arestat un an mai târziu și condamnat la închisoare pe viață pentru că le-a vândut sovieticilor codurile și manualul de operare al sistemului KL-7, instrumentul de bază pus la punct de NSA pentru criptarea comunicațiilor. Helmich era un umil ofițer al armatei, cu autorizație de acces la informații strict secrete; trădarea lui s-a produs în cursul unor întâlniri sub acoperire cu ofițeri sovietici de informații, la Paris și în Ciudad de Mexico, din 1963 până în 1966; i s-au plătit 31 000 de dolari. El le-a vândut sovieticilor echivalentul unei chei universale care le-a permis acestora să descifreze cele mai secrete mesaje ale armatei și ale serviciilor americane de informații în timpul Războiului din Vietnam.

Hanssen a sesizat unul dintre cele mai importante aspecte ale investigației: aceasta a durat 17 ani. FBI putea să țină un caz de contraspionaj deschis timp de o generație. Pentru spionaj, nu exista termen de prescriere.

„Teroriștii să fie conștienți”

Războiul Americii împotriva comunismului a cunoscut un crescendo odată cu alegerea lui Ronald Reagan. El luase parte activ la această luptă încă din 1947, când a servit Biroului drept informator confidențial în campania împotriva adepților stângii la Hollywood.

„Dragi americani, sunt încântat să vă anunț că am semnat astăzi actul care scoate pentru totdeauna Rusia în afara legii”, a spus odată Reagan, zâmbind, în timpul probelor de sunet pentru discursul prezidențial săptămânal, la radio. „Începem bombardamentul în cinci minute.” Gluma lasă să transpară un aspect al gândirii președintelui. Reagan voia să concentreze împotriva rușilor întreaga putere de care dispunea. El a dublat banii cheltuiți de FBI, CIA și Pentagon și a mărit de patru ori cheltuielile pentru arme secrete și operațiuni sub

acoperire. Voia să întărească din toate punctele de vedere serviciile americane de informații, pentru lupta cu Moscova și aliații ei.

Președintele a invocat cauza luptei împotriva terorismului când a închis cazurile împotriva lui Mark Felt și Ed Miller. La două zile după ce Reagan a câștigat Casa Albă cu o majoritate covârșitoare, veteranii FBI fuseseră găsiți vinovați și condamnați de un mare juriu federal pentru conspirație la încălcarea drepturilor constituționale ale americanilor. La proces, ei au recunoscut de bunăvoie că au ordonat intrări prin efracție, fără mandat, și operațiuni clandestine. Dar au susținut că era de datoria lor să le execute, din ordinul președintelui. Președintele Nixon în persoană a depus mărturie la proces, la fel ca și cinci foști procurori generali. În boxa martorilor, Nixon și-a susținut cu fermitate doctrina: un președinte are puterea de a încălca legea și FBI are dreptul de a comite infracțiuni la ordinul lui, în numele securității naționale. Președintele Reagan era de aceeași părere. Cel care-i era de multă vreme șef de cabinet și consilier, viitorul procuror general Edwin P. Meese, a redactat declarația care le acorda lui Felt și lui Miller grațiere completă și necondiționată.

Președintele a semnat ordinul cu puțin înainte să fie grav rănit de un psihopat înarmat, pe 30 mai 1981. „Mark Felt și Ed Miller au servit Biroul Federal de Investigații și națiunea noastră cu mult devotament”, se spunea în declarație. „Autoritatea lor a ajuns la cel mai înalt nivel al guvernării”, iar ei „au acționat în baza unor principii înalte, ca să pună capăt terorismului ce ne amenința națiunea”.

Președintele a subliniat acest principiu în actul de grațiere. „În 1972, America era în război”, se spune aici. „Felt și Miller au urmat proceduri pe care le considerau esențiale pentru a-i ține pe directorul FBI, pe procurorul general și pe președintele Statelor Unite la curent cu activitățile puterilor străine ostile și ale colaboratorilor acestora din țara noastră.” Faptele nu susțin însă această frază: țintele FBI nu erau agenți ai unor puteri străine. Dar grațierea era o decizie politică. Reagan și cei mai influenți dintre sfătuitorii lui voiau să reinstituie puterea guvernului de a spiona în voie pe teritoriul Statelor Unite, să anuleze regulile instituite sub președinții Ford și Carter, precum și să permită Biroului să-și facă singur regulile pentru interceptări telefonice și plantarea de microfoane ascunse. Reagan s-a angajat în repetate rânduri să elibereze spionajul american de constrângeri, să-i reînvie puterea secretă și să înlăture obstacolele legale din calea

războiului împotriva terorismului.

Secretarul de stat Alexander Haig a anunțat încă de când a depus jurământul că Uniunea Sovietică antrena, finanța și înarma cele mai periculoase grupări teroriste din lume. Noul șef al CIA, șiretul director de campanie al lui Reagan, William Casey, a făcut cunoscut că KGB era cartierul general mondial al terorismului. Acuzația avea câteva elemente de adevăr – arhivele sovietice desigilate după încheierea Războiului Rece au arătat că KGB a susținut o mână de militanți palestinieni ucigași în anii 1970 și că serviciul secret est-german, STASI, i-a adăpostit pe radicalii care au încercat în 1979 să-l asasineze chiar pe Haig. Dar aceste fapte nu erau cunoscute atunci președintelui și echipei lui de securitate națională. Și nici nu erau esențiale pentru cruciada lor retorică.

„Teroriștii să fie conștienți", a spus Reagan la o săptămână după inaugurare, că, dacă atacau, America avea să riposteze „rapid și eficient".

554 Transcrierea lui Kelley, Meet the Press, 8 august 1976.

555 Kelley și Davis, Kelley: The Story of an FBI Director, pp. 39–40.

556 Edward H. Levi, discurs la Asociația Baroului din Los Angeles, 18 noiembrie 1976.

557 Daly, istorie orală, FBI/FBIOH.

558 Conferință de presă a lui Kelley, 14 iulie 1975, FBI/FOIA/Dosarul Operațiuni Clandestine, vol. 13, p. 82.

559 Felt către Kelley, comunicare personală, 20 iunie 1974, FBI/FOIA/Dosarul Felt, vol. 10, p. 169.

560 Miller, istorie orală, FBI/FBIOH.

561 Alexander Hamilton, The Federalist, nr. 8.

562 Audierile pentru confirmarea lui Kelley, Comisia Juridică a Senatului, 19 iunie 1973.

563 Declarație publică a lui Kelley, sediul central al FBI, 11 august 1976.

564 Declarație publică a lui Kelley, sediul central al FBI, 11 august 1976.

565 Boynton, istorie orală, FBI/FBIOH.

566 Webster, istorie orală, Centrul Miller pentru Afaceri Publice, programul prezidențial de istorie orală, 21 august 2002.

567 Webster, istorie orală, Centrul Miller.

568 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

569 Ault, interviu, FBI/FBIOH.

570 Mason, istorie orală, FBI/FBIOH.

571 În anii 1980 și 1990, Biroul a irosit peste un miliard de dolari pe calculatoare care nu au funcționat niciodată. Una dintre primele asemenea tehnologii eșuate a fost o bază de date din anii 1980, numită Sistemul de Informații privind Terorismul. Ea ar fi trebuit să ofere instantaneu date despre 200 000 de oameni și 3 000 de organizații. „Mare concept!” spunea Richard A. Marquise, care avea să devină mai târziu unul dintre principalii investigatori FBI pe terorism. „Complet nefolositor.”

572 Webster și alții, „Trecere în revistă a programelor de securitate ale FBI”, Comisia pentru Revizuirea Programelor de Securitate ale FBI, Departamentul Justiției, martie 2002.

CAPITOLUL 39

PREȚUL TĂCERII

Țintele primului caz important de contraterorism cu care s-a confruntat FBI sub președintele Reagan erau aliați ai Americii în lupta împotriva comunismului. Stanley Pimentel, de la FBI, l-a numit „una dintre cele mai dezgustătoare investigații”[573] din îndelungata lui carieră.

Regimul militar de dreapta din El Salvador, sprijinit de Statele Unite, se lupta cu o mică forță de gherilă de stânga, înarmată. Militarii și echipele morții organizate de ei au ucis aproximativ 65 000 de civili, printre care și preoți, călugărițe, angajați ai Bisericii, lideri de sindicat, studenți și țărani. Printre morți se numărau și trei călugărițe și o angajată laică, toate americane. Erau „patru nevinovate femei ale Bisericii, care încercau să-și facă munca de ajutorare a săracilor”, a spus Pimentel. Ele au fost urcate cu forța într-o camionetă, răpite, violate, împușcate de aproape și aruncate la marginea unui drum de țară, în decembrie 1980. Era un caz limpede de crimă cu premeditare, un act atroce într-un război murdar.

Pimentel, atașatul legal cel mai mare în grad al FBI în America Centrală, s-a confruntat cu obstacole politice formidabile. Secretarul de stat Haig a sugerat, subtil, că respectivele călugărițe trecuseră de partea gherilelor de stânga din El Salvador, Frontul de Eliberare Națională Farabundo Martí. (și FMLN a comis asasinate politice, dar mult mai puține decât guvernul.) Administrația Reagan a început să dubleze și să tripleze ajutorul militar american acordat Salvadorului. Responsabilii din armata și din serviciile secrete salvadoriene lucrau în tandem cu ofițeri CIA.

Dar Pimentel și-a găsit un aliat la Ambasada Statelor Unite în El Salvador, un tânăr funcționar politic care avea o sursă în interiorul

regimului militar. Pimentel și-a continuat investigația până la vârful ierarhiei de comandă. El avea bănuieli foarte puternice că ordinul asasinatului venise de la directorul Gărzii Naționale, generalul Carlos Eugenio Vides Casanova.

„M-am dus să mă întâlnesc cu Vides Casanova", a relatat Pimentel. I-a spus generalului să predea armele de serviciu repartizate celor cinci suspecți de crimă, cu toții militari de rang inferior. Intenția lui era să trimită puștile la laboratorul FBI, împreună cu gloanțele extrase din trupurile călugărițelor și cu amprentele ridicate de la locul faptei. A aflat repede însă că Vides Casanova ordonase ca armele folosite pentru asasinat să fie ascunse; generalul plănuia să predea un set curat de arme către FBI.

„Vides Casanova a fost foarte supărat că l-am prins cu minciuna", a spus Pimentel. „Și-a ieșit din fire, bineînțeles." Cu toate acestea, Pimentel a obținut setul original de arme, l-a pus într-o valiză diplomatică și a plecat cu mașina spre aeroport, să ducă dovezile în Statele Unite. Când a ajuns pe pistă, Pimentel s-a trezit în fața unei confruntări armate. „Am fost înconjurați de aproximativ 50 de soldați din Garda Națională, toți cu puști și pistoale-mitralieră", a spus el. Pimentel avea un Magnum de 9 mm, încărcat cu șase gloanțe. Și-a păstrat poziția și a vegheat ca valiza diplomatică să fie urcată în avion.

FBI a confirmat că armele, gloanțele și amprentele aparțineau soldaților aflați la locul crimei. Cu aceste dovezi, patru militari din Garda Națională au fost judecați și condamnați. Dar Vides Casanova a scăpat neatins, și în 1984 a devenit ministru al Apărării în El Salvador.

În anii aceea, agenții FBI din Statele Unite lucrau în contratimp cu Pimentel. La puțin timp după instalarea lui Reagan, Biroul a lansat o investigație națională pentru terorism ce viza CISPES, Comitetul de Solidaritate cu Poporul din El Salvador. Coaliția de activiști americani de stânga cunoscuse o creștere semnificativă după uciderea celor patru femei trimise de Biserica americană. Investigația Biroului se baza aproape în întregime pe informații secrete furnizate de Vides Casanova și de ofițerii lui de informații, precum și de un informator FBI pe nume Frank Varelli.

Fiul unui fost șef al poliției naționale din El Salvador, Varelli și-a

oferit serviciile unui agent FBI din Dallas, care nu avea deloc experiență în intrigile internaționale. Varelli a spus că are surse la cel mai înalt nivel al guvernului din El Salvador. El a informat apoi că CISPES intrase într-o alianță teroristă cu gherilele de stânga ale FMLN, susținută de Uniunea Sovietică, Nicaragua, Cuba și Libia. A fost crezut pe cuvânt.

FBI a investigat în jur de 2 375 de americani afiliați cu 180 de centre CISPES de pe tot teritoriul Statelor Unite. Biroul i-a pus pe acești suspecți politic sub supraveghere, și-a infiltrat agenți sub acoperire la întrunirile și mitingurile lor, le-a anchetat grupurile create pe lângă biserici și organizațiile din campusuri, le-a cercetat minuțios listele cu convorbiri telefonice și documentele financiare, le-a scotocit prin tomberoane și i-a supus unor interogatorii agresive.

Investigația a durat patru ani și nu a furnizat nici o dovadă.

În cele din urmă, FBI s-a uitat mai atent la Frank Varelli. A ajuns la concluzia că mare parte din ce raportase acesta erau „[574]minciuni sfruntate”, după cum a spus principalul colaborator al lui Webster pe probleme penale și de luptă împotriva terorismului, Oliver B. „Buck” Revell. „Unele le-a născocit el însuși”, a declarat Revell în fața Comisiei pentru Informații Secrete a Senatului. „Iar altele au fost create cu ajutorul contactelor pe care și le-a stabilit în Salvador.”

Aceste contacte erau ofițeri de informații care lucrau pentru generalul Vides Casanova. Generalul a manipulat FBI și l-a indus în eroare.

Vides Casanova a primit de la președintele Reagan o decorație militară, Legiunea de Merit, împreună cu o „carte verde” care i-a permis să se mute în Florida. Începând din 1988, el „a trăit gras, calm și fericit în zona Fort Lauderdale”, a spus Pimentel[575].

„Nu s-a făcut dreptate cu adevărat,” a conchis el.

„Un nebun predicând în pustiu”

În timp ce președintele Reagan ducea un război împotriva

comunismului în străinătate, americani trădători furau pentru sovietici secrete chiar din inima aparatului de securitate al Statelor Unite. Împreună, ei au reușit cel mai puternic atac împotriva secretelor militare americane de la spionii atomici din al Doilea Război Mondial.

În iulie 1981, președintele Franței, François Mitterand, i-a transmis personal președintelui Reagan un dosar secret relevant, cunoscut drept Dosarul de Adio, alcătuit pe baza miilor de documente KGB furnizate de un defector, în anii 1970. Statele Unite au avut nevoie de luni de zile ca să le descifreze înțelesul. Ele descriau modul de operare al Liniei X, o divizie specială din cadrul directoratului pentru știință și tehnologie al spionajului sovietic. Documentele mai arătau cum au folosit sovieticii serviciile de spionaj din Europa de Est – în special pe cel polonez și pe cel cehoslovac – ca să fure tehnologie de război din Statele Unite.

„Erau culegători iscusiți de informații secrete în beneficiul Uniunii Sovietice”[576], a spus Webster. „Datorită unei foarte interesante și utile activități a spionajului francez referitoare la oficiali de rang înalt din KGB, am devenit conștienți de existența programului lor de furt de tehnologie din Statele Unite. Listele de inventar cu ceea ce au furnizat sau listele cu ce anume îi interesa pe sovietici ne-au permis să luăm urma partenerilor lor americani.”

FBI a început să deschidă dosare penale împotriva membrilor serviciilor de spionaj poloneze și a americanilor care îi ajutau – în general contractori corupți din industria de armament și militari cu probleme financiare. Un pușcaș marin în rezervă a vândut peste o sută de documente privind armele nucleare americane, pentru 250 000 de dolari. Un director de la Hughes Aircraft a primit 110 000 de dolari pentru detalii despre cele mai noi radare, sisteme antiaeriene și rachete sol-aer din Statele Unite.

Spionajul cehoslovac s-a descurcat și mai bine: a penetrat CIA. Vreme de zece ani, din februarie 1973 până în august 1983, un american naturalizat pe nume Karl F. Koecher a lucrat pentru CIA, convingând Agenția de devotamentul lui față de Statele Unite. În tot acest deceniu, el a transmis clandestin informații ultrasecrete controlorilor lui comuniști, inclusiv numele ofițerilor CIA care lucrau împotriva sovieticilor, acasă și în străinătate.

Spionajul maghiar a recrutat un sergent al armatei americane din Germania de Vest, Clyde Conrad, responsabil cu seiful în care Divizia a Opta Infanterie își ținea planurile operaționale NATO de luptă în cazul izbucnirii unui al treilea război mondial. Conrad a vândut dosare ultrasecrete ce dezvăluiau unde erau amplasate armele nucleare ale NATO, precum și ordinele de atac pentru trupe, tancuri și aviație. A fost plătit cu peste un milion de dolari și conducea o rețea formată din cel puțin o duzină de militari și veterani americani, care a întreținut un flux constant de secrete îndreptat spre Est, dincolo de Cortina de Fier, vreme de 14 ani.

Longevitatea și amploarea acțiunilor de spionaj ale lui Conrad au fost depășite de activitatea lui John Walker, un veteran din marina militară și detectiv privat, care și-a recrutat fratele, fiul și cel mai bun prieten într-o rețea ce vindea sovieticilor codurile de comunicații ultrasecrete ale marinei militare. FBI l-a descoperit pe Walker abia după ce fosta lui soție, Barbara, a dat o serie de telefoane la Birou ca să-și acuze soțul că era spion. Ea nu a fost luată în serios vreme de cinci luni, pentru că era beată de fiecare dată când telefona și de fiecare dată când un agent mergea să stea de vorbă cu ea. Dar odată ce FBI a început să-l investigheze pe Walker, trei luni au fost suficiente pentru ca acesta să fie prins în timp ce încerca să transmită către KGB 129 de documente ultrasecrete ale marinei militare. El le dăduse sovieticilor chei ca să decripteze mesajele codificate ale forțelor navale americane de după 1967. „Este sigur, sau aproape sigur, că el a cauzat moartea unui număr incalculabil de soldați de-ai noștri în Vietnam”[577], a spus Robert W. Hunter de la FBI, care l-a arestat pe Walker.

FBI a descoperit cel puțin 68 de americani care se ocupau cu furtul de secrete pentru sovietici, în anii 1980. Dar nu a găsit niciodată dovezi concrete că Moscova s-ar fi aflat în spatele unei organizații teroriste care amenința Statele Unite.

Deși liderii Americii susțineau creșterea amenințării terorismului sponsorizat de un alt stat, numărul atacurilor pe plan intern a scăzut brusc. În timp ce dosarele de spionaj deschise de FBI s-au înmulțit de trei ori din 1981 până în 1985, numărul cazurilor de terorism intern s-a diminuat de cinci ori, ajungând la unul pe lună. FALN a dat cele mai multe dintre aceste atacuri, ucigând personal de la bazele navale americane, punând bombe la sediile FBI din New York și furând șapte

milioane de dolari dintr-o mașină blindată, în Connecticut. Fugarii din Weather Underground au dat și ei un ultim atac, punând o bombă sub o bancă, în apropierea sălilor ocupate de Senatul american; explozia, produsă pe 7 noiembrie 1983, la ora 22.58, nu a rănit pe nimeni, chiar dacă a sfărâmat pereți, oglinzi și candelabre în garderoba republicanilor. Dar aceasta a fost ultima zvâcnire. Pentru prima dată după cel puțin 20 de ani, de la începutul rezistenței pacifiste și renașterea Ku Klux Klanului, nu au mai explodat alte bombe.

În cadrul Biroului, nu știa nimeni dacă amenințarea terorismului se stingea sau evolua. William Webster se întreba dacă era pe cale să dispară. Principalul lui colaborator, Buck Revell, credea că avea să reizbucnească.

Agent FBI din 1964, Revell era cel mai priceput la manevre politice dintre directorii adjuncți din perioada respectivă. La fel ca mulți dintre cei mai buni agenți FBI, era veteran al marinei militare; el și-a construit relații de loialitate pe verticală și pe orizontală în lanțul de comandă. Purta cizme de cowboy și vorbea cu accent nazal, ca în Vestul american, dar avea o minte mult mai subtilă decât stilul.

Revell a devenit omul numărul unu din FBI în probleme de terorism și spionaj. Se considera cel mai probabil succesor al judecătorului Webster și nu se ferea să-și arate ambițiile. Avea o viziune măreață despre puterile FBI. Voia să creeze o divizie antiteroristă care să poată lucra peste tot în lume.

Webster avea îndoieli. „La început n-a fost deloc entuziasmat”[578], a spus Revell. Directorul avea motivele lui: doar în jur de 400 de agenți, reprezentând cinci procente din efectiv, aveau cât de cât experiență în cazuri de terorism și cei mai mulți dintre ei erau reticenți, din cauza riscurilor politice și legale pe care le implicau astfel de activități. Cu toate acestea, Revell l-a convins pe Webster să declare public că terorismul era una dintre cele patru priorități de vârf ale Biroului, alături de contraspionaj, infracționalitatea de afaceri și crima organizată.

El a început să se întâlnească regulat cu directorul Agenției Centrale de Informații, William J. Casey, și cu responsabili la vârf din serviciul clandestin al CIA. În scurt timp a devenit omul de legătură al Biroului cu un grup antiterorist secret al Casei Albe, condus de un ofițer din

Consiliul Național de Securitate, locotenent-colonelul Oliver North, un pușcaș marin care derula un număr năucitor de misiuni secrete în Orientul Mijlociu și America Centrală. Revell a ajuns să fie mai în temă decât Webster cu ce se întâmpla la Casa Albă. Directorul a fost bucuros să-i cedeze adjunctului său o parte din putere, autoritate și responsabilitate. Suferea de luni de zile din cauza pierderii soției sale, după o boală îndelungată și dureroasă care a răpus-o la vârsta de 57 de ani.

Revell a creat o mică armată în interiorul FBI, în vederea Jocurilor Olimpice din 1984, de la Los Angeles. Atacurile de la München ale grupării Septembrie Negru, cu 12 ani în urmă, erau încă proaspete în mintea organizatorilor. Nimeni nu voia ca tragedia să se repete. FBI a format o echipă de salvare a ostaticilor, compusă din 50 de agenți – mulți dintre ei veterani din Vietnam, instruiți în tactici militare de comando. Forța a crescut, alimentată de publicitatea favorabilă. Arsenalul ei a ajuns curând să includă elicoptere, transportoare blindate și tancuri. Jocurile Olimpice au trecut aproape fără incidente; alerta maximă a fost iscată de descoperirea a două parapante, despre care FBI bănuia că ar fi putut să fie folosite de teroriștii palestinieni pentru o operațiune kamikaze. Un singur lucru a mers prost la Los Angeles, în toamna aceea.

Pe 3 octombrie 1984, după o investigație de două luni care a început odată cu stingerea torței olimpice, un agent de contrainformații indisciplinat și lipsit de talent, pe nume Richard Miller, a devenit primul om din FBI inculpat vreodată pentru spionaj.

Cazul Miller a fost o afacere de prost gust. Era vorba despre un veteran cu 20 de ani vechime în contrainformații la FBI, de a cărui viață s-a ales praful în lunile de dinainte să devină spion. Tată a opt copii, el a fost excomunicat de Biserica Mormonă pentru adulter. FBI l-a suspendat două săptămâni fără plată, pentru că era obez. La puțin timp după această sancțiune disciplinară, Miller s-a lăsat de bunăvoie recrutat de o femeie despre care știa că era agent KGB. Svetlana Ogorodnikov l-a ispitit pe Miller să vândă o copie după manualul de 25 de pagini de contraspionaj extern al FBI, oferindu-i la schimb 15 000 de dolari bani gheață și favorurile ei sexuale. A fost găsit vinovat și condamnat la 20 de ani de închisoare.

„Miller era un clovn”, a spus agentul FBI Patrick J. Mullany, care a

condus investigația. „N-ar fi trebuit să ajungă în FBI de la bun început. Un caz patetic.” Dosarele de spionaj au fost compromise grav, însă cea mai mare pierdere pentru FBI în acest caz a fost știrbirea reputației sale publice de forță impenetrabilă pentru spionii străini. Imaginea unui om disperat care vindea secrete pentru sex cu o spioană sovietică a fost de neșters pentru agenții FBI tineri și idealiști. „Aceasta a fost prima mea experiență în spionaj”[579], a spus Betsey York, pe atunci la începutul unei cariere în domeniul informațiilor secrete la FBI. „Nu mi-aș fi imaginat niciodată, dar chiar niciodată, că cineva din FBI ar fi putut face vreun rău. Asta pentru că am crezut întotdeauna că noi eram perfecți. Așa că atunci când Richard Miller a fost arestat... mi-a frânt inima.”

La scurt timp după această arestare, Revell a fost chemat să-și desfășoare echipa lui pentru salvarea ostaticilor. Nu era însă o operațiune de salvare, ci un atac antiterorist.

FBI era pe urmele lui Robert Jay Matthews, conducătorul unui cult paramilitar denumit Ordinul. Gruparea s-a dezvoltat din mișcarea Națiunile Ariene, o coaliție de albi rasiști care urmărea un Armageddon american. Ordinul era cunoscut printre membrii lui ca Bruders Schweigen, sau Frăția Tăcută, un omagiu adus trupelor de asalt ale lui Hitler. A ieșit la suprafață cu un val de infracțiuni care s-a întins din Colorado până în California și care a inclus două crime, un atac cu bombă la o sinagogă și jefuiri ale unor mașini blindate de transport valori care au adus grupării peste trei milioane de dolari. Matthews voia să stârnească o revoluție de dreapta și să distrugă statul american, pe care îl numea Guvernul de Ocupație Sionistă.

„Matthews se considera un Robin Hood al dreptei radicale”, scria agentul FBI William H. Matens, „care îi jefuia pe evreii bogați ca să dea arienilor, unind toate aceste grupuri radicale – membri ai Klanului, „capete rase” (skinheads), neonaziști, survivaliști, protestatari împotriva impozitelor, fermieri militanți”[580]. FBI a aflat cu uimire că Ordinul pretindea să aibă sute de adepți radicali, cu „planuri de sabotare a barajelor și a altor elemente de infrastructură, cum ar fi comunicațiile și utilitățile, cu scopul de a paraliza orașele americane”.

Mathews și-a grăbit sfârșitul abandonând o armă la locul ultimului atac al Ordinului. FBI i-a luat urma până la o cabană de pe insula Whidbey, Washington, la 50 de kilometri nord de Seattle, în Puget

Sound.

Revell și-a trimis pe insulă echipa de salvare a ostaticilor. Pe 4 decembrie 1984, s-a dezlănțuit iadul. Echipa a intrat în conflict cu agentul special FBI responsabil în Seattle. În timp ce ei se certau, Mathews a deschis focul. FBI a răspuns extrem de dur. Grenadele cu gaz lacrimogen aruncate de agenți au provocat o deflagrație, și cabana a ars până în temelii. Nu a fost posibilă nici o salvare, darămite o arestare. Mathews a fost incinerat. Moartea lui a alimentat fanteziile furioase ale unei generații de fanatici cu idei similare. Unul dintre aceștia era Timothy McVeigh, omul care a detonat bomba ce a ucis 168 de americani în Oklahoma City, un deceniu mai târziu. Operațiunea a fost considerată o calamitate.

Dar Revell și cowboy-ii lui antitero aveau să-și spele reputația patru luni mai târziu, când au dejucat un complot ce viza uciderea premierului Indiei, Rajiv Gandhi, în timpul unei vizite în Statele Unite. FBI a auzit despre un asasinat pus la cale de extremiști sikh la New York. (Mama lui Rajiv Gandhi, Indira, predecesoarea lui în funcția de prim-ministru, fusese ucisă și ea de naționaliștii sikh; șase ani mai târziu, fiul ei urma să aibă aceeași soartă.) Revell l-a trimis pe Tom Norris, care făcea parte, sub acoperire, din echipa de salvare a ostaticilor, să-i atragă în capcană pe complotiști. Norris a pozat în asasin de profesie, care-și oferă serviciile. Veteran din trupele SEAL, cu o față înspăimântătoare, el își pierduse un ochi în Războiul din Vietnam și chiar arăta ca un ucigaș. După ce Norris a rezolvat cazul, a fost invitat la Ambasada Indiei, ca să primească mulțumirile lui Gandhi.

Webster era de obicei reticent cu capcanele întinse sub acoperire; când lucrurile mergeau prost, făceau ca Biroul să arate ca poliția secretă americană. „Nu am vrut să transform FBI într-o organizație de tip Gestapo”[581], a spus el. „Dar au existat momente în care folosirea operațiunilor sub acoperire era singura posibilitate.”

În iunie 1985, Buck Revell a devenit oficial omul numărul doi în FBI. El avea acum comanda operațiunilor curente și controlul asupra tuturor cazurilor importante – spionaj, investigații, infracțiuni, antiterorism. Era oficial omul de legătură al FBI cu Casa Albă și cu CIA.

Nimeni nu mai avusese asemenea prerogative în cadrul Biroului, de la moartea lui J. Edgar Hoover. Și nimeni altcineva nu s-a mai confruntat cu o astfel de cavalcadă de crize.

Capacitățile antiteroriste ale Statelor Unite au fost serios puse la încercare de o serie de răpiri în Liban. Americanii erau luați ostatici, în cartierele mărginașe ale Beirutului. Dispariițiile începuseră cu 15 luni în urmă; unul dintre primii care au dispărut a fost chiar șeful stației CIA. Răpitorii se autointitulau Jihadul Islamic. Dar sub acoperirea acestui nume funcționa o coaliție de forțe pe care Statele Unite nu o înțelegeau.

Congresul a adoptat legi noi, care-i dădeau Biroului puterea de a-i urmări pe răpitori. Pentru prima dată, Biroul avea autoritatea legală de a investiga terorismul ce-i viza pe americanii din străinătate. FBI primise și ordine de la Casa Albă: faceți ceva, orice, ca să eliberați ostaticii. Revell trebuia să lucreze împreună cu CIA ca să alcătuiască un plan. Dar relația lui cu Agenția a primit o lovitură serioasă, în toamna anului 1985.

Pe 22 septembrie, un ofițer CIA trădător, pe nume Edward Lee Howard, a dispărut din Statele Unite. Agenția îl selectase pentru o amplă misiune sub acoperire, la Moscova. Urmaseră doi ani de pregătire, ce au inclus și citirea unora dintre cele mai delicate dosare ale Agenției privind operațiunile americane împotriva sovieticilor. Howard se pregătea să plece în misiune, când CIA a stabilit că nu era omul potrivit pentru asta: era un bețiv și un mincinos patologic. Dat afară pentru neglijarea îndatoririlor de serviciu, Howard era supărat. CIA își dădea foarte bine seama de riscurile fugii lui, așa că a cerut FBI să-l țină sub supraveghere. Dar Biroul i-a pierdut urma. Howard a luat un avion până la Helsinki și a fugit la KGB. CIA și FBI au reluat tradiția înjunghierilor pe la spate, învinovățindu-se reciproc pentru fiasco.

Afacerea Howard a fost doar unul din duzina de cazuri importante de spionaj din acel an. Două săptămâni mai târziu, pe 9 octombrie 1985, Robert Hanssen și-a reluat în secret cariera de spion comunist în interiorul FBI. Tocmai fusese făcut supraveghetor la divizia de contraspionaj sovietic din New York. El i-a scris imediat celui mai important ofițer KGB din Washington că avea să furnizeze curând documente referitoare la, „cu siguranță, unele dintre cele mai delicate

și mai strict compartimentate proiecte ale comunității americane de informații”.

Hanssen s-a ținut de cuvânt. El le-a trimis sovieticilor un compendiu complet al operațiunilor cu agenți dubli derulate de FBI, o avertizare că FBI săpa un tunel către subsolurile noii ambasade sovietice, o trecere în revistă a noilor eforturi făcute de Birou pentru a recruta ofițeri sovietici de informații, o descriere a modului în care Agenția Națională de Securitate descifra comunicațiile prin satelit ale Moscovei, detalii ale bugetului cerut de CIA pentru următorii cinci ani și multe altele. A fost cea mai mare breșă în sistemul de secretizare american din perioada Războiului Rece – cu o excepție.

Aldrich Ames, șeful secției de contraspionaj sovietic din serviciul clandestin al CIA, devenise și el spion al Moscovei în primăvara aceea. Ca și Hanssen, Ames a fost un culegător asiduu de informații secrete în beneficiul Uniunii Sovietice. Pe lângă numele câtorva sute de colegi de-ai lui, ofițeri de informații, și detalii ale operațiunilor în care erau implicați aceștia, Ames a vândut către KGB numele tuturor sovieticilor care spionau pentru Statele Unite.

În câteva săptămâni, Revell și principalii responsabili cu contraspionajul din FBI și-au dat seama că se întâmplase ceva teribil: doi dintre agenții dubli cei mai importanți ai FBI au fost rechemați din delegația sovietică la Washington și s-au întors la Moscova. Curând, aproape fiecare ofițer sovietic de informații care spiona în secret pentru Statele Unite avea să fie ori în spatele gratiilor, ori în mormânt.

Era limpede că KGB căpătase cumva acces la cele mai importante misiuni de informații ale Biroului. Cum reușise Moscova acest lucru era o altă chestiune. FBI voia să creadă că morțile, disparițiile și operațiunile dejucate puteau fi puse pe seama defectării lui Edward Lee Howard. Dar Howard nu știa nimic despre agenții dubli ai FBI. Nu știa nici despre încercările Biroului de a recruta ofițeri din rândurile delegațiilor sovietice la Washington și New York – și aproape toate aceste operațiuni au început să meargă prost la sfârșitul anului 1985.

Vânătoarea pentru a depista sursa scurgerilor de informații a început cu mare energie și intensitate. În următorii doi ani, a devenit incoerentă, s-a poticnit și s-a oprit. FBI era dezorientat. CIA părea indiferentă. Șefii serviciilor de contraspionaj din cele două agenții

erau furioși unul pe celălalt și nu aveau să colaboreze. Ei nu-și puteau imagina ce anume mersese prost. Investigațiile lor au ajuns la concluzia că problema trebuia să fi fost un microfon, o interceptare telefonică sau un computer. Era de neconceput să fie vorba de un spion american.

Trădători ca Hanssen și Ames au putut acționa fără să fie depistați ani de zile, deoarece contraspionajul american devenise un haos. FBI și CIA nu fuseseră în relații colocviale în cea mai mare parte din ultimele patru decenii. Șicanele și tăcerile dintre ele au făcut securității naționale a Americii mai mult rău decât sovieticii.

Revell avea pe cap o problemă și mai mare. Pe 4 octombrie 1985 a primit responsabilitatea unei operațiuni comune cu CIA pentru eliberarea ostaticilor americani din Liban.

Nimic nu era mai important pentru Ronald Reagan. Președintele s-a îngrozit când a aflat că FBI și restul aparatului american de informații nu aveau nici o idee în privința locului în care erau ținuți captivii sau a celor care îi țineau prizonieri. „Reagan era preocupat de soarta ostaticilor”[582], își amintea Bob Gates, pe atunci șeful directoratului de informații secrete din CIA. „Fără vorbe grele sau condamnări aspre – nimic din stilul lui Johnson sau Nixon. Doar o privire întrebătoare, ce sugera durerea, și apoi solicitarea – «Trebuie să-i scoatem pe oameni de acolo» – repetată aproape în fiecare zi, săptămână de săptămână, lună de lună. Acuzația era implicită: Ce naiba de serviciu de informații conduci, dacă nu poți să-i găsești și să-i salvezi pe americanii ăștia?„

Peter Kilburn, bibliotecar la Universitatea Americană din Beirut, era de zece luni în captivitate în Liban. Colonelul North i-a spus lui Revell că Statele Unite aveau să plătească două milioane de dolari pentru eliberarea lui, banii fiind furnizați de miliardarul texan hiperactiv politic H. Ross Perot. Informatori din Orientul Mijlociu aveau să servească drept intermediari; FBI urma să înmâneze banii. Revell a respins ideea răscumpărării și a spus că nu avea să ia parte la o mituire. Colonelul North a venit repede cu o altă idee. FBI urma să scoată de la Rezervele Federale două milioane de dolari bani gheață, să trateze bancnotele cu o soluție chimică și să le dea apoi răpitorilor din Liban. Bancnotele aveau să se autodistrugă în termen de două ore.

Revell s-a minunat de o asemenea idee, demnă de seria de filme

Misiune: Imposibilă. Dar, cu toate acestea, nu a acceptat. Iar Peter Kilburn a fost ucis din ordinul colonelului Muammar al-Gaddafi, din Libia, înainte ca planul să poată fi pus în practică.

Ofițerii serviciului secret al lui Gaddafi plasaseră o bombă într-o discotecă din Berlinul de Vest preferată de soldații americani, pe 5 aprilie 1986. Bomba a ucis doi sergenți americani și o turcoaică, și a rănit cel puțin alte 230 de persoane, printre care 79 de americani. Președintele Reagan a ripostat bombardând Tripoli și Benghazi; cel puțin 15 oameni au murit și alți 2 000 au fost răniți. Gaddafi și-a trimis atunci spionii la Beirut, l-a cumpărat pe Peter Kilburn de la răpitorii lui și a pus să fie executat, pe 17 aprilie.

FBI și-a organizat propriul contraatac, după ce a aflat că Muammar al Gaddafi voia să se răzbune pentru bombardamentele din Libia cu un atac pe teritoriul Statelor Unite. Agenții spionajului libian au încercat să-și unească forțele cu un grup de gangsteri din Chicago, numit El Rukn, ce însemna „Fundația" în limba arabă. El Rukn își începuse activitatea în anii 1960, ca Blackstone Rangers, o bandă de cartier la curent cu politica. Liderii ei pozau acum în islamiști pioși, în timp ce făceau trafic de droguri și foloseau arme; motivul religios era o acoperire pentru activitatea lor infracțională. FBI a aflat din interceptarea telefoanelor că liderul libian a propus bandei din Chicago s-o plătească pentru a ataca ținte politice de pe teritoriul Statelor Unite. Își alesese prost complotiștii. El Rukn știa să vândă cocaină, dar nu avea habar cum se derulează o conspirație teroristă. FBI a organizat rapid o operațiune-capcană, trimițând un agent sub acoperire la conducătorii El Rukn. Pozând în traficant de arme, agentul le-a vândut un lansator de rachete. Agenții i-au arestat imediat pe conducătorii grupării, sub acuzația de terorism.

Câteva săptămâni mai târziu, FBI a organizat o capcană similară, sub acoperire, împotriva unui grup de mercenari de dreapta care voiau să răstoarne guvernul din izolata națiune sud-americană Surinam. Trei agenți FBI sub acoperire s-au infiltrat în grupul de 13 mercenari – unul pozând în veteran din Vietnam cu probleme psihice, un altul în fanatic religios și un al treilea în traficant de arme. Pe 28 iulie 1986, grupul s-a strâns la un aerodrom privat de la periferia orașului New Orleans, cu arme, muniție și planuri operaționale pentru declanșarea unei revoluții. FBI i-a arestat pe toți.

În timp ce aceste cazuri erau făcute publice cu titluri de-o șchioapă, Revell era atras tot mai adânc în intrigile secrete ale administrației Reagan. Casa Albă derula pe cont propriu o operațiune internațională sub acoperire.

Pe 30 iulie 1986, North i-a spus lui Revell că procurorul general Ed Meese dăduse undă verde pentru un plan, aprobat de președinte, de a vinde rachete americane guvernului iranian, în schimbul eliberării ostaticilor. Administrația Reagan urma să dea arme letale în schimbul vieților unor americani.

Revell a păstrat o figură impasibilă, dar se gândea: e legal așa ceva? Se întreba de ce îi dezvăluise North o informație atât de explozivă. Bănuiala lui era că încerca să-i împiedice astfel pe cei de la FBI să dea peste ceva și mai secret. Instinctele lui erau corecte. I-a transmis lui Webster îndoielile lui, iar judecătorul s-a consultat cu Meese. „Procurorul general nu părea să aibă o problemă cu asta – ceea ce era uimitor”[583], își amintește Revell. Meese le-a spus – fals – că toate livrările de armament fuseseră aprobate în scris de președinte.

Dacă președintele a făcut asta, a conchis directorul FBI, însemna că nu era ilegal.

Revell știa că North își împărțea munca de 14 ore pe zi între ostaticii din Liban și contrarevoluționarii din America Centrală. Contras duceau un război dispersat împotriva comunismului, încercând să răstoarne guvernul marxist legitim ales în Nicaragua. Sprijinul lui North pentru cauza lor nu era un secret. Congresul Statelor Unite tăiase ajutorul militar și financiar american pentru Contras, în rândurile cărora existau soldați care torturau și executau civili, printre care și copii, capturați în luptă. FBI a început o investigație referitoare la mercenarii bănuiți că ar face contrabandă cu arme în America Centrală. Biroul fusese recent avertizat de o livrare de arme în care era implicată o companie din Miami numită SAT, acronimul pentru Southern Air Transport.

„Pe 8 octombrie am primit un telefon de la Oliver North”, își amintește Revell. „Era îngrijorat că FBI ar fi putut să descopere... că SAT era implicată, de fapt, în criza ostaticilor din Iran.” North angajase SAT ca să transporte armament în Iran – și pentru rebelii Contras. Atât Webster, cât și Revell au primit semnale clare de la

procurorul general Meese, să nu continue investigațiile. Și s-au conformat vreme de câteva săptămâni, până când faptele au început să iasă la iveală.

Secretele au fost dezvăluite pentru că operațiunile sub acoperire ale Statelor Unite au fost atât de greșit concepute și atât de prost executate, încât au răbufnit în public. Mai întâi, prăbușirea unui avion cargo operat de Southern Air Transportation a expus rolul Casei Albe în înarmarea rebelilor Contras, împotriva legii. După care un ziar din Beirut a dezvăluit că aceeași Casă Albă livra ilegal arme Iranului.

Președintele a negat public. Dar Revell știa că era adevărat.

În după-amiaza zilei de 13 noiembrie 1986, Casa Albă i-a cerut lui Revell să evalueze un discurs pe care președintele Reagan urma să-l adreseze poporului american, în aceeași seară. De cum și-a aruncat ochii pe proiectul de discurs, în biroul lui North, el a indicat cinci falsuri evidente.

„Nu am dat – repet, nu am dat – arme și nimic altceva în schimbul ostaticilor, și nici nu o vom face", se afirma în ciorna discursului prezidențial. Statele Unite nu aveau să acționeze niciodată „pentru a-i sprijini pe cei care sprijină terorismul"; vânduseră Iranului doar „armament defensiv și piese de rezervă". Nu își încălcaseră niciodată poziția de neutralitate în războiul pământului pârjolit dintre Iran și Irak; nu angajaseră niciodată transporturi de armament pe calea aerului de la Miami.

Revell știa că nimic din toate acestea nu era adevărat. În consecință, l-a avertizat pe judecătorul Webster, care l-a alertat pe procurorul general Meese, dar a fost ignorat.

„Parcă eram un nebun predicând în pustiu"[584], a spus Revell.

„Președintele ne-a cerut să tăcem"

Președintele a rostit discursul aproape la fel cum era în proiect, afirmație falsă după afirmație falsă.

Colonelul North și superiorul lui, consilierul președintelui pe probleme de securitate națională, amiralul John Poindexter, au început să-și distrugă documentele și să-și șteargă fișierele din computere cât de repede au putut. Dar în interiorul Casei Albe a ieșit la suprafață un element crucial: ei sustrăseseră milioane de dolari din profitul vânzărilor de arme către Iran și deturnaseră banii ca să-i sprijine pe rebelii Contras.

„O adevărată bombă”[585], scria vicepreședintele George H.W. Bush în jurnalul lui, pe 22 noiembrie, după ce a discutat cu procurorul general Meese. „O să fie agitație maximă... Președintele ne-a cerut să tăcem și exact asta se întâmplă.”

Tăcerea a mai durat trei zile. Pe 25 noiembrie, Meese a făcut o scurtă declarație publică, dezvăluind că s-au vândut rachete și că banii au fost deturnați.

Câteva ore mai târziu, agenții FBI percheziționau biroul lui Oliver North. Ei au recuperat din punga de incinerare a lui North un document – o declarație falsificată, elaborată, despre sprijinul pentru Contras, dată într-o depoziție secretă în fața Congresului. Au dat hârtia cu praf pentru amprente și le-au găsit pe cele ale șefului serviciului clandestin al CIA, Clair George. A fost începutul unei investigații care a durat șase ani și a ajuns până la vârful ierarhiei militare și a serviciilor secrete, cel mai periculos caz cu care s-a confruntat Biroul de la Afacerea Watergate.

Agenții FBI i-au chestionat imediat pe vicepreședintele Bush, pe procurorul general Meese, pe colaboratorii cei mai apropiați ai președintelui de la Casa Albă și pe responsabilii din CIA. O mână de agenți, lucrând în cel mai mare secret, au descoperit rapid cea mai importantă dovadă din dosar: 5 000 de mesaje pe computer schimbate între amiralul Poindexter, colonelul North și angajații de la Consiliul Național de Securitate. O realizare remarcabilă a agenților FBI a fost recuperarea și refacerea benzilor de back-up pentru sistemul de e-mailuri intern de la Casa Albă, în care erau înregistrate vânzările de armament și deturnarea de fonduri.

Dovezile FBI au smuls totodată o remarcabilă mărturisire din partea președintelui Statelor Unite.

„În ultimele trei luni, am păstrat tăcerea privitor la dezvăluirile despre Iran”, a spus Reagan într-un discurs televizat adresat națiunii, pe 4 martie 1987. „Probabil că v-ați gândit: «Ei bine, de ce nu ne spune ce se întâmplă? De ce nu ne vorbește, așa cum a făcut-o în trecut, când ne-am confruntat cu necazuri sau tragedii?» Alții dintre voi bănuiesc că gândeau: «Ce ne ascunde acolo, la Casa Albă?»”

„Ei bine, motivul pentru care nu am vorbit până acum în fața voastră este acesta: meritați adevărul”, a spus președintele.

„Am plătit scump pentru tăcerea mea”, a spus el. „Acum câteva luni am spus poporului american că nu dăm arme în schimbul ostaticilor. Inima și cele mai bune intenții ale mele spun că acest lucru este adevărat. Însă faptele și dovezile îmi spun că nu este.”

Faptele și dovezile au arătat că ofițeri de la vârful ierarhiei CIA și din Consiliul Național de Securitate au colaborat, în îndeplinirea ordinelor președintelui, cu o bandă remarcabilă de escroci și de corupți. Ei au comis sau au trecut cu vederea acțiuni spectaculoase de dezinformare, în afacerea arme-pentru-ostatici. Președintele și-a încălcat îndatorirea constituțională de a aplica cu credință legile Statelor Unite.

Reagan și-a încheiat discursul cu un anunț care, spera el, avea să refacă întrucâtva încrederea în administrația lui: l-a numit pe William Webster, de la FBI, ca viitor director al Agenției Centrale de Informații. Webster era „un om cu o reputație impecabilă”, a spus președintele. „El înțelege ce înseamnă «domnia legii»”. Alegerea părea justificată: Congresul și o comisie independentă investigau ofițerii CIA, iar zeci de agenți FBI înarmați cu citații răsfoiau mii de dosare ultrasecrete, căutând dovezi de sperjur și obstrucționare a justiției. Comisia independentă avea să ajungă la concluzia că președintele Reagan, ministrul Apărării, directorul Agenției Centrale de Informații și asistenții lor ocoliseră sau încălcaseră legea. Însă, până la urmă, președintele George H.W. Bush i-a iertat pe toți cei care riscau să fie puși sub acuzare – inclusiv pe șeful operațiunilor sub acoperire de la CIA, Clair George, și pe directorul diviziei antiterorism din cadrul Agenției, Duane Claridge.

A procedat la fel ca Ronald Reagan, când i-a iertat pe Mark Felt și Ed Miller. A lăsat ca securitatea națională să treacă înaintea legii.

Cu toate acestea, sosirea judecătorului Webster a însemnat sfârșitul unei epoci la CIA. „Poate că am fi putut trece peste orgoliul lui Webster, lipsa lui de experiență în afacerile externe, perspectiva lui provincială asupra lumii”[586], reflecta Claridge. „Ceea ce nu am putut accepta a fost faptul că el era avocat. Întreaga lui pregătire, ca avocat și ca judecător, consta în faptul că nu ai voie să faci lucruri ilegale. El nu a putut accepta niciodată că exact asta este ceea ce face CIA când operează în străinătate. Încălcăm legile acelor țări. Acesta este modul în care colectăm informații. Acesta este motivul pentru care funcționăm”.

Claridge și confrații lui de la CIA s-au revoltat împotriva lui Webster. Simțeau că el nu înțelegea esența operațiunilor secrete. Succesorul lui Webster la FBI s-a confruntat cu probleme aproape identice.

Alegerea lui William Sessions, un judecător federal din Texas, a fost o opțiune stranie și surprinzătoare pentru Buck Revell și restul conducerii FBI. Judecătorul Sessions părea să ignore voit rolul FBI în securitatea națională a Statelor Unite.

FBI a început să își piardă focalizarea după ce judecătorul Sessions a fost învestit în funcție, la 2 noiembrie 1987. Sessions nu avea experiență în conducerea unei organizații sau în supervizarea investigațiilor. La audierile sale pentru confirmare, el a declarat că nu știe prea multe despre rolul FBI în securitatea națională sau în domeniul informațiilor. Odată confirmat, a părut să își considere rolul drept unul mai mult ceremonial și avea să piardă controlul asupra FBI cu mult timp înainte să-și piardă slujba. A petrecut aproape șase ani ca director, fără să câștige vreodată controlul asupra instituției sau loialitatea subordonaților. Buck Revell credea că toate capacitățile de contraterorism ale FBI fuseseră „neutralizate eficient”[587] în mandatul lui Sessions. La sfârșitul anilor 1980, credea el, FBI mergea „în jos, spre zero, în îndeplinirea responsabilităților noastre contra terorismului”[588]. Sessions s-a apropiat și mai mult de zero la trecerea în următorul deceniu. El a redistribuit peste o treime dintre agenții care lucrau în contraterorism în misiuni de combatere a infracționalității.

Era evident că FBI considera că „terorismul nu era mare lucru”[589], spunea Richard Marquise, care conducea Centrul de Cercetare și Analiză a Terorismului din cadrul FBI, un departament micuț, aproape

de baza ierarhiei, la cartierul general. Marquise era fiul unui agent FBI și se alăturase Biroului în 1971, cu trei ani înainte de pensionarea tatălui său. Lucrase sub toți directorii, inclusiv Hoover. A rămas în domeniul contraterorismului mult după ce colegii lui plecaseră, acționând împotriva opiniei generale, care considera că amenințarea împotriva Statelor Unite scădea în intensitate odată cu terminarea Războiului Rece.

„Teroriștii fac diverse lucruri în străinătate", îi spuneau superiorii. „N-or să ne atace aici."

Marquise era de altă părere: „Toți așteptam marea lovitură".

573 Pimentel, istorie orală, FBI/FBIOH.

574 Depoziția lui Revell, Comisia pentru Informații Secrete a Senatului, 23 februarie 1988.

575 În octombrie 2009, Departamentul Securității Interne a început procedurile juridice pentru deportarea lui Vides Casanova, pe motiv că ar fi torturat deținuți politici în El Salvador. Decizia finală era încă așteptată la data apariției acestei cărți, în ianuarie 2012.

576 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

577 Hunter, istorie orală, FBI/FBIOH.

578 Oliver „Buck" Revell și Dwight Williams, A G-Man's Journal (New York: Pocket Books, 1998), p. 217.

579 York, istorie orală, FBI/FBIOH.

580 Matens, memorii retipărite în FBI/FBIOH.

581 Webster, istorie orală, FBI/FBIOH.

582 Robert M. Gates, From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War (New York: Simon & Schuster, 1996), p. 397.

583 Depoziția lui Revell, Report of the Congressional Committees

Investigating the Iran/Contra Affair, 11 iunie 1987, pp. 909 și urm.

584 Ibid.

585 Însemnarea din ziua de 22 noiembrie din jurnalul vicepreședintelui Bush și discuția lui cu FBI din 12 decembrie 1986 sunt descrise în Final Report of the Independent Counsel for Iran/ Contra Matters, Curtea de Apel a SUA pentru Districtul Columbia, 4 august 1993.

586 Duane R. Clarridge cu Digby Diehl, A Spy for All Seasons: My Life in the CIA (New York: Scribner, 1997), p. 371.

587 Revell, A G-Man's Journal, p. 296.

588 Depoziția lui Revell, Comisia pentru Relații Internaționale a Camerei Reprezentanților, 3 octombrie 2001.

589 Marquise, istorie orală, FBI/FBIOH.

CAPITOLUL 40

MOZAIC

Ancheta atentatului cu bombă împotriva zborului Pan Am 103, care a explodat deasupra localității Lockerbie din Scoția, a depins de abilitatea FBI de a încheia alianțe cu analiști CIA, ofițeri de poliție scoțieni, agenți de informații germani și agenți dubli libieni. Aceste legături depindeau de încredere – o încredere greu de stabilit între polițiști și spioni, atât acasă, cât și în străinătate. Biroul, singur, nu putea să rezolve un caz care trecea peste oceane și frontiere.

Pan Am 103 a decolat de pe Aeroportul Heathrow din Londra, cu destinația New York, la 18.25, miercuri, 21 decembrie 1988. Jumătate dintre pasageri veneau cu un zbor de la Frankfurt și au prins avionul în ultima clipă. 28 de minute mai târziu, o explozie a făcut bucăți avionul Boeing 747. O ploaie de foc a început să cadă peste Lockerbie.

Dintre cei 259 de pasageri și membri ai echipajului, 189 erau americani. 11 oameni au fost uciși la sol. Poliția scoțiană a început să caute dovezi printre rămășițele împrăștiate pe o rază de 25 km. Într-o săptămână, cu ajutorul serviciilor secrete britanice, au ajuns la concluzia că un explozibil extrem de puternic, Semtex, fusese ascuns de cineva într-o valiză îmbarcată în cală.

FBI avea jurisdicție asupra cazului, potrivit legislației internaționale; avionul era american. Dar conducătorii Biroului nu aveau nici cea mai vagă idee cum să procedeze.

„FBI nu era pus la punct pentru a desfășura o anchetă importantă ca aceasta”[590], a spus Richard Marquise. „Cred că vina aparține instituției.”

Lui Marquise i s-a încredințat comanda grupului operativ al FBI de la Lockerbie – patru agenți și trei analiști – în data de 3 ianuarie 1989. El

a studiat lista de pasageri timp de câteva săptămâni, căutând indicii. Lista dădea substanță teoriilor conspirației. Includea un agent CIA, Matt Gannon, și un maior din serviciile de informații ale armatei, Chuck McKee, care lucraseră din greu împreună, în Beirut, încercând să-i elibereze pe cei nouă ostatici americani încă reținuți în Liban. Socrul lui Gannon era adjunctul șefului departamentului de operațiuni clandestine al CIA și lucrase mulți ani în Orientul Mijlociu. Șase funcționari ai Departamentului de Stat și principalul vânător de naziști din Departamentul Justiției au murit deasupra localității Lockerbie. Un alt pasager, un om de afaceri american, avea același nume ca un terorist care deturnase un avion de linie kuweitian, cu câțiva ani înainte.

Lista suspecților a fost întocmită luând în calcul aproape toate bătăliile înverșunate dintre americani și arabi, în Orientul Mijlociu. Noul președinte al Statelor Unite, George H.W. Bush, credea că sirienii erau în spatele atentatului de la Lockerbie. Buck Revell de la FBI era convins că iranienii o făcuseră: cu aproape șase luni înainte, în iulie 1988, USS Vincennes doborâse zborul Iran Air 655 deasupra Golfului Persic, un atac neprovocat, comis de un amiral american derutat, care omorâse 290 de pasageri. CIA îl suspecta pe Ahmed Jibril, un cunoscut terorist palestinian, și susținea că iranienii îl angajaseră ca să doboare avionul. Apoi nu putea să lipsească nici colonelul Gaddafi din Libia. El jurase să răzbune bombardarea orașului Tripoli în 1986 de către americani, care avusese loc ca represalii la atentatul de la discoteca din Berlin, în care muriseră doi militari americani.

Singura persoană care avea dovezi solide în acest caz era șeful poliției din Lockerbie, John Boyd, ai cărui ofițeri cercetaseră pas cu pas dealurile și văile. După șase săptămâni de la începerea anchetei, când unul dintre oamenii lui Boyd a găsit un fragment dintr-un circuit radio, de mărimea vârfului unui deget, FBI a aflat că explozibilul Semtex fusese ascuns într-un casetofon Toshiba negru. Era singura descoperire în acest caz, după multe luni.

Ancheta „înainta dureros de încet”, a spus Marquise. „În Washington, toți vor un răspuns. Chiar acum. Cine a făcut asta? Cum s-a întâmplat?”

FBI a reunit peste o sută de investigatori americani, britanici, scoțieni și germani, într-o sală de conferințe de lângă Washington, în mai

1989. Fiecare națiune și fiecare agenție urmărea propriile piste. Nu exista cooperare, comunicare reală.

Șase luni după atentatul cu bombă, grupul operativ al FBI de la Lockerbie a fost desființat. Marquise și un mic grup de analiști au rămas să investigheze cazul.

Scoțienii au petrecut vara și toamna punând laolaltă frânturi de dovezi. Fuseseră instruiți pe loc de veterani ai FBI, ca Richard Hahn – un bărbat care de 15 ani peria rămășițele de după explozii letale, încă de la cazul nerezolvat al atentatului FALN, de la Taverna Fraunces din New York. Ei au învățat prin ce se deosebeau ca aspect distrugerile provocate de o explozie cu Semtex de pârjolul provocat de căldura flăcărilor.

Scoțienii au aflat curând că bucăți de haine cu etichete pe care scria „Made in Malta" se aflaseră în aceeași valiză arămie Samsonite Silhouette cu radioul în care fusese ascunsă bomba. Dar nu au informat Biroul despre asta. Apoi germanii au descoperit o listă printată a bagajelor îmbarcate de pe aeroportul din Frankfurt; lista arăta că o singură valiză dintr-un zbor Air Malta fusese transferată în avionul Pan Am 103, la Frankfurt. Dar germanii nu le-au spus scoțienilor. Echipele internaționale de investigatori s-au adunat din nou în Scoția, în ianuarie 1990. Încă o dată, a fost un dialog al surzilor. Marquise avea sentimentul groaznic că acest caz nu va fi niciodată rezolvat.

„Avem o mulțime de probleme cu CIA. Multe rivalități", spunea Marquise. „Scoțienii își fac treaba lor. Mai sunt germanii, care le dau scoțienilor informații când au chef. FBI conduce propria anchetă... Fiecare își face treaba lui".

Apoi, în iunie 1990, au venit mici favoruri care au dat mari rezultate. Stuart Henderson, noul investigator-șef din Scoția, i-a arătat o frântură de dovadă lui Marquise: o fotografie a unei bucățele din placa de bază a circuitului electric, prinsă într-o bucată de veșmânt maltez. Scoțienii apelaseră la 55 de companii din 17 țări, fără să reușească să identifice fragmentul. „Nu aveau nici cea mai mică idee. Nici un indiciu", spune Marquise. „Așa că au spus, probabil printre dinți: «Încercați voi. Să vă vedem»".

Laboratorul criminalistic al FBI a dat fotografia CIA. Analiștii Agenției aveau o imagine a unei plăci de bază aproape identice, confiscate cu patru ani în urmă de la doi libieni în tranzit pe aeroportul din Dakar, Senegal. Pe spatele ei erau patru litere: MEBO. Nimeni nu știa ce înseamnă MEBO.

Trecuseră 18 luni de la explozia din avionul Pan Am 103.

„Am tăiat liniile de comandă”

Investigația era un mozaic de supoziții și de bănuieli. Puțini oameni de la cele mai înalte niveluri credeau că dosarul putea fi rezolvat. Cineva trebuia să preia conducerea.

Robert Swan Mueller al III-lea a fost numit șef al Diviziei Penale de la Departamentul Justiției la sfârșitul lunii iulie 1990. Agenții l-au plăcut instinctiv, în pofida stilului său aristocratic. Îi spuneau Bobby Trei Bețe.

Mueller avea o minte ascuțită, un temperament perfect pentru munca lui și o mare considerație pentru cazurile bine instrumentate. Viitorul director al FBI era un lider înnăscut. Și era pușcaș marin.

Mueller plecase din lumea bună din Philadelphia și de la Princeton ca să conducă un pluton de pușcași în luptă, în Vietnam. Un raport oficial din 11 decembrie 1968, despre bătălia din provincia Quang Ti, îi elogia curajul în timpul unei misiuni de căutare și distrugere. În fața unei forțe de două sute de militari ai Vietnamului de Nord, locotenentul secund Mueller „s-a mișcat cu viteje de la o poziție la alta, dirijând acuratețea tirului oamenilor lui și strigându-le cuvinte de îmbărbătare. Fără să se gândească la propria siguranță, el a condus personal o echipă peste zona brăzdată de proiectile, pentru a recupera un pușcaș marin rănit mortal, care căzuse într-o poziție din față a aliniamentului propriu”[591]. I s-a acordat, pe lângă alte distincții, Steaua de Bronz pentru curaj.

Numirea lui la Departamentul Justiției a venit într-un moment critic

pentru FBI. Saddam Hussein invadase Kuweitul; Statele Unite se pregăteau să meargă la război în Golful Persic. FBI înregistra țârâitul nervos al alertelor antiteroriste, percepute ca amenințări din partea Irakului de a ataca ținte din Statele Unite. Dar banii și oamenii alocați contraterorismului erau în scădere. La fel era și moralul, în mare parte, din cauza conducerii lui William Sessions. „A obține întreaga atenție a directorului Sessions era o provocare”[592], spunea Bill Baker, proaspăt-numitul șef al Diviziei de Investigații Penale a FBI, care a format o alianță strânsă și crucială cu Mueller.

Mueller i-a acordat deplină autoritate lui Marquise în cazul Lockerbie. Nici un analist de informații al FBI nu mai condusese vreodată o anchetă importantă. Marquise îi raporta direct lui Baker, iar Baker, lui Mueller. Ordinele lui erau să transforme informațiile în probe.

„Practic, am tăiat liniile de comandă la cartierele generale”, spunea Marquise. „Am adus CIA. I-am adus pe scoțieni. Am adus MI5 la Washington. Ne-am așezat la aceeași masă și am spus: «Trebuie să schimbăm modul în care acționăm. Trebuie să începem să facem asta așa cum trebuie... Trebuie să începem să ne împărtășim informațiile.»”

Marquise nu avusese niciodată autoritatea să pună mâna pe telefon și să îi sune pe omologii lui din Scoția. A dat primul telefon în noiembrie 1990. Lucrurile au început să se schimbe rapid.

Marquise a aflat că un tribunal din Scoția descoperise misterul MEBO – Mebo era o companie elvețiană de electronice, care făcea afaceri cu Libia de aproape 20 de ani. Înarmat cu această informație, el a descoperit că proprietarul firmei, Edwin Bollier, livrase personal o scrisoare detaliată Ambasadei SUA la Viena, la câteva zile după atentatul de la Lockerbie.

FBI nu ar fi cercetat-o niciodată fără pontul scoțienilor. Scrisoarea spunea, în esență: atentatul asupra avionului Pan Am 103 era o operațiune libiană. Bollier știa ce spune: Mebo produsese 20 de ceasuri sofisticate pentru libieni.

Scrisoarea lui Bollier – probă esențială într-o anchetă internațională de terorism – zăcuse necitită aproape doi ani.

Marquise știa din experiențe amare cât de des se întâmpla ca FBI să nu aibă habar ce zăcea în propriile dosare. Biroul era o piramidă din

hârtie și a rămas așa până în secolul XXI. Când Marquise a condus Centrul de Cercetare și Analiză a Terorismului, din 1986 până în 1988, Biroul inițiase o bază de date numită Sistemul de Informații asupra Terorismului. Sistemul era „complet inutil”, spunea el. „Pierdeai mult timp introducând lucruri în el și nu puteai să scoți nimic... Spunea «Nici o informație» în aproape 95% dintre cazurile importante ale Biroului. Am încercat ani de zile să îi convingem pe oameni să îl folosească, dar era atât de neprietenos cu utilizatorii... Era un concept măreț care nu a mers”.

„O să mergem mai departe”

Pe la începutul anului 1991, Marquise avea schița unui caz circumstanțial împotriva lui Gaddafi și a Libiei. Simțea că se acumulează tensiunea.

„Aveam agenți FBI făcând echipă cu polițiștii scoțieni, cu polițiștii din Malta, acoperind pistele din Malta, lucrând la unison”, spunea el. „Era incredibil cum împărtășeam informații. Începeam să obținem nume ale agenților de informații libieni. Și unul dintre ei era un tip pe nume Abdel Baset Ali al Megrahi”.

Proprietarul unui magazin din Malta a ales o fotografie a lui Megrahi, bărbatul care cumpărase unele dintre hainele găsite la locul atentatului, în Lockerbie. Registrele serviciului de imigrație arătau că Megrahi fusese în Malta în aceeași zi în care fuseseră cumpărate hainele. În februarie 1991, când a izbucnit Războiul din Golf, FBI l-a invitat pe Edwin Bollier la un interviu de o săptămână. El l-a identificat pe Megrahi ca fiind libianul care conducea o companie de fațadă, care făcea afaceri cu Mebo în Zürich.

„Sunt destul de încântat”, spunea Marquise. „Toată lumea este entuziasmată.” El l-a informat pe Robert Mueller, care i-a reamintit imperturbabil că mai avea o cale lungă de parcurs.

Marquise trebuia să transforme informațiile în dovezi. El avea nevoie de un martor care putea să facă legătura între Megrahi și valiza

Samsonite cu Semtex. Avea nevoie de cineva care știa că bomba a fost transportată din cursa Air Malta 180 în avionul Pan Am 103 în acea valiză. Marquise s-a întors la CIA. Agenția i-a spus, într-un târziu, că avusese la un moment dat un informator libian, pe nume Abdul Majid Giaka, pe aeroportul internațional din Malta. Intrase pe listele de plăți ale CIA cu patru luni înainte de Lockerbie. Era de serviciu în noaptea în care fusese pusă bomba în avionul Pan Am 103. Dar Agenția renunțase la el câteva luni mai târziu, etichetându-l drept un mincinos care îi storcea de bani pe cei care îl interogau.

Marquise ardea de nerăbdare să stea de vorbă cu Majid, indiferent cât de dubios păruse pentru CIA. În iunie 1991, Agenția l-a luat cu elicopterul de pe o navă militară din largul coastelor Maltei, pentru a da FBI șansa să îl interogheze în Virginia. Îngrijorată pe bună dreptate pentru informatorul său, CIA a pus o condiție: nu spuneți nimănui.

Marquise a cântărit riscurile și a încălcat regulile. A pus mâna pe telefon și l-a sunat pe omologul lui scoțian. „Dacă spui cuiva despre asta, o să fiu concediat”, i-a spus lui Stuart Henderson. „Tipul e în Statele Unite. Credem că s-ar putea să aibă niște informații, dar nu știm. O să începem să îl interogăm mâine.”

Majid a fost interogat timp de cel puțin două săptămâni, în septembrie 1991. A repetat insistent că știa trei lucruri. L-a identificat pe Megrahi ca agent de informații care lucra ca șef al securității liniilor aeriene libiene. A spus că subordonatul lui Megrahi din Malta avea o ascunzătoare cu Semtex. Și a spus că l-a văzut pe Megrahi cu o valiză mare, maro, pe aeroportul din Malta, în săptămânile dinaintea atentatului de la Lockerbie. Majid era, fără îndoială, un martor nedemn de încredere. Dar FBI credea că el spunea adevărul cu privire la aceste trei lucruri. Marquise credea că are fundamentul unui caz care putea fi adus în justiție.

Totul s-a redus la o singură problemă: dacă se urmărea justiție sau război. Decizia depindea de președinte.

Statele Unite puteau să încerce să îl răpească pe Megrahi; mai luase teroriști din străinătate și înainte. Dar să îl răpească din Libia era peste capacitățile CIA sau ale armatei. Puteau să încerce să îl omoare. Acest lucru era de neconceput în acel moment: cu puțin înainte de atentatul de la Lockerbie, când Israelul trimisese o echipă executivă în Tunisia

ca să-l omoare pe Abu Jihad, al doilea la comanda Organizației pentru Eliberarea Palestinei, Statele Unite condamnaseră deschis actul, ca pe un asasinat politic.

Președintele putea ataca Libia cu bombe și rachete. Reagan îl lovise pe Gaddafi după ce spionii libieni aruncaseră în aer discoteca La Belle din Berlin, cu cinci ani în urmă, citând dreptul de a folosi forța ca autoapărare, în baza Articolului 51 al Cartei ONU. Dar dovezile de atunci erau solide; cazul Lockerbie cerea acum dovezi similare.

Președintele George H.W. Bush credea că teroriștii sunt infractori, nu combatanți inamici. Mueller era perfect de acord. Vor urma legea, oriunde va duce. Marquise spunea: „Vom merge mai departe cu susținerea acuzației și vom anunța rezultatele în fața lumii”.

Megrahi a fost pus sub acuzare în Statele Unite și în Scoția, pe 15 noiembrie 1991[593]. A durat aproape un deceniu să fie condamnat. Încă un deceniu a trecut înainte de a fi clar dincolo de orice îndoială că însuși Gaddafi ordonase atentatul împotriva zborului Pan Am 103, un act nemilos de răzbunare împotriva Statelor Unite și a Marii Britanii. Cercul răzbunărilor s-a încheiat când un avion spion american Predator i-a ajutat pe dușmanii colonelului să îl captureze, înainte de a-l ucide, în Libia, la 23 de ani după atentatul de la Lockerbie.

590 Marquise, istorie orală. Activitatea FBI în cazul Pan Am 103 este descrisă amănunțit în cartea lui Marquise: SCOTBOM: Evidence and the Lockerbie Investigation (New York: Algora Publishing, 2006).

591 Ordinul de zi în care este citat Robert Mueller III (Plutonul 2, Compania H, Batalionul 2, Regimentul 4, Divizia 3 Pușcași Marini), 11 decembrie 1968.

592 Baker, istorie orală, FBI/FBIOH.

593 Gaddafi l-a predat pe Megrahi brațului lung al legii internaționale în 1999. În 2001, el a fost găsit vinovat de un tribunal scoțian întrunit în Olanda, dar a fost eliberat în 2009 după ce a fost diagnosticat cu cancer și după amenințările proferate de Gaddafi la adresa guvernului britanic. În februarie 2011, ministrul Justiției al lui Gaddafi, care a defectat în timpul atacului NATO asupra Libiei, a declarat fără echivoc

că Gaddafi a ordonat atacul cu bombă asupra avionului Pan Am 103.

CAPITOLUL 41

ȘEICUL ORB

În săptămâna punerii sub acuzare în procesul Pan Am 103, la Tribunalul Penal din Manhattan a început un proces de crimă. Inculpatul era El-Sayyid Nosair, un imigrant egiptean care purta robă și tichie albe, adept al lui Omar Abdel Rahman, un războinic sfânt cunoscut ca Șeicul Orb. Nosair era acuzat de uciderea lui Meir Kahane, șeful Ligii Evreiești de Apărare, un grup pe care statul Israel avea să-l eticheteze mai târziu drept organizație teroristă.

În public stătea și un informator al FBI plătit cu 500 de dolari pe săptămână, pe nume Emad Salem, un veteran din armata egipteană, bărbos și cu chelie. Salem stătea împreună cu tovarășii acuzatului și pălăvrăgea cu ei pe coridoare, în timpul pauzelor, deschizându-și drum în cercurile lor.

Salem era un om care încerca să se dea bine pe lângă toată lumea și care era angajat ca detectiv intern la hotelul Woodward, în centrul Manhattanului, când a fost abordat de Nancy Floyd, agent FBI la contraspionajul extern, în primăvara anului 1991. Floyd i-a spus lui Salem că hotelul era frecventat de presupuși spioni ruși. Putea s-o ajute să stea cu ochii pe ei?

Salem aproape că a repezit-o: cui îi pasă de Războiul Rece și de ruși? El putea să dea informații despre războiul sfânt și despre Șeicul Orb.

Agentul Floyd nu auzise niciodată de Șeicul Orb. Puțini știau de el, de fapt. Ea l-a plăcut însă pe Salem, cu care era ușor de lucrat, și avea încredere în el, ceea ce era cam riscant. L-a recrutat pe Salem ca informator și l-a prezentat unui coleg din FBI, John Anticev, care se alăturase Biroului cu patru ani înainte și făcea parte din Forța Operațională Interdepartamentală Antiteroristă din New York.

Anticev era foarte interesat de El-Sayyid Nosair. FBI îi fotografiase pe unii dintre apropiații lui făcând trageri de antrenament cu arme semiautomate și luând parte la exerciții paramilitare. Dar FBI nu văzuse niciodată o legătură între asasinarea lui Kahane și terorism, și nici ce rol jucase Șeicul Orb în această poveste. Forța Operațională ridicase 47 de cutii cu dovezi din apartamentul lui Nosair, după arestarea acestuia. FBI le pusese în depozit. În cutii se afla jurnalul lui Nosair, scris în arabă. În el erau menționate chemările șeicului la război sfânt și erau descrise explicit planurile unui atac asupra New Yorkului, menit „să distrugă stâlpii de susținere ai civilizației lor... și clădirile cu care se mândresc că sunt cele mai înalte din lume."[594]

Jurnalul a rămas necitit vreme de trei ani. La vremea aceea, FBI avea un singur translator capabil să citească și să înțeleagă limba arabă. „Dacă ar fi fost tradus corespunzător, procesat, autentificat și analizat", avea să depună mărturie mai târziu Buck Revell, FBI ar fi văzut „legătura directă dintre asasinul lui Meir Kahane și grupul care a conspirat și în cele din urmă a comis atentatul cu bombă de la World Trade Center."[595]

Cine și-ar fi imaginat că reînviase spiritul anarhiștilor, care puseseră bombe pe Wall Street și la Washington, la sfârșitul Primului Război Mondial? Cine s-ar fi gândit că islamiștii care au izgonit armata sovietică din Afghanistan își redirecționau furia împotriva Americii? Cine ar fi crezut că Biroul era pe cale să ducă o nouă bătălie în cruciadele dintre creștini și musulmani? Era aproape de neconceput, în primăvara lui 1991. Investigațiile pe care le-a deschis secțiunea antiteroristă din FBI în acele luni erau aproape toate concentrate asupra unor mici grupuri de dreapta – mișcarea „capetelor rase" (skinheads) din zona Los Angeles, Liga Femeilor Ariene și Miliția Rezerviștilor Texani – ai căror membri păreau mai degrabă să-și facă rău lor înșiși decât să amenințe pacea și securitatea Statelor Unite.

„Ne simțeam binișor"[596] în zilele acelea, a spus Buck Revell. „Războiul Rece se încheiase, credeam că tabăra noastră a câștigat, comunismul din Statele Unite și organizațiile lui afiliate își cam dăduseră ultima suflare. Comunismul ca mișcare internațională era, în esență, discreditat. Terorismul era ținut sub control în Statele Unite și era în scădere pe plan internațional... Una peste alta, credeam că făcuserăm o treabă bună cu amenințarea teroristă, în ciuda numeroaselor probleme întâlnite în cale."

Emad Salem oferea Biroului o perspectivă spre viitor. FBI nu a văzut ce avea să vină.

„Zguduiți pământul sub picioarele lor”

Salem a început să asiste la procesul lui Nosair pe 4 noiembrie 1991 și s-a împrietenit repede cu susținătorii acuzatului. Aceștia s-au bucurat când juraților au dat un verdict divizat. Nu exista îndoială că Nosair îl ucisese pe Kahane. Și totuși el a fost condamnat doar pentru posesie de armă și atac. Judecătorul a spus, la pronunțarea sentinței, că juriul trebuie să-și fi pierdut viziunea lui colectivă asupra cazului. Apoi i-a dat lui Nosair pedeapsa maximă, 22 de ani de închisoare, spunând: „Cred că inculpatul a abuzat de această țară, de Constituția și de legile noastre, de toți oamenii care încearcă să-și ducă viața pașnic, împreună.”[597]

Salem l-a vizitat pe Nosair la faimosul penitenciar de stat Attica, făcând lungul drum cu mașina până acolo și înapoi împreună cu membri din cercul șeicului. Curând îi asculta cum complotau să arunce în aer simbolurile puterii americane. Salem l-a întâlnit pe șeic, autorul moral al complotului, și a aflat direct de la sursă despre planurile de aducere a jihadului în America. „Penetrarea lui Salem a fost un succes atât de complet, încât el a avut acces la Abdel Rahman însuși, încă de la început”[598], se minuna Andrew McCarthy, un procuror federal entuziast din Manhattan.

Salem a furnizat FBI numele și identitățile aproape tuturor celor care complotau să arunce în aer World Trade Center. El nu știa care era ținta, dar noii lui prieteni îi spuseseră că avea să fie ceva grandios, ceva ce lumea nu mai văzuse înainte. Asta era ceva nou în analele FBI: informații la prima mână despre un complot terorist, chiar în timp ce acesta prindea contur.

Celula putea fi – și ar fi trebuit să fie – descoperită cu mult timp înainte de atac. Dar investigația FBI a încetat brusc la sfârșitul lui iunie 1992, când Biroul a renunțat la serviciile de informator ale lui Emad Salem.

Decizia a fost luată de Carson Dunbar, șeful în vârstă de 39 de ani al echipei de contraspionaj extern a FBI din New York. Acesta îl suspecta pe Salem că ar fi fost agent dublu pentru serviciile secrete egiptene. Iar teama că Salem ar putea fi spion străin a depășit semnificativ interesul stârnit de avertizarea lui privind un atac terorist. Însă Dunbar și agenții lui aveau o temere și mai mare.

„Nu putem să te lăsăm să faci o bombă”[599], i-a spus agentul FBI Anticev lui Salem. „Dacă bomba aceea explodează, să spunem la o sinagogă, și omoară doi-trei oameni, după care se află că un agent FBI a participat la fabricarea bombei – nici să nu te gândești la așa ceva, ar fi o nebunie generală, presa ar spune că am știut, am fi dați în judecată, unii ar fi concediați.” Ar fi fost o pată de neșters pe reputația Biroului.

Agentul FBI Nancy Floyd a fost șocată de decizia lui Dunbar. „Toată povestea a fost gestionată prost de la început”, i-a spus ea lui Salem. Părerea ei era că „oamenii din echipa interdepartamentală nu aveau habar ce-ar fi trebuit să facă... Supervizorii nu își dădeau seama ce se întâmplă. Nu-și făcuseră timp să învețe istorie”.

Salem știa istorie mai bine decât mulți. Șeicul Orb fusese mulți ani unul dintre conducătorii organizației Jihadul Islamic Egiptean. În predicile lui, susținea că violența politică este pe placul lui Dumnezeu. A ajuns într-o închisoare din Cairo, ca urmare a sprijinului ideologic pe care l-a acordat asasinării președintelui Anwar Sadat, în 1981.

Șeicul figura, justificat, pe lista Departamentului de Stat cu persoane suspectate de terorism. Și totuși, obținuse viza de intrare în Statele Unite, în 1990. I-o acordase un ofițer CIA care lucra sub acoperire ca funcționar consular – o eroare inexplicabilă, de vreme ce propriile dosare ale CIA îl descriau ca fiind „cel mai militant cleric sunnit din Egipt, asociat îndeaproape cu mișcarea jihadului egiptean”[600].

Șeicul nu a făcut nici un secret din aspirațiile lui. „Trebuie să fim teroriști”, a spus el pe 16 ianuarie 1993, în predica rostită într-o moschee din Brooklyn. „Trebuie să-i terorizăm pe inamicii Islamului, să-i îngrozim, să-i tulburăm, să facem să se zguduie pământul sub picioarele lor.”

„Asta va scoate din minți întreaga lume”

Pe 19 ianuarie 1993, o lovitură de palat s-a produs la FBI în ultimele ore ale președinției lui George H.W. Bush. William Sessions a fost acuzat oficial de proastă conducere, în calitatea lui de director al Biroului Federal de Informații.

Izolat la sediul central, detașat de responsabilitățile curente și captivat în schimb de avantajele ceremoniale ale puterii lui, Sessions își irosise autoritatea. O revoltă internă în FBI mocnea de 18 luni, de când Sessions își trimisese cel mai puternic rival, pe Buck Revell – agentul FBI preferat al tuturor, în timpul administrațiilor Reagan și Bush –, să își încheie cariera în Dallas.

Acum, Departamentul Justiției finalizase un raport de 194 de pagini în care judecătorul Sessions era acuzat de corupție măruntă – încercarea de a-și reduce impozitele, folosirea unor fonduri guvernamentale pentru construirea unui zid securizat de 9 890 de dolari la el acasă, blocarea unei anchete într-o presupusă favorizare a sa la ipotecarea casei, arogarea unor prerogative pentru propria plăcere și propriul confort. Nici una dintre aceste acuzații nu constituia un delict penal. Cu toate acestea, raportul a fost interpretat drept o acuzație politică și personală adusă integrității și caracterului directorului. „Trebuie să vă cer să faceți ceea ce este corect pentru Birou și pentru țara dumneavoastră”, i-a scris Revell lui Sessions. „Demisionați cât mai aveți o fărâmă de demnitate și înainte să faceți mai mult rău unei agenții pe care susțineți că o onorați și o respectați.”

Toți directorii FBI de la Hoover încoace fuseseră confirmați de Senat pentru un mandat de zece ani, după voința președintelui. Bush ar fi putut să acționeze la recomandarea procurorului său general și să îl înlăture pe Sessions din funcție înainte ca următorul președinte să fie inaugurat, în data de 20 ianuarie. Sau ar fi putut să nu facă nimic și să îl lase pe Bill Clinton să rezolve problema. El a decis să pasese problema noului președinte, un dar răutăcios de plecare.

Mândru și sfidător, Sessions a refuzat să recunoască acuzațiile. S-a făcut că nu aude apelurile de a demisiona, deși acestea veneau chiar din interiorul FBI. Au trecut șase luni – șase luni cruciale – cu un om

îmbătat cu punch și lipsit de putere sechestrat în biroul lui la FBI.

Abilitatea de a comanda și de a controla FBI s-a dovedit a nu fi unul dintre talentele președintelui Clinton. Sessions a adoptat o atitudine de sfidare tăcută. Primii doi nominalizați ai lui Clinton pentru funcția de procuror general au eșuat rapid: amândoi angajaseră imigrante ilegale ca bone, încălcând legea. Fără un procuror general, el ar fi putut cu greu să îl demită pe șeful FBI. La trei săptămâni după începerea administrației lui, în data de 11 februarie 1993, Clinton a făcut opțiunea finală: Janet Reno, procurorul general din Miami. Aceasta a devenit prima femeie procuror general și persoana care a rămas cel mai mult în această funcție în secolul XX. La fel ca președintele ei, și ea avea să găsească în FBI o sursă de constantă îngrijorare.

„De îndată ce am preluat funcția, am aflat că FBI nu știa ce are”[601], a mărturisit mai târziu Reno. „Dreapta nu știa ce face stânga.” Agenți în zorii erei internetului trăiau într-o lume de 64 de kilobyți. Când FBI a instalat, în sfârșit, o nouă tehnologie digitală, aceasta era deja depășită. Reno a fost șocată când a descoperit că FBI nu putea să facă o căutare elementară în baza de date. Biroul nu putea să înregistreze dosarele de caz într-un sistem computerizat, pentru a stoca și a găsi informații. Agenții de teren lucrau izolați unii de ceilalți și de cartierul general, fără nici o modalitate de a se conecta unii cu alții. Chiar și în grupele operative antiteroriste de elită, dosarele cu hârtii erau adunate unele peste altele pe podele, transcrieri ale înregistrărilor unor convorbiri care puteau avea un conținut devastator zăceau necitite, din lipsă de traducători, tipare de acțiune ale teroriștilor rămâneau nedetectate.

„Uneori, aveam senzația că am făcut progrese, dar apoi descopeream altceva ce nu știusem că nu aveam”, spunea Reno. „A fost foarte dificil pentru FBI să rezolve problema.”

Reno a început să afle ce era mai bun și ce era mai rău despre FBI la câteva zile după ce și-a preluat funcția.

Vineri, 26 februarie 1993, o bombă de 700 de kilograme încărcată într-un camion închiriat a explodat în parcarea subterană de șase etaje a Turnului Unu de la World Trade Center. A fost cel mai mare atentat terorist cu bombă din Statele Unite, după ce explozia de la Black Tom

a zguduit Manhattanul și a lăsat cicatrici pe Statuia Libertății, în largul portului New York, în 1916.

Șase oameni au murit în explozia de la World Trade Center și peste o mie au fost răniți de undele de șoc, de fum și de șrapnele. Stâlpii de beton ai parcării subterane s-au prăbușit. Craterul bombei a avut o lărgime de aproape 50 de metri. Un fragment crucial a fost găsit printre dărâmături, la trei zile după explozie: un cadru aproape distrus de camion, cu plăcuța de înmatriculare a vehiculului. Provenea de la un camion Ryder închiriat în săptămâna precedentă, din New Jersey. A fost un mare noroc pentru FBI că unul dintre conspiratori a fost suficient de neghiob încât să se întoarcă la compania de închiriat camioane Ryder, să anunțe că a fost furat camionul pe care l-a închiriat și să ceară înapoierea garanției de 400 de dolari.

„Viteza cu care s-a întâmplat totul și norocul pe care l-am avut sunt fenomenale!", se minuna Richard Hahn, la fața locului la World Trade Center, după două decenii de carieră la FBI, ca investigator în anchete de terorism. Patru dintre conspiratori au fost arestați. Dar continuarea nu a fost suficient de rapidă.

Artizanul bombei fugise din țară. Abdul Basit Mahmoud Abdul Karim – mai cunoscut ca Ramzi Yousef – era un pakistanez de 25 de ani care sosise în Statele Unite din Afghanistan, în decembrie. Manierat și instruit, Yousef vorbea șapte limbi și studiase chimia și ingineria în universități britanice. Făcea parte dintr-o rețea care se întindea din „canionul" Wall Street până în munții Hindukuș.

Conspirația trăia încă, deși contururile sale abia dacă erau vizibile pentru FBI. Mulți dintre membrii ei trăiau sub acoperire în New York.

Cu pălăria în mână, John Anticev de la FBI s-a întors la Emad Salem și l-a rugat să lucreze din nou sub acoperire. Convorbirea lor a fost aprinsă. Salem era furios că fusese dat la o parte din anchetă.

„V-am spus că o să pună bombe în New York și nu ați făcut nimic în legătură cu asta"[602], a reproșat el. „Mi-ați luat cazul."

Anticev i-a spus că a fost „blocat la orice mișcare" de „meschinăriile birocratice" ale superiorilor lui excesiv de precauți.

„Vreau să vorbesc cu șeful FBI", a spus Salem. „Informațiile pe care le-

am furnizat au fost scumpe și suficient de valoroase pentru a scăpa țara de această bombă... Câte dezastre s-ar produce dacă toate clădirile World Trade Center s-ar prăbuși din cauza unor idioți care încearcă să facă pe musulmanii?"

Salem nu a vorbit cu șeful FBI, care era oricum aproape izolat. Dar, după o discuție înverșunată, a revenit în slujba FBI, ca informator. Salem a primit peste un milion de dolari pentru munca lui. A fost curajos până la a se pune în pericol. În momente cruciale, a fost pe punctul de a juca rolul de agent provocator. Dar a instrumentat cazul care l-a dus pe Șeicul Orb în închisoare.

În data de 7 mai 1993, Salem a avut o lungă discuție cu unul dintre ajutoarele cele mai de încredere ale Șeicului Orb, un sudanez pe nume Siddig Ali. El a aflat că șeicul voia ca oamenii lui să arunce în aer ONU – „Casa mare", cum o numea el. Salem a discutat apoi chiar cu clericul. În data de 23 mai, informatorul a sosit în apartamentul din Jersey City al șeicului, cu o servietă în care era echipament de înregistrare audio.

„Aș vrea să știu, în legătură cu ONU, o considerăm casa diavolului?", a întrebat Salem. „Pentru că lovitura mea este devastatoare, nu o zgârietură ca cea de la World Trade Center..."

Șeicul a răspuns: „Găsește un plan, găsește un plan... de a face rău, de a face rău chiar armatei americane. Dar ONU... ar fi un dezavantaj pentru musulmani. Le-ar face un mare rău."

„Deci să uităm de ONU?"

„Nu."

„Rămânem la armată."

„Da."

Pe 27 mai, Siddig i-a spus lui Salem că planul de atac la Națiunile Unite era din nou de actualitate. Și avea două ținte noi, tunelurile Lincoln și Holland, liniile vitale care leagă Manhattanul de continent. Planul era să fie lovite toate trei țintele concomitent.

„Casa mare, o să mă ocup eu de ea"[603], a spus Siddig. „O să fie cinci

minute între fiecare dintre ele. Bum! Doamne, întreaga lume! Bum! Asta va scoate din minți întreaga lume."

Conspiratorii-cheie s-au întâlnit într-o casă din Queens, în seara zilei de 23 iunie 1993. Clădirea fusese înțesată de FBI cu echipamente de înregistrare video și audio. Conspiratorii au început să umple butoaiele din metal cu combustibil și cu îngrășăminte din nitrat de amoniu, o rețetă elementară de fabricare artizanală a bombelor din anii 1970. Sau așa credeau: Salem îi sabotase pe sabotori, furnizându-le un îngrășământ de 150 de dolari, Scotts Super Turf Builder, care nu avea nici o putere explozivă.

Arestările au fost floare la ureche – cu o excepție.

Șeicul Orb s-a refugiat într-o moschee din Brooklyn. Controversa pe tema abordării cazului său a provocat consternare la FBI. Nimeni dintre cei cu autoritate de comandă nu voia să îl pună sub acuzare. De la Sessions în jos, toți s-au dat la o parte. S-au gândit că ar fi cel mai bine să îi ceară președintelui Egiptului, Hosni Mubarak, să îl extrădeze. Ar fi mult mai ușor să îl deporteze pe șeic – să îl facă să dispară înapoi în închisoarea egipteană în care se aflase cândva. Directorul adjunct care răspundea de filiala FBI din New York, James Fox, era cel mai vehement împotriva aducerii cazului în instanță.

Șefii FBI știau că o punere sub acuzare ar genera unele întrebări dificile. Agenții de stradă și superiorii lor din New York știuseră de atentatorii cu bombă de la World Trade Center de multe luni. Forța operativă antiteroristă avusese jurnalul lui Nosair în mâini – și nu îl citise niciodată. FBI îl plasase pe Salem ca informator printre jihadiști cu 14 luni înainte de atentat – și îl lăsaseră să plece.

Procurorul general Reno a trebuit să le îndrepte coloana vertebrală colectivă. La sfârșitul unei ore de dezbateri cu șefii FBI și principalii ei procurori, a bătut în lemn, în masa din sală, și a hotărât să îl pună oficial sub acuzare pe șeic pentru conspirație în vederea unei rebeliuni, o clauză invocată foarte rar după Raidurile Roșii din 1920.

Procurorul general l-a sfătuit, de asemenea, pe președinte să îl demită pe William Sessions din funcția de director al FBI, pentru „gravele lui deficiențe în judecată". Epoca lui Sessions s-a terminat cu o confruntare dezastruoasă între sute de agenți FBI, inclusiv forța de

salvare a ostaticilor, și o sectă milenaristă creștină, Ramura Davidienilor, în Waco, Texas. FBI a folosit gaze lacrimogene împotriva grupului baricadat și înarmat, dându-i liderului său Apocalipsa pe care o dorise. 80 dintre davidieni, inclusiv 25 de copii, au murit în incendiul care a urmat. Judecătorul Sessions a lăsat-o pe Janet Reno să preia toată vina.

Într-o decizie pe care avea s-o regrete multă vreme, Bill Clinton a ales un alt judecător pios să conducă FBI. Louis J. Freeh fusese un bun agent FBI timp de șase ani și un procuror excelent vreme de un deceniu, înainte de a îmbrăca roba neagră și de a urca în scaunul judecătoresc, în 1991, la 41 de ani, o vârstă fragedă pentru această funcție. Toate acestea erau argumente pentru a fi considerat cel mai calificat director al FBI de la J. Edgar Hoover încoace; iar el îl considera pe Clinton cel mai talentat politician de la Richard Nixon.

Simpatia lor reciprocă a avut consecințe cu atât mai tragice. A subminat FBI și, în final, a dăunat Statelor Unite.

594 SUA vs. Abdel Rahman, 93 Cr. 181, Tribunalul districtual, Districtul de Sud din New York, proba 76T a acuzării.

595 Depoziția lui Revell, Comisia pentru Relații Internaționale a Camerei Reprezentanților, 3 octombrie 2001.

596 Depoziția lui Revell, Comisia pentru Relații Internaționale a Camerei Reprezentanților, 3 octombrie 2001.

597 Statul New York vs. El Sayyid Nosair, ședința de pronunțare a sentinței, 29 ianuarie 1992, Tribunalul Penal din Manhattan.

598 Andrew C. McCarthy, Willful Blindness: A Memoir of the Jihad (New York: Encounter Books, 2009), p. 10.

599 Salem a înregistrat, pe cont propriu, atât discuțiile cu FBI, cât și cu țintele investigației; transcrieri ale înregistrărilor citate aici au fost introduse ca dovezi în procesul SUA vs. Abdel Rahman. Asistentul procurorului general, Andrew McCarthy, a scris: „Salem și-a instalat acasă un sistem de înregistrare care îl făcea să pălească pe cel al lui Nixon, de la Casa Albă. Uneori purta microfoane artizanale ascunse pe

corp, la întâlnirile cu agenții FBI și cu polițiștii. Dar nu o făcea sistematic. Când nu mai avea casete și voia să facă o înregistrare, lua la nimereală o casetă veche și înregistra peste ea. Dar ce casete mai avea, le păstra – ici, colo și peste tot în înghesuiala de la el, de acasă. Pe toate cele 67 de casete a înregistrat peste 2 000 de conversații pe care am fost bucuros mai presus de cuvinte să le împărtășesc celor 12 avocați ai apărării care salivau de poftă. Salem voia să ajute FBI și, încrezător în sine cum era, credea că poate să se infiltreze în grupul de jihad. El nu a încercat însă nimic până nu i s-au dat asigurări ferme că avea să fie implicat doar în culegerea de informații, așa cum a fost și în cazul rușilor, și nu într-o investigație în care s-ar fi putut ca într-o zi să fie nevoie să depună mărturie... Agenții [FBI] l-au indus în eroare pe Salem, Salem i-a mințit pe agenți și totul s-a încheiat cu o despărțire dezastruoasă."

600 Analiză CIA nesemnată, „Legăturile Hezbollah cu fundamentaliștii din Egipt", în Near East and South Asia Review, 24 aprilie 1987, CIA/ FOIA.

601 Depoziția lui Reno, Comisia Națională pentru Atacurile Teroriste asupra Statelor Unite (Comisia 11 septembrie), 14 aprilie 2004.

602 SUA vs. Abdel Rahman.

603 SUA vs. Abdel Rahman.

CAPITOLUL 42

PUNCTE SLABE ÎN ARMURĂ

La scurt timp după ce Louis Freeh a fost învestit ca al cincilea director al FBI, la 1 septembrie 1993, a predat permisul de acces în Casa Albă, refuzând să intre în Biroul Oval. Motivele lui erau foarte simple și clare. Freeh îl considera pe Bill Clinton nu comandant-șef, ci subiect al unui caz penal.

FBI deschisese prima dintr-o serie fără sfârșit de investigații asupra comportamentului personal și politic al președintelui. În consecință, lui Freeh i se părea extraordinar de dificil să discute cu Clinton despre orice subiect. În cursul celor opt ani de mandat ai lui Clinton, cei doi nu au vorbit mai mult de cinci sau șase ori, față în față sau la telefon.

„A ajuns să creadă că eu încercam să îi distrug președinția”[604], a scris Freeh într-o carte de memorii. Directorul a început să regrete curând acceptarea numirii sale la FBI. Dar nu a plecat de teamă că președintele l-ar înlocui cu o marionetă politică.

Freeh știa că înstrăinarea de președinte submina FBI. „Doar resursele și timpul pierdute au fost monumentale”, scria el. „Într-o asemenea măsură încât, dacă s-ar fi aflat, situația ar fi devenit extrem de problematică.” Dar el s-a simțit obligat să se mențină la distanță de președinte. Distanța s-a adâncit cu trecerea anilor. A devenit un pericol pentru Statele Unite.

„Unul dintre cele mai grave puncte slabe cu care se confruntă guvernul nostru”, avertiza James Steinberg, adjunctul consilierului pentru securitate națională, era un FBI care stătea în tăcere și în izolare, „total deconectat de președinte sau de Casa Albă”[605].

Principalii experți în contraterorism din Consiliul pentru Securitate Națională, Steven Simon și Daniel Benjamin, l-au considerat pe Freeh

„extrem de nereceptiv” la temerile lor crescânde legate de un atac terorist. „Neîncrederea lui în Casa Albă a crescut atât de mult încât pare să îl orbească”[606], au scris ei. Dar știau că Bill Clinton nu putea să facă nimic în această privință: „Singurul remediu de care, potrivit legii, dispunea președintele, demiterea lui Freeh, era o imposibilitate politică. Un șef al executivului care era investigat de FBI nu îl putea demite pe directorul FBI: ar fi fost un alt «Masacru de sâmbătă noaptea», a doua venire a lui Richard Nixon.”

Freeh, care își terminase studiile de Drept în ultimele luni ale Afacerii Watergate, a ajuns la concluzia că Bill Clinton era mai rău decât Richard Nixon. Simțul moral al directorului, extrem de dezvoltat din zilele în care slujise ca ministrant, a servit drept forță purificatoare după „domnia” judecătorului Sessions, iar considerația sa față de Birou, înrădăcinată în cei șase ani ai săi ca agent de stradă, era profundă. Dar Biroul nu era sanctificat. Faptul că Freeh a cultivat Congresul a adus Biroului o creștere de un miliard de dolari a bugetului și mii de noi agenți. Dar nu a făcut din FBI o instituție de guvernământ mai puternică. Personal Freeh era incoruptibil. Dar Biroul nu era.

Freeh a enervat Casa Albă aproape în fiecare zi, pentru mai bine de șapte ani. Un caz între multe altele a fost investigația uriașă, declanșată de FBI cu privire la acuzațiile că serviciile de informații ale Chinei cumpăraseră influență politică la Casa Albă, prin contribuții ilegale la campania electorală. Când președintele Clinton și-a exprimat uimirea în fața acestor acuzații, răspunsul lui Freeh a fost că președinția minte[607].

Biroul a investit mult mai mult timp și mai multă energie în acest caz decât a făcut-o în orice investigație legată de terorism din anii administrației Clinton. A adus câteva acuzații împotriva contribuabililor chinezi, dintre care unii erau oameni de afaceri influenți, fără vreo afiliere ideologică sau politică. Dar FBI-ul lui Freeh a reușit să ascundă faptul că sursa cea mai importantă cu privire la spionajul chinez în Statele Unite, o californiană cu conexiuni politice, pe nume Katrina Leung, spionase pentru China de-a lungul anilor 1980 și 1990. În tot acest timp, ea făcea sex cu agentul special însărcinat cu cazul ei, un supervizor important al Diviziei China a FBI, James J. Smith – și, ocazional, cu un important expert de contrainformații în chestiuni legate de China, William Cleveland.

Biroul i-a plătit lui Leung peste 1,7 milioane de dolari, pentru munca ei ca furnizor valoros de informații.

FBI a suspectat pentru o bună parte a deceniului că Leung era agent dublu. Dar nimeni nu voia să pună Biroul într-o poziție stânjenitoare. Cazul a trenat timp de ani de zile. Doar după plecarea lui Freeh a devenit clar că serviciile de spionaj chinezești, rusești și cubaneze penetraseră toate FBI în anii 1990.

La fel făcuse și un membru al celei mai periculoase și mai puțin cunoscute organizații teroriste. Numele lui era Ali Mohamed. Al-Qaeda avea un agent care se dădea drept informator pentru FBI.

„Poporul american să sufere”

Statele Unite nu au suferit nici un atac terorist, străin sau intern, în 1994. Dar amenințarea unei lovituri catastrofale împotriva națiunii a devenit parte din viața de zi cu zi a FBI la începutul anului 1995.

„Simpla rezolvare a acestui tip de infracțiune nu este de ajuns”[608], spunea Freeh Congresului, într-o declarație scrisă din acea perioadă. „Este la fel de important ca FBI să contracareze terorismul înainte ca astfel de acte să poată fi comise”. Dar fără informații, Biroul depindea de noroc și de întâmplare.

În noaptea de 6 ianuarie 1995, Ramzi Yousef, artizanul bombei de la World Trade Center, era într-un apartament de la etajul al șaselea, din Manila, capitala Filipinelor, preparând chimicale împreună cu colegul lui, Abdul Hakim Murad. În jurul orei 22.45, un paznic a văzut doi bărbați fugind în jos pe scări, ținându-și pantofii în mână. Pe fereastra apartamentului lor ieșea fum. Murad a fost arestat, dar Yousef a scăpat și a prins un zbor care pleca din Manila.

Poliția a percheziționat apartamentul și a găsit o adevărată fabrică de bombe – substanțe chimice, dispozitive de programare, baterii, fitiluri de amorsare – alături de documente și un laptop. A fost nevoie de multe zile pentru decodarea și descifrarea datelor, înregistrate în

fișiere criptate. Dar ele confirmau mărturisirea făcută de Murad privind cel mai ambițios complot din analele terorismului internațional.

Planul Manila avea denumirea de cod Bojinka. Yousef și cinci dintre aliații lui intenționau să plaseze bombe cu ceas complicate la bordul a 12 avioane Boeing 747 – zboruri ale United, Delta și Northwest Airlines, cu destinația Statele Unite, din Manila, Tokio, Seul, Singapore, Bangkok și Taipei. Fiecare om urma să se îmbarce în avion, să coboare la prima escală și să ia un alt zbor de legătură. Câteva ore mai târziu, bombele urmau să explodeze în avioanele Boeing 747, deasupra Pacificului. Dacă zborurile erau pline și complotul ar fi mers potrivit planului, aproximativ 3500 de oameni ar fi murit în cursul unei singure zile, pe măsură ce bombele explodau una după alta.

Statele Unite au anunțat instituirea unei recompense de două milioane de dolari pentru informații care ar fi dus la arestarea lui Yousef. Trei luni mai târziu, unul dintre camarazii lui a încasat banii.

În data de 7 februarie, serviciul militar de informații al Pakistanului, împreună cu ofițeri de securitate ai Departamentului de Stat american, l-au arestat pe Yousef într-o pensiune, nu departe de Ambasada SUA la Islamabad. A doua zi, trei agenți FBI l-au dus în Statele Unite. În avion, Yousef și-a asumat cu mândrie meritul pentru atentatul cu bombă de la World Trade Center. Lew Schiliro, șeful agenților FBI din New York, a așteptat zborul și l-a escortat pe Yousef, legat la ochi, într-un elicopter. De acolo s-au îndreptat spre Centrul de Detenție Metropolitan din Lower Manhattan.

Era o noapte senină și rece. Elicopterul a virat deasupra golfului New York. „I-am permis să-și scoată legătura de la ochi”[609], își amintește Schiliro. „A mijit ochii, în timp ce elicopterul trecea pe lângă World Trade Center. Unul dintre agenții care erau în elicopter i-a spus domnului Yousef că World Trade Center era încă în picioare. Răspunsul lui Yousef a fost: «N-ar mai fi, dacă am fi avut mai mulți bani!»”

Pe 20 martie, un cult apocaliptic din Japonia, numit Aum Shinrikyo, condus de un guru orb care se pretindea reîncarnarea lui Iisus Hristos, a desfăcut recipiente cu gaze neurotoxice de producție artizanală în cinci vagoane de metrou din Tokio. 15 oameni au fost uciși, câteva

zeci au orbit și mii de persoane au fost afectate. Aum Shinrikyo avea mii de membri, controla zeci de milioane de dolari și făcuse deja tentative de asasinate în masă folosind antrax și toxină botulinică. Dar nici măcar un singur ofițer american de informații nu știa nimic despre acest cult.

Pe 12 aprilie, poliția din Manila l-a predat pe Abdul Hakim Murad agenților speciali FBI Frank Pellegrino și Tom Donlon. Prizonierul le-a vorbit fără restricții agenților cât timp au zburat spre Alaska, au realimentat și au decolat spre New York. Era un kuweitian care urmase două școli de zbor din Statele Unite; visul lui era să deturneze un avion la Washington și să îl prăbușească peste sediul central al CIA. Murad le-a spus agenților că a lucrat cu Ramzi Yousef vreme de șase luni, la complotul Bojinka. El a spus că scopul era ca „poporul american și guvernul american să sufere”[610] pentru politica externă a Statelor Unite în Orientul Mijlociu.

Pe 19 aprilie, un camion Ryder închiriat, încărcat cu două tone și jumătate de petrol și nitrat de amoniu, a aruncat în aer o clădire federală cu nouă etaje din Oklahoma City. La televizor, experții în terorism au aruncat imediat vina pentru atac asupra fundamentaliștilor islamici. Făptașul era însă un patriot american. Un militant de dreapta pe nume Timothy McVeigh a ales data la care se împlineau doi ani de la asediul împotriva ramurii davidienilor, în Texas, pentru un atac asupra unui avanpost al Guvernului Statelor Unite. Un agent de la poliția autostrăzii l-a arestat pe McVeigh la o oră și jumătate după explozie. Gonea pe interstatală cu o armă în torpedou și fără plăcuțe de înmatriculare la mașină. FBI a găsit osia camionului închiriat de el, cu numărul de identificare, la două străzi de locul exploziei. În câteva zile s-au strâns dovezi irefutabile, dar FBI a continuat neobosit ancheta, cu 25 000 de interogatorii în următorii doi ani. Atacul cu bombă din Oklahoma City era de departe cel mai sângeros atac terorist din istoria Statelor Unite. Explozia a ucis 168 de persoane și a rănit alte 850.

Pe 24 aprilie, președintele Asociației Forestiere din California, un grup de lobby din industria prelucrării lemnului, a fost ucis de bomba din interiorul unui colet venit prin poștă la biroul lui. Era ultimul dintr-o serie de atacuri mortale atribuite de FBI unui suspect necunoscut. Ancheta – numită UNABOM, deoarece primele ținte au fost universități și companii aeriene – se derula de 17 ani.

Acest baraj ce a durat 11 săptămâni era constituit din atacuri cu bombă și comploturi aparent fără legătură – un dezaxat din Midwest, un cult apocaliptic din Japonia, o celulă islamistă în Manhattan. Dar exista un tipar în toate acestea. Pe vremuri, cei care puneau bombe își doreau un spectacol de teatru politic. Acum voiau să ardă clădirea teatrului din temelii. Terorismul fusese odată un joc între națiuni. Acum începea să arate ca un război între bande, la scară globală.

Terorismul era în curs de transformare. Contraterorismul însă nu.

După ce a fost descoperit complotul cu bombă de la Manila, președintele Clinton a încercat o extindere amplă a atribuțiilor FBI în domeniul înregistrării comunicațiilor și al supravegherii. Cel mai conservator Congres din două decenii l-a oprit. Congresul i-a trunchiat principalele proiecte legislative – și a reintrodus totul șase ani mai târziu, în Legea Patriot Act, pentru combaterea terorismului.

Luni de tocmeală au avut drept rezultat doar trei măsuri semnificative. Noua legislație controla vânzarea de explozibili. Crea o procedură de proces secret pentru suspecții de terorism. Și îi dădea președintelui undă verde să „avarieze, dezmembreze și distrugă infrastructuri internaționale folosite de teroriști internaționali”[611]. Infrastructuri internaționale era o expresie de limbaj politic. Intenția legii era clară: distrugerea teroriștilor. Dar, mai întâi, SUA trebuiau să îi găsească.

La 21 iunie 1995, președintele Clinton a semnat un ordin secret cu intenția de a crea un nou regim pentru contraterorismul american. El a plasat FBI la vârf. Cum putea funcționa o astfel de schemă când președintele și directorul FBI nu își vorbeau a rămas, ca multe altele, nespus.

„Nu vom permite terorismului să aibă succes”[612], începea Directiva Prezidențială 39 (PDD 39). „Prin eforturile noastre de aplicare a legii, vom arăta clar că nu există prioritate mai mare decât urmărirea, arestarea și punerea sub acuzare a teroriștilor.”

PDD 39 a însărcinat FBI cu detectarea arsenalelor ascunse cu arme nucleare, biologice și chimice, folosind „echipe de contraterorism robuste și care pot fi desfășurate rapid.” Hoover începuse să-și facă griji în privința acestei amenințări cu aproape o jumătate de secol în urmă. În 1995, FBI avea mai puțin de cinci agenți dedicați armelor de

distrugere în masă. Procurorul general Reno a cerut Congresului încă 175 și i-a primit.

Directiva făcea din reținerea suspecților de terorism – răpirea lor din străinătate și aducerea lor în fața justiției – „o chestiune de maximă prioritate" pentru FBI. În ultimul deceniu, reținerea suspecților a fost folosită rareori, și cu multă tevatură, sub președinții Reagan și Bush. Avea să devină o obișnuință în mandatele lui Clinton, dar făcută în secret.

Președintele a cerut Biroului „să strângă, să analizeze și să disemineze informații despre grupările teroriste și despre activitățile teroriștilor internaționali în Statele Unite". Ordinul era unul fără precedent. FBI se pricepea destul de bine la culegerea de informații. Dar nu avea capacitatea să le analizeze. Îi lipseau trei elemente esențiale: oameni, computere și timp.

Directiva conținea încă un obstacol, și mai dificil: „Directorul Agenției Centrale de Informații și cel al FBI se vor asigura personal și împreună ca agențiile lor să coopereze în cel mai înalt grad posibil în chestiunea terorismului", spunea documentul. „CIA și FBI vor asigura la momentul potrivit schimburi de informații referitoare la terorism." Trebuiau să împartă informații secrete. Trebuiau să vorbească una cu alta. Trebuiau să lucreze împreună.

Sarcina de a realiza efectiv această nuntă cu pușca la spate i-a revenit unuia dintre autorii directivei prezidențiale, directorul de informații al Consiliului de Securitate Națională, un tip în vârstă de 42 de ani, îndesat, care molfăia tot timpul un trabuc, pe nume George J. Tenet. Pe 3 iulie 1995, la 12 zile după ce președintele a semnat ordinul, Tenet a preluat funcția de director adjunct al Agenției Centrale de Informații. El a condus CIA de pe o zi pe alta și a continuat să o conducă vreme de nouă ani. Curând a devenit director interimar, apoi director plin, iar Louis Freeh nu i-a văzut ascensiunea cu ochi buni.

Strângerea legăturilor cu FBI părea să fie una dintre misiunile aparent imposibile cu care se confrunta Tenet. El a crezut că ar fi totuși posibil și a început prin a se împrieteni cu Louis Freeh. Părinții lui Tenet aveau un restaurant grecesc în Queens, iar tatăl lui Louis Freeh fusese dispecer la o firmă de camioane din Brooklyn. Cei doi au ajuns să se înțeleagă și să aibă încredere unul în celălalt. Poate că FBI și CIA

puteau să se înțeleagă și ele.

Împreună, au decis să facă schimb de șefi de la departamentele de contraterorism. Patru agenți FBI superiori au fost trimiși pe post de adjuncți la Agenție; patru ofițeri CIA au devenit adjuncți la FBI. Rocada a ajuns să fie cunoscută ca programul schimbului de ostatici. Aproape nici unul dintre cei implicați nu s-a oferit voluntar.

Dale Watson, agent special FBI și adjunctul responsabilului din Kansas City, a fost ales să fie primul ostatic. El a fost informat că avea să devină omul numărul doi la noul centru de contraterorism al CIA. Era mai calificat decât oricine: lucrase la anchetarea atacului cu bombă din Oklahoma City, precum și la operațiunile de contrainformații ale Biroului împotriva spionilor iranieni. Watson și-a cântărit șansele de succes și s-a hotărât să rămână în Kansas City. A spus de două ori nu. A treia oară a primit un ordin. În numai doi ani, avea să urce în ierarhie până la postul de șef pe contraterorism în FBI.

La noul lui post, Watson a aflat repede că Biroul și Agenția puteau ajunge la realizări remarcabile în materie de detecție, dacă lucrau împreună. Ce trebuia făcut cu informațiile pe care le adunau era o altă chestiune.

FBI a obținut carnetul cu adrese al lui Ramzi Yousef, de la poliția din Filipine. Urmărind numele și numerele de telefon din carnet, Biroul a descoperit că un individ din emiratul Qatar folosind numele de Khalid Sheikh i-a trimis prin mandat telegrafic 660 de dolari unuia dintre atacatorii de la World Trade Center, cu doar câteva zile înainte de atac. CIA a aflat cinci lucruri despre tipul din Qatar. Lucra pentru guvern, ca inginer. Era unchiul lui Ramzi Yousef. Era profund implicat în complotul ce urmărea plasarea de bombe în avioane Boeing 747. De șapte ani, era asociat cu al-Qaeda și cu grupări afiliate. Numele lui complet era Khalid Sheikh Mohammed.

La începutul anului 1996, un mare juriu federal din New York a emis pe numele lui un act secret și sigilat de trimitere în judecată. CIA și FBI l-au localizat la Doha, capitala emiratului Qatar, o națiune recent aliată militar cu Statele Unite. Agențiile au discutat în secret cu ambasadorul american Patrick Theros, care fusese adjunct pe contraterorism la Departamentul de Stat. Împreună, au decis să ceară ajutor de la emirul Qatarului pentru prinderea lui Khalid Sheikh

Mohammed. Emirul a ezitat. Unul dintre miniștrii lui i-a trimis vorbă suspectului că americanii erau pe urmele lui. Khalid Sheikh Mohammed a fugit într-o provincie îndepărtată din Pakistan, dincolo de raza de acțiune a serviciilor secrete și a justiției americane, apoi a trecut granița în Afghanistan. Aici, Khalid Sheikh Mohammed a început să lucreze cu al-Qaeda la un plan care să termine ceea ce începuseră autorii atacului cu bombă de la World Trade Center.

Watson a ajuns să înțeleagă că teroriști din cele mai îndepărtate țări de pe glob puteau lovi în voie Statele Unite, atacând ambasade, baze militare sau alte simboluri ale puterii americane. FBI, așa cum era el constituit, nu putea să dezmembreze sau să distrugă astfel de grupări. Trebuia să fie reconstruit special pentru această misiune.

Biroul a primit de la Congres fonduri suplimentare de sute de milioane de dolari, ca să angajeze sute de agenți noi și analiști de informații pentru războiul împotriva terorismului. Freeh a dublat numărul atașaților lui legali din străinătate, creând o prezență FBI în țări ca Arabia Saudită și Pakistan. El s-a întâlnit cu zeci de regi, prinți, emiri și alți șefi de stat, în efortul de a crea o rețea de informații extinsă în toată lumea. FBI avea acum autoritatea necontestată de a prelua conducerea anchetei atunci când teroriștii ucideau americani în străinătate. Freeh însuși a preluat comanda investigației ce a urmat atacului cu bombă de la Khobar Towers, în Dhahran, pe țărmul saudit al Golfului Persic, pe 25 iunie 1996.

Un camion-cisternă ticsit cu explozibil a distrus complexul rezidențial cu opt etaje Khobar Towers, ucigând 19 militari americani și rănind alți 372. Bomba a fost puțin mai mare decât cea din Oklahoma City. Victimele erau membri ai Escadrilei 4404, care patrula pe cerul de deasupra Irakului, impunând o zonă de interdicție a zborurilor, de la baza King Abdul Aziz.

Freeh a trimis la Dhahran sute de agenți și de experți criminaliști, și s-a dus și el cu ei. Și-i amintește cum căutau prin tonele de moloz, în căldura arzătoare, „epuizați, mulți dintre ei bolnavi și deshidratați, muncind până când cădeau literalmente în genunchi, dar continuau să sape cu mâinile goale”[613], alegând bucățele de carne umană și de oase.

Freeh a ajuns să fie obsedat de acest caz. Erau implicați 13 saudiți, însă Freeh a presupus, pe baza unor dovezi circumstanțiale, că în

spatele atacului cu bombă se afla Guvernul Iranului. El credea că putea duce în instanță un caz împotriva Iranului. Credea, de asemenea, că îi putea flata și ademeni pe prinții saudiți, ca să-i facă să transmită dovezi penale și, în cele din urmă, să-i predea pe suspecți. Când încercările lui au eșuat, și-a început atacurile verbale – mai întâi la adresa familiei regale, apoi a președintelui. Freeh a ajuns să fie convins că președintelui Clinton îi lipseau voința politică și forța morală pentru a-i răzbuna pe americanii uciși la Khobar. El credea că Statele Unite ar fi trebuit să riposteze împotriva Iranului, pentru un act de război. Și-a susținut cazul cu pasiune și cu devotament personal vreme de cinci ani. Dar era aproape singurul cu aceste opinii. N-a reușit să convingă nici Casa Albă, nici Departamentul de Stat, nici Pentagonul sau Departamentul Justiției să-i pedepsească pe mullahii din Iran sau armata iraniană. Freeh a fost nevoit să tragă concluzia că „atentatul de la Khobar a reprezentat o amenințare la adresa securității naționale, care a depășit cu mult capacitatea sau autoritatea FBI”[614].

În timp ce Freeh se târguia cu prinții saudiți, FBI a deschis un dosar penal împotriva sauditului renegat Osama bin Laden, în septembrie 1996. Până atunci, acesta era descris în dosarele CIA drept un om de afaceri bogat, care susținea financiar terorismul. Dar cu câteva zile înainte, bin Laden a făcut prima declarație de război împotriva Statelor Unite. Într-un mesaj trimis din Afghanistan și publicat într-un ziar de limbă arabă din Londra, el a lăudat atacul cu bombă de la Khobar și a avertizat America să-și retragă trupele din Arabia Saudită.

„Între noi nu este nimic de explicat”, a scris bin Laden. „Există doar vărsare de sânge.”

„Ce fel de război?”

Ancheta FBI asupra lui bin Laden nu se baza doar pe hârtii. Biroul avea un martor.

Un defector din al-Qaeda, Jamal al-Fadl, un sudanez care furase 110 000 de dolari din vistieria lui bin Laden de la Khartoum, a apărut la

începutul acelei veri la ambasada americană din țara vecină, Eritreea, în Cornul Africii. „Am informații despre oameni care vor să acționeze împotriva guvernului vostru”[615], i-a spus el funcționarei de la Departamentul de Stat. „I-am spus că am fost în Afghanistan și am lucrat cu acel grup, că îi cunosc efectiv pe acei oameni, care încearcă să ducă un război împotriva țării voastre, și fac tot ce le stă în puteri ca să pornească un război împotriva Americii.”

„Ce fel de război?” l-a întrebat ea pe al-Fadl.

„Ar putea încerca să facă ceva în interiorul Statelor Unite și să lupte cu armata americană în străinătate și ar putea să pună bombe la unele ambasade din străinătate”, a răspuns el. „Am lucrat cu ei mai bine de nouă ani.”

Trei ofițeri CIA l-au chestionat pe al-Fadl vreme de trei săptămâni. Apoi, în acest nou spirit al cooperării în lupta împotriva terorismului, Agenția l-a predat către FBI.

Daniel Coleman, un veteran cu părul cărunt, având 23 de ani vechime în FBI, atașat pe lângă Forța Operațională Interdepartamentală Antiteroristă din New York și la centrul pentru contraterorism al CIA, a luat avionul spre Germania împreună cu Patrick Fitzgerald, un tânăr procuror însărcinat cu cazurile de securitate națională la tribunalul federal din Manhattan. Ei au vorbit cu al-Fadl zi de zi, vreme de două săptămâni. Apoi l-au adus la New York, unde al-Fadl a rămas în custodia FBI pentru următorii doi ani. Coleman și colegii lui agenți au ajuns să-l placă. L-au poreclit Junior.

Până în ianuarie 1997, Junior a oferit Biroului informații substanțiale despre originile al-Qaeda, despre structurile ei, despre ambițiile și conducătorii ei. El a spus că bin Laden jura de cel puțin trei ani să atace Statele Unite. America e un șarpe, le spunea bin Laden adepților lui. Al-Qaeda trebuia să-i taie capul.

În aceeași lună, Dale Watson a revenit la sediul central al FBI ca șef al Secției de Terorism Internațional, Divizia de Securitate Națională. La ordinele directorului, Watson a petrecut exagerat de mult timp urmărind fantome în cazul Khobar Towers. Însă el era mai interesat acum de viitor decât de trecut. Învățase multe la CIA. Agenția avea mii de oameni care stăteau la birou și gândeau. Una dintre misiunile

lui esențiale era să găsească o modalitate prin care și FBI să gândească.

Directiva Prezidențială 39 a lui Clinton ordonase Biroului să analizeze informațiile secrete referitoare la amenințările teroriste și să creeze strategii ca să-i oprească și să-i distrugă pe teroriști înainte să lovească din nou. Freeh promisese să repartizeze un detașament de specialiști în analiză strategică pentru această misiune. Analiza strategică era cheia, puterea de a ști ce gândește inamicul tău. Nu era vorba de ce s-a întâmplat cu cinci minute în urmă, ci de ceea ce avea să se întâmple cinci luni de acum încolo; și nu era vorba să ghicești la noroc, ci de prelucrare rafinată a informației. Altfel, orice acțiune era de obicei la nimereală.

Watson se uita în jur, prin sediul central, și se minuna: unde erau toți analiștii? În 1995 și 1996 fuseseră angajați încă vreo 50, mulți dintre ei în funcții importante. Dar au fost șocați de starea în care se afla domeniul informațiilor la FBI. Unde erau computerele? Unde erau datele? Cei mai mulți dintre specialiștii proaspăt angajați au plecat în mai puțin de un an. Se simțeau tratați ca o mobilă, nu ca niște anchetatori federali. În anul 2000, FBI avea un singur analist care se ocupa de al-Qaeda.

La FBI, Watson conducea Unitatea Fundamentaliști Radicali, precum și nou-înființata Unitate bin Laden. Avea șapte agenți, între ei și Dan Coleman, care lucrau la cazul bin Laden, coordonați de agentul special John O'Neill, adjunctul pe probleme de contraterorism al responsabilului din New York. Dar la sediul central „nu se gândea nimeni la programul de contraterorism – ce era această amenințare și ce încercam noi să facem în privința ei”[616], a spus Watson. „Și am avut brusc o iluminare, mi-am dat seama că, hei, suntem un grup de oameni care reacționăm la ceva, iar atitudinea reactivă nu are cum să ne ducă la prevenire.” Nimeni nu se gândea care ar putea fi următoarea țintă vizată de al-Qaeda – și „nimeni nu se interesa cu adevărat”.

Dar exista un agent FBI care vorbea despre asta în public, iar agentul respectiv a fost O'Neill. Era genul de om care făcea pe grozavul și căuta să se autopromoveze, dar studiase foarte atent al-Qaeda. O'Neill credea și spunea oricui stătea să-l asculte că gruparea avea capacitatea de a lovi Statele Unite când și unde voia. „Balanța puterii s-a

deplasat”[617], a avertizat el într-un discurs rostit în acea primăvară și la Chicago. „Nici un stat inteligent nu va ataca Statele Unite în viitorul apropiat, dată fiind superioritatea noastră militară. Așa că singura modalitate prin care acești indivizi să ne poată ataca și să aibă efect este prin acte de terorism.”

Freeh a promis să vină cu un plan în vederea acestei amenințări. El a asigurat Congresul că avea „să dubleze numărul de oameni ce se ocupau de contraterorism”[618]. Dar această promisiune a venit după ce Congresul îi triplase deja bugetul pentru contraterorism la 301 milioane de dolari pe an și a mărit cheltuielile FBI de la 2,4 miliarde de dolari până la 3,4 miliarde de dolari, sub Clinton. Pe hârtie, Freeh avea 1 300 de agenți și un număr egal de analiști și personal de sprijin, care se ocupau de contraterorism. În realitate, forța nu era atât de puternică pe cât lăsau impresia aceste numere.

Cele 56 de birouri teritoriale ale FBI trebuiau să-și elaboreze strategii în contraterorism, pe care să le raporteze la sediul central. Șefii de secție de la sediul central trebuiau să incorporeze aceste rapoarte ale birourilor teritoriale într-o strategie pe cinci ani. Șefii de divizie trebuiau să absoarbă această muncă și să o raporteze directorului. Directorul trebuia să vină cu un Plan Strategic, cu P mare și S mare. FBI lucra la acest Plan Strategic încă de la atacul cu bombă de la World Trade Center. Nu a fost terminat niciodată.

Watson a ajuns să se bazeze pe Richard Clarke, șeful pe probleme de contraterorism de la Casa Albă. Clarke părea să lucreze fără oprire. Avea părul cărunt de pe la 40 de ani și pielea la fel de palidă ca laptele degresat. Arăta ca și cum ar fi trăit vreme de un deceniu într-un adăpost subteran, așteptând să cadă bombele. Clarke ocupa fostul birou al lui Oliver North din clădirea Consiliului de Securitate Națională, lângă Casa Albă. Pe șemineul de secol XIX avea o plăcuță pe care scria: GÂNDEȘTE GLOBAL, ACȚIONEAZĂ LOCAL. Clinton i-a conferit o funcție pe măsura responsabilităților lui: coordonator național pe probleme de contraterorism.

Clarke încerca să coordoneze totul, de la Pentagon în jos, până la poliție. Voia să aducă teama de terorism în Statele Unite până la nivelul adecvat. Și voia să-i protejeze pe americani de un atac – un obiectiv pe care îl considera „aproape responsabilitatea principală a guvernului”[619] –, dar avea prea puțină încredere în capacitatea lui

Freeh de a-l ajuta în această misiune. Era de părere că FBI nu avea o concepție clară despre amenințarea teroristă la adresa Americii. „Nu ne-au oferit niciodată vreo analiză, nici măcar atunci când le-am cerut-o", a spus el. „Nu cred că în acea perioadă de zece ani am avut cu adevărat capacitatea analitică de a pricepe ce se întâmplă în țara aceasta."

Clarke credea că „Freeh ar fi trebuit să-și petreacă timpul remediind haosul care se instalase în FBI, divizat în 56 de organizații teritoriale, fără o tehnologie modernă a informației care să le susțină. Freeh ar fi putut să petreacă mai mult timp vânând teroriști în Statele Unite, unde al-Qaeda și afiliatele ei își înfipseseră rădăcinile."[620] În loc de asta, el se juca de-a anchetatorul-șef la Khobar Towers și în dosarul spionajului chinez. Dar Clarke era de părere că „tocmai implicarea lui personală a făcut ca acele anchete să apuce pe căi greșite și să se blocheze în fundături".

Watson a ajuns la o concluzie și mai gravă. El i-a spus lui Clarke: „Va trebui să sfărâmăm FBI în bucățele și apoi să-l reconstruim."[621]

„Am vrut să fac rău biroului"

Directorul încerca să împiedice așa ceva.

Freeh s-a confruntat cu o avalanșă de calamități, după ce președintele Clinton a depus jurământul pentru al doilea mandat, pe 20 ianuarie 1997. Ruptura dintre el și Casa Albă era acum totală. Freeh nu a mai vorbit deloc cu președintele, vreme de aproape patru ani.

Procurorul general Reno a făcut cunoscut și în public, și în particular, că nu mai avea încredere în Freeh. Ruptura s-a produs în săptămâna de dinaintea realegerii lui Clinton, când șeful secției pentru infracțiuni violente a pledat vinovat în procesul care-i fusese intentat pentru obstrucționarea justiției – devenind oficialul cu cel mai înalt rang de la sediul central condamnat vreodată la închisoare. El a distrus documente despre acțiunea în care Echipa de Salvare a Ostaticilor a ucis-o pe soția unui militant de dreapta, într-o confruntare ce a avut

loc în orășelul izolat Ruby Ridge, din Idaho; un lunetist FBI a împușcat-o mortal pe femeia care își ținea în brațe fetița de 11 luni. Nu exista vreun mandat pentru arestarea ei și nici nu era căutată pentru vreo infracțiune. Freeh a fost nevoit să admită că FBI încălcase Constituția, permițând agenților să tragă fără somație. Într-un acces de virtute, Freeh a distrus apoi cariera directorului lui adjunct, odinioară bunul lui prieten, pentru că a trimis echipa la locul confruntării.

Freeh a ajuns el însuși pe marginea prăpastiei. El l-a acuzat pe președinte că a mințit, iar președintele i-a întors lovitura, în timpul celor patru ani de anchetă privind contribuțiile din campania electorală și amicii corupți care ar fi încercat să-l influențeze pe Clinton. Procurorul independent care lucra la aceste cazuri în tandem cu FBI avea zilele numărate, după ce cheltuise 30 de milioane de dolari, când a auzit că o fostă stagiară în vârstă de 24 de ani de la Casa Albă, pe nume Monica Lewinsky, îi acordase favoruri sexuale lui Clinton. FBI l-a supravegheat pe medicul de la Casa Albă în timp ce îi lua președintelui sânge din braț, pentru recoltarea de probe de ADN. S-a dovedit astfel că președintele mințise sub jurământ despre legătura extraconjugală. Au urmat multe luni de supliciu foarte gustat de presă și de public, care s-au încheiat cu punerea oficială sub acuzare în Camera Reprezentanților, cu un proces în Senat și cu verdictul de suspendare dat de un juriu.

Freeh vedea investigația ca pe o chestiune de principiu: Clinton își compromisese viața politică și sufletul pentru câteva minute de plăcere interzisă. Președintele o vedea ca pe „un proces-spectacol stalinist”[622], o misiune de lichidare politică, o „risipă plină de inconștiență a resurselor FBI” – sute de agenți „care ar fi putut să se ocupe de infracțiuni, droguri, terorism, lucruri care contează cu adevărat” – și un pericol, așadar, la adresa securității naționale a Statelor Unite. Directorul Serviciului Secret, Lew Merletti, a cărui misiune era să protejeze viața președintelui, a fost pe bună dreptate de acord. În timp ce FBI „investiga capriciul președintelui pentru Monica”, a spus el, „agenți operativi importanți din al-Qaeda călătoreau prin Statele Unite”.

Freeh avea de investigat și propriile lui scandaluri. Cu un deceniu în urmă, operațiunile de spionaj ale FBI la New York începuseră să meargă prost. Acum Biroul credea că știe de ce. Un membru al echipei de contraspionaj extern începuse, în vara anului 1987, să fure

documente secrete și să le vândă rușilor. El a continuat să spioneze pentru Moscova și după încheierea Războiului Rece.

Earl Pitts părea arhetipul agentului FBI: arătos, cu maxilare late, încheiat la toți nasturii la haină, fost căpitan în armată și apoi asistent al unui judecător federal conservator. Dar la trei luni după ce și-a ocupat noul post, a început să spioneze pentru Moscova. FBI a avut nevoie de un deceniu ca să-l depisteze.

„Am vrut să fac rău Biroului”[623], a spus el într-o confesiune din închisoare, după ce a primit o condamnare la 27 de ani după gratii, pe 27 iunie 1997. Pitts a insistat că era un patriot care își iubea țara, dar care ura cu pasiune FBI-ul, locul unde lucrase 14 ani. „Biroul se mândrește cu păstrarea secretelor”, a spus el. „Și voiam să distrug asta.” Singura concluzie la care au putut ajunge cei care-l interogau, complet nedumeriți, a fost că aveau de-a face cu un nebun cu maniere elegante. „Pitts nu avea nimic sfânt”, a spus procurorul federal din acest caz.

Costul real al dezvăluirii secretelor de trădătorii din contraspionajul american de-a lungul anilor 1980 și 1990 poate fi măsurat și în sânge, și în bani. O duzină sau chiar mai mulți agenți străini care lucrau pentru Birou și pentru CIA au fost executați. Percepția Americii asupra evoluțiilor politice și militare majore din străinătate a fost manipulată prin dezinformarea servită Statelor Unite de către Moscova. Au fost risipite multe sute de milioane de dolari, cheltuite pe dezvoltarea unor arme americane secrete. Rușii, chinezii și cubanezii au mințit și au dezinformat FBI-ul, punând sute de agenți pe drumuri fără nici o finalitate, ani de-a rândul.

Contraspionajul este un ingredient esențial pentru contraterorism. Este domeniul în care CIA și FBI trebuiau să coopereze cu orice preț. Dacă eșuau, Statele Unite erau în primejdie. Teroriștii și spionii deopotrivă țintesc punctele slabe din platoșa Americii, căutând să-i lovească inima.

604 Louis J. Freeh cu Howard Means, My FBI: Bringing Down the Mafia, Investigating Bill Clinton, and Fighting the War on Terror (New York: St. Martin’s, 2005), pp. 177 și urm. Cartea lui Freeh este în stilul

clasic al memoriilor de la Washington, deși în multe pasaje este îndoielnică și fățarnică. O citez aici doar pentru a reda experiența directă a lui Freeh. Freeh distorsionează numeroase aspecte ale treburilor pe care le-a avut cu Casa Albă. Un exemplu mărunt este semnificativ: FBI a creat fără rost o controversă după ce a trimis din greșeală la Casa Albă a lui Clinton dosare despre 400 de oameni care au avut autorizație de acces la informații securizate, sub președinții Reagan și Bush. Când s-a aflat de aceste dosare, colaboratorii lui Freeh au susținut că au fost solicitate de Clinton. Asta nu era adevărat. Dar Freeh a protestat în public, acuzând Casa Albă că mânjește bunul renume al FBI. Era un simptom al unei probleme mult mai grave.

605 Steinberg, istorie orală, 27 septembrie 2000, Proiectul Consiliului Național de Securitate, Institutul Brookings/Centrul pentru Studii Internaționale și de Securitate, Universitatea din Maryland.

606 Relatare făcută de colaboratorii lui Clinton pe probleme de securitate, Steven Simon și Daniel Benjamin, în The Age of Sacred Terror (New York: Random House, 2002), p. 301. Mai concis, consilierul politic al lui Clinton, John Podesta, i-a spus reporterului John Harris, pe atunci la The Washington Post, că numele mic al lui Freeh nu a fost rostit niciodată de Clinton: era întotdeauna Blestematul de Freeh, ca în Blestematul de Freeh ne-a făcut-o din nou.

607 Freeh, My FBI, p. 263. Numărul de ore de muncă dedicate de FBI cazului contribuțiilor chineze la campania electorală depășește toate investigațiile legate de terorism din 1995 până în 2002: „Lucrul la cazuri și alocarea resurselor umane la FBI”, Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, septembrie 2003. Pentru cazul Katrina Leung și ascunderea lui în timpul mandatului lui Freeh la FBI, vezi „Analiză a modului în care a fost tratat și supervizat la FBI cazul Katrina Leung”, Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, mai 2006. Agentul FBI Smith a fost condamnat la trei ani cu suspendare și o amendă de 10 000 de dolari. Agentul FBI Cleveland – „un om foarte religios, bine văzut de toată lumea, devotat FBI-ului și considerat un om de bază în Programul China al FBI de la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990”, potrivit raportului inspectorului general – nu a fost pus sub acuzare. După cum a arătat investigația, Cleveland era șeful securității la un important laborator american de cercetare nucleară.

608 Declarația lui Freeh provine din cererea de buget pentru anul fiscal 1995, înaintată Congresului.

609 Interviu luat lui Schiliro de Lowell Bergman și Tim Weiner, 18 septembrie 2001. Emisiunea PBS „Looking for Answers", 9 octombrie 2001. Faptele legate de arestarea lui Yousef sunt luate din dosarele procesului lui penal, SUA vs. Yousef, și din rezumatele Curții de Apel în acest caz. FBI nu l-a arestat pe Yousef într-o casă conspirativă deținută de Osama bin Laden, așa cum s-a relatat pe larg la vremea respectivă.

610 Mărturia lui Pellegrino, SUA vs. Yousef (dosar al Curții de Apel cu data 4 aprilie 2003).

611 Legea împotriva terorismului și pedeapsa cu moartea efectivă, 1996, 22 USC 2237.

612 Directiva Deciziei Prezidențiale 39, „Politica Statelor Unite privind contraterorismul," 21 iunie 1995, declasificată pe 27 ianuarie 2009.

613 Depoziția lui Freeh, Comisia Comună pentru Informații Secrete a Senatului și Camerei Reprezentanților, numită în continuare Comisia Comună, 8 octombrie 2002.

614 Ibid.

615 Mărturia lui Al-Fadl, SUA vs. Osama bin Laden, 98 Cr. 1023, 7 februarie 2001.

616 Interviu cu Watson, raport intern al Comisiei Comune, „Analiză strategică", p. 338.

617 Discursul lui O'Neill, Forumul Strategic Național, Chicago, Illinois, 11 iunie 1997.

618 Depoziția lui Freeh, Comisia pentru Informații Secrete a Senatului, 28 ianuarie 1998.

619 Interviul lui Clarke și Depoziția lui Clarke, Comisia 11 Septembrie.

620 Richard C. Clarke, Against All Enemies: Inside America's War on Terror (New York: Free Press, 2004), pp. 116, 219.

621 Ibidem.

622 Interviu cu Clinton, Ken Gromley, The Death of American Virtue (New York: Random House, 2010), p. 249.

623 Ault, istorie orală, FBI/FBIOH. Ault l-a chestionat pe larg pe Pitts după condamnarea acestuia.

CAPITOLUL 43

O ȚINTĂ UȘOARĂ

Pe 21 august 1997, Dan Coleman de la FBI a ieșit din ambasada americană din Nairobi, Kenya, pe urmele al-Qaeda.

Pușcașii marini păzeau intrarea în clădirea maronie și urâtă, la trei pași de un trotuar înțesat cu predicatori ambulanți și copii ai străzii. Ghidați de poliția kenyană pe străzile cenușii, Coleman și doi colegi de la CIA mergeau cu mașina prin inima celui mai mare oraș din estul Africii.

Au ajuns la casa mizeră a lui Wahid el-Hage, un cetățean american naturalizat, catolic din Liban la origine și care trăise ani de zile în Texas. El nu era acasă în ziua aceea. Se afla în Afghanistan, cu Osama bin Laden.

Coleman urma o pistă solidă: Junior al-Fadl îl identificase pe el-Hage ca fiind administratorul pentru Africa în al-Qaeda. În interiorul casei lui, în timp ce poliția kenyană o ținea de vorbă pe soția americană a lui el-Hage, Coleman a confiscat jurnale, registre de afaceri și un PowerBook. Un tehnician de la CIA a copiat hard disk-ul computerului. Acesta conținea mesaje de la și către membri-cheie ai al-Qaeda din Nairobi. „Membrii celulei din Africa de Est sunt în mare pericol”[624], spunea unul dintre mesaje. „Ei ar trebui să știe că de-acum au devenit principala țintă a Americii.”

Poliția kenyană i-a spus lui el-Hage, când acesta s-a întors la Nairobi, că viața lui era în primejdie. El și familia lui au fugit înapoi în Statele Unite. În câteva zile, era interogat de FBI și de marele juriu federal din New York. Pe 23 septembrie 1997, a fost întrebat când l-a văzut ultima dată pe bin Laden și ce știa despre planurile al-Qaeda de a lovi avanposturile militare și diplomatice ale Americii. A fost chestionat despre starea operativă a al-Qaeda în Statele Unite și în alte 17 țări,

printre care Kenya, Arabia Saudită, Egipt și Afghanistan. A fost întrebat la nesfârșit despre oamenii ale căror nume apăreau în agendele lui.

Unul dintre ei era cunoscut la FBI de aproape cinci ani: Ali Mohamed.

„Am făcut cunoștință cu al-Qaeda”

Ali Mohamed și-a oferit singur serviciile către FBI, la puțin timp după primul atentat de la World Trade Center, în 1993. La prima vedere, trebuie să fi părut un dar divin.

Mohamed era un bărbat suplu, cu pielea deschisă la culoare și bine îmbrăcat, în vârstă de 40 de ani, un veteran cu 17 ani vechime în armata egipteană, care a contactat atât CIA, cât și armata americană. Armata a spus da. A urmat un stagiu de pregătire de patru luni pentru ofițerii străini, la Fort Bragg, California, iar în 1986 a intrat în armată. Era simplu sergent la aprovizionare, dar a ținut prelegeri despre terorismul islamic în fața Beretelor Verzi, la Centrul de Comandă pentru Operațiuni Speciale de la Fort Bragg, iar superiorii l-au lăudat pentru munca lui.

A făcut cerere de angajare în FBI, mai întâi în 1990, apoi din nou în 1991, căutând o slujbă ca specialist vorbitor de limbă arabă, care putea să chestioneze suspecți sau martori, să asculte interceptări și să traducă documente. La vremea respectivă, FBI nu angaja vorbitori de arabă, dar biroul teritorial din San Francisco a mușcat momeala când Mohamed a oferit povești bine închegate ce sugerau existența unei legături criminale între contrabandiștii mexicani și teroriștii palestinieni. Chiar dacă solicitarea lui de a fi angajat translator cu normă întreagă nu fusese încă aprobată, în 1992, el figura deja în evidențe, ca informator.

În aprilie 1993, Mohamed s-a dus cu mașina până la Vancouver ca să ia un prieten de la aeroport. Dar colegul lui – un veteran din armata egipteană care se alăturase Jihadului – a fost reținut când s-au descoperit asupra lui două pașapoarte saudite falsificate. Poliția Călare

din Canada l-a chestionat și pe Mohamed. El a explicat că lucra pentru FBI și a dat numărul de telefon al omului său de legătură la biroul din San Francisco. Canadienii l-au eliberat pe Mohamed după ce agentul a garantat pentru el.

Când Mohamed s-a întors în California, a spus FBI-ului o poveste uimitoare. Agenții Biroului nu l-au înțeles.

Mohamed le-a dezvăluit că, după primul lui curs de pregătire la Fort Bragg, aderase în secret la organizația Jihadului Islamic Egiptean. „Prin implicarea mea în Jihadul Islamic Egiptean, am făcut cunoștință cu al-Qaeda – al-Qaeda este organizația condusă de Osama bin Laden”[625], avea să declare mai târziu Mohamed în fața unui judecător federal, recapitulând ce a adus la cunoștința agenților FBI. El a făcut pentru al-Qaeda în Afghanistan „pregătire militară și instruire de bază în folosirea explozibililor”, precum și „pregătire de spionaj... cum să creezi structuri din celule care să poată fi folosite pentru operațiuni”.

Era pentru prima dată când cineva de la FBI auzea de al-Qaeda sau de bin Laden.

Agenții Biroului de la San Francisco nu au raportat dezvăluirile lui la Washington sau la New York. Între timp, el și-a reluat activitatea în cadrul al-Qaeda, ajutând la construirea celulei din Nairobi. La ordinul lui bin Laden, s-a dus la Nairobi ca să indice posibile ținte pentru un atac cu bombă. A făcut fotografii ale ambasadei americane și i le-a dus lui bin Laden la Khartoum, capitala Sudanului. Bin Laden s-a uitat la fotografii și a indicat rampa care ducea la un garaj subteran, spunând că era cel mai bun loc în care să duci un camion încărcat cu explozibili.

Data următoare când FBI l-a contactat pe Ali Mohamed, au avut o discuție de rău-augur. Un avocat al apărării care pregătea procesul pentru răzvrătire al Șeicului Orb l-a anunțat pe procurorul federal Andrew McCarthy că voia să-l cheme pe Mohamed ca martor la proces. Din dispoziția lui McCarthy, Harlan Bell, unul dintre puținii agenți speciali vorbitori de arabă din FBI, i-a luat telefonic urma lui Mohamed la Nairobi și i-a spus că trebuia să stea de vorbă cu el. Mohamed a luat avionul spre California, pentru o confruntare tensionată cu Bell și McCarthy, într-o sală de ședințe din Santa Barbara, pe 9 decembrie 1994.

„Mi-a fost descris ca fiind extrem de prietenos, de către cei care s-au ocupat de el – agenții FBI din nordul Californiei, cu care el, chipurile, cooperase”[626], își amintea McCarthy. „A devenit imediat foarte clar cine pe cine păcălea.” McCarthy a rămas, după discuție, cu senzația acută că Biroul fusese dus de nas de un terorist; el s-a gândit că „FBI ar fi trebuit să-l ancheteze, în loc să-i permită să se infiltreze”. Dar McCarthy nu avea informații care să confirme ceea ce-i spunea instinctul, pentru că Biroul nu dădea în vileag ceea ce știa despre informatorii lui: „Doar mult mai târziu am aflat că Mohamed le spusese agenților FBI din California că bin Laden conducea o organizație numită al-Qaeda.”

La vremea respectivă, membrii noii Unități pentru Fundamentalism Radical din cadrul FBI nu știau nimic despre Ali Mohamed și al-Qaeda. De obicei, ei nu erau la curent cu investigațiile derulate de colegii lor. Nici supervizorii nu știau ce se întâmpla cu adevărat pe teren. FBI avea experți individuali, nu și o cunoaștere la nivel de instituție. Cele 56 de birouri teritoriale ale FBI lucrau izolat unul de celălalt. Agenții rareori vorbeau cu analiștii. Unitățile de combatere a terorismului, răspândite prin țară, rareori raportau la sediul central. Iar directorul general nu vorbea cu Casa Albă.

„Uciderea americanilor”

La începutul lunii septembrie 1997, la două săptămâni după ce a plecat din Nairobi, Dan Coleman stătea față în față cu Ali Mahomed, la o masă, într-un restaurant din Sacramento. Egipteanul lucra ca agent de securitate pentru un contractor militar din California. Cât timp cei doi au stat de vorbă, agenții FBI au percheziționat locuința lui Mohamed și i-au copiat datele din computer.

Conversația lor a fost de fapt un monolog. Notele luate de Coleman în timpul discuției consemnează un baraj de provocări: „MOHAMED a declarat... că îl iubește pe bin Laden și crede în el. MOHAMED a recunoscut că a antrenat oameni în «zone de război» și a adăugat că zonă de război poate fi oriunde. MOHAMED a afirmat că el cunoștea o mulțime de oameni care aveau încredere în el și putea să pună pe

oricine în legătură cu omul de care avea nevoie.”[627]

Un avertisment și mai puternic a venit pe 23 februarie 1998. Bin Laden și noul său aliat, Ayman al-Zawahiri, conducătorul grupării Jihadul Islamic Egiptean, au transmis din Afghanistan o proclamație. Cei doi își uniseră forțele, creând prima grupare teroristă globală, iar cuvintele lor au fost publicate în toată lumea.

„Emitem următoarea fatwā pentru toți musulmanii”, au spus ei. „Uciderea americanilor și a aliaților lor – civili și militari – este îndatorirea individuală a fiecărui musulman, care o poate face în orice țară are posibilitatea.”

Folosind roadele investigației lui Dan Coleman la Nairobi, procurorul federal responsabil de marele juriu din New York, Patrick Fitzgerald, pregătea o punere sub acuzare împotriva lui bin Laden. Procurorul general Janet Reno a autorizat monitorizarea telefoanelor mobile și a telefoanelor prin satelit folosite de al-Qaeda pe teritoriul și în afara Statelor Unite. Dar tocmai când supravegherea începea să depisteze semne și semnale ale unui atac în pregătire, investigația a devenit incoerentă și s-a împotmolit.

FBI continua să urmărească al-Qaeda în Africa. CIA se pregătea să-l captureze sau să-l ucidă pe bin Laden în Afghanistan. Erau la îndemână și dovezile următorului atac: dosarele el-Hage și interceptările a patru telefoane din Nairobi au dezvăluit identitățile a cel puțin patru membri al-Qaeda implicați într-un complot cu bombe. Dar principalii jucători ai contraterorismului american erau prea ocupați să se războiască unul cu celălalt, ca să-și ducă planurile la bun sfârșit.

Șeful diviziei de securitate națională din cadrul FBI, John O’Neill, a refuzat să împartă dosarele el-Hage cu Agenția. După ce CIA a confiscat documente al-Qaeda în cursul unui raid în Azerbaidjan, șeful Unității bin Laden de la CIA, Michael Scheuer, a refuzat să le împartă cu FBI. Cei doi bărbați înălțau ziduri de ură reciprocă. Când O’Neill a murit, în cel de-al doilea atentat de la World Trade Center, Scheuer a spus că moartea lui a fost „singurul lucru bun”[628] care s-a întâmplat în ziua aceea. „O’Neill a otrăvit relațiile dintre FBI și CIA”[629], a spus Scheuer. „El a ascuns informații de partenerii FBI din comunitatea de informații; a indus în eroare comisiile pentru servicii secrete ale

Congresului și a perturbat operațiunile din străinătate împotriva al-Qaeda.”

„Încordată, așteptând căderea”

Ambasadorul Statelor Unite în Kenya, Prudence Bushnell, și-a amintit tot ce s-a întâmplat pe 7 august 1998, atunci când la Nairobi a explodat bomba.

„Mi-am spus în sinea mea că întreaga clădire o să se prăbușească și că o să mă duc la vale atâtea etaje, că o să mor, și fiecare celulă din corpul meu era încordată, așteptând căderea”[630], a spus ea.

Era plină de sânge, dar nu putea spune dacă era sângele ei sau al altora. „Am văzut rămășițele carbonizate a ceea ce fusese odată o ființă umană”, își amintea ea. „Am văzut partea din spate a clădirii smulsă complet, toată distrugerea aceea, și am știut că n-o să aibă nimeni grijă de mine.”

Doi bărbați într-o camionetă încărcată cu o tonă de explozibil au condus până la intrarea în garajul subteran al ambasadei, exact așa cum bin Laden îi arătase lui Ali Mohamed, cu patru ani înainte. Explozia a distrus ambasada dinspre fațadă spre zidul din spate, și a făcut una cu pământul o clădire de birouri învecinată. Au murit 12 americani și 212 kenyeni. Aproape 5 000 de oameni au fost răniți, mulți orbiți sau mutilați de bucățile de sticlă proiectate de explozie.

Ambasadoarea știa că exista o celulă al-Qaeda și avea o foarte puternică bănuială că bin Laden voia să-i atace ambasada. „La Washington mi s-a spus că noi voiam să-i perturbăm activitățile, ceea ce părea un lucru rezonabil”[631], a spus ea. Apoi la ambasadă a venit un egiptean și l-a informat pe ofițerul CIA că edificiul urma să fie ținta unui atentat cu bombă. „Mi s-au dat asigurări că individul făcuse asta în repetate rânduri, la alte ambasade din Africa”, a spus ambasadoarea. „Era considerat un impostor.” Dar nu era. Era unul dintre atacatorii care au lovit Ambasada SUA de la Dar es Salaam, Tanzania, la câteva minute după atentatul de la Nairobi, ucigând 11

oameni și rănind 85.

Primul val de agenți FBI – peste 250 la număr – a venit la Nairobi chiar în noaptea aceea. Biroul a trimis până la urmă aproape 900 de oameni să se ocupe de atentatele de la ambasadele din estul Africii, cea mai amplă investigație din istoria instituției.

Ambasadoarea Bushnell nu voia ca aceștia să dea impresia unei armate de ocupație. Ea a purtat „negocieri dure dacă agenții să vină înarmați sau nu", și a convins-o pe Sheila W. Horan, agentul special care răspundea de efectivele repartizate la investigație și una dintre primele femei care au deținut funcții de răspundere în FBI, să-i pună pe agenți să poarte haine civile, să fie discreți cu armamentul din dotare și să colaboreze cu poliția kenyană. „Kenyenii erau cei care băteau la uși, dar asta nu păcălea pe nimeni", a spus ambasadoarea. „Ultimul lucru de care aveam nevoie era să mă ocup de minciuni despre cum erau tratați oamenii de poliție și de FBI."

Primul care a recunoscut a fost Mohamed Odeh, un palestinian născut în Arabia Saudită, crescut în Iordania și educat în Filipine. El a fost arestat de polițiștii de la imigrări pe aeroportul internațional din Karachi, Pakistan, cu un pașaport falsificat grosolan și cu urme de explozibil pe corp. A durat o săptămână până să fie trimis înapoi în Kenya și interogat de FBI. Între timp, poliția îi percheziționase locuința din Nairobi, unde găsise schițe ale zonei din jurul ambasadei americane, laolaltă cu registre de cheltuieli pentru arme și pentru instruire.

Odeh a ajuns să discute față în față cu John Anticev – același agent FBI care s-a ocupat de investigația sub acoperire a primului atentat de la World Trade Center – la sediul poliției din Nairobi, pe 15 august. Suspectul i-a spus povestea vieții lui. Le jurase credință lui bin Laden și organizației al-Qaeda, cu cinci ani înainte, la Peshawar, în Pakistan. Lucrase luni de zile la pregătirea atentatului cu bombă din Nairobi.

„A declarat că motivul pentru care vorbea cu noi acum era că oamenii cu care era și care l-au tot împins de la spate dispăruseră și-l lăsaseră să înfrunte singur problemele"[632], își amintea Anticev. Odeh era de părere că atentatul fusese „o gafă. Nu i-a convenit faptul că au fost uciși atât de mulți civili și kenyeni. El a spus că atacul cu bombă de la Khobar Towers fusese de o sută de ori mai bun și că individul care a

condus camionul cu explozibil ar fi trebuit să intre cu el în clădire sau să moară încercând să facă asta”.

Curând a devenit limpede că Odeh își denunța confratele – al doilea om care a mărturisit.

Mohamed al-Owhali se afla în camionul care a distrus ambasada. În ultima clipă, a intrat în panică. Când un agent de securitate kenyan a refuzat să ridice bariera de lemn de la intrarea în parcare, al-Owhali a sărit din camion, a aruncat o grenadă paralizantă și a fugit pe jos. Grav rănit de explozie, s-a oprit mai întâi la hotelul unde stătea și apoi s-a dus singur la spital. Recepționerul de la hotel a alertat poliția kenyană, care l-a găsit la spital, l-a percheziționat, i-a scos din buzunarul de la pantaloni o copie în detaliu a planurilor atacului și l-a arestat.

„Voia să ne spună toată povestea lui, de la început până la sfârșit”[633], a spus agentul FBI Steve Gaudin, care în următoarea săptămână i-a luat declarația suspectului, într-o secție de poliție aglomerată din Nairobi. Gaudin era în concediu pe o plajă din New Jersey, când a fost chemat la datorie în Nairobi. Nu mai lucrase niciodată la un caz de terorism internațional. Nu avea să mai lucreze la nimic altceva în următorii cinci ani.

Al-Owhali era un saudit în vârstă de 21 de ani, născut în Anglia, la Liverpool, a cărui educație nu se limita la Coran și la legile religioase Sharia, ci includea cunoștințe de istorie și științe politice. Cu doi ani în urmă, își părăsise familia ca să se alăture jihadului în Afghanistan. „S-a întâlnit de câteva ori cu domnul bin Laden și i-a spus ce fel de misiuni l-ar interesa”, a spus agentul FBI. „Domnul bin Laden i-a spus: «Ai răbdare. O să vină vremea și pentru misiunea ta».”

Interogatoriul a dezvăluit amănuntele planurilor și obiectivele al-Qaeda. „Al-Owhali mi-a explicat că Osama bin Laden este chiar la vârful al-Qaeda, dar că are sub el, în ierarhie, mai mulți conducători militari și că bin Laden este cel care stabilește obiectivele politice pentru acești conducători militari”, a spuis Gaudin. „Acești oameni transmiteau apoi mai departe instrucțiunile, în jos pe lanțul de comandă.” În vara aceea, al-Owhali a aflat că misiunea lui era să servească drept atacator sinucigaș.

„Au existat mai multe motive pentru care a fost aleasă Ambasada din Nairobi”, i-a spus al-Owhali lui Gaudin. „În primul rând, exista o prezență americană numeroasă la Ambasada SUA din Nairobi; ambasadorul era o femeie, iar dacă aceasta ar fi fost ucisă în atentat, acoperirea mediatică ar fi fost mai mare. De asemenea, la ambasadă se aflau câțiva misionari creștini. Și în ultimul rând... era o țintă ușoară.”

Al-Owhali și-a încheiat mărturisirea dezvăluind cele mai mari ambiții ale lui bin Laden: „Există ținte în Statele Unite pe care am putea să le lovim, dar lucrurile nu sunt gata încă, nu am pus încă totul la punct să facem asta”, i-a spus el lui Gaudin. „Trebuie să mai dăm multe atacuri în afara Statelor Unite, iar asta va slăbi SUA și ne va pregăti terenul ca să lovim în interiorul țării.”

FBI a transmis mărturisirile de la Nairobi către Washington. Pentru prima dată, Statele Unite aveau dovezi certe că erau atacate de către al-Qaeda.

Pe 20 august 1998, președintele Clinton a ripostat cu un raid de rachete de croazieră. Ținte au fost o tabără de antrenament de lângă orașul Khost, în Afghanistan, și o fabrică de medicamente din apropiere de Khartoum, în Sudan. CIA credea că bin Laden se afla în tabăra de antrenament; informația era deja perimată. De asemenea, Agenția raportase că fabrica de medicamente producea în realitate arme chimice; dovezile erau însă neobișnuit de fragile. Contraatacul a fost perceput la nivel mondial ca un eșec, înrăutățit de mărturisirea publică a președintelui că FBI îl prinsese mințind despre viața lui sexuală. Umilirea lui era completă, punerea sub acuzare – ca și asigurată.

Louis Freeh a sosit la Nairobi cu câteva ore înainte ca rachetele de croazieră să înceapă să se rotească în tuburile lor de lansare. „Trebuia să mă întâlnesc cu el în dimineața următoare”[634], își amintea ambasadoarea Bushnell. „În noaptea aceea, însă, am primit un telefon urgent, care mă anunța că directorul venea să mă vadă imediat.” S-a ridicat din pat și s-a îmbrăcat rapid. „Când a sosit Freeh, nu era deloc în apele lui”, a spus ambasadoarea. „Tocmai aflase că Statele Unite se pregăteau să lanseze un atac cu rachete și pe el nu-l avertizase nimeni. Voia să afle ce știam eu – ceea ce, la momentul respectiv, era mai puțin decât știa el – și ce aveam de gând.”

Freeh se temea, evident, că atacul cu rachete avea să stârnească o revoltă islamistă în Kenya, unde mai puțin de o zecime din populație era musulmană. El i-a spus ambasadoarei: „Presupun că o să evacuați ambasada. Eu retrag tot personalul FBI. Mai am cinci locuri în avionul care vine și pot să vi le dau dumneavoastră. Rămâne să hotărâți pe cine vreți să trimiteți de aici." Apoi a plecat în grabă.

Bushnell era uluită. I-a chemat la ea acasă pe ofițerii responsabili cu securitatea. „Ne-am uitat unii la alții, șocați și uimiți totodată", își amintea ea. „Date fiind mânia pe care o simțeau kenyenii față de al-Qaeda și numărul mic de musulmani din Nairobi, cel mai rău lucru care se putea întâmpla era o explozie de furie a oamenilor după rugăciunile de vineri de la moscheea aflată la o oarecare distanță. Am decis să închidem ambasada la prânz, să-i sfătuim pe oameni să stea la casele lor și să așteptăm să vedem ce se mai întâmplă", a spus ea. „Nu s-a întâmplat nimic. Între timp, FBI a șters-o, cu puștile, pistoalele și agenții săi, în costume dichisite."

Freeh nu și-a retras chiar toți agenții din Africa. Pe 27 și pe 28 august, la o săptămână după atacul cu rachete de croazieră, agenții FBI John Anticev și Steve Gaudin i-au adus separat la New York pe Odeh și al-Owhali, în baza procedurilor oficiale de reținere a suspecților de terorism. Fără să-i fi forțat sau să-i fi amenințat în vreun fel, FBI obținuse de la ei mărturisiri complete, odată cu informații cruciale despre anvergura globală a rețelei al-Qaeda. Printre altele, al-Owhali a furnizat un număr de telefon din Yemen care servea drept pupitru de comandă internațional pentru bin Laden.

Pe 4 noiembrie 1998, un act de punere sub acuzare nesigilat, emis de Tribunalul Districtului de Sud din New York, îi inculpa pe bin Laden și pe alți 20 de membri ai rețelei al-Qaeda pentru atacurile cu bombă de la ambasade. Zece dintre acuzați au sfârșit prin a ispăși condamnări pe viață. El-Hage, Odeh și al-Owhali au fost condamnați pe baza dovezilor furnizate de FBI.

Procurorul general Patrick Fitzgerald a încercat să întărească actul de punere sub acuzare forțându-l să vorbească pe duplicitarul Ali Mohamed, cel mai important agent operativ al rețelei al-Qaeda în America. Mohamed avea să mărturisească mai târziu: „După atacul cu bombe din 1998, mi-am făcut planuri să merg în Egipt și apoi în Afghanistan, să mă întâlnesc cu bin Laden. Înainte să apuc să plec, am

fost citat să depun mărturie în fața marelui juriu din Districtul de Sud, la New York. Am depus mărturie, am spus niște minciuni."[635] Sub jurământ, el a negat că i-ar fi instruit pe bin Laden și pe oamenii lui în tehnici de terorism, spionaj și contraspionaj.

Fitzgerald și agenții FBI care lucrau cu el la New York știau cu toții că Ali Mohamed lucra pentru al-Qaeda. Au decis să-l aresteze acolo, pe loc. Doi ani mai târziu, el a recunoscut în fața tribunalului, în ședință publică, faptul că a fost primul agent de penetrare al lui bin Laden în America și un conspirator-cheie în atacurile de la ambasade. Apoi Statele Unite l-au făcut să dispară; nu există nici o mențiune scrisă că ar fi ajuns într-o închisoare. Prezența lui era stânjenitoare pentru FBI.

„Arestați-l pe împărat"

După toate procesele SUA vs bin Laden, 11 dintre atacatori erau încă în libertate – inclusiv acuzatul principal[636].

Eleanor Hill, un experimentat procuror federal care era director de personal la două comisii pentru informații ale Congresului, a întrebat un agent FBI din New York despre strategia împotriva al-Qaeda. „Este ca și cum ai spune FBI-ului după Pearl Harbour: «Mergeți la Tokio și arestați-l pe împărat»"[637], a spus el. „Districtul de Sud nu are rachete de croazieră."

Fitzgerald nu voia rachete. Voia un buldozer cu care să dărâme „Zidul".

Departamentul Justiției ridicase Zidul ca să se conformeze Legii privind Supravegherea în Spionajul Extern (FISA) din 1978. Timp de 60 de ani înainte de această lege, FBI făcuse interceptări din ordinul procurorului general sau la indicațiile verbale ale lui J. Edgar Hoover. În cei 20 de ani care trecuseră de la adoptarea legii, supravegherea de către FBI a suspecților de spionaj sau de terorism s-a făcut sub îndrumarea unor judecători federali care se întruneau în secret – instanța FISA. Aceștia legalizau interceptările telefonice și plantarea de microfoane fără mandat, metode pe care Hoover le folosise pe

vremuri după bunul lui plac.

Rămăsese ca FBI să decidă când să împărtășească informații și procurorilor federali. Dar Biroul s-a folosit prost de această putere, și nu o singură dată. În 1995, noile reglementări le impuneau agenților să obțină în prealabil aprobarea Departamentului Justiției. Regulile erau însă scrise prost și au fost prost interpretate. Liderii FBI au accentuat și amplificat interceptarea lor greșită. Pe teren și la sediul central, agenții FBI care lucrau la cazuri de informații au crezut că nu puteau vorbi cu cei din afara anchetei – inclusiv cu alți agenți care lucrau la cazuri penale.

„Iată care erau regulile de bază”[638], a spus Fitzgerald. „Puteam vorbi cu agenții FBI care lucrau la cazuri penale; puteam vorbi cu Departamentul Poliției din New York; puteam vorbi cu alte agenții ale guvernului, inclusiv din comunitatea de informații; puteam vorbi cu cetățenii, cu poliția și cu serviciile secrete din străinătate, inclusiv cu spionii. Am făcut și asta. Am mers în străinătate ca să stăm de vorbă cu oamenii. Puteam să vorbim chiar și cu al-Qaeda... Dar exista un grup cu care nu ne era permis să vorbim. Și acești oameni erau agenții FBI de partea cealaltă a străzii din Manhattan, care lucrau în paralel la investigații legate de informații secrete. Cu ei nu puteam să vorbim.”

Zidul era un labirint de neînțelegeri, creat în mare măsură de lipsa de comunicare din FBI sub conducerea lui Freeh. Agenții vedeau ziduri și acolo unde nu exista nici unul. Concepțiile lor greșite au avut consecințe dezastruoase pentru lupta împotriva suspecților de terorism.

La începutul lui 1999, Louis Freeh a raportat Congresului că a reorganizat FBI. Contraterorismul și contrainformațiile erau noile priorități de vârf. Dar mărturia lui nu trecea cu mult de stadiul vorbelor goale și al dorințelor nepuse în practică.

„Avem un plan de război?”[639] întreba retoric șeful pe contraterorism de la FBI, Dale Watson. „Bineînțeles că nu.” El a încercat să împingă Biroul înainte. A fost ca și cum s-ar fi sprijinit de uriașul monolit al clădirii Hoover și ar fi încercat să o clatine din temelii. A spus că a fost „cel mai greu lucru pe care l-am încercat vreodată”[640].

Watson considera că activitatea FBI la Nairobi fusese un progres

major. Informațiile strânse de agenți au conturat 200 de piste împotriva al-Qaeda. Voia ca FBI să se concentreze asupra acestei misiuni.

Pe 4 decembrie 1998, titlul informării zilnice a președintelui, cel mai secret document din Guvernul Statelor Unite, a fost: „Bin Laden pregătește deturnarea unor avioane americane și alte atacuri." Era un raport la mâna a doua, procurat de CIA de la serviciile secrete egiptene, dar nimeni nu mai văzuse vreodată așa ceva. „Bin Laden ar putea implementa planurile de deturnare de avioane înainte de începutul Ramadanului, pe 20 noiembrie", spunea avertismentul. „Doi membri ai echipei operative au trecut de verificările de securitate în timpul unei misiuni de probă, pe un aeroport neidentificat din New York." Motivul atribuit era eliberarea din închisoare a autorilor atentatelor de la World Trade Center și de la ambasadele americane din Africa.

Șeful absolut pe probleme de terorism în administrația Clinton, Richard Clarke, a văzut în Watson cel mai bun aliat la FBI. În rolul lui de șef al grupului de contraterorism din Consiliul Național de Securitate, el i-a spus lui Watson să avertizeze poliția din New York și Administrația Aviației Federale în privința amenințării din raport. Aeroporturile din New York au trecut la nivelul de securitate maximă.

Începând din acea zi, Watson a încercat să scoată în evidență, pentru FBI, urgența campaniei de contraterorism a lui Clarke. El a ordonat ca fiecare dintre cele 56 de birouri teritoriale ale FBI să înceapă să înțeleagă această amenințare. Însă multe, dacă nu cele mai multe, nu au conștientizat-o. Watson a convocat agenți din toată țara la o întâlnire cu Clarke. Aceștia au avut parte de tratamentul complet: mapa de prezentare a lui Clarke era plină cu anticipări de atacuri: informările standard pe care le susținea acopereau bacterii, viruși și război informatic, pe lângă formele tradiționale de terorism.

Întâlnirea a rămas în analele FBI ca seminarul „Teorismul pentru To(n)ți".

„Este o problemă să convingi oamenii că există o amenințare,"[641] a spus Clarke. „Te lovești de neîncredere și rezistență. Cei mai mulți nu înțeleg. Directorii marilor corporații nici nu știu despre ce le vorbesc eu. Au impresia că bat câmpii despre puști de 14 ani care le atacă site-

urile web. Eu vorbesc despre oameni care pot să întrerupă electricitatea într-un oraș întreg, care pot să deconecteze sistemele 911, să decupleze rețelele de telefonie și de transport. Când lași un oraș fără curent electric, vor muri oameni. Dacă lași fără curent mai multe orașe, vor muri mai mulți oameni." Clarke avea de-acum viziunea morții a sute de mii de americani, victime ale teroriștilor islamici.

Deși își pierduse speranța în capacitatea FBI de a apăra țara, Clarke continua totuși să aibă încredere în Dale Watson, singura legătură constantă între FBI și cei mai apropiați colaboratori ai președintelui. Cei doi schimbau informații despre orice amenințare teroristă, imaginabilă și credibilă.

Avertismentele au devenit o alarmă care a răsunat întruna în zilele și nopțile anului 1999. Unul spunea că al-Qaeda avea celule clandestine pe teritoriul Statelor Unite. Un al doilea spunea că teroriștii urmăreau să-i asasineze pe secretarul de stat, pe secretarul Apărării și pe directorul CIA. Al treilea spunea că bin Laden încerca să obțină arme nucleare. Veneau în flux alert și fără încetare. Nimeni nu știa care putea fi adevărat.

În aprilie 1999, Freeh a decis că lucrul cel mai bun care se putea face era să-l pună pe Osama bin Laden pe lista celor zece infractori cei mai căutați de FBI. Biroul oferea o recompensă de cinci milioane de dolari pentru orice informație care ar fi dus la arestarea lui.

De-a lungul anului, șefii contraterorismului american au colaborat cu aliații lor din serviciile de informații din toată lumea la predarea extraordinară a presupușilor membri al-Qaeda și ai Jihadului Islamic Egiptean. Planuri elaborate privind răpirea lui bin Laden din Afghanistan au fost date peste cap de o lovitură de stat militară în Pakistan. Un număr de 87 de persoane acuzate de terorism au fost ținute în secret după gratii, în locuri ca Albania, Bulgaria, Azerbaidjan și Emiratele Arabe Unite. Cu toții au fost trimiși apoi în închisoare la Cairo. La sfârșitul lui noiembrie, serviciul secret iordanian a arestat 16 oameni și i-a acuzat că ar fi membri al-Qaeda care complotează să-i atace pe americani. Iordanienii au găsit printre suspecți și doi cetățeni americani, fapt care a unit în acțiune FBI și CIA. Amândoi suspecții aveau origini în California. Unul dintre ei era informatician în Los Angeles și lucra la o organizație de binefacere care începea să arate a

față pentru al-Qaeda.

Apoi, pe 14 decembrie 1999, un vameș american vigilent din Port Angeles, Washington, a oprit un algerian în vârstă de 23 de ani, pe nume Ahmed Ressam, care făcuse traversarea din Canada cu ultimul feribot din acea seară și care dădea semne vădite de agitație. În portbagaj avea explozibili și planuri să-i detoneze pe aeroportul internațional din Los Angeles. Cazul a electrizat tot guvernul într-o alertă generală a sfârșitului de mileniu. Watson și grupul pentru contraterorism de la Casa Albă se întâlneau tot timpul. Ei au cerut un număr extraordinar de interceptări FISA; Janet Reno a autorizat cel puțin o percheziție fără mandat, pe răspunderea ei.

Clarke a convocat două întâlniri de urgență ale cabinetului. La cea de-a doua, în data de 22 decembrie, Louis Freeh și-a făcut una dintre rarele sale apariții la Casa Albă. În grupul adunat în încăperea subterană a Sălii de Criză se aflau secretarul Apărării, secretarul de stat și șeful Statului Major Interarme. Înregistrarea arată că Freeh a vorbit despre un șir de interceptări și investigații. FBI cerceta persoane din Brooklyn care era posibil să-l fi cunoscut pe Ahmed Ressam. Lucra împreună cu Poliția Regală Canadiană Călare pentru a verifica suspecți din Montréal. Investiga un raport neconfirmat de la un serviciu de informații străin despre amenințări cu atacuri în șapte orașe americane. Prezentarea lui incoerentă a fost cel mai important moment din cooperarea lui cu Casa Albă în anii 1990.

În ajunul Anului Nou, șefii contraterorismului american au umplut noul Centru Strategic de Informații și Operațiuni al FBI, un post de comandă de 20 de milioane de dolari, 3 700 de metri pătrați și 35 de încăperi, de la cartierul general, care servea drept Sală de Criză proprie a Biroului Federal. Freeh și Watson au stat de veghe toată noaptea. Pe Coasta de Est s-a făcut trei dimineața când în California a bătut miezul nopții, de Anul Nou. Șefii contraterorismului au respirat adânc și au băut și ei un pahar.

Dar în restul zilelor în care Freeh s-a aflat în funcție, FBI a suferit o serie de leziuni, multe dintre ele autoprovocate, care vor lăsa cicatrici asupra serviciilor secrete americane pentru ani de zile. „Nu am avut nici voința, nici resursele necesare pentru a menține alerta ridicată”[642], a scris Freeh. „Asta este ceea ce mă îngrijora cu adevărat: nu 31 decembrie 1999, ci 1 ianuarie 2000 și următoarele zile.”

„Acțiune necesară: nici una”

Pe 15 ianuarie, un saudit în vârstă de 24 de ani a luat un zbor United Airlines din Bangkok la Los Angeles. CIA îl urmărise pe al-Mihdhar timp de zece zile înainte de acel zbor. Agenția îl identificase drept un membru al rețelei al-Qaeda, urmărind numărul de telefon din Yemen pe care FBI îl obținuse de la Nairobi, telefonul care servea drept tablou de comandă global pentru jihad.

El părăsise Yemenul și se cazase într-un hotel din Dubai, unde un agent de spionaj i-a copiat pașaportul saudit și viza cu intrări multiple în Statele Unite. Zburase în Malaysia și se întâlnise cu un chimist cunoscut de CIA[643]. Remarcabil, Agenția avea fotografii de la întâlnire, un conclav al teroriștilor care acționau din Mediterană până în Pacific.

Dar CIA nu a spus FBI că al-Mihdhar avea un bilet pentru Los Angeles. CIA nu a raportat nici că tovarășul lui de călătorie era un cunoscut terorist, pe nume Nawaf al-Hazmi. Telegrama internă a CIA despre ei a fost marcată: ACȚIUNE CERUTĂ: NICI UNA.

Urma lor s-a pierdut înainte ca ei să părăsească biroul de imigrări al aeroportului. Cei doi bărbați s-au stabilit în San Diego. Și-au folosit numele reale pentru un contract de închiriere, permisele de conducere și numerele de telefon, care apăreau în cărțile de telefon publice. Au petrecut multe ore în compania unui conațional saudit vorbăreț, care era un vechi informator al FBI în domeniul contraterorismului. Au început curând să vorbească despre lecții de zbor. Informatorul nu a înștiințat niciodată FBI.

De-a lungul lunilor ianuarie și februarie, Richard Clarke a lucrat cu Dale Watson și omologii lor la 29 de propuneri de a extinde capacitățile de contraterorism ale Statelor Unite. Casa Albă a aprobat-o pe fiecare dintre acestea și a cerut Congresului nouă miliarde de dolari pentru aplicarea lor. Marile idei pentru FBI includeau crearea unei forțe operaționale comune împotriva terorismului la fiecare dintre cele 56 de birouri din țară, creșterea numărului de vorbitori de arabă și informarea asupra înregistrărilor în timp real, în loc ca mii de

ore de înregistrări să rămână neascultate.

Watson a preluat aceste ambiții și le-a transformat într-o inițiativă uriașă, pe care a numit-o MAXCAP 2005. FBI urma să devină un serviciu de informații. Fiecare birou teritorial urma să primească personal, să fie antrenat și echipat „pentru a preveni și a răspunde eficient la acte de terorism”[644]. Biroul urma să colecteze, să analizeze și să raporteze informații strategice, operaționale și tactice. Urma, în final, să treacă online și să creeze un sistem computerizat pentru a-i conecta pe agenți cu lumea și între ei. Astfel înarmat, FBI urma să stabilească o relație sănătoasă cu comunitatea americană de informații, serviciile de spionaj extern, forțele de ordine statale și locale, contractorii militari și de tehnologie, Departamentul Justiției și Casa Albă, în războiul împotriva terorismului.

Watson a cerut Congresului fonduri noi în valoare de 381 de milioane de dolari, pentru a angaja și a pregăti aproximativ o mie de noi agenți de contraterorism, analiști și lingviști. El a primit suficienți bani pentru 76 de oameni. Și-a prezentat strategia tuturor agenților speciali ai FBI de pe teren. Aproape toți dintre ei au considerat-o pură fantezie. S-a dus la Divizia de Pregătire, unde doar trei zile dintre cele 16 săptămâni de curs pentru noii agenți erau dedicate securității naționale, contraterorismului și contrainformațiilor. Ar dura mult schimbarea programei tradiționale, i-au spus instructorii.

În martie și aprilie, când ultimul an al administrației Clinton începea să se scurgă, procurorul general Reno i-a ordonat lui Freeh să își îndeplinească promisiunile în privința contraterorismului și a contrainformațiilor în termen de câteva luni. „Implementarea unui sistem pentru asigurarea legăturii și a împărtășirii informațiilor”[645], a cerut ea. „Împărtășiți informațiile pe plan intern, iar apoi, în condiții de siguranță, cu alte agenții.” Ea l-a implorat să „folosească informațiile colectate și existente atunci în dosarele FBI” și să folosească acele date cunoscute „pentru a identifica amenințările împotriva securității naționale care apar și pentru a proteja împotriva lor”. Reno a spus că ea insista asupra acestor obiective pentru că „am găsit constant probe pe care noi nu știam că le avem. De fiecare dată când spuneam cuiva, mi se răspundea: «Ei bine, așteptați până când vom fi informatizați»”. Ea voia, cel puțin, o minimă asigurare că FBI știa ce avea în propriile dosare.

Directorul și-a călcat pe inimă și l-a angajat pe șeful de operațiuni pentru rețele de calculatoare de la IBM, Bob Dies, să pună la punct rețeaua de computere a FBI. Expertul s-a uitat lung la starea tehnologiei Biroului. Orice adolescent american dintr-o familie de nivel social mediu avea un computer cu o capacitate mai mare decât majoritatea agenților FBI. Agenții operativi lucrau cu infrastructură digitală din anii 1970. Ei nu puteau să facă o căutare pe Google sau să trimită e-mailuri în afara birourilor lor. „Voi nu sunteți conectați la aparate”[646], i-a spus Dies lui Freeh. „Sunteți morți!”

Sistemul informatic al Biroului trebuia actualizat. Freeh și Dies au convins Congresul să lase FBI să cheltuiască 380 de milioane de dolari în următorii trei ani pentru a crea Trilogy: noi computere, servere și software, pentru a permite agenților să citească documente, să analizeze dovezi și să comunice între ei și cu restul lumii. După cinci ani, zece manageri de proiect și 15 directori de IT, programul Trilogy a trebuit să fie refăcut, reproiectat și reconstruit, iar software-ul a trebuit aruncat. Aproximativ jumătate din bani au fost irosiți.

În timp ce era conceput Trilogy, în primăvara și vara anului 2000, un întreg sector al Biroului a început să se năruiască. Freeh crease o nouă Divizie de Servicii de Investigație, cunoscută cândva ca Biroul Informațiilor, care să lucreze împreună cu Divizia de Contraterorism a FBI. Ar fi trebuit să fie dedicată analizei strategice. Un audit intern a arătat curând că două treimi din personalul ei era necalificat. Noua divizie a fost respinsă și ostracizată; lucra în izolare și în tăcere. Au trecut doi ani până când a fost desființată, la cererea aproape unanimă a directorilor adjuncți ai FBI.

Puterea și autoritatea directorului scădeau în Washington și în lume. El se mândrea cu faptul că făcuse călătorii în 68 de țări și se întâlnise, după evidențele lui, cu peste două mii de lideri străini, în numele FBI. Dar vedea că își pierde prestigiul în rândul miniștrilor responsabili cu securitatea, al prinților, al șefilor poliției secrete, din întreaga lume, un fapt despre care și-a imaginat că era o consecință a ridiculizării internaționale a aventurilor sexuale ale președintelui.

În seara zilei de 6 aprilie 2000, Freeh a zburat în Pakistan, pentru a se întâlni cu dictatorul militar de acolo, generalul Pervez Musharraf. În acea dimineață, un bărbat intrase în biroul din Newark al FBI, cu un avertisment în legătură cu un complot al-Qaeda de a deturna un avion

Boeing 747. El a spus că trebuia să se întâlnească cu șase oameni care erau implicați în complot, lansat în Pakistan, și că un pilot instruit și atestat făcea parte din echipa de deturnare. Deși a trecut un test cu detectorul de minciuni, FBI nu era sigur că spunea adevărul. A doua zi, într-o tabără militară din Lahore, construită de ofițerii britanici din India Britanică, Freeh i-a dat generalului Musharraf un ultimatum. Avea un mandat pentru arestarea lui Osama bin Laden și voia ca generalul să îl pună imediat în aplicare.

„Musharraf a râs”[647], a raportat Freeh. A refuzat să ajute.

În aceeași săptămână, la aproximativ 700 de kilometri spre vest, în Afghanistan, liderii al-Qaeda înregistrau un atac verbal extrem de amenințător la adresa Statelor Unite. Bin Laden jura încă o dată să se răzbune pentru arestarea Șeicului Orb și a atentatorilor cu bombe de la ambasade. Purta un pumnal yemenit la centură. Acel indiciu a trecut neobservat până când înregistrarea video a fost dată publicității, cinci luni mai târziu, când planurile lui erau deja în stadiu avansat.

În acele luni de tăcere din partea celui mai căutat terorist din lume, unii dintre conducătorii Biroului au crezut că pericolul a trecut. „Investigațiile și analizele FBI indică faptul că amenințarea terorismului în Statele Unite este redusă”[648], declara directorul adjunct pentru contraterorism, Terry Turchie, în fața Comisiei pentru Securitate Internă a Camerei Reprezentanților, în data de 26 iulie. El a vorbit despre arestarea unor grupuri nesemnificative care sabotaseră întreprinderile de procesare a cărnii de vită în numele drepturilor animalelor, despre miliții de dreapta care stocau explozibili și despre o rețea de contrabandiști de țigări care trimiteau bani pentru Hezbollah în Liban. Numele lui Bin Laden nici nu a fost menționat.

Biroul deschisese aproape două sute de anchete de terorism după atacurile din Africa de Est, din urmă cu doi ani, cele mai multe vizând presupuși membri ai rețelei al-Qaeda și ai aliaților ei. Zeci dintre ele au eșuat, după ce procurorii Departamentului Justiției au sesizat un adevărat tipar al erorilor și al prezentării deficitare a cazurilor. Cel puțin o sută de cereri pentru interceptări ale telefoanelor din motive de securitate națională adresate de FBI către instanța FISA erau cu probleme din punct de vedere legal. Cauza, după cum a stabilit ulterior inspectorul general al FBI, era incapacitatea Biroului de a

înțelege regulile de drept care guvernau lumea americană a informațiilor. Judecătorii au emis noi ordine care se dorea să prevină respingerea cazurilor penale împotriva teroriștilor din motive de obținere ilegală a probelor.

Mary Joe White făcea tot ce îi stătea în puteri să mențină acele cazuri în viață. Era procuror general în Manhattan și lucrase la investigații secrete, cu FBI, timp de două decenii. White supervizase toate punerile sub acuzare importante pentru terorism, timp de șapte ani, de la Șeicul Orb până la procesul atentatorilor cu bombe de la ambasade. Considera Nairobi drept un avertisment.

Ea și-a început discursul public din 27 septembrie 2000 evocând gala din noaptea precedentă, care marcase cea de-a 20-a aniversare a Forței Operaționale Comune pentru Terorism, a FBI, de la restaurantul Windows of the World: „Sărbătorirea a avut loc, foarte potrivit, la World Trade Center.”[649]

A spus că era imperativ pentru FBI și Departamentul Justiției să mențină legalitatea în anchete, puneri sub acuzare și procese ale teroriștilor. „Chiar și ultimul dintre acești acuzați – ca rol și ca dovezi – poate să iasă din tribunal și să comită noi acte teroriste”, a spus ea. „Ei vor face acest lucru, cel mai probabil, cu un zel și o brutalitate sporite și se vor bucura de un statut mai important în lumea teroriștilor, pentru că au înfrânt sistemul american de justiție.”

Statele Unite vor trebui să depindă de activitatea FBI, a mai spus ea. Dar se temea că nimic nu va putea opri următorul atac împotriva Americii. A avertizat că „trebuie să ne așteptăm, și ne așteptăm, la atacuri similare în viitor”.

624 Mesajul a fost publicat pentru prima dată de Frontline într-un documentar în serial PBS/New York Times, „Vânându-l pe Bin Laden” și ulterior introdus ca dovadă în procesul SUA vs. Bin Laden.

625 Pledoarie în procesul SUA vs. Ali Mohammed, 98 Cr. 1023, Tribunalul Districtual, Districtul de Sud din New York, 20 octombrie 2000.

626 McCarthy, Willful Blindness, pp. 301–303.

627 Depoziția sub jurământ a lui Coleman, SUA vs. Ali Abdelseoud Mohamed, plângere sigilată, pregătită în septembrie 1998, dar nedatată.

628 Depoziția lui Scheuer, Comisia pentru Afaceri Externe a Camerei Reprezentanților, 17 aprilie 2007.

629 Michael Scheuer, Marching Toward Hell: America and Islam After Iraq (New York: Simon & Schuster, 2008), p. 279.

630 Mărturie depusă de Prudence Bushnell, SUA vs. Bin Laden, 1 martie 2001. Autorul a prezentat atacul din 1998 asupra Ambasadei din Nairobi. O prezentare plină de detalii a cazului, care adaugă (și citează copios) relatări publicate deja din timpul investigațiilor poate fi găsită în decizia In re: Terrorist Bombings of US Embassies in East Africa, Al Doilea Circuit al Curților de Apel din Statele Unite, 24 noiembrie 2008.

631 Bushnell, istorie orală, Proiectul Istorie Orală a Afacerilor Externe, 21 iulie 2005.

632 Mărturia lui Anticev, SUA vs. Bin Laden, 28 februarie 2001.

633 Mărturia lui Gaudin, SUA vs. Bin Laden, 8 ianuarie 2001.

634 Bushnell, istorie orală, FAOH, 21 iulie 2005. Memoriile lui Freeh oferă o versiune cu totul diferită, plasându-l pe el la comandă în Dar es Salaam la momentul atacului cu rachete de croazieră. Articole de presă din ziua respectivă îl plasează în Nairobi, întrerupându-și brusc vizita, versiune care se potrivește cu cea a ambasadoarei Bushnell.

635 Mohamed, pledând vinovat, SUA vs. Ali Abdelseoud Mohamed, 13 octombrie 2000.

636 Marele juriu al lui Fitzgerald a emis inițial o punere sub acuzare secretă în SUA vs. Bin Laden, pe 8 iunie 1998, acuzându-l pe bin Laden de „conspirație pentru atacarea facilităților de apărare ale Statelor Unite”. A fost însă un eșec. Fitzgerald folosise o copie după fișierele din computerul lui el-Hage ca să facă legătura dintre al-Qaeda și uciderea militarilor americani în Somalia în timpul bătăliei „Elicopter la pământ” din Mogadishu, cu cinci ani înainte. Acuzația nu era susținută și de dovezi, așa că a trebuit să fie retrasă. Chiar dacă

inculparea sigilată dădea Statelor Unite puterea teoretică de a împiedica și distruge al-Qaeda oriunde în lume, ea a avut prea puțin efect în afara clădirii Tribunalului.

637 Depoziția lui Hill, Comisia Comună, 8 octombrie 2002.

638 Depoziția lui Fitzgerald, Comisia Juridică a Senatului. 20 octombrie 2003. În realitate, FISA a impus prea puține restricții în ceea ce privea coordonarea informațiilor secrete și a aplicării legii. Cu toate acestea, FBI a dezvoltat un sistem bizantin, în care echipe „murdare" de investigatori specializați în informații secrete și echipe „curate" de investigatori criminaliști lucrau la aceleași cazuri de terorism. „A devenit atât de complex și de complicat", spunea un responsabil de la vârful FBI, Michael Rolince, „încât în unele birouri teritoriale ale FBI, agenții vedeau «ziduri» acolo unde acestea nu existau".

639 Depoziția lui Watson, Comisia Comună, 26 septembrie 2002. Watson a fost probabil singurul oficial important din FBI care a ținut seama de chemarea la arme lansată pe 8 decembrie 1998, o lună după punerea sub acuzare a lui bin Laden. George Tenet, directorul CIA, a emis o directivă prin care intenționa să mobilizeze întreg Guvernul Statelor Unite. „Acum trebuie să intrăm într-o nouă fază, în efortul nostru împotriva lui bin Laden", spunea directiva. „Conștientizăm în fiecare zi că represaliile sunt inevitabile și că amploarea lor ar putea fi mult mai mare decât tot ceea ce am întreprins până acum. Suntem în război. Iar în cadrul acestui efort vreau să nu precupețim nici resurse, nici oameni." Unul dintre ajutoarele lui a trimis prin fax textul către șefii comunității americane de informații, dar el a avut un efect nesemnificativ. Aceiași șefi discutaseră cu Tenet și au ajuns la concluzia că, dacă ei nu fac „schimbări radicale", Statele Unite riscau să sufere „un eșec catastrofal al sistemelor de informații". Data acestui raport era 11 septembrie 1998.

640 Ibidem.

641 Autorul l-a intervievat pe Clarke și a publicat punctele principale ale informării sale într-un profil din The New York Times, pe 1 februarie 1999, cam în aceeași perioadă în care Clarke și-a susținut seminarul la FBI.

642 Freeh, My FBI, p. 296.

643 Chimistul din Malaysia a semnat de asemenea scrisori de prezentare pentru un algerian cu pașaport francez pe nume Zacarias Moussaoui, care a intrat în Statele Unite ca reprezentant pentru afaceri al patronului lui și s-a înscris imediat la școala de zbor din Norman, Oklahoma.

644 Depoziția lui Freeh, „Amenințarea terorismului la adresa SUA”, transmisă în scris către Comisiile pentru Alocări Bugetare, Forțe Armate și Informații Secrete ale Senatului, 10 mai 2001.

645 Depoziția lui Reno, Comisia 11 Septembrie, 13 aprilie 2004.

646 Freeh, My FBI, p. 280.

647 Freeh, My FBI, p. 287. Relatarea abordării de către informator a sediului FBI din Newark, în aprilie 2000 se găsește în raportul Comisiei 11 Septembrie, datat 13 aprilie 2004.

648 Depoziția lui Turchie, Subcomisia pentru Securitate Națională a Camerei Reprezentanților, 26 iulie 2000.

649 Mary Jo White, „Cu terorismul în instanță la New York,” discurs la Forumul pentru Orientul Mijlociu, 27 septembrie 2000.

CAPITOLUL 44

TOATE ARMELE NOASTRE

Un murmur constant de furie împotriva FBI a început să răsune după atacurile din 11 septembrie 2001. Furia a culminat cu o dezbatere la cele mai înalte niveluri guvernamentale asupra desființării Biroului și a înființării unui nou serviciu de informații în locul lui.

„Nu putem merge mai departe în această țară cu o agenție de informații având reputația pe care o are FBI”[650], a spus Thomas Kean, președintele republican al Comisiei Naționale de Investigare a Atacurilor Teroriste asupra Statelor Unite, cunoscute sub numele de „Comisia 11 septembrie”. „Aveți reputația unei agenții care a eșuat și a eșuat, iarăși și iarăși.”

Colapsul diviziilor de contraterorism și contrainformații ale FBI se întrevedea de mult. Furia și frustrarea celor mai buni agenți deveniseră insuportabile în ultimele luni în funcție ale lui Louis Freeh. Sistemul informatizat era un eșec. Conducerea din Washington a eșuat. Comunicarea între Freeh, doi procurori generali și doi președinți eșuase aproape complet. Agenții FBI care slujeau cauza securității naționale s-au luptat cu superiorii lor și sistemul pe care îl slujeau. Aproape că au câștigat.

„Unii puseseră informațiile cap la cap”[651], a spus Gabrielle Burger de la FBI, care a lucrat în contraterorism și contrainformații timp de un deceniu. „Vocile lor erau însă o șoaptă.”

Una dintre acele voci îi aparținea lui Catherine Kiser, o curajoasă agentă care își dedicase Biroului un sfert de secol din viață. Ea se identifica cu unul dintre marile succese și fusese martoră la două dintre cele mai mari dezastre ale Biroului. Născută în 1950, crescută în Bronx, fiica unui ofițer din poliția newyorkeză, Kiser s-a angajat ca învățătoare la clasa a doua, într-o școală publică, doar ca să fie

concediată când orașul aproape că a dat faliment, în 1975. Când se întreba ce să facă în viață, a întâlnit un văr de-al doilea, la o înmormântare. Agent federal la divizia Narcotice, el i-a spus că Biroul angaja femei. I-au trebuit doi ani, dar, în 1978, ea a devenit a 78-a femeie agent special din istoria Biroului.

După șase ani de carieră, în 1984, după lupte cu superiori sceptici și misogini, a început să lucreze la cazuri de spionaj. FBI era o lume a bărbaților – de obicei, bărbați de origine irlandeză sau italiană, școliți de iezuiți și crescuți într-o cultură a poliției și a preoților. Kiser avea cam aceleași calificări, dar mai multă clarviziune; mintea ei era deschisă. Avea să devină una dintre cele mai influente femei din FBI.

A fost printre primii agenți FBI staționați la noul Centru Național de Contrainformații al CIA, în 1996. În următorii patru ani, a susținut o mulțime de seminare despre spionaj; era foarte solicitată de Academia de Pregătire a FBI, unde îi instruia pe noii agenți cu privire la legile care guvernau contrainformațiile și contraterorismul.

Kiser a fost singurul agent de legătură staționat la Agenția de Securitate Națională (NSA) din 1999 până în 2002. Cartierul general al NSA din Fort Meade, Maryland, era centrul capacităților Americii de supraveghere electronică și căutare de date, penetrând telefoane și computere din întreaga lume, înconjurând globul cu sateliți-spion și monitorizînd portaluri secrete ale companiilor de comunicații. Kiser știa regulile care se aplicau când agenții voiau mandate de securitate națională, de la instanța FISA, pentru a spiona inamici străini. Ea slujise ca panou uman de comandă, unul dintre puținii oameni din Statele Unite care puteau să pună în legătură agenții FBI cu Fort Meade. Pe biroul ei avea o mulțime de computere, inclusiv un laptop de la FBI, o fragilă legătură cu cartierul general, și telefoane care păreau că nu se mai opresc din sunat.

După ce lucrase 16 ani în contrainformații, dezvoltase un al șaselea simț extrem de fin: suspiciunea. I-a slujit bine într-o dimineață din ianuarie 2001, când a primit un telefon de la cartierul general al FBI. Bărbatul de la capătul firului nu îi era cunoscut.

I-a spus: „Bună, Cathy. Aici e Bob Hanssen. Ce mai faci?”[652]

Ea a răspuns: „Bine. Cine ești?”

Hanssen s-a prezentat pe scurt ca fiind un nou membru al serviciului de conducere al FBI. A fost direct, la limita grosolăniei; lui Hanssen nu îi plăceau femeile în funcții cu autoritate. I-a cerut lui Kiser să-i fixeze câteva întâlniri cu „oameni importanți din NSA care să îmi poată vorbi despre infrastructura informatică a NSA". Kiser l-a refuzat, din instinct, mai întâi la telefon, apoi față în față, la cartierul general, câteva zile mai târziu.

După 22 de ani de spionaj pentru Moscova, Hanssen devenise, în sfârșit, obiectul unei anchete de spionaj care data din timpul Războiului Rece. FBI suspectase un alt om: un ofițer CIA care își susținuse cu amărăciune nevinovăția. Confruntarea devenise o bătălie deschisă între Birou și Agenție. Într-un efort de ultim moment de a soluționa ancheta, FBI îi plătise unui fost spion rus mai multe milioane de dolari ca să fure un dosar cu privire la acest caz, din arhivele de spionaj ale KGB. A venit împachetat în același sac de gunoi pe care Hanssen îl folosise ca să ascundă documentele FBI pe care le dăduse rușilor. Conținea nu doar amprentele lui, ci și o casetă veche de 14 ani, cu el vorbind cu omul lui de legătură din KGB.

Vocea, cu accentul tipic din Chicago, era inconfundabilă: era nimeni altul decât Hanssen[653].

Cu două zile înainte de sosirea casetei incriminatoare, el le predase rușilor aproape o mie de pagini de documente. Ele includeau numele surselor de contrainformații din Statele Unite, Canada și Anglia; conțineau date pe care Biroul le transmisese Casei Albe, Pentagonului, Departamentului de Stat și Agenției pentru Securitate Națională. Le descărcase pe toate din Sistemul Automat de Suport Informatic al Biroului; a fost o joacă de copil pentru el. „Orice funcționar al Biroului poate scoate lucruri din acel sistem"[654], a spus Hanssen, în timpul interogatoriilor de după arestarea lui, în 18 februarie 2001. „Ce am făcut este o crimă, dar este neglijență criminală... ce s-a făcut cu sistemul acela."

Kiser a trebuit să ajute la evaluarea daunelor pe care Hanssen le adusese Agenției Naționale pentru Securitate; era o sarcină oribilă. „Oamenii stăteau la coadă în fața biroului meu, cu figuri înfricoșate, șocate", a spus ea. „Angajații NSA se întâlniseră cu acest om în cursul firesc al muncii lor. Îl știau de ani de zile. FBI și comunitatea informațiilor erau în stare de șoc... Lucrurile scăpaseră de sub

control.”

Cazul Hanssen a apărut la patru săptămâni după începerea mandatului de președinte al lui George W. Bush. A fost, pe atunci, cel mai stânjenitor episod din istoria recentă a FBI. Cazul a distrus ce mai rămăsese din moralul lui Louis Freeh. El a decis să demisioneze, efectiv, de la 1 iunie 2001, cu mai mult de doi ani rămași din mandatul său de zece ani. Nu i-a dat nici un preaviz noului procuror general, John Ashcroft, care fusese îngrozit de afacerea Hanssen din prima zi în funcție.

Freeh a plecat în timp ce FBI se străduia să determine datele din spatele unui nou atac al-Qaeda. Doi atentatori sinucigași pilotaseră o ambarcațiune mică, plină cu peste două sute de kilograme de explozibil puternic, de-a lungul navei militare USS Cole, care oprise pentru realimentare în Yemen, în drum spre Golful Persic. Explozia a făcut o gaură de 18 metri în distrugătorul de 800 de milioane de dolari, omorând 17 marinari și rănind peste 40. Cel mai bun dintre agenții FBI care lucrau la caz fusese instruit și călit în Nairobi. Dar ancheta din Yemen era mult mai grea: guvernul, armata și poliția simpatizau mai mult cu al-Qaeda decât cu America. Șase suspecți erau arestați în Yemen, dar FBI nu putea confirma legăturile lor cu al-Qaeda. FBI avea nevoie de CIA pentru a obține dovezi. Dar confruntarea dintre cele două agenții în legătură cu cazul Hanssen amplificase tensiunile dintre ele până la cel mai înalt nivel de la încheierea Războiului Rece.

Kiser încă lucra la raportul său de evaluare a daunelor în cazul Hanssen, când a primit un alt telefon urgent, în 17 august 2001. Agentul special Harry Samit telefona din Minneapolis. I-a recunoscut numele: îi fusese student la un curs de pregătire în contraterorism. Samit, un fost aviator din marină de la biroul FBI din Minneapolis, era foarte nervos. Cu o zi înainte, avusese o confruntare cu un algerian cu pașaport francez și viză expirată, pe nume Zacarias Moussaoui. Samit acționase în urma unui pont primit de la un coleg pilot din marină, care conducea o școală de zbor: Moussaoui învăța cum să piloteze un Boeing 747, dar nu îi păsa de decolări sau de aterizări. Algerianul avea trei mii de dolari în borsetă, un pumnal pliabil cu lama de șapte centimetri în buzunar și o atitudine agresivă, când Samit și un agent de la imigrări l-au arestat, pentru o problemă legată de viză. El a insistat, furios, că trebuie să se întoarcă la școala de pilotaj.

„E un tip rău”, i-a spus Samit lui Kiser. „Am o presimțire foarte urâtă în legătură cu el.”

Samit voia un mandat FISA de la Tribunalul pentru Supraveghere a Spionajului Străin, ca să caute în laptopul lui Moussaoui. Dar nu putea să treacă cu cererea lui de juriștii de la cartierul general, fără dovezi clare că suspectul era terorist.

„Avem nevoie de o legătură cu al-Qaeda”, a spus el.

Kiser a alergat peste tot, căutând ajutor, dar nu a găsit; era 16.30, într-o vineri din august. În următoarele trei săptămâni, ea a luat legătura cu toți cei pe care îi cunoștea la FBI, CIA și NSA, bazându-se pe avertismentele lui Samit. „Încercam și încercam și iarăși încercam să obțin ceva”, își amintea ea. „Ei nu făceau legătura. Era o fisură în comunicare.” Era una dintre multele fisuri. Cinci săptămâni mai înainte, un agent special din Phoenix, Ken Williams, trimisese un raport la Unitatea pentru Fundamentalism Radical a FBI și Unitatea pentru Osama bin Laden de la Divizia de Contraterorism. Williams și un coleg agent, proaspăt angajat, fost polițist și vorbitor de arabă, pe nume George Piro, obținuseră dovezi că al-Qaeda avea o rețea de adepți în școli de pilotaj americane. Williams ceruse o anchetă la nivel național. Nu a fost surprins când Biroul nu a făcut nimic; 13 ani de experiență îl învățaseră că, la FBI, contrainformațiile și contraspionajul erau considerate „copii vitregi bastarzi”[655]. A spus: „Știam că asta o să ajungă la fundul grămezii.”

Samit nu a aflat despre memoriul din Phoenix. Aproape nimeni nu a făcut-o. Era unul dintre cele aproape 68 000 de indicii de contraterorism care așteptau o acțiune de la cartierul general[656]. Doar Unitatea pentru Bin Laden primise peste trei mii de indicii în ultimele câteva luni; directorul pentru contraterorism, Dale Watson, avea doi analiști care le cercetau. Faptul că teroriștii luau lecții de pilotaj a trecut neobservat.

Samit își susținea cazul la supervizorii cartierului general al ITOS, Secțiunea pentru Operațiuni legate de Terorismul Internațional, care controla Unitatea pentru Fundamentalism Radical și Unitatea pentru bin Laden. El a raportat, în săptămâna următoare, că Moussaoui se „pregătea pentru un atac terorist”. Nu a ajuns nicăieri. Superiorul direct al lui Samit din Minneapolis, agentul special FBI Greg Jones, a

implorat cartierul general să îl asculte. El a spus că voia să îl împiedice pe suspect să „zboare cu un avion în World Trade Center”[657].

Samit a numit ulterior comportamentul cartierului general al FBI, în vara anului 2001, „neglijență criminală”[658]. Kiser a spus că va fi urmărită tot restul vieții de gândul că „acei idioți de la ITOS nu au spus nimic nimănui”.

A primit un e-mail plin de dezamăgire de la Samit, în după-amiaza zilei de luni, 10 septembrie 2001[659]. Acesta o informa că ITOS îi respinsese cererea pentru un mandat de percheziție. I se spusese că „FBI nu avea nici o miză în această luptă” și să lase serviciul de imigrări să rezolve cazul. „În acest moment, sunt atât de disperat să intru în computerul lui, că aș profita de orice”, îi scria lui Kiser. „Nu sunt optimist. Vă mulțumesc pentru ajutor și asistență. Aveți grijă, Harry.”

Kiser i-a răspuns aproape imediat, la 15.45. „Ați luptat de partea binelui. Dumnezeu să ne ajute dacă următorul incident terorist implică același tip de avion. Aveți grijă, Cathy.”

„Prindeți-i pe răufăcători”

Biroul a trecut prin vara lui 2001 fără să aibă un director. Au trecut cinci săptămâni de la demisia oficială a lui Freeh până ce președintele Bush a anunțat nominalizarea lui Robert Mueller, în Grădina cu Trandafiri de la Casa Albă, pe 5 iulie. „Următorii zece ani vor aduce alte forme de infracționalitate, noi amenințări teroriste din afara granițelor noastre și din interiorul lor”, a spus președintele. „Biroul trebuie să își asigure locul ce i se cuvine, de primă organizație de contraspionaj și contraterorism din Statele Unite.”

Senatului i-a luat două luni să-l confirme pe Mueller. Pe 2 august, ziua în care a fost votat în unanimitate, a fost operat de cancer de prostată. A mai trecut o lună până să își preia efectiv funcția, marți, pe 4 septembrie. În aceeași zi, Richard Clarke, de la Consiliul Național de

Securitate, și-a avertizat superiorul, pe Condoleezza Rice, că al-Qaeda ar putea ataca pe neașteptate, într-un viitor nu prea îndepărtat. Nu a fost luat în seamă. El nu l-a alertat și pe Mueller. Clarke a spus: „Nu credeam că FBI ar ști dacă al-Qaeda pune la cale ceva sau nu în Statele Unite.”[660]

Prima săptămână la FBI a noului director a fost un vălmășag de informări despre orice, de la pagubele lăsate în urmă de Robert Hanssen la procedurile de evacuare a Washingtonului în eventualitatea unui atac nuclear. În dimineața de 11 septembrie, Mueller a fost pus la curent cu investigația Cole. La fel ca aproape toți americanii, el a văzut dezastrele la televizor. Al-Qaeda transformase avioanele în rachete ghidate.

În mai puțin de trei ore, directorul pe probleme de contraterorism din FBI i-a telefonat lui Clarke, la Sala de Criză de la Casa Albă. „Avem listele pasagerilor din avioane”[661], a spus Dale Watson. „Recunoaștem câteva nume, Dick. Sunt al-Qaeda.” Clarke a replicat: „Cum naiba au ajuns la bord?” Întrebarea avea să primească răspuns după doi ani.

În următorii trei ani, Mueller avea să se trezească înainte de ivirea zorilor, să citească rapoartele de peste noapte cu amenințări și previziuni, să ajungă la sediul central pentru ședința pe contraterorism de la ora 7.00, să discute cu procurorul general la 7.30, să meargă cu o limuzină blindată până la Casa Albă și să discute cu președintele la ora 8.30. Subiectul era aproape întotdeauna același. După cum relatează Bush în memoriile lui: „I-am spus lui Bob că vreau ca Biroul să adopte o mentalitate de război... Bob a afirmat: «Asta e misiunea noastră, să prevenim atacurile.»”[662]

Mueller era acum la conducerea celei mai mari investigații din istoria civilizației. În 48 de ore, el avea 4 000 de agenți speciali care urmăreau piste în Statele Unite, 20 de atașați legali care lucrau cu agențiile judiciare din străinătate, trei teleconferințe pe zi cu toate cele 56 de birouri teritoriale, sute de citații și cel puțin 30 de mandate de percheziție în regim de urgență aprobate de Curtea pentru Supraveghere în Spionajul Extern (FISA). Tot ceea ce putea FBI să facă era o reconstituire la scară globală a crimei și să se regrupeze pentru următorul atac.

Era limpede că Mueller nu comanda și nu controla tot ce știa FBI

despre amenințare. Pe 14 septembrie, el a afirmat public: „Faptul că a existat un număr de indivizi care s-a întâmplat să fie instruiți în școlile de pilotaj de aici este, destul de evident, o noutate. Dacă am fi înțeles care era situația, poate am fi putut – poate cineva ar fi putut evita asta."

În ziua aceea, Congresul l-a autorizat pe președinte să folosească „toată forța necesară și adecvată" împotriva teroriștilor. FBI era pe cale să devină o astfel de forță.

Valuri de teamă biciuiau temeliile Statelor Unite. Fiecare telefon care suna la Washington era perceput ca o alarmă de raid aerian. Spectrul atacurilor teroriste cu arme nucleare, biologice și chimice se arăta în fiecare zi și bântuia fiecare noapte. CIA era convinsă că aceste atacuri erau pe cale să se producă, la ordinul șefilor al-Qaeda, în siguranță în forturile lor din Afghanistan. Președintele voia un scut care să oprească fluxul și o sabie care să-i lovească pe invadatori. El a trimis o echipă paramilitară în Afghanistan; loviturile cu rachete și raidurile aeriene americane erau iminente.

Bush a mers la sediul central al FBI ca să prezinte o listă a celor mai căutați teroriști, conținând 22 de nume. „Prindeți-i pe răufăcători"[663], le-a spus el agenților strânși la Clădirea Hoover. „Războiul nostru este împotriva Răului."

Vicepreședintele lui, Dick Cheney, știa unde erau ținute armele. Servise patru ani ca secretar al Apărării sub președinția lui Bush tatăl și ca șef de cabinet la Casa Albă sub Ford. Atacurile l-au transformat în comandantul imperial al securității naționale americane.

Sub conducerea lui Cheney, Statele Unite au trecut la refacerea puterii informațiilor secrete, care înfloriseră vreme de 55 de ani sub J. Edgar Hoover. În discursurile publice, președintele, vicepreședintele și procurorul general au reînviat spiritul raidurilor împotriva Roșiilor. În ordine strict secrete, ei au readus în practică tehnicile de supraveghere folosite de FBI în războiul împotriva comunismului.

În primele opt săptămâni de după atacuri, FBI a arestat peste 1 200 de persoane. Cele mai multe erau străini și musulmani. Atât cât s-a putut stabili, nici unul dintre ei nu era membru al-Qaeda. Unii au fost bătuți și abuzați în timpul „detenției continue, în condiții aspre", după cum

avea să raporteze ulterior inspectorul general al Departamentului Justiției. Sute de persoane au stat după gratii luni de zile, în baza politicii de „reținere până la stabilirea nevinovăției”[664], impusă Biroului de procurorul general Ashcroft. Această politică nu a fost nici scrisă, nici dezbătută. Nimeni nu i-a spus lui Mueller despre ea. Unul dintre avocații specializați în terorism ai lui Ashcroft, conștient că oameni nevinovați erau ținuți în închisori, a scris că directorul FBI ar trebui „să știe că pe teren problema nu e rezolvată... suntem toți strânși cu ușa pentru că agenților speciali responsabili nu li s-a spus în mod explicit că trebuie să exonereze sau să furnizeze dovezi pentru reținerea acestor oameni și să li se dea un termen-limită până la care să facă asta.” Mueller a aflat după șase luni despre această politică și despre problemele pe care le-a creat.

Ashcroft a ordonat, de asemenea, detenția pe termen nedeterminat a cel puțin 70 de persoane, dintre care în jur de 20 erau cetățeni americani, în baza statutului Martor Esențial, o lege federală folosită de obicei în procedurile de imigrare. Dintre aceștia, 30 nu au fost aduși niciodată în fața instanței. Până la urmă, patru au fost condamnați pentru că au sprijinit terorismul. Doi au fost desemnați combatanți inamici.

Ashcroft a apărat plasa de pescuit întinsă la scară națională într-un discurs rostit în fața primarilor americani. FBI, a spus el, a fost chemat să lupte cu „o rețea multinațională a Răului”. În ceea ce privește detenția celor suspectați de terorism, el a fost explicit. „Se spune că Departamentul Justiției condus de Robert Kennedy aresta mafioți pe motiv că ar fi scuipat pe trotuar”[665], a spus el. FBI avea să folosească „aceleași tactici agresive de arestare și detenție, în războiul împotriva terorismului. Teroriștii care se află printre noi să fie preveniți: dacă depășiți perioada vizei de ședere – chiar și cu o singură zi – o să vă arestăm. Dacă încălcați o lege locală, veți ajunge în închisoare și veți rămâne în custodie cât de mult este posibil. Vom folosi orice lege disponibilă și orice avantaj al procurorilor. Ne vom folosi toate armele.” Procurorul general a vorbit clar și despre unele atribuții căpătate de FBI în baza legii Patriot Act, care trecuse de Senat chiar în ziua respectivă: colectarea adreselor de e-mail, interceptarea telefoanelor celulare, deschiderea mesageriilor vocale, strângerea de pe internet a datelor referitoare la cardurile de credit și la conturile bancare. Toate acestea urma să fie făcute în baza legii, a spus el, cu citații și mandate de percheziție.

Dar Patriot Act nu era de ajuns pentru Casa Albă. Pe 4 octombrie, Bush a cerut Agenției Naționale de Securitate să colaboreze cu FBI într-un program secret care purta numele de cod Vânt Stelar.

Programul era ingenios. În timp, Mueller avea să decidă că era și ilegal.

Directorul Agenției Naționale de Securitate, generalul Michael V. Hayden, le-a spus zecilor de mii de ofițeri din subordinea lui, într-un mesaj video: „O să păstrăm libertatea Americii făcându-i pe americani să se simtă din nou în siguranță.”[666] Imediat după atacurile din 11 septembrie, Hayden a spus că „a deschis robinetul la rapoarte NSA către FBI, de o manieră fără precedent.”[667] El și șeful lui de la SIGINT, Maureen Baginski, trimiteau către FBI un torent de date brute – nume, numere de telefon și adrese de e-mail extrase din milioanele de comunicații care tranzitau America. Sub auspiciile Curții pentru Supravegherea Informațiilor Străine se intenționa urmărirea asiduă a oricărei persoane din Statele Unite care putea avea legătură cu al-Qaeda. Acțiunea era legală, dar ilogică, a spus Hayden. „Am descoperit că le dădeam prea multe date, într-o formă prea neprelucrată”; rezultatul a fost că sute de agenți FBI au petrecut cea mai mare parte din toamna anului 2001 urmărind mii de piste false. „Ține de natura informațiilor secrete faptul că multe indicii nu duc nicăieri”, a spus el, „dar trebuie să mergi pe unele drumuri care se înfundă ca să găsești indicii care să merite efortul”.

Președintele și vicepreședintele voiau ca FBI să facă percheziții în secret, evitând constrângerile standardelor legale și constituționale impuse de Curtea pentru Supravegherea Informațiilor Externe. Răspunsul a fost așa-numitul program Vânt Stelar. NSA urma să tragă cu urechea la americanii și străinii de pe teritoriul Statelor Unite, fără motiv prealabil sau mandat. Urma să cerceteze și să evalueze registrele electronice pentru milioane de convorbiri la telefon – atât apelant, cât și apelat – și milioane de antete de e-mail, inclusiv nume și adrese de internet. Informațiile prelucrate urma să le transmită apoi Biroului, pentru a lua măsuri.

Vânt Stelar a reînviat tactici din vremea Războiului Rece, cu tehnologia secolului XXI. A făcut ca FBI să lucreze împreună cu NSA în afara limitelor legii. Așa cum Dick Cheney știa din perioada petrecută la Casa Albă imediat după Watergate, NSA și FBI

colaboraseră în acest mod până în 1972, când judecătorii de la Curtea Supremă au votat în unanimitate împotriva interceptărilor fără mandat.

Vânt Stelar a trecut peste Curtea Supremă în baza unei opinii discutabile, trimise la Casa Albă în săptămâna în care Patriot Act a devenit lege. Aceasta a venit de la John Yoo, un avocat în vârstă de 34 de ani de la Biroul de Consiliere Legală al Departamentului Justiției, care lucrase ca asistent al judecătorului Clarence Thomas. Yoo a scris că măsurile de protecție oferite de Constituție împotriva percheziților și confiscărilor fără mandat nu se aplică operațiunilor militare din Statele Unite. NSA era o agenție militară; Congresul îl autorizase pe Bush să folosească forța militară; așadar, președintele avea puterea de a folosi NSA împotriva oricui și oriunde în America.

Președintele „era liber de constrângerile din al Patrulea Amendament”[668], a scris Yoo. Așadar, și FBI avea să fie liber.

Mueller a fost prins între ordinul președintelui și legea în vigoare. El știa că era o prostie să nu țină cont de judecătorul șef de la Curtea pentru Supravegherea Informațiilor Externe, un texan irascibil pe nume Royce Lambert, care de șapte ani prezida asupra mandatelor secrete de supraveghere. Judecătorul distrusese o dată cariera unui agent FBI superior, despre care credea că l-a indus deliberat în eroare. (”Am trimis un mesaj către FBI: trebuie să spuneți adevărul,”[669] avea să afirme judecătorul mai târziu. „Ce am aflat din istoria acestei țări este că nu poți avea încredere în oamenii aceștia.”)

Mueller câștigase deja încrederea lui Lamberth; judecătorul a aprobat sute de supravegheri de securitate națională fără audieri oficiale, doar la cererea personală a directorului. Acum președintele ordona FBI să abuzeze de această încredere, să ignore Curtea și să-i nege autoritatea. Foarte precaut, fără să dezvăluie existența subînțeleasă a Vântului Stelar, Mueller a găsit o modalitate de a semnala că unele dintre mandatele pe care le cerea se bazau pe informații strânse de NSA. Judecătorul suprem a spus că el și succesorul lui au stabilit cu Mueller ca supravegherile respective să fie aprobate „pe baza informării verbale făcute de directorul FBI”. Aranjamentul, precar și fără precedent, avea să reziste aproape doi ani.

Dar fricțiunile din interiorul FBI au crescut odată cu teama de un nou

atac al-Qaeda. Mueller a încercat să aplaneze tensiunile dintre șefii pe probleme de contraterorism de la Washington. El a continuat să lucreze în armonie cu CIA și Tenet. „Gândul de a împărți cu regularitate informațiile Biroului este unul căruia J. Edgar Hoover probabil că i-ar fi rezistat”[670], a spus Mueller, „și probabil că s-ar întoarce în mormânt dacă ar cunoaște amploarea pe care au luat-o, după 11 septembrie, schimburile noastre de informații cu CIA”.

Relația de lucru a Biroului cu restul guvernului rămânea o luptă constantă. Procurorul general a fost șocat când FBI nu a reușit să găsească un savant nebun care trimitea scrisori cu spori de antrax pe adresele televiziunilor, ziarelor și senatorilor americani. Vreme de patru ani, FBI s-a concentrat pe omul greșit. Biroul era înecat de indicii false; rețelele lui informatice cădeau; la computerele lui încă mai era nevoie de 12 clicuri ca să salvezi un document.

FBI nu avea conexiune cu restul serviciilor de informații americane. Sediul central nu putea primi, de la NSA sau CIA, rapoarte clasificate la nivel strict secret – și aproape totul era clasificat strict secret. Informațiile proaspete nu puteau fi integrate în bazele de date ale CIA.

Presiunea asupra oamenilor de la conducerea Biroului era enormă. Directorii pe probleme de contraterorism rezistau cel mult un an, după care erau epuizați. Șefii de personal ai lui Mueller rezistau puțin mai mult; cei responsabili cu tehnologia informației rezistau chiar mai puțin.

Cum războiul împotriva terorismului s-a răspândit în întreaga lume, cea mai periculoasă criză de personal cu care se confrunta Mueller era cea de pe teren. Conflictul dintre FBI și omologii lui pe contraterorism s-a propagat pe tot lanțul de comandă al Americii, un fitil cu ardere lentă ce a mers de la închisorile secrete ale CIA până la Casa Albă.

Mueller a început să-i trimită pe primii din cei o mie de agenți FBI repartizați în teatrele de război în noiembrie și decembrie 2001. Misiunea lor era să strângă informații și să interogheze prizonierii. Cât privește interogatoriile, FBI avea norme bătute în cuie: fără brutalitate, fără violență, fără intimidare.

Unii agenți FBI au mers la bazele militare din Afghanistan, alții la baza navală SUA din Golful Guantánamo. Câțiva agenți FBI au luat

parte, împreună cu CIA, la misiuni secrete tip capturează-sau-ucide, împotriva suspecților al-Qaeda. Pe 28 martie 2002, au făcut prima lor captură importantă: un palestinian care lucra pentru al-Qaeda în Faisalabad, Pakistan. Acesta a fost grav rănit în luptă; raidul a vizat o casă conspirativă în care se adunase un grup de militanți. Legat pe o targă, el a fost dus la nou-înființata închisoare secretă a CIA – un loc ultrasecret într-o hală de la baza aeriană Udon Thani, în nord-estul extrem al Thailandei, aproape de granița cu Laos.

„Ieri am ridicat un individ pe nume Abu Zubaydah”[671], a anunțat președintele Bush la o strângere de fonduri a Partidului Republican, în Greenwich, Connecticut, pe 9 aprilie. „Este unul dintre personajele importante care complotează și plănuiesc să aducă moarte și distrugere în Statele Unite. Acum nu mai complotează și nu mai plănuiește nimic. Se află acolo unde-i este locul.” Pe baza următoarelor rapoarte de la CIA, președintele a afirmat că prizonierul ar fi omul numărul trei în al-Qaeda și șeful de operațiuni al lui bin Laden.

„O comoară națională”

Primii americani care l-au chestionat pe Abu Zubaydah au fost doi dintre cei opt agenți FBI vorbitori de arabă: Steve Gaudin, un veteran care a anchetat și atacul cu bombă de la Nairobi, și Ali Soufan, care a condus investigația Cole, în Yemen. Soufan avea 30 de ani, era originar din Liban, avea un master în relații internaționale la Universitatea Villanova și intrase în FBI dintr-o toană, în 1997. El a devenit celebru în lumea închisă a contraterorismului american pentru cunoștințele lui ca anchetator și pentru dibăcia de care dădea dovadă la interogatorii. Generalul-maior Michael Dunleavy, comandantul militar de la Guantánamo, unde Soufan a condus interogatorii și a obținut mărturisiri, l-a numit „o comoară națională”[672].

Soufan l-a abordat pe prizonierul rănit, închis în celula întunecată, cu o voce blândă și cu un bagaj serios de cunoștințe. „L-am întrebat cum îl cheamă”[673], a depus mărturie ulterior Soufan. „Mi-a dat pseudonimul, drept răspuns. Apoi l-am întrebat: «Dar dacă ți-aș spune

Hani?» Acesta era numele cu care îl alinta mama lui, în copilărie. M-a privit șocat, a spus «bine» și am început să vorbim."

Peste două zile, prizonierul a identificat o fotografie a lui Khalid Sheikh Mohammed, cel care plănuia atacurile al-Qaeda. Era cel mai important rezultat obținut de FBI până la momentul respectiv. „Înainte de asta", avea să depună mărturie Soufan, „nu știam nimic despre rolul lui KSM în atacurile din 11 septembrie sau despre importanța lui în structura de comandă a al-Qaeda."

Ofițerul CIA de la închisoarea clandestină a transmis raportul la sediul central. Directorul CIA, George Tenet, a fost nemulțumit să afle că FBI conducea interogatoriile. El a ordonat unei echipe de contraterorism de la CIA să preia cazul din Thailanda. „Am fost îndepărtați", a spus Soufan. „Au fost introduse tehnici dure – pentru început, dezbrăcarea de haine a prizonierului și privarea lui de somn pentru 48 de ore la rând – iar „Abu Zubaydah s-a închis în el și a încetat să vorbească". Apoi FBI a preluat din nou interogarea. Prizonierul a dezvăluit că se ocupase de logistică și de organizarea călătoriilor pentru al-Qaeda. El a mai furnizat informații care au dus, pe 8 mai, la arestarea lui Jose Padilla, un huligan dintr-o bandă de stradă din Chicago convertit la islamism în închisoare, care s-a asociat cu al-Qaeda în Pakistan și în Afghanistan, și care visa să detoneze la Washington o bombă murdară, radioactivă.

CIA și-a arogat în mod fals meritul pentru arestare și a recuperat controlul asupra interogatoriilor. Ofițerii ei l-au bombardat pe prizonier cu zgomote puternice, l-au ținut în frig și l-au pus într-un sicriu, pentru un simulacru de înmormântare. Soufan și Gaudin au protestat. Ofițerii CIA le-au spus că tehnicile respective fuseseră aprobate la cel mai înalt nivel al guvernului american.

Soufan a spus că a contactat sediul central al FBI și a raportat că asistase la „metode care frizau tortura". A refuzat să ia parte. Șeful pe contraterorism al Biroului, Pasquale d'Amuro, i-a retras pe ambii agenți din Thailanda, pe la sfârșitul lui mai. Dar nu a ridicat problema cu Mueller pentru cel puțin două luni. Directorul a aflat abia după ce s-a trecut peste linie.

Pe 1 august, Oficiul de Consiliere Legală de la Departamentul Justiției a aprobat cererea CIA de a folosi simulacrul de înec în cazul lui Abu

Zubaydah. Această tehnică, echivalentă cu tortura, era menită să smulgă mărturisiri de teama morții iminente prin înec. În aceeași zi, John Yoo, adjunct al procurorului general Ashcroft, a informat Casa Albă că legile împotriva torturii nu se aplică în cazul interogatoriilor luate de americani. Președintele, vicepreședintele, secretarul Apărării și directorul CIA au fost de acord.

Nu și FBI. „Noi nu facem asta”[674], i-a spus D’Amuro lui Mueller, câteva săptămâni mai târziu. D’Amuro supervizase investigația și trimiterile în judecată pentru atacurile cu bombă de la ambasadele din Africa de Est. El știa că teroriștii ar vorbi cu FBI. În plus, era de părere că prizonierii ar spune orice ca să oprească tortura, iar născocirile lor ar lansa FBI într-o vânătoare de fantome. Și mai era convins că, într-un fel sau altul, tortura secretă avea să iasă la iveală, iar agenții FBI vor trebui să depună mărturie în instanță. Credibilitatea lor, ca și cazurile împotriva teroriștilor, ar fi fost compromise dacă ei ar fi luat parte la tortură sau ar fi tolerat-o. El voia să poată spune că FBI avea mâinile curate.

Amândoi au înțeles că într-o zi puteau să fie ei cei interogați, sub reflectoarele televiziunii, într-o sală a Congresului, sau într-un tribunal, sub jurământ.

Mueller a fost prins din nou între domnia legii și rigorile secretizării. În principiu, era de acord cu D’Amuro. Dar și el a păstrat tăcerea și nu a consemnat nimic în scris. Disputa dacă FBI putea să încurajeze tortura sau nu a continuat.

În august, CIA l-a supus pe Abu Zubaydah de 83 de ori la simulacru de înec și l-a ținut cu forța treaz o săptămână și chiar mai mult. Fără rezultat. Multe dintre informațiile raportate de CIA de la închisoarea secretă s-au dovedit până la urmă false. Prizonierul nu era șeful de operațiuni al lui bin Laden. Nu el era creierul acțiunilor teroriste. Abu Zubaydah a spus agenților FBI tot ceea ce știa, iar în fața CIA a spus ceea ce nu știa.

„Ai declarat anumite lucruri ca să-i faci să înceteze, iar acele lucruri erau de fapt neadevărate, este corect?” a fost întrebat el cinci ani după aceea, într-un tribunal la Guantánamo.

„Da”, a răspuns el. „Ei mi-au spus: «Ne pare rău, am descoperit că nu

ești Numărul Trei, că nu ești unul dintre parteneri, că nu ești nici măcar luptător».”[675]

Tortura a continuat în Afghanistan și Cuba, iar agenții FBI au fost iarăși martori.

La jumătatea lui septembrie, Soufan a discutat cu un prizonier al-Qaeda pe nume Ramzi Binalsibh, complet dezbrăcat și legat cu lanțuri de podea, într-o închisoare secretă a CIA de la baza aeriană Bagram, lângă Kabul. Soufan a spus că începea să obțină „informații valoroase”, după 45 de minute, când ofițerii CIA i-au ordonat să înceteze discuția. Pe 17 septembrie, ei au dus prizonierul cu avionul la o a doua închisoare secretă, în Maroc, apoi în Polonia; sub tortură, el a descris comploturi de a prăbuși avioane pe aeroportul Heathrow și în Canary Wharf, la Londra. De asemenea, el a fost diagnosticat cu schizofrenie.

Soufan a mers la Guantánamo, fiind unul din cei peste 400 de agenți FBI care au lucrat la baza navală în următorii doi ani. Jumătate dintre ei au raportat abuzuri la interogatorii.

Printre prizonierii chestionați de Soufan a fost și un agent operativ al-Qaeda pe nume Mohammed al-Qahtani, capturat de forțele pakistaneze pe când încerca să fugă din Afghanistan. FBI l-a identificat, după amprente, ca fiind cel de-al 20-lea terorist din 11 septembrie, cel care n-a mai ajuns să urce în avion: venit în Statele Unite pe aeroportul din Orlando, fără să vorbească engleza și fără bilet de întoarcere, el a fost reținut de agenții de la vamă și imigrări, amprentat, fotografiat și deportat înapoi în Dubai, cu puțin înainte de atacuri.

Vreme de o lună, Soufan a încercat să-l facă pe al-Qahtani să vorbească la Guantánamo, unde prizonierul era ținut pe o navă-închisoare, într-o celulă înghețată, unde luminile ardeau intens toată noaptea. Dar Soufan n-a reușit să scoată nimic de la el cu vorba bună.

Ofițerii din armată au cerut apoi și ei „o bucată din al-Qahtani” și „au transmis FBI-ului să se dea la o parte”, în octombrie. L-au interogat câte 24 de ore la rând, i-au pus lesă și i-au cerut să facă pe câinele, l-au dezbrăcat și l-au expus așa în public, l-au ținut în frig până în pragul hipotermiei, l-au înfășurat în bandă adezivă de la gât în jos, l-

au ținut în fața unor câini agresivi și i-au ordonat să se închine la un altar.

Pe 22 octombrie 2002, agenții FBI de la Guantánamo au deschis un dosar pe care mai târziu aveau să-l eticheteze „Crime de război".

Un e-mail din Cuba, care a circulat la vârful Diviziei Contraterorism în noiembrie, i-a alertat pe responsabili referitor la ceea ce vedeau și auzeau agenții. „Cei care folosesc astfel de tehnici ar putea fi puși sub acuzare, trimiși în judecată și posibil condamnați", și-a avertizat colegii de la sediul central Spike Bowman, șeful departamentului legislativ pe probleme de securitate națională din cadrul FBI. „Nu putem controla ce face armata", a scris el. „Dar trebuie să ne ținem la distanță și trebuie să-i transmitem cât de multe informații... lui Mueller, cât de curând posibil."[676]

Nimeni nu l-a informat și pe Mueller.

Agenții FBI de la Guantánamo au continuat să raporteze ce făceau omologii lor. Esența rapoartelor lor a ajuns, de la avocații din FBI, până la cele mai înalte niveluri din Departamentul Justiției. Dar colaboratorii apropiați ai lui Mueller l-au ferit pe acesta de lupta tot mai puternică – „un război continuu, de durată, de tranșee"[677], în cuvintele șefului de cabinet al lui Ashcroft – dintre justiție, CIA, Pentagon și Casa Albă. Disputa despre interogare, informații secrete și tortură a continuat mai bine de un an.

Ali Soufan a rezolvat-o în felul lui. El a părăsit FBI în 2005 – un eveniment rar în administrația americană, o demisie din motive de conștiință într-o chestiune de onoare.

„Nimeni nu a fost mai șocat"

În timp ce lupta în jurul interogatoriilor continua mocnit, Mueller era implicat într-o altă dispută feroce, referitoare la respectarea legii și la rolul FBI. Vicepreședintele Cheney a vrut să trimită militari americani într-o enclavă musulmană din Lackawanna, un orășel izolat din nordul

statului New York, aproape de granița cu Canada. Trupele ar fi trebuit să ridice șase presupuși susținători al-Qaeda – cu toții cetățeni americani – să-i acuze că ar fi combatanți inamici și să-i trimită la Guantánamo pentru totdeauna.

Exista temerea că suspecții din Lackawanna erau bombe cu ceas aproape de detonare, o celulă în adormire de agenți secreți al-Qaeda în America. Toți aveau rădăcini de familie în Yemen. Toți călătoriseră în Afghanistan. Dar Mueller a convins Casa Albă să lase FBI-ul să-i ridice, în loc să trimită armata.

Investigația a necesitat ca FBI, CIA și Agenția Națională de Securitate să-și unească puterile. Acestea s-au contopit într-un atac pe o șosea îndepărtată din Yemen, pe 3 noiembrie 2002, când o dronă Predator înarmată cu rachete Hellfire a distrus o camionetă în care, printre pasageri, se aflau doi indivizi căutați pentru terorism. Unul dintre ei era un membru al-Qaeda implicat în atacul distrugătorului Cole; el a fost depistat printr-o combinație dintre investigațiile lui Soufan, culegerea de date de către NSA și supraveghere CIA. Celălalt era Kamal Derwish, care locuise în Lackawanna, îi cunoștea pe suspecții arestați și îi sfătuise să meargă în Afghanistan. În acest dosar, el era subiectul unei condamnări date în secret. Sentința era definitivă: a fost primul american vizat și ucis de americani, în războiul împotriva terorismului.

Când președintele Bush a pledat pentru extinderea războiului împotriva Irakului, în Discursul despre Starea Uniunii din 28 ianuarie 2003, el i-a numit pe cei șase indivizi din Lackawanna o celulă al-Qaeda. FBI avea să ajungă la concluzia că acest lucru nu era adevărat. Nu a apărut niciodată vreo dovadă că ei ar fi plănuit un atac. Nu erau agenți în adormire. Erau niște tineri maleabili, care s-au resemnat să coopereze cu guvernul. Au căpătat sentințe relativ ușoare, de șapte ani de închisoare. Trei dintre ei au intrat în programul federal de protecție a martorilor și au depus mărturie de partea Statelor Unite, în tribunalele de la Guantánamo.

Cazul a declanșat o dezbatere aprinsă la sediul central al FBI, care a continuat după ce suspecții au pledat vinovat. Dacă FBI ar fi gândit ca un serviciu de informații, ar fi putut colabora cu unul sau mai mulți dintre suspecții de la Lackawanna pentru a penetra al-Qaeda în Afghanistan. Oare Biroul ar fi trebuit să-i recruteze ca spioni în loc să-i

aresteze?

Mueller nu avea cum să rezolve astfel de probleme. Biroul nu dispunea încă de capacitatea de a folosi informațiile secrete ca armă de securitate națională. Era prea prins să reacționeze la evenimentele zilei, orei și minutului. Nu putea vedea în perspectivă. Pentru Mueller și adjuncții săi era dificil să pătrundă dincolo de limitele propriilor birouri. Mueller încerca să dubleze numărul agenților de contraterorism și al analiștilor de spionaj la FBI, dar mașinăria dovedea o inerție insuportabilă.

Până când Statele Unite au declanșat războiul împotriva Irakului, pe 19 martie 2003, Mueller și Larry Medford, noul său director pe probleme de contraterorism, al treilea care a deținut această funcție în ultimele 14 luni, erau bombardați zilnic cu sute de raporturi de amenințări din Orientul Mijlociu. Ei erau luați prin surprindere de eșecul aranjamentelor atent cultivate ale lui Mueller cu Curtea de Supraveghere a Informațiilor Externe asupra rolului FBI în programul Vântul Stelar. Casa Albă ordonase Biroului să se limiteze la investigarea amenințării reprezentate de zecile de mii de irakieni care trăiau în Statele Unite. Comisia Congresului 9/11 era pe cale să își țină primele audieri publice și în mod sigur directorul ar fi fost chemat să dea socoteală de rateurile FBI-ului, actuale și din trecut. Presiunea telefoanelor care sunau neîncetat, solicitările de a împiedica următorul atac și starea de spirit în vreme de război impusă de președinte apăsau pe umerii câtorva agenți. Pe 29 aprilie, după ce fusese trezit de un telefon la 4.30 dimineața, șeful unității pentru Iran din cadrul Diviziei de Contraterorism s-a sinucis cu propria armă.

Pe 1 mai, președintele Bush a declarat că operațiunile de luptă în Irak se încheiaseră și că misiunea americană fusese îndeplinită. Mueller a crezut că va avea un moment de respiro să se gândească. A luat decizia de a „transforma Biroul într-o agenție de informații”.

Mueller a creat din nimic un Oficiu pentru Informații la FBI și a angajat-o ca director al acestuia pe șefa serviciului de spionaj electronic de la Agenția Națională de Securitate. Era cea mai puternică femeie din comunitatea serviciilor secrete americane. Și aproape nimeni de la FBI nu auzise vreodată de ea.

Maureen Baginski își construise întreaga carieră la NSA, unde a

început ca analist pe Rusia și a urcat în ierarhie până la o funcție de comandă. La trecerea dintre secole, când NSA se trezise incapabilă să țină pasul cu explozia de informație codificată de pe internet, iar supercomputerele Agenției gâfâiau și cedau unul după altul, generalul Hayden a desemnat-o pe Baginski să dreagă lucrurile. Directoratul ei SIGINT era cea mai mare componentă din sistemul american de spionaj; ea dirija un buget care rivaliza cu cele patru miliarde de dolari ale FBI și un personal mai numeros decât cei aproape 11 000 de agenți ai Biroului. De asemenea, s-a aflat la conducerea programului Vântul Stelar încă de la crearea acestuia.

Mueller a făcut-o mâna lui dreaptă. Ea avea să-i stea alături la fiecare întâlnire crucială. I-a dat un birou alăturat de al lui și i-a spus să se apuce de treabă. Dar la început ea n-a avut nici bani, nici oameni; i-a luat un an ca să adune un efectiv de 50 de agenți, cât un pluton mai numeros de pușcași marini. Iar în timpul acesta s-a bucurat de prea puțin sprijin din partea birourilor teritoriale. Ea și-a transmis mesajul tuturor agenților speciali responsabili pe întreg teritoriul Americii; făceau parte de-acum dintr-un serviciu de informații al secolului XXI. Fiecare birou teritorial trebuia să-și creeze și să facă să funcționeze un grup propriu de informații, care să raporteze la sediul central cu ce amenințări se confrunta. Oamenii din teritoriu erau însă neîncrezători.

Baginski a devenit cunoscută aproape instantaneu celor din FBI drept Visătoarea. Ea i-a raportat lui Mueller că avea să fie nevoie de ani de zile pentru transformare. Erau într-un maraton, a spus ea, nu un sprint, și nu era o cursă pentru cei cu răsuflarea scurtă.

Mueller a trecut totodată la crearea unui birou teritorial FBI cu toate atribuțiile la Bagdad. Înainte de război, el a semnat un ordin care stabilea rolul FBI ca misiune de informații ce avea drept obiective capturarea liderilor inamici, exploatarea documentelor secrete și descoperirea potențialelor amenințări la adresa Statelor Unite. Planul inițial era să fie trimiși în Irak câte 70 de agenți odată. Până la urmă au ajuns să lucreze în Irak peste 1 500 de agenți, analiști și tehnicieni pentru prelucrarea probelor.

La început, viața a fost frumoasă. În lunile mai și iunie, Bagdadul a fost un oraș sigur. Dosarele serviciilor secrete irakiene erau stocate cu miile în posturile de comandă americane. Agentul special FBI responsabil cu conducerea oficiului teritorial din Irak, care se schimba

la fiecare trei luni, avea un rang echivalent cu cel al unui general cu trei stele. Biroul lui era în centrul SPA de lângă piscina din palatul prezidențial al lui Saddam Hussein, în Zona Verde controlată de trupele americane.

În câteva săptămâni însă, misiunea a luat o întorsătură urâtă. FBI a primit ordin să lucreze cu ministrul interimar de Interne al Irakului, la reconstruirea forțelor de ordine ale națiunii. Ministru era Bernard Kerik, comisar de poliție la New York în momentul atacurilor din 11 septembrie și vechi prieten al Biroului. Banii nu erau o problemă pentru el. Cărămizi de bancnote de o sută de dolari, învelite în plastic, erau disponibile pentru orice, de la rețele de informatori până la computere.

Dar Kerik a plecat de la Bagdad după 90 de zile, pe 2 septembrie 2003, fără să-și fi îndeplinit misiunea. Singurul lucru pe care l-a lăsat în urmă au fost 50 000 de pistoale Glock, într-un depozit. Bush l-a numit conducător al Departamentului Securității Interne; o investigație FBI a blocat însă nominalizarea, ducând la condamnarea și trimiterea lui Kerik la închisoare pentru fraudă.

Antrenamentul pe care FBI îl oferea poliției irakiene a fost întrerupt de o serie de situații de urgență. Peste tot explodau mașini capcană. FBI a trebuit să cerceteze ruinele Ambasadei Iordaniei, ale sediului Națiunilor Unite și cel al Crucii Roșii, la Bagdad. Militarii americani au trebuit să cheme FBI să strângă dovezi de la tot mai multe locuri ale crimei – atentate sinucigașe, bombe ascunse la marginea drumului sau atacuri ale lunetiștilor asupra punctelor de control instalate de militari sau a posturilor de poliție – pe măsură ce începeau să piardă controlul asupra orașului ocupat.

La câteva zile după plecarea lui Kerik, agenții FBI au primit misiunea să interogheze prizonieri la Abu Ghraib, cea mai mare închisoare din Bagdad. Aici au luat mii de amprente și au condus sute de interogatorii, în ultimele trei luni ale anului 2003. Agenții erau nerăbdători să găsească prizonieri care lucraseră ca ofițeri de informații irakieni sau care călătoriseră în Statele Unite. Dar urau să lucreze în haosul din clădirea principală de la Abu Ghraib, preferând să stea de vorbă cu deținuții în corturi sau în rulote. Și nici nu lucrau noaptea, când tabăra era ținta tirurilor insurgenților. Așa că abia în noiembrie și decembrie 2003 au început să audă zvonuri despre

tortura și morțile suspecte din închisoare. Abia pe 21 ianuarie 2004 au primit informații la prima mână de la un căpitan de armată, care le-a spus că există casete filmate cu bătăi și violuri. Un agent FBI de rang înalt de la Bagdad, Edward Lueckenhoff, a transmis vestea la sediul central. Era pentru prima dată când cineva de la Washington auzea despre dovezile care aveau să iasă la lumină trei luni mai târziu, pătând reputația internațională a Statelor Unite.

Trei dintre colaboratorii principali ai lui Mueller pe probleme de contraterorism au cântărit raportul și au decis să nu facă nimic. Lucrurile erau în afara jurisdicției lor și mai presus de autoritatea funcției pe care o dețineau. Ei nu voiau nici să strice relația FBI cu armata și cu CIA în Irak. Era pe cale să se întâmple ceva și mai important: FBI urma să primească acces la Deținutul Numărul Unu.

Saddam Hussein și George Piro au început prima din cele 25 de discuții ale lor între zidurile cu sârmă ghimpată de la Camp Cropper, închisoarea puternic iluminată a armatei americane de la marginea aeroportului internațional din Bagdad, puțin după ora 7 dimineața, pe 7 februarie 2004.

Piro își începuse cariera la FBI căutând urmele rețelei al-Qaeda în Phoenix, Arizona, cu cinci ani în urmă. Acum, era unul din cei peste zece agenți FBI vorbitori nativi de arabă și se afla pentru a doua oară la Bagdad. Se născuse și crescuse la Beirut, iar vocea lui avea un ritm specific libanez, care-i plăcea lui Saddam. Curând își spuneau pe numele mic.

Piro se născuse cam pe vremea când Saddam a ajuns pentru prima dată la putere în Irak. Avea 34 de ani și era un bărbat înalt, slab, cu o privire strălucitoare și intensă. Fusese ofițer de poliție în Turlock, California, un oraș la 150 km est de San Francisco, găzduind de decenii întregi o comunitate importantă de creștini asirieni din Orientul Mijlociu. Părinții lui se mutaseră aici în 1982, când el avea 12 ani, ca să scape din războiul ce măcina Beirutul.

Piro s-a pregătit șase săptămâni ca să-l chestioneze pe Saddam. Rapoartele lui de interogatoriu arată cum relația pe care a stabilit-o și rigoarea întrebărilor lui au produs revelații care au șocat Casa Albă. Saddam a spus că a folosit telefonul doar de două ori și că rareori a dormit în același pat două nopți la rând, de la începutul primului

război dus de americani împotriva Irakului, în 1991. El îl disprețuia pe Osama bin Laden, pe care îl considera un fanatic sunnit. Acum era pregătit să moară în mâinile celor care îl capturaseră.

După șase zile de discuții, Piro l-a întrebat cu insistență pe Saddam despre evazivul arsenal chimic și biologic al Irakului, justificarea președintelui Bush pentru invazie.

Unde erau armele de distrugere în masă? a întrebat el. Existau măcar? Nu, nu existau, a spus Saddam. Fusese o cacealma de lungă durată, o dezinformare menită să-i țină la respect pe iranieni, pe israelieni și pe americani.

„Le-am distrus. V-am spus asta", i-a spus Saddam lui Piro, pe 13 februarie 2004. „Pentru numele lui Dumnezeu, dacă aveam astfel de arme, le-aș fi folosit în lupta împotriva Statelor Unite!" Spunea adevărul.

FBI aducea – și nu era pentru prima dată când se întâmpla asta – dovezi care subminau președinția. „Nimeni nu a fost mai șocat și mai furios decât mine", a scris Bush în memoriile lui. „Aveam o senzație de rău fizic de câte ori mă gândeam la asta. Și o mai am și acum."

650 Kean, declarație publică în fața reporterilor și a martorilor, audierile Comisiei 11 Septembrie, 13 aprilie 2004.

651 Burger, istorie orală, FBI/FBIOH.

652 Kiser, istorie orală, FBI/FBIOH.

653 SUA vs. Hanssen, depoziție sub jurământ în sprijinul arestării, Tribunalul Districtual, Districtul de Est din Virginia, Crim. 1-118-A.

654 Chestionarea lui Hanssen, citată în William Webster și alții: „O trecere în revistă a programelor de securitate ale FBI", Departamentul Justiției, martie 2002.

655 Williams, citat în Eleanor Hill, „Modul în care FBI a tratat investigația de la Phoenix Electronic Communication și a lui Zacarias Moussaoui înainte de 11 septembrie 2001," Comisia Comună, raport

intern, 24 septembrie 2002.

656 Hill, „Modul în care FBI a tratat investigarea de la Phoenix Electronic Communication". FBI a clacat și când un agent important din investigația Cole, Steve Bongardt, a aflat dintr-un e-mail trimis greșit că unul dintre membrii fondatori ai celulei al-Qaeda din Yemen, Khalid al-Mihdahr, a primit o viză reînnoită pentru intrarea în Statele Unite. Pe 29 august 2001, superiorii lui i-au spus să stea potolit: nu era cazul lui. „Într-o zi o să moară cineva", a scris el într-un mesaj către supervizorii lui, „și – cu Zid sau fără Zid – opinia publică n-o să înțeleagă". Al-Mihdahr a fost unul dintre atacatorii din avioane, pe 11 septembrie.

657 Mărturia lui Samit, SUA vs. Moussaoui, 20 martie 2006.

658 Mărturia lui Samit, SUA vs. Moussaoui, 20 martie 2006. Moussaoui fusese recrutat de al-Qaeda. El era ținut în rezervă pentru un al doilea val de atacuri.

659 E-mailurile lui Kiser către Samit și răspunsurile lui au fost făcute publice de Comisia Comună și de Comisia 11 Septembrie, deși nici unul dintre agenți nu a fost identificat nominal. Kiser a înregistrat un interviu de istorie orală pentru Societatea Foștilor Agenți Speciali din FBI, în octombrie 2009, în care a dat detalii despre corespondență. „A fost îngrozitor", a spus ea. „Știam cu toții... Și nici măcar nu aflasem despre nota din Phoenix. Pentru că idioții din ITOS [secția de terorism internațional de la FBI] nu au spus nimănui. Nici măcar Dale Watson nu a știut despre nota din Phoenix. Am fi luat la puricat școlile astea de zbor și am fi băgat spaima în indivizii aceștia. Dacă ar fi încercat altceva? Probabil că da. Dar n-ar mai fi avut amploarea a ceea ce am trăit."

660 Depoziția lui Clarke, Comisia 11 Septembrie, 8 aprilie 2004. Clarke, responsabilul pe probleme de terorism de la Casa Albă, nu avea încredere că FBI avea să furnizeze vreodată un raport despre al-Qaeda. „Nota din Phoenix, cazul din Minnesota, lucruri de felul acesta", a spus el. „Nu doar că s-au trecut cu vederea câteva indicii." Eșecurile mergeau mulți ani în urmă.

„Știu de abuzurile în care s-a angajat FBI în anii 1950 și 1960", a spus el, „dar până în anii 1980 sau 1990 ar fi trebuit să recunoaștem

necesitatea strângerii de informații pe plan intern... Nu înseamnă că devii un stat totalitar, dacă faci treabă bună în ceea ce privește supravegherea și controlul. Aveam nevoie să existe strângere de informații pe plan intern și de capacități de analiză, și nu le-am avut."

661 Clarke, Against All Enemies, pp. 13–14.

662 George W. Bush, Decision Points (New York: Crown, 2010), p. 8.

663 Discursul lui Bush la sediul central al FBI, 10 octombrie 2001.

664 Această politică, urmările ei și întârzierile în informarea lui Mueller sunt documentate în „Reținuții pentru 11 septembrie," Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, aprilie 2003.

665 John Ashcroft, „Discurs la Conferința Primarilor din SUA", 25 octombrie 2001.

666 Generalul Michael V. Hayden, „Ce fac serviciile secrete americane, și mai ales NSA, pentru a apăra națiunea", discurs la Clubul Național al Presei, 23 ianuarie 2006.

667 Hayden, discurs la Clubul Național al Presei, 23 ianuarie 2006.

668 John Yoo, „Autoritatea de a recurge la forța militară pentru a combate activități teroriste în interiorul Statelor Unite", Biroul de Consiliere Juridică, Departamentul Justiției, 23 octombrie 2001; declasificat pe 2 martie 2009.

669 Discursul lui Lamberth, Asociația Bibliotecilor Americane, 23 iunie 2007.

670 Discursul lui Mueller, Facultatea de Drept de la Stanford, 18 octombrie 2002.

671 Remarcă făcută de președintele Bush la un dineu republican, hotelul Hyatt Regency, Greenwich, Conn., 9 aprilie 2002.

672 Generalul Dunleavy, citat în „Analiză a implicării FBI și observații privind interogarea deținuților la Guantánamo, în Afghanistan și în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, octombrie 2009.

673 Depoziția lui Soufan, Comisia Juridică a Senatului, 13 mai 2009.

674 Discuțiile lui D'Amuro cu Mueller sunt citate în „Analiză a implicării FBI și observații privind interogarea deținuților la Guantánamo, în Afghanistan și în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, octombrie 2009.

675 Transcriere, Analiza tribunalului privind statutul de combatant, Guantanamo Bay, 27 martie 2007.

676 „Analiză a implicării FBI și observații privind interogarea deținuților la Guantanamo, în Afghanistan și în Irak", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, octombrie 2009.

677 Ibid.

CAPITOLUL 45

„DACĂ NU FACEM ASTA, VOR MURI OAMENI”

A doua zi după Pearl Harbour, președintele Roosevelt i-a acordat lui J. Edgar Hoover puterea de a monitoriza tot traficul de telecomunicații din și spre Statele Unite. La trei săptămâni după atacurile din 11 septembrie, președintele Bush i-a dat lui Mueller o autoritate aproape la fel de puternică.

Vreme de 29 de luni după ordinul lui Bush, FBI a urmărit mii de telefoane și de adrese de internet din Statele Unite, sub egida Agenției Naționale de Securitate. „În fiecare zi”, după cum a spus Mueller, Biroul a investigat „amenințări prin e-mail din toată lumea, care spuneau că o anume acțiune teroristă specifică urma să aibă loc în Statele Unite”[678].

Sarcina de „a neutraliza agenții al-Qaeda care au intrat deja în Statele Unite și s-au instalat în societatea americană este una dintre cele mai serioase provocări pentru serviciile de informații și de impunere a legii”[679], a spus Mueller la o ședință cu ușile închise a Comisiei pentru Servicii Secrete a Senatului, pe 24 februarie 2004. Directorul se confrunta acum cu o sarcină la fel de intimidantă. El trebuia să-i sfideze pe președintele și pe vicepreședintele Statelor Unite, să-i înfrunte într-un joc ce avea drept miză secretele și democrația, să le țină piept în numele legii.

Existau cel puțin trei programe separate de ascultare, la scară globală, care urmăreau și evaluau traficul electronic de informații, sub paravanul Vântului Stelar. Cel puțin două dintre ele încălcau garanțiile oferite de Constituție împotriva percheziților și a confiscărilor fără mandat. Mueller nu vedea nici o dovadă că programele de supraveghere au salvat o viață, au împiedicat un atac iminent sau au descoperit un membru al-Qaeda în Statele Unite.

Vântul Stelar trebuia reautorizat la fiecare 45 de zile, prin semnătura președintelui Bush și cea a procurorului general Ashcroft, care acționau în baza unor rapoarte primite de la CIA – pe care ofițerii de informații le numeau „rapoartele sperietoare” – justificând continuarea supravegherii. Numărul celor care știau despre ce era vorba era mic, dar în creștere. Câțiva avocați de la Departamentul Justiției și câțiva judecători de la instanțele ce se ocupau de cazuri secrete au fost de părere că programele erau neconstituționale și că puterea lor trebuia controlată. Ei l-au convins pe James Comey, proaspăt numit numărul doi în cadrul ierarhiei la Departamentul Justiției. Iar Comey avea să-l câștige curând de partea lui pe Robert Mueller.

Pe 4 martie, Mueller și Comey au căzut de acord că FBI nu putea să continue în acest mod programele de supraveghere. Sfera căutărilor trebuia modificată în sensul protejării drepturilor americanilor. Cei doi au fost de părere că procurorul general Ashcroft nu trebuia să reautorizeze Vântul Stelar, așa cum se prezenta programul la momentul respectiv. Comey și-a susținut punctul de vedere în fața șefului său chiar în aceeași zi, într-o discuție tensionată ce a durat o oră la Departamentul Justiției, iar Ashcroft a fost de acord. Comey era foarte convingător, ca avocat. Unul dintre procurorii preferați de FBI, nepot al unui șef de poliție irlandez, el a lucrat cu pricepere și intensitate la cazuri de terorism, ca procuror federal în Manhattan vreme de doi ani după atacurile al-Qaeda din 11 septembrie. Încrederea investită în el în acea zi a dovedit că uimitoarea forță a securității naționale a Statelor Unite se bazează la fel de mult pe relațiile personale ca și pe autoritatea conferită de lege.

În noaptea aceea, la câteva ore după ce Comey l-a câștigat de partea lui, Ashcroft s-a prăbușit sub un val de grețuri și dureri cumplite. Doctorii au constatat că suferă de calculi la vezica biliară și de o pancreatită potențial fatală, așa că l-au sedat și l-au programat la operație. Pe perioada incapacității lui Ashcroft, Comey devenea procuror general interimar și principalul responsabil cu respectarea legii în Statele Unite.

Vântul Stelar trebuia reautorizat pe 11 martie. Urmau șapte zile de confruntare, de luptă pentru supremație între securitate și libertate. Mueller „mi-a fost de mare ajutor în acea săptămână”, a spus Comey.

Directorul FBI s-a întâlnit cu vicepreședintele Cheney la Casa Albă, la prânz, pe 9 martie. Se uitau țintă unul la celălalt, de la capetele mesei din colțul biroului lui Andrew Card, șeful de cabinet al președintelui. Cheney era de neînduplecat: nimeni nu avea dreptul să conteste puterile președintelui. Programul de spionaj avea să continue, la ordinul lui, să meargă înainte, cu sau fără aprobarea Departamentului Justiției.

„S-ar putea să am o problemă cu asta”[680], i-a replicat Mueller. Notele lui despre întrevedere spun că el l-a avertizat pe vicepreședinte că FBI trebuia „să revizuiască legalitatea participării lui la program”.

Pe 10 martie, președintele Bush le-a ordonat lui Andrew Card și consilierului de la Casa Albă, Alberto Gonzalez, să meargă la secția de terapie intensivă a Spitalului Universitar George Washington, la un kilometru și jumătate vest de Casa Albă, și să obțină semnătura lui Ashcroft. Rezerva lui Ashcroft era păzită de agenți de securitate de la FBI. Acesta fusese operat cu o zi înainte și starea nu îi permitea să primească vizitatori, cu atât mai puțin să semneze ordine prezidențiale secrete. Președintele a sunat la spital la ora 18.45 și a insistat să vorbească la telefon cu Ashcroft. A răspuns însă soția lui.

Președintele i-a spus că era o problemă de securitate națională. Doamna Ashcroft nu a vrut să-i dea receptorul soțului ei. Agenții FBI au avut prezența de spirit să-l anunțe pe șeful de cabinet al lui Ashcroft că oamenii președintelui erau în drum spre spital. Acesta l-a anunțat pe Comey. Procurorul general interimar i-a telefonat lui Mueller, cerându-i să vină și el la spital, ca să fie martor la confruntare.

S-au grăbit spre secția de terapie intensivă. Comey a ajuns primul acolo. A intrat în camera întunecată și a văzut că Ashcroft părea să se stingă: „Imediat am început să îi vorbesc... și am încercat să-mi dau seama dacă se putea concentra asupra a ceea ce se întâmpla în jur. Și nu mi-a fost clar dacă putea. Părea într-o stare foarte proastă.” Comey a ieșit pe hol și i-a telefonat din nou lui Mueller. Directorul i-a spus că avea să ajungă în câteva minute. Voia să discute cu agenții lui. Le-a ordonat să se asigure că oamenii președintelui nu-l dau afară din salon pe procurorul general interimar.

Agenții FBI au consemnat că Andrew Card și Alberto Gonzales au

intrat la ora 19.45. Gonzales a rămas la capătul patului, ținând un plic cafeniu în care se afla autorizația prezidențială. I-a spus lui Ashcroft că voia semnătura lui.

Ashcroft și-a ridicat capul de pe pernă. A refuzat. „În termeni categorici", a spus că programul era ilegal; argumentele lui erau „foarte dense, atât ca fapt, cât și ca substanță – ceea ce m-a uimit", a spus Comey. Apoi Ashcroft și-a lăsat capul din nou pe pernă și a spus: „Dar asta nu contează, pentru că nu sunt eu procuror general. Iată-l pe procurorul general." Și a arătat spre Comey.

Drumul lui Mueller s-a încrucișat cu cel al emisarilor președintelui, care plecau cu mâna goală. Erau pe cale să încrucișeze săbiile.

Președintele a semnat autorizația singur la Casa Albă, în dimineața de 11 martie. Textul declara explicit că prerogativele lui de comandant suprem depășeau toate celelalte legi în vigoare. Mueller s-a întâlnit la prânz cu șeful personalului de la Casa Albă, Andrew Card. Potrivit notelor lui, i-a spus lui Card că „W.H. încerca să marcheze un punct", ocolind legea.

Mueller și-a scris de mână demisia la ora 13.30, pe 12 martie 2004. „În lipsa unei clarificări din partea procurorului general, referitoare la legalitatea programului", a scris el, „sunt nevoit să retrag FBI din program. În plus, dacă președintele va ordona continuarea participării FBI la program, și în absența unor recomandări legale din partea procurorului general, voi fi nevoit să demisionez din funcția de director al FBI."

Șapte ore mai târziu, Mueller s-a dus la ședința de dimineață cu președintele, la Casa Albă. Fusese o noapte foarte agitată în lumea contraterorismului. La Madrid, jihadiști islamiști care se pretindeau inspirați de al-Qaeda au detonat zece bombe în patru trenuri de navetiști. Au ucis 191 de persoane și au rănit 1 800, în cel mai grav atentat terorist petrecut în Europa de la doborârea avionului Pan Am 103 deasupra orășelului scoțian Lockerbie, în 1988. FBI căuta posibile legături cu Statele Unite.

După ședință, președintele a rămas singur cu Mueller în Biroul Oval. Bush își dăduse seama de-acum că directorul FBI, procurorul general și adjunctul acestuia se răsculaseră. Mueller i-a spus lui Bush verde în

față că avea să demisioneze dacă FBI primea ordinul să continue supravegherea fără mandat a cetățenilor americani, în absența unui ordin de la Departamentul Justiției. Mueller a spus că avea „o obligație independentă față de FBI și Departamentul Justiției, să asigure legalitatea acțiunilor pe care le întreprindem", potrivit notelor lui referitoare la această întrevedere, recent declasificate. „Un ordin prezidențial simplu nu poate face asta."

Amândoi bărbații juraseră, când și-au preluat funcțiile, să respecte cu credință legile Statelor Unite. Doar unul dintre ei își respecta încă jurământul.

Președintele a îmbrățișat varianta necunoașterii legilor și a faptelor. El a spus că nu a știut că existau probleme legale cu Vântul Stelar. A mai spus și că nu știa că Ashcroft era în spital. De asemenea, nu știa că Mueller și Comey trăseseră semnalul de alarmă. Era aproape sigur că îl înșela pe director, și în mod deliberat.

Fără îndoială că anticipa dezastrul politic ce risca să se producă. „A trebuit să iau o decizie importantă, și repede", a scris Bush în memoriile sale. „Mă gândeam la Masacrul de Sâmbătă Noaptea din octombrie 1973" – când Nixon a sfidat Departamentul Justiției în chestiunea înregistrărilor lui secrete, i-a obligat pe procurorul general și pe adjunctul acestuia să demisioneze și și-a distrus aura de putere prezidențială. „Nu era o criză istorică pe care să vreau să o copiez. Nu mi-ar fi dat prea multă satisfacție să știu că am avut dreptate în privința principiilor legale, în timp ce de administrația mea s-ar fi ales praful și programele noastre cheie în războiul împotriva terorismului ar fi fost expuse în presă."

Bush a promis să pună programele pe baze legale. Asta nu s-a întâmplat peste noapte. A durat ani de zile. Dar în baza promisiunii președintelui, Mueller și aliații lui au renunțat la amenințările cu demisia. Bush a păstrat secretul încă 20 de luni. Omul care a tras primul semnalul de alarmă privitor la supravegherile fără mandat din războiul împotriva terorismului a fost un avocat de la Departamentul Justiției, pe nume Thomas Tamm; tatăl și unchiul lui fuseseră doi dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui J. Edgar Hoover, la sediul central. La momentul în care primele fapte au fost dezvăluite în The New York Times, și Ashcroft, și Comey demisionaseră din administrația Bush.

Rezistența lui Mueller în fața președintelui a rămas secretă mult mai multă vreme. Dar Comey a spus în fața unui public exclusivist, la Agenția Națională de Securitate, ce auzise Mueller de la Bush și de la Cheney, la Casa Albă:

„Dacă nu facem asta, vor muri oameni." Fiecare poate spune ce a înțeles el, în loc de asta: „Dacă nu strângem acest tip de informații", sau „Dacă nu folosim această tehnică", sau „Dacă nu extindem această autoritate". Este extraordinar de greu să fii procuror general și să stai în fața acestui tren de marfă care este nevoia de asta... nu este suficientă o minte ascuțită în chestiuni legale ca să spui „nu" atunci când este cel mai important. Este nevoie de caracter moral. Este nevoie de capacitatea de a vedea în viitor. Este nevoie de o apreciere corectă a pagubelor care ar decurge dintr-un „da" nejustificat. Este nevoie de înțelegerea că, pe termen lung, activitatea de informații în baza legii este singura activitate de informații sustenabilă în țara aceasta[681].

Mueller a depus mărturie publică în fața Comisiei 9/11 o lună mai târziu, pe 14 aprilie 2004, și nu a suflat niciodată o vorbă despre cele întâmplate la Casa Albă.

„Începuturile unui serviciu de informații"

Comisia și Congresul au acceptat asigurările directorului că FBI putea să protejeze atât libertatea, cât și securitatea. Dar au cerut mai mult de la Mueller. Voiau să știe că FBI folosea puterile depline pe care i le acordase Congresul prin Patriot Act, în 2001.

Le folosea, dar nu întotdeauna bine. Pe 6 mai 2004, FBI a arestat un avocat din Oregon, Brandon Mayfield, în baza unui mandat legat de atentatele cu bombă de la Madrid. Acesta era un cetățean american, care se convertise la islamism. FBI a folosit împotriva lui Mayfield

toate instrumentele de interceptare și de supraveghere pe care le avea, vreme de șapte săptămâni. Cazul se baza pe interpretarea greșită, de către FBI, a unei amprente găsite pe o pungă de plastic, la Madrid. Poliția spaniolă îi spusese atașatului legal FBI la Madrid că Mayfield nu era omul căutat. El a fost totuși arestat și după acest avertisment. Arestarea a fost urmată de două săptămâni de detenție dură, în regim de izolare, după care a fost eliberat; avea să primească ulterior scuze oficiale și o despăgubire de două milioane de dolari din partea guvernului.

Patriot Act, o lege scrisă rapid și într-o stare de teamă, mărea considerabil forța scrisorilor de securitate națională, o tactică folosită rareori înainte de 9/11. Scrisorile ordonau băncilor, birourilor de credit, companiilor telefonice și furnizorilor de servicii internet să predea FBI-ului documente referitoare la clienții lor. Ele îi obligau totodată pe cei care le primeau să păstreze tăcerea – nu puteau spune nimănui, nici măcar unui avocat. Scrisorile aveau puterea combinată a unei citații și a unui ordin de tăcere. FBI trimitea în jur de o mie de astfel de scrisori pe săptămână; mai mult de jumătate dintre ținte erau cetățeni americani. Agenții FBI spuneau că scrisorile erau instrumente indispensabile în investigații, crema contraterorismului în Statele Unite. Dar scrisorile, la fel ca interceptările fără mandat, erau tot o formă de violare a proprietății. Un supervizor de la FBI le putea scrie fără ordinul unui judecător sau a cererii unui procuror.

În septembrie 2004, judecătorii federali au început să le considere neconstituționale. Tribunalele au desființat prevederile din Patriot Act care înzestrau FBI cu aceste puteri; Congresul a rescris legea ca să le păstreze. Biroul trebuia acum să justifice ordinul de tăcere în fața unui judecător, dar scrisorile au continuat.

Agenții specializați FBI pe probleme de contraterorism abuzau de puterile lor și prin crearea așa-numitelor „scrisori de exigență” – citații în situații de urgență pentru mii de liste de apeluri telefonice – fără să spună nimănui de la sediul central. O succesiune nesfârșită de directori adjuncți și de agenți speciali responsabili nu au învățat regulile sau rolurile lor. Mueller a spus: „Nu avem în acest moment sistemul de conducere care să garanteze că urmăm legea.”[682] El a recunoscut că Biroul s-a folosit abuziv de Patriot Act ca să obțină informații.

Mărturia pe care o ascultase Comisia 9/11 i-a făcut pe mulți dintre membrii ei să considere că Biroul ar trebui reconstruit. Ei s-au gândit foarte serios la un nou serviciu intern de informații care să înlocuiască FBI. Mueller a dus o bătălie pe trei fronturi – cu Comisia, cu Congresul și cu Casa Albă – ca să împiedice divizarea Biroului, cu serviciile de aplicare a legii, de o parte, și cu cele de informații, de alta. Lupta s-a purtat zi de zi în vara și toamna anului 2004, dar continuând în anul următor.

Singura parte din raportul despre FBI al comisiei care a fost transpusă într-o lege a fost un ordin care cerea crearea unei „culturi instituționale cu expertiză substanțială și dedicație pentru activitate de informații”[683]. Mueller încerca asta de ani de zile. Progresele pe care le făcea erau lente și inegale, dar el și-a atins curând obiectivul de a dubla numărul de analiști de informații la FBI. Aceștia erau acum în număr de 2 000 și nu mai erau puși să răspundă la telefoane sau să ducă gunoiul.

Mueller a raportat încrezător comisiei că făcea pași mari înainte, „îndreptându-se spre următoarea etapă de transformare a Biroului într-o agenție de informații”[684]. Dar FBI mai avea cinci ani până să ajungă acolo.

Președintele fusese nevoit să își creeze propria comisie de informații, după ce a recunoscut că armele de distrugere în masă din Irak au fost un miraj. La conducerea ei a fost numit judecătorul federal Laurence Silberman, de la Curtea de Apel. A fost alegerea lui Cheney: cei doi aveau aceeași părere despre Birou. Și aveau această părere de 30 de ani, de când Silberman fusese adjunct de procuror general, iar Cheney, șeful cabinetului pentru președintele Ford. În acea vreme, după căderea lui Nixon, Casa Albă l-a trimis pe Silberman să caute dosarele secrete ale lui J. Edgar Hoover. De atunci, judecătorul a rămas cu un dinte împotriva Biroului.

„A fost cea mai neplăcută experiență din îndelungata mea activitate în slujba guvernului”[685], le-a spus judecătorul Silberman colegilor lui magistrați. „Hoover își însărcinase într-adevăr agenții să-i raporteze lui, în particular, orice frântură de mizerie despre personaje ca Martin Luther King Jr. sau familiile lor. Hoover folosea uneori acea informație pentru un șantaj subtil, ca să asigure puterea lui și a Biroului... Cred că s-ar cuveni ca tuturor noilor recruți să li se prezinte

natura dosarelor secrete și confidențiale ale lui J. Edgar Hoover. Și, în legătură cu asta, ar fi bine pentru țară – și pentru Birou – ca numele lui să fie șters de pe clădirea sediului central."

Raportul lui Silberman despre FBI, la care a lucrat în iarna lui 2004 și pe care l-a trimis Casei Albe pe 31 martie 2005, era ca un masaj cu sârmă ghimpată. „Au trecut de-acum trei ani și jumătate de la atacurile din 11 septembrie"[686], începea capitolul despre FBI din raport. „La trei ani și jumătate după 7 decembrie 1941, Statele Unite construiseră și echipaseră o armată și o flotă de război care au traversat două oceane, Canalul Mânecii și Rinul; obținuseră deja capitularea Germaniei și mai aveau două luni până să învingă și Japonia. FBI a petrecut ultimii trei ani și jumătate demarând un serviciu de informații." Raportul avertiza că îndeplinirea acestei sarcini avea să dureze până în 2010.

Raportul a criticat dur directoratul pentru informații din FBI, creat de Mueller cu doi ani în urmă și ajungea la concluzia că directoratul avea o mare responsabilitate, dar nici o autoritate. Nu derula investigații sau operațiuni de informații. Nu făcea nici analize. Avea prea puțină influență asupra celor 56 de grupuri teritoriale pe care le crease. Nimeni în afara directorului însuși nu avea vreo putere asupra acestor fiefuri.

„Am întrebat dacă Directoratul pentru Informații se poate asigura că sunt îndeplinite prioritățile colectării de informații", spunea raportul. „Nu putea. Am întrebat dacă Directoratul supraveghează direct majoritatea analiștilor Biroului. Nu o făcea." Nu controla nici banii, nici oamenii asupra cărora părea că prezidează. „Este posibil ca ultimele eforturi ale FBI de a construi o capacitate de informații să depășească rezistența care a compromis reformele din trecut?" întreba raportul. „Rezultatul este deocamdată îndoielnic." Erau cuvinte grele și cu atât mai dureroase, cu cât erau adevărate.

Dacă FBI nu-și putea comanda și controla agenții și autoritățile, concluziona raportul, atunci Statele Unite ar trebui să desființeze Biroul și să înceapă de la zero, construind din temelii o nouă agenție de informații interne.

Strângând din dinți, Mueller a început instituirea celei mai mari schimbări din structura de comandă a Biroului de după moartea lui

Hoover. Un singur Serviciu Național de Securitate din cadrul FBI avea să conducă activitatea de informații, contrainformații și contraterorism. Schimbarea a devenit efectivă în septembrie 2005. După cum a prezis judecătorul, avea să fie nevoie de încă vreo cinci ani ca să se vadă rezultatele.

„Cine dă ordin să se tragă?"

Războiul din Irak arunca nisip în mecanismele interne ale FBI. Sute de agenți lucrau prin rotație în Irak și alte câteva sute munceau în laboratoarele criminalistice ale FBI din Quantico, Virginia, luând parte la o bătălie ce părea fără sfârșit. Ei au analizat zeci de mii de amprente și date biometrice de la prizonieri, căutând indicii despre al-Qaeda. Au lucrat la capturarea, analiza și reconstituirea a zeci de mii de fragmente din dispozitivele explozive artizanale care ucideau soldați americani.

Membrii mult lăudatei echipe FBI de salvare a ostaticilor, antrenați în tactici de comando, erau la mare căutare atât în Irak, cât și în Afghanistan. Unii dintre ei făcuseră până în vara anului 2005 patru stagii pe câmpul de luptă, mai mult decât oricare alți soldați participanți la război.

Echipa pregătea acum un asalt militar împotriva unui terorist care figura de mai bine de 20 de ani pe lista celor mai căutați de FBI.

Biroul îl căuta pe Filiberto Ojeda Ríos încă din ianuarie 1975, când a avut loc atacul cu bombă de la Fraunces Tavern, din New York, unul dintre primele atacuri teroriste care au făcut victime în epoca modernă. Mișcarea armată pentru independența portoricană, FALN, revendicase atacul. FBI a derulat operațiuni COINTELPRO împotriva mișcării pentru independență în anii 1960 și la începutul anilor 1970; Hoover însuși citase „îndrăzneala tot mai mare" a programelor ei politice și „curajul pe care l-a insuflat cauzei lor Cuba lui Castro"[687].

Ojeda era comandantul FALN. Fusese instruit de serviciul secret cubanez din 1961 până în 1967 și se întorsese ca revoluționar în

Puerto Rico. Arestat de un agent FBI la San Juan, a încălcat termenii eliberării pe cauțiune și a fugit la New York, unde, sub protecția ofițerilor de informații ai lui Castro, a lucrat în cadrul misiunii cubaneze la Națiunile Unite. Până la începutul anului 1974, Ojeda a organizat FALN la New York și la Chicago.

FBI a acuzat grupul pentru mai bine de 120 de atacuri cu bombă în următorul deceniu; atacurile au ucis șase oameni și au produs pagube de milioane de dolari. Biroul a prins un pont norocos pe 1 noiembrie 1976, când un dependent de heroină a intrat prin efracție într-o ascunzătoare secretă a FALN din sectorul West Town, Chicago, căutând ceva de furat. A găsit un stoc de dinamită și a încercat să o vândă pe stradă. Două zile mai târziu, pe 3 noiembrie, poliția din Chicago și agenții FBI au auzit despre oferta lui și au primit un mandat de percheziție pentru apartamentul spart de acesta. Aici au dat peste prima fabrică de bombe descoperită vreodată într-o anchetă de terorism pe teritoriul Statelor Unite. Casa conspirativă ascundea explozibili, baterii, butelii cu propan, ceasuri și documente prețioase. Investigația a dus la o serie de trimiteri în judecată. FBI rănise FALN, dar nu lichidase grupul.

Ojeda a fugit din nou în Puerto Rico, de unde a supervizat asasinarea la San Juan a unui marinar din flota militară a Statelor Unite, în 1982, și a pus la cale furtul a 7,1 milioane de dolari dintr-o bancă din Connecticut, în 1983. FBI credea că jumătate din bani au mers la serviciul de informații cubanez.

Noul agent special responsabil la San Juan, Luis Fraticelli, crease o echipă de 15 persoane pentru cazuri de terorism. Urmărirea lui Ojeda era prioritatea numărul unu a acesteia. Trecuseră 30 de ani de la producerea atacului cu bombă de la Fraunces Tavern.

În vara anului 2005, echipa a stabilit că fugarul în vârstă de 72 de ani trăia într-o căsuță, pe un drum de țară dintr-un cătun izolat, în capătul vestic al insulei Puerto Rico. Fraticelli a solicitat intervenția echipei de salvare a ostaticilor, ca să-l captureze.

Sediul central al FBI a aprobat desfășurarea de forțe. Zece lunetiști și o echipă de sprijin au aterizat în Puerto Rico zece zile mai târziu, pe 23 septembrie 2005. Nu se preconiza să aibă loc negocieri. Nici unul dintre membrii echipei nu vorbea spaniolă.

Însă planul a mers prost. Elicopterul a lăsat echipa de intervenție într-un loc greșit. Agenții s-au dat repede de gol și, când au găsit casa lui Ojeda, pe drum se adunase deja o mulțime care scanda: „FBI, asasini!” La ora 16.28 au izbucnit focuri de armă – trase atât de FBI, cât și de cel urmărit. A început o confruntare cu echipa de intervenție ascunsă prin jur. La apropierea nopții a început să plouă. Șefii din FBI, care monitorizau operațiunea de la sediul central, erau tot mai îngrijorați.

Willie Hulon – cel de-al șaselea director pe contraterorism în patru ani sub Mueller – i-a telefonat superiorului lui, Gary Bald, noul șef pe securitate națională din FBI.

„Bald era de părere că exista o confuzie privitoare la cine era la comandă”[688], a relatat un raport de după acțiune. El a scris în notele lui: „Cine dă ordin să se tragă?”[689] Răspunsul era – trei șefi diferiți din FBI.

La San Juan, agentul special responsabil, extrem de stresat, voia un atac imediat. La Quantico, comandantul echipei de salvare a ostaticilor voia să trimită întăriri. La Washington, Hulon voia să vadă un plan în scris al atacului. Cum se apropia miezul nopții, Bald a transmis echipei să stea pe loc. Membrii ei au fost însă categoric împotrivă. La ora unu noaptea, comandantul lor a trimis o nouă echipă, de pe Aeroportul Internațional Dulles. Puțin după prânz, aceasta a intrat în căsuța albă, străpunsă de 111 gloanțe, și a găsit trupul lui Ojeda pe podea, având alături un pistol Browning încărcat și cu piedica trasă. Murise încă de la primul schimb de focuri. Nimeni de la cartierul general nu a găsit vreo vină echipei care l-a doborât. Ojeda era un terorist și un asasin, care a deschis focul asupra agenților FBI, rănindu-l pe unul dintre ei, înainte să moară.

Dar „Cine dă ordin să se tragă?” era o întrebare răsunătoare. Dată fiind incapacitatea permanentă a liderilor FBI și a agenților din teren de a comunica între ei, era greu de stabilit cine putea să-i pună pe aceeași lungime de undă. Lucrurile erau îngreunate și de schimbările permanente din serviciile de contraterorism și informații ale FBI la nivel de conducere. Majoritatea celor aflați în vârful ierarhiei renunțau pentru slujbe mult mai ofertante, ca directori de securitate pentru companii de carduri de credit, cazinouri și linii de croazieră.

În fiecare dimineață, Mueller citea rapoartele zilnice privind

amenințările, care veneau de la noul Centru Național de Contraterorism, până la 20 de pagini pe zi de e-mailuri interceptate, ponturi de la servicii de informații străine, interviuri cu informatori și rapoarte despre personaje suspecte de la polițiile statale și locale. Într-o zi obișnuită, sistemul intern al FBI de depistare a amenințărilor, denumit Guardian, înregistra până la o sută de alerte. Marea majoritate se dovedeau a fi alarme false.

FBI trebuia să găsească o cale de a analiza totul, de a alege ținte pentru anchete și de a transforma acele anchete în arestări și puneri sub acuzare care să reziste în instanță și să fie socotite victorii împotriva dușmanului. Mueller mai trebuia să transforme informațiile într-un instrument de aplicare a legii.

Exista o cale. Mueller avea nevoie de un nou general și de o nouă strategie.

„Este sub răspunderea noastră”

Muller a găsit comandantul pe care îl căuta în persoana lui Philip Mudd, prematur încărunțitul și înșelător de blândul director adjunct al Centrului pentru Contraterorism al CIA. Cei doi dădeau declarații împreună, în audieri secrete, de ani de zile; lui Mueller îi plăcea modul în care noul recrut gândea și vorbea. Mudd era un analist de informații profesionist, un veteran în CIA, unde lucra de 20 de ani, care avusese funcția de director pe probleme legate de Golful Persic și de Orientul Mijlociu în Consiliul de Securitate Națională, și lucrase la Kabul cu ambasadorul american în Afghanistan.

Mudd a devenit șeful Diviziei de Securitate Națională a FBI pe 27 aprilie 2006. Deși se ocupase de secrete toată viața, a mărturisit că FBI îl punea în încurcătură.

„Mi-au trebuit, probabil, șase până la 12 luni ca să înțeleg”[690], a spus el. „Noi nu ne ocupăm cu strângerea informațiilor. Noi ne ocupăm cu abordarea unei probleme și folosirea combinată a informațiilor noastre și a capacităților de impunere a legii pentru a face ceva în

legătură cu acea problemă, într-un mod care să asigure securitatea pentru Los Angeles, sau Chicago, sau Tuscaloosa. Aceasta este o diferență profundă, după părerea mea, față de alte provocări din domeniul informațiilor pe care le-am întâlnit de-a lungul timpului… Aceasta este o misiune mai mare, mai dificilă și are, într-un fel, implicații mai profunde pentru securitatea acestei țări", a mai spus el. „Este răspunderea noastră. Dacă nu facem lucrurile cum trebuie, noi suntem cei vinovați."

Mueller și Mudd au studiat atent corelarea forțelor în războiul împotriva terorismului în primăvara și în vara lui 2006. Administrația Bush se clătina. Încercările făcute de administrație de a folosi spioni și soldați pentru a captura și a interoga suspecți de terorism începeau să se năruie. Tortura compromitea mărturiile împotriva suspecților, făcând aproape imposibilă condamnarea lor de către tribunalele americane. Iar Curtea Supremă a decis că președintele nu avea autoritatea de a înființa tribunale pentru crime de război la Guantánamo.

Bush îl concediase pe directorul CIA și era pe cale să îl îndepărteze și pe secretarul Apărării. Procurorul lui general, Alberto Gonzalez, fostul consilier de la Casa Albă, era considerat de mulți o verigă slabă. Principalul colaborator în probleme de securitate națională al vicepreședintelui Cheney, I. Lewis „Scooter" Libby, fusese condamnat pentru sperjur și obstrucționarea justiției fiindcă mințise într-o anchetă privind o scurgere de informații din CIA; el era oficialul de la Casa Albă cu rangul cel mai înalt condamnat pentru un delict după scandalul Iran-contra. Războiul din Irak mergea prost. Al-Qaeda era încă violentă; imaginile de la Abu Ghraib deveniseră un afiș de recrutare în întreaga lume. După stânjenitoarea dezvăluire a aspectelor extralegale ale programului de interceptare Vânt Stelar, Congresul lucra pentru a extinde puterile de interceptare fără mandat ale guvernului. A legalizat până la urmă parțial supravegherea dorită de președinte; a făcut supravegherea electronică și mai ușoară în interiorul Statelor Unite. Cum cea mai mare parte din traficul de telecomunicații al lumii trece prin Statele Unite, indiferent de originea acestuia, NSA și FBI puteau să intercepteze un e-mail stocat pe un server Microsoft sau să urmărească o convorbire telefonică printr-o centrală AT&T fără să aibă nevoie de mandat. Cu toate acestea, cinci ani de urmăriri febrile nu au dus nici măcar la descoperirea unui singur suspect al-Qaeda în America. Și totuși, FBI avea senzația

prevestitoare de rele că aceștia erau pe undeva, prin țară.

Mai exista o metodă de a-i găsi. Ceea ce funcționase pentru Hoover împotriva Ku Klux Klanului și a Partidului Comunist din Statele Unite putea să funcționeze și pentru Mueller, împotriva amenințării terorismului islamic. FBI avea să-i caute și să-i aresteze pe potențialii teroriști întinzându-le capcane sub acoperire. Era o strategie care își arătase valoarea de-a lungul timpului, acceptată de procurori și savurată de agenții secreți. Ea combina investigațiile secrete cu satisfacția arestărilor importante și a titlurilor care săreau în ochi. Era nevoie de două elemente esențiale: un agent convingător pe post de informator și un suspect credul ca țintă. Nici un juriu din Los Angeles, Chicago sau Tuscaloosa nu ar fi acceptat argumentul că a fost ispitit să încalce legea, din partea unui acuzat de terorism, adus în cătușe de FBI.

În următorii trei ani – până când FBI a găsit primul adevărat agent operativ al-Qaeda în America – capcana sub acoperire a devenit o strategie centrală a contraterorismului în America. Mueller a făcut-o oficială într-un discurs din 26 iunie 2006, anunțând arestarea a șapte bărbați dintr-un cartier sărac din Miami, acuzați că ar fi complotat să arunce în aer Sears Tower din Chicago, cea mai înaltă clădire din America. Mueller i-a numit pe cei șapte „membri ai unei celule teroriste domestice... care s-au recrutat singuri, s-au instruit singuri și își executau singuri misiunile. Poate că nu aveau nici o legătură cu al-Qaeda sau cu alte grupări teroriste. Schimbau idei și informații în umbra internetului. Își găseau inspirația pe site-urile radicale care cheamă la violență. Ca să strângă bani, comiteau infracțiuni mărunte, care nu atrăgeau atenția. Nu se supuneau unui conducător anume, ci unei ideologii. Pe scurt, operau sub radar”[691].

Liberty City Seven (”Cei Șapte din Orașul Libertății”), cum au fost numiți, erau niște infractori de calibru mediu, care nu păreau să aibă mijloacele sau priceperea de a ataca un obiectiv mai mare decât un magazin cu băuturi. Planurile lor erau mai mult aspirаționale decât operaționale, după cum a spus directorul adjunct al FBI, John Pistole – o frază care avea să fie deseori repetată. A fost nevoie de trei procese ca cinci din cei șapte să fie condamnați. Dar cazurile de terorism domestic au urmat unul după altul, în toată țara. Un agent FBI sub acoperire în Illinois a luat urma unui individ în vârstă de 22 de ani care și-a dat la schimb boxele stereo pentru patru grenade de mână

false: a spus că voia să omoare cumpărători într-un mall de la marginea orașului Chicago, în săptămâna Crăciunului din 2006. Mueller a elogiat acțiunea unui fost militar din Beretele Verzi, din Ohio, care a urmărit doi americani naturalizați, de origine iordaniană, în timp ce ridicau greutăți, înghițeau steroizi și discutau cum să ucidă militari americani în Irak.

Peste jumătate dintre cazurile importante instrumentate de FBI împotriva unor presupuși teroriști din 2007 până în 2009 au fost capcane. Biroul a prezentat o spectaculoasă punere sub acuzare pe 8 mai 2007, pentru un presupus complot de a lansa un atac cu arme grele împotriva bazei militare de la Fort Dix, New Jersey. Capii acțiunii erau trei infractori mărunți de 20 și ceva de ani, fumători de marijuana, cu toții imigranți ilegali din Albania, și cumnatul lor, un taximetrist palestinian. Ei s-au filmat la un poligon de tir, strigând „Allah e mare!", și au dus caseta la un magazin video să le-o convertească pe DVD. Vânzătorul a telefonat la FBI, care a infiltrat în grup un informator. Acesta s-a oferit să le facă rost de puști de asalt și grenade. Un caz și mai îngrijorător a ieșit la iveală pe 3 iunie 2007, când FBI a arestat un suspect în vârstă de 63 de ani, care lucrase pe vremuri la Aeroportul Kennedy din New York, și l-a acuzat că a condus un complot ce urmărea să arunce în aer rezervoarele cu combustibil pentru avioane și conductele din jurul terminalului pentru pasageri. Informatorul, un traficant de cocaină condamnat, și-a înregistrat ținta pe casetă: „Să ataci John Fitzgerald Kennedy, uau!"[692] a spus acesta. „Ei adoră Aeroportul JFK – cum au adorat și omul. Dacă lovești acolo, va fi în doliu toată țara. E ca și cum l-ai asasina pe om de două ori."

Pe 5 martie 2008 a fost condamnat un fost militar din marină, în vârstă de 30 de ani, într-un caz bazat în mare măsură pe un e-mail trimis de acesta cu șapte ani în urmă. Acuzatul, născut Paul Hall, își schimbase numele în Hassan Abu-Jihad, o opțiune care n-a mirat pe nimeni când tânărul s-a înrolat în marină. În timp ce se afla la bordul USS Benfold în Golful Persic, în aprilie 2001, la cinci luni după atentatul ce a vizat distrugătorul Cole, el a trimis mesaje către un forum islamist online din Londra, îmbrățișând al-Qaeda și dezvăluind pozițiile a zece nave de luptă în Golf. A primit 25 de ani de închisoare.

Aceste cazuri erau bune ca subiecte de presă. FBI le-a prezentat ca amenințări reale, din partea unor radicali care existau cu adevărat în

Statele Unite. Câtă vreme națiunea nu suferea un atac real, celor mai mulți americani nu le păsa prea mult că unele cazuri erau fabricate, că uneori FBI furniza armele și rachetele, că nu orice e-mail declanșa o explozie sau că presupușii complotiști nu erau neapărat teroriști domestici, ci mai degrabă niște zănatici.

FBI avea în dosarele sale peste 700 de milioane de documente legate de terorism. Lista suspecților de terorism pe care o gestiona număra peste 1,1 milioane de nume. Identificarea amenințărilor reale în acest potop de informații secrete rămânea o misiune de coșmar. Cea de-a treia încercare a Biroului de a crea o rețea de computere pentru agenții lui trena, costa mai mult și dura mai mult decât în cele mai negre temeri ale unora. Rețeaua a rămas în lucru ani de zile; doar o treime dintre agenții și analiștii FBI erau conectați la internet. Mueller avea autoritatea să angajeze la sediul central două duzini de ofițeri superiori de informații. Până în 2008 a găsit doar doi. Congresul continua să-i atace pe șefii pe contraterorism de la FBI pentru lipsa lor de viziune și de hotărâre; Mueller văzuse de-acum opt dintre ei, cum vin și pleacă din funcții.

Iar concentrarea neobosită a FBI pe lupta împotriva terorismului a avut o consecință nebănuită. Anchetarea și trimiterea în judecată pentru infracțiuni financiare a scăzut, fapt care a încurajat ilegalitățile pe Wall Street și a contribuit la declanșarea celei mai grave crize economice prin care a trecut America după cea din anii 1930.

Mueller a continuat să se bucure de aceeași apreciere și când administrația Bush a ajuns la final. La fel și Mudd, rămas ca principal colaborator al directorului pe probleme de informații. Sub îndrumarea secretarului Apărării, fostul director CIA Robert Gates, ei au început să dezvolte o strategie globală împotriva terorismului, care a câștigat aprecierea ambelor partide din Congres și a ambilor candidați la Casa Albă din toamna anului 2008. Toți trei aveau să rămână și sub administrația următorului președinte. Toți trei aveau să contribuie la strategiile acestuia.

„Țelul care ne-a călăuzit întotdeauna puterea”

Pe 28 aprilie 2009, președintele Barack Obama a sosit la Clădirea Hoover, pentru o sărbătoare publică prilejuită de aniversarea a o sută de ani a FBI. O mulțime de funcționari și secretare începuseră să se adune în curtea centrală din fortăreața de beton a Biroului. Elita FBI, cu insigne de aur, a ieșit în curte împreună cu Obama. Pe zidul din spate atârna steagul centenar, fluturând ușor.

„În 1908 erau doar 34 de agenți speciali, subordonați procurorului general al lui Theodore Roosevelt. Astăzi sunt peste 30 000 de bărbați și de femei care lucrează pentru FBI”[693], a început președintele. „Atât de multe s-au schimbat în ultima sută de ani”, a mai spus el, încercând să cucerească audiența. „Mulțumesc lui Dumnezeu pentru schimbare.” Mulțimea era entuziasmată.

„Știu, de asemenea, că unele lucruri au rămas neschimbate”, a spus el, coborând vocea. „Domnia legii – aceasta este fundația pe care s-a construit America. Acesta este țelul care ne-a călăuzit întotdeauna puterea. Și acesta este motivul pentru care trebuie să respingem ca falsă alegerea între securitate și idealurile noastre.”

Obama venise la putere ca un campion al libertăților civile și al legii constituționale. În Biroul Oval, a adoptat o linie mai dură decât cea declarată în public. Opțiunile lui în materie de contraterorism i-au șocat câteodată pe susținătorii lui. El a decis să urmărească și să ucidă membri al-Qaeda în Afghanistan și Pakistan. Statele Unite au extins războiul la miile de adepți ai jihadului. Ghidat de imperativul prevenirii unui nou atac, Obama a mers mai departe decât predecesorii lui ca să rezolve enigmele contraterorismului. El a fost primul președinte de la sfârșitul Războiului Rece care a coordonat puterile militare și informaționale ale Americii, transformându-le în forțe letale cu reguli de operare foarte limpezi.

Sub Obama, CIA și Pentagonul au ras de pe fața pământului sute de suspecți de terorism, și uneori și civili, cu un neîncetat raid de rachete trase de drone deasupra Afghanistanului și Pakistanului. În timp ce comandourile americane îi ucideau pe Osama bin Laden și pe alți conducători ai al-Qaeda, Departamentul de Stat folosea puternic diplomația ca să câștige cooperarea multora dintre țările islamice, ajutat și de revoltele din Primăvara Arabă, rebeliuni duse împotriva dictatorilor în numele democrației. Pentru a menține legea și ordinea în războiul împotriva terorismului, Obama a dat FBI-ului controlul

asupra celor mai duri captivi al-Qaeda, deținuții de valoare maximă. El le-a încredințat lui Robert Mueller și agenților lui sarcina de a aresta și interoga teroriști, fără să încalce legile și libertățile americane.

FBI era acum parte dintr-o rețea globală în continuă creștere, formată din sisteme naționale de securitate, conectate într-o rețea de informații secrete împărțite de polițiști și spioni din toată America și din lume. Biroul a prins mai mulți suspecți cu mai multe capcane, unele mai sofisticate însă. A acționat uneori la limita legii, și după unele păreri ar fi și depășit-o, în supravegherea miilor de americani care se opuneau guvernului cu vorbe și cu idei, nu cu fapte sau comploturi. Dar totodată și-a folosit munca superior calitativă de informații ca să-l aresteze pe Najibullah Zazi, un imigrant afgan aliat cu al-Qaeda, și să-l aducă în fața unui tribunal federal din New York, unde acesta a recunoscut că voia să pună o bombă la metrou, aproape de împlinirea a zece ani de la atacurile din 9/11. În octombrie 2011, un alt terorist inspirat de al-Qaeda, Umar Farouk Abdulmutallab, a recunoscut în instanță că a încercat să distrugă un avion al companiei Delta, cu 278 de pasageri la bord, deasupra orașului Detroit, la Crăciunul precedent. Avea explozibili ascunși în lenjeria intimă.

Judecătorul federal l-a întrebat dacă știa că a încălcat legea. „Da, legea americană", a spus el. Aceste cazuri au dovedit că suspecții de terorism puteau fi judecați și condamnați în tribunalele americane în baza legii, fără tribunale militare sau mărturisiri smulse prin tortură în închisori secrete.

Pe frontul de acasă, americanii s-au obișnuit cu obiectivele camerelor de supraveghere cu circuit închis, cu mâinile înmănușate ale gărzilor din aeroporturi și cu zecile de polițiști și agenți de securitate în echipament de luptă. Mulți au renunțat de bună voie la libertăți, pentru promisiunea securității. Poate că nu îl iubesc pe Big Brother, dar știu că el face de-acum parte din familie.

Și totuși a existat un semn că legile constituționale ar putea guverna contraterorismul, în anii ce vor urma. Pe 7 noiembrie 2011 a apărut un nou set de linii directoare pentru investigațiile de informații ale FBI. A decurs dintr-un deceniu de dispute privind modul în care să fie folosite uriașele puteri acordate Biroului în războiul împotriva terorismului și din trei ani în care s-a încercat repararea răului făcut

sub administrația Bush în numele securității naționale.

Noile reguli ale FBI stabilesc limite legale specifice la percheziții și confiscări în operațiuni de informații, la interceptări și plantări de microfoane, căutare de date și supraveghere electronică, interceptarea e-mailurilor și a telefoanelor mobile. Manualul de 460 de pagini, făcut public cu cenzurarea unor paragrafe importante, părea să fie ceva nou în secolul XXI. Era ca și cum guvernul american făcea eforturi, cu bună credință, ca să împace libertatea cu securitatea.

FBI, care nu are nici acum o cartă legală din partea Congresului, s-a luptat vreme de un secol pe tema a ceea ce putea face în numele securității naționale. Procurorul general Edward Levi a fost primul care a încercat să pună sub control Biroul, cu 35 de ani în urmă, după Afacerea Watergate. El a acționat în tradiția judecătorului Harlan Fiske Stone, acel om devotat legii, care l-a numit pentru prima dată pe J. Edgar Hoover și care a avertizat că o poliție secretă era o amenințare la adresa unei societăți libere.

S-ar putea ca FBI să fi creat acum primul manual realist pentru operarea unui serviciu secret de informații într-o democrație deschisă. Noile reguli spun, în concluzie, că „supunerea riguroasă față de principiile și garanțiile constituționale este mai importantă decât rezultatul oricărui simplu interogatoriu, căutare de dovezi sau investigație”[694]. Ele spun foarte clar că FBI nu poate investiga oameni „pentru că se opun războiului sau politicii externe, pentru că protestează împotriva acțiunilor guvernului, sau promovează anumite convingeri religioase”, ori pentru că sunt străini sau anarhiști sau americani de origine arabă. Pentru dezlănțuirea puterilor nelimitate ale FBI de a face percheziții, confiscări sau supravegheri fără mandat este nevoie acum mai degrabă de o declarație de război a Congresului decât de un ordin prezidențial secret. Aceste principii poate că au fost odată evidente, dar FBI le-a încălcat în repetate rânduri, în trecut.

Continuitatea lui Robert Mueller a constribuit și ea la această schimbare. Nici un alt director al FBI nu a avut stabilitatea de a servi tot termenul de zece ani pe care l-a impus Congresul după moartea lui Hoover. Unii au plecat din funcție rușinos sau cu reputația pătată. Mueller a perseverat. El a atins pragul-limită la un deceniu după atacurile din 11 septembrie, dar Obama i-a cerut să mai rămână doi ani. Mandatul lui s-ar încheia în septembrie 2013, dacă va reuși să

reziste la presiunea fiecărei zile. S-ar apropia atunci de vârsta de 70 de ani. A îmbătrânit în funcție, are acum părul alb, fața cenușie și ochii obosiți, pentru că fiecare dimineață a venit cu un val proaspăt de amenințări și alarme false. Dar încă din vremea în care a înfruntat un președinte pe tema limitelor puterii lui de a-i spiona pe cetățenii americani, a rămas fidel unui principiu. El a spus atunci că nu voia ca un istoric să scrie vreodată: „Ați câștigat războiul împotriva terorismului, dar v-ați sacrificat libertățile civile.”[695]

Există încă șansa ca un alt principiu să învingă, și anume ca în vremuri de primejdie continuă, americanii să poată fi deopotrivă liberi, dar și în siguranță.

678 Depoziția lui Mueller, Comisia Juridică a Senatului, 17 septembrie 2008.

679 Mueller, depoziție clasificată în fața Comisiei pentru Informații Secrete a Senatului, 24 februarie 2004, citat în Jack Goldsmith, „Notă informativă pentru procurorul general, răspuns: Analiză a legalității programului [șters]”, Biroul de Consiliere Juridică, Departamentul Justiției, 6 mai 2004 (declasificată parțial pe 9 martie 2011).

680 Discuția lui Mueller cu Cheney, scrisoarea lui de demisie și notele de atunci privind confruntarea lui cu președintele sunt citate în „Raport neclasificat despre programul de supraveghere inițiat de președinte”, un efort extraordinar făcut în comun de inspectorii generali de la Pentagon, Departamentul Justiției, CIA, NSA și directorul Informațiilor Naționale, 10 iulie 2009.

681 James Comey, discurs la Agenția Națională de Securitate, 20 mai 2005, retipărit în The Green Bag 10, nr. 4 (vara 2007), Facultatea de drept a Universității George Mason.

682 Depoziția lui Mueller, Comisia pentru Securitate Internă și Afaceri Guvernamentale a Senatului, 30 septembrie 2009.

683 Legea pentru Reforma Serviciilor Secrete și Prevenirea Terorismului, 2004, P.L. 108–458.

684 The FBI Counterterrorism Program Since September 2001, Report

to the National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 14 aprilie 2004.

685 Discursul lui Silberman, primul circuit al Conferinței Judiciare, Newport, R.I., iunie 2005.

686 Comisia privind capacitățile informative ale Statelor Unite referitor la armele de distrugere în masă. Raport către președintele SUA, 31 martie 2005.

687 Hoover către agenții speciali responsabili, San Juan, 4 august 1960, FBI/FOIA.

688 Citat în „Analiză a incidentului armat din septembrie 2005 în care au fost implicați FBI și Filiberto Ojeda Ríos", Biroul Inspectorului General, Departamentul Justiției, august 2006.

689 Ibidem.

690 Depoziția lui Mudd, Comisia pentru Informații Secrete a Senatului, 23 octombrie 2007.

691 Discursul lui Mueller, City Club of Cleveland, 23 iunie 2006.

692 Rechizitoriu, SUA vs. Russell Defreitas și alții, 3 iunie 2007.

693 Discursul lui Obama, sediul central al FBI, 28 aprilie 2009.

694 Domestic Investigations and Operations Guide, FBI, 15 octombrie 2001, declasificat în parte și publicat online la http://vault.fbi.gov pe 7 noiembrie 2011.

695 Depoziția lui Mueller, 14 aprilie 2004, Comisia 11 septembrie.

POSTFAȚĂ

Această lucrare își datorează existența lui Robert D. Loomis, care face cărți la Random House de 55 de ani, o carieră la fel de lungă ca a lui J. Edgar Hoover. El l-a cunoscut pe Hoover și au băut împreună un Jack Daniels sau două, la vremea respectivă. Să lucrez alături de Bob, cu manuscrisul meu pe birou și cu creionul în mână, a fost una dintre marile plăceri ale vieții mele, o experiență de care au parte doar cei mai norocoși autori.

La Random House, o echipă remarcabilă mi-a transformat manuscrisul în carte. Cele mai profunde mulțumiri ale mele se îndreaptă către Gina Centrello, Tom Perry, Susan Kamil, Benjamin Dreyer, Theresa Zoro, Ben Steinberg, Andy Ward, Amelia Zalcman, Avideh Bashirrad, Erika Greber, Susanna Sturgis, Lisa Feuer, Richard Elman, Steve Messina, Carole Lowenstein, Susan Turner, Beck Stvan, Barbara Fillon și Lisa Barnes. Datorez o recunoștință enormă celui mai bun agent literar din lume, Kathy Robbins, și personalului ei, din care fac parte David Halpern, Louise Quayle și Mike Gillespie. Mulțumirile mele se îndreaptă de asemenea către avocatul F. Richard Pappas și către Matthew Snyder de la CAA.

FBI. O istorie secretă a avut marele noroc de a beneficia de recenta declasificare a unor documente rămase secrete încă din vremea celui de-al Doilea Război Mondial. În ultimele luni, FBI a declasificat mii de documente care au dat profunzime și anvergură acestei cărți. Istoricul oficial al Biroului, John H. Fox Jr., și echipa lui au făcut un mare serviciu publicând aceste documente online, o trudă pentru care merită toată lauda.

Multe dintre relatările orale din această carte au fost compilate de Societatea Foștilor Agenți Speciali FBI, care deține drepturile de proprietate intelectuală, și au fost citate aici cu permisiunea scrisă și verbală a societății. Dosarele de informații secrete ale lui J. Edgar Hoover au ajuns la mine după un efort de 26 de ani, inițiat în baza Legii pentru Libertatea Accesului la Informație și fructificat de fundația Electronic Frontier a lui David Sobel. Îi mulțumesc lui și

personalului FBI care a muncit ca să facă posibilă declasificarea.

FBI are o echipă de ofițeri de relații cu publicul ale căror calități și pricepere sunt depășite doar de oamenii Pentagonului. Am ales să nu lucrez direct cu ei pentru a păstra integritatea cărții și pentru a-i scuti pe cititori de limba de lemn a comunicatelor de presă. FBI furnizează însă online o cantitate semnificativă de informații publice, în limitele unei birocrații constrânse de secretizare.

De 25 de ani lucrez cu documente confidențiale și investighez agenții secrete. Sunt conștient că nimeni din afară nu înțelege întreaga anvergură a operațiunilor secrete derulate de guvern – la care au de altfel acces și foarte puțini oameni din interior. Această carte nu este completă. Cu toate acestea, ea reprezintă un efort de a scrie un capitol din istoria Statelor Unite în ultimul secol. Cititorii s-ar putea să nu fie de acord, dar părerea mea este că documentele citate în această carte vorbesc de la sine. Ele sunt analele luptei Americii pentru securitate și libertate.

Vom renunța la libertate în viitor, dacă nu ne citim istoria. „O guvernare populară fără informarea populației sau fără mijloacele de a o realiza nu este decât un prolog la o farsă sau la o tragedie, sau poate la ambele”, scria James Madison la începutul luptei continue duse de națiunea noastră pentru crearea unei republici libere. Cunoașterea va guverna întotdeauna ignoranța, iar un popor care vrea să se conducă singur trebuie să se înarmeze cu puterea pe care o dă cunoașterea.

SURSE PRINCIPALE

• Documente oficiale FBI declasificate în baza Legii pentru Libertatea Informației (FBI/FOIA)

• Istorii orale ale FBI compilate de Societatea Foștilor Agenți Speciali din FBI (FBI/FBIOH)

• Documente oficiale FBI și corespondență în Foreign Relations of the United States, volumele Emergence of the Intelligence Establishment: 1945–1950 și The Intelligence Community: 1950–1955 (FRUS Intelligence)

• Foreign Affairs Oral History (FAOH): peste 1 500 de relatări orale ale unor diplomați americani (și diplomați care au servit ca ofițeri de informații) au fost compilate de Asociația pentru Studii Diplomatice și Instruire, multe dintre ele fiind disponibile online la http://www.adst.org/Oral_History.htm

• Franklin D. Roosevelt, Biblioteca prezidențială (FDRL)

• Harry S. Truman, Biblioteca prezidențială (HSTL)

• Dwight D. Eisenhower, Biblioteca prezidențială (DDEL)

• John F. Kennedy, Biblioteca prezidențială (JFKL)

• Richard M. Nixon, Biblioteca prezidențială (RMNL)

• Gerald R. Ford, Biblioteca prezidențială (GRFL)

• Jimmy Carter, Biblioteca prezidențială (JCL)

• George W.H. Bush, Biblioteca prezidențială (GWHBL)

• Documente oficiale ale Comisiei Senatoriale pentru Studiul Operațiunilor Guvernamentale referitoare la Activități de Informații (numită în continuare „Comisia Church" sau CC)

• Înregistrările și documentele oficiale FBI publicate în secțiunea de istorie a site-ului FBI, http://vault.fbi.gov (FBI), au fost o sursă neprețuită pentru această carte. Cititorii interesați pot răsfoi dosarele originale ale FBI despre ACLU, Partidul Nazist American, COINTELPRO, Fidel Castro, Călătorii Libertății, Martin Luther King Jr., Saddam Hussein și alte personaje, de la Jimmy Hoffa până la Jimmy Hendrix. O colecție unică de documente privind originile Partidului Comunist din SUA, datând din 1919, se află la http://www.marxists.org/history/usa/eam/index.html

INDEX*

696

A

Abel, Rudolph (alias Emil Goldfus) 279–281, 312, 362, 662

Abu Ghraib 574, 592

Abu Jihad 497

Abu Zubaydah 564–567

Abu- Jihad, Hassan (Paul Hall) 594

Abwehr 117–116, 134–137, 158–159, 164, 623, 626

Acheson, Dean 194, 202, 204

Adams, Arthur Alexandrovici 181

Adams, Sherman 274

Adams, Jane 607

Agnew, Spiro 675

Allende, Salvador 456

Alon, Yosef 429

Alsop, Joe 645

Amtorg 145–146, 173, 215–216, 225, 464

Anderson, George W. 62–63, 65

Anderson, Walter 138

Andrews, Bert 641

Angleton, James 238, 242–243, 254, 294–295, 649–650, 673

Anticev, John 499–500, 502, 506, 535, 538, 690

Arafat, Yasser 427

Arvad, Inga 289

Ashcroft, John 554, 559–560, 566, 569, 578–582, 694

Astor, Vincent 136, 140–141, 152, 624

Ault, Richard L. 463, 683

Aum Shinrikyo 514

Austria 116, 239, 245

B

Bagdad 428, 430, 572–575

Baginski, Maureen 561, 572

Baker, Bobby 672

Baker, William M. 385, 494, 681

Balaguer, Joaquín 340, 346–348, 350, 352–353, 669, 671

Bald, Gary 589

Baldwin, Roger 92–94. 618

Ball, George 346, 670

Balletti, Arthur 661

Bates, Charles W. 414, 416, 421, 679

Batista, Fulgencio 294–295, 655

Beard, Charles 607

Beaulac, Willard L. 634

Beirut 429–430, 479, 482, 485, 491, 575

Bell, Harlan 531

Belmont, Al 257, 266, 282, 344, 638, 646, 6488–650, 654, 663, 664, 666–667

Benjamin, Daniel 510, 687

Bennett, Donald 390

Bentley, Elizabeth 201, 218–219, 29, 633

Berkman, Alexander 46, 54

Berle, Adolf A. 137–139, 168, 219, 623, 639–640

Berrigan, Daniel 395

Berrigan, Philip 395

Biddle, Francis 157, 160–162, 171, 174–176, 179, 186, 190, 622, 625, 628

Bielaski, A. Bruce 33, 35, 603, 608

bin Laden, Osama 520–522, 528, 530–543, 548–549, 555, 556, 564, 567, 575, 596, 688–691

Birch, Edmund J. 279–281, 312, 362–363, 654, 664, 374

Bissell, Richard 293, 300, 661

Black, Fred 358–359, 372

Bledsoe, Daniel 413–414, 678

Bollier, Edwin 465–496

Bolling, Alexander R. 253, 637

Bolz, Charles 421, 680

Bonaparte, Charles J. 27–30, 605

Bongardt, Steve 692

Borah, William E. 85, 617, 663

Bosch, Juan 340–342, 344, 346–348, 352–353

Bowers, Sam 331–332

Bowman, Spike 569

Boyd, John 491

Boynton, Homer 439, 441, 459, 683

Brana, Paul 345, 669

Brandeis, Louis 113

Brandon, Henry 377

Brennan, Charles D. 386, 399, 666–676

Brewster, Benjamin 25, 604

Browder, Earl 82

Brown, H. Rap 364

Brownell, Herbert, Jr. 245, 247, 253, 261, 265, 647, 651

Bundy, McGeorge 323, 346, 348, 667, 669

Burger, Ernest 159, 162

Burger, Gabrielle 551, 692

Burgess, Guy 238–239

Burke, Frank 57, 613

Burns, William J. 26–27, 75, 79, 80, 85, 87, 88, 90, 615

Bush, George H. W. 13, 503–504, 516, 602, 684, 687

Bush, George W. 409, 419, 457, 486–487, 491, 497, 554, 557–562, 564, 570–571, 573, 575–579, 581–582, 595, 598

Bush, Vannevar 213

Bushnell, Prudence 533–534, 537–538, 690

Byrd, Robert 433

C

Cagney, Jimmy 105

Cahill, John 165

Caminetti, Anthony 46, 52, 54

Campbell, Judith 289, 314

Campbell, Philip 70

Capehart, Homer E. 295, 655

Card, Andrew 579

Carter, Jimmy 457–460, 467, 602

Carter, Marshall 361

Casey, William J. 467, 475

Castro, Fidel 282, 284, 290, 293, 294, 298, 299, 301, 306–307, 314, 321, 343, 346, 587, 603, 655–657, 660, 661, 665

Cesare, Donald J. 329, 668

Chambers, Whittaker 219–220, 617, 638–639, 641, 645, 646

Chaplin, Charlie 86

Cheney, Dick 559, 562, 569, 579, 582, 585, 591, 695

Childs, Jack 281

Childs, Morris 281–283, 285, 616

Chiles, Morton 157, 193–194, 625, 632

Christopher, Warren 365, 674

Churchill, Winston 137, 151, 165, 174, 185, 191–192, 194, 217, 448, 613, 629, 638

Clifford, Clark 205, 209, 635

Clinton, Bill 365, 504, 509–511, 515–516, 520, 522–526, 537, 541, 546, 687, 689

Coleman, Daniel 521–522, 528, 531–532, 998

Cooley, Harold 295, 303, 655–657

Coolidge, Calvin 50, 88–89

Coplon, Judith (Sima) 225–226, 641–642

Coughlin, Charles 110, 128

Cox, Archibald 162, 437, 628

Coyne, Pat 256

Cregar, Bill 361, 391, 673, 677

Crim, John H.W. 89

Crimmins, John Hugh 351, 670

Crockett, Kennedy 346–347, 350

Crockett, William J. 309–310, 663, 669

Cronin, John F. 205–206

Cullen, John 159

D

Daly, Paul 422, 451–452, 679–681, 683

Danahy, Jack 201, 262, 319, 633, 651, 666

Dasch, George 159–164

Daugherty, Harry M. 74–76, 80, 81, 84–89, 615, 617

Dean, John W. 415–416, 431–433, 681

Debs, Eugene V. 32, 47, 79, 606, 617

Dennis, Delmar 331–332, 616, 668

Derwish, Kamal 570

Dewey, Thomas E. 223, 641

Donlon, Tom 514

Donovan, William J. „Wild Bill” 151–155, 166, 177–180, 185–187, 193, 219, 618, 624, 628–632, 643, 644, 648

Doolittle, Jimmy 256–258, 648–650

Drinan, Robert 446–447

Driscoll, Aggie 115

Duggan, Lawrence 173, 219, 628, 638

Dulles, Allen 211, 232–233, 252, 254, 257, 284, 296, 298, 306, 321, 326, 642–644, 648–650

Dulles, John Foster 211, 219, 246, 296

Dyson, Bill 381–384, 444, 448–449, 676, 682

E

Eastland, James 270–271, 295, 298, 309, 313, 320, 433, 659

Ehrlichman, John 373, 376–377, 384–385, 404–405, 414, 416, 423, 425, 432– 436, 675, 682

Ellis, Insula 51, 54, 59

Escalante, Anibal 284

Estill, Wallace F. 341–342, 344, 347, 669

F

Fadl, Jamal al- 521, 528, 689

Farland, Joseph S. 296–301, 604, 657, 659–662

Fish, Hamilton 99–101, 104, 132, 619

Fisher, Willie 280

Fleming, Ian 152

Floyd, Nancy 499, 502

Ford, Gerald R. 320, 444, 602

Ford, Henry 110

Ford, Peyton 225

Forrestal, James V. 186, 212–214, 221, 232, 636

Fortas, Abe 343, 346–349, 358, 670, 672

Foxworth, Percy „Sam” 140–144, 164–165

Frankfurter, Felix 62–63, 68, 86, 97, 124–125, 188–189, 265

Fraunces Tavern 442–443, 492, 587–588

Freeh, Louis J. 509–512, 517, 519, 520, 522–526, 537–538, 540, 542–544, 546–548, 551, 554, 557, 687–692

Fuchs, Klaus 228–230, 232, 307, 642

Fulbright, William 357–358, 367

G

Galleani, Luigi 39–40, 42–43

Gandhi, Indira 478

Gannon, Matt 491, 654

Gates, Robert 481, 595, 684

Gaudin, Steve 536–538, 565–566

George, Clair 486–487

Giancana, Momo Salvatore „Sam” 287–289, 293–294, 314, 655, 661, 665

Godfrey, John 151–152

Goldman, Emma 46, 51–55, 65

Golful Persic 491, 494, 519, 554, 590, 594

Golful Porcilor 306

Gonzales, Alberto 580

Gray, L. Patrick 411–426, 431–434, 454, 458, 461, 678–681

Gregory, Thomas 33–35, 607–608

H

Hage, Wahid el- 528, 533, 538, 690

Hahn, Richard 442–443, 448, 492, 506, 682, 687

Haig, Al 38, 435, 468–469

Haldeman, H.R. 373, 393, 394, 397, 401–402, 404, 415, 422, 423, 433–435, 675, 677, 678

Hamilton, Alexander 6, 99, 132, 455, 619, 683

Hanssen, Robert 462–466, 480, 481, 533, 554, 555, 557, 692

Harding, Warren G. 74, 79–81, 84, 87, 88, 104, 303, 615, 617

Harvey, William K. 229, 238, 264, 276, 307, 320, 627, 647, 651

Hathaway, Clarence 78, 613, 616

Hayden, Michael V. 561, 572, 694

Hayhanen, Reino 277–279, 653

Healy, James R. 262, 446, 617, 651, 682

Helms, Richard 246, 350, 352, 365, 388, 390, 444, 669–670, 676, 677

Henderson, Stuart 493, 496

Hillenkoetter, Roscoe 210, 643

Hiss, Alger 194–195, 219–210, 639

Hitler, Adolf 106, 109-110, 121, 123, 128, 132, 146, 149, 155, 158, 165, 169, 179, 189, 228, 477, 622, 625

Howard, Edward Lee 479-481,

Hrușciov, Nikita 277, 284–285, 662

Hughes, Charles E. 96, 100, 114,

Hughes, Howard 473, 661

Hull, Cordell 104, 111, 116

Humphrey, Hubert 369–371

Hunt, E. Howard 413, 415–416, 432, 434

Hussein, Saddam 430, 494, 573–574, 603

Huston, Tom Charles 389–393, 397, 677

I

Ingalls, Laura 132

J

J. P. Morgan and Co.83

Jackson, Robert 125–126, 129–131, 145, 616

K

Kahane, Meir 499–501

Katzenbach, Nicholas 295, 303, 305–306, 308, 310, 318, 337, 355–358, 655, 662, 665, 671–672

Kean, Thomas 551, 692

Kearney, John 382, 420, 454, 461, 679, 680

Kelleher, George 63, 69

Kennedy, John F. 183, 285, 287, 289, 293, 309, 322–324, 594, 602, 654, 657, 659, 662, 664, 667, 669, 694, 696

Kennedy, Joseph 287, 659

Kennedy, Robert F. 255, 287, 288, 302–304, 308, 310, 313–315, 318, 320, 323, 336, 346, 358, 367, 369, 432, 560, 655, 660, 662, 664–667, 694

Kilburn, Peter 482

Killen, Edgar Ray 331–332

King, Martin Luther, Jr. 272, 273, 282, 284, 311, 313, 315, 317–319, 324, 329– 331, 336–337, 363–364, 368–369, 397, 403, 432, 447, 519, 585, 618–619, 630, 653, 663–669

Kissinger, Henry 377–381, 386, 388, 395, 401, 404, 419, 435, 457, 657, 675, 676

Korotkov, Alexandr 249

Ku Klux Klan 13, 171, 176, 251, 267, 270–271, 288, 307, 316, 325–334, 338, 339, 354, 357, 461, 462, 474, 477, 592, 652, 664, 666–668

Kunkel, Robert G. 414, 421

L

Ladd, Mickey 202, 204, 222, 238, 243, 628, 632–636, 638, 640–642, 646– 647

Lamphere, Bob 216–217, 225–226, 238, 638, 642

Lang, Herman 135

Leahy, W. D. 179–180, 187, 204

Lenin, Vladimir Ilici 41, 45, 79, 179, 230, 278, 607, 617, 640

Lesiovski, Viktor 312–313, 362, 363, 664

Letelier, Orlando 456–457, 461

Levi, Edward H. 447, 451, 598, 618, 622, 664, 665, 682

Levison, Stanley 272, 284, 311–315, 363, 664, 671

Lewinsky, Monica 526

Liddy, G. Gordon 397–398, 413, 420

Lincoln, Abraham 25, 51

Lindbergh, Charles 103, 128, 131–132

Lockerbie 490–498, 581, 685

M

MacArthur, Douglas 102, 237

Mackenzie, Robert 238

MacLeish, Archibald 142

Mafia 288, 294, 658, 687

Maheu, Robert 661, 665

Malcolm X 652

Malenkov, Gheorghi 247

Manhattan, Proiectul 172, 181, 191, 200, 216, 228, 229, 236, 515

Mann, Thomas 340–342, 346, 348, 669

Mao Zedong 237, 283–284, 382

Mardian, Robert 394, 401–404, 413, 417, 677

Marshall, Burke 325, 329, 665–668

Marshall, Thurgood 270, 359

Mason, E. Fleming 652

McCarthy, Andrew 502, 531

McCarthy, Joseph 244, 250–255, 310, 405, 607, 648, 660

McCord, James 413, 420, 679

McCormack, John F. 263–264, 270–271, 652, 656

McKinley, William 24, 26

McNamara, Robert 346, 364, 367

McVeigh, Timothy 78, 514–515

Means, Gaston Bullock 80

MEBO 493–496

Meese, Edwin P. 467, 483–486

Meir, Golda 427

Mitchell, Bernon 290–291

Mitchell, John H. 26, 604, 610–611

Mitchell, John N. 376, 378–379, 385, 393–394, 397–400, 402–404, 413, 421–422, 435

Mohamed, Ali 512, 529–532, 534–535, 538–539, 689–690

Molotov, Viaceslav 178

Morgenthau, Henry 127, 129, 131, 620

Morros, Boris 248–249, 647

Morrow, Francis (K-97) 82

Moussaoui, Zacarias 555–556, 691–693

Moya, Manuel de 297–298

Mudd, Philip 590–591, 595, 696

Murad, Abdul Hakim 512–514

Murphy, Frank 120, 122, 125, 621

N

NATO 237, 473, 685

Nelson, Steve 171–172, 248

Nichols, Lou 218, 243, 252, 624, 638

NKVD 178, 638

North, Oliver 475, 482–486, 513, 524, 604

Nosair, El- Sayyid 499–501, 508, 686

Noua Stângă 312, 354–355, 357, 368

O

O'Brian, John Lord 603

O'Neill, John 522–523, 533, 603, 689

Obama, Barack 595–597, 599

Odeh, Mohamed 535, 538

Operațiunea Condor 357

Oswald, Lee Harvey 320–321, 667

Ovakimian, Gaik Baladovici 146–147, 173, 179, 633

Overman, Lee 33, 36–37, 39, 606

P

Padilla, Jose 566

Palmer, A. Mitchell 38–42, 45, 50–53, 58–62, 66–71, 609–610, 614–615

Palmer, Bruce, Jr. 343–344

Patriot Act (2001) 515, 560–562, 583–584

Pearson, Drew 189, 218, 638

Philby, Kim 195, 201, 232, 238–239, 242

Pinochet, Augusto 456–457, 461

Piro, George 555, 574–575

Poindexter, John 485–456

Poliakov, Dmitri 464, 664

Post, Louis F. 65–68, 70

Powers, Francis Gary 281, 662

R

Rabin, Iṭhak 419, 451

Raborn, William F. „Red” 342, 343, 346, 349, 669

Rahman, Omar Abdel 499, 501

Reagan, Ronald 460, 466–472, 481–483, 485–487, 497, 503, 516, 684, 687

Rebozo, Bebe 659

Reno, Janet 504–505, 508–509, 516, 525, 532, 543, 546, 686, 692

Oliver B. „Buck” 471, 474–475, 477–485; 488, 491, 500–501, 503–504, 684–686

Rice, Condoleezza 557

Rosenberg, Ethel 236, 251

Rosenberg, Julius 236, 251–253

Rusk, Dean 309, 364, 655

Ruthenberg, Charles E. 56, 58, 82, 613–614, 616–617

S

Sacco, Nicola 73, 97

Sadat, Anwar 503

Salem, Emad 499, 501–502, 506–508, 604, 686

Samit, Harry 555–556, 693

Scheuer, Michael 533, 689

Schlesinger, Arthur, Jr. 665

Schwerner, Andy 327

Sebold, William 134–137, 623

Semtex 428, 490, 492, 496–497

Septembrie Negru 418, 427–428, 430, 475, 680

Sessions, William 488, 494, 503–504, 508–511, 685

Shannon, Donald 181, 229, 628

Sheridan, Walter 309–310, 456, 660, 663

Silberman, Laurence 445, 585, 696

Sinatra, Frank 289

Smathers, George 659, 662

Smith, Walter Bedell 237, 241

Souers, Sidney 198, 200, 633, 640

Soufan, Ali 565–570, 695

Spingarn, Stephen 221, 640, 645

Spolansky, Jacob 49, 611

Stephenson, William 151, 155, 195

Strong, George Veazey 166, 185, 625, 629

Sturgis, Frank (alias Frank Fiorini) 299, 600, 660

Sullivan, Joe 329

Sullivan, William C. 266, 329, 359, 385, 666-667

T

Taft, William Howard 113, 604

Tamm, Ed 582, 621–622, 624, 633-634, 647

Tenet, George J. 517, 563, 691

Thompson, Fletcher D. 115, 271, 652

Tolson, Clyde 153–154, 275, 621–624, 633, 645, 646, 650, 654, 664, 672, 674

Townley, Michael 457, 460–461

Trujillo, Rafael 293–301, 303–304, 346, 655–659, 661

U

UNABOM 515

United Airlines 513, 544

V

Valdinoci, Carlo 41

Vandenberg, Hoyt 203–204, 634

Vanzetti, Bartolomeo 73, 97

Varelli, Frank 471

Vaughan, Harry 188–189, 630

Vietcong 339, 343, 375, 379

von Papen, Franz 20–21, 603

W

Walsh, John 166, 246, 625–626, 647

Walsh, Thomas J. 71, 85, 88, 104

Walters, Vernon 415–416

Wannall, Ray 407, 678

Warren, Earl 74, 320–321, 365, 615, 620

Watson, Dale 518, 522, 541, 542, 545, 556–557, 693

Watson, Edwin 129

Webster, William H. 459–462, 465, 471–475, 478, 484, 485, 487, 488 ,683, 684, 692

Weinstein, Jack B. 431

Weisband, William 230–231, 642

Wheeler, Burton K. 85, 132, 617

Williams, Billy Bob 329, 334, 668

Wisner, Frank 243, 636–637, 643–646

Woodward, Bob 421, 435, 680

Y

Yeats, William Butler 375

Yoo, John 562, 566, 694

696* Numărul paginilor se referă la ediția tipărită a cărții și la ediția digitală în format PDF.